

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 35 Bijdragen

E. VORDECKERS

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN
DE GENTSE PERS
REPERTORIUM (1667-1914)

1964

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

PUBLICATIONS DU CENTRE
UITGAVEN VAN HET CENTRUM

- Cahiers 1** **Bijdragen 1.**
Neuf rapports sur les sources de l'histoire contemporaine de la Belgique — Negen verslagen betreffende de bronnen van de Belgische hedendaagse geschiedenis. 1957. fr. 45 (abonnement fr. 38)
- Cahiers 2** **Bijdragen 2.**
A. Simon, Notes sur les archives ecclésiastiques. 1957.
fr. 45 (abonnement fr. 38)
- Cahiers 3.** **Bijdragen 3.**
A. Simon, Inventaires d'archives. (Papiers Villermont. Archives de la nonciature à Bruxelles. Archives des églises protestantes.) 1957.
fr. 45 (abonnement fr. 38)
- Bijdragen 4** **Cahiers 4.**
A. Vermeersch en H. Wouters, Bijdragen tot de geschiedenis van de Belgische Pers 1830-1848. 1958. fr. 175 (abonnement fr. 150)
- Cahiers 5.** **Bijdragen 5.**
A. Simon, Inventaires d'archives. (Évêché de Namur. Château de Gaesbeek. Famille Van Meenen. Cure de Sainte-Gudule, Bruxelles. Famille Croij. Église Évangélique (Verviers). 1958.
fr. 55 (abonnement fr. 47)
- Cahiers 6.** **Bijdragen 6.**
J. Leclercq-Paulissen, Contribution à l'histoire de la presse tournaisienne depuis ses origines jusqu'en 1914. 1958.
fr. 80 (abonnement fr. 68)
- Bijdragen 7** **Cahiers 7.**
W. Theuns, De organieke wet op het middelbaar onderwijs (1 juni 1850) en de conventie van Antwerpen. 1959.
fr. 40 (abonnement fr. 34)
- Bijdragen 8** **Cahiers 8.**
M. De Vroede, Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging, 1830-1860. 1959. fr. 260 (abonnement fr. 225)
- Cahiers 9.** **Bijdragen 9.**
M. Colle-Michel, Les archives de la S.A. Cockerill-Ougrée des origines à nos jours. 1959. fr. 45 (abonnement fr. 38)
- Cahiers 10.** **Bijdragen 10.**
A. Simon, Réunions des évêques de Belgique 1830-1867, procès-verbaux. 1960 fr. 180 (abonnement fr. 152)
- Bijdragen 11.** **Cahiers 11.**
S. Vervaeck, De samenstelling van de gegoede stand te Mechelen op het einde van de XVIIIe eeuw en in het begin van de XIXe eeuw (1796-1813). Een metodologisch onderzoek. 1960.
Uitverkocht / in herdruk - épuisé / en réimpression
- Bijdragen 12.** **Cahiers 12.**
M. De Vroede, De Vlaamse Pers in 1855-56. 1960.
fr. 80 (abonnement fr. 68)
- Cahiers 13.** **Bijdragen 13.**
J. Dhondt & S. Vervaeck, Instruments biographiques pour l'histoire contemporaine de la Belgique. 1960.
Puisé — uitverkocht
- Cahiers 14.** **Bijdragen 14.**
A. Simon, Inventaires d'archives. (Famille Licot. Papiers de Missiessy. Nonciature de Bruxelles. d'Ansembourg. Rédemptoristes (Bruxelles). d'Anethan. de Bethune. 't Serstevens. Evêché de Liège.) 1960.
fr. 60 (abonnement fr. 51)

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 35 Bijdragen

E. VOORDECKERS

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN
DE GENTSE PERS
REPERTORIUM (1667-1914)

1964

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

COMITÉ DIRECTEUR
DU CENTRE
INTERUNIVERSITAIRE D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

BESTUURSCOMITÉ VAN HET
INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR
HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

- G. JACQUEMYS, Université Libre de Bruxelles, président.
R. DEMOULIN, Université de Liège.
H. HAAG, Université de Louvain.
J. DHONDT, Universiteit Gent, secretaris-penningmeester.

A. — INLEIDING

I. — VERANTWOORDING

Binnen het kader van de belgische pers in de negentiende eeuw, neemt de **Gentse Pers** een vooraanstaande plaats in. De tendenz naar persconcentratie was nog niet ingetreden en, wortelend in de voedingsbodem van een intense politieke, economische en artistieke activiteit, kon de regionale pers zich nog onbelemmerd ontwikkelen in een uiterst gevarieerd gamma van strekkingen en genres. Het regionale kader ontstijgend verschenen tevens steeds opnieuw Gentse kranten, die ook op nationaal plan toonaangevend waren. Unionisme, orangisme, ultramontanisme en liberalisme, de democratische opwellingen van 1848, de politieke onverdraagzaamheid der zeventiger-jaren, de Vlaamse beweging, de opkomst en groei van socialisme en christendemocratie, — alle grote stromingen die het politieke leven van België in de negentiende eeuw hebben bepaald, werden door belangrijke Gentse kranten vertegenwoordigd, gepropageerd of bestreden.

Uitzondering gemaakt voor een of andere belangrijke krant, is de geschiedenis der Gentse pers echter een nog schier onontgonnen gebied. Haar complex karakter, en ook het feit dat de persgeschiedenis pas in de laatste jaren op wetenschappelijke wijze ging beoefend worden, kunnen deze leemte verklaren. Bij deze studie stond de bedoeling voorop het terrein te effenen voor een grondiger studie van de Gentse pers, en tegelijk een werkinstrument te verschaffen aan de historicus die in zijn opzoekingswerk gentse kranten wenst te consulteren. De meest aangepaste vorm bleek dan ook een repertorium te zijn, waarin alle Gentse bladen tot 1914 werden opgenomen in een alfabetische volgorde.

Vooraleer de methode uit te stippelen, die bij dit werk werd gevolgd, dienen de begrippen **Pers** en **Perswetenschap** nader omschreven te worden.

* * *

Het is niet gemakkelijk vaste maatstaven aan te leggen om eens en voorgoed het begrip **Pers** precies te situeren. Men kan zeker de normen periodiciteit, actualiteit, en continuïteit vooropstellen,

doch in de praktijk is men spoedig verplicht aan deze, vaak te absoluut gestelde criteria, een aantal restricties toe te voegen.

De periodiciteit is inderdaad karakteristiek voor de pers; doch bij welke frekwentie is zij een determinerende maatstaf? De actualiteit is ongetwijfeld een primaire norm; wat echter als actueel dient beschouwd te worden, hangt af van een subjectieve stellingname. De continuïteit tenslotte is slechts bepalend, wanneer het gaat om een vooropgezette, niet om een feitelijke continuïteit; dienen daarom ook tot de pers gerekend te worden, de bladen die met het vooruitzicht op een langere levensduur ter wereld kwamen, doch door omstandigheden van allerlei aard na enkele afleveringen, — zelfs na de eerste —, de publicatie moesten stoppen.

Positief kan men dan de PERS bepalen als „het geheel van de gedrukte publicaties, die, uitgegeven door privaatrechtelijke personen of organismen binnen het kader van een vaste en min of meer frequente periodiciteit, aan de vooropgezette bedoeling beantwoorden het lezerspubliek op een continuë wijze in de politieke en sociaal-economische actualiteit te betrekken”. Derhalve wordt het gebied van de pers in restrictieve zin afgebakend door de tijdschriften en door de kiesbladen.

De tijdschriften missen immers geheel of in grote mate het actualiteitskarakter van de pers; hoe relatief echter deze maatstaf is, blijkt duidelijk wanneer men het terrein van de politieke en sociaaleconomische geschiedschrijving verruimt of verlaat en men zich aan de studie van de geschiedenis der kulturele verschijnselen (zoals de godsdienst, de wetenschap, de kunst in al haar uitingsvormen, enz.) gaat wijden.

De kiesbladen anderzijds ontberen vaak een vaste periodiciteit, en hun bestaan is aan de duur der verkiezingsperiode gebonden. Doch ook te hunnen opzichte valt het niet licht de pers precies te begrenzen. Verschillende kiesbladen hebben immers, naast een regelmatige periodiciteit, een betrekkelijk lange levensduur gekend, waarbij zij hun kolommen ook voor andere dan kiesaangelegenheden ruim openstelden. Andere kiesbladen overleefden de voorbijgaande verkiezingsperiode en groeiden uit tot volwaardige bladen. In beide gevallen dienden zij dan ook in de lijst der kranten opgenomen te worden.

Als afbakening en ter aanvulling van de Gentse pers werden de Gentse tijdschriften en kiesbladen in twee afzonderlijke lijsten opgenomen.

* *
* *

Enmaal het terrein van de pers afgebakend, rijst de vraag op welke wijze zij de wetenschap tot studie-object zal strekken; de **Perswetenschap** gaat inderdaad verschillende richtingen uit en het is noodzakelijk deze differentiatie precies te omschrijven.

Men kan de perswetenschap vanuit sociologisch en vanuit historisch standpunt beoefenen.

De **sociologische perswetenschap** beoogt een inzicht te geven in de pers als sociaal verschijnsel; als zodanig heeft zij o.a. belangstelling voor de ethische en juridische verantwoordelijkheid van de pers; voor de humane en economische inrichting van het journalistieke bedrijfsleven, en voor de uitstippeling van een efficiënte perspolitiek.

Wordt de socioloog geboeid door de pers als sociaal verschijnsel, veel meer nog zal de historicus er zijn belangstelling aan wijden. Voor de geschiedenis van de hedendaagse tijd is de pers immers een zeer voorname bron. Al blijft het waar dat krantengegevens vaak als tweederangsinlichtingen en met de nodige omzichtigheid moeten gebruikt worden, toch is het niet minder waar dat het feitelijke verschijnen zelf van deze kranten als onverdachte bron kan aangewend worden, en dat de pers onovertroffen blijft als bron voor de studie van de publieke opinie.

De aanwending van de pers als bron voor de geschiedenis is echter nog geen persgeschiedenis; veeleer moet men zeggen dat de geschiedenis, wil zij de pers met vrucht gebruiken, beroep dient te doen op de **historische perswetenschap** die aldus, naast haar autonoom karakter, tevens het karakter heeft van een hulpwetenschap ten opzichte van de geschiedenis.

Op haar beurt kan de historische perswetenschap verschillende vormen aannemen: zij kan de geschiedenis van de pers behandelen vanuit rechtshistorisch standpunt (octrooirecht, censuur, zegelrecht, persvervolging, persvrijheid, perswetgeving, persdelicten, etc.); zij kan ook een onderscheid maken tussen de externe en de interne geschiedenis van de pers.

De **externe persgeschiedenis** heeft tot taak de kranten op te sporen, zo precies mogelijk te identificeren, en er de externe, onmiddellijk waarneembare structuur van vast te leggen volgens een logisch, éénvormig en zo veelzijdig mogelijk schema. De gegevens van de aldus bekomen röntgen-foto zijn meetbaar en vergelijkbaar; op een nauwkeurige wijze situeren zij het bestaan,

de verschijningsvorm en het karakter van de krant, in de tijd en ten overstaan van de andere kranten (1).

Op deze gegevens bouwt de historicus voort, wanneer hij de interne persgeschiedenis wil beoefenen. Was hij bij de studie van een externe persgeschiedenis als het ware een radioloog, nu wordt hij een chirurg.

De kennis van de uitwendige structuur van een blad zal hem toelaten de inhoud ervan nauwkeurig te onderzoeken, de evolutie na te gaan van aanvankelijk vooropgestelde doch zich volgens de wisseling van tendenzen, gebeurtenissen en personen wijzigende doelstellingen, en tenslotte een totaal beeld te ontwerpen van een welbepaalde krant of van een groep van kranten in hun geografisch, chronologisch of ideologisch kader (2). Dat dergelijke monografieën tot nog toe zo weinig werden opgesteld, is te wijten aan het feit dat het de externe persgeschiedenis tot voor korte tijd aan een programma, een methode en aan beoefenaars ontbrak.

* *
* *

Heeft de externe persgeschiedenis haar eigen programma, dan zal zij ook haar eigen methode hebben om de bronnen te onderwerpen.

De voornaamste bron voor de externe persgeschiedenis zijn de kranten zelf. In de eerste plaats leggen zij getuigenis af van hun eigen bestaan; de inlichtingen die zij daarover verschaffen zijn primair en bijna altijd betrouwbaar. Een grondiger onderzoek is vereist voor de gegevens die zij over het bestaan van andere kranten mededelen.

Wanneer van een blad geen enkel exemplaar kan worden teruggevonden, is men aangewezen op een tweede bron: de repertoria.

De algemene en historische, bibliografische repertoria, zowel nationale als plaatselijke, en voor Gent inzonderheid de onvolprezen *Bibliographie gantoise* van F. VANDER HAEGHEN; de persrepertoria

(1) In zijn werk, „De Pers te Brugge: 1792-1914. Bouwstoffen”. (*Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen* 20, Leuven-Parijs, 1961), heeft R. VAN EENOO voor het eerst een efficiënte methode ontworpen en uitgewerkt voor de beoefening der externe persgeschiedenis.

(2) Tot het beste in dit opzicht behoort ongetwijfeld het werk van A. VERMEERSCH: „Bijdrage tot de geschiedenis van de Belgische pers. 1830-1848”. (*Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen*, 4, Leuven-Parijs, 1958).

vooral, die vanaf het einde der eeuw regelmatig uitgegeven werden door de beroepsorganismen van de belgische pers of door kringen van krantenverzamelaars.

Een derde belangrijke bron vormen de documentenuitgaven en de eigentijdse publicaties, vaak met autobiografisch karakter, die, zoals de repertoria, bijkomende gegevens verschaffen over geheel of gedeeltelijk verdwenen kranten, en die ook kunnen inlichten over stichters, eigenaars, opstellers en finantieel beheer, gegevens die meestal door de kranten zelf verzwegen worden (1).

Op de laatste plaats komen tenslotte de werken over nationale en lokale geschiedenissen en persgeschiedenis. Dikwijls laten zij toe nauwkeuriger de strekking te situeren van kranten, die het indertijd niet nodig hadden de toen actuele problematiek te verantwoorden, waaraan hun bestaan als vanzelfsprekend ontsproot.

Hoe het antwoord der bronnen op de vraag naar het bestaan, de verschijningsvorm, de structuur en de strekking der gentse bladen systematisch werd verwerkt, wordt verder uiteengezet in een Toelichting bij het Repertorium van de gentse pers.

* *
* *
*

Na deze korte verantwoording rest ons de aangename taak dank te zeggen.

Dank in de eerste plaats aan Prof. Dr. J. DHONDT, die ons dit werk heeft willen toevertrouwen in het kader van de werkzaamheden van het Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis.

Het belang dat hij in ons werk stelde, en de steun waarmede hij de realisatie ervan stimuleerde, hebben ons steeds geholpen om vaak grote moeilijkheden te boven te komen.

Een bijzonder woord van dank vervolgens aan de Heer R. VAN EENOO, op wiens ervaring en hulp wij voortdurend beroep mochten doen, en die onze gids is geweest bij het zoeken naar een werkmethode.

(1) In de algemene regel werden voor deze studie geen archiefbronnen gebruikt. Benevens het feit dat zij doorgaans meer de interne persgeschiedenis aanbelangen, ontbrak de tijd om ze in ons onderzoek te betrekken. Wel zijn wij er ons van bewust, dat een systematisch onderzoek naar het bestaan van specifieke krantenarchieven de persgeschiedenis zeer grote diensten kan bewijzen.

Prof. H. VAN WERVEKE was zo goed ons daarbij te wijzen op het groot belang, bij een studie als deze, van de inside-informatie, die bij overlevenden of nazaten van persfiguren uit de 19^e eeuw kan ingewonnen worden. Zo verschaftte hij ons zelf kostbare inlichtingen over de journalistieke bedrijvigheid van wijlen zijn vader, A. VAN WERVEKE, en over de geschiedenis van „Het Volksbelang”.

Onze oprechte dank gaat ook naar Dr. G. VAN ACKER, hoofdbibliothecaris van de Gentse universiteitsbibliotheek, die ons werk met belangstelling volgde, en begrip heeft betoond voor de bijzondere moeilijkheden waarmede elk krantenonderzoek gepaard gaat.

Dezelfde bereidwillige steun mochten wij ondervinden vanwege de Heer J. BOES, conservator van het stadsarchief te Gent, van Dr. H. LIEBAERS, hoofdconservator van de Koninklijke Bibliotheek, van de Heer LORPHÈVRE, directeur van het Mundaneum-Musée international de la Presse te Brussel, en van de Heer G. SCHMOOK, hoofdbibliothecaris van de Antwerpse stadsbibliotheek.

De Heren P. BEYER, G. VAN HOUCKE, R. REYNTJENS en J. VAN NEVELE, respectievelijk directeurs van de Gentse bladen *La Flandre libérale*, *De Gentenaar*, *Het Volk* en *Vooruit*, verleenden ons vrije toegang tot het depot van hun kranten. Van deze toelating, en van de inlichtingen die zij ons daarbij verschaften, hebben wij een zeer dankbaar gebruik gemaakt.

Tenslotte willen wij niet vergeten onze oprechte dank te betuigen aan het personeel, — vooral dan, van de Gentse Universiteitsbibliotheek —, dat met toewijding en nauwgezetheid aan de minste onzer wensen is tegemoet gekomen.

2. — EVOLUTIE VAN DE GENTSE PERS (1667-1914)

A. HET VOORSPEL. (1667-1815)

De geschiedenis van de pers te Gent vangt aan in 1667, wanneer de vermaarde stadsdrukker Maximiliaen Graet een privilege bekomt tot het uitgeven van een „gazette” onder de naam van *Ghendtsche Post-Tydinghen*.

In 1723 herdoopt in *Gazette van Ghendt*, zal het succesvol blad, inzake berichtgeving en publiciteit, een onbedreigd monopolie uitoefenen gedurende meer dan honderd jaar. Pas in 1779 moet het de bescherming van zijn privilege inroepen tegen een hoogstaand weekblad, *Den Vlaemschen Indicateur*, dat als „Aen-Wyser der Wetenschappen en Vryekonsten” neiging vertoonde om naar een annoucenblad te evolueren. Een nieuw geluid in deze, zichzelf steeds gelijke, perswereld wordt gebracht door de Brabantse Omwenteling.

De gebeurtenissen van 1789-1790 hebben Gent in een plotse en uiterst heftige beroering gedompeld, die nog lang zou nawerken;

zij brachten politieke tegenstellingen aan de oppervlakte, die over het Franse en Hollandse regime heen uitmondde in de liberaal-katholieke oppositie van de negentiende eeuw.

Als neutrale stadskroniek, volstond de *Gazette van Gend* niet meer. Zowel het „Comiteit Generael” der Brabantse revolutionairen, als de Staten van Vlaanderen riepen een eigen orgaan in het leven : het *Bulletin Officiel* en het *Bericht Officieel*.

De geredelijke onderwerping waarmee de geestelijkheid en de behoudsgezinde Staten zich bij de restauratie van het Oostenrijkse bewind neerlegden, lokte de bijtende spot uit van clandestiene blaadjes als de *Wekelyksche Gendsche Spie* en het *Wekelyks Boere-Nieuws-Blad*.

Voor het eerst duikt in de Gentse pers een stijl op die met voorliefde zal beoefend worden in de tien volgende jaren, verdwijnt onder het Franse keizerlijke regime, doch veel later zal hernomen worden in de partijstrijd van de negentiende eeuw : de persoonlijke aanvallen op het private leven van politieke tegenstanders.

Op het einde van 1792 viel Gent voor de eerste maal in handen van de Franse republikeinen. Tegen de excessen, die zij er bedreven kwam er een bitter protest vanwege de *Wekelykschen Gendschen Waerzegger*.

Terzelfdertijd ontstond het eerste werkelijk dagblad, het *Dagelyks Nieuws van Vader Roeland*, na tien afleveringen herdoopt in *Dagelyks Nieuws van Klokke Roeland*. De ondertitel, „Pendant van Père Du Chêne”, duidde klaar de bedoelingen aan van Karel Broeckeaert : zoals Marat te Parijs, wilde hij, door middel van zijn volksblad, het republikeinse vrijheidsideaal populariseren. Na nog geen drie maanden verdween het blad echter, samen met de even republikeinse *Kronyke van den Dag*, in maart 1793.

De Oostenrijkers keerden terug doch slechts voor korte tijd; begin juli 1794 zag de terugkeer der Franse legers, en nu voorgoed.

De uitgever der *Gazette van Gent* sloeg de schrik om het hart; hij schorste de publicatie van zijn blad.

De drukker J.-F. Vander Schueren, die de *Gazette...* in september 1794 zou overnemen, wilde intussen toch de Gentse bevolking niet zonder nieuws laten en gaf hen, met zijn *Ontdekte Saemenzweering gesmeed door den Verraeder Robespierre* dagelijkse informatie over dé actualiteit van het ogenblik.

De plaats van de *Gazette van Gent* kon echter beter ingenomen worden, meende A. B. Stéven, door een republikeins nieuwsblad; hij begon met een *Vaderlandsche Gazette van Gend* te lanceren,

en herdoopte deze kordaat in de *Gazette van Gend* op 1-1-1795; de echte *Gazette* van J. F. Vander Schueren bezweek echter niet onder deze concurrentie van een weinig scrupuleuze dubbelganger, die al vlug verdween. Hetzelfde jaar zou A. B. Stéven nogmaals een poging wagen met de *Dagelykschen Courier van het Departement van de Schelde* doch met even weinig succes.

Meer bijval ontmoetten de politieke dialogen, die K. Broeckaert door Bitterman en Gysken liet voeren in een sterk gekruide *Sysse-Panne*, en die, voortgezet onder de naam van *Briefwisseling tusschen Vader Gys en verscheyde andere geleerde Persoonen van zyne tyd* vanaf 1798, door de niet minder persoonlijke replieken van J. J. Autheunis in de *Protocole Jacobs* werden beantwoord.

In 1802 nam F. J. Bogaert de eigendom van de *Gazette van Gend* over. De Franse gezagdragers maakten wel gebruik van zijn blad om hun mededelingen te verspreiden, doch sinds lang wensten zij een blad dat actiever hun politiek zou steunen. Met de *Gazette van Belgis* in 1798 waarvan de naam in *Vlaemsche Gazette* moest gewijzigd worden, hadden zij weinig succes. Een betere kans werd hun geboden toen de Franse ambtenaar J. N. Houdin in 1802 zijn *Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut* in het licht gaf. Dit blad dat na verschillende titelwijzigingen zou uitgroeien tot de liberale *Journal de Gand*, kende aanvankelijk een moeilijk bestaan; doch het werd krachtig gesteund. Van dan af leefden de twee Gentse bladen, de *Gazette* en de *Journal* naast mekaar; hun gedwongen fusie in 1811 was slechts een korte, zij het bewogen episode. Bij de val van het Franse regime in 1814 hernam de *Gazette van Gent* haar oude titel, die, verfranst in 1809, in 1811 gewijzigd was geworden in *Journal du Département de l'Escaut*; het blad van J. N. Houdin overleefde de val van het keizerrijk en werd een dagblad in 1815.

In 1815 ook tijdens de „Honderd Dagen” werd Gent voor een korte tijd de zetel van een regering in ballingschap; de omgeving van de gevluchte Lodewijk XVIII gaf er een semi-officieel blad uit, de *Journal universel*, en uitte haar royalistische gevoelens in de *Nain Blanc* en de *Nain couleur de rose*.

B. — DE VRIJHEIDSTRIJD VAN HET BELGISCHE UNIONISME TEGEN HET UNITARISME VAN HET VERENIGD KONINKRIJK (1815-1830)

De overgang van het Franse naar het Hollandse regime was niet overal even vlot verlopen als te Gent. Te Brugge had het gepeupel

de huizen der fransgezinden geplunderd, waaronder dat van de bekwame drukker G. De Busscher, die zich gedwongen zag naar Gent uit te wijken.

In 1816 stichtte hij er, naast de aloude *Gazette van Gent* en de *Journal de Gand*, een nieuw dagblad onder de titel *Journal politique, administratif, judiciaire, commercial et littéraire de la Flandre Orientale et Occidentale*. Alhoewel het blad neutraal was, werd het herhaalde malen wegens persdelict vervolgd; het verdween in 1818.

Datzelfde jaar stichtte G. De Busscher een franstalig annoncenblad, *Journal Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement...*, dat na verschillende wijzigingen in 1826 zou uitgroeien tot een Vlaams nieuws- en annoncenblad onder de titel van *Gendschen Mercurius*.

In 1820 tenslotte gaf G. De Busscher het *Letter- en Staatkundig Dagblad* uit. Dit hoogstaand blad ondersteunde de taalpolitiek van Willem I, doch verdween vrij spoedig bij gebrek aan belangstelling.

Even weinig bijval ontmoette *Het Gendsche Nieuwsblad* dat met dezelfde bedoeling was opgericht in 1823. Het werd opgesteld door J. Haefkens die ook aan het *Letter- en Staatkundig Dagblad* had meegewerkt, en uitgegeven door A. B. Stéven.

Deze laatste werd in 1828 aangeduid om de *Journal de Gand* uit te geven, die door J. N. Houdin aan de Nederlandse regering was verkocht. De *Journal de Gand* was reeds voordien een liberaal blad; nu werd het de officieuze verdediger van een regering, die zich allengs meer ging bedreigd voelen door het groeiend succes van de unionistische gedachte in België.

Het blad was uitstekend opgesteld door zijn Franse redacteurs, en voerde een verbeterd strijd tegen de katholieke oppositie.

Een gematigder liberalisme werd gepropageerd door *Le Véridique* (1818-1820) en door vier bladen, met weinig succes telkens uitgegeven door H. Vandekerckhove: de *Courrier de Gand et des deux Flandres* (1829) en de *L'Echo des Flandres* (1825) en de *Courrier de Gand* (1825) die na enkele maanden omgedoopt werd in *L'Impartial* en op zijn beurt vrij spoedig verdween.

In 1825 dus had H. Vandekerckhove zijn *Courrier de Gand* herdoopt in *L'Impartial*. Hij wilde daardoor verwarring vermijden met de katholieke *Courrier de la Flandre* die in 1823 door de drukker van het bisdom, B. Poelman was gesticht. Dit was het eerste uitgesproken katholieke dagblad te Gent; het leverde strijd tegen het officiële liberalisme en was op de eerste plaats een „journal religieux...” Meermaals kwam het blad met het gerecht in aanraking; het bezweek

tenslotte, in 1826, onder de consequenties van een taak, die het met een te zwakke financiële structuur op zich had genomen. Op dat ogenblik kwam de Vlaamse adel tussenbeide en leverde de nodige fondsen voor de stichting van een nieuw katholiek oppositieblad. Met het ondubbelzinnige paulinische motto, „Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci” werd het de perswereld ingestuurd als *Le Catholique des Pays-Bas*.

Het blad was door geestelijken opgesteld, doch werd weldra, onder invloed van A. Bartels, de vaandeldrager van de unie tussen liberalen en katholieken. In sterke mate onderging het de invloed van de Lamennais, die tot ontsteltenis van de conservatieve clerus. Doch een ernstiger ongerustheid bracht de evolutie van *Le Catholique des Pays-Bas* teweeg bij de Nederlandse regering.

De toon van het blad werd inderdaad steeds heftiger, en om het unionisme, dat het steeds krachtiger beled, ook over het platteland uit te dragen werd een Vlaamse dubbelganger gesticht in 1829, *Den Vaderlander*. De regering had in 1828 de *Journal de Gand* opgekocht en dezès uitgever A. B. Stéven volgde het voorbeeld van de *Catholique*... : hij stichtte *Den Landsmansvriend*, die echter, — tegenover de uitzonderlijk hoge oplage van *Den Vaderlander* —, slechts een zeer matig succes zou kennen.

Zo was er, op enkele jaren tijds, in de Gentse pers een duidelijke aftekening ontstaan, onder de vorm van een drievoudige dualiteit : een neutrale en een politieke, — een liberale en een katholieke, — een vlaamstalige en een franstalige pers.

C. — DE ANTINOMIE TUSSEN DE CONSTITUTIONELE EN DE DEMOCRATISCHE VRIJHEDEN. 1840-1848.

De omwenteling van 1830 was voor een aanzienlijk deel het werk geweest van de unionistische pers.

In Gent is de omwenteling echter nog lang niet voltrokken : de stad blijft het bolwerk van het orangisme. Naarmate dit orangisme verglijdt naar het zich organiserend liberalisme, treedt het, — hoe paradoxaal dit ook mag lijken —, in een belangengemeenschap met zijn vroegere tegenstanders.

De *Journal des Flandres*, ancien *Catholique des Pays Bas*, en *Den Vaderlander* blijven na 1830 vasthouden aan de principes van het

liberaal katholicisme, die aan het unionisme ten grondslag hadden gelegen.

Zij verdedigen daarenboven een democratischer staatsbestel dan door de nieuwe grondwet is vastgelegd. Zo komen zij in conflict, — enerzijds met een religieus conservatisme, dat door de pauselijke veroordelingen van het lamennisme wordt gestijfd, — anderzijds met een burgerlijk conservatisme, dat door een censitaire constitutie spoedig de politieke revolutie heeft afgesloten om een sociale revolutie te voorkomen.

Beide conservatismen geven het ontstaan aan een nieuw katholiek blad, dat in 1834 te Gent wordt opgericht, *Le Constitutionnel des Flandres*. Het blad gold als de voortzetting van een maandblad, *Le Mémorial du Clergé*, dat, alhoewel uitsluitend voor geestelijken bestemd, door zijn heftige belijdenis van een uiterst ultramontanisme een grote politieke beroering had verwekt.

De *Constitutionnel* kende maar weinig succes en werd, in 1839 herdoopt in *L'Organe des Flandres*, eigendom van Amand Neut. Deze kocht in hetzelfde jaar *Den Vaming* op, die pas door Kan. Bracq was gesticht, zodat tegenover *Den Vaderlander* en de *Journal des Flandres*, waarvan de lectuur inmiddels door de geestelijke overheid aan de clerus werd verboden en die steeds meer als liberale bladen mochten beschouwd worden, de twee conservatieve katholieke bladen in één hand verenigd waren.

De *Messenger de Gand*, die in 1830 de *Journal de Gand* was opgevolgd, nam niet enkel in de Gentse, doch in het geheel van de Belgische pers een gans bijzondere plaats in, door het feit dat het een orangisme incarneerde dat, hardnekkig voortterend op de herinnering aan een merkwaardig economisch réveil tijdens het Hollands regime, een uitzonderlijk lange doodstrijd heeft gekend.

Zeer langzaam evolueerde het blad naar een aanvaarding van het Belgische feit om tenslotte in het liberalisme de voldoening te vinden dan toch het antiklerikale gedeelte van zijn vroeger programma te kunnen handhaven.

Symptomatisch voor deze evolutie was het ophefmakend heengaan van de redacteur Pierre Lebrocq; deze stichtte in 1841 een eigen blad, *Le Réveil de Gand*. Lang hield het niet stand, doch aan de verontwaardigde en ontketende *Messenger* had het de weg naar de toekomst gewezen.

De onafhankelijke pers is nog steeds vertegenwoordigd door de *Gentsche Mercurius* en de *Gazette van Gent*. Th. Schellinck, die in

1842 als hoofdredacteur van de *Gazette van Gent* ontslagen werd, waagde het een eigen nieuwsblad uit te geven. Zijn *Gazette van Vlaenderen* hield het uit tot in 1843. Als onafhankelijk blad was tenslotte, in 1841, *Le Nouvelliste de Gand* ontstaan, die later de katholieke pers zou vervoegen.

D. — DE VERDEDIGING VAN DE VRIJHEID DOOR DE
ONVERDRAAGZAAMHEID. 1848-1884.

In 1848 liet het ministerie Rogier twee belangrijke wetsvoorstellen door het parlement goedkeuren : de verlaging van de kiescijns tot het grondwettelijk minimum, en de afschaffing van de zegelbelasting op de pers.

Deze maatregelen, sinds lang door een democratische minderheid gevraagd, werden nu inderhaast getroffen om een gevaarlijke republikeinse gisting te ondervangen, die door de Parijse februari-omwenteling was verwekt. Gent vooral beleefde enkele maanden van spanning die in de pers hun weerslag hebben gevonden.

De drukker A. Verbaere, die reeds in 1847 *De Volksvriend* had uitgegeven, werd in 1848 de uitgever van drie verschillende democratische bladen, *Vlaenderens Welvaren*, dat spoedig verdween, *Artevelde*, dat zijn bestaan tot in 1852 kon rekken, en vooral *De Broedermin*; ontstaan in de kring van de filosoof F. Huët, evolueerde dit blad naar een antiklerikaal liberalisme, tot het in 1859 door *De Stad Gent* vervangen werd.

De ongewoon heftige taal van deze republikeinse en democratische bladen vond een antwoord in de katholieke *Vlaemsche Leeuw*, die in 1848 het sinds een jaar vroeger verschenen satyrisch blad, het *Gentsch Vosken* verving, en in de liberale *Draek*; de handige Th. Schellinck van zijn kant, maakte van de gelegenheid gebruik om een neutraal nieuwsblad in het leven te roepen, *De Gentsche Telegraph* (1848-1849).

De republikeinse beroering van 1848 had katholieken liberalen een laatste maal tesamen gebracht. De geest van het unionisme was echter sinds geruime tijd verdwenen. Eenmaal het gevaar voorbij, groeide de verdeeldheid tussen een liberalisme, dat de vrijheid van de enkeling en van de staat bedreigd achtte door een alles overwoekerend klerikalisme, en een conservatief catholicisme, dat in een steeds verder gaande laïcisering van het openbare leven een bedreiging

zag voor een door de grondwet gewaarborgde vrijheid van eredienst.

Deze strijd werd o.a. te Gent gevoerd met een onverstelbare heftigheid, naar aanleiding vooral van de herziening der vigerende schoolwet, die in 1879 door het parlement werd goedgekeurd.

In 1856 nam de *Messenger de Gand* opnieuw haar oude titel aan van *Journal de Gand*. Het blad was al sinds verschillende jaren het orgaan der gentse liberalen. Wanneer het in de zeventiger-jaren de doctrinaire vleugel van de partij verliet en progressistisch werd, kwam in 1874 *La Flandre Libérale* tot stand, met de uitdrukkelijke opdracht het klerikalisme uit alle kracht te bestrijden.

La Flandre Libérale werd daarin ijverig bijgestaan door de talrijke strijdbladen van L. De Vriese (de *Gazette van Ledeberg* en haar opvolgers, vanaf 1875; *La Liberté* in 1881), door *De Stad Gent*, en vooral door een hele reeks schimpbladen als *Kokedie*, *De Goudmijn des Landmans*, *Jan Klopterop*, *Paters en Nonnen*, etc. Met zijn succesrijke *Baes Kimpe* had Willem Rogghé hun van 1857 tot 1859 de weg gewezen. Vele liberalen keerden zich af van het procédé, en behielden een waardige houding; zo bev. *De Haven van Gent* (sinds 1873), *Le Commerce de Gand* (sinds 1863), en vooral het hoogstaand dagblad *La Presse des Flandres* in 1861-1862.

Een niet onaanzienlijke fractie van de Gentse liberalen voerde intermitterend oppositie tegen de doctrinaire meerderheid van de Gentse liberale associatie. Zij betoonden grote belangstelling voor arbeidersproblemen (zoals in *Le Travail — Le Travailleur Associé* van 1866-1867) en beleden een integraal liberalisme in *L'Eperon* (1867), *La Propagande libérale* (1869), *La Flandre* (1868-1871), *Le Cercle progressiste* (1874-1875) en *Le Libéral progressiste* (1875-1876).

In de katholieke Gentse pers deden zich omtrent het midden van de eeuw grondige wijzigingen voor. De evolutie van de liberaal-katholieke partijstrijd had een bundeling van krachten noodzakelijk gemaakt; de democratische tendenzen hadden aan krediet verloren sinds 1848, terwijl het conservatieve ultramontanisme veld won in de mate dat het anti-klerikalisme der liberalen groeide.

In 1852 komt er een fusie tot stand tussen twee aartsvijanden: *L'Organe des Flandres* en de *Journal des Flandres* worden eerst *Le Conservateur* (— de titel is typerend voor de evolutie —), en vervolgens in 1853 *Le Bien Public*. Weldra opgesteld door een G. Verspeyen, die men de „Belgische Veuillot” heeft genoemd, werd de *Bien Public* het meest vooraanstaande katholieke dagblad van België;

in een zeer grote mate droeg het bij tot de bundeling van de tot dusver versnipperde katholieke krachten en tot de verkiezingsoverwinning van 1884.

Door de schoolstrijd werd de neutrale *Nouvelliste de Gand* gedwongen katholieke kleur te bekennen; in 1879 werd hij vervangen door *L'Impartial*, een blad dat actiever deel zou nemen aan de katholieke oppositie tegen de liberale regering.

De vlaamstalige katholieke pers groeide numeriek sterk aan, doch geen enkel blad evenaarde het peil en de invloed van de *Bien Public*.

De democratische *Vaderlander* was in 1854 door de eigenaars van de *Bien Public* opgekocht en herdoopt in *Het Vaderland*. In 1856 werd het de eigendom van A. Neut, en uit de fusie met zijn blad *Den Vlaming* ontstond het dagblad *Het Vlaamsche Land*. Vanaf 1858 gaf A. Neut daarenboven nog een weekblad uit, de *Gazette van Vlaenderen en Braband*.

Een ernstig incident deed zich voor in de Gentse perswereld, toen de bankier Aug. Daele zijn in 1856 gestichte *Beurzen-Courant* die, zij het met katholieke sympathieën, steeds buiten de politieke strijd was gebleven, aan de *Gazette van Gent* verkocht. De katholieke Vlaamse burgerij beschouwde het blad als haar orgaan. Wellicht ten onrechte werd de *Gazette van Gent* een verkapt en hypocriet liberalisme verweten door de ondernemende kanunnik J. Verschueren, die sinds 1864 een heftig strijdende *Vlaemsche Leeuw* in het leven hield. Hij stichtte een *Nieuwe Beurzen-courant* doch werd door de eigenaar van de *Gazette van Gent* voor het gerecht gedaagd, gedwongen zijn blad te herdoopen in het *Fondsblad*, en veroordeeld tot het betalen van een aanzienlijke schadevergoeding. Dit was het begin van het „Werk der Vlaamse Katholieke Druipers”, dat, uitstekend beheerd, weldra een hele groep katholieke burgerbladen zou uitgeven. De *Vlaemsche Leeuw* werd *De Volksvriend* in 1878 en het jaar daarop lanceerde kan. J. Verschueren zijn eerste centenblad, *De Gentenaar*.

Buiten de politieke strijd te blijven was een moeilijke opgave in die jaren. De Nestor der Gentse Pers, de *Gazette van Gent* van de familie Vanderhaeghen, en de *Gentsche Mercurius* van de familie De Busscher, beide tot volwaardige dagbladen uitgegroeid respectievelijk in 1885 en 1865, lukten daar nochtans in.

Een belangrijk feit in de geschiedenis van de Gentse en van de Belgische pers was het ontstaan van het eerste centenblad, het *Volks-*

blad van L. De Busscher in 1870. Merkwaardig was het, niet door zijn strekking, — het was absoluut kleurloos —, maar door de bijzonder lage prijs van twee centiemen per nummer. Meteen was de weg gewezen aan hen die de pers wilden gebruiken om hun politieke overtuiging op grote schaal en tot in de armste volksklassen te propageren.

De katholieke *Gentenaar* en het liberale *Morgenblad* volgden het voorbeeld in 1879 en 1882, doch het was vooral *Vooruit*, het centenblad der Gentse socialisten, dat vanaf 1884 een snel en betekenisvol succes zou kennen.

E. — DE DOORBRAAK VAN DE DEMOKRATISCHE VRIJHEDEN

In 1873 gaf de Gentse wever Paul Verbauwen een arbeidersweekblad uit, *De Voorbode*. Wel was er in 1860-1862 *Het Werkverbond* geweest van de vroegere fabrieksdirecteur P. Van Loo, doch het was ten onder gegaan aan verdeeldheid, en aan de armoede die het met zijn lezers deelde. De armoede is er nog, 15 en 20 jaar later, maar in de Gentse arbeiderswereld groeit een beweging, die door het geloof aan haar zending en door haar sterke organisatie voortaan tegen verdeeldheid en tegenkanting opgewassen is.

De Voorbode van P. Verbauwen heeft aan het groeiende Gentse socialisme de weg gewezen : het was een arbeidersblad, door arbeiders ontworpen, betaald, geschreven en verkocht.

Zes jaar later verschijnt *De Volkswil*; het bilan van het blad is steeds deficitair, en in 1881 wordt het met *De Werker* van Antwerpen versmolten tot *De Toekomst*, Orgaan der Belgische Socialistische Arbeiderspartij.

Het eerste Belgische socialistische dagblad stak te Gent van wal in 1884 : *Vooruit*; het was een „centenblad”, gesticht door E. Anseele, en slechts bedoeld als een tijdelijk propagandablade voor de verkiezingen van de werkrechtsheraad. Het bleef echter bestaan en werd de spil van de Gentse socialistische pers. Uit de drukkerij van *Vooruit* kwamen van 1884 tot 1914 de zo talrijke strijdbladen en vlugschriften, gewijd aan het anti-militarisme (zoals *De Loteling*, *De Kazerne*), aan de strijd voor het *Volksrecht*, nl. *Het Algemeen Stemrecht*, aan de socialistische propaganda voor het platteland (zoals *De Landbouwer*, *De Volkswacht*, *De Toekomst*), en vooral de syndicale organen (waaronder zelfs een *Policieblad*).

Aan de rand van de „Vooruit”-groep der Gentse socialisten verschenen herhaaldelijk strijdblaadjes van dissidente groepen : *De Opstand* (1887), *De Fakkel* (1894), *Het Licht* (1896), *Ter Waarheid* (1906). Grote oplagen of een lange levensduur hebben zij echter nooit gehad, en tegenover de sterke en doelbewuste organisatie van *Vooruit* hadden de anarchisten niet veel meer te stellen dan enkele persoonlijke rancunes.

Was 1884 het jaar van de doorbraak der socialistische pers te Gent, het was ook het jaar dat er, — op nationaal plan —, een einde kwam aan de liberale regeringsmeerderheid.

Het einde van de schoolstrijd liet toe dat in het katholieke kamp aandacht ontstond voor problemen, die tot dusver op de achtergrond waren geschoven.

De katholieke Gentse pers had in 1884 een hoog peil bereikt. De Vlaamse pers was vooral vertegenwoordigd door het *Werk der Vlaamse Katholieke Drukkers* van Kan. J. Verschueren, dat de dagbladen *Fondsenblad* en *De Gentenaar* (in 1890 ont dubbeld in *De Landwacht* voor het platteland) uitgaf, en de weekbladen *De Volksvriend*, en de *Gazette van Vlaanderen en Brabant*.

Veel meer invloed had de franstalige katholieke pers : *Le Bien Public* en *L'Impartial*; de eerste was werkelijk het leidinggevend katholiek orgaan op nationaal vlak; de laatste wijdde meer aandacht aan zijn Gentse lezers, doch werd als *L'Indépendant* in 1902 door de *Bien Public* opgeslorpt. Enigszins werd *L'Indépendant* vanaf 1908 vervangen door *La Liberté*.

Kenmerkend voor de ernst waarmee de *Bien Public* de grote politieke en sociale stromingen volgde, was dat het als uiterst conservatief blad toch vrij spoedig partij koos voor de christelijke arbeidersbeweging, en deze effectief steunde. Een van zijn medewerkers, baron Arthur Verhaegen, gelukte er in de verspreide „antisocialistische” werklidengroepen van het Gentse te bundelen en zo kwam er naast de katholieke burgerpers een christelijke arbeiderspers tot stand, weliswaar op een ogenblik dat de socialistische pers reeds flink was georganiseerd. Vandaar aanvankelijk het eerder negatief karakter van de weekbladen *De Lichtstraal* (1886-1891) en *Het Volk* (1890-1891). In 1891 werden zij vervangen door het dagblad *Het Volk*, dat onder de leiding van de energieke G. Eylenbosch, na een moeizaam debuut, weldra een groot succes zou kennen. Zoals *Vooruit*, werd ook *Het Volk* de uitgever van talrijke strijdbladen voor werklieden, middenstanders en boeren, zoals o.a. *De Landbouw* vanaf 1892,

De Landman (1895), *De Kleine Landbouw* (1896-), *De Voorwacht* (1901), *'t Volk van den Buiten* (1910), en van een hele reeks syndicale bladen.

Het beeld van de katholieke pers in deze jaren zou tenslotte niet volledig zijn zonder de vermelding van de parochiebladen, die vanaf 1904 ontstonden, en die niet steeds buiten de politieke strijd bleven.

De liberale pers schijnt enigszins aan betekenis te verliezen na 1884. Dit geldt vooral voor de *Journal de Gand* en *La Flandre libérale*. De Vlaamse liberale pers daarentegen kent een zekere uitbreiding.

Het in 1882 door burgemeester Lippens gestichte *Morgenblad* wordt zes jaar later vervangen door *Vaderland* en aan de vooravond van de bezetting in 1914 versmolten met het *Volksblad*, dat allengs zijn neutraliteit had laten varen.

De liberale pers heeft na 1884 veel van haar strijdbaarheid verloren. Wel verschijnen nog regelmatig de liberale propaganda-bladen, als de *Liberale Kring* (vanaf 1892), *Meilooover* (1901), *De Lichtstraal* (vanaf 1905), *De Vlag* (vanaf 1909), doch zij missen de directe toon van de liberale strijdpers van tien jaar vroeger. Naast de socialistische en de katholieke verschijnen de liberale propaganda-bladen voor het platteland : *Boekskens van den Landbouwer* (1889), *De Zaaier* (1893 en 1901), *De Lentebode* (1902).

De snelle vooruitgang van het gentse socialisme riep ook van liberale zijde een reactie wakker : *De Verdediging* en *La Défense* in 1887, en *De Vrijheid* in 1888 ageerden om een liberale arbeidersvereniging tot stand te brengen. Met de steun van burgemeester Lippens ontstond de „Liberale Werkersverdediging”, die vanaf 1893 een strijdend *Arbeidersblad* uitgaf. De overheersende liberale reactie op sociaal gebied betrof evenwel de middenstand, die zich in zijn belangen bedreigd zag door het succes van de socialistische en christelijke samenwerkende maatschappijen, en die verdedigd werd door *De Kleine Burger* (1888-).

Een positievere actie voerden de progressisten, die in 1889 zelfs een Vlaams dagblad stichtten, *De Strijd*; het onderscheidde zich door zijn sociaal-vooruitstrevende en ook door zijn Vlaamse strekking, en dierf het zelfs aan de vlaamsgezindheid van het *Volksbelang* in twijfel te trekken.

* * *

Na de eerste wereldoorlog zal de Gentse pers geleidelijk aan belang gaan inboeten. Steeds meer zal zij opgeofferd worden aan de algemeen optredende tendenz naar concentratie.

Doch in het geheel van de Belgische pers had de Gentse pers vanaf 1667 een belangrijke rol gespeeld. Opvallend is daarbij steeds de heftigheid en het enthousiasme geweest, waarmee zij voor haar idealen uitkwam. Daardoor was zij de getrouwe spiegel van een stad, die nimmer heeft gefaald waar het de vrijwaring betrof van wat, onder welke vorm dan ook, als het algemeen welzijn doorging.

B. — BRONNEN EN BIBLIOGRAFIE

1. — DE KRANTEN ZELF

2. — REPERTORIA

A. — BIO- & BIBLIOGRAFISCHE REPERTORIA

- *Bibliographie de Belgique*. Journal officiel de la Librairie, 40 vol. Bruxelles, 1875-1914.
- *Bibliographie nationale*. Dictionnaire des Ecrivains belges et Catalogue de leurs publications, 1830-1880. 4 vol. Bruxelles, 1886-1910.
- *Biographie nationale*, Publiée par l'Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique. 28 vol., 2 vol. suppl. Bruxelles, 1866-1944, 1956-1959.
- COOPMAN (TH.) & BROECKAERT (J.), *Bibliographie van den Vlaamschen taalstrijd*. (Kon. VI. Acad.). 10 dln. Gent, 1904-1914.
- DE POTTER (F.), *Vlaamsche bibliographie*. Lijst der boeken, vlug- en tijdschriften, muziekwerken, kaarten, platen en tabellen, in België van 1830 tot 1890 verschenen. 4dln. Gent, 1893-1902.
- DE SEYN (E.), *Dictionnaire biographique des sciences, des lettres et des arts en Belgique*. 2 vol. Bruxelles, 1935.
- DE SEYN (E.), *Dictionnaire des écrivains belges, bio-bibliographie*. 2 vol. Bruges, 1930.
- DE VROEDE (M.), *Bibliographische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging, 1830-1860*. (*Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen* 8) Leuven — Parijs, 1959.
- DE WACHTER (L.), *Repertorium van de Vlaamse Gouwen en Gemeenten*. 6 dln. Antwerpen, 1942-1957.
- DHONDT (J.) e.a., *Bibliographie de l'Histoire de Belgique*. (In : *Revue du Nord*, 1947-1952; en in : *Revue Belge de Phil. et d'Hist.*, 1953-1962). Lille, Bruxelles, 1947-1962.
- DHONDT (J.) & VERVAECK (S.), *Instruments biographiques pour l'histoire contemporaine de la Belgique*. (*Centre interuniversitaire d'Histoire Contemporaine, Cahiers* 13). Louvain — Paris, 1960.
- FRIS (V.), *Bibliographie de l'Histoire de Gand depuis l'an 1500 jusqu'en 1850*. Gand, 1921.
- GERIN (P.), *Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1789 — 21 juillet 1831*. (*Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine, Cahiers* 15), Louvain — Paris, 1960.
- *Historische W. P. Encyclopedie*. (o.l.v. Ph. de Vries en Th. Luykx). 3 dln. Amsterdam — Brussel, 1957-1959.
- PIRENNE (H.), *Bibliographie de l'Histoire de Belgique*. 3° Edit. Bruxelles, 1931.
- *Rijksuniversiteit te Gent. Liber Memorialis, 1913-1960*. 4 dln. Gent, 1960.

- *Université de Gand. Liber Memorialis. Notices biographiques.* 2 vol. Gand, 1913.
- VANDERHAEGHEN (F.), *Bibliographie gantoise. Recherches sur la vie et les travaux des imprimeurs de Gand.* 7 vol. Gand, 1858-1869.

B. — PERSREPERTORIA

- L'ABRAHAM VERHOEVEN, *Moniteur officiel de l'Exposition internationale de la Presse ancienne et de la Presse moderne, organisée par l'Union de la Presse Périodique belge et le Cercle belge des Collectionneurs de journaux.* Publication bi-mensuelle. Anvers, 1892-1893.
- *Annuaire de l'Association de la Presse belge et de la Société coopérative de la Presse.* 2 vol. Bruxelles, 1899-1900.
- *Annuaire de l'Association de la Presse belge et de la Société mutualiste de la Presse.* 14 dln. Bruxelles, 1901-1914.
- *Annuaire général de la Presse belge et des principaux journaux étrangers et des Industries qui s'y rapportent* (G. GARDET). Bruxelles, 1909.
- *Annuaire général de la Presse belge et des principaux journaux étrangers et des industries qui s'y rapportent.* (G. GARDET). Anvers, 1910.
- *Annuaire illustré de la Presse belge, 1908-1909.* (E. PATRIS). Bruxelles, 1908.
- *Annuaire officiel illustré de la Presse belge, 1910-1911.* (E. PATRIS). Bruxelles, 1910.
- BACHA (E.) & DUPIERREUX (R.), *Périodiques belges. Répertoire par titres et par sujets.* Publié sous les auspices de la Commission nationale belge de la Coopération intellectuelle. Bruxelles, 1928.
- BERGMANS (P.), *Essai bibliographique sur les journaux d'étudiants,* Gand, 1890. (Suppl., 1892).
- [BERREWAERTS (A.)], *Vieilles gazettes. Journal — catalogue. Liste de journaux antérieurs à 1831.* Louvain, 1900.
- BERREWAERTS (A.), *Catalogue des journaux offerts aux collectionneurs.* [Louvain], 1894.
- BERREWAERTS (A.), *Journaux électoraux à l'occasion des élections communales du 18 et 25 oct. 1903.* (In : *Bulletin de l'Union de la Presse périodique belge*, IV (1904), n. 4, pp. 52-53, en n. 5, pp. 70-71). Bruxelles, 1904.
- BERTELSON (L.), *Tableau chronologique des journaux belges. Essai,* Bruxelles, [1956].
- BERTELSON (L.), *Dictionnaire des journalistes-écrivains de Belgique.* (In : *Annuaire officiel de la Presse Belge*, 1960, pp. 139-265). Bruxelles, 1960.
- BOEMER (K.), *Internationale Bibliographie des Zeitungswesens.* Leipzig, 1932.
- BOSCH (A. N.), *Recueil alphabétique et systématique de tous les journaux, revues et publications périodiques paraissant en Belgique.* 6e éd. Bruxelles, [1904].
- *De Broederhand.* Tijdschrift voor Neder- en Hoogduitsche Letterkunde,

- Wetenschap, Kunst en Openbaar Leven. I (1845-1846), pp. 494-495. Brussel, 1846.
- *Bulletin (officiel) de l'Union de la Presse périodique belge*. Bruxelles, 1901-1905.
 - *Catalogue des Journaux, Revues et Publications périodiques de la Belgique*. Bruxelles, 1883.
 - *Dag- en weekbladen en tijdschriften in Vlaanderen*. (In : *Boek in Vlaanderen*, 1925, pp. 46-51). Antwerpen, 1925.
 - DE VROEDE (M.), *De Vlaamse pers in 1855-1856*. (*Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen* 12), Leuven — Parijs, 1960.
 - *Le Fureteur*. Bruxelles, 1904-1912.
 - *Gand-Echange*. Moniteur de la Bourse des journaux. Gand, 1893-1894.
 - HATIN (E.), *Bibliographie historique et critique de la presse périodique française ou catalogue systématique et raisonné de tous les écrits périodiques de quelque valeur ou ayant circulé en France depuis l'origine du journal jusqu'à nos jours, avec extraits, notes historiques, critiques et morales, indications des prix que les principaux journaux ont atteints dans les ventes publiques, etc., précédé d'un essai historique et statistique sur la naissance et les progrès de la presse périodique dans les deux mondes*. Paris, 1866.
 - HEUSCHLING (X.), *Essai sur la statistique générale de la Belgique, composé sur des documents publics et particuliers*. (pp. 343-345 : „Journalisme"). Bruxelles, 1841. (Suppl., 1844).
 - *Journal de l'Imprimerie et de la Librairie en Belgique*. Bruxelles, 1854-1868.
 - LECHIEN et PICARD, *Catalogue des principaux journaux de la Belgique et de l'étranger*. Bruxelles, 1869.
 - *Liste alphabétique des membres par ville et par journal de l'Association de la Presse belge*. s.l.n.d.
 - MAGER (H.), *Annuaire de la presse belge de langue française*. Paris, 1892.
 - MAULOU (J.), *Notice statistique sur les journaux belges (1830-1842)*. Lettre à sir Francis J***, à Londres. (In : *Bulletin de la Commission centrale de Statistique*, Bruxelles 1843. I (1843), pp. 273-307).
 - MERTENS (G.), *Journaux électoraux, à l'occasion des élections législatives du 29 mai et provinciales du 5 juin 1904*. Ballotage du 12 juin 1904. (In : *Bulletin de l'Union de la Presse périodique belge*, IV (1904), pp. 104, 135-140). Bruxelles, 1904.
 - MERTENS (G.), *Journaux électoraux* (In : *Union de la Presse périodique belge. Bulletin officiel et mensuel*, XV (1906), pp. 91-93, 131-134, 146-150.) Bruxelles, 1906.
 - MERTENS (G.) & DE FONVENT (A.), *Relevé des périodiques spéciaux parus en Belgique à l'occasion des élections communales du 20 octobre 1907, n. 1*. Bruxelles, 1908.
 - MERTENS (G.) & DE FONVENT (A.), *Relevé des périodiques spéciaux, parus en Belgique à l'occasion des élections législatives et provinciales des 24 mai et 14 juin 1908, n. 2*. Bruxelles, 1908.

- MERTENS (G.) & DE FONVENT (A.), Relevé des périodiques spéciaux, parus en Belgique à l'occasion des élections législatives du 22 mai 1910. n. 3. Bruxelles, 1910.
- MERTENS (G.) & DE FONVENT (A.), Relevé des périodiques spéciaux parus en Belgique à l'occasion des élections communales du 15 octobre 1911. n. 4. Bruxelles, 1911.
- MERTENS (G.) & DE FONVENT (A.), Relevé des périodiques spéciaux parus en Belgique à l'occasion des élections législatives du 2 juin 1912, des élections provinciales du 9 juin 1912 et du ballottage du 16, même mois, de diverses élections (communales et de prud'hommes), de 1912 aussi. n. 5. Bruxelles, 1912.
- *Le Périodicophile*. Bruxelles, 1893-1896.
- *Presse Périodique Belge*, (jaarlijks overzicht in : *Annuaire Statistique de la Belgique*). Bruxelles, 1883-1914.
- *La Presse Universelle*. Anvers, 1897-1905.
- *Répertoire général de la Presse belge*, publié sous les auspices de l'union de la Presse périodique belge. Bruxelles. 1895.
- *Répertoire général de la Presse belge*. 2° édit. Bruxelles, 1904.
- *Revue bibliographique et statistique de la Presse belge*. Bruxelles, 1912-1930.
- *Statistique générale de la Belgique*. Exposé de la Situation du Royaume. Bruxelles, 1852. (pp. 201-204).
- *Statistique générale de la Belgique*. Exposé de la situation du Royaume de 1861 à 1875. T. II, pp. 359-369. Bruxelles, 1885.
- *Statistique générale de la Belgique*. Exposé de la situation du Royaume de 1876 à 1900. T. II, pp. 278-279. Bruxelles, 1912.
- VAN EENOO (R.), *De pers te Brugge, 1792-1914*. Bouwstoffen. (*Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen* 20). Leuven — Parijs, 1961.
- VAN EENOO (R.) & VERMEERSCH (A.), *Bibliografisch repertorium van de Belgische pers, 1789-1914*. (*Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen* 23). Leuven — Parijs, 1962.
- VAN HOVE (J.), *Répertoire des périodiques paraissant en Belgique*. 3 vol. Bruxelles, 1951-1960.

3. — DE BELGISCHE PERS

A. — UITSLUITEND OF HOOFDZAKELIJK GEWIJD AAN DE PERS

- BARTIER (J.), *Rapport préliminaire sur la presse*. (*Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine, Cahiers*, 1, pp. 49-51). Louvain — Paris, 1957.
- BASCHWITZ (K.), *De Krant door alle tijden*. Amsterdam, s.d.
- [BECKMAN (B.)], *Le livre noir ou la propagande ecclésiastique belge*. Bruxelles, 1838.
- BODEL NYENHUIS (J. T.), *De wetgeving op drukpers en boekhandel in de Nederlanden tot in het begin der 19e eeuw*. Vertaling van de

- „Dissertatio historico — juridica de juribus typographorum et bibliopolarum in regno belgico” aan de Leidsche hoogeschool verdedigd. Amsterdam, 1892.
- BOGHAERT — VACHÉ (A.), La presse belge depuis 1830. (In : *Annuaire illustré de la presse belge*, 1910-1911 pp. 84-95). Bruxelles, 1910.
 - BOGHAERT — VACHÉ (A.), La presse. (In : *La Patrie belge*, pp. 427-435). Bruxelles, 1930.
 - BOURSON (P.), Histoire de la presse. (In : *Patria Belgica* (o.l.v. E. Van Bommel), t. III, pp. 357-382). Bruxelles, 1875.
 - BRANTS (V.), Le régime légal des journaux dans les anciens Pays-Bas belges. (In : *La Revue générale*, janvier 1865, pp. 42-64). Bruxelles 1865.
 - BULTRYNCK (A. V.), De Vlaamsche dag- en weekbladpers, van 1830 tot heden. (In : *Neerlandia*, VIII (1904), pp. 91-92). Dordrecht, 1904.
 - COPPIN (L.), Les parlementaires journalistes belges. Extrait du *Bulletin de la Presse* de Paris, janvier 1904. (In : *Répertoire général de la Presse belge*, 2e édit., pp. 210-213). Bruxelles, 1904.
 - DEBAIVE (C.), Dagbladen en Bibliotheken. (In : *Handelingen van het Eerste Wetenschappelijk Vlaamsch Congres voor Boek- en Bibliotheekwezen*, 1930, pp. 107-145). Antwerpen, 1931.
 - DE BAVAY, Le régime de la presse sous l'ancien gouvernement des Pays-Bas. (In : *La Belgique judiciaire*, t. XXVII, col. 1393-1402). Bruxelles, 1869.
 - DE BOCK (J.), Le journal à travers les âges. Bruxelles, 1907.
 - DE CLERCQ (E.), Du régime de la presse en Belgique sous l'Empire. (In : *Revue trimestrielle*, t. XLVI, pp. 43-101). Bruxelles, 1865.
 - DE POTTER (F.), De advertentie in de nieuwsbladen. Gent, 1879.
 - DEREUME (A.), Notice bio-bibliographiques sur quelques imprimeurs, libraires, correcteurs, compositeurs, fondeurs, lithographes, etc., qui se sont fait connaître à divers titres, principalement comme auteurs ; avec indication de leurs portraits. Bruxelles, 1859.
 - DONS (H.), La presse libérale de 1830 à 1930. (In : *La Flandre libérale*, 7-V-1930). Gand, 1930.
 - DOPP (H.), La contrefaçon des livres français en Belgique. Louvain, 1932.
 - DOURET (J.-B.), Quelques journaux belges. Notes d'un pressophile. (In : *La Presse universelle, organe officiel de la presse périodique belge*, VI, pp. 63-67, 81-82, 94-96, 112-113). Anvers, 1902.
 - DUPIERREUX (R.), Notre presse. (In : *Encyclopédie belge*, pp. 725-746). Bruxelles, 1933.
 - HATIN (E.), La presse périodique dans les deux mondes. Essai historique et statistique sur les origines du journal et sur la naissance et les développements de la presse périodique dans chaque état. T. III, pp. 1-79. Paris, 1866.
 - HATIN (E.), Histoire politique et littéraire de la Presse en France, avec une introduction historique sur les origines du journal et la bibliographie générale des journaux depuis leur origine. 8 vol. Paris, 1859-1861.
 - HENRY (H.), Journalisme et politique, recueil de notes et souvenirs. Namur, 1929.

- HOSTE (A.), Vlaamsche drukpers en boekhandel. (In : *Vlaamsch België sedert 1830*, IV, pp. 92-119). Gent, 1907.
- HOSTE (J. Jr.), Onze Vlaamsche pers. (In : *Handelingen van het XXXIIe Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres, te Antwerpen : 25-29 oogst, 1912*, pp. 227-233). Antwerpen, 1912.
- HOUSIAUX (A.), La presse socialiste. (In : *Les fastes du Parti, 1885-1960*, pp. 339-352). Bruxelles, 1960.
- JOYE (P.), La Presse et les Trusts en Belgique. Bruxelles, 1958.
- KELLEN (T.), Das Zeitungswesen in België. (In : *Zeitungsverlag*, XV (1914), c. 1758-1762, 1782-1785). Berlin, 1914.
- KELLEN (T.), Aus der Geschichte des Zeitungswesen in België. (In : *Zeitschrift für Bücherfreunde, Neue Folge*, VII, 1, pp. 144-156). Leipzig, 1915.
- LAUTERS (F.), Presse et Journalistes cyclistes. (In : *Les Débuts du cyclisme en Belgique*, pp. 222-244). Bruxelles, 1936.
- LUYKX (T.), Een halve eeuw zegelbelasting op de Belgische pers (sept. 1797 — mei 1848). (In : *Meded. v. d. Kon. Vl. Acad. v. Wet., Lett. en Sch. Kunsten v. België. Kl. der Lett.*, XVIII, n. 4). Brussel, 1956.
- LUYKX (T.), Over de orangistische pers in België (1830-1842). (In : *Pers, propaganda en openbare mening. Een bundel opstellen door vrienden en leerlingen aangeboden aan Kurt Baschwitz ter gelegenheid van zijn 70e verjaardag op 2 febr. 1956*, pp. 12-25). Leyde (A'dam), 1956.
- LUYKX (Th.), Ontstaan van de politieke pers in België. (In : *Handelingen van het XXIIe Vlaams Filologencongres*, pp. 402-406). Gent, 1957.
- LUYKX (Th.), De Gazetiers en hun octrooien tijdens het Ancien Régime. (In : *Handelingen van het XXIVe Vlaams Filologencongres*, pp. 436-447). Leuven, 1961.
- MOKE (H. G.), Etat de la presse périodique dans les Pays-Bas. (In : *La Belgique en 1830, ou documens pour servir à l'histoire de son insurrection*, t. II, pp. 153-194). Paris, 1831.
- *Le Musée International de La Presse. Notice. Catalogue*, [Bruxelles, 1911].
- OUKHOW (M.), Pers en propaganda, 1854-1876. (In : *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*, afl. 8, pp. 249-273). Antwerpen, 1960.
- PÉCHEUX (J.), L'évolution de la presse en Belgique. (*La Nation*, n. 39). Bruxelles, 1950.
- POUSSIN (G. T.), De la presse, 1830-1845. (In : *La Belgique et les Belges depuis 1830*, pp. 260-280). Paris, 1845.
- PUTTEMANS (A.), La censure dans les Pays-Bas autrichiens. (Mémoires de la Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques de l'Académie royale de Belgique, 2e série, t. XXXVII, fasc. 1). Bruxelles, 1935.
- ROGGHÉ (W.), Liberale dagbladen voor het platteland. s.l.n.d.
- SAUTYN-KLUIT (W. P.), Dagbladvervolgingen in België, 1815-1830. (In : *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis*, 3e reeks, VI, pp. 307-394). 's Gravenhage, 1892.
- SCHMOOK (G.), Tijdschriftenlevens. (In : *De Vlaamse Gids*, XXXV, pp. 352-366). Brussel, 1951.

- SCHUERMANS (H.), Code de la presse ou commentaire du décret du 20 juillet 1831 et des lois complémentives de ce décret. Bruxelles, 1861 ; 2e édit. en 2 vol., 1882.
- SÖDERJHELM (A.), Le régime de la presse pendant la révolution française. 2 vol. Helsingfors — Paris, 1900-1901.
- SYMOENS (R.), Het zegelrecht in België, historisch overzicht. Brussel, 1942.
- VAN SCHOOR (M.), La Presse sous l'Ancien Régime. Bruxelles, 1896.
- VAN SCHOOR (M.), La presse sous la révolution française. Bruxelles, 1898.
- VAN SCHOOR (M.), La presse sous le Consulat et sous l'Empire. Bruxelles, 1899.
- VAN SINT-JAN (R.), Die Politische Presse Belgiëns. (In : *Zeitungswissenschaft*, Zweimonatschrift für Internationale Zeitungsforschung, IV, pp. 1-24, 65-87, 129-155, 193-212, 257-277, 321-342). Berlin — Leipzig, 1929.
- VAN THOOR (R.), De ontwikkeling van de pers in België. (*De Natie*, n. 39). Brussel, 1950.
- VERHAEGHEN (P.), Essai sur la liberté de la presse en Belgique durant la domination française (1792-1814). (In : *Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles*; VI, pp. 194-212, 324-346; VII, pp. 52-100, 145-163). Bruxelles, 1892-1893.
- VERMEERSCH (A.), De pers en het pauperisme in Vlaanderen, 1845-1848. (In : *Bijdragen tot de Geschiedenis der Nederlanden*, XIII, pp. 81-100). 's Gravenhage — Antwerpen, 1958.
- VERMEERSCH (A.), De structuur van de Belgische Pers, 1830-1848. (*Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis*, Bijdragen 4). Leuven — Parijs, 1958.
- WARZÉE (A.), Essai historique et critique sur les journaux belges. Journaux politiques. Gand, 1845.
- WAUTERS (A.), La presse et le mouvement ouvrier. (In : *L'églantine*, IX, n. 4). Bruxelles, 1931.
- WILLEQUET (J.), Documents pour servir à l'histoire de la presse belge, 1887-1914. (*Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine*, Cahiers 16). Louvain — Paris, 1960.

B. — BELGISCHE GESCHIEDENIS, IN VERBAND MET DE PERS

- *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, (o.l.v. J. A. VAN HOUTTE, J. F. NIERMEYER, J. PRESSER, J. ROMEIN, H. VAN WERVEKE). Dln. IX-XII. Zeist — Antwerpen, 1955-1958.
- ARENDT (J.), Le mouvement ouvrier. Bruxelles, 1928.
- BARTELS (A.), Documents historiques sur la révolution belge. Seconde édition, revue, corrigée et augmentée par l'auteur. Bruxelles — La Haye, 1836.

- BASSE (M.), De Vlaamsche Beweging van 1905 tot 1930. 2 dln. Gent, 1930-1933.
- BECQUE (M.), Le cardinal Dechamps. 2 vol. Louvain, 1956.
- BERTRAND (L.), Histoire de la démocratie et du socialisme en Belgique depuis 1830. 2 vol., Bruxelles — Paris, 1906-1907.
- CHLEPNER, B.S., Cent ans d'histoire sociale en Belgique. Bruxelles, 1956.
- CORTEBEECK (C.), De Fransche overheersching in België, van 1792 tot 1815. (Kon. Vl. Akad. voor Taal- en Letterkunde). Gent, 1899.
- DE GERLACHE (E. C.), Histoire du royaume des Pays-Bas, depuis 1814 jusqu'en 1830, précédée d'un coup d'œil sur les grandes époques de la civilisation belge, et suivie d'un essai de l'histoire du royaume de Belgique, depuis la révolution de 1830 jusqu'aujourd'hui; accompagnée de discours parlementaires, de notes et de pièces justificatives. 2e édit., 3 vol. Bruxelles, 1842.
- DELSINNE (L.), Le mouvement syndical en Belgique. Bruxelles, 1936.
- DELSINNE (L.), Le parti ouvrier belge des origines à 1894. (Coll. : *Notre Passé*). Bruxelles, 1955.
- DENECKERE (M.), Histoire de la langue française dans les Flandres (1770-1823). (Romanica Gandensia, II-III). Gand, 1954.
- DESTRÉE (J.) & VANDERVELDE (E.), Le Socialisme en Belgique. 2e édit. Paris, 1903.
- DE VIGNE (J. O.), Die Zuidnederlandsche schrijvers van het tijdstip der Fransche overheersing. Antwerpen, 1873.
- DE VROEDE (M.), De Vlaamsche reacties op de Februari-omwenteling van 1848. (In : *Nieuw Vlaams Tijdschrift*, I, pp. 912-927). Antwerpen, 1946.
- DE VROEDE (M.), Noord en Zuid na 1830. Het orangisme en de Grootnederlandsche beweging beïnvloed door de Hollandse reacties op de Belgische omwenteling. (In : *Bijdragen voor de Gesch. der Nederlanden*, XII, pp. 285-308). 's Gravenhage — Antwerpen, 1958.
- DHONDT (J.), De politieke groei in België tussen 1789 en 1856. (In : *De Vlaamse Gids*, XXXVII, pp. 385-401). Brussel, 1953.
- DHONDT (J.), De sociale kwestie in België. (In : *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, X, pp. 314-349). Zeist — Antwerpen, 1955.
- DHONDT (J.), Parlementaire werking en agitatie in onze hedendaagse geschiedenis. (In : *De Vlaamse Gids*, XXXVIII, pp. 270-289). Brussel, 1954.
- DHONDT (J.), Les antécédents. (In : *Les fastes du parti socialiste belge*, pp. 13-31). Bruxelles, 1960.
- DISCAILLES (E.), Ch. Rogier (1800-1885), d'après les documents inédits. 4 vol. Bruxelles, 1892-1895.
- DU BUS DE WARNAFFE (L.), Les lois électorales belges depuis 1830. Bruxelles, 1913.
- FREDERICQ (P.), Schets eener geschiedenis der Vlaamsche beweging. 3 dln. Gent, 1906-1909.
- GARSOU (J.), Frère-Orban, de 1857 à 1896. T. I. Bruxelles, 1946.
- DE GESCHIEDENIS VAN DE BELGISCHE SOCIALISTISCHE ARBEIDERS-BEWEGING (o.l.v. J. Dhondt). Antwerpen, 1959-1961.

- *Geschiedenis van Vlaanderen*. Dl. VI. Vlaanderen van het einde van de XVIIIe tot het begin van de XXe eeuw. s.l.n.d.
- GILISSEN (J.), *Le régime représentatif en Belgique depuis 1790*. (Coll. *Notre Passé*). Bruxelles, 1958.
- *Grandes figures de la Belgique indépendante, 1830-1930*. (o.l.v.G. Lebrun). Bruxelles, 1930.
- GUYOT DE MISHAEGEN (G.), *Le Partie catholique belge de 1830 à 1884*. Bruxelles, 1946.
- HAAG (H.), *Les droits de la cité, les catholiques démocrates et la défense de nos franchises communales (1833-1836)*. Bruxelles, 1946.
- HAAG (H.), *Les origines du catholicisme libéral en Belgique (1789-1839)*. (Université de Louvain. *Recueil de travaux d'histoire et de philologie*. IIIe série, fasc. 36). Louvain, 1950.
- *Histoire de la Belgique contemporaine*. 3 Vol. Bruxelles, 1928-1930.
- HYMANS (L.), *Types et silhouettes*. Bruxelles, 1877.
- HYMANS (L.), *Notes et souvenirs*. Bruxelles, 1877.
- HYMANS (L.), HYMANS (P.) & DELCROIX (A.), *Histoire parlementaire de la Belgique*. 10 vol. Bruxelles, 1878-1913.
- HYMANS (P.), *Frère-Orban*. 2 vol. Bruxelles, 1905-1910.
- HYMANS (P.), *Pages libérales*. Bruxelles, 1936.
- JACQUEMYNS (G.), *Histoire de la crise économique des Flandres (1845-1850)*. (*Acad. Royale de Belgique*, Cl. d. Lettres et Sciences mor. et pol., Mémoires in -8°, t. XXVI). Bruxelles, 1929.
- JOTTRAND (L.), *Charles-Louis Spilthoorn, événements de 1848 en Belgique*. Bruxelles, 1872.
- KEURVELS (H.), [*Geschiedenis van de Liberale Partij*]. (In : *Vaderland*, XXV, 22-IX-1907; en in : *La Flandre Libérale*, XXXIII, 22-IX-1907). Gent, 1907.
- KUYPERS (J.), *Bergop*. Antwerpen, 1957.
- LEBAS (C.), *L'union des catholiques et des libéraux de 1839 à 1847* (*Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine, Mémoires III*). Louvain — Paris, 1960.
- LEBROCQUY (G.), *Types et profils parlementaires avec vingt-sept portraits gravés ou lithographiés hors texte*. Paris — Bruxelles, 1873.
- LEBROCQUY (G.), *Les libéraux peints par eux-mêmes*. Bruxelles, 1876.
- LEHOUCK (F.), *Het anti-militarisme in België, 1830-1914*. (Leuvense Bijdr. tot de Rechts- en Staatswetenschappen). Antwerpen — Brussel — Gent — Leuven, 1958.
- LUYKX (Th.), *Hedendaagse politieke geschiedenis van België*. 2 dln (gestencilde cursus). Gent, 1961-1963.
- MISSON (A.), *Le mouvement syndical. Son histoire en Belgique*. Bruxelles, 1921.
- PICARD (E.), *Grelots progressistes. Histoire du suffrage censitaire en Belgique depuis 1830*. Bruxelles 1883.
- PICARD (L.), *Geschiedenis van de Vlaamsche en Groot-Nederlandsche Beweging*. 2 dln. Antwerpen 1942-1959.
- PIERSON (M. - A.), *Histoire du socialisme en Belgique*. Bruxelles, 1953.
- PIRENNE (H.), *Histoire de Belgique*. T. VI-VII. Bruxelles, 1926-1932.

- POULLET (P.), Quelques notes sur l'esprit public en Belgique pendant la domination française (1795-1814). (In : *Messenger des Sciences historiques*, 1893, pp. 419-456; 1894, pp. 53-67, 422-451; 1895, pp. 197-219, 313-330). Gand, 1893-1896.
- REZSOHAZY (R.), Origines et formation du catholicisme social en Belgique, 1842-1909. (*Publications universitaires de Louvain*). Louvain, 1958.
- SIMON (A.), Le cardinal Sterckx et son temps (1792-1867). 2 vol. Wetteren, 1950.
- SIMON (A.), Catholicisme et politique. Documents inédits, 1832-1909. Wetteren, 1955.
- SIMON (A.), L'hypothèse libérale en Belgique. Documents inédits, 1839-1907. Wetteren, 1956.
- SIMON (A.), Le Parti catholique belge, 1830-1945. (*Coll. Notre Passé*). Bruxelles, 1958.
- SIMON (A.), Aspects de l'unionisme. Documents inédits, 1830-1857. (Faculté universitaire Saint-Louis à Bruxelles). Wetteren, 1959.
- SIMON (A.), Réunions des évêques de Belgique, 1830-1867. Procès-Verbaux. (*Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine, Cahiers 10*). Louvain — Paris, 1960.
- SIMON (A.), Réunions des évêques de Belgique, 1868-1883. Procès-Verbaux. (*Centre interuniversitaire d'Histoire contemporaine, Cahiers 17*). Louvain — Paris; 1961.
- STENGERS (J.), Sentiment national, sentiment orangiste et sentiment français à l'aube de notre indépendance. (In : *Rev. Belge de Phil. et d'Hist.*, XXVIII, pp. 993-1029; XXIX, pp. 61-92). Bruxelles, 1950-1951.
- TERLINDEN (Ch.), Histoire politique interne : Formation et évolution des partis. (In : *Histoire de la Belgique contemporaine*, II, p. 5-239). Bruxelles, 1929.
- VANDENPEEREBOOM (E.), Du gouvernement représentatif en Belgique (1831-1848). 2 vol. Bruxelles, 1856.
- VANDERVELDE (E.), Le Parti ouvrier belge, 1885-1925. Bruxelles, 1925.
- VAN ISACKER (K.), Werkelijk en wettelijk land, de katholieke opinie tegenover de rechterzijde, 1863-1884. Antwerpen — Brussel — Gent — Leuven, 1955.
- VAN ISACKER (K.), Het Daensisme. De teleurgang van een onafhankelijke christelijke arbeidersbeweging in Vlaanderen, 1893-1914. Antwerpen, 1959.
- VAN ISACKER (K.), Averechtse democratie. Antwerpen, 1959.
- VAN KALKEN (F.), Esquisse des origines du libéralisme en Belgique. (In : *Revue d'Histoire moderne*, I, pp. 161-191). Paris, 1926.
- VAN KALKEN (F.), La Belgique contemporaine (1780-1930). Histoire d'une évolution politique. Paris, 1930.
- VAN WERVEKE (H.), De Economische Ontwikkeling. (In : *Geschiedenis van Vlaanderen*, VI, Vlaanderen van het einde van de XVIIIe tot het begin van de XXe eeuw). s.l.n.d.
- VERHAEGEN (P.), La Belgique sous la domination française. 5 vol. Bruxelles — Paris, 1922-1929.

- VON DUERINGSFELD (I.), Von der Schelde bis zur Maas. Das geistige Leben der Vlamingen seit dem Wiederaufblühen der Literatur. Biographiën, Bibliographiën und Proben. 3 Bd. Leipzig — Brussel, 1861.
- WILS (L.), De ontwikkeling van de gedachteninhoud der Vlaamse Beweging tot 1914. Antwerpen — Brussel — Gent — Leuven, 1955.
- WILS (L.), De politieke oriëntering van de Vlaamse Beweging, 1940-1857. (*Verhandelingen van de K.V.H.V.*, n. 467). Antwerpen, 1959.
- WOESTE (CH.), Mémoires pour servir à l'histoire contemporaine de la Belgique. 3 vol. Bruxelles, 1927-1937.

4. — DE GENTSE PERS

A. — UITSLUITEND OF HOOFDZAKELIJK GEWIJD AAN DE PERS

- ANDELHOF (E.), Gentsche typen. De burgemeester van Zieklien. (In : *Oostvlaamsche Zanten*, XIV, pp. 136-152). Gent, 1939.
- ANRI (P.), Jubileum van Paul Fredericq als opsteller van het Volksbelang (1883-1908). Gent, 1908.
- ANSEELE (E.), „Vooruit” et le mouvement flamand. (In : *Germinal*, X, n. 7). Gand, 1913.
- ARNOLD (T.), Het Nederlandsch in de Gentsche dagbladpers. Gent, 1898.
- BACCAERT (H.), Emmanuel Hiel. Zijn leven en zijn werk. Antwerpen, 1909.
- BEAUCARNE (E.), Autobiographie, s.l.n.d.
- BEHAEGEL (P.), Over den artikel, verschenen in den Journal des Flandres, Ancien Catholique des Pays-Bas, 25 octobre, 1837. (In : *Verhandeling over de vlaemsche spelkunst, bijzonderlijk ingerigt ter beslissing van de geschilpunten der taelgeleerde omtrent de spelling*. Dl. II, 2e aenhangel, 43 pp.). Brugge, 1838.
- BEHETS (A.), 80 ans de la vie de *La Flandre libérale*. (In : *La Presse — De Pers*, 1955, n. 5, pp. 6-16.) Brussel, 1955.
- BERGMANS (P.), Pierre Lebrocqy. (In : *Biogr. Nat.*, XI, c. 559-566). Bruxelles, 1891.
- BERGMANS (P.), Un journal anglais imprimé à Gand au XVIIIe siècle. The daily Advertiser to the British Army. (In : *Gand-Echange*, I, n. 7). Gand, 1893.
- BERGMANS (P.), Rede uitgesproken op de huldebetoging, gebracht aan Lodewijk De Vriese. (In : *Huldeblijk, Lod. De Vriese*). Gent, 1920.
- BERTAUT (R.), Comte Guillaume Verspeyen, journaliste. Notice bibliographique. (In : *Revue bibliographique belge*, XVII, n. 3, 31 — III — 1905, pp. XVII-XXI). Bruxelles, 1905.
- *Het blad „Vooruit”*. Ontstaan, groei en technisch aspekt. Gent, s.d.
- BLOMMAERT (Ph.), De Nederduitsche schrijvers van Gent. Gent, 1861.

- BULTYNCK (A.), Het Nederlandsch in de Gentsche dagbladpers. In : *Het Belfort*, XIV, p. 27-35). Gent, 1899.
- *Catalogus tentoonstelling boekdrukkunst te Gent in 1904*. Gent, 1904.
- *Le cinquantenaire du „Bien Public” (1853-1903)*. Gand, 1903.
- CLAEYS (P.), De Vlaemsche Gazette. (In : *Messenger des Sciences historiques ou Archives des Arts et de la Bibliographie de Belgique*, 1893, pp. 341-353). Gand, 1893.
- CLAEYS (P.), Le nain couleur de rose. 18 juin 1815. (In : *Messenger des Sciences historiques*, 1894, pp. 471-475). Gand, 1894.
- CLAEYS (P.), L'imprimeur Le Maire et son projet de journal, 1784. (In : *Bullet. Soc. Hist. Arch.*, VI, pp. 90-96). Gand, 1898.
- DAUE (D.), Neuf lustres à la „Flandre libérale”. Souvenirs. (In manuscript op de U. B. te Gent : Ms. II, 10). Gent, 1938.
- DE BLOCK (A.), „Vooruit”, orgaan van de Belgische Socialistische Partij (Gent). — „Vooruit”, organe du Parti socialiste Belge (Gand). (In : *La Presse — De Pers*, 1956, n. 9, pp. 7-15). Brussel, 1956.
- DE BRIALMONT (M.), Lettre du sieur Michel de Brialmont au sieur André-Benoit Stéven, propriétaire du Journal intitulé : *le Messenger de Gand et des Pays-Bas*. Gand, 1838.
- DE GEEST (J.), Zeventig jaar „Het Volk”. De dagbladpers der Christelijke werkliedenorganisatie. (In : *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, XXV, n. 5, pp. 465-467). Brussel, 1961.
- DE KEYSER (P.), Kieckepoost redivivus! (In : *Oostulaamsche Zanten*, XIX (1944), pp. 49-56). Gent, 1944.
- DE KEYSER (P.), Een miskende Gentsche figuur, Joseph-Jacob Kieckepoost (1773-1837). (In : *Oostulaamsche Zanten*, XIX (1944, n. 1). Gent, 1944.
- DELSINNE (L.), Edouard Anseele. (In : *Biogr. Nat.*, XXX, c. 57-64). Bruxelles, 1958.
- DE SAINT-GENOIS (J.), Guillaume de Busscher, notice biographique. (In : *Messenger des Sciences historiques*, 1852, pp. 245-251). Gand, 1852.
- DE SMEDT (F.), Uit de geschiedenis van de pers. Korte gegevens over het algemeen, het nationaal en het Gents dagbladwezen. Gent, 1951.
- DE VRIESE (L.), De volksschrijver Napoleon Destanberg, zijn leven en zijne werken. (In : *Willems-Fonds, Antwerpen, Volksvoordrachten van 1875-1876*, pp. 243-265). Antwerpen, [1876].
- DE VRIESE (L.), De Volksdichter Napoleon Destanberg herdacht. Gent, 1916.
- DU BOIS (A.), Beaucarne et *Le Catholique des Pays-Bas* (1830-1831). In : *Messenger des Sciences historiques*, 1895, pp. 181-187). Gand, 1895.
- DU BOIS (A.), Une cause capitale en 1832. Récit de l'arrestation, 14 juin 1832, de A. B. Stéven pour délit de presse, son procès et sa mise en liberté, 18 février. (In : *Essais et Notices*, II pp. 149-153). Gand, 1902.
- DU BOIS (A.), Régime de la presse sous le premier Empire. (In : *Essais et Notices*, II, pp. 89-92). Gand, 1902.
- DU BOIS (A.), Un délit de Presse en 1821. (In : *Essais et Notices*, II, pp. 128-131). Gand, 1902.

- DUMOULIN (E.), Document pour servir à l'histoire de 1815. Collection du *Moniteur* publié à Gand pendant les Cent Jours. Paris, 1834.
- DURY (A.), Notice bio-bibliographique sur Verspeyen G. (In : *Rev. bibliogr. belge*, XXIII, avril-mai). Bruxelles, 1911.
- ECLAIR (G.), Etude sur la presse gantoise. (In : *Gand — Echange. Moniteur de la bourse des journaux*, I, n. 1-8; II, n. 1). Gand, 1893-1894.
- *Extraits des proces-verbaux* des séances de la section des Flandres de l'Association de la Presse belge. Gand, 1893.
- EYLENBOSCH (G.), Het ontstaan der christene werkliedenbeweging in het Gentsche. (1885-1914). Gent, [1928].
- EYLENBOSCH (G.), 50 jaar sociale, politieke, katholieke actie. Gent, [1935].
- *Fête jubilaire* offerte par les catholiques belges aux fondateurs du „*Bien Public*” à l'occasion du 25e anniversaire de sa fondation. Bruges, 1878.
- FREDERICQ (P.), Julius Vuylsteke. Gent, 1903.
- Fredericq (P.), J. F. J. Heremans. (In : *L'université de Gand, Liber Memorialis, Notices biographiques*, I, pp. 159-164). Gand, 1913.
- F[ROMENT]T (Ch.), Les pseudonymes dévoilés, ou biographie des Rédacteurs du *Catholique*. (In : *La Sentinelle du Royaume des Pays-Bas*, 7-1-1827, pp. 389-390). Bruxelles, 1827.
- [GEIREGAT (P.)], Geschiedenis der Gazette van Gent. Gent, 1905.
- *De Gentenaar — De Landwacht*. Historiek van het „Werk der Vlaamse Katholieke Drukkers”, N. V. — Historique du *Gentenaar — De Landwacht* et les éditions de la S. A. „Werk der Vlaamse Katholieke Drukkers”. (In : *La Presse — De Pers*, 1955, n. 8, pp. 6-12). Brussel, 1955.
- GOEMANS (L.), Maria-Francisca Van Ackere-Doolaege. (In : *Biographie Nationale*, XXVI, col. 111-122). Bruxelles, 1936.
- HANOT (M.), Littéraire theorieën en kritiek in Gentse tijdschriften tijdens de periode van 1830 tot 1850. (In : *Wetenschappelijke Tijdingen*, XV, col. 277-289). Gent, 1955.
- *Jubilé* du comte G. Verspeyen, rédacteur en chef du „*Bien Public*”. (1860-1910). Gand, 1911.
- KERCHOVE DE DENTERGHEM (Cte de), A. Du Bois. Notice biographique. (In : *A. Du Bois, Essais et Notices*, I, pp. 1-39). Gand, 1902.
- KEURVELS (H.), Vijf-en-twintigste verjaardag van *La Flandre Libérale*. Gent, 1900.
- LEBROCQUY (G.), Notice sur Pierre Lebrocquy, docteur en droit et professeur de linguistique. 1797-1864. (In : *Revue trimestrielle*, XI, t. III, pp. 198-212). Bruxelles, 1864.
- LEBROCQUY (P.), Souvenirs d'un ex-journaliste (1820-1841). Bruxelles, 1842.
- LE CLERCQ (L.), De Gentsche en Brusselsche boekdrukker P. F. de GOESIN-VERHAEGHE (1753-1831). (In : *De Gulden Passer*, XXI, pp. 103-112). Antwerpen, 1943.
- *Lettres au Bien Public* sur la Pacification de Gand par un ancien professeur d'histoire. (1576-1876). Gand, 1876.

- *Lodewijk De Vriese*, bio- en bibliographische studie, met een keur uit zijn werken. Aalst, (O.-VI. Folkloristen), 1931.
- MICHIELS (J.), Prudens van Duyse, zijn leven en zijne werken. (Kon. VI. Acad.). Gent, 1893.
- *Le Nain Couleur de rose*. (In : *La Presse universelle*, II, Anvers, 1898. pp. 46-48).
- NEVE DE MEVERGNIES (J.-E.), Baron Arthur Théodore Verhaegen. (In : *Biogr. Nat.*, XXVI, c. 612-617). Bruxelles, 1937.
- PEE (J.), Mevrouw Courtmans. Een Letterkundige studie. Lokeren, 1933.
- PEE (J.), Herinneringen aan Willem Rogghé. (In : *De Vl. Gids*, XXXI, pp. 545-552). Brussel, 1947.
- PERGAMENNI (Ch.), Louis Hymans. (In : *Biogr. Nat.*, XXIX, c. 708-711). Bruxelles, 1957.
- *De Pers en de arbeidersbeweging*. Inhouding der nieuwe gebouwen van het dagblad *Vooruit*, 11 jan. 1931, te Gent. Brussel, [1931].
- RAOUL (J. N.), Le centenaire d'un journaliste belge : Guillaume Verspeyen. (In : *La revue générale*, 70e ann., juillet 1937, pp. 28-44). Bruxelles, 1937.
- *Reglement der Maatschappij van het Volksbelang* (Vlaamsch staatkundig blad). Gent, (I. S. Van Dooselaere), 1870.
- ROCK (R.), *Het Volk*, 1891-1951. Gedenkboek. Gent, [1951].
- ROCK (R.), *Zo streed Eylenbosch*. Gent, 1954.
- ROCK (R.), 65 jaar *Het Volk*, Gent. — 65 ans *Het Volk* à Gand. (In : *La Presse — De Pers*, 1956, n. 11, pp. 5-14). Brussel, 1956.
- ROERSCH (A.), Ferdinand-François-Ernest Vander Haeghen. (In : *Biographie Nationale*. XXIX; col. 635-641). Bruxelles, 1957.
- ROGGHÉ (W.), Gedenkbladen, 1848-1896. (Uitgave van het Taalverbond, n. 14). Gent, 1898.
- ROMBERG (E.), Les journaux à Gand en 1815 pendant les Cent jours. (In : *Revue de Belgique*, XXVII, 2e série, t. XV, p. 238-263). Bruxelles, 1895.
- ROMBERG (E.), Une page des Cent Jours. Les journaux à Gand en 1815. Bruxelles — Paris, 1896.
- SCHELLINCK (Th.), Over het stichten van een Vlaamsch dagblad te Gent. (Ms. Gent, U. B. B. 18462/115, in de correspondentie van J. De Saint-Genois). Gent, 1848.
- SCHELLINCK (Th.), Note donnant le moyen pour rendre un journal productif par les annonces. (Ms. Gent, U.B./G. 18462/113). Gent, 1848.
- SIFFER (A.), Opgedragen aan den Heer Willem Verspeyen. Gent, 1877.
- SIFFER (A.), Schrijven en drukken. Beknopt geschiedkundig overzicht. Gent, 1904.
- SIRET (A.), Edmond De Busscher. (In : *Annuaire de l'Acad. royale de Belgique*, I L, pp. 389-399). Bruxelles, 1883.
- *Statuts de la section des Flandres* de l'association de la presse belge fondée en 1887, modifiés par décision de l'assemblée générale du 5 janvier 1899. Gand, 1899.
- *Statuts de la société anonyme de la presse libérale gantoise*. Gand, 1894.

- STECHER (J.), Prudens Van Duyse. (In : *Biographie Nationale*, VI, col. 404-420). Bruxelles, 1878.
- VANDER HAEGHEN (F.), Bibliographie gantoise. Recherches sur la vie et les travaux des imprimeurs de Gand. 7 vol. Gand, 1858-1869.
- VAN DER HAEGHEN (V.), Théodore-Adrien-Liévin Schellinck. (In : *Biogr. Nat.* XXI, c. 664-667). Bruxelles, 1913.
- VAN DER HAEGHEN (V.), André-Benoît (I) Steven. (In : *Biogr. Nat.* XXIII, c. 832-835). Bruxelles, 1924.
- VAN DER HAEGHEN (V.), André-Benoît (II) Steven. (In : *Biogr. Nat.* XXIII, c. 835-846). Bruxelles, 1924.
- VAN DER LINDEN (A.), Guillaume-Marie Verspeyen. (In : *Biogr. Nat.*, XXVI, c. 691-693). Bruxelles, 1938.
- VANDER MEERSCH (A.), Guillaume De Busscher. (In : *Biographie Nationale*, t. IV, c. 852-855). Bruxelles, 1873.
- [VAN DORPE (L.)], Quelques observations critiques sur le *Journal de Gand*. Courtrai, 1825.
- VANZYPE (G.), Gustave Abel. (In : *Biogr. Nat.*, XXX, c. 2-3). Bruxelles, 1958.
- VARENBERGH (E.), Edouard-Amand Neut. (In : *Biogr. Nat.*, XV, c. 640-642). Bruxelles, 1899.
- VERHAEGHEN (A.), Vingt-cinq années d'action sociale. Bruxelles, 1912.
- VERMEULEN (J.), Nog iets over den burgemeester en de gazette van 't Zieklien. (In : *Oostvlaamsche Zanten*, XV, pp. 58-62). Gent, 1940.
- *Verordeningen van den Bond der Belgische Drukpers*. Gentsche Afdeeling. Gent, s.d.
- VERSPEYEN (G.), De l'influence de la presse sur l'esprit public. Conférence donnée au cercle Catholique de Bruxelles. Gand, s.d.
- VERSPEYEN (G.), Par la parole et par la plume. Mélanges et souvenirs. Conférences de G. V. 2 vol. Gand, 1903-1904.
- VERSTRAELEN (J.), De katholieke pers te Gent. Antwerpen, [1936].
- VERSTRAETE (G.), Association de la Presse belge. Section de Gand : 1888-1891. Section des Flandres : 30 mars 1891. Ephémérides. Gent, 1933.
- VIAENE (A.), De Drukkersfamilie De Busscher, Brugge en Gent, 1770-1852. (In : *Biekorf*, LXIII, n. 2, p. 33-40). Brugge, 1962.
- *Vingt-cinq ans de journalisme catholique*. Le jubilé de M. G. VERSPEYEN, rédacteur en chef du *Bien Public*. 1860-1885. Gand, 1885.
- VOISIN (A.), Catalogue méthodique de la Bibliothèque de l'université de Gand. Gand, 1839.
- WARZÉE (A.), Les Journaux de la Flandre Orientale. (In : *Messenger des Sciences historiques et des Archives des arts de Belgique*, 1845, pp. 501-517). Gand, 1845.
- WILS (L.), Het oudste Gentse arbeidersweekblad : „*Het Werkverbond*”, 1860-1862. (In : *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, XXIV, pp. 779-789). Brussel, 1960.

B. — GENTSE GESCHIEDENIS, IN VERBAND MET DE PERS

- ANDELHOF (Em.), Galerij van Gentsche typen. Gent, 1942.
- APERS (R. F.), Schets ener geschiedenis der universiteitsbibliotheek te Gent. (Overdr. uit : *Hand. v. h. Tweede Congres voor boek- en bibliotheekwezen*). Gent, 1933.
- APERS (R.), De universiteitsbibliotheek. (In : *Gedenkboek van de Rijksuniversiteit na een kwarteeuw vervlaamsing, 1930-31 tot 1955-56*). Gent, 1957.
- AVANTI [ps. v. O. ROELANDTS], Een terugblik. Bijdrage tot de Geschiedenis der Gentsche arbeidersbeweging. 2e druk. 3 dln. Gent, 1935.
- BERGMANS (P.), Notice sur la vie et les travaux de Joseph Casier (1852-1925). Anvers, 1926.
- BUVE (A.), Benoit Rolliers et l'insurrection orangiste du 2 février 1831 à Gand. (In : *Annalen van den Oudheidkundigen Kring van het Land van Waas*, VL, pp. 83-110). St-Niklaas, 1933.
- CLAEYS (P.), Pages d'histoire locale gantoise. 3 vol. Gand, 1885.
- CLAEYS (P.), Histoire du théâtre à Gand. 3 vol. Gand, 1892.
- CLAEYS (P.), Le cercle constitutionnel de Gand. (In : *Messenger des sciences historiques*, 1894, pp. 232-239). Gand, 1894.
- CLAEYS (P.), Mémorial de la ville de Gand (1792-1830). Gand, 1902.
- CLAEYS (P.), Notes et souvenirs. 3 vol. Gand, 1899-1907.
- CLAEYS (P.), Les Médailles gantoises modernes (1792-1892). Gand, 1909.
- COPPÉE (D.), Ville de Gand. Statistique communale. Gand, 1866.
- de MARICOURT, La cour de Louis XVIII à Gand. (In : *Revue générale*, LXXXI, pp. 121-137). Bruxelles, 1905.
- DENECKERE (M.), Verfransing te Gent (1750-1800). (In : *Hand. der Maatsch. voor Gesch. en Oudheidk. te Gent*, III (1948). PP. 165-192; IV (1949), pp. 42-73). Gent, 1948-1949.
- DE POTTER (F.), Gent van den oudsten tijd tot heden. 8 dln. Gent, 1882-1901.
- de REISET, La cour de Gand, 28 mai — 19 juin 1815. (In : *Revue de Paris*, 1901, N° 3, pp. 566-590). Paris, 1901.
- DESTANBERG (D.), Gent sedert 1831. Voornaamste gebeurtenissen. Eerste reeks (1831-1840). Gent, 1903.
- DESTANBERG (D.), De kiezingen te Gent sedert 1830. Gent, 1910.
- DESTANBERG (D.), Gedenkboeken der stad Gent onder het huis van Oostenrijk. Gent onder Jozef II (1780-1792). Gent, 1910.
- DE WEERDT (D.), De Gentse textielbewerkeren en arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881. Bijdrage tot de sociale geschiedenis van Gent. (*Interuniversitair Centrum voor hedendaagse Geschiedenis, Verhandelingen II*). Leuven-Parijs, 1959.
- DE WITTE (P.), De geschiedenis van „Vooruit” en de Gentsche socialistische werkersbeweging sedert 1870. Gent, 1898.
- DHONDT (J.), Woelingen te Gent in 1848. (In : *Hand. der Maatsch. voor Gesch. en Oudh. te Gent*, Nieuwe Reeks, III, pp. 33-68). Gent, 1948.

- DUMONT (M. E.), Gent, een stedenaardrijkskundige studie. (Rijksuniv. te Gent, Werken uitgeg. door de Fac. van Wijsbeg. en Lett., 107e afl.) 2 dln. Brugge, 1951.
- FAILPOULT (M.), Mémoire statistique du Département de l'Escaut. (Ingeleid door P. DEPRez in : *Maatsch. voor Gesch. en Oudh. te Gent. — Verhandelingen X*). Gent, 1960.
- FLEISCHMAN (T.), Le Roi de Gand. Louis XVIII et les émigrés français à Gand pendant les Cent Jours. Bruxelles, 1953.
- FREDERICHS (J.), Emile MOYSON. (In : *Biographie Nationale*, XV, col. 334-335). Bruxelles, 1899.
- FRIS (V.), Bibliographie de l'histoire de Gand depuis l'an 1500 jusqu'en 1850. Gand, 1921.
- FRIS (V.), De historische persoonsnamen der straten van Gent. Honderd levensbeschrijvingen. Gent, 1922.
- FRIS (V.), Histoire de Gand, depuis les origines jusqu'en 1913. 2e édit. Gand, 1930.
- NÈVE de MÉVERGNIES (J. E.), Gand sous la domination française, 1792-1814. Gand, 1927.
- NÈVE de MÉVERGNIES (J. E.), Gand sous le régime hollandais, 1814-1830. Gand, 1935.
- De onderhandelingen voor het kartel te Gent. Gent, 1911.
- OUKHOW — DE WEERDT (D.), Het verslagboek van de Gentsche sectie van de Vlaamsche Socialistische Partij in de jaren 1877-1878. Bijdrage tot de geschiedenis van de arbeidersbeweging. (In : *Handelingen van de Kon. Commissie voor Geschiedenis*, CXXII, pp. 1-125). Brussel, 1957.
- Règlement de l'Association libérale de Gand. Gand, 1875.
- ROGGHÉ (P.), De omwenteling van 1789. Het aandeel van Vlaanderen, inzonderheid van de Staten van Vlaanderen. (In : *Bijdragen tot de Geschiedenis en de Oudheidkunde*, pp. 143-179). Gent, 1943.
- ROLIN (H.), Sur la mise en état de siège de la ville de Gand. Gand, 1832.
- ROMBERG (E.), La fin des Cent Jours. (In : *Revue de Belgique*, LXXXVII, pp. 225-232). Bruxelles, 1897.
- ROMBERG (E.) & MALET (A.), Louis XVIII et les Cent Jours à Gand. Recueil de documents inédits. 2 vol. Paris, 1898-1902.
- ROOSES (M.), Schetsenboek. Gent, 1877.
- SCHOLL (S. H.), Bijdragen tot de geschiedenis der Gentse arbeidersbeweging. Dl. I : 1815-1875. Levensstandaard, werkstakingen, werkrechtensraad. Brussel, 1957.
- SIMON (A.), L.-J. Delebecque. (In : *Biogr. Nat.*, XXX, c. 323-327). Bruxelles, 1958.
- STENGER (G.), Le retour des Bourbons. d'Hartwell à Gand. Le règne des émigrés, 1814-1815. Paris, 1908.
- VAN WERVEKE (H.), De historiografie van de stad Gent in de laatste dertig jaren. (In : *Bijdragen tot de Gesch. en de Oudh.*, pp. 5-27). Gent, 1943.
- VAN WERVEKE (H.), Gent. Schets van een sociale geschiedenis. (Willemfonds, n. 183). Gent, 1947.

- VAN WERVEKE (H.), Het Willems-Fonds, 1851-1951. (In : *Vlaamse Gids*, XXXV, pp. 582-588). Brussel, 1951.
- VERBAUWEN (P.), Ons Vlaamsch tooneel te Gent. Geschiedkundige verzameling. Gent, 1912.
- VERBAUWEN (P.), Schetsen uit mijn leven of de geschiedenis der Gentse Wevers. Gent, 1924.
- VERBESSEM (A.), Le barreau de Gand. Gand, 1912.
- WILS (L.), Een bijdrage tot de geschiedenis der Gentse arbeidersbeweging. (In : *De gids op maatschappelijk gebied*, XXII, pp. 335-345). Brussel, 1958.

C. — BEWAARPLAATSEN

Bij de opsporing en het nazicht van de bewaarplaatsen (1) der Gentse kranten hebben wij ons beperkt tot de grote verzamelingen, en inzonderheid de bibliotheken van Antwerpen, Brugge, Brussel, Gent en Leuven. Andere bibliotheken, archieven, en vooral Gentse verzamelaars en bibliofielen, bezitten ongetwijfeld nog reeksen of exemplaren, zelfs van bladen die wij niet op het spoor konden komen. Tijdsgebrek liet echter niet toe ons opsporingswerk in die richting voort te zetten.

Een repertorium van de bewaarplaatsen der Belgische kranten ontbreekt voorlopig nog steeds; zelfs zonder een omstandige opgave van de aanwezige verzamelingen zou het uitstekende diensten bewijzen.

Het is meestal moeilijk de herkomst na te gaan van de krantenverzamelingen, die in de belangrijke bewaarplaatsen voorhanden zijn (2). De korte opmerkingen, die hier volgen beogen dan ook geen volledigheid; alhoewel zij eerder tot het domein behoren van de studie van het bibliotheekwezen, verschaffen zij toelichtingen over de samenstelling van enkele belangrijke collecties, en kunnen zij, ook voor later onderzoek, de persgeschiedenis nuttige diensten bewijzen.

I. — GENT

a) CENTRALE BIBLIOTHEEK DER RIJKSUNIVERSITEIT (Rozier 9, G.)

De Gentse universiteitsbibliotheek bezit ongetwijfeld de belangrijkste verzameling van gentse kranten (3).

(1) Aangaande de problemen van bewaring en classificatie van kranten, zij verwezen naar het uitstekend gedocumenteerd artikel van C. DEBAIVE, „Dagbladen en Bibliotheken” (in de *Handelingen van het eerste wetenschappelijk Vlaamsch Congres voor Boek- en Bibliotheekwezen*, 25-28 april 1930), Antwerpen, 1931, pp. 107-145.

Verder ook: E. MATTHIEU, *Des journaux comme source historique et des moyens pour en assurer la conservation* (in: *Féd. Archéol. de Belg., Congrès de Gand*, 1913, II, pp. 89 & 233).

(2) Cfr. R. VAN EENOO, o.c., p. 15, n. 1.

(3) Zie daarover o.a.:

— R. APERS: *Schets ener geschiedenis der Universiteitsbibliotheek te Gent*, overdruk uit „*Handelingen van het Tweede Congres voor Boek- en Bibliotheekwezen*”, te Gent, 1933.

De opname van kranten in de bibliotheek geschiedde regelmatig sinds 1839, dank zij de actie van de toenmalige hoofdbibliothecaris, A. VOISIN, die er niet voor terugschrok om persoonlijk bij de Gentse uitgevers te gaan aankloppen, en die aldus een kosteloos en bestendig abonnement verwierf op de *Gazette van Gend*, de *Messenger de Gand*, de *Constitutionnel des Flandres* en de *Gentsche Mercur.us* (1). Dit voorbeeld werd door de meeste Gentse uitgevers gevolgd, zodat de collecties der universiteitsbibliotheek voortdurend bleven aangroeien.

F. VANDER HAEGHEN, de onvermoeibare uitgever van de *Bibliographie gantoise* en van de *Bibliotheca Belgica*, die in 1869 hoofdbibliothecaris werd, stimuleerde deze aangroei op krachtige wijze; in 1873 schonk hij aan de bibliotheek zijn persoonlijke enorme verzameling (2), die de grondslag zou vormen van het unieke en nog steeds aangroeiende fonds *Gentenaars* gewijd aan de drukwerken die te Gent en over Gent verschenen zijn. Door zijn persoonlijke (3) contacten in binnen- en buitenland, werd de bibliotheek met een indrukwekkend aantal krantencollecties verrijkt (4). In 1884 en 1910 verwierf zij daarenboven de belangrijke nalatenschap, eerst van Prof. HEREMANS, vervolgens van PR. CLAEYS, die eveneens krantencollecties bevatten (5).

In 1925, tijdens het bibliothecariaat van Prof. BERGMANS, werd aan C. DEBAIVE opgedragen de reeds zeer omvangrijke krantenverzameling van de universiteitsbibliotheek zodanig te ordenen en te catalogeren, dat zij voor consultatie in aanmerking kon komen (6). Toen dit werk in 1929 was voltooid bleek dat de verzameling 839 reeksen bevatte, waarvan 219 Gentse.

— Idem : De universiteitsbibliotheek, in „Gedenkboek van de Rijksuniversiteit na een kwarteeuw vervlaamsing, 1930-1931 tot 1955-1956”. Gent, 1957.

— C. DEBAIVE : o.c., pp. 134-144.

— A. WARZEE : *Les journaux de la Flandre Orientale*, p. 508.

(1) Cfr. A. VOISIN : *Catalogue méthodique de la Bibliothèque de l'université de Gand*, Gand, 1839, p. LVI;

— A. WARZEE : o.c., p. 508.

(2) Cfr. R. APERS : *Schets...*, p. 52.

Over F. VANDER HAEGHEN, zie verder : A. ROERSCH : *Ferd.-Fr.-E. VANDER HAEGHEN, Biogr. Nat.*, XXIX (Bruxelles, 1957), C. 635-641.

(3) Als zoon van D.-J. VANDER HAEGHEN, eigenaar-uitgever van de *Gazette van Gent*, en als internationaal bekend bibliofiel en bibliograaf.

(4) Zie daaromtrent : „*Liste sommaire des principaux fonds entrés à la Bibliothèque de l'Université et de la Ville de Gand sous l'administration de M. VANDER HAEGHEN de 1869 à 1911*”. Gand, [1911].

— Cfr. ook : C. DEBAIVE : o.c., pp. 135-136.

(5) Cfr. R. APERS : *Schets...*, p. 53.

(6) Cfr. C. DEBAIVE : o.c., pp. 137-140.

Door de bouw van een nieuwe universiteitsbibliotheek in 1936 tenslotte, werd op definitieve wijze het probleem van de materiële bewaring opgelost, zodat de consultatie der (Gentse) kranten thans vlot kan gebeuren.

Gentse kranten worden in verschillende fondsen van de universiteitsbibliotheek bewaard.

De belangrijkste zijn de fondsen J.(ournaux) en G.(entenaars), doch ook de fondsen P.(eriodica) en Acc. of A.(angroei) bevatten interessante reeksen. Tenslotte weze opgemerkt dat de verwijzingen van de catalogi der universiteitsbibliotheek niet steeds de huidige stand van zaken weerspiegelen, en dat voor het fonds J. een bijgewerkte catalogus beschikbaar is in de kelders van de bibliotheek. Een nieuwe, volledige catalogus van het krantenbezit der bibliotheek is in voorbereiding.

In de zomer van 1962, toen ons werk omzeggens voltooid was, werd in de kelders van de bibliotheek een ongemeen rijke verzameling specimina ontdekt. Deze collectie, die niet alleen de Gentse doch de ganse Oost-Vlaamse pers bestrijkt, was, volgens herinneringen van het personeel, reeds aanwezig in de oude Universiteitsbibliotheek; ingevoegde fiches met namen van ontleners wijzen er op dat zij aldaar voor consultatie toegankelijk was.

Door een nauwkeurig onderzoek van deze verzameling kwamen wij tot het besluit dat zij oorspronkelijk aan A. Warzée moet toebehoord hebben. Daarop wijzen vooreerst de talrijke randnota's van zijn hand, en vervolgens het feit dat zij sommige specimina bevat waarvan het bestaan tot dusver slechts door Warzée's manuscript (Brussel, M.I.P.) bekend was. Zo is dan meteen ook verklaard waarom in de „Collection Jaune" van het Brusselse „Musée International de la Presse" de Gentse pers niet vertegenwoordigd is.

Terwille van ons werk heeft het personeel van de bibliotheek zich de grote inspanning getroost de nieuw-ontdekte verzameling te catalogeren en in het Fonds J. in te voegen. Dit bracht mee dat, buiten de aanleg van een reeks dubbels en de aanvulling van reeds gedeeltelijk aanwezige titels, het Fonds J. met meer dan 400 eenheden (1124-1546) is aangegroeid.

b) SEMINARIE VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS VAN
DE RIJSUNIVERSITEIT
(Blandijnberg, 2, G.)

De bibliotheek van het Seminarie voor Hedendaagse Geschiedenis bevat, naast enkele Gentse kranten, een zeer rijke verzameling werken over de geschiedenis van de Belgische pers.

c) STADSARCHIEF
(Abrahamstraat, 13, G.)

Het stadsarchief herbergt in principe geen kranten. Toch wordt er de unieke verzameling van de *Ghendtsche Post-Tijdinghen-Gazette van Gent* bewaard, geschonken door J. VERSCHUEREN, de laatste directeur van het blad.

d) DAGBLAD „LA FLANDRE LIBÉRALE”
(Korte Meer, 4, G.)

DAGBLAD „DE GENTENAAR”
(Savaanstraat, 13, G.)

DAGBLAD „HET VOLK”
(Forelstraat, 22, G.)

DAGBLAD „VOORUIT”
(St. Pietersnieuwstraat, 64, G.)

Op de redacties van de nog verschijnende Gentse kranten berusten de volledige reeksen, respectievelijk van *La Flandre Libérale*, *De Gentenaar*, *Het Volk* en *Vooruit*. Daarenboven bezit *Vooruit* nog *Baes Kimpe* (1857-1859), *Het Werkverbond* (1860-1862), *De Toekomst* (1881-1889 en 1907-1911), *De Dokwerker* (1890-1891 en 1899-1900), *L'Etudiant socialiste* (1890-1891), *De Volksstem* (1908-1912), *De Strijd* (1893), en een bundel kiesbladen van 1907-1908.

Het Volk bezit een verzameling van *Vooruit*, en van *De Lichtstraal*, doch wonderlijk genoeg niet van het weekblad „*Het 'Volk'* (1890-1891).

De Gentenaar tenslotte, erfgenaam van het *Werk der Vlaamsche Katholieke Drukkers* bewaart nog onvolledige reeksen en losse afle-

veringen van het *Fondsenblad*, de *Volksvriend*, het *Allemandsblad* en *De Kleine Patriot*.

Wij willen hier nogmaals dank zeggen voor de bijzonder gulle wijze waarop wij telkens door de directie en de redactie van deze Gentse kranten ontvangen werden.

2. — ANTWERPEN

STADSBIBLIOTHEEK
(Hendrik Conscienceplein, A.)

De Antwerpse Stadsbibliotheek bevat incidenteel enkele Gentse kranten (1). Uit het aanwinstenregister van de bibliotheek blijkt dat zij geleidelijk, of door schenking, of door aankoop verworven werden.

Daarnaast bestaat er, sinds 1940, een verzameling specimina, afkomstig van de Heer A. VERBOUWE, fotograaf en pressofiel te Jette.

In het oorspronkelijke fonds VERBOUWE werden, in de loop der jaren, verschillende kleinere collecties (2) opgenomen. Het geheel is alfabetisch en per stad geklasseerd (3).

3. — BRUGGE

STADSBIBLIOTHEEK
(Jan Van Eyckplaats, Br.)

In de Brugse Stadsbibliotheek wordt een groep gentse kranten bewaard; haar samenstelling (4) schijnt erop te wijzen dat zij afkomstig is uit de nalatenschap van A. NEUT.

4. — BRUSSEL

a) KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
(Keizerinnelaan, 4, Br.)

De Koninklijke Bibliotheek bezit een aanzienlijke verzameling van Belgische kranten. De verschillende fondsen werden verworven

1) Cfr. DE C. BAIVE, *o.c.*, p. 133.

2) O. a. van de pressofielen A. CRUYT, CH. REINERS, F. BRUYLANTS, J. P. DUPONT en TH. VAN DIEREN.

(3) Alleen van de Brusselse specimina werden steekkaarten opgemaakt.

De specimina van de Brugse en de Torhoutse bladen werden aangekocht door de Heer G. MICHIELS van Brugge. Zie daarover: R. VAN EENOO; *o.c.*, p. 14.

(4) Nl. *Le Courier de la Flandre* (1826), *Le Catholique des Pays-Bas* (1826-1830), *Le Constitutionnel des Flandres* (1834-1839), *L'Organe des Flandres* (1839-1852).

door bemiddeling van de dienst der *Bibliographie de Belgique* (1), of ook door schenkingen en aankoop.

Het opzoeken der verzamelingen moest tot voor korte tijd geschieden aan de hand van een geannoteerd exemplaar van het *Tableau Chronologique des Journaux belges* van L. BERTELSON. Onlangs echter werd van het fonds *Journaux Belges* een uitstekende catalogus opgesteld (2). Voor de kranten die terechtkwamen, — de oudere in het fonds *Van Hulthem*, andere in de gewone reeksen —, blijft men op de grote alfabetische catalogus aangewezen.

De K. B. bezit tenslotte nog, sinds 1949 de omvangrijke verzameling specimina van GASTON MERTENS (3). Zij vormen er een afzonderlijk fonds (*F. M.*), en zijn geordend volgens de plaats van uitgave. Het fonds blijft vooralsnog slechts ten uitzonderlijke titel voor consultatie toegankelijk. Men beschikt over een goede catalogus, door G. MERTENS zelf opgesteld en later aangevuld, doch bij nader onderzoek vertoont het fonds zelf niet meer de volledigheid van zijn inventaris (4).

b) MUNDANEUM, MUSÉE INTERNATIONAL DE LA PRESSE
(Maalbeekstraat 3, Leopoldspark, B.) (5)

Het eerste initiatief tot de stichting van een internationaal Persmuseum te Brussel was uitgegaan van het Uitvoerend Comité van de Internationale Perstentoonstelling te Brussel in 1893. Tot de oprichting ervan kon echter slechts in 1907 overgegaan worden, in de schoot van het Internationaal Instituut voor Bibliografie (6). Dit Instituut stelde onmiddellijk zijn collectie specimina ter beschikking. Terzelfdertijd, droeg de Beroepsunie van de Belgische Periodieke Pers aan het Museum de verzameling over, die haar in 1898, bij de dood van A. WARZÉE, was toevertrouwd (7).

(1) Cfr. C. DEBAIVE : *o.c.*, p. 133.

(2) Wij danken Mej. TASSOUL, bibliothecaresse, die ons deze catalogus ter beschikking wilde stellen, en die met de meeste bereidwilligheid aan elk verzoek om inlichtingen tegemoet kwam.

(3) Over G. MERTENS, zie : VAN MELKEBEKE, *Pressophiles et Journalistes*, XIX, Gaston MERTENS, in : *La Presse Universelle*, VII (1903), pp. 101-105.

(4) Dankbaar maakten wij gebruik van het werk van de Heer A. VERMEERSCH, die de Gentse kranten uit het Fonds MERTENS heeft geëxcerpeerd.

(5) Zie : R. VAN EENOO : *o.c.*, pp. 16-17; C. DEBAIVE : *Dagbladen en bibliotheken*, pp. 132-133.

(6) Cfr. *Musée international de la Presse*, notice catalogue. Bruxelles, s.d., pp. 1-12.

(7) Cfr. *Ibidem*, pp. 14-16; *Le Fureteur*, VIII (1910), p. 60.
Over André WARZÉE, zie verder :

De Belgische Kring van Krantenverzamelaars had aan de op-
richting meegewerkt, en de voorzitterstichter van deze Kring, JEAN
VANDEN BROECK (1) schonk het Persmuseum zijn omvangrijke per-
soonlijke verzameling in 1910.

Door aankoop en schenking kwamen nog verschillende andere
verzamelingen in het *Musée International* terecht; daaronder dienen
vooral vermeld de collectie van A. DE FONVENT, eerste conservator
van het Persmuseum, en de collectie van VAN HOUTER, die in 1943
werd aangekocht (2).

Met uitzondering van dit laatste fonds, — waarvan trouwens
een afzonderlijke catalogus voorhanden is —, werden de verschillende
fondsen zonder onderscheid van herkomst gemengd.

Karakteristiek voor het *Musée International de la Presse* is dat
het geen reeksen, wel echter specimina bevat. Deze zijn volgens
diverse systemen gerangschikt, vooral in de *Collection Fiches* (C. F.),
de *Collection Brune* (C. B.), de *Collection Jaune* (C. J.) en de verza-
meling *Van Houter* (V. H.). De *Collection Fiches* is per stad en alfabetisch
geklasseerd en wordt bewaard in schuiven. Dezelfde rangschikking
werd gebruikt voor de *Collection Brune* en voor de *Collection Jaune*,
aldus genoemd naar de kleur van de archiefdozen waarin zij worden
bewaard. In de *Collection Jaune* is de Gentse Pers niet vertegen-
woordigd; de Gentse afdeling in de *Collection Brune* daarentegen
beslaat zes grote archiefdozen. De Gentse kranten in het fonds
„Van Houter” konden niet teruggevonden worden (3).

Naast deze fondsen beschikt het Museum daarenboven over
een aantal werken, gewijd aan persgeschiedenis (4), en over het
onvoltooide manuscript van A. WARZÉE's voorgenomen tweede
uitgave van het *Essai historique et critique sur les journaux belges* (5).

— *Bulletin de l'Institut international de Bibliographie*, 1910, pp. 285-302; — *La Presse universelle*, I (1897), pp. 15-17; — *Ibidem*, II (1898), pp. 109-111.

- (1) Cfr. — *Musée international de la Presse*. Notice-catalogue, pp. 16-18; — *Le Fureteur*, VIII (1910), p. 60; — DE BAIVE : o.c., p. 132.
- (2) Over de omstandigheden van deze aankoop, zie het uitvoerig verslag, opgesteld door de Heer LORPHEVRE, huidige conservator, en gevoegd bij de catalogus van het aangekochte fonds.
- (3) Uit de speciale catalogus van dit fonds blijkt echter dat zij aanwezig zijn (geweest?). De verwijzingen naar de verzameling „VAN HOUTER” zijn dus slechts gebaseerd op deze catalogus. Wie de erbarmelijke omstandigheden kent, waarin de verzamelingen van het „*Musée International de la Presse*” worden bewaard, zal dergelijke verdwijning niet verbazen.
- (4) Voor een groot deel geschonken door J. VANDEN BROECK (cfr. *Le Fureteur*, VIII (1910), p. 60).
- (5) In 1898, bij de dood van A. WARZÉE, toevertrouwd aan G. MERTENS, en door deze in 1907 aan het Internationaal Persmuseum geschonken. (Cfr. C. DEBAIVE, o.c.,

5. — LEUVEN

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK (Mgr. Ladeuzeplein, L.)

De kranten-verzamelingen van de Leuvense universiteitsbibliotheek vertonen een erg fragmentarisch karakter.

De vernieling waarvan de bibliotheek tweemaal het slachtoffer werd, is aan deze toestand niet vreemd. Inzonderheid voor de oude kranten is het onmogelijk gebleken de vernielde fondsen terug samen te stellen (1).

6. — LIJST DER AFKORTINGEN

I. GENT :

- a. Universiteitsbibliotheek G.,U.B.
 - Fonds „Gentenaars” G.,U.B./G.
 - Fonds „Journaux” G.,U.B./J.
 - Fonds „Aangroei” G.,U.B./Acc. (of A.)
 - Fonds „Periodica” G.,U.B./P.
- b. Seminarie voor Hedendaagse Geschiedenis .. G.,S.H.G.
- c. Stadsarchief G.,S.A.
- d. Dagbladen :
 - *La Flandre Libérale* G.,L.F.L.
 - *De Gentenaar* G.,D.G.
 - *Het Volk* G.,H.V.
 - *Vooruit* G.,V.
- 2. ANTWERPEN, Stadsbibliotheek A.,S.B.
 - Fonds „Verbouwe” A.,S.B./F.V.
- 3. BRUGGE, Stadsbibliotheek B.,S.B.
- 4. BRUSSEL :
 - a. Koninklijke Bibliotheek B.,K.B.
 - Fonds „*Journaux Belges*” B.,K.B./J.B.
 - Fonds „*Van Hulthem*” B.,K.B./V.H.

p. 132, n. 2; *Le Fureteur*, VIII (1910), p. 60). Reeds aangevuld door G. MERTENS, werden deze nota's vervolgens, wellicht door A. DE FONVENT, geglosseerd en door een andere hand (gedeeltelijk) overgeschreven blijkbaar met het oog op een publicatie.

Wat de Gentse pers betreft, heeft WARZÉE vooral geput uit de *Bibliographie Gantoise* van F. VANDER HAEGHEN. Ongeacht de latere aanvullingen, wordt naar het geheel van deze nota's steeds verwezen als volgt : „A. WARZÉE, manuscr. (M.I.P.)”:

(1) De verzameling specimina van E. H. HENDRICK werd niet geconsulteerd. Zie daarover . R. VAN EENOO, *De Pers te Brugge*, p. 18.

- Fonds „Mertens” B.,K.B./F.M.
 - b. Musée International de la Presse B.,M.I.P.
 - „Collection Brune” B.,M.I.P./C.B.
 - „Collection Fiches” B.,M.I.P./C.F.
 - Fonds „Van Houter” B.,M.I.P./V.H.
5. LEUVEN, Universiteitsbibliotheek L.,U.B.

D. — TOELICHTING BIJ HET REPERTORIUM

Werd reeds vroeger uiteengezet naar welke maatstaven het gebied van de pers kan afgebakend worden, nu dient het geografisch kader van de Gentse pers nader omschreven. Als Gentse kranten mogen beschouwd worden alle kranten die in de Gentse agglomeratie verschenen, en zich richtten tot zowel een Gents als een Vlaams of Belgisch lezerspubliek.

Bij de opstelling van het repertorium rees vervolgens de vraag op welke wijze de ongeveer 500 gentse kranten konden gerangschikt worden. De chronologische volgorde biedt ongetwijfeld grote voordelen voor de inventarisatie van, inzonderheid oude, losse drukken; het voordeel van de chronologische volgorde gaat echter teloor wanneer het kranten betreft, die doorgaans een langere, soms zelfs een zeer lange levensduur hebben gekend. De enige aangepaste rangschikking bleek dan ook de alfabetische te zijn.

In hun alfabetische volgorde (1) worden de titels der kranten voorafgegaan door een rangnummer, en gevolgd door de aanduiding van de jaren, tijdens dewelke zij onder gemelde titel verschenen zijn. Ook hierbij dook een methodologische moeilijkheid op: sommige kranten, al dan niet met een lange levensduur, hebben inderdaad verschillende titelwijzigingen beleefd. Het is daarbij niet steeds duidelijk of er van een nieuwe krant sprake kan zijn. Meestal trad een titelwijziging in wanneer de redactie van het blad nieuwe doelstellingen ging aankleven, voor dezelfde doelstellingen doch met een nieuwe psychologische instelling of op een uitdrukkelijker wijze de belangstelling van zijn lezers wilde wekken, of ook een verruiming en aanpassing van dat lezerspubliek op het oog had. Om deze, en ook om praktische redenen (2) leek het verkieslijk deze kranten met wisselende titel als afzonderlijke kranten te beschouwen.

Om echter aan het bezwaar tegemoet te komen dat zodoende de samenhang van sommige reeksen van kranten zou teloorgaan,

(1) Waarbij de lidwoorden en voegwoorden buiten beschouwing werden gelaten.

(2) In zijn werk over „De Pers te Brugge”, heeft R. VAN EENOO een andere methode gevolgd (p. 6) die in vele opzichten grote voordelen biedt, in sommige gevallen echter ook tot een zekere onduidelijkheid kan leiden (pp. 60-86, „Gazette van Brugge”).

werd steeds zorgvuldig het verband aangeduid tussen een blad en zijn onmiddellijke omgeving; wij gebruikten dan ook de uitdrukkingen „voortgezet” en „voortzetting”, wanneer het ging om een titelwijziging die slechts in mindere mate aan een structuurwijziging van de krant beantwoordde: wanneer het daarentegen een lossere verband betrof (1), spraken wij van „voorafgegaan” of „opgevolgd”.

Op deze titel volgt een zo volledig mogelijke beschrijving van elke krant. Daarbij werd vastgehouden aan een éénvormig schema (2), waarvan de verschillende rubrieken hier in het kort worden toegelicht:

- I. De b e w a a r p l a a t s e n kwamen reeds vroeger ter sprake. Benevens de aanduiding van bibliotheek, verzameling of fonds, wordt hier ook het preciese volgnummer van de krant vermeld. Wanneer de verzameling onvolledig is, wordt dit plaatsnummer vergezeld van een precisering van de voorhanden zijnde jaargangen of afleveringen.

De specimina worden, tenzij voor oude of zeldzame kranten, niet vermeld, wanneer volledige reeksen beschikbaar zijn. Bij geheel of gedeeltelijk ontbreken van een verzameling, diende de beschrijving te gebeuren op grond van de bibliografische gegevens, vermeld onder V.

- II. De p r i m a i r e i d e n t i f i c a t i e van een blad geschiedt grotendeels door de controle van sommige elementaire gegevens, die in elke afzonderlijke aflevering direkt aanwezig zijn, en die toelaten een blad onmiddellijk te onderscheiden van een ander, dat eventueel onder dezelfde titel zou verschenen zijn.
 - a. De o n d e r t i t e l bevat meestal een aanduiding, ofwel van het karakter van het blad, ofwel van zijn periodiciteit. Vaak is het niet duidelijk waar de titel eindigt en de ondertitel aanvangt; in die gevallen gebeurde de scheiding na het woord, dat logisch door een punt kon gevolgd worden.
 - b. Een v i g n e t of een t i t e l t e k e n i n g in de hoofding van het blad houdt dikwijls een programma in. Zij werden zo precies mogelijk beschreven.

(1) Uitwendig meestal gekenmerkt door het optreden van een nieuwe nummering van jaargangen en afleveringen.

(2) Op enkele detailpunten na, ontleend aan R. VAN EENOO: o.c., pp. 6-9.

- c. Meer dan welke aanduiding ook is het motto kenschetsend voor de geest waarin het blad werd opgesteld, en voor de bedoelingen waarmee het zijn lezers tegemoet trad.

Wanneer bij elke aflevering een ander motto voorkwam, werden deze niet in extenso opgenomen.

- d. De prijs van een blad is bepalend voor de verspreiding ervan (1).

Behalve de prijs per los nummer, werd zo mogelijk steeds de prijs aangeduid van een jaarabonnement voor de Gentse lezers, uitgedrukt in de oorspronkelijke munteenheid.

- e. Formaat: de bibliografische vermeldingen „in-Fo”, „in-4o”, etc., die voor de beschrijving van boeken uitstekend geschikt zijn, voldoen veel minder wanneer het kranten betreft. Zij werden daarom vervangen door een aanduiding in centimeters (eerst de hoogte, vervolgens de breedte), aangevuld door de vermelding van het aantal kolommen per bladzijde, en van het aantal bladzijden per nummer.

- f. Periodiciteit: bij de bepaling van de pers werd gesproken over „een min of meer frequente periodiciteit”. Het is inderdaad onmogelijk in dit opzicht een vaste lijn te trekken.

Behalve uiteraard voor de echte dagbladen, werd de aanduiding van de periodiciteit vervolledigd door de vermelding van de dagen (ma., di., etc.), waarop het blad verscheen. „Wekelijks (zo.)” bv. betekent dan dat een blad éénmaal per week, en wel op zondag, het licht zag.

- g. Alhoewel de oplage omzeggens nooit door de krant zelf wordt vermeld, mag zij gerekend worden tot de primaire gegevens, die de externe structuur van de krant bepalen. Een vergelijkende opgave voor de verschillende Belgische kranten werd, aan de hand van de toen nog niet afgeschafte zegelbelasting, in 1843 gegeven door J. Malou (2). Daaruit

(1) Het is genoegzaam bekend hoe bv. de afschaffing van het zegelrecht in 1848, dat tot dan toe de prijs van de kranten op een bijna prohibitieve hoogte had gehouden, (Cfr. TH. LUYKX : „Een halve eeuw zegelbelasting op de Belgische pers”), en de opkomst van de „centenbladen” in 1869. (Cfr. AD. HOSTE : „Vlaamsche drukpers en boekhandel”, p. 95-98) een aanzienlijke verruiming van het lezerspubliek voor gevolg hebben gehad.

(2) J. MALOU : Notice statistique sur les journaux belges (1830-1842), in : *Bullet. de la Comm. centr. de statistique*, 1(1843), pp. 273-307

bleek dat de totale oplage van de Belgische pers van 1831 tot 1842 gestegen was van 25.322 tot 37.805. Het zal niet zonder nut zijn de naar onze begrippen soms zeer kleine oplagen van de oude Gentse kranten, met deze globale cijfers te vergelijken.

Het spreekt vanzelf dat de gegevens over de oplage van een krant steeds met de meeste voorzichtigheid moeten aangewend worden (1); de verantwoordelijkheid voor de exactheid ervan laten wij dan ook geheel aan de telkens vermelde bron (2).

- h. Het adres van een blad is niet altijd dat van de drukker, doch steeds dat van de administratie ervan. Is het adres van krant en drukker hetzelfde, zoals meestal bij de oudere kranten het geval is, dan wordt het hier vermeld, en niet herhaald na de naam van de drukker (III, e), tenzij in gevallen, die tot verwarring kunnen leiden.

III. De nadere identificatie van een blad geschiedt aan de hand van gegevens, die niet steeds bij het eerste contact met een losse aflevering van het blad in het oog springen, en die naast de aanvang en het einde van verschijnen, vooral het redactioneel personeel van het blad betreffen.

- a. De vaststelling van de stichtingsdatum biedt uiteraard slechts moeilijkheden, wanneer van de krant geen volledige reeks aanwezig is. Voor kranten, waarvan de afleveringen of jaargangen een volgnummer dragen is het in dat geval steeds mogelijk de stichtingsdatum bij benadering te bepalen (3).

Het bepalen van einddatum gaat begrijpelijkerwijze met meer moeilijkheden gepaard. Het laatst voorhanden zijnde nummer is niet steeds het laatst verschenen nummer, en slechts zelden vermeldt een krant de stopzetting van haar bestaan. Er werd dan ook onderscheid gemaakt tussen „eerste

(1) Die van J. MALOU niet uitgezonderd; zie bv. R. VAN EENOO, o. c., p. 88, n. 1.

(2) Bij advertentiebladen wordt vaak een oplage aangegeven zonder vermelding van de bron; het gaat dan om cijfers die door deze bladen zelf, meestal in de hoofding, werden gedrukt.

(3) Bij benadering, omdat een jaargang niet noodzakelijk op 1 januari aanvangt; bij benadering ook, omdat de periodiciteit, aangeduid op het eerst voorhanden nummer, kan verschillen van deze die bij de stichting werd gebruikt.

(of laatste) nummer" en „eerst (of laatst) voorhanden nummer”.

Op 15 oktober 1914, drie dagen na de intocht van de Duitse troepen te Gent, werd, op bevel van de bezettings-overheid, de uitgave van alle Gentse bladen geschorst. Voor de betrokken bladen geschiedde de beschrijving slechts tot op deze datum, ongeacht het feit dat sommige onder hen tijdens of na de oorlog opnieuw verschenen zijn.

Tenslotte weze hier opgemerkt dat de data van de republikeinse jaartelling steeds omgezet werden in de gebruikelijke jaartelling.

- b. **S t i c h t e r** kan hij genoemd worden, die de idee opvatte een krant uit te geven, die ook haar strekking bepaalde, en er de, — minstens embryonale —, materiële en redactionele structuur van ontwierp.
- c. Een blad kan **e i g e n d o m** zijn van private personen of van verenigingen. De vraag naar de eigenaar van een blad moet vaak onbeantwoord blijven; de oplossing ervan is echter van groot belang voor de vaststelling van de strekking van sommige bladen, daar de redactie doorgaans gedwongen is de politiek en economische belangen van de eigenaar te verdedigen of minstens te ontzien.
- d. De **u i t g e v e r** draagt de juridische verantwoordelijkheid voor de publicatie van een blad en kan als zodanig, bij gerechtelijke vervolging, aansprakelijk worden gesteld. Sommige kranten, met sterk polemisch karakter, namen dan ook meermaals hun toevlucht tot een fictieve uitgever, d.w.z., een onvermogen persoon, op wie, in geval van veroordeling omwille van persdelicten, tot invordering der verschuldigde boeten geen lijfswang als verhaal mocht toegepast worden. Wanneer geen uitgever vermeld wordt, draagt de drukker de verantwoordelijkheid.
- e. **D r u k k e r** : voor de identificatie der oude Gentse drukkers, kan men op de „Bibliographie Gantoise" van F. Vander Haeghen beroep doen (1). Over de meer recente drukkers is men slecht ingelicht.

(1) Zie ook de lijst der Gentse drukkers in : A. SIFFER, „Schrijvers en Drukkers; beknopt geschiedkundig overzicht", pp. 31-42.

Het typografisch arsenaal, dat een drukker van kranten ter beschikking stond, heeft in de loop der negentiende eeuw een zeer grote evolutie doorgemaakt. De zich steeds opnieuw opdringende modernisering staat in direkt verband met de financiering der bladen. De fragmentarische gegevens, die daarover voorhanden zijn, werden dan ook zorgvuldig genoteerd (1).

- f. **Beheer, directie, hoofdredactie:** een duidelijk onderscheid tussen deze functies, alsmede tussen de hierboven vernoemde, kon slechts voor de meer recente gentse kranten gemaakt worden. Onder de oude gentse bladen komen vaak gevallen voor, waar de drukker tegelijk stichter, eigenaar, uitgever en opsteller was. De geleidelijke toename van het formaat der bladen en de verruiming van een lezerspubliek, dat steeds hogere eisen ging stellen inzake opmaak en redactie, brachten mettertijd een differentiatie van taken en bevoegdheden teweeg.
- g. **Redakteurs en medewerkers:** doorgaans worden krantenartikels niet ondertekend. Dit bezwaar doet zich meer gevoelen voor oudere dan voor recente kranten. Om de vaste of occasionele medewerkers der oudere kranten op te sporen en te identificeren beschikt men inderdaad over geen repertoria of jaarboeken, zoals dat voor de recente wel het geval is; en toch was hun aandeel in de redactie, alle verhoudingen in acht genomen, belangrijker dan in een latere tijd, wanneer én door de activiteit der persagentschappen én door het noodzakelijk geworden „team-work”, het persoonlijke karakter van de redactionele arbeid voor een groot deel teloor zou gaan (2).

Alleszins werden steeds alle medewerkers opgenoemd, waarvan de bedrijvigheid kon nagegaan worden. Zo nodig en zo mogelijk werd daarbij steeds de aard en de periode van deze medewerking vermeld (3).

(1) Het fonds G. van de Gentse universiteitsbibliotheek bevat een aantal bundels „Imprimeurs et libraires”, die een nader onderzoek zouden vergen. (G., 13232-13404).

(2) Over de activiteit van het agentschap Havas in verband met de Gentse pers, zie : J. WILLEQUET : „Documents pour servir à l'histoire de la presse belge, 1887-1914”, p. 32.

(3) Een voorlopige lijst van persmensen, die naast hun journalistieke arbeid ook literaire bedrijvigheid aan de dag hebben gelegd, werd door L. BERTELSON, bibliothecaris van het „Pershuis” te Brussel, uitgegeven in het „Officieel Jaarboek van de Belgische

h. Financiering, zakencijfer: innig verbonden met de oplage en de materiële uitrusting, van een blad, werd het zakencijfer omzeggens nooit aan de openbaarheid prijsgegeven. De enige betrouwbare bron in dit opzicht is de originele boekhouding, die voor de oudere kranten meestal zoek is geraakt (1), en voor de meer recente ontoegankelijk blijft (2).

Iedereen weet dat de uitgave van kranten niet altijd een winstgevend bedrijf is. Dat niettemin een stopzetting van de publicatie uitblijft, kan soms verklaard worden door het belang, dat sommigen stellen in het voortbestaan van het blad, en waarvoor zij dan ook uitzonderlijke of regelmatige alimentatiegelden veil hebben. De desbetreffende gegevens, geruchten of vermoedens werden steeds met zorg genoteerd.

IV. Voor de bepaling van het karakter van een blad komen verschillende aspecten in aanmerking.

Van aard kan het een informatieblad, een opinieblad, een annoucenblad (3) of een vakblad (4) zijn.

Opiniebladen altijd, nieuwsbladen meestal, hebben daaren-

Pers. 1960", pp. 139-265. Het valt te betreuren dat in deze *namenlijst* niet steeds de nodige nauwgezetheid aan de dag werd gelegd. Hetzelfde moet trouwens opgemerkt worden bij een ander werk van dezelfde auteur: „Tableau chronologique des journaux belges”, Bruxelles, 1957.

- (1) Voor de nog verschijnende Gentse dagbladen deden wij een onderzoek naar het bestaan van de archieven. Daaruit bleek dat de laatste wereldoorlog veel heeft vernield. Tijdens de militaire bezetting der lokalen van *La Flandre libérale* ging niet enkel het archief van dit blad, doch ook dat van de *Gazette van Gent* verloren.

Het belangrijkste gedeelte van de archieven van *Vooruit* werd in 1940 naar Limoges in veiligheid gebracht; niet zó veilig echter, want na de oorlog waren zij spoorloos verdwenen.

De archieven van *Het Volk* werden nooit vernietigd, doch voor de beginperiode zijn zij steeds verspreid geweest, nl. in de papieren van de families Ronse, Eylenbosch en Verhaegen.

Op de *De Gentenaar* tenslotte berusten nog heel wat papieren die voor een studie van het „Werk der Vlaamsche Katholieke Drukkers” in aanmerking dienen genomen. Uitzonderlijk konden wij, elders, de hand leggen op het originele „Kas- of Redeboek N° 3”, voor de jaren 1890-1897 van Kan. J. VERSCHUEREN, stichter van dit werk.

- (2) Zoals reeds aangestipt, dient men, inzake finantieel beheer, kostprijs en zakencijfer der belgische kranten tot 1848 rekening te houden met de zware last van de zegelbelasting; J. MALOU („Notice statistique sur les journaux belges, 1830-1842”, p. 306) berekende dat deze ongeveer één derde in de kostprijs van de bladen tussenkwam.
- (3) Hierbij weze opgemerkt dat de sportbladen tot 1914 hoofdzakelijk een publicitair karakter hadden en meestal tot de annoucenbladen dienen gerekend te worden.
- (4) Er dient een onderscheid gemaakt tussen de, meestal a-politieke, vakbladen en verenigingsbladen van vaklieden, vaak met publicitair karakter, en de politiek geëngageerde syndicale bladen vanaf het einde van de 19^e eeuw.

boven een politieke strekking. Binnen een bepaalde politieke strekking treden daarbij vaak uiteenlopende tendenzen op, waarvan de identificatie bezwaarlijk anders dan ten voorlopigen titel kan gebeuren, en door een grondiger studie van de betrokken kranten dient aangevuld te worden (1).

Tenslotte weze opgemerkt dat de grens tussen de verschillende politieke strekkingen niet altijd adekwaat is aan het onderscheid tussen al-dan-niet confessioneel. Het spreekt vanzelf dat, bij de karakterisatie van een blad, steeds het kritisch waargenomen historische feit, nooit een persoonlijk interpretatie of stellingname, vooropgesteld werd.

V. Bibliografie.

De bibliographische aanduidingen in deze rubriek dienen ter verantwoording van de gegevens, die voor de beschrijving van de krant niet in de krant zelf konden gevonden worden. Zij vormen tevens een eerste aanwijzing voor een verdere en grondiger studie van het blad.

(1) Over de moeilijkheden die zich voordoen bij het bepalen van de politieke strekking van sommige kranten, zie : A. SIMON, *L'Hypothèse libérale en Belgique*, p. 103.

E. — REPERTORIUM VAN DE GENTSE PERS

(1667-1914)

1. — Aankondigingsblad. (1880)

- I. Bewaarplaats : Gent, U.B./J. 1124 : 26-IX-1880 (I, n. 1, suppl.).
- II. a. Ondertitel : „Feuille d'Annonces”.
e. formaat : 46 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 26-IX-1880.
d. e. : Uitgever-Drukker : L. Devriese.
- IV. Annoncenblad.

2. — L'Abat — Jour réclame. (1896-1900)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./G. 13393 (24) : 1-XII-1896.
— Brussel, M.I.P./C.F. : -IX-1897; C.B. : -III-1900.
- II. b. Vignet : lampekap.
d. Prijs : gratis.
e. Formaat : 31 × 21 cm., 4 pp.
f. Periodiciteit : ?
g. Oplage : 5.000.
h. Adres : rue des champs 8, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-XII-1896.
Laatst voorhanden nummer : -III-1900.
b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : Snoeck-Ducaju et Fils.
- IV. Annoncenblad.

3. — L'Abeille de Gand. (1854)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1125 : 4-VI-1854 (I, n. 4), 17-X-1854 (I, n. 23).
— Brussel, K.B./F.M. : 4-VI-1854 (I, n. 4).

— Brussel, M.I.P./C.F. : 4-VI-1854 (I, n. 4); C.B. : 21-V-1854 (I, n. 2), 17-X-1854 (I, n. 23).

II. a. Ondertitel :

— „Organe des intérêts locaux”.

— „Journal indépendant”, op 17-X-1854 (I, n. 23). (1)

c. Motto : „Justice, Impartialité”.

d. Prijs : 2 F. per jaar.

e. Formaat : 37 × 26 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (20).

g. Oplage : ongetwijfeld gering. (2)

h. Adres : Place St. Pierre 27, et rue de Bruges 68, G.

III. a. Eerste nummer : 14-V-1854. (3)

Eerst voorhanden nummer : 21-V-1854 (I, n. 2).

Laatste nummer : 17-X-1854 (I, n. 23).

b, c, d, f. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Opsteller : Lepage.

e. Drukker : Aug. Ryffranck, rue de Bruges 68, G.

g. Medewerker : advocaat Speelman.

h. Zakencijfer : in grote lijnen uiteengezet in het laatste nummer van het blad op 17-X-1854 (I, n. 23, p. 1); daaruit blijkt dat de drukkosten geraamd werden op 200 F. per maand, dat de nieuwe onafhankelijke kiesvereniging de opsteller zou betalen doch haar beloften niet gestand deed, dat men de eerste maand slechts op 80 F. inkomsten kon bogen.

IV. Orgaan van een nieuwe onafhankelijke kiesvereniging (4), die in mei 1854 gesticht werd en bij de gemeenteverkiezing van 31-X-1854 het liberale stadsbestuur ten val zou brengen (5). Finantiële moeilijkheden veroorzaakten een scheuring tussen de, door de *Bien Public* en de *Nouvelliste* gesteunde, kiesvereniging en de uitgever van het blad; vanaf 17-X-1854 nam het

(1) Over de omstandigheden, die tot deze wijziging deden besluiten, zie verder bij de Strekking van het blad.

(2) Op 17-X-1854 (I, n. 23, p. 1) : „...les abonnements ne m'ont pas même produit net, soixante francs par mois”.

(3) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, p. 309.

(4) Zie daarover meer bij D. DESTANBERG, *o.c.*, pp. 136-143.

(5) Vooral graaf de Kerchove, burgemeester, kreeg het erg te verduren. Op 21-V-1854 (I, n. 2, p. 4) : „On dit que M. le comte de Kerchove a éprouvé tout à coup une antipathie tellement forte contre l'abeille que dans son exaspération il a démoli toutes les ruches dont il était propriétaire.”

blad dan ook een onafhankelijke positie in, en beloofde het onthullingen over de nieuwe kiesvereniging; zover kwam het echter niet want de aflevering van 17-X-1854 was tevens de laatste van het blad.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibl. Gant., V, p. 309.
- D. DESTANBERG : De Kiezingen te Gent sedert 1830, pp. 136-140.

4. — Advertentieblad. (1880-1885)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1126 : 12-VI-1880 (I, n. 1), 1882 (n. 6), 1884 (n. 8).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1880-1881 (n. 1-3); 1885 (n. 9).

II. a. Ondertitel :

- „Orgaan der Katholieke Handel-, Nijverheid- en Kunstgilde”;
- „van de Katholieke Handels-, Nijverheids- en Kunstgilde der Stad Gent”, in 1882 (n. 6) en verder.
- e. Formaat : 50 × 33 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : „verschijnt verscheidene maal 's jaars.”
- h. Adres :
 - Onderstraat 26, Gent;
 - Hoogpoort 52, G., in 1882 (n. 6) en verder;
 - Appelbrug, G., in 1884 (n. 8) en verder.

III. a. Eerste nummer : 12-VI-1880.

Laatst voorhanden nummer : — „Jaar O.H.J.K. 1885”.

e. Drukker :

- H. Van der Schelden, Onderstraat 26, G.;
- G. Leliaert, A. Siffer en C^o, Hoogpoort 52, G., in 1882 (n. 6) en verder;
- Ad. Van der Meersch, Appelbrug, G., in 1884 (n. 8) en verder. (1)

IV. Annoncenblad, voorbehouden aan katholieke handelaars.

(1) F. DE POTTER (Vlaamsche Bibliographie, p. 756) vermeldt de drukker H. L. Stepman voor het jaar 1883. (?)

5. — Affiches, Annonces et Avis divers de Gand,
département de l'Escaut. (1811-1814)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 14. a.
- Brussel, K.B./J.B. 578.

II. d. Prijs : 15 F. per jaar.

- e. Formaat : 21,5 × 14 cm., 8 pp.
— 25 × 21 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf 28-XII-1811 (n. 7).
- f. Periodiciteit : 3 × per week (di., do., za.).
- h. Adres : „A Gand, de l'Imprimerie de Houdin, Catalogne-
straete, près la Lanterne Verte”.

III. a. Eerste nummer : 14-XII-1811. (1)

Laatste nummer : 1-X-1814 (n. 438). (2)

b, c. Stichter, Eigenaar : J.-N. Houdin. (3)

d, e. Uitgever, Drukker : „A Gand, de l'Imprimerie de Houdin,
Catalogne-straete, près la Lanterne Verte”.

IV. A-politiek annoncenblad. (4)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 34.
- A. WARZÉE : *Les journaux de la Flandre Orientale*.
- E. DE CLERCQ : *Du régime de la presse sous l'empire*, pp. 89-95.

(1) Op 14-XII-1811 (n. 1, p. 1) :

„Par décision de Monsieur le Général Baron de Pommereul, Conseiller-
d'Etat, Directeur général de l'Imprimerie et de la Librairie, en date du 25 novem-
bre 1811, l'épouse Houdin née Deyroles est autorisée à publier la *Feuille d'Affi-
ches, Annonces et Avis divers*, accordée à la ville de Gand par décret impérial
du 26 septembre 1811.”

(2) Voortgezet door : *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature*. 3-x-1814 (n. 439).
(3) Over J.-N. HOUDIN, die als ambtenaar gedwongen was het blad uit te geven onder
de naam van zijn echtgenote, zie : *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature
du Département de l'Escaut*”. (1804-1809), nota (5).
(4) Over de omstandigheden waarin een aan de stad Gent toegestaan annoncenblad
eerst aan J. Bogaert-De Clercq en vervolgens aan Houdin werd toegewezen zie ook :
Feuille d'Affiches, Annonces et Avis Divers du Département de l'Escaut”. (1811), alsook :
F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, V, p. 9 en E. DE CLERCQ, *Du régime de la Presse en Bel-
gique*, pp. 90-93 en *passim*.

6. — Les Affiches des Flandres. (1898-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1127 : I-VIII-1898 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Journal spécial des locations”.
d. Prijs : gratis.
e. Formaat : 25 × 16 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : „paraissant le 1er et le 15 de chaque mois”.
h. Adres : Rue Guinard 4, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : I-VIII-1898.
d, e. Uitgever, Drukker : F. Meyer-Van Loo, G.
- IV. A-politiek annoncenblad.

7. — Affiches générales de la Ville de Gand. (1884)

„H e b d o m a d a i r e. A paru du 4 février au 2 mai 1844.” (1)

8. — De Akkerbouw. (1848-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 37 : 1848-1858 (I-IX), 1860-1886 (XI-XXXVIII), 26-V-1889 (XXXI, n. 21), 13-III-1892 (XXXIV), n. 11), 12-VI-1892 (XXXIV, n. 24).
— Antwerpen, S.B./F.V. : 20-V-1849 (I, n. 22), 6-II-1853 (V, n. 8), 23-XI-1862 (XIV, n. 47), 28-I-1866 (XVIII, n. 4), 14-XII-1873 (XXV, n. 50), 24-X-1875 (XXVII, n. 43), 13-IX-1885 (XXXVII, n. 37), 11-I-1891 (XXXVIII, n. 2).

(1) A. WARZÉE, Les journaux de la Flandre Orientale, p. 515, en overgenomen door J. VERSTRAELEN, De katholieke Pers te Gent, p. 46. Van dit blad kon echter geen enkel exemplaar teruggevonden worden.

Cfr. ook : F. DE POTTER, Vlaamsche Bibliographie, p. 756.

Volgens A. WARZÉE, manusc. (Br., M.I.P.) klein in -f^o, 2 kol., 4 pp. en gedrukt door L. Depoorter.

II. a. Ondertitel :

- „Tijdschrift voor Land- en Tuinbouw”, vanaf 4-I-1857 (IX, n. 1);
- „Weekblad der Landbouw-Maatschappij van Oost-Vlaanderen”, vanaf 7-I-1866 (XVIII, n. 1).
- b. Titeltekening : Landbouwgereedschappen ; telkens gewijzigd.
- d. Prijs : 6 F. per jaar.
- e. Formaat : 36 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- g. Oplage : 2.500 vanaf 6-I-1866 (XIX, n. 1).
- h. Adres : Kamstraet 36, G.

III. a. Eerste nummer : 24-XII-1848.

- Laatst voorhanden nummer : 12-VI-1892 (XXXXIV, n. 24). (1)
- d, e, f. : Uitgever, Drukker, Beheer : F. & E. Gyselynck en zonen, Kamstraet 36, G.
- Hoofdredacteur :
- P. Loppens, G. ;
- L. Tydgadt, Muinkkaai 5 bis, G., vanaf 11-IV-1858 (X, n. 15);
- L. Tydgadt, Dierentuindreve 59, G., vanaf 3-I-1875 (XXVII, n. 1).

IV. A-politiek nieuws- en vakblad voor het platteland.

9. — Akkergem. (1907-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1128 : -IV-1908 (II, n. 4).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1907 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Katholiek maandblad”.
- c. Motto : „Godsdienst, Huisgezin, Eigendom”.
- d. Prijs : 1 F. per jaar.
- e. Formaat : 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
- h. Adres : Meibloemstraat 13, G.

(1) Nog vermeld als verschijnend in *Gand-Echange*, I (1893), n. 2.

- III. a. Eerste nummer : -I-1907.
 Laatste voorhanden nummer : -IV-1908 (II, n. 4).
 d, e. Uitgever, Drukker : Is. Walleyne, Meibloemstraat 13, G.
- IV. Parochieblad, dat zich in politieke aangelegenheden niet onbetuigd laat.

10. — Algemeen Advertentie-blad van Gend, Brugge,
 Cortryk en geheel Vlaanderen. (1823-1826)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 300. a.

- II. a. Ondertitel : „Journal d’Affiches de Gand, Bruges, Courtrai et des deux Flandres”, tot 13-V-1824 (n. 631).
 b. Vignet : Wapen van Oost- en West-Vlaanderen, tot 13-V-1824 (n. 631). (1)
 d. Prijs :
 — 20 F. per jaar;
 — 8 gulden per jaar, vanaf 21-XII-1823 (n. 590).
 e. Formaat : 44 × 27 cm., 2 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : 2 × per week (do. en zo.).
 h. Adres :
 — „ ... op de Kalander-berg, N° 18”,;
 — „ ... in de Catalogne-straete, N° 5”, vanaf 24-X-1824 (n. 678).

- III. a. Eerste nummer : 29-VI-1823 (n. 540). (2)
 Laatste voorhanden nummer : 29-XII-1825 (n. 801).
 Laatste nummer : begin maart 1826. (3)
 b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : G. De Busscher en Zoon.

(1) Het vignet komt, telkens samen met de franse ondertitel nog enkele malen terug, en wel tot op 27-XI-1825.
 (2) Voortzetting van de *Journal d’Affiches et de Commerce de Gand, Bruges, Courtrai, et des deux Flandres* van 26-VI-1823 (n. 539).
 (3) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, V, p. 83. Voortgezet door de *Gendschen Mercurius* op 9-III-1926.

IV. A-politiek annoncenblad, dat in 1825 uitgroeide tot een politiek-neutraal informatie- en annoncenblad. (1)

V. Zie : *Journal des Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement*.

II. — Algemeen Nut — L'Utilité publique. (1878-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1130 : 15-XII-1878 (n. 2).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 15-XII-1878 (n. 2), 22-XII-1878 (n. 3).

II. a. Ondertitel : „Verschijnende den Zondag — Paraisant le Dimanche”.

d. Prijs : gratis.

e. Formaat : 32 × 23 cm., 3 kol., 2 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (Zo).

h. Adres : St. Michielsplein 14, G.

III. a. Eerste nummer : 8-XII-1878 (?)

Eerst voorhanden nummer : 15-XII-1878 (n. 2).

Laatst voorhanden nummer : 22-XII-1878 (n. 3).

b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : L. De Vriese (2).

IV. Annoncenblad.

(1) Vanaf 4-XII-1925 (n. 794) gaf het blad inderdaad ook „Staetkundige-Tydinghen”.

De uitgever verklaarde bij deze gelegenheid :

„Wy hebben lang gewankeld aen de vraeg van menigvuldige personen, die wenschten een deel van ons Blad aen het Politiëks-nieuws te zien besteden, te voldoen. Het dunkte ons, dat alle staetkundige berichten, aen een Advertentie-Blad behoorden vreemd te zyn; maer verscheide onzer inschryvers van buyten, ons herhaelde vraegen, bygevoegd met aanmerkingen van belang, gedaen hebbende, en alszoo ons overtuygt hebbende, dat hunne vertooningen gegrond waeren, nemen wy het besluit, in ieder nummer van ons Blad, het merkweerdigste politieks-nieuws, onder de tytel van *Staetkundige-Tydinghen* te geven”.

De uitgever beloofde dat :

„... de keus der politieke stukken zal gedaen worden in de beste in- en buytenlandsche Dag-blaederen. Wy zullen ons wederhouden, op hun, onze eygene aanmerkingen te maeken, overtuygd zynde, dat de zelve aen onze lezers toebehoren, en alleenlyk van hun domeyn zyn. Staet en kerk zullen wy ten allen tyde eerbiedigen”.

(2) Zie : *Gazette van Ledeberg* (1875).

12. — Algemeen Stemrecht. (1890)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1133 : 22-VI-1890 (n. 1), 27-VII-1890 (n. 6).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 6-VII-1890 (n. 3), 27-VII-1890 (n. 6), 3-VIII-1890 (n. 7), 24-VIII-1890 (n. 9).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 22-VI-1890 (n. 1), 27-VII-1890 (n. 6);
C.F. : 3-VIII-1890 (n. 7), 24-VIII-1890 (n. 9).

II. a. Ondertitel : „Orgaan voor het volk”, op 27-VII-1890 (n. 6) en 3-VIII-1890 (n. 7).

b. Titeltekening : Arbeider die het vaandel van het „Algemeen stemrecht” ontrolt en een andere arbeider die „artikel 47” stuk slaat, op 27-VII-1890 (n. 6) en 3-VIII-1890 (n. 7).

c. Motto : „Geene Plichten zonder Rechten. — Wie door 't geld kiezer is, is met geld te koopen. — Alle Macht komt uit het Volk (Art. 6 der Grondwet). — Leugens. Op 12 meerderjarige Belgen is maar één kiezer”, op 22-VI-1890 (n. 1) en 24-VIII-1890 (n. 9).

d. Prijs : 1,40 F. per jaar, 2 cent. per nummer.

e. Formaat : 44 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : „Lokaal Vooruit, Garenplaats, G.”

III. a. Eerste nummer : 22-VI-1890. (1)

Laatste nummer : 24-VIII-1890 (n. 9). (2)

d. Uitgever : E. Stautemas, Klokstraat 12, G.

e. Drukker : J. Foucaert, Ooststakkerstraat, 198, G.

f. Beheer en Hoofdredactie : De Dapper, Lokaal Vooruit, Garenplaats, G.

IV. Socialistisch strijdblad.

-
- (1) Onder dezelfde titel had Pol Verbauwen in maart 1880 een vlugschrift (?) uitgegeven (Gent, V. B./J. 1131; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.), dat, gedrukt door J. Bassé (St.-Lievenstraat 163, G.), op 20.000 exemplaren werd verspreid. Een ander vlugschrift in de strijd voor het Algemeen Stemrecht verscheen op 1-VII-1881 onder de titel 't Volk van Artevelde (Gent, U.B./J. 718; Antw., S.B./F.V.; Br., M.I.P./C.B., C.F.), uitgegeven door J. Finjaer (Lange Boomgaardstraat 67, G.).
- (2) Vlugschriften onder dezelfde titel verschenen nog in 1891, 1901 en 1912 (Br., M.I.P./C.F.). Eveneens op 24-VIII-1890 verscheen de eerste aflevering (n. 9) van *Het Volksrecht*, dat *Het Algemeen Stemrecht* voortzette.

13. — *Allemansblad.* (1880-)

Zie : *De Gentenaar.*

14. — *Het Ambeeld.* (*sic*) (1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1501 : 15-III-1914 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : idem.

II. a. Ondertitel : „Technisch Maandblad voor Smeden, Hoefsmeden en Aannemers”.

- d. Prijs : gratis, of 6 F. per jaar.
- e. Formaat : 30 × 21 cm., 24 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Speldenstraat 4, G.

III. a. Eerste (en wellicht enige nummer) : 15-III-1914.

- d, e. Uitgever, Drukker : J. De Vreese, Hundelgemschensteenweg 37, Ledeberg.

IV. A-politiek vakblad.

15. — *L'Amérique.* (1882-1883)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 179 : 1882-1883, (I-II, n. 1-8, 10-12, 31-36, 38-44, 47-59, 61-65.)
- Brussel, K.B./F.M. : 1882 (I, n. 25).

II. a. Ondertitel : „Courrier hebdomadaire paraissant le jeudi”.

- d. Prijs :
 - 8 F. per jaar, 20 ct. per nummer ;
 - idem, maar 1 F. per nummer, vanaf 2-XI-1882 (I, n. 31).
- e. Formaat : 54,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (do.).
- h. Adres : Rue du Béguinage 8, G.

III. a. Eerste nummer : 6-IV-1882.

Laatst voorhanden nummer : 28-VI-1883 (II, n. 65).

d. Uitgever : „Société sud-américaine”.

e. Drukker :

— J. Janssen, place du Béguinage 16, G.

— L. De Busscher, rue Savaen 32, G., vanaf 8-VI-1882,
(I, n. 10).

f. Hoofdredacteur : Arturo Castelain, rue du Béguinage 8,
G. tot 25-V-1882 (I, n. 8). (1)

g. Medewerkers : P. Pradier-Fodéré (2), Oswald Carreno (3),
etc... (4).

h. Financiering : Het bijzonder karakter van dit blad wettigt
het vermoeden dat de publikatie ervan op kosten van de
Peruviaanse regering geschiedde. Wegens de economische
achtergrond van het Chileens-Peruviaans konflikt, mag
tevens de geldelijke tussenkomst van grote zakenlui (fosfaat-
import) niet voor onmogelijk gehouden worden. Anderzijds
dient opgemerkt dat het aantalannoncen steeds toenam.

IV. Internationaal, politiek onafhankelijk (5), informatieblad over
Zuid-Amerikaanse aangelegenheden, „circulant dans les Minis-

(1) Wellicht te vereenzelvigen met Alexandre Carreno, die zich op 3-v-1883 (II, n. 57)
als „rédacteur en chef de l'Amérique” uitgeeft.

(2) Vooraanstaand Frans jurist en publicist, die reeds op 20-iv-1882 (I, n. 3) het blad
feliciteerde voor de wijze waarop het de belangen van Peru bij de Europese publieke
opinie behartigde. Weldra sloot hij zich bij de redactie aan en onderscheidde hij
zich door zijn vinnige aanvallen op Chili, zoals op 30-iv-1882 (I, n. 35) in een artikel,
„Le Caïn de l'Amérique espagnole”.

(3) Zoals blijkt uit een bericht van 18-1-1883 (II, n. 42) dat „M. Oswald Carreno, rédacteur
de l'Amérique, a été nommé secrétaire de la Légation du Pérou à Paris.”

(4) Naast politieke verslaggevers uit de verschillende Zuid-Amerikaanse republieken,
de dichters Victor (Carlos) Rendon, Hippolyte Buffenoir en N. A. della Rocca de
Vergalo. Het niet enkel politiek, doch ook cultureel hoogstaand karakter van l'Amérique
komt zelfs tot uiting in de schuilnamen van enkele, belangrijke medewerkers, zoals
At de Corinne (met zijn wekelijkse „Causerie politique”) of Fra Diavolo (met zijn
Parijse kronieken).

(5) Op 6-iv-1882 (I, n. 1, p. 1) stelde het blad zich aldus voor :

„Le journal dont nous commençons aujourd'hui la publication et qui,
comme son titre l'indique, s'occupera presque exclusivement des hommes et
des choses du Nouveau-Monde, comblera, nous semble-t-il, une lacune depuis
longtemps signalée. Nous présentons néanmoins ce nouvel organe de la jeune
Société sud-américaine au public spécial auquel il est destiné en nous recomman-
dant uniquement de notre sincérité, et de l'indépendance absolue qui présidera
aux jugemens qui seront portés sur les évènements dont nous aurons à entretenir
le lecteur.”

Spoedig echter trad het werkelijke opzet van l'Amérique naar voor : de steun der
Europese openbare mening te winnen voor de zaak van Peru, dat samen met Bolivië,
van 1879 tot 1883 in oorlog was met Chili.

tères, Ambassades, Légations, Consulats ainsi que dans toute la Colonie hispano-américaine, établie en Europe." (6-IV-1882, I, n. 1).

16. — L'Ameublement. (1901-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1136 : 22-XII-1901 (I, n. 34).
- II. a. Ondertitel : „Organe des Syndicats Professionnels. Orgaan der Beroepsverenigingen”.
d. Prijs : gratis of 2 F. per jaar.
e. Formaat : 46 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : ?
h. Adres : Korte Koestraat, 3 A, G.
- III. a. Enig voorhanden nummer : 22-XII-1901 (I, n. 34). (1)
d, e. Uitgever, Drukker : Plantijn, Rue corte aux Vaches 3 A, G.
- IV. A-politiek vakblad.

17. — Annoncenblad. (1844)

„H e b d o m a d a i r e. A paru du 15 août au 29 novembre 1842.”(2)

18. — Annoncenblad. (1879-)

Zie : *Journal d'Annonces* — *Annoncenblad*. (1879-)

19. — Annoncenblad van Oost- en West-Vlaanderen. (1855-1857)

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.B. : 19-VIII-1855 (I, n. 2); 10-V-1857 (III, n. 19);
C.F. : 3-II-1856 (II, n. 5).

(1) Wellicht ook het laatste of voorlaatste nummer in de beschreven vorm, vermits het blad aankondigde dat het vanaf januari 1902 in boekvorm zou verschijnen.

(2) A. WARZÉE, *Les journaux de la Flandre Orientale*, p. 515, en overgenomen door J. VERSTRAELEN, *De katholieke Pers te Gent*, p. 46. Van dit blad kon echter geen enkel exemplaar teruggevonden worden. Cfr. ook : F. DE POTTER, *Vlaamsche Bibliographie*, p. 756.

II. d. Prijs : gratis.

e. Formaat : 50 × 33 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

g. Oplage : 1.000.

h. Adres : Engelandgat, 14, G.

III. a. Eerste nummer : 12-VIII-1855.

Eerst voorhanden nummer : 19-VIII-1855 (I, n. 2).

Laatst voorhanden nummer : 10-V-1857 (III, n. 19).

d, e. Uitgever, Drukker : P. Van Hyfte en C^o, Engelandgat 14,
G. (1)

IV. A-politiekannoncenblad.

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, 319.

— M. DE VROEDE : *De Vlaamse pers in 1855-1856*, p. 10.

20. — Annoncen — Moniteur.

Zie : *Moniteur des Annonces — Annoncen-Moniteur*. (1907-)).

21. — Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut. (1802)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 12 : 1802, n. 3-4, 6-12 (2); G. 147.42.

II. d. Prijs : 12 F. per jaar („à 3 F. pour trois mois et à 2 escalins pour un mois”).

e. Formaat :

— 26 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.; (3)

— 35 × 22 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf 31-X-1802 (n. 12).

(1) Volgens de *Journal de l'imprimerie et de la librairie en Belgique*, III (1856), p. 21, werd het blad uitgegeven door A. NEUR. Zijn naam komt echter niet voor op de beschikbare afleveringen; was hij er misschien de eigenaar van?

(2) De nummering der afleveringen vangt pas aan op 10-X-1802 (n. 6).

(3) Op 27-X-1802 (n. 11) 2 pp. supplement metannoncen.

f. Periodiciteit :

— 2 × per week (di. en vr.);

— 2 × per week (zo. en wo.) vanaf 10-X-1802 (n. 6). (1)

g. Oplage : ongetwijfeld gering, daar het blad gratis openstond voorannoncen.

h. Adres :

— „A Gand, de l'imprimerie des Annonces, et se distribue chez P. F. de Goesin-Verhaeghe, rue Haute-Porte, vis-à-vis de l'hôtel de ville”;

— Idem, „et chez A. B. Stéven, imprimeur de la préfecture, Marché aux grains”, vanaf 17-X-1802 (n. 8);

— „A Gand, de l'Imprimerie de A. B. Stéven, imprimeur de la préfecture, Marché aux Grains”, vanaf 20-X-1802 (n. 9).

III. a. Eerste nummer : 24-IX-1802.

Laatste nummer : 31-X-1802 (n. 12). (2)

b. Stichter : Rozin, „professeur à l'Ecole Centrale des Départements de la Dyle et de l'Escaut”. (3)

c, d. Eigenaar, Uitgever : wellicht J. N. Houdin. (4)

e. Drukker : A. B. Stéven. (5)

g. Medewerker : Faipoult. (6)

-
- (1) Wijziging, door het blad zelf verklaard op 10-x-1802 (n. 6) : „La distribution du Journal, connu sous le nom de *Gazette de Gand*, étant fixée aux Lundis et Jeudis de chaque semaine, nous prévenons nos abonnés que cette Feuille paraîtra désormais tous les Dimanches et Mercredis.” Het hoeft niet gezegd dat de noodzaak het aantal abonneuten op te voeren, eerder dan altruïstische motieven, hierbij de doorslag heeft gegeven.
- (2) Voortgezet door de *Journal du Commerce, des Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut* op 3-XI-1802 (n. 13).
- (3) Zoals blijkt uit een brief van de prefect de Faipoult aan de burgemeester van Gent op 17-ix-1802, vermeld door J. E. NÈVE, *Gand sous la domination française*, p. 271, n. 3.
- (4) De Hypotheekbewaarder J. N. Houdin, die naast dit blad, dat na verschillende titelwijzigingen onder de titel *Journal de Gand...*, begin 1829 naar A. B. Stéven zou overgaan, onder eigen naam in 1815 *Le Journal universel* uitgaf voor Lodewijk XVIII, was, tot 1814, uit hoofde van zijn beroep, gedwongen zijn blad uit te geven, eerst onder de naam van de drukker A. B. Stéven, en, vanaf 1804, nadat hij een eigen drukkerij had opgericht, onder de naam van Samuel Berthoud en vervolgens van zijn echtgenote „Dame Houdin”. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, V, p. I, 33-34.)
- (5) André-Benoît I Stéven (1757-1812), die in 1794 de *Vaderlandsche Gazette van Gend* en in 1795-1796 de *Dagelykschen Courier van het departement van de Schelde* had uitgegeven, en in 1815, voor rekening van J. N. Houdin de *Journal Universel* van Lodewijk XVIII drukte. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, IV, pp. 225, 396; V, pp. 33-34; VI, p. 247. En : Idem, *Biogr. Nat.*, XXIII, c. 834.)
- (6) Faipoult, prefect van het département, liet in de afleveringen van 10-x-(n. 6) tot 20-x-(n. 9) en van 27-x-(n. 11) tot 31-x-1802 (n. 12), in een licht gewijzigde versie, uittreksels verschijnen van zijn „Mémoire statistique du Département de l'Escaut”,

IV. Fransgezind nieuws- en annoncenblad. (1)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 33.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, pp. 507-508.
- J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, pp. 271-272, 276.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 23-24.
- E. DE CLERCQ : Du régime de la presse en Belgique sous l'Empire ; pp. 69-70 en passim.
- G. ECLAIR : Etude sur la presse gantoise, Gand-Echange, I (1893), n. 7.

22. — Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut. (1804)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 12 b A, n. 1-2; 12 b A a, n. 3-21. (2);
G. 2375 (Coll. F. Vander Haeghen).

II. d. Prijs : 8 F. 89 ct. per jaar. Gratis voor de Abonnten van de *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut*.

- e. Formaat : 35 × 22 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 2 × per week (wo. en vr. of zo.).
- g. Oplage : wellicht gering, te oordelen naar de spoedige verdwijning van het blad.
- h. Adres : „de l'Imprimerie de Samuel Berthoud et Cie., et du journal du Commerce, rue Catalogue”. (3)

die tot 15-III-1803 (n. 58) in de *Journal du Commerce*... zouden voortgezet worden. Cfr. de uitgave door P. DEPRez in de „Verhandelingen, X, Maatsch. voor Gesch. en Oudheidk. te Gent”, Gent, 1960, p. VI.

- (1) In het eerste nr. (p. 1) omschrijven de uitgevers de bedoelingen van het blad als volgt : „Une feuille destinée à répandre des connaissances utiles aux arts, aux manufactures, à l'économie rurale et à faciliter les relations entre l'industrie productive et les spéculations des négociants, mérite quelque faveur dans un département industriel et commerçant. Jusqu'à ce qu'elle soit assez connue pour devenir le dépôt des annonces et des demandes commerciales, elle offrira du moins quelque intérêt par les renseignements qu'on y trouvera sur les découvertes et les dispositions dirigées vers l'utilité publique”.
- (2) Vanaf 13-VI-1804 (n. 3) was de titel tweetalig : *Waerschouwingen en verscheyde bekendmaekingen van het departement van de Schelde. — Annonces et...*
- (3) Zie : *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut* (1804-1809), nota (5).

III. a. Eerste nummer : 6-VI-1804.

Laatste nummer : 15-VIII-1804, (n. 21). (1)

c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : J. N. Houdin. (2)

IV. Afzonderlijk annoncenblad om de kolommen van de *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut* (1804-1809) te ontlasten. (3) Vanaf 8-VII-1804 tevens officieel orgaan van de prefectuur. (4)

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 314.

23. — Annonces de l'Illustration Horticole. (1875-)

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.F. : -VI-1875 (I, n. 3).

(1) Cfr. de aflevering van de *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut* van 16-VIII-1804 (n. 311) :

„A dater du cinq fructidor prochain (23-VIII) notre feuille d'annonces et avis, qui paraissait le dimanche et mercredi de chaque semaine, sera supprimée.”

(2) Idem, nota (2).

(3) Zoals de uitgevers betoogden in het eerste nr. op 6-VI-1804 :

„Les éditeurs du *Journal du Commerce du département de l'Escaut*, voulant donner à leur feuille un plus grand degré d'intérêt, et répondre à l'empressement que MM. leurs abonnés ont témoigné, de connaître promptement les nouvelles politiques, qui, dans le moment présent, sont de la plus haute importance, ont l'honneur de les prévenir qu'à partir de ce jour, ils se sont décidés, à retenir du *Journal du Commerce* les annonces et avis qui leur arrivent avec affluence de toutes parts, pour en former un supplément qui portera pour titre : *Annonces et avis divers du Département de l'Escaut*.”

(4) Zoals blijkt uit een „Avis important” op 8-VII-1804 (n. 10) : „Par une décision du Préfet de ce département, en date du 14 messidor, les éditeurs de ce journal sont autorisés exclusivement à insérer dans leur feuille les actes de son administration. En conséquence, à partir de ce jour, tous les actes administratifs de ce département, qui paraîtront dans ce journal, sont officiels.”

Bij de verdwijning van dit blad kondigde de *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut* op 16-VIII-1804 (n. 311) aan dat het officiële gedeelte ervan, vanaf 23-VIII, verder zou gepubliceerd worden in een nieuw supplement, dat zes maal per maand zou verschijnen onder de titel, *Feuilleton des Lois et Actes du Gouvernement, et des Arrêtés, Réglemens, Instructions et Avis concernant l'Administration civile et ecclésiastique, l'ordre judiciaire, les impôts directs et indirects et le commerce du département de l'Escaut*.

Dit „Feuilleton...”, dat als supplement nergens kon worden teruggevonden, werd echter van 1806 tot 1813, eveneens door J. N. Houdin, als officieel orgaan van de prefectuur uitgegeven. Als zodanig, en zonder vaste periodiciteit, dient het eerder als tijdschrift beschouwd te worden. (Cfr. *Journal du Commerce*... op 20-I-1806 (n. 570) en 28-I-1806 (n. 574); F. VANDER HAEGHEN, o.c., V, p. 17).

- II. d. Prijs : gratis.
 e. Formaat : 27 × 17 cm., 2 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 h. Adres : Rue des champs 43, G.
- III. a. Eerste nummer : -IV-1875 (?)
 Enig voorhanden nummer : -VI-1875 (I, n. 3).
 d. Uitgever : Ad. Hoste, Rue des champs 43, G.
- IV. A-politiek gespecialiseerd annoncenblad.

24. — L'Appel. (1912-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 197 : 1912 (I), 1912/1913 (II), 13-XII-1913 (III, n. 7).
- II. a. Ondertitel :
 — „Hebdomadaire Libéral estudiantin gantois”;
 — „Organe hebdomadaire des Etudiants Libéraux gantois”,
 vanaf 22-X-1912 (II, n. 1).
- c. Motto : „Venez à nous, nous sommes la jeunesse;
 Venez, venez nous sommes le printemps.
 A l'œuvre tous, et qu'on le reconnaisse,
 Le feu sacré des soldats de vingt ans”.
- d. Prijs :
 — 2.50 F. per jaar, 15 cent. per nummer;
 — 2 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 10-II-1912 (I, n. 7).
- e. Formaat : 50 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (1).
 h. Adres :
 — rue Liévin De Winne 34, G.;
 — rue de Courtrai 62, G., vanaf 23-XI-1912 (II, n. 5);
 — Boulevard Léopold 35, G., op 13-XII-1913 (III, n. 7).

(1) Althans gedurende het akademisch jaar.

- III. a. Eerste nummer : 6-I-1912.
 Laatste voorhanden nummer : 13-XII-1913 (III, n. 7). (1)
 d. e. Uitgever, Drukker :
 — Ad. Hoste, G.;
 — Annoot-Braeckman, G., vanaf 17-II-1912 (I. n. 8).
 g. Medewerkers : Ernest Discailles. (2)
- IV. Strijdend Liberaal studentenblad. (3)

25. — De Arbeid. (1906-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1138 : 3-VI-1906 (I, n. 6).
- II. a. Ondertitel : „Socialistisch weekblad voor stad en buiten”.
 c. Motto :
 „Geene Plichten zonder Rechten!
 Geene Rechten zonder Plichten!
 — De Arbeid is de rots waarop de kerk
 der toekomst zal gebouwd worden. F. Lasalle.”
 d. Prijs : 3 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
 e. Formaat : 57 × 40 cm., 5 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
 h. Adres : „Ons Huis”, Vrijdagmarkt, G.
- III. a. Eerste nummer : 29-IV-1906 (?).
 Enig voorhanden nummer : 3-VI-1906 (I, n. 6).
 d, e. Uitgever, Drukker : A. De Backer, Ottergemsche Steenweg
 139, G.
 f. Administratie : Van de Veegaete, „Ons Huis”, Vrijdag-
 markt, G.

(1) Is na de eerste wereldoorlog verder verschenen; Gent, U.B./J. 197 : 1921/22 (XI) tot 1935 (XXV). In 1936 werd het blad tweetalig onder de titel : „L'Appel — Omroep”.
 (2) Schreef in het eerste nummer een artikel waarin de geschiedenis van het liberalisme geschetst werd.
 (3) Op 6-I-1912 (I, n. 1, p. 1) : „Partout l'Appel défendra les intérêts du parti en général et des Etudiants en particulier, dévoilera les fautes, les abus commis dans toutes les branches par les cléricaux.
 Il défendra l'Université et tout ce qui se rattache à l'Enseignement. Il sera satirique, sévère et voudra la justice.
 Les Etudiants Libéraux vont à l'attaque; suivez-les!”

g. Redactie : Pol De Visch, Hoogpoort 29, G.

IV. Socialistisch Propagandablاد.

26. — Het Arbeidersblad. (1893-1895)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 202 : 1893-1894, 23-V-1895 (II, n. ?).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 16-IX-1893 (I, n. 1), 25-VIII-1894 (I, n. 50), 2-II-1895 (II, 20);
C.B. : 26-I-1895 (II, 19), 24-II-1895 (II, 23).
- Brussel, K.B./F.M. : 16-IX-1893 (I, n. 1).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 16-IX-1893 (I, n. 1), 23-IX-1893 (I, n. 2), 11-XI-1893 (I, n. 9).

II. a. Ondertitel :

- „Tolk van den Sprekers- en Propagandaclub der Liberale Werkersverdediging”;
 - „Orgaan van den Propagandaclub der Liberale Werkersverdediging”, vanaf 25-VIII-1894 (I, n. 50);
 - „Orgaan der Liberale Werkersverdediging” vanaf 5-I-1895 (II, n. 16);
 - „Orgaan van den Liberalen Werkersbond”, op 23-V-1895 (II, n. ?).
- c. Motto : „Arbeid adelt! Kennis is macht! Volksontvoogding! Volksgeluk! — Liberalisme betekent : Vrijheid, Vrij onderzoek, Lotsverbetering”, vanaf 25-VIII-1894 (I, n. 50).
- d. Prijs : 1 cent per nummer.
- e. Formaat :
- 47 × 32 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 47 × 32, 4 kol., vanaf 25-VIII-1894 (I, 50);
 - 34,5 × 25 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 15-XIII-1894 (II, n. 13);
 - 38 × 27 cm., vanaf 26-I-1895 (II, n. 19).
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- h. Adres : Volkspaleis, Groot Gewat 11, Gent.

III. a. Eerste nummer : 16-IX-1893.

Laatst voorhanden nummer : 23-V-1895 (II, n. ?).

- c, d. Eigenaar, Uitgever : Liberale Werkersverdediging.
 e. Drukker :
 — W. Gesels, St. Jansvest 16, G. ;
 — L. De Poorter, Begijnhoflaan 65, G., vanaf 15-XII-1894
 (II, n. 13).
 f. Hoofdredactie : Oscar Buysse.

IV. Liberaal arbeidersblad van de „Liberale werkersverdediging”.(1)

27. — Artevelde. (1848-1852)

Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 196 : 1848-1849 (I-II, tot 18-II-1849),
 7-VII-1850 (III, n. 27).
 — Brussel, K.B./J.B. 13 : 1850-1852; F.M. : 12-XI-1848
 (I, n. 24), 10-XI-1850 (III, n. 45).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 6-X-1850 (III, n. 40), 29-VII-1852
 (V, n. 61); C.F. : 24-XI-1850 (III, n. 47).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : 28-I-1849 (II, n. 4), 22-XII-1850
 (III, n. 51).

- II. a. Ondertitel : „Den Burger-Demokraet. — Volksblad.”
 b. Titeltekening : Artevelde (2) omringd door de leuzen :
 — „Den duersten pand is 't Vaderland”
 — „Goed en bloed met heldenmoed”, vanaf 20-VIII-1848
 (I, n. 12).
 c. Motto : „Eendragt maekt magt. — Eerbied voor Kunst en
 Wetenschap. — De Volk-verdrukkers in 't algemeyn,
 moeten hier ontmaskerd zyn. — Bescherming ten allen tyd,
 den Koophandel en Nyverheyd.”
 d. Prijs :
 — 6 F. per jaar;
 — later 10 F. per jaar.

(1) Op 16-IX-1893 (I, n. 1) : „Op de bres dus, liberale werklieden, leest en verspreidt het *Arbeidersblad*, die niet zooals *Vooruit* U den hemel hier op aarde belooft, die niet zooals *Het Volk* U den hemel hier namaals belooft, maar die zal trachten, niet door scheldwoorden naar het hoofd van patroon en fabrikant te werpen, maar door fatsoenlijke middelen, het lot van den werkman te verbeteren zoowel op stoffelijk als op zedelijk gebied.”

(2) Op p. 1 : „*Artevelde* heeft zyn formaet vergroot; wy hebben het ook geraedzaam gevonden om een afbeeldsel van den grooten Ruwaerd, aen het hoofd van ons blad te plaetsen.”

- e. Formaat :
 - 37 × 24 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 38 × 27 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 20-VIII-1848 (I, n. 12).
- f. Periodiciteit :
 - wekelijks (zo.);
 - 2 × per week (do. en zo.) in 1852.
- h. Adres :
 - St.-Lievenstraet 3, G.;
 - Steendam 26, G., in 1849;
 - St. Jacobs-Kerkplaats 4, G., in 1852.

- III. a. Eerste nummer : 4-VI-1848.
Laatste nummer : 29-VII-1852 (V, n. 61). (1)
- b. Stichter : Ch.-L. Spilthoorn. (2)
- d, e. Uitgever, Drukker : A. Verbaere.
- f. Hoofdredactie : Const. Leirens (3) en advocaat Delwart (4).
- g. Medewerker : Eug. Zetternam (5).
- h. Financiering : steun van L. Jottrand. (6)

(1) De uitgever A. Verbaere, nam afscheid met een „Berigt aen de geabonneerden“ op 29-VII-1852 (V, n. 61, p. 1) : „*Artevelde* verschynt heden voor de laetste mael.

De reden waerom hy zoo schielijk ophoudt te verschynen, is omdat er vele personen zyn die my artikels zonden welke my langs alle zyden bloedstelden aan de gevaren van vervolgingen, alhoewel ik deze artikels als niets anders aanzag dan voor kluchtjes om het publiek te doen lachen... etc.”

De uitgever had echter met het gerecht te maken gehad, had de verantwoordelijkheid voor de krenkend geachte artikels op zich genomen, doch... „...de weinige trouw, die deze personen my bewezen, hebben my doen besluyten de uytgave van *Artevelde* op te schoorsen, om voortaan aen dergelyke vervolgingen niet meer te zyn bloedgesteld.”

(2) Over Charles-Louis Spilthoorn (1804-1872), zie de uiterst boeiende biografie van zijn vriend L. Jottrand (Brussel, 1872), waarin echter enkele opvallende leemten voorkomen.

De Gentse advocaat Spilthoorn had reeds bij de revolutie van 1830 een vooraanstaande rol gespeeld; door het Voorlopig Bewind was hij, met L. Coppens en F. B. Callier, tot commissaris voor Oost-Vlaanderen aangesteld. Na de Parijse februari-revolutie in 1848 had hij in de Franse hoofdstad contacten gelegd, die na de mislukking van de „Risquons-tout“-affaire zijn terdoodveroordeling voor gevolg hadden. Tijdens de loop van het proces getuigde L. Jottrand dat de vrienden Leirens en Spilthoorn de uitgave van *Artevelde* hadden gepland. Cfr. J. DHONDT, o.c., p. 67, n. 1. De doodstraf van Spilthoorn werd omgezet in 20 jaar hechtenis, en in 1855 mocht hij als balling naar de U.S.A. uitwijken.

(3) Zie ook : *De Broedermin*.

(4) Cfr. J. DHONDT, o.c., p. 47. Zie ook : *Vlaenderens Welvaren*.

(5) Zie daarover : J. KUYPERS, *Bergop*, pp. 68, 74-75. Zie ook : *De Broedermin*.

(6) Cfr. J. DHONDT, o.c., p. 47.

L. Jottrand (1804-1877), lid van het Nationaal Congres, die tot 1837 het radikale Brusselse dagblad *Le Courier belge* had bestuurd en in 1847-1849 *Le débat social* uitgaf.

IV. Gesticht om de republikeinse gedachte te propageren, verwaterde het blad vrij spoedig tot een schimp- en schandaalblad.(1)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibl. Gant., V, p. 299.
- W. ROGGHÉ : Gedenkbladen, pp. 63-64.
- J. DHONDT : Woelingen te Gent, pp. 46-47, 66-67.
- J. KUYPERS : Bergop, passim.
- J. KUYPERS : Het vroegsocialisme tot 1850, in : Gesch. van de soc. arbeidersbeweging in België, pp. 133, 140.

28. — Audax. (1895-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 648 : 21-III-1895 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : idem.

II. a. Ondertitel :

„Orgaan van de katholieke studenten der Gentsche Hoogeschool. — Organe d'étudiants catholiques de l'Université de Gand.”

- c. Motto : „Deo et Litteris”.
- d. Prijs : 2,5 F. per jaar, 15 cent. per nummer.
- e. Formaat : 38 × 24,5 cm., 2 kol. 4 pp.
- f. Periodiciteit : ?
- h. Adres : In den Rooden Hoed, Klein Turkije 3, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 21-III-1895.

c. Drukker : A. Siffer, G.

IV. Katholiek strijdblad van de Gentse studenten (2).

(1) In tegenstelling met *De Broedermin*, moet *Artevelde* als een vrijzinnig, wellicht een pre-socialistisch blad beschouwd worden. De verdwijning van de, ongetwijfeld hoogstaande, persoonlijkheid van Spilthoorn, heeft het karakter van *Artevelde* geen goed gedaan. Met de Gentse democraten blijft het blad wachten „op een gunstige gelegenheid om het koninkdom zynen opzeg te doen” (28-I-1849), doch de afwezigheid van een politiek of sociaal programma is opvallend.

(2) Op 21-III-1895 (I, n. 1, p. 1) : „Me voici né! Un jeune, un vaillant et un audacieux! Un catholique franchement et carrément!...”

29. — Auto — Moto — Velo Revue. (1906-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1500 : -VII-1906 (I, n. 1).
 - Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : idem.
- II. a. Ondertitel : „Publication mensuelle des Locomotions Mécaniques — Description de nouveautés — Renseignements — Recettes — Occasions.”
- d. Prijs : 1.25 F. per jaar.
 - e. Formaat : 27 × 18 cm., 2 kol., 18 pp.
 - f. Periodiciteit : maandelijks.
 - h. Adres : Quai du Bas Escaut, 16, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -VII-1906.
- e. Drukker : V. Van Doosselaere, G.
- IV. A-politiek vak- enannoncenblad.

30. — Baes Kimpe. (1857-1859)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./G. 2356, G. 2372, G. 19630, J. 137.
 - Gent, S.H.G./He. 70.
 - Gent, „Vooruit”.
 - Antwerpen, S.B./B. 25963.
- II. b. Titeltekening : Baes Kimpe te paard. (1)
- c. Motto : „Eén aengezicht is genoeg. Regt voor de vuist. —Laat onze wallen niet overvallen, Noch door geweld, noch door verraed. Vader Cats.”
 - d. Prijs : 4 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
 - e. Formaat : 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
 - f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
 - g. Oplage : zeer hoog. (2)

(1) Getekend door Edm. Delcroix (cfr. W. ROGGHÉ, o.c., p. 237).

(2) Volgens W. ROGGHÉ (o.c., p. 239) beliep de oplage van sommige nummers meer dan 10.000 exemplaren.

h. Adres :

— Kleinen Ram 2, G.

— Brabanddam 56bis, G., vanaf 13-III-1859 (II, n. 24).

III. a. Eerste nummer : 4-X-1857.

Laatste nummer : 10-IV-1859 (II, n. 28). (1)

b. Stichter : W. Rogghé. (2)

c,d,e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : K. Deraeve, Kleinen Ram 2, G.

f. Hoofdredacteur : W. Rogghé.

g. Medewerkers : H. Metdepenningen (3), Brébart (4), J. Stecher (5).

h. Zakencijfer : wellicht betaald door de Gentse liberale associatie. (6)

IV. Heftig antiklerikaal liberaal spotblad, opgericht bij gelegenheid van de gemeentelijke verkiezingen van 27-X-1857.

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 322.

— W. ROGGHÉ : Gedenkbladen, Gent 1898, pp. 236-256.

— D. DESTANBERG : De Kiezingen te Gent, pp. 167-162.

(1) In dit laatste nummer maakt *Baes Kimpe* het moreel bilan op van zijn verschijnen en besluit dat door zijn toedoen het liberalisme te Gent een definitieve zege heeft behaald. Hij neemt dan ook afscheid van zijn lezers (p. 2), want „Hier in de stad, is er voor 't oogenblik maer weinig werk op den politieken winkel, terwijl het elders gaet spannen. *Baes Kimpe* wil er by zyn, overal waer de staetspapen eene zweeping te geven is, en daerom heeft hy vooral goeste om naer Brugge te trekken; hy weet daer twee oude kennissen te ontmoeten, Mgr. Babou en Piero Neut, die zeker, wanneer zy vernemen dat hun goede vriend naer Brugge komt, een gezicht zullen trekken als zy azyn gedronken hadden.” Uit niets blijkt echter dat Mgr. Malou en P. Neut in werkelijkheid te Brugge het lot van Mgr. Delebecque en van de Gentse katholieke pers hebben moeten ondergaan.

In zijn „Gedenkbladen” (p. 255) schrijft W. ROGGHE dat Metdepenningen en Brébart het blad in leven wilden houden, doch dat andere liberale leiders zijn toon te scherp en zijn verschijnen voortaan overbodig vonden.

(2) Willem Rogghé (1824-1896), die naast zijn literaire bedrijvigheid als toneelschrijver, vooral als journalist een grote rol gespeeld heeft in de Gentse pers van de tweede helft der 19e eeuw, en zijn journalistieke en andere herinneringen neerschreef in *Gedenkbladen* (Gent, 1898). Zie verder : *Gazette van Gent*, *Morgenblad*, *Vaderland* en *Volksbelang*.

(3) De voorman van het Gentse orangisme der dertiger jaren.

(4) Vroeger medewerker aan de *Messageur de Gand*.

(5) Later redacteur aan *La Flandre libérale*.

(6) Uit twee vlugschriften van I. F. Siéron van 1869 en 1870 (G., U.B./G. 15049 en G. 13390.2) blijkt dat tien jaar na het verdwijnen van het blad nog achterstallige drukkosten dienden betaald.

31. — La Bagatelle de Mercredy et de Samedy. (1718)

- I. Bewaarplaats : ?
- II. *f.* Periodiciteit : 2 × per week (wo. en za.).
- III. *a.* Datum van verschijnen : 1718 (?)
b,c,d,e. Stichter, Eigenaar, Uitgever en Drukker : Augustin Graet. (1)
- IV. F. Vander Haeghen beschreef dit blad, dat in feite misschien nooit verschenen is, aan de hand van een aankondiging in de „*Ghendtsche Posttydinghe*” van 9-V-1718 (n. 37).
- V. Bibliografie :
- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.* III, p. 110.
 - G. ECLAIR : *Etude sur la presse jantoise, Gand-Echange*, I (1893), n. 2.

32. — De Bakkerijarbeider — L'Ouvrier Boulanger. (1912-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 933 : 1912-1913 (I, n. 3-9, 11-14), 1913-1914 (II, n. 1, 3-8).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : -III-1912 (I, n. 1), -IV-1912 (I, n. 2), -VI-1912 (I, n. 4), -VII-1912 (I, n. 5), -VII-1912 (I, n. 6), -IV-1913 (II, n. 1);
C.F. : -IV-1912 (I, n. 2), -VII-1912 (I, n. 5), -VI-1913 (II, n. 3).
- II. *a.* Ondertitel : „Orgaan van den Landelijken Bond der Broodpeperkoek- en Pasteibakkerswerklieden en aanverwante bedrijven. — Organe de la Fédération Nationale des Ouvriers Boulangers, Pain d'Espiciers, Pâtisseries et des industries connexes”.
- b.* Vignet : 2 ineengestregelde handen.

(1) Augustin-Ignace Graet, die van 1713 tot 1722 de *Ghendtsche Post-tydinghe* uitgaf. (Cfr. H. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, III, pp. 90-91, 111-112).

- c. Motto : „De galeiboeven werken slechts 10 uren daags en de slaven van de Antillen 9. Villermé. — Naar mate de arbeid lastiger is wordt hij slechter betaald. Dr. De Paepe”.
- d. Prijs : 1 F. per jaar.
- e. Formaat : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Gasmeterlaan 6, G.

- III. a. Eerste nummer : -III-1912.
Laatst voorhanden nummer : -XII-1913 (II, n. 8).
- e. Drukker : P. Saelens, Van Akenstraat 8, G.

IV. Socialistisch vakblad tot verdediging van beroepsbelangen.

33. — Le Bâtiment. (1909-)

Zie : „Het Bouwvak — Le Bâtiment.” (1909-)

34. — De Beenhouwer — Le Boucher. (1911)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1143 : 20-VI-1911 (n. 3).
- Brussel, M.I.P./V.H. : 25-VII-1911 (n. 4);
C.B., C.F. : 15-V-1911 (n. 1), 26-XII-1911 (n. 5).

- II. a. Ondertitel : „Vakblad — Journal professionnel”.
- b. Vignet : 2 ineengestrengelde handen.
- c. Motto : „Vlamingen (-Vignet-) Wallons. Eendracht maakt macht. L'Union fait la force.”
- d. Prijs : niet vermeld.
- e. Formaat : 46 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : onregelmatig.
- h. Adres : Snellaertstraat 29, G.

- III. a. Eerste nummer : 15-V-1911.
Laatste nummer : 26-XII-1911 (n. 5). (1)

(1) Versmolten met *La Boucherie belge* (te Charleroi uitgegeven van 1894 tot 1911), tot *La Boucherie belge — De Belgische Beenhouwerij* op 14-I-1912. (Cfr. *Le Fureteur*. IX (1911-1912), pp. 22).

- e. Drukker : Moderne Drukkerij, J. Reyniers, Slijpstraat 86, G.
- f. Beheer : Achiel Waedemont, Snellaertstraat 29, G.
- g. Redactie : K. Vandenbosch, Brabantdam 51, G.

IV. Onafhankelijk (1) vakblad ter verdediging van beroepsbelangen.

**35. — De Beenhouwerij en Aanverwante Nijverheden —
La Boucherie et les Industries connexes. (1907)**

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 26-II-1907 (proefnummer).

II. a. Ondertitel : „Maandblad”.

d. Prijs : 2 F. per jaar.

e. Formaat : 30 × 23 cm., 2 kol., 8 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : Steendam 32, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 26-II-1907 (proefnummer) (2).

d. Uitgever : Vereeniging der Belgische Vakpers.

e. Drukker : Plantijn, Korte Koestraat 3a, G.

IV. Onafhankelijk vakblad.

36. — Le Beffroi. (1914)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 11144 : 30-V-1914 (n. 195-196).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 30-V-1914 (n. 195-196).

II. b. Titeltekening : stadspanorama met Belfort.

d. Prijs : 3 F. per jaar, 10 ct. per nummer.

(1) Op 15-V-1912 (n. 1), p. 1 : „Het blad *De Beenhouwer* dat heden voor de eerste maal verschijnt is gesticht buiten alle politiek en uitsluitend bestemd om de belangen der beenhouwerij te behartigen.”

(2) Vanaf 1-VII-1907 te Brugge uitgegeven. Cfr. R. VAN EENOO, *De Pers te Brugge*, p. 26; *Le Fureteur*, IV (1907), p. 40.

- e. Formaat : 35 × 26 cm., 2 kol., 16 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks.
- h. Adres : rue des champs 68, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 30-V-1914 (n. 195-196). (1)

d, e. Uitgever, Drukker : rue des champs 68, G.

IV. Onafhankelijk (2), nieuws- enannoncenblad.

37. — Le Beffroi de Gand. (1837-)

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.B. : 18-I-1853 (XVII, n. 186).

II. a. Ondertitel : „Feuille quotidienne”.

d. Prijs : „5 F. par semaine”.

e. Formaat : 35 × 26 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres : rue Charles-Quint 53, G.

III. a. Enig voorhanden nummer : 18-I-1853 (XVII, n. 186). (3)

e. Drukker : D. Verhulst, rue Charles-Quint 53, G.

IV. A-politiekannoncenblad. (4)

(1) „*Le Passe Partout devient Le Beffroi. La brochure redevient journal. Ce journal sera exclusivement gantois.*” (30-V-1914, p. 2).

(2) „*Libres de toute attache financière ou politique, nous n'avons à ménager ni intérêts particuliers, ni partis, ni politiciens quand il s'agira de défendre les intérêts généraux de nos concitoyens.*” (Op 30-V-1914, p. 2).

(3) Volgens A. WARZÉE, manuscript (Br., M.I.P.), gesticht in 1847 (?)

(4) Het gaat hier ongetwijfeld om eenannoncenblad dat zeer dikwijls, zoniet in elke aflevering van titel veranderde.

Zo vonden wij bv. van dezelfde XVIIe jg. het nr. 168 van 8-XII-1852, (Br., M.I.P./C.B.) met de titel *Turksche Renbaan*, de ondertitel „Dagelijks Nieuwsblad”, en met precies dezelfde verschijningsvorm als *Le Beffroi de Gand*, eveneens gedrukt door D. Verhulst, het gelijkaardig nummer van 2-XII-1852 (XVII, n. 164) (Br., M.I.P./C.F.), met de titel : *Cirque Oriental*, en *Le Journal l'Argus* van 27-XII-1852 (XVII, n. 185) (Br., M.I.P./C.B.).

38. — De Belangen van Gendbrugge. (1911-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1520 : 5-VIII-1911 (n. 10).
- II. a. Ondertitel : „Weekblad uitgegeven door den Liberalen Kring van Gendbrugge”.
d. Prijs : niet vermeld.
e. Formaat : 37 × 25 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
h. Adres : Korte Koestraat 5, G.
- III. a. Eerste nummer : 3-VI-1911 (?).
Enig voorhanden nummer : 5-VIII-1911 (n. 10).
b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Liberale Kring van Gendbrugge.
e. Drukker : Plantyn, Korte Koestraat 5, O.
- IV. Liberaal propagandablad.

39. — De Belgische Beenhouwerij. (1912-)

Zie : *La Boucherie Belge* — *De Belgische Beenhouwerij*. (1912-)

40. — Belgisch Verzekeringsblad. (1897-)

- I. Bewaarplaats :
— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 5-II-1897 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Assurantiegeds voor België en Holland, verschijnende den 5^e en 20^e van elke maand.”
d. Prijs : 5 fr. per jaar.
e. Formaat : 32 × 25 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : 2 maal per maand.
h. Adres : Vlaanderenstraat 37, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 5-II-1897.
d. Uitgever : T.V.D. Vennet, Vlaanderenstraat 37, G.
- IV. A-politiek, finantieel enannoncenblad.

41. — Belgische Volksbond. (1912-)

- I. Bewaarplaats :
— Antwerpen, S.B./F.V. : -XII-1912 (I, n. 12).
- II. *d.* Prijs : 2 F. per jaar, 25 ct. per nummer.
e. Formaat : 24 × 16 cm., 2 kol., 16 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Meersteeg 16, G.
- III. *a.* Eerste nummer : -I-1912 (?)
Enig voorhanden nummer : -XII-1912 (I, n. 12).
e. Drukker : „Het Volk” Meersteeg 16, G.
- IV. Christelijk syndikaal orgaan.

42. — Bericht Officieel. (1790)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./Ac. 58.466.2 : 1790 (n. 1, 12); G. 17267
(Coll. F. Vander Haeghen) : 1790 (n. 1-12).
- II. *a.* Ondertitel : „Den 9. January 1790 is by de Staeten van Vlaenderen besloten het publicq te laeten informeren van de affaires, die aldaer verhandelt worden, ende het zeer zouden kunnen interesseren.”
e. Formaat : 22 × 13 cm., 4 pp.
f. Periodiciteit : onregelmatig.
- III. *a.* Eerste nummer : 9-I-1790.
Laatste nummer : 8-II-1790.
d, e. Uitgever, Drukker : wwe. P.-F. De Goesin en Zoon. (1)
- IV. Officieel orgaan van de Staten van Vlaenderen, die naast de stadsmagistratuur, de Collatie van Gent, en het Comité generael

(1) Weduwe van Pierre-François II de Goesin (1722-1787). (Cfr. F. VANDER HAEGEN, *o.c.*, III, pp. 387-388).

de stad poogden te besturen, en in het kortstondige bestaan der „Vereenigde Belgische Staeten” hun conservatieve belangen verdedigden tegen de Vonckisten. (1)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, VI, p. 185.
- V. FRIS : *Bibliogr. de l'histoire de Gand (1500-1850)*, p. 113.
- G. ECLAIR : *Etude sur la presse Gantoise, Gand-Echange*, I (1893) n. 2.

43. — De Bestuurlijke Scheiding. (1914)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1147 : 1914 (I, n. 1-3).

II. d. Prijs : 1 F. per jaar, 10 cent. per nummer.

e. Formaat : 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : „Vlaamsch Huis”, St Baafsplein, G.

III. a. Eerste nummer : 1-V-1914.

Laatst voorhanden nummer : 1-VII-1914 (I, n. 3).

Laatste nummer : 1-VIII-1914 (I, n. 4). (2)

d, e. Uitgever, Drukker : J. Reyniers, Slijpstraat 86, G.

g. Redacteurs : R. Kimpe, L. Picard, M. Minnaert. (3)

IV. Vlaamsgezind blad, dat zich uitspreekt tegen de al te lankmoedige houding der aan politieke partijen gebonden Vlaamse voormannen, en voor een directe politieke actie tot het bekomen van een bestuurlijke scheiding in België.

44. — De Beursinlichtingen. (1912-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1148 : 28-VI-1913 (II, n. 48).

— Brussel, M.I.P./C.F. : 4-V-1912 (I, n. 1).

(1) Cfr. D. DESTANBERG : *Gent onder Jozef II*, annis 1789-1790, passim.

(2) M. BASSE, *De Vlaamsche Beweging van 1905 tot 1930*, II, p. 273.

(3) *Idem*, o.c., I, p. 162.

- II. a. Ondertitel : „Financieel weekblad van het wisselkantoor Alfred Mortier”.
- d. Prijs : gratis, „Dit blad zal kosteloos gezonden worden aan elkeen die er de aanvraag toe doet”, of 1,5 F. per jaar.
- e. Formaat : 23 × 11,5 cm., 6 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks.
- h. Adres : Slijpstraat 37, G.
- III. a. Eerste nummer : 4-V-1912.
 Laatste voorhanden nummer : 28-VI-1913 (II, n. 48).
- b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Afr. Mortier.
- e. Drukker : J. Reyniers, Slijpstraat 86, G.
- IV. Financieel informatieblad. (1)

45. — Beurzen-Courant. (1856-1870)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 2.
- Brussel, K.B./J.B. 53 : 1856-1857.

II. a. Ondertitel :

- „Dagblad voor Makelaers, Bankiers en Fondsenhouders, verschynende zes mael ter week”;
 - „Verschynende zes mael ter week”, vanaf 24-III-1856 (I, n. 7);
 - „Dagblad voor alle Standen”, vanaf 15/16-XII-1856 (I, n. 230).
- c. Motto : „De Tael is als de Vlag der onderscheidene Volken : Wie geene Tael bezit, bezit geen Vaderland”, vanaf 15/16-XII-1856 (I, n. 230) tot 30-IX-1858 (III, n. 273).
- d. Prijs :
- 24 F. per jaar;
 - 18 F. per jaar, vanaf 24-III-1856 (I, n. 7); (2)

(1) Ontdubbeling van *Les Informations boursières* (1911-).

(2) Op 24-III-1856 (I, n. 7, p. 1) :

„Ten einde de *Beurzen-Courant* ook onder het bereik te stellen der burgerij en werkende standen, heeft de uitgever goed gevonden den abonnementsprijs, per trimester te stellen op 4.50 F. voor de stad (...).

Niettegenstaende dezen geringen prys, in verhouding der aanzienlyke

- 18 F. per jaar, 15 cent. per nummer, vanaf 1-X-1858 (III, n. 274);
 - 18 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 1-VII-1859 (IV, n. 180);
 - 18 F. per jaar, 20 cent. per nummer, vanaf 30/1-VI/VII-1862 (VII, n. 178/179);
 - 15 F. per jaar, 20 cent. per nummer, vanaf 16-XII-1866 (XI, n. 347).
- e. Formaat :
- 45 × 33 cm., 3 kol., 4 pp. ;
 - 55 × 38 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 15/16-XII-1856 (I, n. 230); (1)
 - 58 × 41 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 1-X-1858 (III, n. 274);
 - 56 × 40 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 1/2/3-I-1868 (XIII, n. 1/2/3).
- f. Periodiciteit : 6 × per week.
- h. Adres :
- Brabantstraet 1, G. ;
 - Gouvernementstraet 23, G., vanaf 14/15-VI-1858 (III, n. 165/166).

III. a. Eerste nummer : 17-III-1856. (2)

Laatste nummer : 31-VII-1870 (XV, n. 211). (3)

onkosten benoodigd voor de telegraphische korrespondentiën, zal de *Beurzen-Courant*, zonder eenige inkorting van het beursnieuws, de belangrijkste buiten- en binnenlandsche nieuwstydingen, het stads- kunst- en letternieuws, alsook feulletons der beste schryvers mededeelen".

(1) Op 15/16-XII-1856 (I, n. 230) :

„Van heden af verschynt de *Beurzen-Courant* in veel grooter formaet, ten einde meer ruimte te vinden voor de afkondiging van artikels in 't belang van Beurshandel, Landbouw en Nyverheid, zoowel als voor de uitgebreidere mededeeling van de handelingen der Wetgevende Kamers, voor de officiële akten en besluiten en voor de belangrijke binnen- en buitenlandsche tydingen.

De telegrafische beursberigten, evenals de verschillende korrespondenciën, zullen voortaan regelmatig hunne plaats vinden. Het letterkundige gedeelte en 't feulleton blyven het voorwerp eener byzondere zorgvuldigheid. Voor de aenkondigingen der heeren Notarissen en Stokhouders zal hier doorinsgeljks behoorlyke plaats gewonnen zyn".

(2) Voorafgegaan door een proefnummer op 15-III-1856.

(3) Aug. Daele, die zijn blad aan de *Gazette van Gent* had verkocht, nam op 31-VII-1870 (XV, n. 211, p. 1) afscheid van zijn lezers :

„De *Beurzen-Courant* telt thans bijna een vijftienjarig bestaan. Wij hebben nu echter besloten om, te rekenen van 1 Augusti aanstaande, van de uitgaaf van ons blad af te zien.

Het hoofddoel der *Beurzen-Courant* was, zooals de titel te kennen geeft, de beursberichten, aan welke thans zooveel belang wordt gehecht, op de vol-

- b, c. Stichter, Eigenaar : August Daele. (1)
 d, e. Uitgever, Drukker :
 — Aug. Daele, Brabandstraet 1, G.;
 — Idem, Gouvernementstraet 23, G., vanaf 14/15-VI-1858 (III, n. 165/166);
 — Frans La Fontaine, G., vanaf 1-VII-1859 (IV, n. 180);
 — „Drukkerij van August Daele”, vanaf 16-II-1867 (XII, n. 47).
 f. Hoofdredacteur : C.-H. Van Boekel; (2)
 g. Medewerkers : Pieter De Baets (3), advocaat Karel Van Acker (4), Frans De Potter (5), Constant J. Hauser (6),

ledigst mogelijke wijze mede te deelen. Onze inschrijvers hebben kunnen nagaan hoe wij aan dit doel hebben beantwoord.

Wij hebben eene overeenkomst gesloten met den heer Eigenaar-Uitgever der *Gazette van Gent*, om onze inschrijvers dit Blad in de plaats der *Beurzen-Courant* toe te zenden. Geen beter Vlaamsch dagblad, volgens ons, konden wij hun in ruiling aanbieden. *De Gazette van Gent* geheel onpartijdig en geene staatkundige gezindheid aangekleefd, is immers gekend als het dagblad hetwelk de marktberichten, waaraan ook veel prijs wordt gehecht, het breedvoerigst en het nauwkeurigst mededeelt. En wat de beursberichten betreft, hieraan zal de heer uitgever der *Gazette van Gent* de noodige verbeteringen toebrengen, opdat de inschrijvers der *Beurzen-Courant*, voor wie de beursberichten van groot belang zijn, bij de ruiling niets zouden verliezen.

Wij kunnen dus enkel onzen inschrijvers, in hun eigen voordeel, aanraden de ruiling, die wij hun voorstellen, te aanvaarden...”

Eug. Vanderhaeghen, eigenaar-uitgever van de *Gazette van Gent* van zijn kant beloofde aan zijn toekomstige abonneenten :

„De onpartijdigheid der *Gazette van Gent*, die noch aan de liberale noch aan de katholieke partij behoort, moet voor onze lezers een bewijs zijn, dat haar toekomstige aan het verledene zal blijven beantwoorden”.

De *Beurzen-Courant* werd de titel van de beurskroniek in de *Gazette van Gent*.

Een deel der opstellers en lezers van het blad kon zich bij de nieuwe toestand niet neerleggen, en op 3-VIII-1870 werd de *Nieuwe Beurzen-Courant* gesticht.

- (1) Vlaamsgezind bankier. W. Rogghé (gedenksbladen, pp. 257-259) tekent van hem een treffend portret, en geeft bijzonderheden over een faillissement, waardoor Aug. Daele naar Amerika moest uitwijken. Dit moet alleszins na 1870 gebeurd zijn, datum waarop hij zijn blad aan de *Gazette van Gent* verkocht.

Stond deze verkoop misschien in verband met de financiële moeilijkheden van de bankier?

In zijn bespreking van de *Beurzen-Courant* noemt J. Verstraelen (o.c., p. 74) kan. J. Verschuere als stichter van het blad, samen met notaris Van de Weyer en advocaat Claeys-Bouuaert; ook verder blijkt dat hij verward met de *Nieuwe Beurzen-Courant* en geen blijf weet met de overgang van *Beurzen-Courant* naar *Fondsblad*.

- (2) Vroeger medewerker van *De Broedermin*.
 (3) Cfr. W. ROGGHÉ, o.c., p. 258.
 (4) Cfr. Idem, Ibidem, en P. FREDERICQ, o.c., p. 287.
 (5) Cfr. IDA VON DÜRINGSFELD, *Von der Schelde bis zur Maas*, III, p. 307. F. De Potter werkte vervolgens tot 1878 mee aan het *Fondsblad*.
 (6) Cfr. IDA VON DÜRINGSFELD, o.c., II, pp. 57-63.

Aug. Grootjans (1), Franz van Herzele (2).

IV. „Aanvankelijk (...) een blad van cijfers en inlichtingen voor bankiers en couponknippers, later werd het een politiek dagblad, in clericalen geest, doch door en door Vlaamschgezind”. (3)

(1) Werkte ook mee aan *Het Vlaemsche Land* en stichtte later te Dendermonde een eigen blad *Dender en Schelde*. Cfr. *La Presse Universelle*, V, (1901), p. 143.

(2) Cfr. Aug. Larouat in *Le Furet* van 27-XI-1859 (I, n. 10, p. 3) waar hem plagiaat verweten wordt :

„...mais au fait, M. Van Herzele à raison : il vaut mieux payer des richesses d'autrui que de sa pauvreté”.

(3) Cfr. W. Rogghé, o.c., p. 258. In zijn prospectusnummer van 15-III-1856 had het blad zich als volgt aangediend :

„Terwyl de onderscheiden politieke denkwyzen, in de beide talen onzes Lands, vertegenwoordigd zyn door eene menigte dag- en weekbladen, vindt men tot heden nog geen dagblad, dat zich uitsluitelyk bezig houde met het onderzoek der gewigtige vraagstukken betrekkelyk de beurs-operatiën en de hiermede in verband staende werkingen der maetschappyyen van yzerwegen en nyverheids-ondernemingen; in één woord : met de eigenlyk gezegde financiële aengelegenheden der geldplaatersers.

Er is nog geen vlaemsch blad, welk dagelyks de nauwkeurige officiële pryscouranten opgeeft der staetspapieren, aktiën, obligatiën en wisselkoersen, zoo als deze, den zelfden dag, verhandeld zyn geweest op de voornaemste beurzen onzes Lands en van Europa.

En nochtans, hoe talryke personen zyn er niet, wier bezit en inkomsten geheel of gedeelyk bestaen in fondsen en aktiën, en die aldus het grootste belang hebben by de juiste kennis van de dagelyksche wettige beurskoersen dier waerden, zoo veranderlyk als de grillige tydsomstandigheden?

Thans, dat de lang gewenschte vrede de bronnen der algemeene welvaart zal heropenen, door de herbloeïing aller takken van handel en nijverheid, gelooven wy den gunstigen oogenblik gekomen om te voorzien in eene wezenlyke behoefte, zoowel voor makelaers, bankiers, renteniers en fondsbezitters, als voor kooplieden en nyveraers, door de stichting der *Beurzen-Courant* : dagblad uitsluitelyk toegewyd aen de verdediging der belangen en aen het onderwys in de kennissen van den Beurs- en geldhandel.

Geheel en al vreemd aen politieke kleur of staetsparty; gansch onafhankelyk van welkdanigen invloed, zullen de beredeneerde artikels der *Beurzen-Courant* zich by voorkeur bezig houden met de mededeeling en het beschouwende onderzoek van al wat voordeelig kan wezen voor beurshandel en fondsenhouders...”

Tien jaar later echter, op 16-XII-1866 (XI, n. 347, p. 1), klonk het :

„De Beurzen-courant zal voortgaan met hare Lezers geregeld bekend te maken met de voornaemste binnen- en buitenlandsche Nieuwstijdingen; met al wat belangrijk kan zyn voor landbouw, handel en nijverheid. In hare beredeneerde artikels zal ze aanhoudend, onafhankelyk en rechtzinnig, de politieke feiten en gebeurtenissen waardeeren en beoordeelen, uitgaande van het standpunt der verdediging der algemeene belangen; van ons grondwettelyk standpunt der „Vrijheid in alles en voor allen” het doctrinarism bestrijdende, overal waar het zich moge voordoen.

De verbetering van het lot der werkende klassen, zal haar steeds warm aen het harte liggen.

Hoe hevig de strijd der goddelooze vrijdenkerij en der onverschilligheid tegen het christene geloof thans ook gevoerd worde; hoeveel afval en lautheid er, onder dit opzicht, in de belgische dagbladpers ook te betreuren valle, zal de *Beurzen-courant* toch nooit de vlag der Religie strijken; maar de grondwettelyke rechten der katholieke Belgen, de onverjaarbare rechten der Kerk, tegen wie ook, onverschrokken blijven verdedigen”.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 316.
- J. VERSTRAELEN : *De katholieke pers te Gent*, pp. 72-75.
- P. FREDERICQ : *Schets eener Gesch. der Vl. Beweg.*, II, p. 287.
- W. ROGGHÉ : *Gedenkbladen*, pp. 257-259.
- M. DE VROEDE : *De Vlaamse pers in 1855-1856*, pp. 10-11.

46. — Le Bien Public. (1853-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 452.
- Brussel, K.B./J.B. 432 (onvoll.)
- Leuven, U.B./J. 12. (onvoll.)

- #### II. a. Ondertitel : „Courrier des Flandres”, tot 26-III-1864 (XII, n. 86).
- b. Vignet : Kruis met doornenkroon en lichtstralen met de woorden : „In hoc signo vinces”, vanaf 27-III-1864 (XII, n. 87).
- c. Motto : „Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat”, vanaf 27-III-1864 (XII, n. 87).
- d. Prijs :
- 36 F. per jaar, 15 cent. per nummer, vanaf 4-VI-1864 (XII, n. 156);
 - 20 F. per jaar, 15 cent. per nummer, vanaf 11-III-1866 (XIV, n. 70);
 - 24 F. per jaar, 15 cent. per nummer, vanaf 18-III-1870 (XVIII, n. 77);
 - 24 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 19-III-1880 (XXVIII, n. 50);
 - 16 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 12-X-1896 (XLIV, n. 286).
- e. Formaat :
- 53,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.;
 - 59 × 41 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1859 (VII, n. 1);
 - 63 × 47 cm., 6 kol., 4 pp., vanaf 1-IV-1878 (XXVI, n. 91).
- f. Periodiciteit : dagelijks.
- h. Adres :
- Rue aux Tripes 9, G.;

- Rue aux Tripes 13, G., vanaf 2-V-1881 ((XXIX, n. 122);
- Rue aux Tripes 19, G., vanaf 26-III-1891 (XXXIX, n. 85);
- Rue aux Tripes 3, G., vanaf 24-IX-1910 (LVII, n. 266).

III. a. Eerste nummer : 1/2-I-1853. (1)

Laatste nummer : 15-X-1914 (LXI, n. 288). (2)

b. Stichter : Jules Lammens (3), Joseph de Hemptinne (4), Hippolyte della Faille (5), Ernest Solvyns.

c. Eigenaar : een bestuurscomité, waarvan vooral J. Lammens en J. De Hemptinne deel uitmaakten.

d, e. Uitgever, Drukker :

— J. Boffyn, rue aux Tripes 9, G. ;

— F. J. Backeljau, rue aux Tripes 9, G., vanaf 7-VII-1868 (XVI, n. 220);

— F. Sybens, rue aux Tripes 9, G., vanaf 2-V-1872 (XX, n. 124);

— idem, rue aux Tripes 13, G., vanaf 2-V-1881 (XXIX, n. 122);

— idem, rue aux Tripes 19, G., vanaf 26-III-1891 (XXXIX, n. 85);

— Leopold Willems, rue aux Tripes 19, G., vanaf 1/2-I-1901 (XLIX, n. 1/2);

— idem, rue aux Tripes 3, G., vanaf 24-IX-1910 (LVII, n. 266).

f. Hoofdredacteur :

— G. Verspeyen; (6)

(1) Voorafgegaan en aangekondigd door *Le Conservateur* van 30-IX-1853 (n. 273).

(2) Het blad verscheen opnieuw vanaf 29-X-1914 en verdween in 1940.

(3) Jules Lammens (gest. 1908) senator van 1880 tot 1900. Cfr. A. VERHAEGHEN, *Jules Lammens et les œuvres catholiques*, pp. 27-61.

(4) Graaf J. De Hemptinne (1822-1909), groot industrieel en leidende figuur van het Belgisch ultramontanisme. Zie : A. SIMON, *Catholicisme et politique*, p. 185, n. 1; Idem, *L'Hypothèse libérale*, pp. 132-134.

(5) Baron H. della Faille, op dat ogenblik ondervoorzitter van de senaat.

(6) Guillaume Verspeyen (1837-1912), bijgenaamd „*Le Veillot belge*” omwille van zijn betekenis en ook van zijn vriendschap met de Franse journalist, aan wiens *L'Univers* hij soms meewerkte. (Cfr. J. WILLEQUET, *Documens...*, p. 15), is een van de meest hoogstaande figuren uit de geschiedenis van de Belgische pers. De fysionomie van zijn persoonlijkheid komt goed tot uiting in zijn gebundelde opstellen en redevoeringen, „*Par la parole et par la plume*” en in de talrijke vieringen, waarvan hij het voorwerp was; ter aanvulling, de korte typering door L. HYMANS (*Types et silhouettes*, pp. 217-218) : „...un avocat à mine de chanoine, à qui il ne manque qu'une mitre et une crosse pour avoir la plus parfaite physionomie de prélat que l'on puisse rêver.”

— Albert De Moor, vanaf 1912. (1)

g. Medewerkers (2) : V. Henry (3), Arthur Verhaegen (4), Henri Desclée (5), Adelin Desgain (6), J. Buse, Léopold D'Hondt, M. Dutry, J. Van de Put, Paul Delandsheere (7).

IV. Conservatief katholiek strijd- en informatieblad. (8)

- (1) Voorheen redactiesecretaris, en, zoals G. Verspeyen het uitdrukte (Par la parole et par la plume, II, p. 403), „ministre de l'intérieur du *Bien Public*”.
- (2) Over de zeer bijzondere geest, die in de redactie van het blad heerste, zie : A. SIMON, *L'Hypothèse libérale*, p. 137; K. VAN ISACKER, *Werkelijk en wettelijk land*, p. 67).
Over de aansluiting van *Le Bien Public* bij het persagentschap Havas-Reuter in 1887, zie : J. WILLEQUET, *Documents pour servir à l'histoire de la presse belge*, p. 32.
- (3) Victor Henry (1832-1896) die, na medewerking aan de *Courrier de Huy* en *L'Universel* van Brussel, hoofdredacteur werd van de *Journal d'Anvers*, stichter van *L'Avenir de Charleroi*, en ook meewerkte aan de *Journal de Bruxelles* en *La Patrie* van Brugge. Cfr. J. WILLEQUET, *Documents...*, p. 20; H. HENRY, *Journalisme et politique*, p. 41; L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 201.
- (4) Zie : *Het Volk*.
- (5) Henri Desclée (1830-1917) van Doornik, stichter van de abdij van Maredsous, vanaf 1903 hoofdredacteur van de *Courrier de Bruxelles*. Cfr. A. SIMON, *L'Hypothèse libérale...*, p. 135; Idem, *Catholicisme et politique*, p. 159.
- (6) Cfr. H. HENRY, *Journalisme et politique*, p. 45.
- (7) Redacteur van *Le XXme siècle* van Brussel en correspondent van de *Courrier du Soir* van Verviers. Cfr. *Ann. de la presse belge*, 1908-1909, p. 203.
- (8) Op 1/2-x-1853 (I, n. 1, p. 1) schreef het blad : „Ce que nous sommes et comment nous entendons le *Bien Public*. Nous inaugurons une œuvre nouvelle et tout-à-fait désintéressée. Nous n'ambitionnons ni profit, ni pouvoir, ni honneurs. Après avoir médité longuement et mûrement sur les destinées du journalisme dans les sociétés modernes, nous avons acquis la profonde conviction que c'est là que réside la première puissance de l'époque actuelle, surtout dans les pays constitutionnels et libres comme le nôtre.

C'est par le véhicule des publications quotidiennes que les idées se répandent partout avec une prodigieuse rapidité; les idées mises ainsi à la portée de toutes les intelligences, au moyen de cette incessante publicité, forment peu à peu l'opinion publique; et, maintenant plus que jamais, c'est l'opinion publique qui mène le monde. Le journalisme peut pour le bien comme pour le mal. Nous voulons nous en servir au profit du bien. Nous nous lançons courageusement dans cette noble et difficile carrière, dans l'intention de nous faire les apôtres de la justice, les avocats intrépides du bien public, les défenseurs incorruptibles des intérêts de tous.”

De editorialist, blijkbaar scholastisch grondig geschoold, zet vervolgens uiteen naar welke maatstaven het algemeen welzijn dient bepaald te worden :

„Il peut se faire qu'on comprenne le bien public de diverses façons; voulant éviter toute équivoque, nous dirons, pour notre part, comment nous le concevons. Au premier rang de tous les intérêts, nous plaçons celui de la vérité. Mille opinions contradictoires se disputent la conquête des esprits. Pour nous diriger au milieu de ce lamentable chaos, nous aurons deux flambeaux : le flambeau de la Foi et celui de la raison humaine ou de la Science. (...) Le vrai est la racine du bien, et la morale sort du dogme, comme la fleur naît de la tige qu'elle couronne. Ce second intérêt public découle du premier et ne saurait s'en détacher sans se flétrir. La morale publique sera l'objet de notre constante sollicitude. Tout ce qui tendra à l'amélioration des masses, nous l'encouragerons de tout notre pouvoir; par contre, tout ce qui serait de nature à les pervertir, à flatter les instincts mauvais de notre nature, à déchaîner les passions désordonnées, nous le combattons, nous le flétrirons, nous le stigmatiserons sans relâche. Parce que nous assignons aux intérêts moraux la place que leur revient, qu'on n'aille pas croire que nous voulions négliger les intérêts matériels.

V. Bibliografie :

- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 63-72.
- K. VAN ISACKER : Werkelijk en wettelijk land, pp. 66-69, en passim.
- A. SIMON : Catholicisme et politique, passim.
- Idem : L'Hypothèse libérale en Belgique.
- Idem : Réunions des évêques de Belgique, 1868-1883, pp. 66-67, 140-143.
- Lettres au *Bien Public* sur la Pacification de Gand, par un ancien professeur d'histoire. Gand, 1876.
- Fête jubilaire offerte par les catholiques belges aux fondateurs du *Bien Public* à l'occasion du 25e anniversaire de sa fondation. Bruges, 1878.
- Le Cinquantenaire du *Bien Public*. Gand, 1903.
- *Le Bien Public*, jubileumnummer van 20/22-v-1928.
Over G. Verspeyen tenslotte :
- A. VAN DER LINDEN : Guillaume-Marie Verspeyen, *Biogr. Nat.*, XXVI, col. 691-693.
- G. VERSPEYEN : Par la parole et par la plume, 2 vol., Gand, 1903-1904.
- Vingt-cinq ans de journalisme catholique. Le Jubilé de M. G. Verspeyen. Gand, 1885.
- Jubilé du comte G. Verspeyen, rédacteur en chef du *Bien Public* (1860-1910). Gand, 1911.
- R. BERTANT : Comte Guillaume Verspeyen, journaliste. Notice bio-bibliographique. „*Revue bibliographique belge*”, XVII (1905), pp. XVII-XXI.
- A. DURY : Le comte Guillaume Verspeyen. Notice bio-biblio-

(.....) Nous arborons aujourd'hui l'étendard du BIEN PUBLIC, sur les plis duquel nous avons inscrits six mots : VÉRITÉ, MORALITÉ, BIEN-ÊTRE, DIEU, PATRIE, LIBERTÉ."

Het valt niet licht de evolutie te volgen die het blad doormaakte bij de realisatie van haar programma. Zie daarover o. m. A. SIMON, *L'Hypothèse libérale...*, p. 104. Ondanks alle wisselingen van nuance, en vaak verrassende stellingnamen, bleef het blad het orgaan van het gematigd ultramontanisme in België.

Meer dan welke andere krant ook heeft *Le Bien Public* bijgedragen tot de politieke bewustwording van de katholieke partij vóór 1884. Ongetwijfeld is het de voornaamste katholieke Belgische krant van de tweede helft der negentiende eeuw. Een grondige studie van het blad zou dan ook een waardevolle bijdrage betekenen tot de kennis van de politieke geschiedenis dezer bewogen decennia.

Typisch voor de geest van het blad, — en ware meesterwerken van typografie —, zijn de speciale feestnummers, die *Le Bien Public* uitgaf bij pauselijke verjaardagen, zoals bv. bij de 25^e verjaring van de pauskeuze van Pius IX op 16-VI-1871. In rood met goudopdruk vormen zij een treffende tegenhanger van de 1-mei-nummers van *Vooruit*, twintig jaar later.

Toen, na de tachtiger jaren, de discussie tussen ultramontanisme en liberaal catholicisme was voorbijgestreefd, ging het blad, zonder twijfel onder invloed van Arthur Verhaegen, meer aandacht besteden aan sociale problemen. Hierbij moet gewezen worden op de steun, die zowel het „Werk der Vlaamse katholieke Drukkers” als *Het Volk* van *Le Bien Public* mochten ondervinden.

- graphique. „*Revue bibliographique belge*”, XXIII (1911), pp. XVII-XXXVIII.
- J. N. RAOUL : Le centenaire d'un journaliste belge : Guillaume Verspeyen : *La Revue générale*, 1937, pp. 28-44.

47. — De Bloedwet. (1894)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1150 : s.d.
— Brussel, M.I.P./C.F., C.B. : [30-IX-1894].
- II. a. Ondertitel : „Periodiek orgaan, uitgegeven door de Revolutionnaire Jonge Wacht van Gent”.
d. Prijs : 2 ct. per nummer.
e. Formaat : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : „Periodiek orgaan”.
h. Adres : Slijpstraat 40, G.
- III. a. Enig voorhanden nummer : [30-IX-1894].
d, e. Uitgever, Drukker : Jos. Drieghe, Slijpstraat 40, G.
- IV. Kommunistisch, antimilitaristisch blad.

48. — Bode van Gent — Le Courrier de Gand. (1859-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1151 : 3-IV-1859 (I, n. 1), 15-V-1859 (I, n. 7).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 2-X-1859 (I, n. 27).
— Brussel, K.B./F.M. : 13-XI-1859 (I, n. 33), 8-IX-1861 (III, n. 36).
- II. a. Ondertitel : „Annoncen-weekblad. — Seule Feuille pour la grande publication des Annonces”.
d. Prijs : 3 fr. per jaar of gratis.
e. Formaat : 41 × 30,5 cm., 4 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (Za).

- g. Oplage : „...kosteloos gezonden ten getalle van 1200 exemplaren aen de stokhouders, notarissen, Avoués, ...”
 h. Adres : Kleine Statiesstraat 3, G.
- III. a. Eerste nummer : 3-IV-1859.
 Laatste voorhanden nummer : 8-IX-1861 (III, n. 36).
 e. Drukker : René Verhulst-Daese, Kleine Statiesstraat 3, G.
- IV. Annoncenblad.

49. — Bode van Gent. (1883-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 666 : 4-III-1883 (I, n. 1), 11-III-1883 (I, n. 2), 4-VIII-1885 (III, n. 120).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 4-III-1883 (I, n. 1), 9-XII-1883 (I, n. 39);
 C.F. : 4-III-1883 (I, n. 1), 7-X-1883 (I, n. 32).
- II. a. Ondertitel : „Week- en Annoncenblad”, in 1885.
 d. Prijs : — 4 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
 — 4 F. per jaar, 5 cent. per nummer, in 1885.
 e. Formaat : 42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (Za).
 g. Oplage : 10.000.
 h. Adres : Roskamstraat 14, G.
- III. a. Eerste nummer : 4-III-1883.
 Laatste voorhanden nummer : 4-VIII-1885 (III, n. 120).
 d, e. Uitgever, Drukker : H. Cnops, Roskamstraat 14, G.
- IV. A-politiek nieuws- en annoncenblad.

50. — Boekskens van den Landbouwer. (1889-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1152 : 31-V-1890 (I, n. 14).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : [I, n. 1] s.d. [1889], 17-V-1890 (I, n. 12).
 — Brussel, K.B./F.M. : 19-IV-1890 (I, n. 10).

- II. d. Prijs : kosteloos.
 - e. Formaat : 15 × 11 cm., 32 pp.
 - f. Periodiciteit : twee maal per maand.
 - g. Oplage : „Al onze uitgaven worden op duizenden exemplaren getrokken en in Vlaanderen gratis rondgezonden” in [1889].
 - h. Adres : Begijnhofboulevard 65, G.
- III. a. Eerste nummer : [1889].
Laatste voorhanden nummer : 31-V-1890 (I, n. 14).
 - d, e. Uitgever, Drukker : L. De Poorter, Begijnhofboulevard 65, G.
- IV. Liberaal propaganda- enannoncenblad voor het platteland.

51. — *Le Boucher*. (1911)

Zie : *De Beenhouwer — Le Boucher*. (1911)

52. — *La Boucherie Belge — De Belgische Beenhouwerij*. (1912-)

- I. Bewaarplaats :
 - Gent, U.B./J. 1154 : 28-XII-1913 (XX, n. 24).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 14-I-1912 (XIX, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Seul organe de la Fédération nationale des Bouchers et Charcutiers belges, paraissant le 2e et 4e Dimanche de chaque mois. — Eenig orgaan...”.
 - d. Prijs : gratis of 3 F. per jaar.
 - e. Formaat :
 - 45 × 32 cm., 3 kol., 4 pp.
 - 50 × 33,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 1913.
 - f. Periodiciteit : halfmaandelijks.
 - h. Adres : Brabantdam 45, G.
- III. a. Eerste nummer : 14-I-1912 (XIX, n. 1) (1).
Laatst voorhanden nummer : 28-XII-1913 (XX, n. 24).

(1) Samensmelting van *De Beenhouwer — Le Boucher* (1911) met *La Boucherie Belge*, te Charleroi uitgegeven van 1894 tot 1911 door Dourlet.

- c, d, f. Eigenaar, Uitgever en Opsteller : K. Vandenbosch,
Brabantdam 45, G.
e. Drukker : J. Reyniers, Slijpstraat 86, G.

IV. A-politiek vak- enannoncenblad.

53. — **La Boucherie et les Industries connexes. (1907)**

Zie : *De Beenhouwerij en Aanverwante nijverheden — La Boucherie et les Industries Connexes. (1907)*

54. — **La Bourse et la Banque. (1902-)**

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1155 : 15-IV-1905 (IV).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 10-III-1906 (V.)
C.B. : 17-IX-1904 (III).

II. a. Ondertitel : „Bulletin financier de la maison A. Dumortier et Cie”.

- d. Prijs : 3 fr. per jaar.
- e. Formaat : 19 × 12 cm., 6 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (1).
- h. Adres : rue des Boutiques, 7, G.

III. a. Eerst voorhanden nummer : 17-IX-1904 (III).
Laatst voorhanden nummer : 10-III-1906 (V) (2).

- c, d. Eigenaar, Uitgever : A. Dumortier.
- e. Drukker : niet vermeld.

IV. Finantieel informatieblad.

(1) Cfr. *Rép. gén. de la Presse belge*, 1904, p. 172.

(2) Nog vermeld in 1909 : *Annuaire général de Presse belge*, p. 276.

55. — Le Boursier. (1904(?)-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1156 : 12-III-1904.
- II. a. Ondertitel : „Compte rendu hebdomadaire de la bourse”.
d. Prijs : gratis.
e. Formaat : 19 × 12 cm., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
h. Adres : Rue de Flandre 49, G.
- III. a. Enig voorhanden nummer : 12-III-1904.
b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Gustave de Clercq.
e. Drukker : F. Meyer-Van Loo, G.
- IV. A-politiek beursblad.

56. — Het Bouwvak. (1903-)

- I. Bewaarplaats :
— Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1904 (I, n. 9);
K.B./F.M. : -II-1903 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Orgaan der Gentsche Metsersvereniging”.
c. Motto : „Onvereenigd zijn wij niets! Vereenigd zijn wij alles! — De arbeid is de bron van alle rijkdom!”
d. Prijs : 5 ct. per nummer.
e. Formaat : 36 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : „Verschijnt volgens ondersteuning”.
h. Adres : St. Lievensstraat 126, G.
- III. a. Eerste nummer : -II-1903 (1).
Laatst voorhanden nummer : -I-1904 (I, n. 9).
e. Drukker : Samenw. Volksdrukkerij, Hoogpoort 29, G.
f. Hoofdredactie : Karel Bontinck, St-Lievensstraat 126, G.
- IV. Socialistisch syndikaal blad.

(1) L. DELSINNE, „Le Mouvement syndical en Belgique”, p. 149 vermeldt het bestaan van een vakblad met titel *Het Bouwvak*, in 1900 uitgegeven door de verenigde syndicaten der metsers, dak- en houtbewerkers van Gent. Gaat het om hetzelfde blad?

57. — Het Bouwvak — Le Bâtiment. (1909-)

- I. Bewaarplaats :
— Antwerpen, S.B./F.V. : -VIII-1912 (IV, n. 8).
- II. a. Ondertitel : „Organe de la Fédération Indépendante Nationale de l'Ameublement, du Bâtiment et branches parentées”.
d. Prijs : 5 ct. per nummer.
e. Formaat : 43 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Van Akenstraat 8, G.
- III. a. Enig voorhanden nummer : -VIII-1912 (IV, n. 8).
d. Uitgever : Aertsens, Oude Brusselsche steenweg 12, Mechelen.
e. Drukker : Pol Saelens, Van Akenstraat 8, G.
- IV. Onafhankelijk syndikaal blad.

58. — Le Brasseur. (1894-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1157 : 25-XII-1894 (I, n. 1), -VIII/IX-1895 (II, n. 5).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1896 (III, n. 1);
C.F. : 25-XII-1894 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Journal de sciences pratiques et économiques — Organe professionnel et commercial”.
d. Prijs : gratis : „Envoyé gratuitement aux brasseurs de la Belgique, la France et la Hollande”.
e. Formaat : 31 × 23 cm., 2 kol., 8 pp.
h. Adres :
— rue du Pré 29, Ledeborg, op 25-XII-1894 (I, n. 1);
— rue aux cinq Vannes 13, G. in -I-1896 (III, n. 1).
- III. a. Eerste nummer : 25-XII-1894.
Laatst voorhanden nummer : -I-1896 (III, n. 1).

- c. Eigenaar : C. Verschoore en Co., Ledeberg.
- e. Drukker :
 - D. Van den Bulcke, Porte St-Liévin 5; Place du Progrès 6; et Rue de l'Eglise 154, Ledeberg;
 - De Poorter, Boulevard du Béguinage 65, G., in -VIII/IX-1895 (II, n. 5).
- f. Directeur : H. Van Seymortier.

IV. A-politiek, vak- enannoncenblad.

59. — Briefwisseling tusschen vader Gys en verscheyde andere geleerde personen van zynen Tyd. (1798-1800)

- I. Bewaarplaats :
 - Gent, U.B./G. 5279 (coll. F. Vander Haeghen).
- II. a. Ondertitel : telkens verschillend, naar gelang het behandelde onderwerp.
 - b. Vignet : saus-pot, met onderschrift „Elk wat”, vanaf I, n. 4.
 - c. Motto : telkens verschillend.
 - d. Prijs : „een gulden courant geld” per reeks.
 - e. Formaat : 17 × 10 cm., 8 of 16 pp.
 - f. Periodiciteit : niet na te gaan, wellicht wekelijks.
 - h. Adres : „te Gend, bij J. F. Kimpe, Boekdrukker en verkooper, op de Torrebrugge”.
- III. a. Datum van verschijnen : 3 niet gedateerde delen, van 1789 tot 1800 (1), van 15, 15 en 6 afleveringen.
 - d, e. Uitgever, Drukker : J. F. Kimpe (2).
 - f. Hoofdredacteur : Karel Broeckaert. (3)
 - g. Medewerker : J.-B. Cannaert (4).

(1) Wellicht een vervolg op *de Sysse-Panne* van 1795-1798.

(2) J. F. Kimpe (gest. 1802) en zijn broer P. A. Kimpe (gest. 1843) gaven rond 1800 ook *De Vlaemsche Spie* uit. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, IV, pp. 402, 416).

(3) Karel Broeckaert (1767-1826, die in 1792-1793 reeds het *Dagelyks Nieuws van Vader (Klokke) Roeland(t)* had opgesteld en als letterkundige een niet onverdienstelijke rol heeft gespeeld. (Cfr. PH. BLOMMAERT, *o.c.*, pp. 390-397; en J. O. DE VIGNE, *o.c.*, pp. 39-49.)

(4) J.-B. Cannaert, die in 1832 zijn „Bijdragen tot de kennis van het Strafrecht in Vlaenderen” zou uitgeven. (Cfr. J. O. DE VIGNE, *o.c.*, p. 43). Over hem, zie verder : I. VON DÜRINGSFELD, *o.c.*, p. 295).

IV. Naast heftige aanvallen op godsdienst en kerk, bevat het blad scherpe aanklachten tegen personen en toestanden van de tijd (1), en kant zich tegen de *Protokole Jacobs* (1798-1800) van J. J. Antheunis. Zoals de *Sysse-Panne* is het voorstander van de republikeinse gedachten, waarvan het echter de slechte ver-
tegenwoordigers hekelt.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., IV, pp. 402, 403, 415 ; VI, p. 249.
- V. FRIS : Bibliogr. de l'histoire de Gand, pp. 158-160.
- J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, pp. 271, 277.
- P. VERHAEGEN : Essai sur la liberté de la presse en Belgique, p. 95.
- G. ÉCLAIR : Etude sur la presse gantoise, Gand-Echange, I (1893), n. 3.
- PH. BLOMMAERT : De Nederduitsche schrijvers van Gent, pp. 390-397.
- J. O. DE VIGNE : De Zuidnederlandsche schrijvers van het tijdstip der Fransche overheersching, pp. 42-43.
- I. VON DÜRINGSFELD : Von der Schelde bis zur Maas, III, pp. 293-295.

60. — De Broedermin. (1848-1859)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 3 : 1848-1859.
- Brussel, K.B./J.B. 24 : 1848-1859.

II. c. Motto : „Het regt is de souverain der wereld. — Zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen de aerde bezitten”.

d. Prijs : 16 F. per jaar, vanaf 1-X-1849 (II, n. 116).

e. Formaat :

- 39,5 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.;

(1) O. a. tegen de „conseiller” Hopsomere, die klacht neerlegde tegen de uitgever J. F. Kimpe. In een proces, op 19-I-1800, nam N. Cornelissen echter de verdediging van de drukker en van zijn blad op; hij betoogde dat veel eer de opstellers dan de drukker moesten vervolgd worden, en dat het blad, ondanks de persoonlijke aanvallen die er in voorkwamen, slechts de vrijheid en de vooruitgang diende. Alhoewel het gerecht zich bij deze zienswijze aansloot (cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., IV, pp. 402-403), verbood de prefect Faipoult op 20-VI-1800 de verdere publicatie van het blad. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., VI, p. 249). Zie ook : *De Sysse-Panne* (1795-1798).

- 44 × 33 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 1-VII-1849 (II, n. 78); (1)
- 48 × 33 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1855 (VIII, n. 1);
- idem, 4 kol., vanaf 19-XI-1856 (IX, n. 258);
- 53 × 34 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 27-IV-1857 (X, n. 117).

f. Periodiciteit :

- 3 × per week (wo., vrij., zo.);
- 6 × per week, vanaf 1-X-1849 (II, n. 116).

g. Oplage : in 1855 zeer groot. (2)

h. Adres :

- Botermerkt 8, G.;
- Korianderstraet 23, G., vanaf 5-XI-1849 (II, n. 146);
- Nederscheldestraet 24, G., vanaf 13-VII-1856 (IX, n. 198).

III. a. Eerste nummer : 23-VI-1848.

Laatste nummer : 15-VI-1859 (XII, n. 143). (3)

b. c. Stichter, Eigenaar : Constant Leirens (4)

d. e. Uitgever, Drukker :

- Dullé-Plus, Botermerkt 8, G.;
- C. H. Van Boekel, Corianderstraet 23, G., vanaf 5-XI-1849 (II, n. 146);
- Drukkerij der Broedermin, ibidem, vanaf 7-VIII-1850 (III, n. 185);

(1) Op 1-VII-1849 (II, n. 78, p. 1) : „Aengemoedigd door het steeds toenemende getal van hare inschryvers, verschynt *de Broedermin*, van heden af, in grooter formaet, zonder verhooging van prijs.

Het nieuwe formaet, welk wy heden aennemen, zal ons natuerlyk veroorloven om de binnen- en buitenlandsche tijdingen voortaan met nog meer uitgebreidheid dan voorheen te geven. Onder dit opzicht, durven wy met voldoening herinneren, dat *de Broedermin* zich tot heden altyd onderscheiden heeft, onder alle bladen welke dry mael ter week verschynen, door de spoedige en nauwkeurige mededeeling van alle gewigtige nieuwstydingen. Geen enkele groote gebeurtenis had plaets in het zoo woelige jaer, dat nu verlopen is, of *de Broedermin* heeft aen hare lezers daarvan dadelyk kennis gegeven, zonder ooit de kosten te sparen voor supplement of buitengewoone uitgave, zoodra de omstandigheden dit vereischen...”

(2) Op 18-III-1855 beroemt het blad er zich op dat geen enkele Vlaamse krant zoveel abonneuten telt.

(3) Voortgezet door *De Stad Gent* op 16-VI-1859 (I, n. 1).

De reden dezer wijziging wordt noch door *De Broedermin* noch door *De Stad Gent* gegeven. Volgens J. Verstraelen (o.c., p. 54-55) achtte de uitgever C. Vyt zich verongelykt door de liberale leiders.

(4) Constant Leirens, zoon van een liberaal gemeenteraadslid, en schatrijk, die de nodige fondsen leverde.

Zie ook : *Artevelde* (1848-1852).

- J. M. Bauwens, Korianderstraet 23, G., vanaf 24-X-1850 (III, n. 251);
 - B. De Vos, ibidem, vanaf 3-I-1853 (VI, n. 2);
 - Idem, Nederscheldestraet 24, G., vanaf 13-VII-1856 (IX, n. 198);
 - C. Vijt, ibidem, vanaf 1-I-1857 (X, n. 1).
- f. Hoofdredacteur :
- C. Leirens;
 - F. A. Boone (1), vanaf 1850.
- g. Medewerkers : G. Callier (2), J. Stecher (3), Ém. de Laveleye (4), Dr. C. A. Fredericq (5), Eug. Zetternam (6), S. C. A. Willems (7), A. A. Beernaert (8), C. H. Van Boekel (9).
- h. Financiering : in het begin gesteund door C. Leirens, Dr. C. Fredericq, Pr. Callier en Ém. de Laveleye. (10)

-
- (1) Felix-Alphons Boone (1821-1870), die vanaf 1859 ook hoofdredacteur zou zijn van *De Stad Gent*. Cfr. IDA VON DÜRINGSFELD, *Van der Schelde bis zur Maas*, I, pp. 28-29; L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 153.
In zijn „Gedenkbladen” (pp. 260-262) tekende W. Rogghé van hem een levendig en innemend portret.
- (2) Gustave Callier (1820-1863), opvolger van F. Huet voor de leerstoel van wijsbegeerte aan de universiteit te Gent. Later schepen van onderwijs.
L. HYMANS, *Types et silhouettes*, pp. 39-42; P. CLAEYS, *Les médailles gantoises modernes*, pp. 158-150.
- (3) Jean Stecher (1820-1909), later professor aan de universiteit te Luik en medewerker van *La Flandre Libérale*. Zie over hem : P. FREDERICQ, *Université de Gand, Liber Memorialis*, I, pp. 127-130.
- (4) Émile de Laveleye, later professor aan de universiteit te Luik, en befaamd economist.
- (5) Dr. C. A. Fredericq, die enkele gedurfde artikels schreef over sociale problemen, ondertekend „een geloovige”, en in bijbelse stijl gesteld : Cfr. P. FREDERICQ, *Schets eener Geschiedenis...*, II, p. 287.
- (6) Eugeen Zetternam (1826-1855), ps. v. Joos Jozef Diricksens, die met de door hem gestichte *Vlaemsche School* (Antwerpen) de vlaamse kunstkritiek inluide, en medewerking verleende aan de *Gazette van Gent* en de *Gentsche Telegraph*. Cfr. IDA VON DÜRINGSFELD, *Von der Schelde bis zur Maas*, pp. 256-284; L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 265.
- (7) S. C. A. Willems, die vanaf 1849 en minstens tot 1855 literaire bijdragen leverde onder de schuilnaam „Seraphinus van Brussel”.
Cfr. I. VON DÜRINGSFELD, *Von der Schelde bis zur Maas*, III, pp. 245-255.
- (8) Adolf-August Beernaert wiens vertaling van Victor Hugo's „Laatste dag van een veroordeelde” als feuilleton in *De Broedermin* verscheen.
Cfr. I. VON DÜRINGSFELD, *o.c.*, I, p. 1.
- (9) C. H. Van Boekel, die later aan de *Beurzen courant* zou meewerken.
W. ROGGHÉ (*Gedenkbladen*, pp. 62-63) hangt van hem een uiterst scherp portret op.
- (10) Cfr. W. ROGGHÉ, *Gedenkbladen*, p. 261.

IV. Ontstaan in de leerlingenkring van Prof. François Huet (1), evolueerde het blad van een christendemokratische strekking met republikeinse inslag naar een overtuigd liberalisme, dat op sociaal gebied een veel gematigder toon aansloeg, zich echter op politiek gebied tot een strijdend antiklerikalisme bekende (2).

(1) De Fransman François Huet (1814-1869) was sinds 1835 professor aan de universiteit te Gent. Ingevolge de beroeringen van 1848, inzonderheid te Gent, wordt zijn aanwezigheid in België ongewenst geacht en moet hij naar Frankrijk terugkeren in 1850. In 1846 had hij met enkele studenten een studiekekring opgericht om sociale en economische problemen te bespreken. Door de Gentse conservatieve kringen werd deze kring van republikeinse conspiratieneigingen verdacht (Cfr. W. ROGGHÉ, *o.c.*, pp. 68-69), doch blijkbaar ten onrechte.

De figuur en de kring van F. Huet, zijn dikwijls behandeld geweest. Vermelden we slechts :

— Univ. de Gand. *Liber Memorialis*, I, pp. 104-114.

— O. MERTEN, *Etude sur Fr. Huet, ancien professeur à l'université de Gand*, in : *Bullet. in de l'Ac. royale des Sc., des Lettres et des B.-A. de Belg.*, 3e série, X (1885), pp. 628-672.

— J. DHONDT, *Woelingen te Gent*, pp. 44-47.

— L. HYMANS, *Types et silhouettes*, pp. 34-38.

De sociale en economische opvattingen van F. Huet zijn neergelegd in zijn werk „Le règne social du Christianisme” (Paris, 1853) en uitstekend geresumeerd door R. REZSOHAZY, *Origines et formation...*, pp. 21-34.

Zoals deze laatste terecht doet opmerken (*o.c.*, p. 31), „Huet fut beaucoup plus un semeur d'idées qu'un homme d'action”. Zijn invloed op de evolutie van de sociale gedachte in België is dan ook lange tijd nawijsbaar; men mag zeggen dat zijn ideeën voor een groot deel aan de grondslag liggen van de dubbele evolutie, die respectievelijk tot het ontstaan van het Belgische socialisme en van de christendemokratische beweging zal leiden, terwijl anderzijds de vooruitstrevende liberalen zich met evenveel recht op zijn naam mogen beroepen. Of F. Huet zelf aan de redactie van *De Broedermin* heeft meegewerkt, valt te betwijfelen, ondanks beschuldigingen, die in dien zin werden gedaan. Cfr. o. a. E. DISAILLES, *o.c.*, III, p. 291.

2) Het valt niet licht de politieke strekking van *De Broedermin* precies te situeren.

Het blad werd zonder twijfel opgericht om de democratische stroming, die de parijsche februari-revolutie alom in Europa, enigszins ook in België, en inzonderheid te Gent, had doen ontstaan, levendig te houden en kracht bij te zetten.

De geest waarin het blad zijn actie zou voeren, is deze van de kring Huet en wordt uiteengezet in het editoriaal van 23-VI-1848 (I, n. 1, p. 1 en 2) : „Al wie geen blinddoek voor de oogen heeft, zal met ons bekennen dat wy gevaerlyke tyden beleven, en dat reeds sedert lang eene anstige onzekerheid in ons land heerschte, toen de fransche omwenteling uitborst.

Het is van over lang, eilaes! dat de noodkreet zich in Vlaenderen ophief.

En wij hebben een kostelyken tyd in aerzelingen en kwakzalvery verspild. Wy hebben tot den wortel niet durven komen. Wy hebben veel geklaegd, veele nene genesmiddelen hebben de kwael verergerd, in plaets van ze te genezen.

De tyd verliep : het kwaed groeide aen, en nu ? Nu, is er verwarring in de politiek, doodelyke benauwdheid in de hooge standen, en misschien briesschende wrakzucht in de nederige klassen der maetschappy.

Rondom onze sluimerige en duizelige samenleving, schaert zich eene ysselyke menigte door armoë verwilderd, door miserie ontzenuwd, door diepe onwetendheid meestendeels ontaerd.

Waer blyft dan het regt ? waer de kristelyke politiek ?

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, pp. 313, 315, 323, 324.
- P. FREDERICQ : *Schets eener Gesch. der Vlaamsche Beweging*, I, p. 86; II, p. 287.

Onvolkomene aelmoesen, dagelyks vernieuwde dekreten, groote praelwoorden helpen hier weinig : ieder uer kan een afgrond onder onze voeten openscheuren : — de algemeene rust blijft meer dan ooit aen doodelyke schokkingen blootgesteld.

Of broedermin, of broederoorlog : geen middelweg! Indien het ons gelukte onze inzigten aen onze medeburgers te doen beseffen, dan zouden wy, als onbaet-zuchtige volks- en vryheidsvrienden, middelaers willen zyn tusschen de hooge standen waer overvloed heerscht, en de zoo bitter lydende klassen waer het bestaen ten laagste gezonken ligt. Wy zouden onzen arbeid, onze vermogens aen volksbelangen, aen 's lands welzyn toewyden.

Een krachtadig nationaal onderwys voor landbouw, nyverheid, wetenschap en schoone kunsten :

— eene volksgezinde verplaetsing der belastingen;

— alle nuttige en noodige spaerzaamheden;

Dit zyn de middelen welke wy onophoudelyk voor de oogen zullen houden, — werk en brood voor al onze medeburgers, dit is het eerste doel dat wy willen bereiken.

Wy hebben nu gezeid hoe wy de eisschen van Constitutie, volk, liberalismus en broedermin verstaen..."

Herinnerend aen de stichting van het blad, schreef Émile de Laveleye, in een open brief aen *La Gazette* (van Brussel) op 14-1-1889 (geciteerd door W. ROGHE, o.c., p. 69, en AVANTI, *Terugblik*, I, p. 130), dat zowel de fransman Huet als de verwoed fransgezinde G. Callier het er over eens waren geweest dat slechts een in het Vlaams gesteld blad in staat was de democratische ideeën op ruime schaal onder het volk te verspreiden.

Op 1-VII-1849 (II, n. 78, n. 1), na één jaar, overschouwde het blad de afgelegde weg :

„Moeyelyk, ja, ontmoedigend was de taek die wy alsdan op ons namen : wy wilden in een vlaemsch blad, zonder persoonaliteiten, zonder kommeragiën, zonder bekrompene vooroordeelen, zonder omwegen, zonder laffe vrees noch onstuimige verbitteringstael, de waarheid onomwonden en ongeschonden verklaren. Wanneer, helaes! zoo vele vlaemsche schryvers hunnen volksplicht miskenden, wanneer men van byna alle kanten aen het ongelukkige vlaemsche volk zulke onbeschaemde burgers, zoo laffe en verbasterende stelsels opdrong, om het den rug naer den vooruitgang te doen keeren, koesterden wy de hoop, dat eens onze medeburgers de vuige aenbidders van het Onregt verlaten zouden, en allengskens eenige kennis maken met onze volksgezinde Konstitutie, en met die maatschappelyke Pligten en Regten, welke heden zoo deerlyk vergeten zyn. Van dag tot dag zien wy dien wensch bewaerheid. Aengevuerd door het christelyk gevoel van broederlyke verantwoordelykheid, ondersteund door de volks-souvereiniteit, onze konstitutie en den dringenden stroom onzer hervormingstyden, hebben wy onze toevlugt noch tot personeele aentijging, noch tot verdraeying der zaken, noch tot afstand van gezindheid, noch tot schandelyke verloochening van het Regt moeten nemen. Men doorbladere onzen eersten jaergang, en men zegge : of wy eenigszins gewankeld hebben; of wy ergens als deserteurs overgelopen zyn?" Na het heengaan van Huet besloop de ontmoediging wellicht de opstellers van het blad. Zeker is dat *De Broedermin* geleidelijk evolueerde naar een relatief kalm liberalisme, en zich uiteindelyk neerlegde, ook op vlaams gebied, bij de wensen van de doctrinaire „Association Libérale" van Gent. Terzelfdertijd ging het blad een steeds scherper antiklerikale vlag voeren, zodat in 1857 aen katholieken de lezing van *De Broedermin* „sub gravi" verboden werd, tijdens een vergadering van de Belgische bisschoppen.

Over deze maatregel, die tegelyk *Le Journal des Flandres* en *L'Echo des Flandres* betrof, zie A. SIMON : *Réunions des évêques de Belgique* (1830-1867), p. 125.

- J. VERSTRAELEN : De kath. pers te Gent, pp. 54-55.
- W. ROGGHÉ : Gedenkbladen, pp. 62-63, 68-70, 135-136, 260-262.
- R. REZSOHAZY : Origines et formation du catholicisme social en Belgique, pp. 21-34.
- D. DESTANBERG : De Kiezingen te Gent, pp. 126-127, 176.
- AVANTI : Terugblik. I, pp. 114, 130-132.
- L. BERTRAND : Histoire de la démocratie et du Socialisme en Belgique, II, pp. 114-116.
- E. DISCAILLES : Charles Rogier, III, pp. 290-299.
- J. DHONDT : Woelingen te Gent in 1848, p. 46 en passim.
- L. WILS : De politieke oriëntering van de vlaamse beweging, pp. 40, 63-64.
- J. KUYPERS : Bergop, pp. 34, 40, 69 en passim.
- J. KUYPERS : Het vroegsocialisme tot 1850, in : Gesch. van de soc. arbeidersbeweging, p. 133.
- M. DE VROEDE : De Vlaamse pers in 1855-1856, pp. 12, 49.
- L. HYMANS : Types et silhouettes, pp. 34-42.

61. — De Brugsche Poort. (1907-)

- I. Bewaarplaats :
 - Gent, U.B./J. 1158 : -IV-1909 (III, n. 4).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : -VII-1907 (I, n. 1).

- II. a. Ondertitel : „Katholiek Maandblad”.
 - c. Motto : „Godsdienst, Eigendom, Huisgezin”.
 - d. Prijs : 1 F. per jaar.
 - e. Formaat : 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
 - f. Periodiciteit : maandelijks.
 - h. Adres : Meibloemstraat 13, G.

- III. a. Eerste nummer : -VII-1907.
 - Laatst voorhanden nummer : -IV-1909 (III, n. 4).
 - d, e. Uitgever, Drukker : Isid. Walley, Meibloemstraat 13, G.

- IV. Parochieblad met een uitgesproken belangstelling voor politieke aangelegenheden.

62. — Bulletin financier de la Caisse des Flandres.
(1903(?)-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1175 : 11-I-1903.
- II. a. Ondertitel : „Change et Fonds publics”.
d. Prijs : gratis.
f. Periodiciteit : wekelijks.
h. Adres : Rue des Boutiques 7, G.
- III. a. Enig voorhanden nummer : 11-I-1903.
b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : A. Dumortier.
e. Drukker : niet vermeld.
- IV. A-politiek beursblad. (1)

63. — Bulletin Flandria. (1909-)

- I. Bewaarplaats :
— Brussel, M.I.P./C.F. : -IX-1903 (I, n. 3).
- II. a. Ondertitel : „Circulaire périodique à l'usage des membres
du groupe pharmaceutique „Flandria”.
d. Prijs : gratis.
e. Formaat : 25,5 × 11 cm., 6 pp.
f. Periodiciteit : ?
h. Adres : rue longue Monnaie 43, G.
- III. a. Eerste nummer : 5-V-1909. (2)
Laatste voorhanden nummer : -IX-1909.
e. Drukker : H. Stepman, Vieux-Bourg 32, G.
- IV. Vak- enannoncenblad voor apothekers.

(1) Zie ook : *La Bourse et la Banque* (1902-).
(2) Cfr. *Le Fureteur*, VII (1909) p. 6.

64. — Bulletin mensuel de l'Association athlétique La Gantoise.
(1892-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1162 : -II-1906 (XV, n. 2).
- II. *d.* Prijs : gratis of 1 F. per jaar, 10 cent. per nummer.
e. Formaat : 32,5 × 25 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Place St. Bavon 9, G.
- III. *a.* Eerste nummer : 1892 (?).
Enig voorhanden nummer : -II-1906 (XV, n. 2). (1)
b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : A. A. La Gantoise.
e. Drukker : I. Vanderpoorten, G.
- IV. A-politiek sportblad.

65. — Bulletin mensuel de l'Office des Commerçants.
(1911-)

- I. Bewaarplaats :
— Brussel, M.I.P./C.F. : 1-IX-1911 (I, n. 1).
- II. *a.* Ondertitel : „Cessions et reprises de commerces et industries, vente et location d'immeubles, régie de propriétés”.
d. Prijs : 0,10 fr per nummer.
e. Formaat : 21 × 14 cm., 2 kol., 16 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Boulevard Frère-Orban 48, G.
- III. *a.* Eerste en enig voorhanden nummer : 1-IX-1911.
e. Drukker : J. De Vreese, Chaussée d'Hundelgem 37, Ledeborg.
f. Directeur : L. Niemegeers.
- IV. Annoncenblad.

(1) In 1908 wellicht vervangen door *La Flandre Sportive* (1908-1909).

66. — Bulletin officiel du Comité général établi dans la
Ville de Gand. (1789-1790)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./233. A. 29.1; 233. A. 54; A. 33671.
- Brussel, K.B./F.M. : -I-1789 (n. VI).
- Antwerpen, S.B./K. 76842.

II. c. Motto : „Cari sunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares: sed omnes omnium caritates Patria una complexa est, pro qua quis dubitet mortem oppetere si ei sit profuturus? Quo est detestabilior istorum immanitas qui lacerarunt omni scelere Patriam et in ea funditus delenda occupati et sunt et fuerunt. Cic. de Off. 1. I. n. 57. — Nous aimons nos Parens, nos Enfants, nos proches, nos amis; mais tous ces amours particuliers sont confondus dans l'amour de la Patrie, pour laquelle un homme de bien peut-il jamais balancer de braver la mort, s'il peut lui être utile. Devoir sacré! Qui rend encore plus détestable la fureur de ceux qui ont déchiré son sein par toute sorte de crimes, et qui sont ou ont été occupés à opérer entièrement sa ruine. — Traduction de Mr. Barrette. Barbou 1776”.

e. Formaat : 21 × 13 cm., 14 à 29 pp.

f. Periodiciteit : onregelmatig, 7 nrs. van nov. 1789 tot jan. 1790.

h. Adres : „À Gand, chez P. F. de Goesin, Imprimeur-Libraire, rue Haute-porte No 229”.

III. a. Eerste nummer : 25-XI-1789. (1)

Laatste nummer : -I-1790.

d, e. Uitgever, Drukker : P. F. de Goesin. (2)

(1) Gedateerd naar het „Imprimatur”, dat werd afgeleverd door G. B. A. Schellekens, „greffier du Comité général des Pays-Bas”, achtereenvolgens op 25-XI, 1-XII, 10-XII, 18-XII, 24-XII-1789, en tweemaal in jan. 1790.

(2) Pierre-François de Goesin (1735-1831), die na een twee-jarige bedrijvigheid te Brussel, in 1789 naar Gent was teruggekeerd. Onder het Hollands bewind zou hij er, van 1818 tot 1820 *Le Véridique (de Gand)* uitgeven. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, pp. 253-256; VI, p. 220).

IV. Officieel orgaan van het „Comiteit generael der Vereenigde Nederlanden”, opgericht te Gent op 14-XI-1789 tijdens de Brabantse Omwenteling. (1)

V. Herdrukt :

1. door Joseph Bogaert te Brugge.
2. door P. F. de Goesin, doch zonder vermelding van drukker. (2)
3. Nederlandse uitgave : zie : *Bulletin officiel van wege het Comité generael*....

Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, IV, 260; VI, 221.
- V. FRIS : *Bibliogr. de l'Histoire de Gand (1500-1850)*, p. 11.
- A. WARZÉE : *Les journaux de la Flandre Orientale*, pp. 505-506.
- J.-B. DOURET : *Quelques journaux belges. Notes d'un pressophile, La Presse universelle VI (1902)*, pp. 64-66.
- G. ÉCLAIR : *Étude sur la presse gantoise, Gand-Échange, I (1893)*, n. 3.
- L. BERTELSON : *Tableau chronologique des journaux belges*, p. 6.
- D. DESTANBERG : *Gent onder Jozef II*, pp. 186-187.

67. — *Bulletin Officiel van wege het Comité Generael, aengesteld binnen de Stad Gent. (1789-1790)*

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 5557 (Coll. F. Vander Haeghen); 233. A. 29.1; 233.A.61.9 : n. 1; G. 23316 : n. 1.

III. *d, e.* Drukker, Uitgever :

- B. Poelman; (3)
- P.-F. de Goesin, vanaf n. 2.

(1) Op de achterzijde van het eerste n. van 25-XI-1789 kondigt het blad zich als volgt aan : „Toutes les Relations qui ont paru jusqu'aujourd'hui de la prise de Gand par l'armée patriotique, quoique vues par le Comité général établi en cette ville, étoient pour satisfaire l'impatience du public. Celle-ci est le *Bulletin Officiel du Comité général*; il contient le détail des faits passés à Gand, depuis le 13 jusqu'au 17 novembre 1789. Ce bulletin paraîtra dans la suite, et donnera au jour la relation fidelle et circonstanciée des choses qui s'opèreront dans les différentes provinces belgiques, tant dans les armées patriotiques que dans les autres départemens, établis pour la défense de nos foyers et de nos autels.”

(2) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, 260.

(3) Bernard-Grégoire-Constantin Poelman (1755-1831), cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, pp. 324-325.

IV. Vertaling van het Franse *Bulletin officiel du Comité général établi dans la ville de Gand* (1789-1790).

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant. VI, p. 221.

— Zie verder : *Bulletin officiel du Comité général...*

**68. — Bulletin officiel de la Société des Sports de Belgique.
(1890)**

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 142 : 1890, jg. I, n.2-33.

II. d. Prijs : 5 F. per jaar.

e. Formaat :

— 32 × 24,5 cm., 2 kol., 2 pp.;

— 32 × 24,5 cm., 2 kol., 4 pp. vanaf 13-VI-1890, jg. I, n. 10.

f. Periodiciteit : onregelmatig.

h. Adres :

— 17, rue de l'Ecole, Mont St-Amand;

— rue du Nord 29, Ledeborg, vanaf 12-IX-1890, jg. I, n. 25.

III. a. Eerst voorhanden nummer : 11-IV-1890, jg. I, n. 2.

Laatst voorhanden nummer : 28-XI-1890, jg. I, n. 33.

e. Drukker : F. Meyer-Van Loo, rue de Flandre 66, G.

f. Redactie :

— Guillemin, 17 rue de l'Ecole, Mont St-Amand;

— Ernest Van Gerven, rue du Nord 29, Ledeborg, vanaf
12-IX-1890, jg. I, n. 25.

IV. A-politiek sportblad, vooral gewijd aan de paardenrennen.

69. — Bulletin du Vélodrome central. (1898-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1498 : -III-1898 (n. 1).

— Brussel, M.I.P./C.F. : -III-1898 (n. 1).

- II. a. Ondertitel : „Revue des nouveautés vélocipédiques”.
 d. Prijs : gratis.
 e. Formaat : 29 × 22 cm., 8 pp.
 f. Periodiciteit : driemaandelijks.
 h. Adres : Reep 16, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -III-1898 (n. 1).
 b, c, d. Stichter, Uitgever, Eigenaar : Jos. Houard — Van Pladius
 Reep 16, G.
 e. Drukker : Établ. De Landtsheer, Tamise.
- IV. A-politiek vak- enannoncenblad. (1)

70. — **Bulletijn van den Centrale Velodroom. (1898-)**

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1499 : -VIII-1899 (I, n. 6).
 — Brussel, M.I.P./C.F. : -VI-1899 (I, n. 5); -VIII-1899
 (I, n. 6).
- II. a. Ondertitel : „Overzicht der nieuwigheden voor Wielrijders”.
 d. Prijs : gratis.
 e. Formaat : 29 × 22 cm., 8 pp.
 f. Periodiciteit : driemaandelijks.
 h. Adres : Reep 16, G.
- III. a. Eerste nummer : -III-1898 (?)
 Eerst voorhanden nummer : -VI-1899 (I, n. 5).
 Laatste voorhanden nummer : -VIII-1899 (I, n. 6).
 b, c, d. Stichter, Uitgever, Eigenaar : Jos. Houard — Van Pladius,
 Reep 16, G.
 e. Drukker : Eug. Vander Haeghen, Veldstraat 60, G.
- IV. A-politiek vak- enannoncenblad. (2)

(1) Eveneens een nederlandsstalige uitgave : *Bulletijn van den Centrale Velodroom*.
 (2) Eveneens een franstalige uitgave : *Bulletin du Vélodrome Central*.

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1166 : 15-X-1898 (IV, n. 43), 5-XI-1898 (IV, n. 45), 24-XII-1898 (IV, n. 53), 16/22-V-1899 (V, n. 20), 15-IV-1900 (VI, n. 15), 7-XII-1911 (X, n. 8).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 5-XI-1898 (IV, n. 45), 20/26-VI-1899 (V, n. 25);
C.B. : 15-X-1898 (IV, n. 43), 5-XI-1898 (IV, n. 45), 14-I-1899 (V, n. 2), 3-III-1899 (V, n. 9), 26-X-1911 (X, n. 6);
V.H. : 3-III-1899 (V, n. 9).

II. a. Ondertitel :

- „Orgaan van den Vrijen Burgersbond ter opbeuring van Handel, Nijverheid en Landbouw”, op 15-X-1898 (IV, n. 43);
- „Onpartijdig weekblad. Orgaan van het Nationaal Verbond van Handel, Nijverheid en Landbouw”, op 3-III-1899 (V, n. 9); (1)
- „Halfmaandelijksch orgaan van den Vrijen Burgersbond van het Arrondissement Gent”, op 26-X-1911 (X, n. 6).

d. Prijs :

- 5 ct. per nummer;
- 3 F. per jaar, 5 ct. per nummer, op 14-I-1899 (V, n. 2)
- 1,75 F. per jaar, 5 ct. per nummer, op 26-X-1911 (X, n. 6).

e. Formaat :

- 56 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., op 15-X-1898 (IV, n. 43);
- 62 × 43 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 5-XI-1898 (IV, n. 45);
- 56 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., op 16-IV-1900 (VI, n. 15).

f. Periodiciteit :

- wekelijks; (2)
- veertiendaags, op 26-X-1911 (X, n. 6). (3)

(1) Tweetalig : „Journal impartial hebdomadaire, organe de la Fédération nationale du Commerce, de l'Industrie et de l'Agriculture”.

(2) Einde 1898 was het de bedoeling het blad dagelijks te laten verschijnen vanaf 1-I-1899. De nummers van 15-X-1898 (IV, n. 43) en 5-XI-1898 (IV, n. 45) dragen beide de vermelding : „Proefnummer 1” alsook het bericht dat tot het einde van het jaar wekelijks een proefnummer zou verschijnen. Deze propaganda moet niet het gewenste resultaat opgeleverd hebben want bij de aanvang van 1899 bleef het blad een weekblad, zoals trouwens reeds was aangekondigd op 24-XII-1898 (IV, n. 53).

(3) „Verschijnende den 2n en 4n Donderdag van elke maand”.

h. Adres :

- V. Roegiers - Van Schoorisse, Korte Kruisstraat, G., op 15-X-1898;
- Koornmarkt 23, G. in de „Diligentie van Antwerpen”, vanaf 5-XI-1898 (IV, n. 45);
- Wollestraat 2, G., op 26-X-1911 (X, n. 6).

III. a. Eerste nummer : 1895 (?)

Eerst voorhanden nummer : 15-X-1898 (IV, n. 43).

Laatst voorhanden nummer : 7-XII-1911 (X, n. 8). (1)

d. Uitgever :

- H. Van de Kerkhove, Kroonstraat 10, G., vanaf 5-XI-1898 (IV, n. 45);
- H. Janssens, Hovenierstraat, Ledeborg, op 26-X-1911 (X, n. 6).

e. Drukker :

- V. Roegiers-Van Schoorisse, Korte Kruisstraat, G., op 15-X-1898 (IV, n. 43);
- H. Vande Kerkhove, Kroonstraat 10, G. vanaf 5-XI-1898 (IV, n. 45);
- H. Janssens, Hoveniersstraat, Ledeborg, op 26-X-1911 (X, n. 6).

f. Redactie :

- Ed. Goossens, Mirystraat 2, G., vanaf 3-III-1899 (V, n. 9);
- Pol Goossens, Wollestraat 2, G., op 26-X-1911 (X, n. 6).

IV. „Onafhankelijk” orgaan van de Vrije Burgersbond, opgericht om de beroepsbelangen van de middenstanders op nationaal en gemeentelijk vlak te verdedigen tegen de samenwerkende maatschappijen zowel van de socialisten als van de katholieken.

(1) Dat dit laatst voorhanden nummer tot de „10e jaargang” hoort, kan verklaard worden door een tijdelijke onderbreking of door een eventuele versmelting met een ander blad; verdere gegevens om het probleem op te lossen ontbreken. Verschijnen van het blad wordt nog vermeld in 1904 (*Répert. gén. de la presse belge*, p. 172) en in 1909 (*Ann. gén. de la Presse belge*, p. 276).

Er bestaat ongetwijfeld een verband met *De Burgerstem*, in 1900 te Brugge uitgegeven. (Cfr. R. VAN EENOO, *De Pers te Brugge*, pp. 41-42); het bleek echter onmogelijk dit verband nader te omschrijven.

72. — Burgersverbond. (1908-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1167 : 30-I-1908 (I, n. 1), 15-X-1908 (I, n. 18).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : I, n. 1, 18; IV, n. 7, 10;
C.F. : I, n. 16/17.
- II. a. Ondertitel : „Orgaan der burgermaatschappijen van Oost-Vlaanderen”.
- d. Prijs : 3 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
 - e. Formaat :
 - 62 × 42 cm., 4 kol., 4 pp.;
 - 42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 15-X-1908 (I, n. 18);
 - 54 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., op 12-IV-1912 (IV, n. 7).
 - f. Periodiciteit : wekelijks (do).
 - g. Oplage : ongetwijfeld gering. (1)
 - h. Adres : Landbouwershuis, G.
- III. a. Eerste nummer : 30-I-1908.
Laatst voorhanden nummer : 2-VI-1912 (IV, n. 10). (2)
- e. Drukker :
 - Stevens-Myncke, Kerkstraat 118, Ledeberg;
 - J. Muyshondt, op 12-IV-1912 (IV, 7).
- IV. Strijdblad voor de verdediging van materiële en politieke middenstandsbelangen binnen het kader van de katholieke partij.

73. — De Burgerij. (1910-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1174 : 1910-1913 (n. 1-33).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 1-XI-1910 (n. 1).

(1) In het eerste nummer werd een oplage aangekondigd van 3.000 exemplaren. Op 18-VI-1908 verscheen het nr. 16/17 van de eerste jaargang echter met een zeer dringende oproep om abonnementen te werven. Het volgende nummer, op een veel bescheidener formaat, verscheen slechts vier maanden later, op 11-X-1908. De redactie verantwoordde deze onderbreking door te wijzen op een noodzakelijk geachte reorganisatie van het Burgersverbond.

(2) De laatst voorhanden nummers van 12-IV-1912 (IV, n. 7) en 2-VI-1912 (IV, n. 10) moeten als zuivere kiesbladen beschouwd worden.

- II. a. Ondertitel : „Katholiek Maandblad voor burgersbelangen”.
 d. Prijs : 1 Fr. per jaar.
 e. Formaat : 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 h. Adres : Oudburcht 30, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-XI-1910. (1)
 Laatst voorhanden nummer : -V/VI-1913 (n. 32/33).
 d, e. Uitgever, Drukker : H. Stepman, Oudburcht 30, G.
- IV. Katholiek opinie- enannoncenblad voor middenstanders.

74. — La Caserne.

Zie : *De Loteling*.

75. — Le Casque à Mèche. (1883-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1176 : 1-II-1883 (I, n. 1).
 — Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 15-II-1883 (I, n. 2).
- II. a. Ondertitel : „Journal satirique, théâtral, musical, artistique, scientifique et littéraire, paraissant le 1 et le 15 de chaque mois.”
 d. Prijs : 2,5 F. per jaar, 12 ct. per nummer.
 e. Formaat : 35 × 22 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : halfmaandelijks.
 h. Adres : rue de l'Étrille 14, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-II-1883.
 Laatst voorhanden nummer : 15-II-1883 (I, 2).
 d, e. Uitgever, Drukker : H. Cnops, rue de l'Étrille 14, G.
- IV. Satirisch blad, waarin zinspelingen van politieke aard niet ontbreken doch moeilijk kunnen geïnterpreteerd worden.

(1) Voorafgegaan door wellicht 7 nummers van een onregelmatig verschijnend blad onder dezelfde titel, *De Burgerij*. Orgaan van de Katholieke Burgerkring van Gent", (Gent, U.B./J. 1173 : 1-X-1910, n. 7), eveneens door H. Stepman gedrukt.

76. — Le Catholique. (1910-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 491 : 29-V-1910 (I, n. 1), 5-VI-1910 (I, n. 2), 12-VI-1910 (I, n. 3), 19-VI-1910 (I, n. 4), 17-VII-1910 (I, n. 8).

— Brussel, M.I.P./V.H. : 12-III-1911 (II, n. 11);

C.B. : 2-IV-1911 (II, n. 13).

II. a. Ondertitel : „Journal hebdomadaire”.

d. Prijs : 5 ct. per nummer, 3,5 F. per jaar.

e. Formaat : 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo).

h. Adres : Place des Prés 4, G.

III. a. Eerste nummer : 29-V-1910.

Laatst voorhanden nummer : 2-IV-1911. (1)

e. Drukker : J. Muyshondt, rue de l'Église 8, Mont-St-Amand.

IV. Katholiek opinie- en informatieblad. (2)

77. — Le Catholique des Pays-Bas. (1826-1830)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 5.

— Brussel, K.B./J.B. 31.

(1) Op 2-IV-1911 (II, n. 13) droeg het blad tevens, op de derde bladzijde, de Nederlands-talige titel *De Katholiek* en bestond het voor de helft uit dito artikels.

Een nummer 14 van een tweede jaargang van *Le Catholique* (Brussel, M.I.P./C.B., Gand, Gent, U.B./J. 1177) verscheen op 19-XI-1911. Het had een kleiner formaat, was gedrukt te Merchtem en verdedigde met klem een ultra-conservatief standpunt; het is blijkbaar een ander blad.

(2) Op 29-V-1910 (I, n. 1) gaf het blad volgend programma op : „Je combattrai sans merci l'erreur, l'erreur libérale, l'erreur socialiste, l'indifférentisme et la neutralité. Je combattrai l'ignorance.

La science conduit les hommes à Dieu et à sa vraie Eglise.

Pour la prospérité de la Patrie belge, nous devons étendre l'enseignement populaire dans toutes les branches, à tous les degrés.

Le pays, qui doit au Catholicisme son progrès social, attend que notre grand parti le dote d'une paix durable entre le travail et le capital. La classe ouvrière, instruite et soulagée de sa misère imméritée, échappe aux démagogues, à tous les démagogues.

Instauré dans ses droits par l'action des syndicats chrétiens, le travailleur reconnaîtra ses devoirs envers le patronat.”

Op 5-VI-1910 (I, n. 2) en op 19-VI-1910 (I, n. 4) bevat het blad heftige aanvallen tegen de „Christene Volkspartij” en een oproep om terug te keren tot de ene katholieke partij.

— Brugge, S.B. : 1827-1829.

— Leuven, U.B./J. 39.

II. c. Motto : „Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci. Ad Heb. c. 13, v. 9”.

d. Prijs : 20 fl. per jaar.

e. Formaat : 35 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : 6 × per week.

h. Adres :

— „A Gand, de l’Imprimerie du Catholique des Pays-Bas, rue Neuve-Saint-Jacques, No 18”; (1)

— „A Gand, de l’Imprimerie de J.-B. De Nève, au Bureau du Catholique des Pays-Bas”, ibidem, vanaf 15-XII-1826 (n. 5);

— „... , rue près de Saint-Bavon, No 16”, vanaf 17/18-IX-1827 (n. 221).

III. a. Eerste nummer : 7-XII-1826. (2)

Laatste nummer : 3-X-1830 (n. 273). (3)

b, c. Stichter, Eigenaar : vlaamse adel, waaronder zeker : de Rhodes, della Faille, Vilain XIII, d’Hane, etc. (4)

(1) Zie verder bij de Drukker.

(2) Voorafgegaan door de *Courrier de la Flandre* (1823-1826).

A. BARTELS, *Documens*....., p. 15, wijst er nadrukkelijk op dat het geen voortzetting, wel echter een geheel nieuw blad gold. In het editoriaal van het eerste nummer, op 7-XII-1826 (n. 1, p. 1) luidt het inderdaad : „*Le Courrier de la Flandre* a parcouru, pendant plus de trois années, une carrière honorable et qui n’était pas sans dangers; l’éditeur se croit à même de poursuivre avec plus d’ensemble et de succes, mais les motifs, dont il serait inutile d’entretenir le public, ne lui permettent pas le développement et l’attitude qu’exigent impérieusement les circonstances; il cède volontiers la place à une entreprise plus solide et mieux concertée.”

(3) Voortgezet door de *Journal des Flandres* op 4-X-1830 (n. 274).

(4) Zie ook *Den Vaderlander*. H. HAAG, *Les Origines du Catholicisme libéral en Belgique*, p. 112, n. 1, ontleedt de statuten van de *Catholique des Pays-Bas*, zoals zij opgetekend werden door P. Van Crombrughe.

Het kapitaal van de krant bedroeg 6.000 gulden, verdeeld over aandelen van 50 gulden; deze kwamen toe aan maximum twaalf en minimum zes aandeelhouders. Onder de leiding van een voorzitter, houden deze controle over de inhoud van de hoofdartikels; zij benoemen de verantwoordelijke uitgever, de opstellers en de medewerkers; een buitengewone vergoeding is beloofd aan de uitgever, wanneer deze uit hoofde van zijn bedrijvigheid vervolgingen zal te verduren hebben vanwege de regering.

Waarschijnlijk hebben de aandeelhouders de eigendom van het blad mettertijd aan de uitgever overgelaten.

d. Uitgever :

- J.-B. De Nève;
- E. Beaucarne, vanaf 14-V-1830 (n. 134). (1)

e. Drukker :

- J.-B. Poelman; (2)
- J.-B. De Nève, vanaf 15-XII-1826 (n. 5);
- E. Beaucarne, vanaf 14-V-1830 (n. 134).

f. Hoofdredacteur :

- A. Bartels; (3)
- E. Beaucarne. (4)

g. Medewerkers : (5)

- Van Crombrughe (6); De Haerne (7), Verduyn,

(1) Het is niet zeker of E. Beaucarne ook eigenaar werd van het blad, zoals A. WARZÉE, *o.c.*, p. 511, beweert. Zeker is dat het blad, onder de nieuwe titel van *Journal des Flandres* terug eigendom werd van H. B. de Nève, wanneer E. Beaucarne zich juli 1831 zou terugtrekken.

(2) Zoals blijkt uit een bericht op 15-XII-1826 (n. 5, p. 1) : „Lundi dernier, M. le procureur du roi est venu apposer les scellés à l'imprimerie du sieur J. Poelman, qui imprimoit encore provisoirement cette feuille, pour des motifs qui regardent le Journal; nous en rendrons compte à nos abonnés quand les tribunaux saisis de l'affaire auront prononcé.”

Samen met J. B. De Nève werd J. Poelman ervan beschuldigd een krant uitgegeven te hebben zonder vermelding van zijn naam in het adres. Dientengevolge werden beiden op 25-I-1825 tot gevangenisstraf veroordeeld. Cfr. F. VANDER WAEGHEN, *o.c.*, V, p. 322.

(3) Adolphe Bartels (1802-1862) werd, samen met J. B. De Nève, op 4-II-1830 gevangengenomen en op 30-IV-1830 veroordeeld tot verbanning wegens zijn aanvallen op de nederlandse regering. Na de omwenteling van 1830 bleef hij oppositie voeren tegen het nieuwe staatsbestel. Zie over hem o. a. R. REZSOHAZY, *Origines et formation du Catholicisme social en Belgique*, pp. 34-40.

(4) Edmond Beaucarne (1807-1894) was leerling van zijn latere medewerkers J. J. De Smet, Van Crombrughe en Caracco. In 1830 was hij sedert korte tijd aan de *Catholique* verbonden, toen De Nève en Bartels verbannen werden. „Le journal était menacé dans son existence, faute de trouver un éditeur. M. De Nève, à ce autorisé par ses commettants, me céda le *Catholique* et le *Vaderlander*, sans autre condition que celle de continuer l'entreprise à mes risques et périls, en défendant les principes de l'Union (autobiogr. p. 4).

Op 17 en 29-VII-1830 werd hij voor het gerecht gedaagd, op 27-IX-1830 aangehouden, doch bij het uitbreken van de revolutie vrijgelaten. (Cfr. A. BARTELS, *Documens...*, p. 205; en E. BEAUCARNE, *autobiogr.*, passim).

Onder de naam *Journal des Flandres* werd de publicatie van het blad voortgezet doch een meningsverschil met de redactie gaf aanleiding tot het ontslag van E. Beaucarne, die zich terugtrok, in 1839 burgemeester werd van Eename en zich voortaan aan historische arbeid zou wijden.

(5) „Le centre de l'impulsion était au petit séminaire de Sainte-Barbe, dont les professeurs adoptèrent fort chaleureusement les principes de l'Union.” A. BARTELS, *Documens...*, p. 16.

(6) Cfr. Idem, *ibidem.* : „l'élément rétrograde de la rédaction”.

(7) Priester de Haerne (1804-1890), die, behalve zijn medewerking aan de *Revue générale*, in 1832 te Brussel het katholiek-democratisch, lamennistisch en republikeins dagblad *Le Siècle* uitgaf.

Raepsaet, J. J. De Smet, Hélias d'Huddeghem, Alexandre Rodenbach, Verbecke, Léon Vandorp, Dr. Rodenbach.

IV. Katholiek opinie- en informatieblad. (1)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibl. Gant., V, pp. 321-232.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, pp. 511-512.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 32-33, 41-43.
- P. CLAEYS : Mémorial de la ville de Gand, passim.
- E. BEAUCARNE : [Autobiographie].

(1) Op 7-XII-1826 (I, n. 1, p. 1) had het blad zich als volgt voorgesteld :

„Tous les jours on multiplie les organes des doctrines les plus révoltants; tous les jours il nous arrive de Paris de nouveaux aventuriers pour éclairer le peuple belge, c'est à dire pour l'isoler de son souverain et de son Dieu; qui ne sent la nécessité de donner aussi plus de force aux organes de la vérité? Parmi les journaux rédigés en Français, le *Courrier de la Meuse* défend les bonnes doctrines avec autant de courage que de talent; il peut se présenter sans crainte à leurs amis et à leurs ennemis; mais peut-il suffire seul pour tout le royaume! Nous croyons pouvoir assurer, sans craindre un démenti, que tous les hommes de bien désirent vivement, dans les provinces plus rapprochées de France, une feuille sincèrement catholique, et capable de soutenir vigoureusement les efforts heureux du *Courrier de la Meuse*; ils accueilleront donc avec joie l'entreprise du *Catholique*, formée, dans les vues les plus élevées, par une réunion de personnes prêtes à donner, pour la défense de la vérité, la dernière obole de leur fortune, et s'il le faut, la dernière goutte de leur sang. On leur prodiguera sans doute les épithètes de fanatiques, d'ultramontains et de jésuites. Il ne leur faudra qu'une résignation très commune, pour supporter des titres, qu'il n'ont pu jamais regarder comme injurieux. Fort de la bonté de notre cause, et connaissant les intentions d'un monarque aussi ferme que sage, nous ferons une guerre franche et loyale aux doctrines subversives de la religion et de la société, doctrines qu'on a nommées libérales, comme les Grecs appelloient les furies euménides, c'est-à-dire, bienveillantes...”.

Niet zonder reden zou C. FROMENT spottend schrijven (*La Sentinelle du royaume des Pays-Bas*, 24-II-1828, p. 67) : „A Gand, vit un journal, Catholique on le nomme. La nef navigue ici, mais le souffle est de Rome.”

Onder invloed van A. Bartels ging het blad echter meer en meer optreden als de voorvechter van het unionisme.

Typisch voor de geest van dit ontlukend unionisme is een uittaling van de *Catholique des Pays-Bas* op 1-VII-1829 : „Les mots catholicisme et libéralisme expriment deux doctrines différentes, mais non opposées : un catholique n'est pas nécessairement libéral; un libéral n'est pas nécessairement catholique, mais le même homme peut être l'un et l'autre, c'est à dire aimer la religion et vouloir la liberté. La masse des belges appartient à cette catégorie...” (Cfr. R. VAN SINT-JAN, *Die politische Presse Belgiens*, p. 140).

Deze laatste bewering kon natuurlijk niet de instemming van de regeringsgezinde *Journal de Gand* wegdragen, waarmee de *Catholique*... een verbeterd penne-strijd voerde.

Achter de schermen van het blad woedde wellicht een niet minder heftige strijd, die pas na de omwenteling van 1830, met de *Journal des Flandres* in de openbaarheid zou treden.

Het lijdt geen twijfel, en A. Bartels komt er herhaaldelijk op terug (o. a. „Documents...”, p. 24), dat een deel van de geestelijkheid slechts met lede ogen de liberaliserende evolutie van de *Catholique*... gadesloeg.

- A. DU BOIS : *Beaucarne et le Catholique des Pays-Bas*, „*Messenger des Sciences hist.*,” 1895, pp. 181-187, en „*Essais et Notices*”, II, pp. 132-139.
- R. VAN SINT-JAN : *Die politische Presse Belgiëns*, p. 132.
- CH. FROMENT : *Les pseudonymes dévoilés, ou biographie des rédacteurs du Catholique*, „*Sentinelle du Royaume des Pays-Bas*”, 7-1-1827.
- A. BARTELS : *Documens historiques sur la Révolution belge*, pp. 15-16 en passim.
- [B. BEECKMAN], *Le livre noir ou la propagande ecclésiastique belge*, passim.
- J. E. NÈVE : *Gand sous le régime hollandais*, pp. 171-174.
- H. HAAG : *Les origines du catholicisme libéral en Belgique*, pp. 110-113.

77. — Le Cercle Progressiste. (1874-1875)

- I. Bewaarplaats :
 - Gent, U.B./G. 2378.
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 30-I-1875 (I, n. 5), 14 X-1875 (I, n. 20);
 - C.F. : 18-II-1875 (I, n. 6).
- II. a. Ondertitel :
 - „Journal paraissant à des époques indéterminées”;
 - „Journal bi-mensuel”, vanaf 20-IV-1875 (I, n. 9). (1)
- d. Prijs : 3 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
- e. Formaat : 35,5 × 27 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit :
 - onregelmatig;
 - halfmaandelijks, vanaf 20-IV-1875 (I, n. 9).
- h. Adres : rue Savaen 32, G.
- III. a. Eerste nummer : 28-XI-1874.
 Laatste nummer : 12-XI-1875 (I, n. 23).
- b, c, d. : Stichter, Eigenaar, Uitgever : Paul Voituron. (2)
- e. Drukker : Léon de Busscher, rue Savaen 32, G.

(1) Vanaf deze datum ook waren de vlaamstalige artikels gegroepeerd op de twee blz. onder de titel *De Progressisten-Kring*, waaronder een afzonderlijk nummer 6 verschenen was op 19-II-1875 (Gent, U.B./G. 2378; Br., K.B./F.M.) bij gelegenheid van de gemeentelijke verkiezingen van 22-II-1875.

(2) President van de liberale progressisten en gemeenteraadslid.

IV. Strijdblad van de Gentse progressisten, die, o.l.v. Paul Voituren, een herleving van het liberalisme beoogden door verschillende democratische eisen in hun programma op te nemen. (1)

V. Bibliografie :

— D. DESTANBERG : De Kiezingen te Gent, pp. 237-238.

78. — Chenil et Basse-cour. (1903-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1179 : 1-I-1903 (I, n. 1), 1-I-1904 (II, n. 1).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 1-I-1903 (I, n. 1), 15-IV-1903 (I, n. 8);

C.F. : 1-VIII-1903 (I, n. 15).

II. a. Ondertitel : „Journal illustré de la vie rustique, paraissant le 1er et le 15 de chaque mois”.

b. Titeltekening : huisdieren.

d. Prijs : 6 F. per jaar, 40 ct. per nummer.

e. Formaat : 31 × 22 cm., 2 kol., 16 pp.

f. Periodiciteit : halfmaandelijks.

g. Oplage :

— 6.000 op 1-VIII-1903 (I, n. 15);

— 8.000 op 1-I-1904 (II, n. 1).

h. Adres : rue longue des Violettes 6, G.

III. a. Eerste nummer : 1-I-1903.

Laatst voorhanden nummer : 1-V-1904 (II, n. 1).

e. Drukker : G. Jacquain, Alb. Hulpiau, succ., rue Basse 3, G.

IV. A-politiek vak- en annoncenblad.

(1) Het blad voert heftige polemieken met de *Journal de Gand*, op dat ogenblik spreekbuis van de doctrinaire liberalen, en met de *Flandre Libérale*, „dont la raison d'être est toujours un mystère”. (18-XII-1874, I, n. 2, p. 3).

79. — Le Cheval. (1895-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1180 : 3-I-1895 (I, n. 1), 2-IV-1896 (II, n. 5).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 3-I-1895 (I, n. 1);
C.F. : 7-II-1895 (I, n. 6).

II. a. Ondertitel : „Organe spécial des éleveurs et des sportsmen. — Bulletin officiel du Trotting Club de Belgique”.

- d. Prijs : 10 F. per jaar, 30 ct. per nummer.
- e. Formaat : 37 × 28 cm., 3 kol., 6/8 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (do).
- h. Adres : Quai Terplaeten 48, G.

III. a. Eerste nummer : 3-I-1895.

Laatst voorhanden nummer : 2-IV-1896 (II, n. 5).

- d. Uitgever : Léon Van Meldert.
- e. Drukker : D. Vandenbulcke, Place du Progrès 6, et Porte St. Liévin 5, Ledeborg.

IV. A-politiek vak- en sportblad.

80. — De Christen Metaalbewerker. (1906-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1279 : 20-IV-1906 (I, n. 4).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 20-I-1906 (I, n. 1);
C.F. : 20-II-1906 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van het Belgisch Metaalbewerker-verbond”.

- c. Motto : „Christene Metaalbewerker van België, vereenigt U!”
- d. Prijs : 1 F. per jaar, 2 cent. per nummer.
- e. Formaat : 37 × 27 cm., 3 kol. 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks. (1)
- h. Adres : Holstraat 32, G.

(1) „Verschijnende den 20^{en} van elke maand”.

- III. a. Eerste nummer : 20-I-1906.
Laatst voorhanden nummer : 20-IV-1906 (I, n. 4).
e. Drukker : „Het Volk”, Oudburg 34², G.
- IV. Katholiek syndikaal blad.

81. — De Christene Bouwwerker. (1905-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1181 : 15-I-1905 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 15-I-1905 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Orgaan van 't Nationaal Verbond der christene Bouwwerkers”.
c. Motto : „Christene Bouwwerkers van België, vereenigt U!”
d. Prijs : 2 cent. per nummer, 1 F. per jaar.
e. Formaat : 37,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks. (1)
h. Adres : Holstraat 32, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 15-I-1905. (2)
e. Drukker : „Het Volk”, Oudburg 34², G.
- IV. Katholiek syndikaal blad.

82. — De Christene Vrouw. (1893-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1182 : -XI-1893 (I. n. 1), -VI-1914 (XXI, n. 6).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -XI-1893 (I. n. 1), -IX-1895 (II, n. 9);
C.F. : -XI-1893 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Maandblad van den Antisocialistischen vrouwenbond van Gent”.

(1) „Verschijnende den 15^{en} van iedere maand”.

(2) Nog vermeld in „Ann. gén. de la Presse Belge”, 1909, p. 276.

- d. Prijs :
— 10 cent. per nummer in -XI-1893 (I, n. 1);
— 1 F. per jaar, 5 cent. per nummer, in -IX-1895 (II, n. 9).
e. Formaat : 30,5 × 23 cm., 2 kol., 8 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Oudburg 32, G.

- III. a. Eerste nummer : -XI-1893.
Laatst voorhanden nummer : VI-1914 (XXI, n. 6). (1)
d, e. Uitgever, Drukker : G. Eylenbosch, Oudburg, 32, G.

IV. Christelijk, antisocialistisch syndikaal orgaan.

V. Bibliografie :

- R. REZSOHAZY : Origines et formation du catholicisme social en Belgique, p. 380.

83. — *La Chronique commerciale et industrielle de la Ville de Gand et des Environs.* (1906-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 625 : V-1906 (I, n. 1), -VI-1906 (I, n. 2).
— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : idem.

II. a. Ondertitel : „Organe intermédiaire entre Commerçants, Industriels et Consommateurs”.

- d. Prijs : gratis, of 25 ct. per nummer.
e. Formaat : 40,5 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
g. Oplage : 15.000.
h. Adres : Agence de Publicité J. De Vynck, Rempart de la Biloque 179, G.

- III. a. Eerste nummer : -V-1906.
Laatst voorhanden nummer : -VI-1906 (I, n. 2).
d. Uitgever : Jos De Vynck (2).
e. Drukker : niet vermeld.

IV. Annoncenblad.

(1) Verscheen nog in 1919.

(2) Die in december van hetzelfde jaar 1906 *La Chronique Gantoise* uitgaf. Gaat het om een voortzetting van dit blad?

84. — La Chronique Gantoise. (1886-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 673 : 11-XII-1886 (I, n. 1), 18-XII-1886 (I, n. 2), 25-XII-1886 (I, n. 3), 24-II-1887 (II, n. 8), 28-IV-1887 (II, n. 17), 26-XI-1887 (II, n. 47).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 11-XII-1886 (I, n. 1), 8-I-1887 (II, n. 2), 3-III-1887 (II, n. 9);
C.B. : 17-III-1887 (II, n. 11).

II. a. Ondertitel : „Arts, Sciences, Littérature, Sports, Théâtres, Hygiène, Faits divers, etc.”

d. Prijs :

- 3 F. per jaar, 10 ct. per nummer;
- 2,5 F. per jaar, 5 ct. per nummer, vanaf 24-II-1887 (II, n. 8).

e. Formaat :

- 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.;
- 49,5 × 32,5 cm., vanaf 24-II-1887 (II, n. 8).

f. Periodiciteit : wekelijks (za., do., vanaf 3-III-1887).

h. Adres :

- Rue de l'Étrille 14, G.;
- Rue Digue de Brabant 50, G., op 26-XI-1887 (II, n. 47).

III. a. Eerste nummer : 11-XII-1886.

Laatst voorhanden nummer : 26-XI-1887 (II, n. 47).

d, e. Uitgever, Drukker :

- H. Cnops, rue de l'Étrille 14, G.
- De Keukelaere, rue Digue de Brabant 50, G., op 26-XI-1887 (II, n. 47).

IV. A-politiek (1) nieuws- en annoncenblad.

(1) Cfr. „Notre programme” op 11-XII-1886, p. 1 : „... Nous proscribons, sans amnistie possible, toutes les questions de politique : parce que nous est avis qu'à ce jeu là les tricheurs seules gagnent.”

85. — La Chronique Gantoise. (1906-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 624 : ?-XII-1906 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B. : idem.
- II. a. Ondertitel : „Tribune libre, française et flamande; organe littéraire, commercial et industriel”.
d. Prijs : gratis, of 10 ct. per nummer.
e. Formaat : 36 × 26,5 cm., 3 kol., 6 pp.
f. Periodiciteit : „La prochaine distribution aura lieu en janvier 1907”.
g. Oplage : 20.000.
h. Adres : Agence de Publicité, J. De Vynck, Rue Charles-Louis Diericx 19, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : ?-XII-1906 (I, n. 1).
d. Uitgever : Jos De Vynck.
e. Drukker : Ad. De Backer, Chaussée d'Otterghem, G.
- IV. Annoncenblad. (1)

86. — Chronique des Spectacles et Concerts. (1877-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 663 : 12/13-VI-1877 (I, n. 34/35), 20-IV-1879 (II, n. 206), 6-V-1884 (VIII, n. 1), 13/14-VII-1884 (VIII, n. 48/49), 20-VII-1884 (VIII, n. 51).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 2-V-1877 (I, n. 1), 3-III-1878 (I, n. 245), 22/23-II-1880 (III, n. 138/139);
C.F. : 10/11-V-1877 (I, n. 6/7), 10-III-1878 (I, n. 250), 7-XII-1879 (III, n. 126).
- II. d. Prijs : gratis.
e. Formaat :
— 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;

(1) Wellicht de voortzetting van *La Chronique commerciale et industrielle de la ville de Gand et des environs*, (1906).

— 45,5 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 10-III-1878 (I, n. 250).

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres :

— Place du Béguinage 15, G.;

— Rue des Régnesses, 3, G., op 13/14-VII-1884 (VIII, n. 48/49) en verder.

III. a. Eerste nummer : 2-V-1877.

Laatst voorhanden nummer : 20-VII-1884 (VIII, n. 51).

d, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker :

— Lod. De Vriese, Place du Béguinage 15, G.;

— Lod. De Vriese, Place St. Michel, G. op 20-IV-1879 (II, n. 206) en verder;

— Lod. De Vriese, rue des Régnesses 3, G. op 13/14-VII-1884 (VIII, n. 48/49) en verder.

IV. Ondanks de titel, een louter annoncenblad.

87. — Le Commerce de Gand. (1863-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 7 : 24-III-1863 (I, n. 1) tot 26-V-1863 (I, n. 19), 27-VI-1865 (III, n. 235) tot 31-XII-1865 (III, n. 422), 1866 (IV), 1867 (V, n. 1-237).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 10-XI-1863 (I, n. 67), 25-IV-1867 (I, n. 115);

C.F. : 10-XI-1863 (I, n. 67), 20-VI-1867 (V, n. 171).

II. a. Ondertitel :

— „Organe des intérêts matériels”;

— „Organe des intérêts politiques et matériels”, vanaf 27-VI-1865 (III, n. 235).

d. Prijs :

— 8 F. per jaar;

— 14 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 27-VI-1865 (III, n. 235).

- e. Formaat :
 — 50 × 33,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
 — 55 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 27-VI-1865 (III, n. 235).
- f. Periodiciteit :
 — 2 × per week (di. en vr.);
 — dagelijks, vanaf 27-VI-1865 (III, n. 235).
- h. Adres :
 — Rue St.-Georges 48, G.;
 — Rue St.-Georges 62, G., vanaf 1-VII-1867 (V, n. 183).

III. a. Eerste nummer : 24-III-1863.

Laatste nummer : 31-VIII-1867 (V, n. 237). (1)

d, e. Uitgever, Drukker : S. Van Dooselaere, G.

IV. Liberaal nieuwsblad, vooral gewijd aan handels-, nijverheids- en beursbelangen. (2)

(1) Op 31-VIII-1867 (V, n. 237, p. 1) :

„Avis. A dater de ce jour le *Commerce de Gand* cesse de paraître. Nos abonnés recevront dès demain, jusqu'à expiration de leur abonnement, la *Gazette Belge*, qui publiera entre autres renseignements commerciaux, la dépêche quotidienne du marché de Liverpool, et hebdomadairement le marché linier et cotonnier de Gand”.

(2) Bij de aanvang, toen het blad nog slechts tweemaal per week verscheen, ontbraken politieke artikels en bekende het blad zich tot geen strekking.

Op 24-III-1863 (I, n. 1, p. 1) had het blad zich toen als volgt aangeboden :

„A nos lecteurs. Si l'on jette un coup-d'œil sur les organes de la presse dans la ville de Gand, on demeure convaincu que les discussions politiques sont leur principal, sinon leur unique aliment. Cependant notre ville est la métropole industrielle de la Belgique; c'est l'industrie qui fait sa grandeur et sa richesse; il est au moins étrange, croyons-nous, que les intérêts matériels qui tiennent une place si importante dans la vie du citoyen gantois, n'aient pas un organe destiné à les mettre en lumière, à les débattre, à les défendre au besoin. Il y a là une lacune que nous essayerons de remplir.

Convaincus que la Liberté est la source de tout bien-être social, aussi bien dans l'ordre économique que dans l'ordre politique, nous nous en déclarons les zélés partisans.

Pesuadés, que les merveilles accomplies par l'industrie moderne en rapprochant les hommes, les choses et les idées, leur font désormais une loi immuable de s'affranchir de l'égoïsme national, nous considérerons l'humanité comme une seule nation, les hommes comme frères et le globe comme leur commune patrie...”

Naast dit economisch en humanitair liberalisme, ging het blad tevens een gematigd politiek liberalisme aankleven, toen het op 27-VI-1865 (II, n. 235, p. 1) een dagblad werd :

„Au point de vue politique, les intérêts bien entendus, non seulement du pays mais du parti libéral auquel nous nous faisons honneur d'appartenir, réclament que, à côté des journaux qui reçoivent leurs inspirations du pouvoir, il s'en place d'autres dont l'indépendance égale le dévouement, et qui sachent au besoin mettre les principes au-dessus des hommes...”

Autant nous résisterons avec énergie aux tentatives d'empiètement d'un dogme ou d'un clergé quelconque sur la souveraineté du pouvoir civil; autant

88. — Le Commerce et l'Industrie de Gand. (1884-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 212 : 1884 (I, n. 1); 1886 (III, n. 14, 25, 26, 27, 29-47, 48-52); 1887 (IV, n. 1-31, 38-46, 48); 1888 (V, n. 1, 39, 41, 44, 46-49, 51); 1889 (VI, n. 9, 32, 46, 47, 51); 1890 (VII, n. 1, 3, 5-7, 9, 12-17, 21-25, 28, 29, 31, 33, 35, 37, 41-52); 1891 (VIII, n. 1-11, 18, 24, 25, 27, 34-39, 42-45, 47, 49-52); 1892 (IX, n. 1-4, 6-9, 12, 13, 16-20, 22-25, 27-29, 31-35, 38-43, 45, 50-52), 1893 (X, n. 1-5, 7-9, 11-13, 15-20, 22-37, 39, 40, 44-47, 50-52); 1894 (XI, n. 26, 43); 1896 (XIII); 1899 (XVI, n. 1); 1904 (XXI, n. 39); 1908 (XXV, n. 14, 17-21, 25, 27, 30-34, 45, 50-52); 1909 (XXVI, n. 3, 6, 12, 15-20, 22-26, 30); 1910 (XXVII, n. 49).
- Leuven, U.B./J. 46 : 1908-1911 (XXV-XXVIII).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 5-I-1884 (I, n. 1), 29-II-1896 (XIII, n. 9), 23-V-1902 (IXX, n. 21), 28-XII-1906 (XXIII, n. 52);
C.F. : 24-II-1911 (XXVIII, n. 8).

II. a. Ondertitel : „Organe des Intérêts Maritimes, Commerciaux et Industriels des Flandres, paraissant tous les Samedis”.

- „Organe des Intérêts Maritimes, Commerciaux et Industriels des Flandres, paraissant tous les Vendredis”, vanaf 30-IX-1904 (XXI, n. 39).

d. Prijs : 10 F. per jaar, 20 cent. per nummer.

e. Formaat :

- 50 × 33 cm., 3 kol., 4 pp.;

nous nous appliquerons à ne froisser, par notre langage, aucune conviction purement religieuse. Persuadés que le vrai moyen de servir le pays et le libéralisme n'est pas de répéter sans cesse à la majorité de nos concitoyens qu'ils ont à opter entre la foi de leur enfance et le respect de la Constitution, nous ne prendrons jamais parti dans ces colonnes ni pour ni contre une forme de culte déterminée, mais nous ferons appel au bon sens de tous, pour leur prouver, suivant le véritable esprit de nos institutions, qu'il y aurait folie insigne à vouloir renouveler, en plein dix-neuvième siècle, les querelles religieuses des temps passés, et à rêver soit la proscription soit la domination temporelle d'un culte quelconque. Nous laisserons donc dormir au fond de leurs tombeaux, les cendres de ces passions d'un autre âge, et nous n'essaierons pas plus, à l'exemple des uns, de rallumer la torche du fanatisme, que nous ne chercherons, à l'imitation des autres, à jeter les scandales des morts à la face des vivants”.

- 55 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 7-I-1888 (V, n. 1);
- 37 × 28 cm., 3 kol., 8 pp., vanaf 27-X-1894 (XI, n. 43).

f. Periodiciteit :

- wekelijks (za.);
- wekelijks (vrij.), vanaf 30-IX-1904 (XXI, n. 39).

h. Adres :

- Rue Haut-Port 27, G.;
- Rue longue de la Monnaie 58, G., vanaf 19-VI-1886 (III, n. 25);
- Rue St.-Macaire 4, G., vanaf 3-VI-1893 (X, n. 22);
- Rue du Calvaire 23, G., vanaf 7-I-1899 (XVI, n. 1).

III. a. Eerste nummer : 5-I-1884.

Laatst voorhanden nummer : 1911. (1)

d, e. Uitgever, Drukker :

- F. L. Dullé-Plus, rue Haut-Port 27, G.;
- Idem, rue longue de la Monnaie 58, G., vanaf 19-VI-1884 (III, n. 25);
- Ve A. Dullé, rue longue de la Monnaie 58, G., vanaf 3-VI-1893 (X, n. 22);
- F. et R. Buyck, rue St-Georges 45, G., op 27-X-1894 (XI, n. 43);
- C. Annoot-Braeckman, Ad. Hoste, succ., G., vanaf 4-I-1896 (XIII, n. 1).

f. Hoofdredacteur : Ch. Abel. (2)

IV. A-politiek economisch en finantieel blad. (3)

(1) Ook nog na de eerste wereldoorlog verschenen. In 1925 was het blad aan zijn 42e jaargang. Cfr. BACHA et DUPIERREUX, *Périodiques belges*, p. 123.

(2) Tevens hoofdredacteur van *La Flandre Libérale*, Cfr. L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 145.

(3) Op 5-I-1884 (I, n. 1, p. 1) had het blad zich als volgt voorgesteld :

„La grande importance des industries de Gand, l'avenir de son commerce et de sa navigation maritime, ont démontré, depuis longtemps, la nécessité de posséder dans la presse locale un organe où leurs intérêts seraient particulièrement représentés et défendus.

Jusqu'ici, le *Cercle commercial et industriel* s'est acquitté de cette tâche avec une sollicitude et une persévérance auxquelles nos concitoyens rendent un hommage mérité.

Nous devons ajouter, pour ne pas manquer à la vérité, que la *Chambre de Commerce et des Fabriques de Gand* et la *Ligue du Commerce et de l'Industrie* de cette ville, ont aussi puissamment aidé à donner aux questions qui surgissaient les solutions les plus conformes aux intérêts publics, et que les travaux qu'elles ont publiés, qui traitaient de ces questions, méritent hautement d'attirer l'attention de tous ceux qui ont à cœur la prospérité et la richesse de notre cité industrielle.

89. — Le Conciliateur. (1831)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 4004² (Coll. F. Vander Haeghen).

II. a. Ondertitel : „Journal politique et commercial. Projets : littérature, théâtre, beaux-arts”.

e. Formaat : in-8°, 3 pp.

III. a. 1831.

b. Stichter : J. J. Kieckepoost. (1)

d, e. Uitgever, Drukker : H. Vandekerckhove. (2)

IV. Prospectus van een blad, dat misschien nooit het licht heeft gezien.

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gand.*, VI, p. 263.

— D. DESTANBERG : *Gent sedert 1831*, p. 28.

Les nombreux et intéressants rapports que *le Cercle* a fait paraître depuis sa fondation, témoignent particulièrement d'une compétence reconnue à traiter les affaires et de sa ferme volonté à poursuivre le redressement des griefs qui s'y trouvent signalés.

Malheureusement, ces rapports, qui ne paraissent que par périodicité annuelle, ne se trouvent guère qu'entre les mains des membres du *Cercle*, ils ne reçoivent pas de publicité suffisante et manquent souvent leurs effets, à cause de l'absence d'appui de l'opinion publique, toujours si puissante quand il s'agit d'obtenir une réforme ou de combattre un abus.

Nous avons cru que c'était répondre à un besoin public et local de mettre en lumière les discussions que la publication des travaux du *Cercle* nous permettrait d'apprécier et les projets qu'elle pourrait contenir.

Notre mission s'étendra également à l'examen de toutes les questions qui intéresseront les affaires commerciales et industrielles, et notamment celle qui a rapport à la recherche des débouchés nouveaux et à l'exportation de nos produits, question capitale dans laquelle résident l'avenir, la prospérité et la richesse de nos industries”.

(1) Kieckepoost, „Den ontwerp-maeker van Oost-Vlaenderen”, die op 28-VII-1835 opnieuw een eerste nummer uitgaf, ditmaal van een kiesblad, onder de titel „Het Gendsch Kieken ieder eens vriend, het gene zal trachten den middel aen te wijzen om den geheelen aerds-kloot te ontdekken”, kwam terecht in een gesticht voor krankzinnigen, en werd vervolgens begrafenisondernemer.

Cfr. F. VANDER HAEGHEN : *o.c.*, V, pp. 77, 431; P. DE KEYSER : *Een miskende Gentsche figuur, Joseph-Jacob Kieckepoost, Oostvlaamsche Zanten*, XIX (1944), n. 1; Idem : *Kieckepoost redivivus!*, ibidem, n. 3. D. DESTANBERG : *De kiezingen te Gent*, pp. 22-23.

(2) Hippolyte-Jean Vandekerckhove (1797-1851), die van 1822 tot 1826 achtereenvolgens de *Courrier de Gand et des deux Flandres*, *Courrier de Gand* en *L'impartial* uitgaf. Cfr. F. VANDER HAEGHEN : *o.c.*, V, pp. III, 146.)

90. — Le Conscrit.

Zie : *De Loteling*.

91. — Le Conservateur. (1852-1853)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 5. b.
- Brussel, K.B./J.B. 44 : 1852.

II. c. Motto : „L'Union fait la Force”.

d. Prijs :

- 44 F. per jaar;
- 36 F. per jaar, vanaf 1-I-1853 (n. 1).

e. Formaat : 46,5 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres : rue Basse 10, G.

III. a. Eerste nummer : 21-III-1852. (1)

b. Laatste nummer : 30-IX-1853 (n. 273). (2)

d, e. : Drukker, Uitgever :

- L. D'Hont, rue basse 10, G.
- J. Boffyn, rue basse 10, G., vanaf 1-I-1853 (n. 1).

IV. Katholiek conservatief (3) opinie- en informatie-blad.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, pp. 319, 320.
- D. DESTANBERG : *De kiezingen te Gent*, pp. 124-125.

92. — Le Conservateur. (1860-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1184 : 7-VII-1860 (I, n. 1).

(1) Samensmelting van *L'Organe des Flandres* van 20-III-1852 (XIV, n. 68) en de *Journal des Flandres* van 20-III-1852 (n. 80).

(2) Opgevolgd door de *Bien Public* op 1-X-1853.

(3) In het editoriaal van 20-III-1852 (n. 1, p. 1) verklaart het blad de betekenis van „Conserver”.

- II. a. Ondertitel : „Organe des Intérêts de la Ville et de l'Arrondissement. Journal politique, commercial, agricole et industriel”.
- c. Motto : „Ordre, Liberté, Progrès”.
- d. Prijs : 8 F. per jaar, 15 cent. per nummer.
- e. Formaat, 39 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : Place d'Artevelde 17, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 7-VII-1860.
- d, e. Uitgever, Drukker : R. Verhulst-Daese, G.
- IV. Katholiek, heftig anti-liberaal, opinie- en informatieblad.

93. — Le Constitutionnel des Flandres. (1834-1839)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 29.
 - Brussel, K.B./J.B. 49.
 - Leuven, U.B./J. 18 : 1838-1839.
 - Brugge, S.B.
- II. a. Ondertitel : „Journal du matin”, vanaf 11--XI-1837 (n. 308).
- d. Prijs : 50 F. per jaar.
- e. Formaat : 40 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 6 × per week.
- g. Oplage :
- 1834 : 97,
 - 1835 : 140,
 - 1836 : 138,
 - 1837 : 143,
 - 1838 : 147. (1)
- h. Adres : rue près de St.-Bavon 16, G. (2)

(1) Cfr. J. MALOU, *Notice stat. sur les journaux belges*, p. 283.

(2) Waaruit de *Journal des Flandres* door de eigenaar Kan. Van Crombrugge gedwongen was geweest te verhuizen om plaats te maken voor de *Constitutionnel*.

III. a. Eerste nummer : 17-IX-1834. (1)

Laatste nummer : 15-VIII-1839. (2)

b, c. : Stichter, Eigenaar : Familie D'Hane de Steenhuyze. (3)

d, e. : Uitgever, Drukker :

— D. Van den Eycken, rue près de St.-Bavon 16, G.;

— Amand Neut, ibidem, vanaf 1-I-1837.

f. Hoofdredacteur : A. Neut. (4)

g. Medewerkers : Becq, N. Briavoine, Colin de Plancy. (5)

(1) Het blad ging door als een opvolger van *Le Mémorial du Clergé*. Cfr. A. BARTELS *Documents...*, p. 424.

De uitgever ontkende dit, doch op een weinig overtuigende wijze, in het eerste nummer op 17-IX-1834 (p. 2) :

„Plusieurs journaux ont cru devoir s'occuper du *Constitutionnel des Flandres*, bien avant son apparition. La critique s'est acharnée avec fureur sur ce qu'elle même appelait un simple foetus. Les préventions que nos adversaires s'étaient efforcés d'accumuler contre nous se dissiperont sans doute à la lecture de notre premier N^o : le public impartial ne nous regardera point comme les ennemis de la constitution, des aristocrates, des fourbes, etc.

Nous le prions, en même temps, d'être bien convaincu que nous ne sommes pas les continuateurs du *Mémorial du Clergé*, et qu'une foule de détails publiés dans des lettres anonymes ou autres articles de journaux sont dénués de fondement. Les conjectures sur les fondateurs du constitutionnel n'ont guère été plus heureuses. Bref, il n'est rien de si aisé que d'obtenir raison quand on parle seul : mais quand les accusations sont entassées sans examen et sans scrupule, cela dure tout justement le temps que l'accusé n'a pas pu faire entendre, pour sa défense, le simple langage de la vérité”.

(2) Opgevolgd door *L'Organe des Flandres* op 17-VIII-1839.

(3) Cfr. A. BARTELS, *o.c.*, p. 424.

(4) Edouard-Amand Neut (1812-1884) had vanaf 1829 aan de *Catholique des Pays-Bas* meegewerkt. Na 1830 kon hij zich steeds minder met de zienswijze van de *Journal des Flandres verenigen*. In zijn mémoires schrijft Victor Henry (*Journalisme et politique*, pp. 26-30) dat A. Neut de *Journal des Flandres* verliet omwille van diens „*évolution antinationale*”. De waarheid is echter, — de correspondentie van Charles Rogier is er om het te bewijzen (cfr. E. DISCAILLES, *Ch. Rogier*, II, pp. 356-357), en de *Journal des Flandres* heeft het incident tenvolle uitgebuit (cfr. H. HAAG, *Les Droits de la Cité*, pp. 70-71) —, dat A. Neut de onverkwikkelijke taak op zich had genomen de regering over de democratische drijfveren van de *Journal des Flandres* en van zijn medewerkers in te lichten. Was het daarom dat hem in 1834 de leiding van *Le Constitutionnel des Flandres*, werd toevertrouwd?

In 1839 werd *L'Organe des Flandres*, opvolger van *Le Constitutionnel* de volle eigendom van A. Neut. Dit was de oorsprong en de grondslag van de ware perstrust, die de bedrijvige journalist in korte jaren ging opbouwen. In 1839 eveneens, kocht hij van kan. Bracq, de latere bisschop van Gent, *De Vlaming*, die in 1856 met *Het Vaderland* tot *Het Vlaemsche Land* werd versmolten. In 1858 stichtte hij vervolgens de *Gazette van Vlaenderen en Brabant*. In 1851 had hij daarenboven de eigendom verworven van de Brugse bladen, de *Standaerd van Vlaenderen* en *La Patrie*. (Cfr. R. VAN EENOO, *De Pers te Brugge*, pp. 126-128, 143-147).

Het was vooral met dit laatste blad dat hij zich een naam maakte in de belgische pers; zie over A. Neut vooral : E. VARENBERGH, E. A. NEUT, *Biogr. Nat.*, XV, col. 640-642; en de herinneringen van de journalist Victor Henry in : H. HENRY, *Journalisme et politique*, pp. 26-30; over zijn bijnaam „Piero”, zie de guitige opmerkingen van W. ROGGHÉ, *Gedenkbladen*, p. 242.

(5) Cfr. A. WARZÉE, *Les journaux de la Flandre Orientale*, p. 514.

h. Zakencijfer : het blad sloot met een verliesrekening van 145.000 fr. (1)

IV. Conservatief katholiek opinie- en informatieblad, opgericht om het laménisme en de democratische strekking van de *Journal des Flandres* te bestrijden. (2)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 317.
- H. HAAG : *Les origines du Catholicisme libéral en Belgique*, pp. 234-257.
- H. HAAG : *Les Droits de la cité*, pp. 57-117.
- A. WARZÉE : *Les journaux de la Flandre Orientale*, p. 514.
- J. VERSTRAELEN : *De katholieke pers te Gent*, pp. 46-47.
- [BEECKMAN] : *Le Livre noir ou la propagande ecclésiastique belge*, p. 58.
- A. VERMEERSCH : *De structuur van de belgische pers (1830-1848)*, pp. 23-30, 45-49.
- A. BARTELS : *Documens historiques sur la révolution belge*, p. 424.

(1) Cfr. H. HAAG, *Les origines du Cath. lib. en Belg.*, p. 246.

(2) Op 17-IX-1834 (n. 1, p. 1) schreef het blad :

„Fidèles à l'Union belge et aux devoirs que nous impose notre titre nous veillerons à ce que la constitution soit strictement exécutée, loyalement interprétée. Amis de la justice, nous blâmerons les agens du pouvoir quand ils feront mal ; mais nous aurons aussi le courage de les louer, quand leur conduite sera digne d'éloge.

Le pouvoir, on le sait du reste, est faible ; abandonné à lui-même, il court le risque de s'égarer : il faut donc que les bons citoyens lui prêtent leur appui, pour qu'il soit respecté à l'intérieur par les mécontents, et à l'extérieur par les ennemis patents ou cachés de la Belgique...

En publiant le premier n° de notre feuille, nous avons voulu donner un aperçu de nos opinions et de nos principes : nous ne doutons point qu'ils ne soient goûtés par la majorité bien pensante de nos concitoyens, et en particulier par la patriotique population des Flandres, dont nous aurons toujours à cœur d'exprimer les vœux et de défendre les intérêts.

Le *Constitutionnel des Flandres* s'annonce comme journal catholique. S'il croit pouvoir, en général, éviter les controverses de théologie qui n'intéressent que le petit nombre de lecteurs, il ose, d'un autre côté, se recommander à la confiance des familles en tant qu'elles n'y rencontreront rien qui puisse altérer la foi, fausser l'esprit ou blesser le cœur.

La presse exerce aujourd'hui une belle et grande mission : cependant beaucoup, de journalistes n'en apprécient pas la dignité, et décréditent cette arme puissante. L'injure, et le mensonge se substituent souvent au raisonnement et aux faits. Nous éviterons ces écarts. Sans nous interdire de juger chacun d'après les actes de sa vie publique, nous tâcherons d'éviter les récriminations inutiles et de distinguer, parmi les actes dignes de blâme, ceux qui sont le fruit d'une erreur d'avec ceux qui ont un but coupable.

Nous nous sommes déclarés amis de la liberté. Mais, comme l'on a observé avec raison, la liberté n'est pas la fin de l'homme, même ici-bas ; négative de sa nature, elle n'est que le moyen par lequel il écarte des obstacles qui empêcheraient son bien-être. Nous jouissons de la liberté : il s'agit aujourd'hui de la faire servir à doter le pays des améliorations qu'il souhaite...”

94. — Construction des Cycles. (1894-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1185 : 15-XI-1895 (II, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 15-XI-1895 (II, n. 1), 1-XII-1895 (II, n. 2);
C.F. : 15-XI-1895 (II, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Bulletin bi-mensuel de Vélocipédie et des Voitures automobiles. — Donnant une notice de toutes les nouveautés en pièces détachées, accessoires, outils — Causeries techniques — Détails de fabrication intéressant les marchands et fabricants”.

d. Prijs : 1,50 F. per jaar.

e. Formaat : 28 × 22,5 cm., 2 kol., 8 pp.

f. Periodiciteit : halfmaandelijks.

g. Oplage : 1.000. (1)

h. Adrès : Quai du Bas-Escaut 16, G.

III. a. Eerst voorhanden nummer : -XI-1895 (II, n. 1).

Laatst voorhanden nummer : 1-XII-1895 (II, n. 2).

e. Drukker : „Imprimerie centrale, Gand”.

IV. A-politiek, vak- enannoncenblad.

95. — La Correspondance catholique. (1912-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1186 : 29-XII-1912 (I, n. 4), 22-IV-1913 (I, n. 16).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 7-XII-1912 (I, n. 1), 8-III-1913 (I, n. 14);

C.F. : 14-XII-1912 (I, n. 2), 18-I-1913 (I, n. 7), 25-I-1913 (I, n. 8), 1-II-1913 (I, n. 9), 8-II-1913 (I, n. 10), 15-II-1913 (I, n. 11), 22-II-1913 (I, n. 12), 15-III-1913 (I, n. 15).

(1) Cfr. 1-XII-1895 (II, n. 2, p. 1).

- II. c. Motto : „Ubi Petrus, ibi Ecclesia”.
- d. Prijs : 3 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
- e. Formaat : 36,5 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- h. Adres : rue Charles-Quint 100, G.
- III. a. Eerste nummer : 7-XII-1912.
 Laatste voorhanden nummer : 12-III-1913 (I. n. 16).
- e. Drukker :
 — Jos. Muysshondt, Kerkstraat 8, St-Amandsberg;
 — M. Sacré-De Buyst, Merchtem, vanaf 8-III-1913 (I. n. 14).
- IV. Katholiek strijdblad. (1)

96. — Correspondance Hollando-Belge. (1861-)

- I. Bewaarplaats :
 — Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -I-1861 (I, n. 1).
- II. d. Prijs : 20 F. per jaar.
- e. Formaat : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks. (2)
- h. Adres : Plaine des Chaudronniers 9, G.

- (1) Op 7-XII-1912 (I, n. 1, p. 1) : „En Belgique, en Hollande et dans le grand-duché de Luxembourg, ces tronçons d'une plus grande patrie, il ne manque pas de journaux catholiques. Seulement très restreint y est le nombre d'organes consacrés avant tout à la sauvegarde des purs principes du catholicisme et à leur application intégrale et sans peur sur tous les terrains de l'activité sociale. Dans nos régions comme dans les autres pays où les catholiques sont assez puissants pour exercer une influence plus ou moins grande dans les affaires de l'Etat, les partis catholiques, obéissant — comme tout parti — à l'instinct de posséder le pouvoir, sont trop souvent amenés à confondre leur intérêt électoral avec les intérêts supérieurs de la Religion. On a vu que les partis catholiques, pour arriver ou se maintenir au gouvernement, n'ont pas craint de méconnaître la doctrine politique de l'Eglise. Oui, on a trouvé alors une presse catholique pour couvrir cet abandon des principes, soit en gardant le silence sur les actes blâmables des pouvoirs, soit en égarant simplement l'opinion catholique, d'autant plus facile à induire en erreur, qu'elle était privée des avertissements d'un journalisme resté courageusement fidèle aux enseignements du Magistère suprême...”
- (2) In -I-1861 (I, n. 1, p. 4) : „Ainsi que le faisait prévoir notre prospectus, une certaine irrégularité se produira dans l'apparition de nos premiers numéros. Cette irrégularité, toute momentanée et que nous ferons cesser promptement, provient de ce que notre service de correspondance n'est pas encore complètement organisé. — Vers le milieu de l'année ou lorsque l'intérêt des événements le permettra le mieux, nous ferons paraître, pendant quelque temps, deux numéros au lieu d'un par semaine, afin d'atteindre, avant le 31 décembre, notre chiffre de 52 numéros. — Notre deuxième numéro paraîtra au commencement de février prochain.”

- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -I-1861.
e. Drukker : L. Hebbelynck, rue des Baguettes 8, G.
g. Medewerker : A.-L.-G. van Bosboom-Toussaint. (1)

IV. (Liberaal) nieuws- en opinieblad, dat de Belgisch-Nederlandse toenadering wil bevorderen. (2)

97. — Le Courrier. (1848)

Volgens F. Vander Haeghen, Bibliogr. Gant., V, p. 249, verschenen vanaf het einde van april 1848 enkele afleveringen van een a-politiek nieuwsblad. In-f^e en over 2 kol., werd het tweemaal per week (zo. en do.) uitgegeven door J. Rousseau Zoon. Geen enkel nummer van dit blad kon worden teruggevonden.

98. — Courrier du Dimanche. (1878-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1189 : 13-I-1878 (I, n. 1), 12-V-1878 (I, n. 18).

(1) Wiens roman „Moïna” in vertaling als feuilleton wordt opgenomen.

(2) In -I-1861 (I, n. 1, p. 3) : „Nous venons fonder une œuvre périodique destinée à servir de guide et d'organe à ce besoin de *correspondance* intellectuelle et matérielle qui a été justement signalé entre la Belgique et la Hollande.

La *Correspondance Hollando-Belge* est une revue hebdomadaire spécialement créée pour étudier, vulgariser et défendre au besoin tout ce qui a rapport aux intérêts moraux et matériels de l'un et de l'autre pays : politique, législation, administration, économie politique, arts, lettres, sciences, agriculture, finance et commerce. De la sorte, la publication dont nous venons d'exposer le programme, s'adresse à toutes les classes éclairées de la société, aux hommes de savoir comme aux hommes d'affaires.

La *Correspondance Hollando-Belge* comprendra deux parties principales.

La première se composera d'études concernant toutes les questions à l'ordre du jour, d'intérêt commun ou d'intérêt spécial pour les deux pays. Ces articles émaneront d'hommes compétents et des écrivains les plus distingués de la Belgique et de la Hollande, dont nous nous sommes assurés la collaboration. La seconde partie, consacrée à la correspondance internationale proprement dite, renfermera des communications d'un caractère toujours précis, provenant de tous les centres d'activité politique, intellectuelle et commerciale. Dans cette partie se trouveront renseignés les ressources et les besoins de chaque groupe important des deux pays.

En un mot, la *Correspondance Hollando-Belge* a pour but de faire connaître sous leurs différentes faces et dans l'ensemble de leurs progrès respectifs la Belgique à la Hollande et la Hollande à la Belgique.”

- Brussel, M.I.P./C.B. : 13-I-1878 (I, n. 1), 23-VI-1878 (I, n. 24), 13-X-1878 (I, n. 40);
C.F. : 20-I-1878 (I, n. 2), 8-X-1878 (I, n. 39).

II. a. Ondertitel : „Journal d'annonces de l'arrondissement de Gand”.

d. Prijs : 2 F. per jaar of gratis. (1)

e. Formaat :

— 46 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp.;

— 59 × 44 cm., 5 kol., 4 pp., op 12-V-1878 (I, n. 18) en verder;

— 54,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 6-X-1878 (I, n. 39).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

— Place du Béguinage 15, G.

— Place St-Michel, G. vanaf 6-X-1878 (I, n. 39).

III. a. Eerste nummer : 13-I-1878.

Laatst voorhanden nummer : 13-X-1878 (I, n. 40).

b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker :

— Lod. De Vriese, Place du Béguinage 15, G.;

— Lod. De Vriese, Place St-Michel, G. vanaf 6-X-1878 (I, n. 39).

IV. A-politiek annoncenblad.

99. — Le Courrier de la Flandre. (1823-1826)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 11 : 15-X-1823 (n. 1), 6/7-IX-1824 (n. 214), 8-IX-1824 (n. 215), 1826 (n.20-288).

— Brugge, S.B. : 1826.

(1) „*Le Courrier du Dimanche* est distribué gratis : 1. dans les cafés, estaminets et autres établissements publics de la ville de Gand; 2. dans le principal estaminet de chaque commune de l'arrondissement de Gand et des autres localités importantes de la province; et 3. pendant la saison des bains, dans les hôtels des villes d'eau : Ostende, Blankenberghe, Heyst, Nieuport.”

- II. a. Ondertitel : „Journal religieux, politique, littéraire et commercial”.
- c. Motto : „Quid leges sine moribus, vanae proficiunt?... Horat.”.
- d. Prijs : 44 F. per jaar.
- e. Formaat : 36,5 × 22,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 6 × per week.
- h. Adres :
- „De l’Imprimerie de B. Poelman, Editeur”;
- „De l’Imprimerie de J. Poelman, rue Hauteporte, n° 19”
in 1824-1826.
- III. a. Eerste nummer : 15-X-1823. (1)
Laatste nummer : 6-XII-1826 (n. 288). (2)
- b, c, d, e, f. : Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofd-
redacteur :
- B. Poelman;
- J.-B. Poelman, in 1824-1826. (3)
- g. Medewerkers : Pr. Zinzerling (4), Th. Schellinck. (5)
- IV. Katholiek oppositieblad, dat de weg naar het unionisme nog
niet had gevonden, wel echter heeft voorbereid. (6)

(1) Volgens A. WARZÉE, o.c., p. 511, op 1-X-1823, doch rechtgezet in het ms. van de tweede uitgave. (Brussel, M.I.P.).

(2) Opgevolgd door de *Catholique des Pays-Bas* op 7-XII-1826.

De verandering werd op 6-XII-1826 (n. 288, p. 3) slechts aangekondigd door de korte vermelding : *Le Courrier de la Flandre* paraîtra demain sous le titre de *Catholique des Pays-Bas*.

Volgens A. BARTELS, *Documens ...*, p. 15 was het blad bezweken aan „la faiblesse de sa constitution”.

(3) Over J.-B. Poelman (1795-1841), aangesteld drukker van het bisdom, zie : F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, V, p. III.

(4) Samen met J.-B. Poelman tot gevangenisstraf veroordeeld op 14-X-1825 wegens persmisdrijf. Cfr. P. CLAEYS, *Mémorial...*, p. 457; A. BARTELS, *Documens...*, p. 21.

In het begin van 1825 was J.-B. Poelman reeds aangeklaagd door minister Van Maanen, doch door het gerecht vrijgesproken. Cfr. HÉLIAS D’HUDDGHEM, *De l’administration de la Justice aux Pays-Bas*, p. 32.

(5) Zie : *Gazette van Vlaenderen*.

(6) „Œuvre isolée de quelques jeunes ecclésiastiques, défendit le principe de la suprématie spirituelle, inhérent au catholicisme, comme à toute religion positive”, zegt A. BARTELS (o.c., p. 15) die er aan toevoegt :

„En effet nous ne comprendrions pas que les ministres d’une loi divine, ou réputée telle, ne lui attribuassent pas le droit de régler toutes les actions humaines. La question reste seulement de savoir si cette obéissance peut ou doit être imposée par une contrainte extérieure : là est toute la différence et la seule dissidence possible entre catholiques sous le rapport de la liberté des opinions religieuses”.

Op te merken valt dat het blad een driemaandelijks *Revue politique* in brochurevorm verzorgde, waarin het voornaamste buitenlands nieuws was gecondenseerd.

Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 174.
- J. E. NÈVE : Gand sous le régime hollandais, p. 171.
- R. VAN SINT-JAN : Die politische Presse Belgiëns, p. 132.
- A. BARTELS : Documens hist. sur la Révolution belge, p. 15.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, p. 32.
- P. CLAEYS : Mémorial de la ville de Gand, p. 434.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, p. 511.

100. — *Courrier de Gand.* (1825)

- I. Bewaarplaats : Gent, U.B./G. 14752. a, G. 14753. a.
- II. a. Ondertitel : „Journal politique et littéraire; Annonces et Avis divers”.
 - d. Prijs : 48 F. per jaar.
 - e. Formaat : 37 × 22 cm., 2 kol., 4 pp.
 - f. Periodiciteit : dagelijks.
 - h. Adres : rue Courte-des-Chevaliers, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-IX-1825 (n. 1). (1)
 - Laatste nummer : 14-XI-1825 (n. 75). (2)
 - d, e. : Drukker-Uitgever : H. Vandekerckhove Fils.
 - f. Hoofdredacteur : P. Peseux. (3)

(1) Niet te verwarren met de *Courrier de Gand et des deux Flandres* (1822).

De nieuwe *Courrier de Gand* was voorafgegaan door een prospectus, ondertekend door H. Vandekerckhove en Peseux, waarvan wij in de papieren van A. Warzée (Brussel, M.I.P.) een afschrift vonden :

„L'Apparition d'un nouveau journal nous semble justifié par deux motifs : la marche progressive du Gouvernement sur la ligne des idées que le siècle a faites, la situation morale de notre ville, siège d'une université et dans laquelle les évènements publics, la littérature et les arts, dont les journaux sont comme le miroir, doivent avoir un intérêt plus vivant qu'ailleurs.

Ce journal sera principalement rédigé par M. Peseux, rédacteur depuis sept années du *Journal de Gand*. Des motifs graves et qui seront facilement appréciés ont pu seuls le déterminer à se séparer d'un établissement qu'il était parvenu à élever à un haut point de prospérité. Il a dû songer à travailler enfin pour lui”.

(2) Voortgezet door *L'Impartial* (1825-1826) op 15-XI-1825 (n. 76).

Het laatste nummer (p. 1) verklaart deze titelwijziging als volgt :

„Comme beaucoup de personnes confondent le *Courrier de Gand* avec le *Courrier de la Flandre*, à dater du 15 courant le premier portera le titre suivant : *L'Impartial, journal politique et littéraire, annonces et avis divers*”.

De *Courrier de la Flandre*, voorloper van de *Catholique des Pays-Bas*, verscheen van 1823 tot 1826.

(3) Zie *Journal de Gand*.

IV. Liberaal, regeringsgezind, nieuwsblad.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 146.
- A. WARZÉE : *Les journaux de la Flandre Orientale*, p. 512.
- J. VERSTRAELEN : *De katholieke pers te Gent*, p. 34.

101. — (Le) *Courrier de Gand*. (1851-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1187 : 25-XI-1852 (II, n. 95), 6-III-1859 (IX, n. 29).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 26-X-1851 (I, n. 8), 8-V-1853 (III, n. 37), 19-IV-1855 (V, n. 31);
C.F. : 4-VII-1852 (II, n. 54), 17-V-1855 (V, n. 39).

II. a. Ondertitel :

- „Journal littéraire, commercial, maritime et d'annonces”;
- „Journal littéraire, commercial et d'annonces”, in 1853;
- Geen, in 1855 en verder.

d. Prijs :

- 6 F. per jaar;
- 8 F. per jaar, in 1859.

e. Formaat : 41,5 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit :

- 2 × per week (zo. en do.);
- 3 × per week, in 1859.

h. Adres : Petite rue de la Station 3, G.

III. a. Eerste nummer : 2-X-1851 (?).

Eerst voorhanden nummer : 26-X-1851 (I, n. 8).

Laatst voorhanden nummer : 6-III-1859 (IX, n. 29).

d, e. Uitgever, Drukker : R. Verhulst et Sœur, petite rue de la Station 3, G.

IV. A-politiek nieuws- enannoncenblad.

102. — Le Courrier de Gand. (1859)

Zie : „Bode van Gent — Le Courrier de Gand”. (1859).

103. — Courrier de Gand et des deux Flandres. (1822)

I. Bewaarplaats : Gent, U.B./G. 14752, G. 14753.

II. c. Motto : „Diversité, c'est ma devise”.

d. Prijs : 40 F. per jaar.

e. Formaat : 36,5 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres : rue Courte-des-Chevaliers, G.

III. a. Eerste nummer : 1-I-1822.

Laatst voorhanden nummer : 31-III-1822 (n. 90). (1)

d. e. Uitgever-Drukker : H. Vandekerckhove, rue Courte-des-Chevaliers.

IV. A-politiek nieuwsblad. (2)

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : Bibl. Gant., V, p. 146.

— A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, p. 512.

— J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, p. 34.

(1) F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, V, p. 146, verwekt de indruk, en J. VERSTRAELEN, *o.c.*, p. 34, beweert dat de publicatie bleef doorlopen tot 1825 en op dat ogenblik slechts een titelwijziging onderging. Bij de *Courrier de Gand* van 1825 gaat het echter, alhoewel de drukker dezelfde is gebleven, om een nieuw blad.

(2) Ingebonden bij het tweede deel van de jg. 1830 van de *Journal de Gand* (Gent, U.B./J. 14), het ongedateerd prospectus van de *Courrier de Gand et des deux Flandres* : „Le nouveau journal se distinguera par ce caractère de modération, sans lequel on ne peut parvenir à connaître la vérité, qui échappe souvent dans le flux et le reflux des partis et des prétentions rivales. On y défendra les doctrines généreuses, le respect des principes, l'action des lois et la cause des mœurs et des sentiments religieux ; tout ce qui est utile à l'humanité, tout ce qui l'honore, tout ce qui peut tendre au soulagement de la condition humaine, formeront les élémens du *Courrier de Gand et des deux Flandres*.

En favorisant le développement des lumières et la propagation de l'instruction, on cherchera à s'appuyer sur la vérité et à éviter le prestige des illusions...”

104. — *Le Courrier Vélocipédique* — *Wielrijderskoerier*.
(1895-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1497 : 25-V-1895 (I, n. 1), 7-VII-1895 (I, n. 6).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 25-V-1895 (I, n. 1), 14-VII-1895 (I, n. 7).

II. a. Ondertitel :

- „Journal Hebdomadaire illustré — Organe des Flandres” op 25-V-1895 (I, n. 1);
- „Organe français-flamand. — Vlaamsch-Fransch orgaan”, op 7-VII-1895 (I, n. 6).
- d. Prijs : 6 F. per jaar, 10 ct. per nummer.
- e. Formaat : 26 × 18 cm., 2 kol., 8 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks.
- g. Oplage : 3.000 (1).
- h. Adres : Boulevard du Béguinage 65, G.

III. a. Eerste nummer : 25-V-1895.

- Laatst voorhanden nummer : 14-VII-1895 (I, n. 7).
- e. Drukker : L. De Poorter, Boulevard du Béguinage 65, G.
- f. Hoofdredacteur : B. De Trébla.
Directeur : Théod. De Poorter.
- g. Medewerker : J. Yvoi.

IV. A-politiek, sport- enannoncenblad.

V. Bibliografie :

- F. LAUTERS : *Les Débuts du Cyclisme en Belgique*, Bruxelles 1936, pp. 237-238.

105. — *Cri de Guerre*. (1889-)

Zie : *Oorlogs-kreet* — *Cri de guerre*. (1889-).

(1) Op 25-V-1895 (I, n. 1) : „Ce n° est tiré à 3.000 exemplaires.”

106. — La Cuisine Flamande — De Vlaamsche Keuken.
(1904-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 647 : 14-II-1904 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 14-II-1904 (I, n. 1);
C.B. : 14-II-1904 (I, n. 1), 25-III-1906 (III, n. 12).

II. d. Prijs : 2,50 F. per jaar.

e. Formaat : 42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit :

- „paraissant les Dimanche et Vendredi de chaque semaine”
- wekelijks, op 25-III-1906 (III, n. 12).

h. Adres : „Imprimerie F. et R. Buyck, rue St.-Georges 55 à Gand”.

III. a. Eerste nummer : 14-II-1904.

Laatst voorhanden nummer : 25-III-1906 (III, n. 12). (1)

b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Ph. Paternoster (Rue Neuve 151, Bruxelles).

e. Drukker : F. et R. Buyck frères.

IV. Tweektalig vak- enannoncenblad voor de hotel- en voedingsnijverheid.

107. — Dagelyks Nieuws van Klokke Roelandt. (1792-1793)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 4310 (coll. F. Vander Haeghen);
G. 11146. a.

II. c. Motto :

„Als ik kleppe 't is brand,
Als ik luye 't is Victorie in 't land”.

d. Prijs : „twee oortjens”.

e. Formaat : 8 × 10,5 cm., 4 pp.

f. Periodiciteit : dagelyks.

(1) Nog vermeld in de *Annuaire général de la Presse belge* van 1909, p. 276.

- III. a. Eerste nummer : ?-XII-1792 (n. 11). (1)
 Laatste nummer : ?-III-1793 (n. 70). (2)
 e. Zonder vermelding van drukker. (3)
 g. Opsteller : K. Broeckaert. (4)

IV.-V. Zie : *Dagelyks nieuws van Vader Roeland*.

108. — *Dagelyks Nieuws van Vader Roeland*. (1792)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 4310 (Coll. F. Vander Haeghen);
 G. 11146.

- II. a. Ondertitel : „Pendant van Père Du Chêne”. (5)
 d. Prijs : „twee oortjens”.
 e. Formaat : 8 × 10,5 cm., 4 pp.
 f. Periodiciteit : dagelijks.

- III. a. Eerste nummer : ?-XII-1792.
 Laatste nummer : ?-XII-1792 (n. 10). (6)
 e. Zonder vermelding van drukker.
 g. Opsteller : K. Broeckaert.

-
- (1) Voortzetting van *Dagelyks nieuws van Vader Roeland* (1792), n. 10. Bij gelegenheid van deze titelwijziging lezen wij in het blad (n. 11) :
 „Zommige eenvoudige menschen zullen mogelyks vraegen, well waerom heeft men nu den tytel van ons Gends Nieuwsblaedjen verandert? Wat kwaed was daer in? Neen Vrienden! daer en stak geen Ding daer in; want 't is het zelve wat tytel dat hedendags een schrift of boek draegt, als het maer voordeelich is voor het algemeyn welzyn.”
- (2) In strijd met de steeds aangehaalde vermelding van F. VANDER HAEGHEN (o.c., V, p. 394) verscheen het blad tot in maart 1793. Het voorlaatste nummer (n. 69) bevat inderdaad een bericht over gebeurtenissen te Gent van 6 maart. Het laatste nummer (n. 70) zou derhalve op 8 maart kunnen verschenen zijn.
- (3) Volgens F. VANDER HAEGHEN (o.c., V, p. 394) wellicht gedrukt door E. A. t' Servranx.
- (4) Volgens F. VANDER HAEGHEN (o.c., VI, p. 320). Over Karel Broeckaert (1767-1826) die ook *De Sysse-panne* opstelde, zie verder : PH. BLOMMAERT : *De Nederduitsche schrijvers van Gent*, pp. 390-397; en : J. O. DE VIGNE : *De Zuidnederlandsche schrijvers...*, pp. 39-49.
- (5) Zinspeling op de Parijse *Père Duchêne* van Marat.
- (6) Voortgezegt door *Dagelyks nieuws van Klokke Roelandt* (1792-1793).

IV. Heftig en vaak grof satirisch blad, dat de aanhechting van onze gewesten bij Frankrijk bepleitte. (1)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 394; VI, p. 320.
- J.-E. NÈVE : *Gand sous la domination française*, p. 268.
- G. ÉCLAIR : *Étude sur la presse gantoise*, *Gand-Échange*, I (1893) nr. 3.
- V. FRIS : *Bibl. de l'histoire de Gand (1500-1850)*, p. 155.
- PH. BLOMMAERT : *De Nederduytsche schrijvers van Gent*, pp. 390-397.
- J. O. DE VIGNE : *De Zuidnederlandsche schrijvers van het tijdstip der Fransche overheersching*, p. 39-41.
- I. VON DÜRINGSFELD : *Von der Schelde bis zur Maas*, III, pp. 293-295.

109. — **Dagelykschen Courier van het Departement van de Schelde. (1795-1796)**

- II. c. Motto : „Vryheid, gelykheyd, echtheyd.”
d. Prijs : „zeven schellingen wisselgeld voor dry maenden.”
e. Formaat : in-4°, 2 kol.
f. Periodiciteit : 2 × per week (di. en do.).
h. Adres : „tot Gend by den Borger Stéven”.

- III. a. Stichtingsdatum : 20-X-1795.
Laatst gekend nummer : 30-I-1796, n°. 12.
b, c, d, e, f. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : A.-B. Stéven. (2)

IV. Nieuwsblad. (3)

-
- (1) J. O. DE VIGNE : o. c., p. 40 : „Zijn waar inzicht was de algemeene gedachten der nieuwe fransche vrijheidsleer in Vlaanderen te doen indringen, en was zijn stijl soms ook meer dan luimig, het was hem ernst met het doel dat hij beoogde.”
- (2) André-Benoît I Stéven (1757-1812), die in 1794 zonder veel succes, de *Vaderlandsche Gazette van Gend* lanceerde tegen de *Gazette van Gend* (cfr. F. VANDER HAEGHEN, *Biogr. Nat.*, XXIII, c. 834), van 1802 tot 1804 de (*Journal du Commerce, des Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut*) en in 1815 de *Journal Universel* van Lodewijk XVIII drukte voor rekening van J. N. Houdin (cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., *ibidem*, en *Bibliogr. Gant.*, V, pp. 33-34.)
- (3) Zoals blijkt uit het editoriaal van het eerste nummer (20-X-1795) :
„Prospectus. Aengezien de toerusting, aangaende de legers over den Rhy, alsmede die der Italiaensche kusten, langs hoe meer ernstig worden; zoo heb ik besloten een Dag-blad uyt-te-geven, het welk op het nouwkeurigste al het nieuws diesaengaende, zal bevatten : alsmede het merkweerdigste wat in de gantsche uytgebreydheyd onzer Republiek geschied.”

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gand*, VI, p. 247.
- G. ÉCLAIR : *Étude sur la presse gantoise, Gand-Échange*, I (1893), n. 3.
- J.-E. NÈVE : *Gand sous la domination française*, p. 269.

110. — *The Daily Advertiser to the British Army. (1745)*

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 11089.1.
(Ontdekt door F. Vander Haeghen).

II. a. Ondertitel : „Published by Authority”.

d. Prijs : „Price Two-pence”.

e. Formaat : 22 × 16,5 cm., 2 kol., 2 pp.

f. Periodiciteit : dagelijks (?).

h. Adres : „Ghendt : Printed next Door to the Post Office.”

III. a. Enig aangetroffen nummer : 28-II-1745 (n. XIX).

c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : Jean Meyer.

IV. Nieuws- enannoncenblad, bestemd voor de Engelse officieren, die in 1745 omwille van de Oostenrijkse Successieoorlog in de Nederlanden vertoefden.

V. Bibliografie :

- PAUL BERGMANS : *Un journal anglais imprimé à Gand au XVIIIe siècle*. (In : *Gand-Échange*, I, n. 7), Gand, 1893.

111. — *La Défense. (1887-)*

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1193 : 5-II-1887 (I, n. 1).

— Brussel, M.I.P./C.F. : 5-II-1887 (I, n. 1), 13-VIII-1887 (I, n. 27).

- II. a. Ondertitel : „Journal de Propagande Anti-Socialiste”.
 d. Prijs : 2,50 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
 e. Formaat : 50 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
 h. Adres : rue de l'Étrille 14, G.
- III. a. Eerste nummer : 5-II-1887.
 Laatste voorhanden nummer : 13-VIII-1887 (I, n. 27).
 e. Drukker : H. Cnops, rue de l'Étrille 14, G.
- IV. Antisocialistisch strijdblad. (1)

112. — De Dokwerker. (1890-1892, 1898-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1194 : 15-XII-1890 (I, n. 1), -III/IV-1892 (II, n. 3), -XI-1902 (4de ser., n. 5).
- Gent, V. : 1890-1891 (I, n. 1-13), -VIII/IX-1899 (2de ser., n. 8), -V-1900 (2de ser., n. 10).
- Antwerpen, S.B./F.V. : -II-1891 (I, n. 3), -V-1891 (I, n. 6), -VIII-1891 (I, n. 9), -II/III-1899 (2de ser., n. 4), -I-1905 (XVII, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -II-1891 (I, n. 3), -V-1892 (II, n. 4), -VIII/IX-1899 (2de ser., n. 8), -X-1903 (4de ser., n. 16), [-VII-1906] (XVIII, n. 7), -IV-1907 (XIX, n. 4); C.F. : -III/IV-1892 (II, n. 3), -I-1899 (2de ser., n. 3); V.H. : -XI-1898 (2de ser., n. 1).

II. a. Ondertitel :

- „Orgaan uitsluitelijk aan de belangen der dokwerkers gewijd”;
- „Orgaan van de gentsche Dokwerkersvereniging”, vanaf -XI-1898 (2de ser., n. 1);
- „Belgisch orgaan der internationale Federatie der Dockers”, vanaf -I-1905 (XVII, n. 1).

(1) Op 5-II-1887 (I, n. 1, p. 1) : „Notre ville de Gand est le centre du socialisme belge. Il faut viser au cœur.

Le courageux combat que livre notre confrère *De Lichtstraal*, nous le livrerons comme lui et nous marcherons côte à côte”.

Zie ook : *De Verdediging*.

- c. Motto : „Proletariërs aller landen vereenigt U!“, tot -V-1892 (II, n. 4).
 - d. Prijs : niet vermeld.
 - e. Formaat : 31,5 × 22,5 cm., 2 kol., 4 pp.
 - f. Periodiciteit : in principe maandelijks.
 - g. Oplage : in 1890-1891, een totaal van 40.000 exemplaren voor de 12 eerste afleveringen. (1)
 - h. Adres : zie : Drukker.
- III. a. Eerste nummer : 15-XII-1890.
 Laatste voorhanden nummer : -IV-1907 (XIX, n. 4). (2)
- d, e. Uitgever, Drukker :
 — J. Foucaert, Oostakkerstraat 226, G.;
 — F. Hardyns, Haspelstraat 20, G., vanaf III/IV-1892 (II, n. 3);
 — Ed. Stautemas, wisselend adres, G., vanaf -XI-1898 (2de ser., n. 1).
- IV. Syndikaal orgaan van de socialistische dokwerkers.
- V. Bibliografie :
- L. DELSINNE : *Le mouvement syndical en Belgique*, p. 157.
 - P. DE WITTE : *Geschiedenis van Vooruit*, p. 212 en passim.

113. — De Domper. (1891-1892)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 671 : 2-VIII-1891 (I, n. 1), 1-XI-1891 (I, n. 14), 2-I-1892 (II, n. 1).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 16-VIII-1891 (I, n. 3), 4-X-1891 (I, n. 10), 8-XI-1891 (I, n. 15).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 2-VIII-1891 (I, n. 1), 9-VIII-1891 (I, n. 2), 4-X-1891 (I, n. 10), 18-X-1891 (I, n. 12), 1-XI-1891 (I, n. 14);
 C.F. : 8-XI-1891 (I, n. 15), 13-III-1892 (II, n. 11).

(1) Volgens het jaarverslag, verschenen in -XII-1891 (I, n. 13, p. 1).

(2) De publicatie van het blad werd, naar aanleiding van een misklukte staking in 1891-1892 en de daaropvolgende desorganisatie van Gentse dokwerkers, in 1892 onderbroken. (Cfr. P. DE WITTE, o.c., p. 212), en pas in 1898 hervat. *De Dokwerker* wordt nog als verschijnend vermeld in de *Annuaire de la Presse belge*, 1910-1911, p. 257.

- II. a. Ondertitel : „Geïllustreerd Weekblad”.
- b. Titeltekening : vanaf 1-XI-1891 (I, n. 14) een domper, gehouden boven een brandende stad, en door volgende verzen toegelicht :
- „Geen domperKEN, een DOMPER is 't...
 Zie na en meet, Socialist,
 Hoe diep zijn hoed, hoe breed zijn rand!
 Een domper, die geen vriend'lijk licht
 Maar wel den brand dooft dien gij sticht,
 Het oproersvuur, den stedebrand —
 Daarop den domper vast en dicht!...
 Wij stellen op den kandelaar
 't licht van wat goed is, recht en waar.
 Maar wat gij met geweld en list
 Ontsteekt — het vuur van nijd en twist
 En wrok en haat bij daad en woord,
 Dat onder 's DOMPERS breeden boord,
 moet toegedekt en doodgesmoord”.
- d. Prijs : 2,5 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
- e. Formaat : 43 × 31 cm., 4 kol., 4 blz.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : Oudburg 32, G.
- III. a. Eerste nummer : 2-VIII-1891.
 Laatst voorhanden nummer : 13-III-1892 (II, n. 11).
 Laatste nummer : 24-IV-1892 (II, n. 17). (1)
- b, c, d, e. Stichter, eigenaar, uitgever, drukker : G. Eylenbosch,
 Oudburg 32, G.
- IV. Strijdblad van de „Antisocialistische Werkliedenbond”. (2)

114. — De Donkersteeg — La Rue obscure. (1874-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1195 : 11-X-1874 (I. n. 1).

(1) Voortgezet door *De Nationale Vlag* op 1-V-1892 (II, n. 18).

(2) Uit de programma verklaring van 1-VIII-1891, jg. I, n. 1 :
 „... een domper zoo groot, zoo breed en zoo diep, dat hij niet alleen de brandstichtende toorts van het socialisme, maar eenen stedebrand, gelijk de Commune er opvlammen doet, kan omsluiten en toedekken”.

- Brussel, M.I.P./C.B. : 20-XII-1874 (I, n. 11);
C.F. : 22-XI-1874 (I, n. 7).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 1-XI-1874 (I, n. 4).

- II. a. Ondertitel : „ook genoemd Hemelrijkstraat en Avond-
straatje. — Ou rue du Paradis.”
 - d. Prijs : gratis.
 - e. Formaat : 44,5 × 32 cm., 2 kol., 4 pp.
 - f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
 - g. Oplage : 1.000.
 - h. Adres : Donkersteeg 2, G.
- III. a. Eerste nummer : 11-X-1874.
Laatst voorhanden nummer : 20-XII-1874 (I, n. 11).
 - e. Drukker : C. Annoot-Braeckman, Koornmarkt, G.

IV. Annoncenblad.

115. — De Draek. (1848)

- I. Bewaarplaats :
 - Gent, U.B./G. 2367, G. 2359.
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 18-VI-1848 (I, n. 1), 2-VII-1848
(I, n. 3).
 - Antwerpen, S.B./F.V. : 23-VII-1848 (I, n. 6).
- II. a. Ondertitel : „Liberael en Vaderlandsch Weekblad”.
- b. Vignet : draek die twee figuren verscheurt, de ene getooid
met een kaarsendomper, de andere met een phrygische
muts. (1)
- d. Prijs : 8 F. per jaar.
- e. Formaat :
 - 36 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 38 × 27 cm., vanaf 25-VI-1848 (I, n. 2).
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : Sint-Pieters-Plein 80, G.

(1) Zie ook de strekking van het blad.

III. a. Eerste nummer : 18-VI-1848.

Laatste nummer : 10-XII-1848 (I, n. 26).

b. Stichters : Paul Van Loo, Van Paene en Edward Michels. (1)

e. Drukker : I.-F. Siéron, Sint-Pietersplein 80, G.

IV. Hefdig antirepublikeins strijdblad. (2)

116. — Le Drôle de Corps. (1883-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 658 : 30-IX-1883 (I, n. 1), 4-XI-1883 (I, n. 6), 2-XII-1883 (I, n. 10), 30-XII-1883 (I, n. 14), 27-I-1884 (II, n. 4).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 30-IX-1883 (I, n. 1), 23-XII-1883 (I, n. 13), 27-I-1884 (II, n. 4);
C.F. : 30-IX-1883 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel :

— „Journal drôlatique des Loustics”;

— „Revue théâtrale, musicale et littéraire”, vanaf 27-I-1884 (II, n. 4).

b. Vignet : Nar.

(1) Cfr. I. VON DÜERINGSFELD, *Von der Schelde bis zur Maas*, II, pp. 114-115.

(2) Het verschijnen van dit blad moet gezien worden in het kader van de republikeinse beroeringen, verwekt door de Parijse februari-omwenteling van 1848. In de wetgevende verkiezingen van 13-VI-1848 hadden de democratische kandidaten te Gent de nederlaag geleden. *De Draek* schijnt het orgaan te zijn van de liberale constitutionele associatie die definitief had gebroken met de democratisch gerichte liberalen, momenteel gesteund door de *Messenger de Gand* en vooral door *De Broedermin* en *Vlaenderens Welvaren*. Over de gebeurtenissen te Gent in 1848, zie verder : D. DESTANBERG, *De Kiezingen te Gent*, pp. 98-120.

Op 18-VI-1848 (I, n. 1, p. 1) had het blad zich als volgt aan zijn lezers voorgesteld : „*De Draek* zal een liberael en volksgezind blad zyn; 't is te zeggen dat zy zich als kampvechter zal aenstellen voor al de vryheden, welke een volk dat redeneert billykerwyze bekomen kan. Zy zal bovendien *constitutionneel* en *monarchael* zyn, omdat zy de overtuiging heeft dat eene monarchy, gegrond op eene constitutie zoo liberael als de onze, alleen bekwam is de rust en de vrede, zoo noodzakelyk aen koop-handel en nyverheid, te behouden.”

Verder afficheert het blad een gematigd antiklerikalisme en een overtuigd flamin-gantisme.

- c. Motto :
 „Aimer, chanter et boire,
 Jusqu'aux sombres bords,
 Telle est l'unique histoire,
 D'un bon Drôle de Corps.
 Babilas”.
- d. Prijs : 4 F. per jaar; 10 ct. per nummer.
- e. Formaat :
 — 35 × 21,5 cm., 2 kol., 4 pp.;
 — 39 × 24 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf 27-I-1884 (II, n. 4).
- f. Periodiciteit : wekelijks.
- h. Adres : Rue digue de Brabant 84, G.
- III. a. Eerste nummer : 30-IX-1883.
 Laatste voorhanden nummer : 27-I-1884 (II, n. 4).
 d, e. : Uitgever-Drukker : De Keukelare, rue digue de Brabant
 84, G.
- IV. A-politiek, satirisch blad.

117. — De Drukkers. (1887-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1200 : -I-1888 (I, n. 3).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -XI-1887 (I, n. 1), -I-1888 (I, n. 3),
 -XI-1888 (II, n. 1);
 C.F. -IV-1888 (I, n. 6).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : -II-1888 (I, n. 4).
- II. a. Ondertitel : „Maandelijksch Orgaan voor Letterzetter, Boekbinders, Boek- en Steendrukkers”.
- b. Vignet : Drukkersymbolen met de woorden : „ Verlichting — Ontvoogding”.
- c. Motto : „Recht moet macht worden. — Geene plichten zonder rechten”.
- d. Prijs : 0,75 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
- e. Formaat : 39,5 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Steurstraat 6, G.

- III. a. Eerste nummer : -XI-1887.
 Laatst voorhanden nummer : -XI-1888 (II, n. 1).
 d, e, f. Uitgever, Drukker, Beheer : F. Van de Wiele, Steur-
 straat 6, G.
- IV. Socialistisch syndikaal blad en vakblad. (1)

118. — De Druipers. (1905-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 222 : 1906 (II, n. 7, 9-14), 1907/1908 (III),
 1908/1909 (IV), 1909/1910 (V), 1910/1911 (VI, n. 1-11),
 1911/1912 (VII), 1912/1913 (VIII, n. 1, 2, 4-12), 1913/
 1914 (IX).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1-VI-1906 (II, n. 7), 15-VI-1906
 (II, n. 8), 15-VII-1906 (II, n. 10), 15-I-1910 (V, n. 11).

- II. a. Ondertitel : „Officieel orgaan der stedelijke Federatie van
 de Boek- en Druknijverheid van Gent”.
- b. Vignet : 2 ineengestrengelde handen, vanaf 15-III-1907
 (III, n. 1).
- c. Motto :
 — „Strijdt voor een goed loon. Hebt uwe vakvereniging
 lief”.
- „Strijdt voor een goed loon. Hebt uwe vakvereniging
 lief. Werft nieuwe leden”, vanaf 15-III-1907 (III, n. 1).
- d. Prijs :
 — 2,50 F. per jaar, 10 cent. per nummer;
 — 1,50 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 15-III-1907
 (III, n. 1).
- e. Formaat : 37 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit :
 — halfmaandelijks (1 en 15);
 — maandelijks, vanaf 15-III-1907 (III, n. 1).
- h. Adres :
 — St. Lievenstraat 104, G.;
 — Van Akenstraat 8, G., vanaf 15-III-1907 (III, n. 1).

(1) Orgaan van de „Vrije Drukkers-vereeninging”.

III. a. Eerste nummer : 1-III-1905 (?).

Eeerst voorhanden nummer : 1-VI-1906 (II, n. 7).

Laatst voorhanden nummer : 1-IV-1914 (IX, n. 12). (1)

e. Drukker :

— A. Cnudde, St.-Lievenstraat 104, G.;

— P. Saelens, Van Ackenstraat 8, G., vanaf 15-III-1907 (III, n. 1);

— J. Reyniers Slijpstraat 84, G., vanaf 15-V-1909 (V, n. 3);

— P. Saelens, Van Ackenstraat 8, G., 1-II-1912 (VII, n. 12).

f. Beheer :

— A. Cnudde, St. Lievenstraat 104, G.;

— P. Saelens, Van Ackenstraat 8, vanaf 15-III-1907 (III, n. 1)

IV. Socialistisch syndikaal blad en vakblad.

119. — De Duiventeelt (van Vlaanderen) (2). (1873-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1201 : 2-II-1873 (I, n. 5), 27-IV-1873 (I, n. 17), 17-VIII-1887 (V, n. 33), 23-VI-1878 (VI, n. ?), -V-1879 (VII, n. 3).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 26-I-1873 (I, n. 4), 11-V-1873 (I, n. 19);

C.F. : 21-III-1875 (III, n. 116).

— Antwerpen, S.B./F.V. : 2-II-1873 (I, n. 5).

II. a. Ondertitel :

— „Weekblad voor Maatschappijen en liefhebbers van pluimgedierten”;

— „Vlaamsch Orgaan voor liefhebbers en Maatschappijen van Duivenfokkerij”, op 17-VIII-1877 (V, n. 33);

— „Voor Liefhebbers en Maatschappijen, Orgaan der Gaaschietingen en Volksspelen”, op 25-VI-1878 (VI, n.?)

— „Orgaan voor Maatschappijen en Liefhebbers”, in -V-1879 (VII, n. 3).

(1) Verscheen nog na de oorlog 1914-1918.

(2) Tot 1877 (jg. V).

- d. Prijs :
 - 5 F. per jaar, 15 ct. per nummer;
 - 3 F. per jaar, op 17-VIII-1877 (V, n. 33) en verder;
 - 2 F. per jaar, in -V-1879 (VII, n. 3).
- f. Periodiciteit : wekelijks (20.).
- h. Adres : Violettenstraat 25, G.

- III. a. Eerste nummer : 5-I-1873 (?)
 - Eerst voorhanden nummer : 26-I-1873 (I, n. 4).
 - Laatst voorhanden nummer : -V-1879 (VII, n. 3).
- d, e. Uitgever, Drukker : H. De Ceuninck, Violettenstraat 25, G.

IV. A-politiek sport- enannoncenblad.

120. — L'Écho du Commerce et de l'Industrie. (1907-1909)

- I. Bewaarplaats :
 - Brussel, M.I.P./C.F. : 17-XI-1907 (I, n. 3).
 - Gent, U.B./J. 645 : 17-IX-1907 (I, n. 1), 17-II-1909 (II, n. 6).
- II. a. Ondertitel : „Journal d'Annonces paraissant le 17 de chaque mois”.
 - d. Prijs : gratis.
 - e. Formaat : 62 × 45 cm., 4 kol., 4 pp.
 - f. Periodiciteit : maandelijks.
 - h. Adres : rue de l'Ecole 53, Mont-St.-Amand.
- III. a. Eerste nummer : 17-IX-1907.
 - Laatst voorhanden nummer : 17-II-1909 (II, n. 6). (1)
 - d. Drukker : A. Vandeweghe, rue Basse des champs 61, G.

IV. A-politiekannoncenblad.

(1) Een aanvraag om inlichtingen, door *Le Fureteur* in 1908 aan het blad gericht, bleef zonder antwoord. Cfr. *Le Fureteur*, VI (1908), p. 31.

121. — L'Écho des Flandres. (1825)

- II. a. Ondertitel : „(ou) Chronique de Gand”.
e. Formaat : in-4°, 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : 2 × per week.
h. Adres : rue Courte-des-Chevaliers, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-IX-1825. (1)
d, c. : Uitgever, Drukker : H. Vandekerckhove Fils.
f. Hoofdredacteur : R. Alexandre. (2)
- IV. ?

122. — L'Écho des Flandres. (1856-1864)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 6 : 1856-1864.
— Brussel, K.B./J.B. 87 : 1856-1861.

II. a. Ondertitel :

- „Journal politique, industriel, commercial et agricole”.
— „Politique — Industrie — Commerce et Agriculture”,
vanaf 1/2-V-1859 (IV, n. 121/122), tot 31-XII-1860
(IV, n. 365).

d. Prijs :

- 12 F. per jaar;
— 16 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 5-XII-1856
(I, n. 273).

(1) Wij vonden al deze gegevens in het manuscript van A. Warzée (Brussel, M.I.P.). In 1845, bij de eerste redactie van zijn werk over de belgische pers had hij van *L'Écho des Deux Flandres* gesproken. „Ce Journal paraissait vers 1830”. (Cfr. *Les journaux de la Flandre Orientale*, p. 514), wat door L. Bertelson (*Tableau chronologique*, p. 13) werd weergegeven als „paraissait à Gand en 1830”.

De nota's van het manuscript der voorziene tweede uitgave, zijn blijkbaar een nadere precisering van deze vage vermelding.

(2) „... qui a quitté la rédaction du feuilleton du *Journal de Gand*, pour donner tous ses soins à *L'Écho des Flandres*”, zoals A. Warzée (manuscr.) het eerste nummer citeert, dat hij dus in handen moet gehad hebben.

Verwondering kan het alleszins wekken, dat H. Vandekerckhove, die op 1-IX-1825 het eerste nummer uitgaf van de *Courrier de Gand*, eveneens met een van de *Journal de Gand* overgekomen hoofdredacteur (P. Peseux), op dezelfde dag met een tweede blad naar de gunst van het Gentse lezerspubliek zou gedongen hebben.

- e. Formaat :
 — 40 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.;
 — 46 × 32 cm., 3 kol., 4 pp. vanaf 5-IV-1856 (I, n. 17);
 — 51 × 34 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 16/17-XI-1856 (I, n. 254/255).
- f. Periodiciteit : 6 × per week.
- h. Adres :
 — Rue du Bas-Escaut 24, G.;
 — Rue des Champs 66, G., vanaf 1/2-V-1859 (IV, n. 121/122);
 — Rue courte du Jour 18, G., vanaf 1/2-I-1861 (V, n. 1/2).

III. a. Eerste nummer : 20-III-1856.

Laatste nummer : 30-VI-1864.

d. Uitgever : C. Vyt, rue du Bas Escaut 24, G. tot -IV-1859.

e. Drukker :

— B. De Vos, G.;

— C. Vyt, rue du Bas Escaut 24, G., vanaf 1/2-I-1857 (II, n. 1);

— A. Vandeweghe, rue des Champs 66, G., vanaf 1/2-V-1859 (IV, n. 121-122);

— A. Vandeweghe, rue courte du Jour 18, G., vanaf 1/2-I-1861 (V, n. 1/2).

g. Medewerkers : Ch.-F. Waelbroeck (1), V. Waldack. (2)

IV. Liberaal nieuwsblad. (3)

(1) Over Ch.-F. Waelbroeck (1824-1877), die aan de *Messenger de Gand* heeft meegewerkt en later nog aan de *Journal de Gand* en de *Flandre Libérale*, zie A. Callier : Ch.-F. Waelbroeck, in Univ. de Gand. *Liber Memorialis*, I.

(2) In een merkwaardig artikel, „Les journalistes-comédiens”, over de gentse perswereld, in *Le Furet* van 27-XI-1859 (I, n. 10, p. 3) typeert Aug. Larouat hem als volgt :

„Victor Waldack est un jeune parvenu. Il y a quelques années, il eût tout au plus joué les utilités dans cette troupe. Le jeune premier de M. Larouat, a de l'audace, du sang-froid, de l'aisance, qualités que l'on n'acquiert pas, si on ne les tient de la nature. Le jour où l'on entendit que ce jeune homme de lettres faisait de ses exploits dans l'*Écho*, on dit : „ Ah Bah !” en l'on voulait rire, et l'on prit l'*Écho* et l'on lut. On le prend encore, on le lit encore, mais on ne rit plus. Petit Poucet a grandi, mais Petit Poucet est devenu plus fier. S'il est plus vu, il est moins aimé...”

(3) Op 20-III-1856 (I, n. 1, p. 1) had het blad zich als volgt aan zijn lezers voorgesteld :

„Il existe dans nos provinces peu de journaux politiques à bon marché. On peut même dire qu'il y a à peu près disette complète d'organes français de cette espèce. Ce fait est regrettable, parce que les grands journaux sont peu accessibles à la bourgeoisie, qui compte dans son sein un grand nombre d'électeurs.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V., p. 324.
- A. SIMON : Réunions des évêques de Belgique, 1830-1867, p. 125.

L'Écho des Flandres aspire avant tout à se rendre utile aux lecteurs qui n'ont que peu de loisirs pour se mettre au courant des affaires publiques. Si ce rôle est modeste, il a son importance et nous croyons qu'il y a là des services réels à rendre.

Le but que nous indiquons ici trace la voie que nous suivrons.

Et d'abord *l'Écho des Flandres* évitera avec soin les polémiques stériles, les discussions purement personnelles, sans intérêt pour le lecteur, sans utilité pour la chose publique. — Il s'attachera surtout à éclairer la bourgeoisie sur ses vrais et durables intérêts, et sur ceux des classes ouvrières, qui se confondent avec ceux-là.

C'est pourquoi les questions relatives à l'industrie, au commerce et à l'agriculture, occuperont une place importante dans les colonnes de *l'Écho des Flandres*. Il s'efforcera de vulgariser les solutions pratiques de la science économique, souvent peu connues ou dédaignées, et dont l'application peut seule néanmoins apporter un remède sérieux, efficace, au malaise des populations.

Aussi *l'Écho des Flandres* poursuivra-t-il avec énergie toutes les réformes qui se rattachent aux économies, à la répartition des impôts, au crédit, à la législation douanière, enfin à l'administration de la commune".

Het blad zal verder grote aandacht besteden aan onderwijsproblemen, waarbij het het onderricht van het nederlands vooral ter harte zal nemen, want

„... on a trop oublié que la langue flamande est avant tout notre langue maternelle, que le français n'est qu'une langue adoptive, et que s'il y a nécessité de ne pas ignorer celle-ci, il est indispensable de connaître celle-là".

Op godsdienstig gebied staat het blad de volledige scheiding van Kerk en Staat voor : „Tout autorité religieuse, à quelque culte qu'elle appartienne, qui pèse sur l'État et lui enlève une portion quelconque de ses prérogatives, tend non seulement à comprimer les consciences, mais aussi à entraver le développement de l'industrie et du travail.

Nous serons donc de ceux qui combattront énergiquement l'intrusion du clergé dans la politique ou dans l'administration : il faut qu'en matière d'enseignement, en matière de charité, dans toutes les sphères ou l'action de l'État est légitime, cette action soit libre et absolument indépendante.

Il existe en Belgique un parti qui, dans ses folles tentatives de domination, le regard tourné vers le passé, rêvant le retour d'institutions que l'indignation des peuples semblait avoir balayées pour toujours, a déclaré aux libertés garanties par la constitution une guerre ouverte et acharnée. Pour lui, la liberté de conscience et d'enseignement, la liberté de la presse et d'association, ne sont guère que des accidents dans la vie des peuples, des concessions momentanées et déplorables faites à la corruption des temps ; — le progrès consiste à les faire disparaître ! Et nous le voyons à l'œuvre, par ses journaux, par des chansons ignobles, par une propagande incessante, s'adressant à toutes classes, fausser l'esprit public et saper la loi fondamentale dans ses bases.

Pour nous qui voyons dans le règne paisible et l'exercice incontesté de ces libertés une condition essentielle de développement intellectuel, de moralité, de bien-être et de sécurité publique, nous serons les adversaires inflexibles de ces tentatives insensées. Avec tous les bons citoyens, nous défendrons la constitution contre les excès de ses ennemis".

(...)

„Tel est notre programme.

L'Écho des Flandres entre dans la lice libre d'engagements. Il n'a pas de coterie à servir, de candidature à prôner, de haines à assouvir, de préjugés à ménager ou à exploiter.

123. — L'Écho de Gand. (1854)

I. Bewaarplaats :

- Brussel, M.I.P./C.F. : 2-V-1854 (I, n. 2);
C.B. : 3-V-1854 (I, n. 3).

II. a. Ondertitel : „Journal du Soir”.

- d. Prijs : 12 F. per jaar.
e. Formaat : 43 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : dagelijks (behalve zondag).
h. Adres : rue Mont-au-Chaume, G.

III. a. Eerste nummer : 1-V-1854. (1)

Eerst voorhanden nummer : 2-V-1854 (I, n. 2).

Laatst voorhanden nummer : 3-V-1854 (I, n. 3). (2)

Laatste nummer : 4-V-1854 (I, n. 4). (3)

d, e. Uitgever, Drukker : Ch. Godier, rue Mont-au-Chaume.

La vérité seule sera sa règle, — la justice, sa loi, — l'intérêt public, le but constant de ses efforts. Il tâchera d'éclairer la bourgeoisie; il ne l'entretiendra pas dans des erreurs grossières ou dans des illusions fatales.

Il laissera à d'autres le triste privilège de servir d'odieuses rancunes, de décrier les hommes de bien, de glorifier toutes les palinodies; qu'ils continuent à ramper devant tout pouvoir qui s'élève, à combattre les réformes légitimes, en exploitant quelques intérêts froissés, — qu'à leur aise ils propagent le mensonge, s'agenouillent devant les préjugés, soufflèrent le bon sens; — il y a, pour le journalisme, un rôle plus digne; il nous importe peu s'il est moins lucratif”.

De lezing van *L'Écho des Flandres* werd in 1857 aan katholieken „sub gravi” verboden door de Belgische bisschoppen. Over deze maatregel, die tegelijk *De Broedermin* en de *Journal des Flandres* betraf, zie : A. SIMON, o. c., p. 125. Hierbij weze opgemerkt dat met de *Journal des Flandres* van het bisschoppelijk document natuurlijk de *Journal de Gand* is bedoeld. Wellicht bestond er een associatie tussen *L'Écho des des Flandres* en de *Journal de Gand*. Zo schreef het blad op 18-IX-1862 (VI, n. 261, p. 1) :

„Dans un but facile à deviner, nos adversaires ont répandu le bruit que *l'Écho des Flandres* est la copie exacte du *Journal de Gand*. Nous n'avons de commun avec ce dernier que les nouvelles reproduites par tous les journaux sans exception et cette combinaison nous permet d'offrir à nos lecteurs des documents étendus et fort intéressants...”

(1) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., p. 317.

(2) Cfr. Idem, ibidem : „Il n'en parut qu'un petit nombre de numéros.”

(3) Door *Le Nouvelliste* besproken op 7-V-1854 (XIV, n. 55, p. 1) :

„*L'Écho de Gand* mort au Berceau.

Les nouvelles politiques sont tellement importantes que le *Messageur* y a trouvé prétexte à une seconde édition, qui a vu le jour le premier du mois, sous le titre de *l'Écho de Gand*, journal du soir.

Cet écho a eu tant de retentissement, qu'il s'est éteint dès le quatrième numéro. C'est pour des circonstances indépendantes de la volonté du *Messageur* que la nouvelle feuille a cessé momentanément de paraître.

Voici comment le journal de la rue Mont-au-Chaume procédait pour former de sa composition un autre lui-même en raccourci : Il retranchait l'article de fonds

IV. Onafhankelijk nieuwsblad. (1)

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 317.

124. — L'Écho de l'Horticulture Gantoise. (1895-)

I. Bewaarplaats

- Gent, U.B./J. 1205 : 9-I-1897 (III, n. 2), 24-III-1900 (VI, n. 12), 14-VI-1902 (VIII, n. 24).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 16-II-1895 (I, n. 7), 2-X-1897 (III, n. 40), 15-XI-1902 (VIII, n. 46), 1-VIII-1908 (XIV, n. 31);
C.F. : 30-V-1896 (II, n. 21).

et le feuilleton, conservait le bulletin politique, transformait sa correspondance — qui est celle de quiconque veut la payer — en correspondance de *l'Écho de Gand*, y ajoutait ce que la troisième édition de *l'Indépendance* lui apportait dans le courant de l'après-midi, et le tour était fait. C'était en un mot, une édition non revue, non corrigée et considérablement diminuée.

Le *Messager* s'est aperçu bien tardivement que *l'Écho de Gand*, que l'on obtenait à prix réduit, au lieu de devenir une spéculation productive devait l'enterrer tôt ou tard. Il n'aurait pas manqué, en effet, de devenir son *aqua tofana*; car quand on pouvait se procurer *l'Écho* au coût du papier, on devait nécessairement lui accorder la préférence sur le grand journal qui excédait quatre fois sa valeur. Un pareil calcul était si simple que nous sommes étonnés qu'il ne soit point venu à l'idée du *Messager* avant l'exhibition de son avorton. Bien de journaux ont fourni une courte carrière; jamais aucun ne s'est éclipsé en quatre jours. Ce bonheur était réservé à *l'Écho*. Sa disparition à la vérité n'est que *momentanée*; mais c'était bien la peine d'en occuper le public, quand dans un intervalle de quatre jours on annonce sa naissance et sa mort."

- (1) Bevat vooral berichten over de Turks-Russische oorlog. Het blad verantwoordde zijn verschijnen als volgt : „En présence des graves événements qui agitent l'Europe, de la grande lutte qui vient de s'engager et dont chaque heure, pour ainsi dire, peut vous apporter des nouvelles importantes, une ardente curiosité s'est emparé partout du public.

Quoique la Belgique par sa situation et sa position politique, soit en dehors de ces événements et que leurs résultats immédiats puissent moins l'atteindre, l'influence plus ou moins directe que peut exercer chez nous le contre-coup d'une grande perturbation européenne, rend très-explicable l'avidité avec laquelle sont recueillies les moindres nouvelles arrivant du théâtre de la guerre où émanant des gouvernements engagés dans la lutte.

Pour donner satisfaction à cette légitime curiosité, nous avons cru bien faire en publiant un nouveau journal, qui par la modicité de son prix sera à la portée de toutes les classes de lecteurs et, donnant les nouvelles les plus récentes et les plus complètes, servira de supplément aux autres journaux de la localité." (N. 2 en 3, p. 1).

II. a. Ondertitel :

- „Journal d'annonces horticoles et de tout ce qui a rapport à l'horticulture exclusivement pour Gand et ses principaux environs.” Op 16-II-1895 (I, n. 7).
- „Journal d'annonces... exclusivement pour les deux Flandres”, op 2-X-1897 (III, n. 40).

d. Prijs : gratis.

e. Formaat :

- 31 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
- 37 × 28 cm., 3 kol., 4 pp., op 1-VIII-1908 (XIV, n. 31).

f. Periodiciteit : wekelijks.

g. Oplage :

- 400, op 16-II-1895 (I, n. 7);
- 600, op 2-X-1897 (III, n. 40);
- 1.000, op 15-XI-1902 (VIII, n. 46).

III. a. Eerste nummer : 5-I-1895 (?).

Eerst voorhanden nummer : 16-II-1895 (I, n. 7).

Laatst voorhanden nummer : 1-VIII-1908 (XIV, n. 31).

e. Drukker : E. Adriaensens, Marché aux Grains, G.

IV. Annoncenblad.

125. — L'Éclair. (1911-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1206 : 11-XI-1911 (I, n. 2), 18-XI-1911 (I, n. 3).
- Brussel, M.I.P./V.H. : 2-XII-1911 (I, n. 5), 1-VI-1912 (II, n. 21/22);
- C.B. : 1-XI-1911 (I, n. 1), 2-XII-1911 (I, n. 5), 13-IV-1912 (II, n. 15);
- C.F. : 1-XI-1911 (I, n. 1), 18-XI-1911 (I, n. 3).

II. a. Ondertitel : „Journal de publicité rationnelle édité par l'office de publicité de l'Institut Commercial Gantois”.

- d. Prijs :
 — 5 cent. per nummer.
 — 5 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 18-XI-1911
 (I, n. 3).
- e. Formaat : 37 × 25 cm., 2 kol., 8 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (za).
- h. Adres : rue des Boutiques 5, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-XI-1911.
 Laatste voorhanden nummer : 1-VI-1912 (II, n. 21/22).
- d, f. Uitgever, Opsteller : Albert Leclercq.
- e. Drukker : Imprim. de l'Institut Commercial Gantois.
- IV. Tweetalig blad gewijd aan boekhoudings-, reclame- en commerciële problemen.

126. — De Eendracht (1891-)

Zie : *L'Union — De Eendracht*.

127. — De Eendracht. (1893-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1208 : -III-1895 (III, n. 4).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 1-I-1894 (II, n. 7);
 C.F. : -VI-1896 (IV, n. 3).

II. a. Ondertitel : „Officieel orgaan der Algemeene Vereeniging van Koffiehuishouders, Herbergiers, Kosthuishouders, Liqueur- en Limonadeverkoopers van het Arrondissement Gent.”

- d. Prijs : gratis, of 3,5 F. per jaar.
- e. Formaat : 42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Heiliggeeststraat 3, G.

- III. a. Eerst voorhanden nummer : I-I-1894 (II, n. 7).
 Laatste voorhanden nummer : -VI-1896 (IV, n. 3).
 e. Drukker : Wauters en Clauwaert, Begijnenvest 99, G.
- IV. Blad tot verdediging van de herbergiersbelangen en tot bevordering van het drankverbruik.

128. — De Eendracht. (1901-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1207 : 28-IV-1901 (I, n. 4).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 31-III-1901 (I, n. 2).
- II. a. Ondertitel : „Orgaan der Samenwerking voor de Belangen van Herbergiers, Drankslijters en Bierverbruikers van 't Arrondissement Gent.”
 d. Prijs : gratis.
 e. Formaat : 42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : ?
 h. Adres : Onderstraat 3, G.
- III. a. Eerst voorhanden nummer : 31-III-1901 (I, n. 2).
 Laatste voorhanden nummer : 28-IV-1901 (I, n. 4).
 d, e. Uitgever, Drukker : G. Jacquain, Alb. Hulpiau opvolger.
- IV. Socialistisch (?) blad voor het coöperatief syndicaat der herbergiers.

129. — De Eigenaar. (1914-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1209 : 15-II-1914 (I, n. 1).
 — Brussel, M.I.P./C.F., C.B. : 15-II-1914 (I, n. 1).

- II. a. Ondertitel : „Officieel orgaan der Maatschappij Eigenaarsbelangen van het arrondissement Gent.”
 d. Prijs : 1 F. per jaar, 10 cent. per nummer.
 e. Formaat : 43 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : ?
 h. Adres : Dampoortstraat 61, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 15-II-1914 (I, n. 1).
 d. Uitgever : „Maatschappij Eigenaarsbelangen”.
 e. Drukker : E. De Laere, Hoogstraat 155, G.
- IV. A-politiek verenigings- enannoncenblad.

130. — L'Éperon. (1867)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1210 : -IX-1867 (I, n. 20).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 3-V-1867 (I, n. 1), -X-1867 (I, n. 23);
 C.F. : -IX-1867 (I, n. 22).

II. a. Ondertitel : „Journal politique et littéraire”.

- d. Prijs :
 — 10 ct. per nummer;
 — 5 ct. per nummer, vanaf -IX-1867 (I, n. 20).
 e. Formaat :
 — 38 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 — 42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf -IX-1867 (I, n. 20).
 f. Periodiciteit : onregelmatig. (1)
 h. Adres : Petite rue de la Station 3, G.

(1) In het eerste nummer, op 3-V-1867 (p. 1) stond de bedoeling voorop het blad stilaan tot een dagblad te laten uitgroeien.

„L'Éperon ne paraîtra dans les commencements, qu'une seule fois par semaine. Au bout de quelque temps, il sera publié deux ou trois fois par semaine. Enfin, plus tard, de journal hebdomadaire il est destiné à devenir feuille quotidienne. Pour le moment, le journal ne prendra pas d'abonnés afin de ne pas devoir changer à chaque instant l'abonnement.”

In deze verwachtingen schijnen de uitgevers zich vergist te hebben; uit de laatst voorhanden nummers blijkt immers dat het blad nog slechts maandelijks verscheen.

- III. a. Eerste nummer : 5-V-1867.
 Laatste voorhanden nummer : -X-1867 (I, n. 23).
 c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : René Verhulst-Daese,
 Petite rue de la Station 3, G.
 f. Opsteller : César Godvriend.
- IV. Vooruitstrevend liberaal opinie- en informatieblad. (1)

131. — L'État-Civil. (1911-1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1212 : 7-III-1911 (I, n. 9), 11-V-1914 (IV, n. 19).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 10-I-1911 (I, n. 1), 17-I-1911 (I, n. 2), 23-II-1914 (IV, n. 8);
 C.F. : I, n. 1 en 2.

II. a. Ondertitel :

- „De Burgerstand”;
- „De Burgerlijke Stand”, vanaf 17-I-1911 (I, n. 2).
- d. Prijs : gratis, of 20 ct. per nummer.
- e. Formaat : 56 × 42 cm., 5 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (di.).
- h. Adres : Karel-Lodewijk Dierickstraat 9, G.

(1) De strekking van het blad treedt duidelijk naar voor in het editoriaal van 3-V-1867 (p. 1) :

„... nous déclarons que *l'Éperon* est destiné à être un organe de ce qu'on appelle aujourd'hui le *libéralisme avancé*. — Défendre et essayer de faire passer dans la pratique les principes affirmés par le congrès libéral, voilà ce que nous voulons sincèrement. Attaquer et combattre ceux qu'on nomme les *catholiques* et ceux qu'on désigne sous le nom de *doctrinaires*, voilà ce que nous ferons énergiquement.”

„...
 „Mais qu'est-ce donc les *libéraux avancés*, autrement dit les *Jeunes*? Ne sont-ce pas en définitive les libéraux dans la vraie acception du mot, puis qu'ils ne veulent autre chose que la réalisation du programme de 1846? (...) Aussi est-ce parce que les hommes qui représentent le parti libéral, sont restés stationnaires ou à peu près immobiles, parce qu'ils ont peur de leur ombre, parce qu'ils ne poussent pas à de nouvelles conquêtes sur le terrain politique, parce qu'ils ont le tort immense de croire que tout est pour le mieux dans le meilleur des partis, qu'on les a qualifiés de *doctrinaires*. (...) C'est pour ces motifs que nous considérons les *doctrinaires* comme des adversaires des plus dangereux pour le libéralisme.”

- III. a. Eerste nummer : 10-I-1911.
 Laatste voorhanden nummer : 11-V-1914 (IV, n. 19).
 b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : Jos. Devynck,
 K. L. Diericxstraat 9, G.
- IV. Annoncenblad dat, naast de lijsten van huwelijken en geboorten,
 publicitaire aankondigingen van bijzondere aard bevat.

132. — L'Étoile. (1839)

- I. Bewaarplaats :
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 14-VI-1839 (I, n. 18).
- II. a. Ondertitel : „Journal du Soir”.
 c. Motto : „L'Union fait la Force”.
 d. Prijs : 50 F. per jaar.
 e. Formaat : 46 × 32 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : dagelijks.
 h. Adres : rue Basse 10, G.
- III. a. Eerste nummer : 28-V-1839 (?).
 Enig voorhanden nummer : 14-VI-1839 (I, n. 18). (1)
 e. Drukker : L. D'Hondt, rue Basse 10, G.
- IV. Doublure van de „*Journal des Flandres*”, waarvan het de meeste artikels overneemt; zie daar meer over het karakter, de uitgever en de medewerkers van dit blad.

133. — L'Étudiant Catholique. (1872-1882)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 124 : I-XVI-(1872-1882) behalve VIII-
 (1879-1880).

(1) A. WARZÉE : „*Journaux de Flandre Orientale*”, p. 512 : „a paru pendant un mois, en mai et juin 1839”.

— Brussel, M.I.P./C.B. : 7-III-1872 (I, n. 1), 12-XII-1874 (III, n. 41), 4-III-1876 (V, n. 1), 11-VI-1881 (X, n. 15);
C.F. : 25-V-1872 (I, n. 12), 30-IX-1876 (V, n. 31),
28-VIII-1880 (IX, n. 26).

II. c. Motto : „Instaurare omnia in Christo”.

d. Prijs : 6 F. per jaar.

e. Formaat : 31,5 × 21,5, 2 kol., 8 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (za.).

h. Adres :

— Rue Haut-port 52, G.

— Rue du Vieux-Bourg 30, G., vanaf 6-III-1880 (IX, n. 1).

III. a. Eerste nummer : 7-III-1872.

Laatste nummer : 22-II-1882 (X, n. 52). (1)

e. Drukker :

— S. Leliaert et Cie, rue Haut-Port 52, G.

— H. L. Stepman, Vieux-Bourg 30, G., vanaf 6-III-1880 (IX, n. 1).

IV. Heftig anti-liberaal strijdblad van de katholieke studenten der Belgische Universiteiten, vooral echter van de Gentse Rijks-universiteit. (2)

V. Bibliografie :

— P. BERGMANS : *Essai bibliographique sur les journaux d'étudiants*, Gand, 1890, p. 28.

134. — L'Étudiant Catholique. (1907-)

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.B. : 19-X-1907 (I, n. 1), 29-X-1908 (II, n. 1), 14-XII-1909 (III, n. 8), 10-XI-1910 (IV, n. 3), 22-X-1912 (VI, n. 1), 21-XI-1912 (VI, n. 3), 25-XII-1912 (VI, n. 5);

C.F. : 9-II-1908 (I, n. 9), 29-II-1908 (II, n. 1), 25-XII-1909 (III, n. 9), 7-IV-1912 (V, n. 12), 22-X-1912 (VI, n. 1), 6-XII-1912 (VI, n. 4), 14-I-1913 (VI, n. 6).

(1) Slechts aangekondigd door het korte bericht : „*L'Étudiant Catholique* cesse de paraître”.

(2) Cfr. citaten bij P. Bergmans, *o.c.*, pp. 26-28.

- Gent, U.B./J. 124 : 23-II-1908 (I, n. 10), 29-X-1908 (II, n. 1), 5-XI-1908 (II, n. 2), 12-XI-1908 (II, n. 3), 19-XI-1908 (II, n. 4), 16-XI-1909 (III, n. 4), 25-XII-1909 (III, n. 9), 3-VI-1911 (IV, n. 12), 1911-1914 (V-VII).

II. a. Ondertitel :

- „Organe bi-mensuel des étudiants catholiques Gantois”;
- „Journal hebdomadaire. Organe de la Jeunesse Catholique universitaire de Gand”, vanaf 29-X-1908 (II, n. 1);
- „Journal hebdomadaire. Organe des étudiants catholiques de Gand”, vanaf -X-1909 (III, n. 1);
- „Organe bi-mensuel des étudiants catholiques de Gand”, vanaf -X-1910 (IV, n. 1).

b. Titeltekening :

- Studentenfanfare, vanaf 22-X-1912 (VI, n. 1);
- Torens van Gent met op de voorgrond gevleugelde St. Michiel, vanaf 25-XII-1912 (VI, n. 5).

c. Motto :

- „Dieu, Patrie, Liberté” (jg. I);
- Geen in jg II;
- „Sans Peur ni Bravade!” (jg. III);
- „Dieu, Patrie, Liberté” (jg. IV-VII).

d. Prijs : 3 F. per jaar.

e. Formaat :

- 47 × 33 cm., 4 kol., 4 pp. (jg. I-II);
- 57 × 21 cm., 5 kol., 4 pp. (jg. III);
- 42 × 30 cm., 3 kol., 4 pp. (jg. IV);
- 50 × 23 cm., 4 kol., 4 pp. (jg. V);
- 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 21-XI-1912 (VI, n. 3).

f. Periodiciteit :

- halfmaandelijks (jg. I);
- wekelijks (jg. II-III);
- halfmaandelijks (jg. IV-VII).

h. Adres :

- Rue du Poivre 12, G. (jg. I);
- Rue Magelein 8, G. (jg. II-III);

- Chapeau Rouge : Petite Turquie (jg. IV);
- Rue du Brochet 62, Gentbrugge (jg. V);
- Boulevard Horticulture 5, G., vanaf 6-XII-1912 (VI, n. 4);
- Rue Haute 40, G., vanaf 21-X-1913 (VII, n. 1);
- Rue des Champs 29, vanaf 10-I-1914 (VII, n. 7).

- III. a. Eerste nummer : 19-X-1907. (1)
 Laatste voorhanden nummer : 31-V-1914 (VII, n. 15). (2)
- e. Drukker :
- Th. Vergalen, Rue de la Caverne 32, G., (jg. I);
 - Impr. nationale, Impasse de la Fidélité 4, Bruxelles (jg. II);
 - Impr. Coomans, Chaussée de Haecht 230, Schaarbeek (jg. III);
 - J. Vander Schelden, Rue Basse 20, G., (jg. IV-VII).
- f. Hoofdredactie : Pierre Nothomb in 1908-1909 (jg. II).
- g. Medewerkers : Joseph Arendt in 1907-1908 (jg. I). (3)
- IV. Orgaan van de Gentse katholieke studenten, minder conservatief en veel positiever dan *L'Étudiant catholique* van 1872-1882.

135. — L'Étudiant indépendant. (1872)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1214 : 13-III-1872 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 13-III-1872 (I, n. 1);
- C.F. : 21-III-1872 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Journal hebdomadaire”.

- c. Motto : „Instaurare omnia in libertate.” (4)
- d. Prijs : niet vermeld.

(1) De afleveringen van de eerste jaargang dragen de vermelding „Année d'essai. N^o ...”. Bij de aanvang van de tweede jaargang op 29-X-1908 versmolt *L'Étudiant Catholique* met de sinds 1899 te Brussel uitgegeven *L'universitaire catholique*.

(2) Verscheen nog na de oorlog tot in 1938 en werd dan gewijzigd in *De Tok*.

(3) Merkwaardige bijdragen over sociale problemen in de eerste jaargang.

(4) Naar analogie met het motto van *L'Étudiant Catholique* (1872-1882) : „Instaurare omnia in Christo”.

- e. Formaat : 36,5 × 27,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks.
- h. Adres : Rue St.-Lievin 5, G.

III. a. Eerste nummer : 13-III-1872 (I, n. 1).

Laatst voorhanden nummer : 21-III-1872 (I, n. 2). (1)

d, e. Uitgever, Drukker : F. Hage, rue de Bruxelles 8, G.

IV. Strijdblad, opgericht door enkele studenten, om tegenover de pas gestichte *L'Étudiant Catholique* de principes van het liberalisme te verdedigen. (2)

V. Bibliografie :

- P. BERGMANS : Essai bibliographique sur les journaux d'étudiants, Gand, 1890, p. 28.

136. — L'Étudiant socialiste. (1890-1893)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 194 : 1890-1892 (I-II).
- Gent, „Vooruit” : 1890-1891 (I, n. 1-21).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1-XII-1890 (I, n. 1), 19-X-1891 (I, n. 18), 1-V-1892 (II, n. 10);
C.F. : 1-XII-1890 (I, n. 1), 10-VI-1891 (I, n. 16), 1-V-1892 (II, n. 10).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 1-XII-1890 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel :

- „Organe bi-mensuel des étudiants socialistes”;
- „Organe de la Fédération des étudiants socialistes belges”, vanaf 15-I-1891 (I, n. 4).

d. Prijs :

- 3 F. per jaar, 10 cent. per nummer;
- 2 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 1-XII-1891 (II, n. 1).

(1) Het nummer meldt (p. 4) dat : „Les rédacteurs étant répartis pendant les vacances sur les quatre points du globe, la publication du journal sera suspendue pendant trois semaines.”

(2) Op 13-III-1872 (I, n. 1, p. 1) : „Notre journal n'est que l'organe de quelques amis, décidés à ne pas laisser sans réponse les articles de *L'Étudiant Catholique*.”

- e. Formaat : 38 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit :
 - 2 × per maand;
 - onregelmatig, vanaf 15-I-1891 (I, n. 4).
- h. Adres : „Secretariat du Cercle des étudiants socialistes „Vooruit”, Gand.”

- III. a. Eerste nummer : 1-XII-1890.
 Laatst voorhanden nummer : 15-VI-1892 (II, n. 13). (1)
- d, e. Uitgever, Drukker :
 - J. Foucaert, rue Oostacker 226, G.
 - F. Hardyns, rue du Dévidoir 20, G., vanaf 10-I-1892 (II, n. 3).

IV. Propaganda- en strijdblad van de socialistische studenten.

137. — *L'Exportateur*. (1903-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1216 : 15-VIII-1903 (I, n. 12).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 15-XII-1903 (I, n. 20);
 C.F. : 15-X-1903 (I, n. 16).

II. a. Ondertitel : „The Exporter — Der Ausfühler”.

- d. Prijs : gratis.
- e. Formaat : 42,5 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 2 × per maand (1^e en 15^e).
- h. Adres : rue de la Cuiller 18-20, G.

III. a. Eerste nummer : 1-III-1903 (?).

- Eerst voorhanden nummer : 15-VIII-1903 (I, n. 12);
- Laatst voorhanden nummer : 15-XII-1903 (I, n. 20).

d, e. Uitgever, Drukker : J. Vanderpoorten.

IV. Gespecialiseerd annoucenblad tot bevordering van de export van tuinbouwproducten.

(1) Vanaf 15-III-1893 te Brussel gedrukt en uitgegeven. Cfr. *L'Abraham Verhoeven*, 1893, p. 44.

138. — Expositieblad. (1899)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./G. 14378.
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 1-VI-1899 (I, n. 1);
C.F. : 20-V-1899 (proefnummer), 1-VI-1899 (I, n. 1),
5/6-VIII-1899 (I, n. 54).
 - Antwerpen : S.B./F.V. : 1-VI-1899 (I, n. 1), 2-VI-1899
(I, n. 2).
- II. a. Ondertitel : „Gent. Provinciale Tentoonstelling”.
- b. Titeltekening : Maagd en wapen van Gent, met tentoonstellingsgebouwen op achtergrond.
- d. Prijs : gratis.
- c. Formaat : 50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : dagelijks.
- g. Oplage : ongeveer 2.000 ex. (1)
- h. Adres : Afdeling Drukkers, Provinciale Tentoonstelling, G.
- III. a. Proefnummer : 20-V-1899.
Eerste nummer : 1-VI-1899.
Laatste nummer : 30-IX-1899 (n. 81).
- d, e. : Uitgever-Drukker : F. & R. Buyck, Steendam 45, G.,
en H. Stepman Zoon, Lange Violettenstraat 23, G. (2)
- f. Redactie : H. Stepman en J. De Bruyne-Miry.
- IV. Bijzonder Annoncenblad, uitgegeven ter gelegenheid van,
en gedrukt binnen de omheining van de Provinciale Tentoonstelling te Gent in 1893.

139. — De Fakkel. (1894)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1217 : 30-IX-1894 (I, n. 20).
 - Brussel, K.B./F.M. : 28-I-1894 (I, n. 1), 27-V-1894
(I, n. 11).

(1) In het afscheidnummer van 30-IX-1899 (n. 81, p. 1) verzekerden de uitgevers dat in totaal 75.000 exemplaren waren verspreid geworden.

(2) Die voor de gelegenheid hun persen op de expositie zelf lieten werken.

- Brussel, M.I.P./C.B. : 28-I-1894 (I, n. 1), 8-IV-1894 (I, n. 7);
C.F. : 28-I-1894 (I, n. 1), 5-VIII-1894 (I, n. 16);
V.H. : 13-V-1894 (I, n. 10).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 28-I-1894 (I, n. 1), 25-II-1894 (I, n. 3), 19-VIII-1894 (I, n. 17), 28-X-1894 (I, n. 22).

II. a. Ondertitel : „Vrij Communistisch Orgaan der Vlaamsche Groepen”.

- d. Prijs : 1,50 F. per jaar, 10 ct. per nummer.
- e. Formaat : 37 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 2 × per maand.
- h. Adres :
— Vrijdagmarkt 3, G.
— Slijpstraat 40, G., vanaf 5-VIII-1894 (I, n. 16).

III. a. Eerste nummer : 28-I-1894.

Laatst voorhanden nummer : 28-X-1894 (I, n. 22).

- d, e. Uitgever, Drukker :
— Jozef Drieghe, Dendermondschen Steenweg 319, G.;
- Idem, Vrijdagmarkt 3, G., op 27-V-1894 (I, n. 11);
- Idem, Slijpstraat 40, G. vanaf 5-VIII-1894 (I, n. 16).

IV. Anarchistisch blad. (1)

V. Bibliografie :

- P. DE WITTE : De Geschiedenis van Vooruit, pp. 239-240.

(1) Op 28-I-1894 (I, n. 1, p. 1) :

„De Fakkel, die met deze voor het eerst het licht ziet, heeft zich ten doel gesteld, de algehele ontvoogding en vrijmaking van het in slavernij en ellende verkeerdende volk te bewerken.

De weg echter, door ons te volgen, om tot dit doel te geraken, zal in vele opzichten verschillen met dezen, welke tot hiertoe door vele andere arbeidersbladen werd gevolgd.....”

In zijn autobiografisch werk „De Geschiedenis van Vooruit” (pp. 239-240) schetst P. DE WITTE de sfeer waarin het blad ontstond, de moeilijkheden met Vooruit, en de omstandigheden waardoor het blad na korte tijd zijn verschijnen moest staken.

In -II-1895 gaf dezelfde uitgever een vlugschrift uit, onder de titel *De Korrekctie* (Gent, U. B./J. 1277), ter gelegenheid van de loting voor het legercontingent. Daarin kwam volgende aankondiging voor : „Leest en verspreidt *De Fakkel*, anarchistische blad, dat wederom zal verschijnen zaterdag 23 februari”.

Zie ook : *De Bloedwet* (1894).

140. — Feuille d’Affiches, Annonces et Avis Divers du
Département de l’Escaut. (1811)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 14. (1)
- Gent, S.B. : 1811.

II. d. Prijs : „dix francs dix centimes ou f. 5-12-0 par an”.

- e. Formaat : 37,5 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 2 × per week (ma. en do.).
- h. Adres : zie : Drukker.

III. a. Eerste nummer : 4-XI-1811. (2)

Laatste nummer : 12-XII-1811 (n. 12). (3)

- b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : „A Gand, de l’Imprimerie de F.-J. Bogaert-de Clercq, rue Basse”.

IV. A-politiek annoncenblad. (4)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, pp. I, 9.
- J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, pp. 275-276.
- E. DE CLERCQ : Du régime de la presse en Belgique sous l’Empire, *Revue trimestrielle*, 1865, pp. 85-95.

(1) Het blad is verkeerdelijk gecatalogeerd en ingebonden bij de reeks van de *Journal de Gand* alhoewel het thuishoort bij de reeks van de *Gazette van Gent*.

(2) Voorafgegaan door de tot 28-X-1811 (n. 99) gezamenlijk door F.-J. Bogaert en Houdin uitgegeven *Journal du Département de l’Escaut et Annonces*.

(3) Opgevolgd door *Journal du Département de l’Escaut* op 17-XII-1811, die in 1814 de oude titel *Gazette van Gend* zou hernemen.

(4) Op 11-XI-1811 (n. 3, p. 1) verscheen de volgende verklaring :

„F. J. Bogaert-de Clercq, imprimeur, rue Basse, ancien propriétaire de la *Gazette de Gand*, prévient le public qu’il paraît chez lui depuis le 4 novembre dernier, une *Feuille d’Affiches, Annonces et Avis divers*, dans laquelle en conformité du décret impérial du 26 septembre 1811, devront être insérées, à l’avenir, toutes les annonces tant civiles que judiciaires. Cette feuille autorisée par Mr. le préfet, paraîtra régulièrement tous les lundis et jeudis,...

On croit devoir faire observer que la feuille annoncée sera désormais la seule légale pour les publications précitées.

Depuis le 1 novembre le *Journal du Département* qui a remplacé le *Gazette de Gand* et le *Journal du Commerce* ne pourra plus publier des annonces et avis de la nature de celles dont il s’agit.”

Over de bepalingen van bewust keizerlijk decreet van 26-IX-1811, waardoor een einde kwam aan de associatie van Bogaert en Houdin, zie E. DE CLERCQ, *Du régime de la presse en Belgique*, pp. 83-91.

141. — La Feuille de Chou. (1862-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1218 : 5-X-1862 (I, n. 1).

- II. a. Ondertitel : „Journal paraissant tous les dimanches”.
b. Titeltekening : Tronende vredesmaagd met de emblemen van landbouw en industrie, kunsten en wetenschappen.
d. Prijs : 10 F. per jaar, 25 cent. per nummer.
e. Formaat : 37 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
h. Adres : Rue St-Georges 48, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 5-X-1862.

d, e. Uitgever, Drukker : I. S. Van Doosselaere, Steendam 48, G.

IV. A-politiek, satirisch blad. (1)

142. — Financieel Weekblad van het Huis R. Everaert — Gheysens. (1911-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1219 : 20-IV-1912 (I, n. 19).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 10-II-1912 (I, n. 9);
C.F. : 30-III-1912 (I, n. 16).

II. d. Prijs : gratis. (2)

e. Formaat : 21,5 × 11,5 cm., 6 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres : Dampoortstraat 88, G.

(1) Op 5-X-1862 : „*La Feuille de Chou* est le titre admis à la majorité des nombreux rédacteurs du spirituel journal qui naît aujourd'hui. On ne nous reprochera pas d'être trop ambitieux; seulement nous prendrons à tâche de réhabiliter un légume trop déprécié, selon nous, jusqu'à ce jour. Nous savons parfaitement qu'un pareil titre impose de grandes obligations, aussi n'est-ce qu'après mûres réflexions que nous l'avons choisi, parce que nous sommes convaincus de pouvoir remplir toutes ces obligations.”

(2) „Dit blad zal kosteloos verzonden worden aan alle klanten die er de aanvraag van doen. Vlaamsche of Fransche uitgave naar verkiezen.”

- III. a. Eerste nummer : 16-XII-1911 (?)
 Eerst voorhanden nummer : 10-II-1912 (I n. 9).
 Laatste voorhanden nummer : 10-IV-1912 (I, n. 19).
 b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : R. Everaert-Gheysens,
 Dampoortstraat 88, G.
 e. Drukker : niet vermeld.
- IV. A-politiek, financieel informatieblad.

143. — *Le Financier Gantois*. (1912-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1220 : 14-IX-1912 (II, n. 64).
 — Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 14-IX-1912 (II, n. 64);
 V.H. : 19-IV-1913 (III, n. 91).
- II. a. Ondertitel : „Organe financier hebdomadaire du comptoir
 de change Alfred Mortier”.
 d. Prijs : gratis. (1)
 e. Formaat : 36 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
 h. Adres : Rue des Rémoiseurs 37, G.
- III. a. Eerste nummer : 14-IX-1912 (II, n. 64). (2)
 Laatste voorhanden nummer : 19-IV-1913 (III, n. 91).
 b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Alfred Mortier, rue des
 Rémoiseurs 37, G.
 e. Drukker : J. Reyniers, rue des Rémoiseurs 86, G.
- IV. A-politiek financieel informatieblad.

(1) „Le journal sera envoyé gratuitement à toute personne qui en fera la demande par écrit.”

(2) Voortzetting van *Les Informations Boursières*.

144. — De Flamendiant. (1899)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 629 : 1/2-XI-1899 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B. : idem.
— Antwerpen, S.B./F.V. : 1/2-XI-1899 (I, n. 1).
- II. c. Motto :
„Ontwaakt, ten einde is geduld, Vlaanderen!
Boeien knellen al zijn ze verguld,
Vlaanderen! — Jan Ferguut”.
- e. Formaat : 32,5 × 25 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : ?
h. Adres : Lange Violettenstraat 23, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 1/2-XI-1899.
d, e. Uitgever, Drukker : H. Stepman, lange Violettenstraat 23, G.
f. Hoofdredactie : G. Lefèvre.
- IV. Onafhankelijk Vlaams strijdblad, voor de vervlaamsing van het onderwijs. (1)

145. — La Flandre. (1868-1871)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./G. 15806, J. 432.
- II. a. Ondertitel :
— „Feuille hebdomadaire paraissant le vendredi”;
— „Politique, industrie, commerce, littérature, beaux-arts”,
vanaf 1-1-1871 (III, n. 1).
- d. Prijs :
— 5 F. per jaar;
— 18 F. per jaar, vanaf 1-1-1871 (III, n. 1).
- e. Formaat : 53 × 35 cm., 4 kol., 4 pp.

(1) Als zodanig heftig gekant tegen de *Association Flamande pour la vulgarisation de la langue française*.

f. Periodiciteit :

— wekelijks (vr.);

— dagelijks, vanaf 1-I-1871 (III, n. 1). (1)

h. Adres : Rue St. Georges 62, G.

III. a. Eerste nummer : 13-XI-1868.

Laatste nummer : 31-III-1871 (III, n. 89). (2)

d, e. Uitgever, Drukker :

— I. S. Van Doosselaere;

— Van den Bulcke, vanaf 1-I-1871 (III, n. 1).

IV. Orgaan der Gentse liberale progressisten, die zich na de verkiezingsnederlaag van 1870 bij de doctrinairen aansloten. Naast berichtgeving en politieke polemieken (vooral met de *Bien Public*), ruimt het blad een aanzienlijke plaats in voor commercieel nieuws en beursberichten. (3)

V. Bibliografie :

— D. DESTANBERG : De kiezingen te Gent, pp. 212-214.

(1) Op 23-XII-1870 (II, n. 118, p. 1) werd deze wijziging als volgt aangekondigd :

„Cette modification nous a été dictée par des considérations pressantes, parmi lesquelles deux raisons ont surtout vaincu nos hésitations. La première, c'est que le pouvoir est aux mains des cléricaux, qui font de puissants efforts pour s'y consolider (...) Cette situation impose à la presse des devoirs nouveaux...

La seconde considération qui nous a décidés c'est que, en présence de la désagrégation des partis, à laquelle nous assistons en Belgique, il est de la dernière urgence que les idées radicales auxquelles nous sommes dévoués et que nous défendons depuis deux ans, aient à Gand un champion constant, toujours prêt à relever les agressions dont ces idées sont l'objet de divers côtés. C'est cette nécessité qui a déterminé nos amis politiques à fonder à Bruxelles un organe nouveau : *La Discussion*.

(2) Aangekondigd op 31-III-1871 (III, n. 88, p. 1; N. B. zowel n. 88 als n. 89 zijn gedateerd op 31-III-1871) :

„En déposant la plume, en laissant inachevé l'œuvre que nous avons entreprise, nous croyons devoir un mot d'explication à nos lecteurs et à nos abonnés.

(...) Les hommes en apparence les plus dévoués aux idées avancées sont restés sourds à notre appel, montrant ainsi que prêts à blâmer n'importe qui ou n'importe quoi, ils sont incapables de mettre courageusement la main à l'œuvre pour réformer l'ordre des choses qu'ils attaquent si vivement en paroles.

Réduits à ne compter que sur nos propres forces, nous ne pourrions continuer notre entreprise sans nous astreindre à des sacrifices de temps et d'argent excessifs pour des hommes qui considèrent le journalisme comme œuvre de propagande et n'y voient nu un marche-pied pour arriver aux honneurs, ni un moyen de participer quelque jour au banquet budgétaire.

D'autre part, l'isolement dans lequel nous sommes laissés, nous exposerait à nous transformer en coterie, et dès lors nous rendrait inhabiles à suivre les intérêts véritables du radicalisme, qui vit de libre discussion et nullement de l'affirmation dogmatique de doctrines politiques ou sociales, si parfaites qu'elles puissent être”.

(3) Zie D. DESTANBERG, o.c., p. 213, die het eerste nummer van het blad (15-XI-1868, p. 1) citeert.

146. — La Flandre Financière. (1912-)

- I. Bewaarplaats :
— Brussel, M.I.P./C.B. : 29-XII-1912 (I, n. 4);
C.F. : 26-I-1913 (I, n. 7).
- II. a. Ondertitel : „Organe industriel et financier, paraissant le
Dimanche”.
d. Prijs : 2 F. per jaar.
e. Formaat : 36,5 × 27, 5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
h. Adres : Quai des Tonneliers 3, G.
- III. a. Eerst voorhanden nummer : 29-XII-1912 (I, n. 4).
Laatst voorhanden nummer : 26-I-1913 (I, n. 7).
e. Drukker : V. Van Doosselaere, Boulevard de l'Heirnisse 17,
G.
- IV. A-politiek financieel informatieblad.

147. — La Flandre Libérale. (1874-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 453.
— Gent, L.F.L.
— Brussel, K.B./J.B. 503.
— Leuven, U.B./J. 24 : 1879-1881 (V-VII).
- II. a. Ondertitel : „Journal quotidien”, tot 30-XI-1875 (I, n. 365).
d. Prijs :
— 20 F. per jaar, 5 cent. per nummer;
— 20 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 1/2-XII-1875
(I, n. 366/367);
— 16 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 6-XI-1905
(XXXI, n. 310).
e. Formaat :
— 50,5 × 36 cm., 4 kol., 4 pp.;
— 55 × 36 cm., 4 kol., 4 pp. vanaf 4-II-1875 (I, n. 66);

- 61,5 × 44 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 1/2-XII-1875 (I, n. 366/367);
- idem, 6 kol., vanaf 1-I-1899 (XXV, n. 1);
- 56 × 44 cm., 6 kol., 6 pp., vanaf 1-I-1913 (XXXIX, n. 1).
- f. Periodiciteit : dagelijks.
- g. Oplage : 5.000 ex. in 1908. (1)
- h. Adres :
 - Rue Haut-Port 27, G.;
 - Couvent ter Velden, Place du Béguinage 15, G., vanaf 1/2-XII-1875 (I, n. 366/367);
 - Rempart St.-Jean 16, G., vanaf 25/26-II-1893 (XIX, n. 56/57);
 - Rue du Nouveau-Bois 3, G., vanaf 28/29-XI-1907 (XXXIII, n. 332/333);
 - Rue de Belle-Vue 57, G., vanaf 17-VI-1909 (XXXV, n. 168).

III. a. Eerste nummer : 1-XII-1874.

Laatste nummer : 12-X-1914. (2)

b. Stichter : Gebroeders Hippolyte en Albert Callier.

c. Eigenaar :

— Idem;

— „Soc. An. de la Presse Libérale gantoise”, vanaf 1894. (3)

d, e. Uitgever, Drukker :

— F. L. Dullé-Plus, rue Haut-Port 27, G.;

— L. De Vriese, rue de la Cuiller 5, en vervolgens Place du Béguinage 15, G., vanaf 1/2-XII-1875 (I, n. 366/367);

— H. Janssen, Place du Béguinage 15, G., vanaf 8-IX-1878 (IV, n. 251);

— W. G(h)esels, Place du Béguinage 16, G., vanaf 24-IX-1882 (VIII, n. 267);

— Idem, Rempart St.-Jean 16, G., vanaf 25/26-II-1893 (XIX, n. 56/57);

— A. De Brabandere, ibidem, vanaf 1-I-1895 (XXI, n. 1);

— J. Duvivier, ibidem, vanaf 3-VIII-1900 (XXVI, n. 215);

— Idem, Rue du Nouveau-Bois 3, G., vanaf 28/29-XI-1907 (XXXIII, n. 332/333);

(1) Cfr. P. FREDERICQ, Schets..., II, p. 293.

(2) Het blad verscheen opnieuw vanaf 12-XI-1918 (LXIV, n. 1).

(3) Voorzitter van de beheerraad was burgemeester H. Lippens.

— „Imprimerie de la Soc. An. de la Presse Libérale gantoise.” Gér. Ch. De Raeve, rue de Belle-Vue 57¹, G., vanaf 17-VI-1909 (XXXV, n. 168).

f. Hoofdredacteur :

— H. Callier;

— L. De Vriese, in 1875; (1)

— G. Abel, vanaf 1894; (2)

— Maurice De Weerdt, vanaf 1913. (3)

g. Medewerkers (4) : Fr. Laurent, Goblet d'Alviella, A. Sérésia, Rosalie Loveling, H. Van Duyse (5), E. Evenepoel (6), J. De Ridder, L. Varlez, A. Verbessens, Em. Logtenberg, Adolphe du Bois (7), Leon van Hollebeke, Louis Maeterlinck, Camille Verhé (8), Désiré Daue (9), Albert en Ferdinand Feyerick, Albert Story, Dr. E. Saroléa, Victor Fris, Prosper Claeys (10), Jean Guéquier, Ch. Waelbroeck (11), Camille De Bast, Albert Réville (12),

(1) Zie : *Gazette van Ledeberg* (1875).

(2) Gustave Abel (1866-1945), advocaat en provinciaal raadslid, reorganiseerde het blad, waarvan de oplage erg geslonken was na de liberale verkiezingsnederlaag van 1884. Hij legde meer nadruk op de literaire bijdragen en op de lokale berichtgeving. Hij was tevens hoofdredacteur van *Le Commerce et l'Industrie*, en medewerker aan *La Meuse* (Luik) en *L'Echo de l'Industrie* (Charleroi). Cfr. G. Vanzype : Gustave Abel, *Biogr. Nat.*, XXX, col., 2-3.

(3) Toen G. Abel ontslag nam om algemeen secretaris te worden van de nationale raad der liberale partij.

(4) De volledigste lijst wordt gegeven door het manuscr. van Désiré Daue. H. KEURVELS, o.c., pp. 10-12, geeft ook nuttige inlichtingen. Over de aansluiting van *La Flandre libérale* bij het persagentschap Havas-Reuter, zie : J. WILLEQUET, *Documents...*, p. 32.

(5) H. Van Duyse (1847-1899), journalist en archeoloog had meegewerkt aan *L'Opinion van Antwerpen* en *L'Opinion libérale van Namen*. Daarna was hij hoofdredacteur van de *Journal de Gand*. Cfr. *La Presse Universelle*, III (1899), p. 80.

(6) Edmond Evenepoel (1846-1931) zond vanaf 1881 muzikale en artistieke bijdragen uit Brussel. Cfr. J. WILLEQUET, *Documents...*, p. 20.

(7) A. Du Bois (1827-1900), vriend van H. Callier, had vanaf 1849 meegewerkt aan de *Messenger de Gand* en vervolgens aan de *Journal de Gand*. Hij was ook medeopsteller aan *La Flandre Judiciaire*, schreef bijdragen voor de *Messenger des Sciences historiques* en verzorgde de juridische kroniek in *La Flandre Libérale*.

Graaf O. de Kerchove de Denterghem schreef over hem een uitvoerige biografie als inleiding (p. 1-113) op twee delen „Essais et Notices”, waarin de bijdragen van A. Dubois verzameld werden. Zie ook : L. HYMANS, *Types et silhouettes*, pp. 50-51.

(8) C. Verhé (1866-1931) was voordien medewerker aan de *Petit Bleu* (Brussel) en de *Journal de Gand*. Cfr. L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 258.

(9) Eerst als corrector, vervolgens als redactie-secretaris.

(10) Historische bijdragen vanaf 1880, gebundeld in „Pages d'histoire locale gantoise”, 3 dln., Gent, 1885-1894.

(11) Over Ch.-F. Waelbroeck (1824-1877), die ook aan de *Messenger de Gand*, *L'Echo des Flandres* en de *Journal de Gand* zijn muzikale bijdragen had gezonden, zie : A. CALLIER : *Univ. de Gand, Liber Memorialis*, I.

(12) Alb. Réville (1826-1906) was predikant en protestants theoloog, en doceerde de

J. en I. Branquart, Ir. Em. Waxweiler (2), Vander Stegen, Henri Boddaert, Arthur Buysse, G. D'Hondt, gen. Kraus (3), Van Rysselberge (electriciteit), Osw. de Kerchove de Denterghem (plantkunde), M. Heins, Henri Keurvels (4), Charles Verstraete (5), G. Verstraete (6), R. De Smet, P. André, Daxhelet, Adolphe De Brabandere, Gustave Watelet, P. Bergmans (7), E. Discailles, H. Pirenne, A. Rolin, V. Deneffe, A. Counson, Alph. Van Werveke, D. Destanberg, Em. Mathieu, M. Wilmotte, Fuss-Amoré (8), P. Lippens, L. Grenier, H. De le Paulle.

IV. Liberaal strijd- en informatieblad, dat het anticlericalisme als eerste programmapunt vooropzette (9), doch op cultureel gebied een zeer hoogstaand peil bereikte. (10)

geschiedenis der godsdiensten aan het „Collège de France”. Parijse correspondent van *La Flandre libérale* in 1887; cfr. J. WILLEQUET, Documents pour servir à l'hist. de la presse belge, p. 30.

- (1) Later directeur van het „Institut Solvay” te Brussel.
- (2) Die de militaire bijdragen verzorgde, en tevens medewerkte aan het Brusselse blad *Le Soldat belge* onder de pseudoniem „Major La Flamme”. Cfr. *La Presse Universelle*, VI (1902), p. 126 (necrologium).
- (3) Zie : *Vaderland en Volksblad*. Over H. Keurvels (1852-1933), zie verder o. m. : L. BERTELSON, Journalistes-écrivains, p. 208.
- (4) Over Ch. Verstraete (gest. 1900), zie ook de *Journal de Gand*. Buiten de journalistiek verwierf hij bekendheid en erkentelijkheid door de reorganisatie van het Gentse jongensweeshuis, waarvan hij gedurende 34 jaar directeur was. Nam in 1886 deel aan de stichting van de „Associatie der Belgische Pers”, waarvan hij ondervoorzitter werd, en voorzitter van de afdeling der beide Vlaanderen. Cfr. G. VERSTRAETE, Association de la Presse Belge. Ephémérides; *La Presse Universelle*, V (1901), p. 14.
- (5) Tevens correspondent aan de *Soir* van Brussel en de *Matin* van Antwerpen. Cfr. *Ann. de la presse belge*, 1908-1909, p. 229; idem, 1910-1911, p. 188. Over G. Verstraete (1860-1939), zie ook : L. BERTELSON, Journalistes-écrivains, p. 259.
- (6) Vanaf 1885. Over Paul Bergmans (1868-1935), die ook aan de *Journal de Gand* en aan *Het Volksbelang* muziek- en theaterkronieken zond, zie : Univ. de Gand, Liber Memorialis, I, pp. 280-286; R. APERS, Rijksuniversiteit Gent, Liber Memorialis, I, pp. 157-173.
- (7) Parijse correspondent. Cfr. *Ann. illustr. de la presse belge*, 1908, p. 124.
- (8) In *De Gentsche Voorgeborchten* van 24-VI-1877 (III, n. 25, p. 2) beantwoordde de uitgever L. De Vriese een aanval van de katholieke *Eecloonaar* tegen de *Flandre Libérale* als volgt :
 „Een geuzenblad is het inderdaad, en ik ben er fier op, een geuzenblad uit te geven, omdat ik aldus de heilige zaak dien van de Vrijheid tegen de overweldigende kanker, die men het klericalisme noemt.”
 In zijn aanvangsnummer, op 1-XII-1874 (I, n. 1, p. 1) had *La Flandre Libérale* zelf verklaard :
 „Au moment de prendre rang dans la presse quotidienne, nous avons le devoir d'exposer au public le but que nous poursuivons. Peu de mots suffiront à cet effet. Nous sommes et nous resterons anti-cléricaux avant tout. Le clergé fait une guerre

V. Bibliografie :

— H. KEURVELS : Vijf en twintigste verjaardag van „La Flandre Libérale”, Gent, 1900.

de jour en jour plus acharnée aux libertés constitutionnelles; son but avoué est de nous ramener à la théocratie; et de jour en jour il gagne en force et en influence. Nous venons combattre ces tendances et défendre, dans la mesure de nos forces, les principes qui sont la base de notre état moderne.

Pendant longtemps, le parti libéral s'est fait illusion sur ses propres forces, et sur l'état des esprits dans le pays. Il a cru le règne du clergé devenu impossible, les théories ultramontaines condamnées, réprouvées par la nation presque toute entière, et, dans sa généralité tout au moins, il s'est endormi dans la plus fausse des sécurités. Une partie de ses soldats, croyant le combat fini, a mis bas les armes, et a tourné une activité précieuse vers des objets, à ses yeux, plus essentiels que la poursuite inutile d'un ennemi vaincu. D'autres, épris d'un idéal de liberté complète, absolue, séduits par les théories de certains économistes ont vu dans le pouvoir de l'Etat un obstacle à la libre expansion des forces individuelles. Ils ont cru donner à la liberté, à l'initiative privée tout ce qu'ils enlèveraient à la puissance sociale.

Ces dangereuses illusions n'ont pas tardé à produire l'effet qu'on en devait attendre : les catholiques sont revenus au pouvoir. Aujourd'hui, instruit par une rude expérience, le parti libéral presque tout entier est revenu à une appréciation plus saine des conditions de la lutte.

Loin d'être un obstacle à la liberté, l'Etat est en effet le seul pouvoir assez fort pour la garantir contre son véritable ennemi, l'Eglise catholique! Désarmer l'Etat c'est augmenter la puissance de l'Eglise : c'est livrer à son despotisme les individus sans défense. Nous avons donc à nous grouper autour du pouvoir civil, à nous appuyer sur lui pour défendre la liberté menacée, pour nous défendre nous mêmes.

Telle est la ligne de conduite que nous comptons suivre.”

De omstandigheden evolueerden echter; vanaf 1884 verorde het blad een verbeterd oppositie, doch een derde macht was op het politieke terrein verschenen, de Gentse socialisten met *Vooruit*.

Bij het overbrengen van zijn drukpersen naar de St-Jansvest op 25/26-II-1893 (XIX, n. 56/57) kondigde het blad een verjonging van de redactie aan, en zette opnieuw zijn doelstellingen uiteen :

„Dès son origine, la *Flandre Libérale* s'est vivement et constamment préoccupée des questions qui intéressent le peuple, les classes ouvrières, leurs intérêts moraux et économiques. La profonde modification qui est à la veille de s'accomplir dans nos institutions aura pour effet nécessaire de donner à ces questions une importance politique de plus en plus grande. Nous nous en réjouissons et nous consacrerons à ces problèmes une attention spéciale. Mais il ne nous faudra point modifier l'esprit dans lequel nous en poursuivrons l'étude.

Sans partager en rien l'hostilité systématique qu'affectaient naguère les catholiques belges pour toute intervention de l'Etat — que de fois on nous a traités de „statolâtres”! — nous sommes et resterons des partisans déterminés de la liberté en toute matière, religieuse, politique, économique. Ce principe est l'essence et la raison d'être du parti libéral : il séparera toujours celui-ci et du parti catholique et du parti socialiste; il trouvera en nous, demain comme hier, des défenseurs convaincus et dévoués, des adversaires de toute superstition comme de tout fanatisme; il nous fera plus préoccupés que jamais de l'émancipation intellectuelle et matérielle des masses laborieuses de la Belgique, de ces masses qui demain disposeront du pouvoir politique et qui auront à faire, avant d'en user avec indépendance et sagesse, un si long et si rude apprentissage!

Dans la situation actuelle, le devoir des hommes de bonne volonté, des libéraux, dont la foi est sincère et active, est de faciliter, de hâter dans la mesure du possible cette éducation politique. C'est ce devoir que nous essaierons de remplir.”

(10) Daarop wijst reeds de lijst der medewerkers. Vanaf 7-I-1900 publiceerde het blad daarenboven een uitstekend *Supplément Littéraire*.

- D. DAUE : Neuf lustres à la *Flandre Libérale*. Souvenirs (getypt ms., Gent, U.B./Ms. II, 10).
- A. BEHETS : 80 ans de la vie de la *Flandre Libérale*, *La Presse — De Pers*, 1955, pp. 6-16.
- *La Flandre Libérale*, jubileumnummer van -XII-1899.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 57-58.
- K. VAN ISACKER : Werkelijk en wettelijk land, pp. 174-175.

148. — La Flandre Sportive. (1908-1909)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 193 : 1908 (I, behalve de n. 28 en 29 van 25-XI en 2-XII-1908).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 13-I-1909 (II, n. 2).

II. a. Ondertitel :

- „Journal de tous les Sports — Organe Officiel de l'Association Athlétique La Gantoise”, vanaf 26-II-1908 (I, n. 1).
- „Journal de tous les Sports — Organe Officiel de l'Association Athlétique La Gantoise et du Royal Club Nautique de Gand”, vanaf 9-XII-1908 (I, n. 30).

d. Prijs :

- 3 F. per jaar, 10 ct. per nummer, vanaf 26-II-1908 (I, n. 1).
- 4 F. per jaar, 10 ct. per nummer, vanaf 9-XII-1908 (I, n. 30).

e. Formaat :

- 26 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.
- 46,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp. op 13-I-1909 (II, n. 2).

f. Periodiciteit :

- Veertiendaags (wo.), vanaf 26-II-1908 (I, n. 1). (1)
- Wekelijks (wo.), vanaf 9-XII-1908 (I, n. 30).

h. Adres : Quai du Pont-Neuf 11, G.

(1) Doch in feite wekelijks van 25-III-1908, jg. I, n. 3, tot 27-V-1908, jg. I, n. 12.

- III. a. Eerste nummer : 26-II-1908.
Laatste nummer : 13-I-1909 (II, n. 2). (1)
e. Drukker : V. Roegiers-Van Schoorisse, rue Courte de la Croix 1, G.

IV. A-politiek Sportblad. (2)

149. — Flandria. (1899-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 623 : 24-VI-1899 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 24-VI-1899 (I, n. 1).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 24-VI-1899 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Industrie — Agriculture — Hygiène — Arts — Travaux publics. — Nijverheid — Landbouw — Gezondheidsleer — Kunsten — Openbare Werken”.

- d. Prijs : 5 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
- e. Formaat : 55 × 39,5 cm., 5 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : ?
- h. Adres : Rempart St-Jean 16, G.

- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 24-VI-1899.
e. Drukker : Ad. De Brabandere, St-Jansvest 16, G.

IV. A-politiek, economisch en kultureel informatieblad. (3)

150. — La Flèche. (1873-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1222 : 23-IV-1874 (II, n. 20).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 25-XII-1873 (I, n. 3).

(1) Wordt voortgezet door *Olympic* op 20-I-1909 (II, n. 3).

(2) Op 26-II-1908, jg. I, n. 1, kondigde het blad zich als volgt aan : „En lançant *La Flandre Sportive*, nous avons eu la prétention de combler une lacune. En effet, dans les deux Flandres où tous les sports sont si passionnément pratiqués et où les sociétés sportives se multiplient rapidement, il n'existe aucun lien entre les différentes associations...”.

(3) Op 24-VI-1899 (I, n. 1, p. 1) : „Onze reden van bestaan : (...) De nijverheids- en landbouwkundige beweging heeft, in de laatste tijden, eene zodanige uitbreiding genomen, dat een tolk te meer er niet te veel is om er de belangen van te verdedigen.”

- II. a. Ondertitel : „Chronique Colombophile”.
- d. Prijs : 3 F. per jaar, 15 ct. per nummer.
- e. Formaat :
- 36 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
- 42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., op 23-IV-1874 (II, n. 20).
- f. Periodiciteit : wekelijks (do.).
- h. Adres : rue longue des Violettes 25, G.
- III. a. Eerste nummer : 11-XII-1873 (?).
- Eerst voorhanden nummer : 25-XII-1873 (I, n. 3).
- Laatst voorhanden nummer : 23-IV-1874 (II, n. 20).
- d, e. Uitgever, Drukker : H. De Ceuninck, rue longue des Violettes 25, G. (1)
- f. Directeur : C. Lauwers — Longueville.
- IV. A-politiek sportblad.

151. — Fondsenblad. (1870-1914)

I. Bewaarplaats :

- Brussel, K.B./J.B. 112 : 1871-1914;
- Gent, U.B./G. 14371 : 1871-1877; J. 2 b. : 1871-1877, 1888-1891, 1895-1897, 1900-1914.
- Leuven, U.B./J. 18 : 1911-1913.

II. a. Ondertitel :

- „Handel, Nijverheid, Taal, Godsdienst”;
- „Vlaamsch Land. — Handel, Nijverheid, Taal, Godsdienst”, vanaf 30-VI-1873 (IV, n. 151). (2)

d. Prijs :

- 16 F. per jaar, 10 cent. per nummer;
- 18 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 8/9-II-1873 (IV, n. 286);
- 15 F. per jaar, 5 cent. per nummer, vanaf 1-I-1888 (XIX, n. 1).

(1) Tevens eigenaar-uitgever-drukker van *De Duiventeelt van Vlaanderen* (1873-).

(2) Naar aanleiding van de samensmelting van *Het Vlaamsche Land* met het *Fondsenblad*.

- e. Formaat :
 — 58 × 40 cm., 4 kol., 4 pp. ;
 — 60 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1891 (XXII, n. 1).
- f. Periodiciteit : 6 × per week.
- h. Adres :
 — Koningstraat 19, G. ;
 — Zie verder : Uitgever-Drukker.
- III. a. Eerste nummer : 12-II-1871 (II, n. 42). (1)
 Laatste nummer : 10/11-X-1914 (XLV, n. 236). (2)
- b. Stichter : Kan. J. Verschueren.
- c. Eigenaar : „Werk der Vlaamsche Katholieke Drukkers”. (3)
- d, e. Uitgever, Drukker :
 — S. Leliaert en C^e, Koningstraat 19, G. ;
 — Idem, Hoogpoort 52, G., vanaf 1-VI-1871 (II, n. 149) ;
 — Fr. Heyse, Drapstraat 15, G., vanaf 1-I-1879 ;
 — Zie verder : *De Gentenaar*.
- f. Hoofdredacteur :
 — Frans de Potter; (4)
 — A. V. Bultynck; (5)
 — Karel Lybaert. (6)

-
- (1) Voortzetting van de *Nieuwe Beurzencourant* van 11-II-1871 (II, n. 41). Zie aldaar over de omstandigheden waarin deze titelwijziging moest doorgevoerd worden.
- (2) L. Bertelson, *Tableau chronologique*, p. 23, laat het *Fondsenblad* ophouden in 1879 en vervangen worden door *De Gentenaar*!
- (3) Dat bij deze gelegenheid de volledige eigendom werd van kan. J. Verschueren, die uit eigen zak de 15.000 F. schadevergoeding betaalde, waartoe het blad was veroordeeld.
 Zie verder : *De Gentenaar*.
- (4) Frans De Potter (1834-1904) had nog aan de *Beurzen-Courant* meegewerkt. In 1875 was hij medestichter van het *Davidfonds*. In 1878 trok hij zich uit het *Fondsenblad* terug om archivaris te worden en zich voortaan geheel aan zijn historische arbeid te wijden.
- (5) Aug.-Victor Bultynck was aanvankelijk bakkersgast, werd door zelfstudie notarisklerk, en vervolgens redacteur aan het Antwerpse *Handelsblad* vooraleer F. De Potter als hoofdredacteur van het *Fondsenblad* op te volgen. Cfr. L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 156.
- (6) Karel Lybaert (1854-1922) legde naast zijn journalistieke arbeid aan het *Fondsenblad*, *De Gentenaar*, *De Landwacht*, *De Volksvriend*, etc., een zeer grote kulturele bedrijvigheid aan de dag; hij was stichter van de Snellaertskring, ondervoorzitter van het Algemeen Nederlandsch Verbond en artistiek medewerker van een aantal tijdschriften : *De Vlaamsche Kunstbode*, *Jong Dietschland*, *Gent-Voorwaarts*, *Dietsche Warande*, *Het Belfort*, *Jong Vlaanderen*, *Vlaamsch en Vrij*, *De Vlaamsche Standaard*, *De Brugsche Beiaard*, *De Klauwaert*, *De katholieke Vlag*, etc. Cfr. *Ann. de la Presse belge*, 1908-1909, p. 226.

- g. Medewerkers : G. De Graeve, O. De Waele, J. Kregersmans, A. Lamont-Van Hecke, R. Millecarn (1), J. Moens, L. Mauw (2), J. Piens, A. Van Overbeke (3).

IV. Katholiek opinie- en informatieblad.

V. Zie : *De Gentenaar*.

152. — *La Fronde*. (1861-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 2371.1 : 1861-1862.
- Brussel, M.I.P./C.B. : 22-IX-1861 (I, n. 4);
C.F. : 20-X-1861 (I, n. 8).

II. a. Ondertitel : „Politique, Littérature, Beaux-Arts”.

- d. Prijs : 12 F. per jaar.
- e. Formaat : 40 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : rue du Calvaire, 9, G.

III. a. Eerste nummer : 1-IX-1861.

Laatst voorhanden nummer : 16-III-1862 (II, n. 9).

d, e. : Uitgever-Drukker : I. F. Siéron, rue du Calvaire 9, G.

IV. Onafhankelijk informatieblad, satirisch en met sterk libertijnse inslag.

153. — *Le Furet*. (1859-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 678 : 25-IX-1859 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 27-XI-1859 (I, n. 10).

(1) Tevens medewerker aan het *Handelsblad* van Antwerpen. Cfr. *Ann. de la presse belge*, 1908-1909, p. 226.

(2) Redacteur van de *Gazet van Antwerpen*. Cfr. *Ibidem*, p. 220.

(3) Gentse correspondent van het brussels blad *Le Patriote*. Cfr. *Ibidem*, p. 228.

II. a. Ondertitel : „Journal artistique et littéraire”.

d. Prijs : 12 F. per jaar, 25 ct. per nummer.

e. Formaat : 40,5 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : Petite rue de la Station 3, G.

III. a. Eerste nummer : 25-IX-1859.

Laatst voorhanden nummer : 27-XI-1859 (I, n. 10).

c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : René Verhulst — Daese,
petite rue de la Station 3, G.

f. Opsteller : Auguste Larouat.

g. Medewerkers : Charles Henry, Eugène Bochart, Félix De
Lorme, Jules Favel. (1)

IV. Opgericht als een a-politiek, louter kultureel blad (25-IX-1859,
p. 1), ontpopte *Le Furet* zich als een heftig liberaal satirisch
blad. Op 27-XI-1859 (I, n. 10) hangt het een uiterst interessant
en scherp beeld op van de Gentse journalistieke wereld.

154. — Gand en Avant.

Zie : *Gent Voorwaarts* — *Gand en Avant*.

155. — Gand-Finance. (1898-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1224 : 11-III-1899 (II, n. 11), 10-VI-1900
(III, n. 23), 31-III-1901 (IV, n. 13), 2-IV-1911 (XVII,
n. 13).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 15-I-1899 (I, n. 3), 25-III-1899 (II,
n. 13), 26-VIII-1900 (III, n. 34), 18/24-X-1908 (XII,
n. 37), 25-VI-1911 (XVII, n. 25);

(1) Aug. Larouat looft deze twee laatste op 25-XI-1859 (I, n. 10, p. 3) als volgt : „F. D. et J. F., sont, de l'aveu de tous, les plus gais et les plus spirituels comiques que le journalisme théâtral ait jamais possédés. Ce dernier commence, mais s'il veut étudier, il ira loin.”

C.F. : 1-VII-1899 (II, n. 27), 5-VIII-1900 (III, n. 31),
11/17-X-1908 (XII, n. 36, 15-XII-1912 (XVIII, n. 49);
V.H. : 23-IV-1911 (XVII, n. 16), ?-I-1912 (XVIII, n. 4).

II. a. Ondertitel :

— „Revue hebdomadaire financière, commerciale, industrielle”.

— „Revue hebdomadaire. Finances, Industrie, Assurances”,
vanaf 2-IV-1911 (XVII, n. 13).

b. Titeltekening : stadspanorama (jg. III en XII).

d. Prijs : 4 F. per jaar.

e. Formaat :

— 54,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp. (jg. II);

— 36 × 26,5 cm. 3 kol., 8 pp. (jg. III-IV);

— 54,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp. (jg. XII, XVII en XVIII).

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres :

— Rue du Soleil 12, G. (jg. II-III);

— Agence de Publicité L'Express, Rue de la Caverne 126,
G. (jg. XII, XVII en XVIII).

III. a. Eerste nummer : -I-1898 (?);

Eerst voorhanden nummer : 15-I-1899 (II, n. 3);

Laatst voorhanden nummer : 15-XII-1912 (XVIII, n. 49). (1)

b. Stichter : H. Huybrechts.

d. Drukker :

— Impr. de Gand-Finance;

— C. Annot — Braeckman, Ad. Hoste, succ., vanaf
5-VIII-1900 (III, n. 31);

— Niet vermeld in jg. XVII en XVIII.

IV. A-politiek financieel blad.

156. — Gand-Nouvelles. (1885)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1225 : s.d. (prospectus).

(1) Het geringe aantal der beschikbare afleveringen laat niet toe de anomalie van de nummering der jaargangen te verklaren. Misschien greep er tussen 1908 (jg. XII) en 1911 (jg. XVII) een fusie plaats met een ander blad.

- II. a. Ondertitel : „Journal libéral quotidien”.
- d. Prijs : 12 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
- e. Formaat (van het prospectus) : 34 × 22 cm., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 6 × per week.
- h. Adres : Rue des Régnesses 3, G.
- III. a. Het ongedateerd prospectus verscheen wellicht op het einde van 1884, gezien de allusies op de liberale verkiezingsnederlaag en het feit dat de toekomstige lezer aangezet wordt een abonnement voor 1885 te nemen.
- d, e. Uitgever, Drukker, L. De Vriese, rue des Régnesses 3, G.
- IV. Liberaal strijd- en informatieblad. (1)

157. — *Gazetje voor iedereen.* (1881-1892)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1227 : 14-VIII-1881 (I, n. 2), 5-VIII-1883 (III, n. 6), 10-VI-1892 (VII, n. 33), 12-VI-1892 (VII, n. 35)
- Brussel, K.B./F.M. : 17-XI-1884 (IV, n. 6).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 30-X-1881 (I, n. 13), 9-IV-1882 (I, n. 36), 8-VII-1883 (III, n. 2), 7-VII-1883 (III, n. 35), 24-V-1885 (IV, n. 10), 30-IV-1892 (VII, n. 23), 4-VI-1892 (VII, n. 30);
- C.F. : 9-X-1881 (I, n. 10), 2-XII-1882 (III, n. 13) 7-VI-1890 (VI, n. 46).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 9-VI-1892 (VII, n. 32).

II. d. Prijs : 5 ct. per nummer.

c. Formaat :

— 36 × 26 cm., 3 kol., 4 pp.

— 42 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp., op 12-VI-1892 (VII, n. 35).

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres : Oudburg 30, G.

(1) Wellicht is dit aangekondigd liberaal dagblad in feite nooit verschenen. Een zekere verslagenheid in het liberale kiezerskamp zal er de oorzaak van zijn geweest, dat dit prospectus met weinig enthousiasme werd onthaald. Het was de bedoeling van de uitgever, naast de grote liberale nieuwsbladen, een klein, vinnig strijdblad in het leven te roepen en de verdeelde liberale gelederen te groeperen „contre l'ennemi commun : le cléricalisme”.

- III. a. Eerste nummer : 7-VIII-1881. (?)
 Eerst voorhanden nummer : 14-VIII-1881 (I, n. 2).
 Laatst voorhanden nummer : 12-VI-1892 (VII, n. 35). (1)
 c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : H. L. Stepman, Oudburg
 30, G.
- IV. Katholiek strijdblad dat in de verkiezingen van 1881 tot 1892
 een grote rol heeft gespeeld.

158. — 'T Gazetje van St-Amansberg. (1885-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1504 : 13-III-1887 (III, n. 11).
 - Brussel, M.I.P./C.F. : 29-V-1887 (III, n. 22).
 - Brussel, K.B./F.M. : 31-X-1886 (II, n. 37).
- II. d. Prijs : 2 F. per jaar, 2 ct. per nummer.
 e. Formaat : 40 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (zo).
 h. Adres :
- „Bij de Kerk van het H. Hert" St-Amansberg op
 31-X-1886 (II, n. 37).
 - Oudburg 30, G. op 13-III-1887 (III, n. 11) en verder.
- III. a. Eerst voorhanden nummer : 31-X-1886 (II, n. 37).
 Laatst voorhanden nummer : 29-V-1887 (III, n. 22).
 e. Drukker :
- L. Muyshondt, bij de Kerk van het H. Hert, St-Amansberg
 op 31-X-1886 (II, n. 37).
 - H. L. Stepman, Oudburg 30, G. op 13-III-1887 (III, n. 11)
 en verder.
- IV. Katholiek strijdblad.

(1) In 1897, 1900 en 1904 verscheen het *Gazetje voor Iedereen* opnieuw als kiesblad.

159. — 'T Gazetje van den H. Vincentius. (1909-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1226 : 3-VII-1910 (I, n. 11), 14-IV-1912 (III, n. 4).
- II. c. Motto : „Godsdienst, Huisgezin, Eigendom”.
d. Prijs : 1 F. per jaar.
e. Formaat : 27 × 18,5 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : halfmaandelijks of maandelijks (?).
h. Adres : Maisstraat 152, G.
- III. a. Eerste nummer : 28-XI-1909. (1)
Eerst voorhanden nummer : 3-VII-1910 (I, n. 11).
Laatst voorhanden nummer : 14-IV-1912 (III, n. 4).
e. Drukker : niet vermeld.
- IV. Parochieblad met politieke belangstelling.

160. — De Gazette van Belgis. (1798)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./G. 1398 (Coll. Pr. Claeys).
- II. d. Prijs : 7,70 Fr. per jaar.
e. Formaat : 25 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : 3 × per week (wo, vr, zo).
h. Adres : „tot Gend, by J. B. Dullé, op den Kalanderberg”.
- III. a. Eerste nummer : 7-I-1798.
Laatste nummer : 12-I-1798 (n. 3). (2)

(1) Cfr. *Le Fureteur*, VII (1910), p. 79.

(2) Voortgezet door *De Vlaemsche Gazette* op 14-I-1798 (n. 4). De uitgever moest tot deze titelwijziging overgaan op bevel van de politiecommissaris J.-B. de Myttenaere. In een brief van 8-I-1798, opgenomen in het nummer van 14-I-1798 (n. 4, p. 1), beriep deze zich op art. 35 van de wet van de 19de fructidor van het jaar V, volgens hetwelk de politie toezicht diende uit te oefenen op de bladen tijdens het eerste jaar van hun bestaan, en vervolgde aldus : „Je vous requiers de changer le titre de votre feuille à cause qu'il est inconstitutionnel, et que les dénominations qui tendent à rappeler aux Français les anciens temps de la barbarie, doivent être scrupuleusement bannis de tous les journaux et feuilles périodiques”. Over deze daad van administratieve willekeur, zie verder : P. CLAEYS, *o. c.*, p. 343 (die de bewuste brief niet gans correct citeert).

- d. e. Uitgever, Drukker : J. B. Dullé. (1)
h. Financiering. (2)

IV. Ondanks de aanvankelijke moeilijkheden genoot het blad de gunst van het Franse bestuur, dat er gebruik van maakte om wetten, besluiten, proclamaties en verslagen te publiceren, en om de verkoop der kerkelijke goederen aan te kondigen.

V. Bibliografie :

- P. CLAEYS : „De Vlaemsche Gazette”, *Messenger des Sciences historiques*, 1893, pp. 341-353.
- *La Belgique Judiciaire*, 1886, p. 768.
- J.-E. NÈVE : *Gand sous la domination française*, pp. 269-270.
- E. ROMBERG : *Les journaux à Gand en 1815*, p. 11.
- P. VERHAEGEN : *Essai sur la liberté de la presse en Belgique*, p. 74.
- TH. COOPMAN en J. BROECKAERT : *Bibliographie van den Vlaamschen taalstrijd*, I, p. 6.
- G. ÉCLAIR : *Étude sur la presse gantoise*, *Gand-Échange*, I (1893), n. 8.

161. — *Gazette de Gand. (1809-1811)*

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1.
- Gent, S.A. : 1809-1811.

II. d. Prijs : „thien francs 18 centimen, ofte 16 schellingen wisselgeld 's jaars”.

- e. Formaat : 37,5 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 2 × per week (ma. en do.).
- g. Oplage : 1.700. (3)
- h. Adres : zie : Drukker.

(1) Jean-Baptiste Dullé (gest. 1815), die in dezelfde jaren *De Sysse-panne* (1795-1798) uitgaf. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., IV, pp. 397-398-399).
(2) Volgens P. CLAEYS (o. c., p. 343) misschien gesubsidieerd door de Franse regering, omwille van het semi-officiële karakter van het blad.
(3) Luidens een rapport van de prefect d'Houdetot aan graaf de Montalivet, minister van binnenlandse zaken te Parijs, in 1810. Cfr. E. DE CLERCQ, o. c., p. 69.

- III. a. Eerste nummer : 16-II-1809 (n. 1556). (1)
Laatste nummer : 8-IV-1811 (n. 1778). (2)
c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker :
— „Tot Gend, uyt de drukkerije van F. J. Bogaert-de Clercq,
in de Onderstraete, in het Serpent, letter R, n° 90”.
g. Medewerker : (3)

IV. Nieuws- en inzonderheidannoncenblad. (4)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gand., V, pp. I, 9, 11-12.
— J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, p. 275.
— E. DE CLERCQ : Du régime de la Presse en Belgique sous l'Empire
Revue trimestrielle, 1865, pp. 56-62.
— P. VERHAEGHEN : Essai sur la liberté de la presse en Belgique
durant la domination française, pp. 155-158.
— M. DENECKERE : Verfransing te Gent, *Hand. Maatsch. Gesch.
en Oudheidk. Gent*, IV (1949), pp. 60-61.

162. — Gazette van Gend. (1795)

I. Bewaarplaats : Gent, U.B./G. 3290.

- II. a. Ondertitel : „Met goed-keuring van het Comité van Waek-
zaemheyd dezer Stad Gend”.
b. Vignet : republikeinse symbolen („fasces”, phrygische muts,
justitiebalans en laurier).
c. Motto : „Vryheyd. — Gelykheyd”.
d. Prijs : niet vermeld.

(1) Voortzetting van de *Gazette van Gend* van 13-II-1809 (n. 1555).

(2) Samengesmolten met de *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut* tot de *Journal du Département de l'Escaut et Annonces* op 15-IV-1811 (n. 1).

(3) Bogaert was verplicht een Franse medewerker in dienst te nemen aan 800 F. per jaar. Cfr. E. DE CLERCQ, *o. c.*, pp. 60-62.

(4) De verfransing van het blad was een initiatief van de prefect d'Houdetot. (Cfr. E. DE CLERCQ, *o. c.*, p. 57), en geschiedde tot bevordering van „la langue française déjà assez répandue dans ce département, mais qui ne saurait l'être trop”. (Cfr. *Idem*, *ibidem*).

In een brief van 1-X-1809 (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gand.*, V, pp. 11-12) beklagt de uitgever zich over de getroffen maatregel, en betwijfelt hij er de doelmatigheid van.

e. Formaat : 21 × 17,5 cm., 2 kol., 4 pp. en 2 of 4 pp. suppl.
f. Periodiciteit : 2 × per week (ma. en do.).

h. Adres :

— „Tot Gend, by A. B. Stéven, Drukker en Uytgever
dezer, op den hoek van d'Ajuyn-leye naest de Visch-
merkt, n° 253”;

— Idem, ..., in den Audburg”, vanaf 15-I-1795 (n. 5).

III. a. Eerste nummer : 1-I-1795. (1)

Laatste nummer : 23-II-1795 (n. 16). (2)

b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever en Drukker : A. B.
Stéven. (3)

IV. Republikeins nieuwsblad, grotendeels gewijd aan de beraad-
slagingen van de Nationale Conventie te Parijs en aan de over-
winningen van de Franse legers. (4)

163. — Gazette van Gend (5). (1814-1914)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. I. e-f. : 1814-1914.

(1) Chronologisch is deze *Gazette van Gent* te situeren tussen de eveneens door A. B. Stéven uitgegeven *Vaderlandsche Gazette van Gend* (oktober 1794) en de *Dagelykschen Courier van het departement van de Schelde* (1795-1796).

(2) De uitgever kondigde de stopzetting der publicatie als volgt aan (p. 6) : „Aen onze agtbaere lezers. Het overlast van bezigheden zoo van de Opsteller als Uytgever dezer, ten dienste van de Republiek, stellen hun in d' onmogelykheyd van 't zynen tyde hunne Gazette uyt te geven en de zelve nog langer te continueeren. Zoo onderricht dezen het Publiek en zyne Inschryvers dat deze Gazette de laeste is, die hy zal uytgeven, tot dat de omstandigheden zullen toelaeten dezen arbeyd te hernemen : hy bedankt dus zoo zyne bezondere als openbaere Lezers over de gunste met de welke zy zyne Gazette van deszelfs beginne tot nu toe ontfangen hebben”.

(3) Over A.-B. Stéven (1757-1812), zie verder : *Vaderlandsche Gazette van Gend, Dage-lykschen Courier van het departement van de Schelde, Annonces et Avis du département de l'Escaut* (1802) en *Le Journal Universel*, alsook V. Vander Haeghen : A.-B. (I) Stéven. in : *Biographie Nationale*, t. XXII, col. 832-835.

(4) Een dezer overwinningen wordt op 1-I-1795 (n. 1, p. 5) als volgt aangekondigd :

„Ouden Nieuwjaer-wensch. Mede-burgers!

Alhoewel de oude Tydrekening niet kan dienen dan om ons, onzer oude rampen indagtig te maeken, wil ik evenwel, om te toonen dat ik de pligten van een vroom gendsch burgerkind niet vergeten heb, U.-L. als te samen een oud Nieuwjaer te wenschen; dit kan ik niet voeglyker doen dan met U.-L. den verschen Zegenprael der Franschen, onze broeders en verlossers, die de oude fransche waereld in alle haere deelen vernieuwt en verbetert hebben, en die de nederlandsche waereld ook gaerne zouden vernieuwen, mede te deelen. Ik denk dat ik U.-L. geen aengenaemer Nieuwjaer wenschen kan”.

(5) „... Gent”, vanaf 1844.

- Gent, S.B. : 1814-1914.
- Brussel, K.B./J.B. 532 : 1815-1818, 1838-1841, 1855-1862, 1911-1914.

II. a. Ondertitel :

- „Met autorisatie van Z. K. H. den Prins Souvereyn der Vereenigde Nederlanden”, vanaf 21-XI-1814 (n. 308); (1)
- „En Annoncen ofte Waerschouwings-blad, met autorisatie...”, vanaf 3-I-1815 (n. 320);
- „... autorisatie van Zyne Majesteit den Koning van de Nederlanden”, vanaf 27-II-1815 (n. 336);
- „... Waerschouwingsblad, vanaf 7-XI-1825 (n. 1450);
- „En van Annoncen, met autorisatie...”, vanaf 26-VI-1812 (n. 1516);
- „Algemeen staetkundig en aenkondigings-Blad met autorisatie van Z. M. den Koning”, vanaf 5-IV-1829 (n. 1804);
- „Algemeen staetkundig en aenkondigings-Blad”, vanaf 3-VI-1830 (n. 1926);
- „En van de provincie Oost-Vlaenderen, Algemeen...” vanaf 3-X-1830 (n. 1961);
- „En van de provincie Oost-Vlaenderen, Algemeen Nieuws- en aenkondigings-Blad”, vanaf 22-VI-1831 (n. 2036);
- „En van Oost-Vlaenderen”, vanaf 29-VI-1831 (n. 2039) tot 24-VII-1831 (n. 2050);
- „Nieuws- en Aenkondigings-Blad, verschynende dry mael ter week”, vanaf 2-VII-1848 (n. 5082);
- „Nieuws- en Annoncenblad”, vanaf 24-XII-1854 (n. 6091);
- „Nieuws- Handels- en Annoncenblad”, vanaf 24-III-1855 (n. 70);
- „Beurzen-Courant, Nieuws-, Handels- en Annoncenblad”, vanaf 2-I-1901 (CCXXXIV, n. 1);
- „Nieuws-, Handels- en Annoncenblad. Gesticht in 1667. (Beurzen-Courant)”, vanaf 11-XII-1913 (CCXXXVI, n. 288).

(1) De tekst van deze autorisatie verscheen in het blad op 10-XI-1814 (n. 305, p. 1).

- b. Vignet : Wapen van Gent, van 21-XI-1841 (n. 308) tot 26-XII-1898 (CCXXXI, n. 300).
- d. Prijs :
- „f. 1-4-6 par dry maenden”;
 - „f. 1-11-6 par dry maenden”, vanaf 21-XI-1814 (n. 308); (1)
 - „fl. 5-67 cents nederlandsch (12 francs) 's jaars”, vanaf 26-VI-1826 (n. 1516);
 - 15 F. per jaar, vanaf 23-XII-1832 (n. 2269);
 - 14 F. per jaar vanaf 2-VII-1848 (n. 5082);
 - 14 F. per jaar 5 cent. per nummer, vanaf 26/27-XII-1893;
 - 12 F. per jaar, 5 cent. per nummer, vanaf 25-X-1896 (CCXXIX, n. 250).
- e. Formaat :
- 28 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.;
 - 37 × 23 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf 11-IV-1814 (n. 244);
 - 40 × 23 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf 5-VI-1826 (n. 1510);
 - 40 × 25 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 26-VI-1826 (n. 1516);
 - 46,5 × 29 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 6-III-1828 (n. 1691);
 - 45 × 28 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 3-I-1830 (n. 1883);
 - 45 × 28 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 3-VI-1830 (n. 1926);
 - 37,5 × 22,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 22-VI-1831 (n. 2036);
 - 39 × 31,5 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 20-I-1839 (n. 3633);
 - 47,5 × 33 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 28-V-1848 (n. 5069);
 - 47,5 × 33 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 2-VII-1848 (n. 5082);
 - 51 × 35 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 27-III-1856 (CLXXXIX, n. 74); (2)

(1) Op 1-I-1816 (n. 424, p. 1) :

„Door de merkelyke verhooginge van het zegelrecht, zoude den prys dezer Gazette met het begin van dit jaer ook moeten verhoogd geweest hebben; maer ingezien de goedjonstigheid, waer mede ons nieuwsblad alom wordt ontvangen, willen wy geirn de opofferinge van deze verhooginge doen, om aldus meer en meer de genegenheyd van het publicq te winnen”.

(2) Op 27-III-1856 (CLXXXIX, n. 74, p. 1) :

„Berigt. Te rekenen van 26 Maert, verschynt de Gazette van Gent in grooter formaet; deze vergrooting zal ons toelaten nog meerder uitbreiding aen de handels- en beurstydingen te geven, onder welk opzicht ons Blad reeds een specialiteit in de vlaemsche dagblad-drukkers geworden is. Deze vergrooting zal ons tevens toelaten meer plaats aen de nieuwstydingen en aen het letterkundig gedeelte te wyden. De Gazette geeft de coten van den dag zelve der voornaemste merkten van België, en de fondsen op de beurzen van Gent, Antwerpen en Londen, benevens d e van de beurs van Weenen, voor zoveel deze laetste tydelyk toekomt...”

- 55 × 37,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 2/3-I-1866 (CIC, n. 1/2/3);
- 59,5 × 42 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 2-I-1899 (CCXXXII, n. 1);
- 57,5 × 44,5 cm., 6 kol., 4 pp., vanaf 11-XII-1913 (CCXXXVI, n. 288).

f. Periodiciteit :

- 2 × per week (di. en vr.);
- idem (ma. en do.), vanaf 14-III-1814 (n. 236);
- idem (do. en zo.), vanaf 27-V-1827 (n. 1610);
- 3 × per week (wo., vr. en zo.), vanaf 22-VI-1831 (n. 2036); (1)
- 6 × per week, vanaf 24-XII-1854 (n. 6091). (2)

g. Oplage :

- 1826 : 1650; (3)
- 1830 : 780,
- 1831 : 1082,

(1) Op 22-VI-1831 (n. 2036) :

„In eene eeuw van verlichting, zoo als degene welke wy nu beleven, waer in de algemeene verbeteringen met reuzen-schreden voortgezet worden, mag den nieuwsbladschryver, wier vak zoo moeyelyk is en wier wlytige werkzaamheden het mensdrom zoo zeer ten nutte strekken, daer by niet ten achteren blyven; ook hebben wy reeds sedert verscheyde jaren geene opofferingen gespaerd, om onze Gazette te verbeteren. Deze zelve beweegredenen zyn nu oorzaak, dat wy voorgenomen hebben, op het dringend en aenhoudend verzoek der groote meerderheyd van onze talryke inschryvers, die met rede klaegen van steeds te lang te moeten wachten alear zy met het bekomen van versche en egte tydingen, omtrent zoo vele belangvolle gebeurtenissen welke thans plaets grypen, hunne nieuwsgierigheyd konden verzaden, de uytgaef van onze Gazette te veranderen, welke voortaan DRY MAEL TER WEEK zal uytgegeven worden : Den ZONDAG, WOENSDAG en VRYDAG morgend...”.

(2) Op 24-XII-1854 (n. 6091) :

„De Gazette van Gent zal voortaan zes mael ter week, in stede van dry mael, verschynen, tegen den zelfden prys en op dezelfde voorwaerden als voorheen. De Gazette zal dus het GOEDKOOPSTE VLAEMSCH DAGBLAD van het land zyn.

Door ons blad alle dagen uit te geven, hebben wy vermeend eene gaping in de vlaemsche drukpers aen te vullen. Wel zyn er reeds verscheidene vlaemsche nieuwsbladen, die dagelyks verschynen, — maar alle zyn tolken van partyen, en hunne kolommen zyn dagelyks met lange politieke redeneringen en polemiek aengevuld. — Hoe vele burgers, hoevele huisgezinnen zyn er niet, voor wie eene dagelyksche voordissching van een paer kolommen redeneringen over politiek en over grondbeginselen op het einde een onverteerbaar ding wordt, die niets beters vragen dan een blad, dat hun met onpartydigheid en vooral met spoed al de gewigtige gebeurtenissen aenbrengen en eenige uren onderrigt, geestesopwekking en aengenaeme verstrooijing aen den huiselyken haerd verschaffe? Alle schikkingen zyn genomen om van de Gazette van Gent een dagblad te maken dat aen deze behoeften voldoet ...”.

Over deze wijziging, zie ook W. ROGGHÉ, Gedenkbladen, p. 24.

(3) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, Bibl. Gant., V, p. 16.

1832 : 1090,
1833 : 1017,
1834 : 913,
1835 : 773,
1836 : 841,
1837 : 808,
1838 : 754,
1839 : 870,
1840 : 786,
1841 : 856,
1842 : 604; (1)
1843 : 759; (2)
1845 : 564; (3)
1850 : 300 à 400; (4)
1867 : 2.600; (5)
1870 : 5.000; (6)

h. Adres :

— Onderstraete 16, G.;
— Veldstraat 64, 66 en 60, vanaf 26-V-1841 (n. 3994).

III. a. Eerste nummer : 9-II-1814 (n. 226). (7)

Laatste nummer : 12-X-1914 (CCXLVII, n. 248). (8)

c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker :

— F. J. Bogaert-De Clercq, in de Onderstraete; (9)
— D. J. Vanderhaeghen, in de Onderstraete, n° 21, G.,
vanaf 1-I-1827 (n. 1568); (10)
— D. J. Vanderhaeghen-Hulin, Veldstraat 64, G., vanaf
26-V-1841 (n. 3994);

(1) Cfr. J. MALOU, Notice stat. sur les journ. belges, p. 285.

(2) Cfr. *Gand-Échange*, I (1893), n. 3.

(3) Cfr. *De Broederhand*, 1845, p. 494.

(4) Cfr. W. ROGGHÉ, Gedenkbladen, p. 22.

(5) Volgens het blad zelf op 1-I-1867 (CC, n. 1, p. 1).

(6) Volgens het afscheidnummer van de *Beurzen-Courant* op 31-VII-1870.

(7) Voortzetting van de *Journal du Département de l'Escaut* (1811-1814) van 4-II-1814 (n. 225).

(8) Vanaf 30-X-1914 verscheen het blad opnieuw tot in 1940.

(9) F. J. Bogaert (1775-1849) kocht in 1802 de drukkerij en het privilege der *Gazette van Gend* van J. F. Van der Schueren voor 15.000 F. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, V, p. I, 16.

(10) Désiré-Jean Vanderhaeghen (1797-1850) nam in 1827 de drukkerij over van zijn oom F. J. Bogaert. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., V, p. IV.

- E. Vanderhaeghen, Veldstraat 66, G., vanaf 5-I-1853 (n. 5783);
 - Wed. Eug. Vanderhaeghen, Veldstraat 60, G., vanaf 4-II-1881 (CCXIV, n. 29);
 - A. Vander Haeghen, ibidem, vanaf 2-I-1905 (CCXXXVIII, n. 1).
- f. Hoofdredacteur :
- Th. Schellinck; (1)
 - F.-A. Spijers; (2)
 - Nierstrasz, David Van Peene, Edward Vermandel, Geselschap, Pieter de Grootte, tussen 1845 en 1850; (3)
 - Willem Rogghé, vanaf 1850; (4)
 - Philoheen Van Cauteren, vanaf 1865; (5)
 - Pieter Geiregat; (6)
 - Jozef Van Hoorde; (7)
 - Jean Verschueren. (8)
- g. Medewerkers : Blommaert, Willems, Serrure, Van Duyse en Snellaert (9), Eugene Zetternam (10), Jules Matton, Jules Verschueren.

(1) Cfr. W. ROGGHÉ, o. c., pp. 15-17. Zie verder, de *Gazette van Vlaenderen*. (1842-1843).

(2) Frederik-Antoon Spijers (1803-1845); zie over hem, W. ROGGHÉ, o. c., pp. 17-19.

(3) Cfr. W. ROGGHÉ, o. c., pp. 20-21.

(4) Willem Rogghé (1824-1896) heeft in de Gentse pers een zeer belangrijke rol gespeeld. Op 11-jarige leeftijd begon hij als letterzetter bij de *Gazette van Gent*; vanaf 1850 was hij hoofdredacteur van het blad; hij verliet het in 1865 omdat zijn boekhandel hem te zeer in beslag nam. Van 1857 tot 1859 gaf hij het liberaal satirisch blad *Baes Kimpe* uit, werkte later nog mee aan het *Morgenblad*, *Vaderland* en *Volksbelang*.

Zie over hem, vooral zijn *Gedenkbladen*, in 1898 uitgegeven door Max. Rooses; en verder : I. von Düringsfeld, Von der Schelde bis zur Maas, II, pp. 166-167; J. PEÉ, Herinneringen aan Willem Rogghé, *De Vlaamse Gids*, XXXI (1947), pp. 545-552.

(5) Cfr. W. ROGGHÉ, o. c., p. 25.

(6) Pieter Geiregat (1828-1902) was door W. Rogghé in 1850 als medewerker aangeworven (cfr. *Gedenkbladen* p. 24).

Zie ook : I. von Düringsfeld, Von der Schelde bis zur Maas, II, p. 1-2; *La Presse universelle*, VI (1902), p. 32.

(7) Jozef van Hoorde (1843-1916), pseud. Paul Van Elen, was ook redacteur aan de *Gentsche Mercurius* geweest; Gents correspondent van de Brusselse bladen *L'Etoile Belge* en de *Vlaamsche Gazet*.

(8) Jean Verschueren (1851-1916), ook redacteur aan het *Volksblad*.

(9) Cfr. P. FREDERICQ, *Schets...*, p. 285-286.

(10) Eug. Zetternam (1826-1855), pseud. voor J. J. Diricksens, werkte ook mee aan de *Broedermin* en de *Gentsche Telegraf*. Cfr. IDA VON DÜRINGSFELD, Von der Schelde bis zur Maas, III, pp. 256-284.

IV. Onafhankelijk nieuwsblad, dat een aanzienlijke plaats inruimde voorannoncen en beursberichten. (I)

(1) Op 26-VI-1826 (n. 1516, p. 1) luidde het :

„Ons eenig doelwit zynde om ons nuttig te maeken aen onze landgenooten, door de mededeeling van het gene waer in zy eenig belang konnen hebben; en standvastig aen onze dunkwyze, waer van wy in de moeyelykste omstandigheden noyt afgeweken zyn, zyllen wy trachten te vermeyden al wat nadeelig kan zyn aen den godsdienst, den troon en de goede zeden, en maer tydingen geven meest met de waarheid overeenkomende, als ook vermeyden die verdrietige herhaelingen, onbeduydende vertelsels en de berichten die maer de uytvindinge zyn van zommige nieuwsschryvers en dikwyls strekken om aen eenige den geestdrift te voeden en aen andere ongerustheyd te baeren”.

Herhaalde malen kreeg het blad te horen dat het onder de mom der neutraliteit, een liberale strekking toegedaan was.

Reeds in 1843 kreeg de *Gazette van Gend* uit de pen van haar vroegere hoofdredacteur Th. Schellinck, in de *Gazette van Vlaenderen* van 24-V-1843 (II, n. 74, p. 1) te lezen :

„... belydt een orangismus (lees : liberalisme) uyt de lange pyp, dat zy arglistiglyk verscholen houdt, onder dekmantel van den godsdienst en zyne bedienaren aengekleefd te zyn”.

A. Warzée (*Les Journ. de la Fl. Or.*, p. 505) in 1845 liet haar meer recht wederbaren :

„... cette feuille se distingue par sa modération, par son esprit de conciliation et par le respect qu'elle a pour ses lecteurs. N'appartenant à aucun parti, elle n'en sert aucun”.

In 1850 werd W. Rogghé hoofdredacteur op voorwaarde dat hij zijn liberale sympathieën zou vergeten bij de redactie van het blad. (Cfr. Gedenkbladen, p. 22); wel kunnen wij veronderstellen dat hem dat niet gemakkelijk moest vallen.

In de tweede helft der 19e eeuw was het moeilijk om onpartijdig te zijn. Op verschillende kritieke ogenblikken deden wij een steekproef; telkens bleek dat het blad aan zijn stelregel bleef vasthouden. Zo bv. met de beweging verkiezingen van juni 1882 : in de *Gazette van Gent* geen spoor van de laster, van de geilheden, van de laagste persoonlijkheden, die in de politieke bladen van het ogenblik overvooren tegenstanders van het bedreigde liberale ministerie werden uitgestort.

Op 3-VI-1882 (CCXV, n. 130, p. 2) schreef de *Gazette van Gent* :

„De Kiesstrijd is in onze stad reeds volop aan de gang. Van beide zijden worden gedurende de kiesperiode bladjes uitgegeven in meer of min kluchtigen toon geschreven, waarin de daden der regeering, in 't gazetje der liberale partij verdedigd en in 't bladje der katholieke partij aangevallen en afgekeurd worden. Van weerskanten worden de kandidaten er erg afgetakeld. *Roeland* en de *Goudmijn* zijn bladjes der liberalen, de *Draak* een gazetje der katholieke partij. Men is ook begonnen op de muren der stad plakbrieven uit te plakken, in navolging van hetgeen in Amerika gebeurt, in tijd van kiezing, waarin men, feit bij feit de daden van elke partij bespreekt. Tijdens de kiezing van 1878 werd dit amerikaansch middel om van weerskanten stemmen te winnen hier voor de eerste maal gebruikt”.

En veertien dagen later, op 15-VI-1882 (CCXV, n. 140, p. 2), de dag na de verkiezingen, kwam het blad op de verkiezingspropaganda der plakbrieven terug :

„Buiten de partijtwesten geplaatst, zijn wij goed gesteld om dit kiesmiddel te beoordelen. Welnu, wij verbergen het niet, wij keuren het van weerszijden ten zeerste af...”.

Benevens hun belang voor de geschiedenis van de verkiezingen te Gent (N. B. enkele van de plakbrieven van 1878 zijn bewaard in de Gentse U.B./G. 19590), wijzen deze citaten er op dat de *Gazette van Gent* zich buiten de strijd wenste te houden.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, pp. I, IV, 9-16, 224-225.
- E. ROMBERG : Les journaux à Gand en 1815, p. 23.
- P. FREDERICQ : Schets eener Gesch. der Vl. bew., II, p. 286.
- WILLEM ROGGHÉ : Gedenkbladen, passim.
- M. DE VROEDE : De Vlaamse Pers in 1855-1856, pp. 18-19, 48-49.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 26-27, 37.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, pp. 505.

164. — Gazette van Ghendt (1). (1723-1809)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./ : J. 1 : 1723-1748 (losse nummers), 1749-1776, 1778-1809.
- Gent, S.A. : 1737-1744, 1748-1809.
- Brussel, K.B./V.H. 27.675 : 1778-1793.
- Antwerpen, S.B. : 1744-1797.

II. a. Ondertitel :

- „Met Privilegie van Syne Keyzerlyke Majesteyt”;
 - „... van Haere Koninglyke Majesteyt”, vanaf 8-I-1742 (n. 3);
 - „... van den Koning”, op 1-I-1748 (n. 1) en verder;
 - zonder privilegie vanaf 6-II-1749 (n. 11);
 - „Met Privilegie van Haere Keyserlyke ende Koninglyke Majesteyt”, vanaf 5-VI-1749 (n. 1);
 - „Met... Zyne...”, vanaf 14-XII-1780 (n. 100);
 - „Met Privilegie van het Vereenigd Committé der Nederlanden”, vanaf 18-XI-1789 (n. 92);
 - „Met Privilegie van de Hoogmogende Heeren Staeten van Vlaenderen”, vanaf 5-I-1790 (n. 1);
 - „Met Privilegie van Zyne Majesteyt den Keyzer en Koning”, vanaf 6-XII-1790 (n. XCVII), tot 3-VII-1794 (n. 53).
- b. Vignet : Wapen van Gent, tot 3-VII-1794 (n. 53).
- c. Motto : „Vryheyd, Gelykheyd, Onpartydigheyd”, vanaf 22-IX-1794 (n. 54) tot 1801.

(1) „... Gendt”, vanaf 5-VI-1749 (n. 1);
„... van Gend”, vanaf 27-V-1765 (n. 42).

d. Prijs :

- In 1789 : „4 guld., 18 stuyvers” per jaar; (1)
- „Dry Stuyv. Fransch, aengemerkt de dierte van het papier, den arbeydsloon, enz.”, per nummer, vanf 22-IX-1794 (n. 54);
- „... de inschryving voor dry maenden thans negen Fransche Livres...” vanaf 2-III-1795 (n. 100);
- verhoging van „den prys onzer Gazette met dry deniers vlaemsch courant, of een oord par stuk...”, omwille van het zegelrecht, vanaf 18-XII-1797 (n. 393);
- op 20-VI-1799 (n. 549, p. 1) : „Of schoon meest alle de gazetten in prys vermeerderd zyn, sedert de nieuwe verhooginge van het Regt op den Zegel, etc., dat wy alreede betalen, zullen wy onze Gazette niet opslagen”;
- „thien fr. 18 cent., ofte 16 schellingen wisselgeld 's jaars”, op 22-XII-1808 (nr. 1540).

e. Formaat :

- 20 × 15 cm., 2 kol., 4 pp.;
- 22 × 17,5 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf 5-VI-1749 (n. 1); (2)
- 28 × 23 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1798 (n. 397);
- 37,5 × 22,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 4-I-1802 (n. 814).

f. Periodiciteit :

- 2 × per week (ma. en do.);
- om de 5 dagen („alle halve Decaden”), vanaf 22-IX-1794 (n. 54) doch vanaf 2-X-1794 (n. 57) terug zoals voorheen.

g. Oplage : 1975 abonn. in 1808. (3)

h. Adres : Zie Drukker.

III. a. Eerste nummer : 4-I-1723 (?). (4)

Eerst voorhanden nummer : 12-VII-1723 (n. 55).

(1) Zoals blijkt uit een lijst van 33 kranten, waarvoor regelmatig kon ingeschreven worden bij een Kortrijkse boekverkoper, en opgenomen in de *Gazette van Gend* van 31-XII-1789 (n. 105, p. 6).

(2) Vanaf 1770 worden deannoncen talrijker, zodat regelmatig weldra 2, later 4 pp. supplement verschijnen.

(3) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, V, p. 11.

(4) Voortzetting van de *Ghendtsche Post-Tydinghen* (1667-1722).

Laatste nummer : 13-II-1809 (n. 1555). (1)

c, d, e, f. Eigenaar, Uitgever, Drukker, Opsteller :

- „Tot Ghendt, by F. en D. vander Ween, woonende op de Coore-merct”, op 12-VII-1723 (n. 55) en verder;
- „... woondende in de Veltstraete, in den Gulden Bybel”, op 16-XII-1723 (n. 100) en verder;
- „Tot Gendt by Dominicus vander Ween, woonende...”, op 23-IX-1734 (n. 76) en verder; (2)
- „Tot Ghendt, by Petrus Joannes Vereecken, woonende in de Korte-munte”, op 1-I-1748 (n. 1) en verder; (3)
- „... Korte-Munte, by de Koore-merct”, vanaf 2-I-1749 (n. 1);
- „Tot Gendt, by Michiel de Goesin, recht over den Raedt, in 't groen Cruys”, vanaf 5-VI-1749 (n. 1); (4)
- Zonder adres, vanaf 2-III-1761 (n. 18);
- „Tot Gendt, by Jan Meyer, op d'Hoog-poorte in 't gekroont Sweird”, vanaf 16-IV-1761 (n. 1); (5)
- „Tot Gend, by de Weduwe ende Hoirs van Jan Meyer, op de Hoogpoorte, in het gekroond Zweird”, vanaf 23-V-1771 (n. 41);
- „... Weduwe van Jan Meyer...”, alleen, vanaf 8-VII-1771 (n. 54);
- „Tot Gend, voor Jan Meyer met Privilegie, en wordt uytgegeven by Judocus Begyn Boekdrukker ende Boekverkooper, woonende aen d'Appel-brugge in den Engel”,

(1) Voortgezet door de *Gazette de Gand* op 16-II-1809 (n. 1556). De wijziging werd als volgt aangekondigd op 13-II-1809 (p. 1) :

„Onze Geabonneerde worden verwittigt, dat by beslissinge van Z. E. den senateur minister van de algemeyne police ons nieuws-blad met den 16. dezcr in het fransch moet uytgegeven worden, doch tot voldoeninge onzer Lezers, die deze taele niet kundig zyn, zullen wy de vlaemsche overzetting daer nevens voegen, zonder daarom den prys van dit blad te verhoogen”.

- (2) J. J. Vander Ween overleed in het begin van 1734. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, III, p. 118); zijn broer in 1748. (Cfr., *Idem*, o. c., III, p. 295).
- (3) P. J. Vereecken (1715-1787) verhuisde in 1752 naar Audenaarde. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., III, pp. 371-372.
- (4) Michel-Pierre de Goesin (1709-1761); Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., III, pp. 219-220.
- (5) Zie de tekst van het privilege, aan J. Th. Meyer verleend op 24-III-1761, in F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, VI, pp. 266-267. De begunstigde moest 8.000 gulden taxe betalen op de toekening ervan; Cfr. A. PUTTEMANS : *La Censure dans les Pays-Bas autrichiens*, p. 276, n. 2. Over J. Th. Meyer († 1771), zie F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, III, pp. 324-325.

- vanaf 16-IX-1771 (n. 74), tot 3-VII-1794 (n. 53); (1)
- „Te Gend, by J. F. Vander Schueren, by den Berg van Bermhertigheyd”, vanaf 22-IX-1794 (n. 54); (2)
- „... , gaende woonen in 't Serpent op den hoek van de Onderstraete”, vanaf 31-XII-1799 (n. 604);
- „... , in de Onderstraete, op den hoek van de Wandelstege, in 't Serpent”, vanaf 7-I-1800 (n. 606);
- „... , in 't Serpent, lett. R., N° 90, maekende den hoek van de Onderstraete en 't Serpentstraetjen”, vanaf 24-I-1800 (n. 611);
- „Te Gend, uyt de drukkerye van F. J. Bogaert — de Clercq, in de Onderstraete, in 't Serpent, lett. R. n° 90”, vanaf 14-VI-1804 (n. 1069). (3)

h. Zakencijfer. (4).

IV. Onafhankelijk nieuws- enannoncenblad.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., III, pp. 114-118, 151-152, 219-220, 292-294, 295, 323, 324-325, 370, 371-372, 377; IV, pp. 47-50, 131-132, 205-206, 225; V, p. I, 9-13; VI, pp. 266-269.

(1) Op 12-IX-1771 (n. 73, p. 3) :

„Nota : Dewyl het aen Haere Majesteyst de Keyzerinne Douairiere en de Apostolische Koninginne heeft behaegt de opengevallene Gazette van Gend, by Opene Brieven gegeven in Haere Majesteysts Priveën Raed tot Brussel den 1. July dezès jaers, te vergunnen aen Jan Meyer; zoo dient deze tot bekendmaeking, dat de zelve voortaan, te beginnen met Maendag 16, september, op de gewoonelyke wyze ende ure zal uytgegeven worden by Judocus Begyn Boekdrukker ende Boekverkooper, woonende aen d'Appelbrugge in den Engel binnen deze voornoemde stad”.

Zie de tekst van het privilege, aan J. F. Meyer verleend op 1-VII-1771, in A. PUTTEMANS, *La Censure dans les Pays-Bas autrichiens*, p. 276. Hij moest „slechts” 2.000 gulden taxe betalen. (Cfr. A. WARZÉE, *Les Journaux de la Fl. Or.*, p. 503).

Over Judocus Begyn (1724-1807), zie F. VANDER HAEGHEN, IV, pp. 47-50.

(2) J. F. Van der Schueren (1751-1802) gaf het blad terug uit na 81 dagen onderbreking. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., IV, pp. 205-206, 225.

(3) J. Bogaert (1775-1849), kocht in 1802 de drukkerij en het privilege van het blad van de Wed. Van der Schueren voor de som van 15.000 F. en een lijfrente van 1.700 F. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., V, p. 1 en 9.

(4) De uitgave van de „Gazette...” moet een winstgevend bedrijf geweest zijn, gelet op het steeds stijgend aantalannoncen, gelet ook op de grote sommen die voor het privilege of voor de eigendom van het blad werden betaald.

In 1808 moest F. J. Bogaert het zakelijk bilan van zijn blad indienen bij de prefectuur, tot vaststelling van een speciale belasting (1/6 der inkomsten), die op de kranten geheven werd. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., V, p. 10-11. Daaruit bleek dat het blad 1975 betalende abonneuten telde en alleen reeds in de 3 laatste maanden van 1807 (?) 1.649,62 F. inkomsten had gehaald uitannoncen (tegenover 4.336,52 F. aan abonnementsgelden).

- J. VERSTRAELEN : De katholieke Pers te Gent, pp. 21-23.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, pp. 501-505.
- A. PUTTEMANS : La censure dans les Pays-Bas autrichiens, p. 276.
- D. DESTANBERG : Gent onder Jozef II, passim.
- A. DUBOIS : Régime de la Presse sous le premier Empire, *Essais et Notices*, II, pp. 89-92.
- J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, pp. 267, 270-271, 273-274, 275.
- E. DE CLERCQ : Du régime de la presse en Belgique sous l'Empire, *Revue trimestrielle*, 1865, pp. 56-62, 82-83.
- P. VERHAEGHEN : Essai sur la liberté de la presse en Belgique durant la domination française, pp. 95-96.
- M. DENECKERE : Verfransing te Gent, pp. 60-61.

165. — La Gazette internationale. (1886-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1228 : 1-VII-1886 (I, n. 1), 1-X-1887 (II, n. 1).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 1-VII-1886 (I, n. 1), 1-X-1887 (II, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Revue bi-mensuelle des arts, sciences, lettres, commerce, agriculture et finances.”
- d. Prijs : 7,50 F. per jaar, 50 ct. per nummer.
 - e. Formaat : 43 × 32 cm., 3 kol., 4 pp.
 - f. Periodiciteit : tweemaandelijks.
 - h. Adres : Rue des Regnesses 3, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-VII-1886.
 Laatste voorhanden nummer : 1/15-X-1887 (II, n. 1).
- c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : Louis De Vriese, rue des Regnesses 3, G. (1)
- IV. A-politiek blad met heterokliet karakter, waarin echter vooral artikels voorkomen gewijd aan handel en nijverheid.

(1) Zie : *Gazette van Ledeberg* (1875).

166. — Gazette van Ledeberg. (1875)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 689 : 1875 (I, n. 1-36).

II. a. Ondertitel :

— „Weekblad” vanaf 18-IV-1875 (I, n. 1);

— „Vlaamsch- en vrijgezind weekblad”, vanaf 25-IV-1875,
(I, n. 2).

d. Prijs : 5 F. per jaar.

e. Formaat : 48 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : Paallepelstraat 5, G.

III. a. Eerste nummer : 18-IV-1875.

Laatste nummer : 26-XII-1875 (I, n. 36). (1)

b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : Lodewijk
De Vriese, Paallepelstraat 5, G. (2)

(1) Wordt voortgezet door de *Gazette van Ledeberg en St.-Amansberg*, op 2-I-1876 (II, n. 1).

(2) Lodewijk De Vriese (1848-1932) is zonder twijfel een der merkwaardigste persoonlijkheden, niet enkel van de Gentse, doch ook van gehele Belgische liberale pers.

Zijn journalistieke bedrijvigheid, — ongemeen rijk en gevarieerd —, heeft een diepe stempel gedrukt op de evolutie van het Gentse liberalisme; doch meer dan dat, is zij, juist door de volharding en de passie waarmee zij bedreven werd, een symptomatisch verschijnsel op zichzelf.

Over de antecedenten van zijn leven, — een vrij bewogen carrière in de administratie van het provinciaal bestuur van Oost-Vlaanderen —, vertelt hij zelf enkele merkwaardige bijzonderheden in het *Nieuws van Gent en de Voorgeborchten* van 6-IV-1879 (V, n. 14, p. 2).

Nauwelijks twintig jaar oud, had hij in 1868 de aandacht op zich getrokken door een brochure uit te geven, „waarin hij de priesterheerschappij aanrandde, en Christus eenvoudig een groot wijsheer noemde, om welk feit de bisschoppelijke overheid hem als godsloochenaar deed doorgaan”.

In 1872 was hij medestichter van het liberale *Eekloo's Weekblad*, doch werd door de provinciegouverneur gedwongen, — na het tweede nummer —, van verdere medewerking af te zien door het ondertekenen van een schriftelijke verklaring in die zin.

Twee jaar later, in 1874, werd hij opnieuw ter verantwoording geroepen, en wel om vergaderingen te hebben bijgewoond van de Liberale Associatie te St.-Amansberg en te Gent, feit dat door *De Vlaemsche Leeuw* als ontoelaatbaar voor een staatsbediende was aangeklaagd geworden. Hierop nam L. De Vriese ontslag uit de openbare dienst om voortaan geheel zijn activiteit en zijn onmiskenbare polemische en journalistieke talenten te wijden aan de liberale pers.

Buiten een zeer groot aantalannoncenbladen en a-politieke bladen gaf L. De Vriese vanaf 1874 een dertigtal politieke bladen uit, niet enkel voor Gent, doch ook voor verschillende centra in België. Hij stond daarin een anticlericalisme voor, waarvan de heftigheid moeilijk kan geëvenaard worden.

De opmaak en de inhoud van de *Gazette van Ledeberg* (en van de andere Gentse bladen, die er het vervolg van waren) stemmen grotendeels overeen met die van *De*

f. Medewerkers : Lodewijk De Vriese, Emmanuel Hiel (1), e.a.

IV. Liberaal strijd- en informatieblad.

167. — Gazette van Ledeberg en St.-Amandsberg. (1876)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 689. a. : 1876 (II, n. 1-17).

II. d. Prijs : 5 F. per jaar.

e. Formaat : 53 × 35,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : Groot Begijnhof 13, G.

III. a. Eerste nummer : 2-I-1876 (II, n. 1). (2)

Laatste nummer : 23-IV-1876 (II, n. 17). (3)

Meeteslander, Weekblad toegewijd aan de Belangen van Arrondissement Eekloo" (vanaf 27-XII-1874) en van een groot aantal andere lokale liberale bladen, uitgegeven en gedrukt door Lodewijk De Vriese :

„*De Straal*, liberaal Weekblad van het Arrondissement Kortrijk" vanaf 1876; „*De Vrije Burger*, Weekblad toegewijd aan de Belangen van het Arrondissement Oudenaarde" vanaf 1877; „*Brusselsch Volksblad*, liberaal Weekblad voor de Stad Brussel en hare Voorsteden" vanaf 1879; „*Oostende's Weekblad*, toegewijd aan de Koophandel- en Landbouwbelangen van het Arrondissement", „*De Stem van Thourout*, Weekblad voor het Kanton Thourout", „*De Verdediging*, liberaal Nieuws- en staatkundig Blad voor Brugge en het Omliggende". (Cfr. R. VAN EENOO, *De Pers te Brugge*, p. 152), en „*De Vrije Turnhout*, Weekblad voor de Stad en het Arrondissement Turnhout, vanaf 1880; „*De Thieltenaar*, Weekblad voor de Stad en het Arrondissement Thielt", „*Weekblad van Deinze*, toegewijd aan de Belangen der Kantons Deinze en Nevele", en „*Het Zonienbosch*, liberaal Weekblad voor het kanton Elsene", vanaf 1881; „*Vlaamsche Gazet van Etterbeek*", vanaf 1882, en „*Nieuwsblad van het kanton Santhoven*" vanaf 1883.

Hetzelfde dient opgemerkt voor een aantal franstalige lokale liberale bladen, eveneens door de Gentse drukker Lodewijk De Vriese uitgegeven :

„*La Constitution*, Journal de Courtrai et de l'Arrondissement" vanaf 1875; „*Chronique Meninoise*, Organe du Canton de Menin", en „*L'Echo de Vilvorde*, Feuille hebdomadaire" vanaf 1876; „*L'Avenir de Hal*, Organe du Canton", en „*Journal de Philippeville* et de l'Arrondissement" vanaf 1879; „*Les Echos de Rochefort et de Wellin*, Journal hebdomadaire" vanaf 1881.

In 1881 ook, op 16 januari, begon Lodewijk De Vriese de publikatie voor Gent van *La Liberté*, eveneens aansluitend, qua opmaak en inhoud bij voornoemde franstalige bladen. Daarover verder meer.

- (1) O. a. op 3-X-1875 (I, n. 14) een gedicht „Napoleon Destanberg" door Emmanuel Hiel.
- (2) Voortzetting van de *Gazette van Ledeberg*, 26-XII-1875 (I, n. 36).
- (3) Wordt voortgezet door de *Gazette van Ledeberg, St.-Amandsberg en Meulestede* op 30-IV-1876 (II, n. 18).

- c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : Lodewijk De Vriese,
Paallepelstraat 5, G. (1)
g. Medewerker : „Kabonus”. (2)

IV. Liberaal strijd- en informatieblad.

168. — Gazette van Ledeberg, St.-Amandsberg en Meulestede. (1876)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 689. b. : 1876 (II, n. 18-26).

II. Ondertitel : „Weekblad”.

c. Motto :

„Vooruit! (Strijdkreet der Antwerpsche geuzen)
Van 't ongediert der Papen
Verlost ons Vaderland. (Geuzenlied)”.

d. Prijs : 5 F. per jaar.

e. Formaat : 53 × 35,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : Groot Begijnhof 13, G. (3)

III. a. Eerste nummer : 30-IV-1876 (II, n. 18). (4)

Laatste nummer : 25-VI-1876 (II, n. 26). (5)

c, d, e, f. Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofdredacteur : Lode- wijk De Vriese, Groot Begijnhof 13, G. (6)

g. Medewerkers : Raen (7), Joz. Van Hoorde, Kabonus (8).

IV. Liberaal Strijd- en informatieblad.

(1) Zie : *Gazette van Ledeberg*, nota 2.

(2) Antiklerikale schandaalkroniek.

(3) 30-IV-1876 (II, n. 18) :

„Te rekenen van heden zijn de bureelen van het weekblad overgebracht naar het Couvent ter Velden, Groot Begijnhof 13. Op dit adres moeten voortaan alle mededeelingen toegezonden worden”.

(4) Voortzetting van de *Gazette van Ledeberg en St.-Amandsberg*, 23-IV-1876 (II, n. 17).

(5) Wordt voortgezet door *De Gentsche Voorgeborchten*, *Gazette van Ledeberg, St.-Amandsberg, Meulestede en de Brugschepoort* op 2-VII-1876 (II, n. 27).

(6) Zie : *Gazette van Ledeberg*, nota (2).

(7) Op 28-V-1876 (II, n. 22, p. 3) een satyrisch gedicht „A propos van den Paus”.

(8) Zie : *Gazette van Ledeberg en St.-Amandsberg*.

169. — Gazette van Vlaenderen. (1842-1843)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 1400 : 1842-1843.
- Antwerpen, S.B./F.V. : 14-IV-1843 (II, n. 57).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 26-X-1842 (I, n. 19), 18-XI-1842 (I, n. 31).

II. d. Prijs :

- 14 F. per jaar;
- 13 F. per jaar, vanaf 2-IV-1843 (II, n. 52).

e. Formaat : 39 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit :

- 4 × per week (zo., ma., wo., en vr.);
- 3 × per week (zo., wo., en vr.), vanaf 2-IV-1843 (II, n. 52).

h. Adres : Onderbergen 2 bis, G.

III. a. Eerste nummer : 25-IX-1842. (1)

Laatste nummer : 29-IX-1843 (II, n. 127). (2)

b, c, d, f. : Stichter, Eigenaar, Uitgever, Hoofdredacteur :
Th. Schellinck, Renodeijnstraet, op Akkerghem, n° 41. (3)

e. Drukker : Gebroeders Michiels, Onderbergen 2 bis, G.

(1) Voorafgegaan door een uitvoerig prospectus op 5-IX-1842.

Door A. WARZÉE (o.c., p. 515), en vervolgens ook door F. DE POTTER (Vlaamsche Bibl., p. 757) en J. VERSTRAELEN (o.c., p. 53) verkeerdelijk gedateerd op 16-IX-1842.

(2) Slechts aangekondigd door een kort „Berigt” op 27-IX-1843 (II, n. 126, p. 1) : „De Gazette van Vlaenderen zal ophouden te verschynen met het eynde des trimesters”.

(3) TH. A. SCHELLINCK (1797-1867) was van 1826 tot 1842 hoofdredacteur van de *Gazette van Gent*; in 1848 zal hij opnieuw een Vlaams blad uitgeven, de *Gentsche Telegraph*, dat echter reeds in 1849 verdwijnt.

Een poging, in 1851, om te Hasselt een katholiek blad op te richten onder de titel *De Arend* mislukt. Van dan af zwerft de ouder wordende en ietwat eigenaardige journalist van de ene krant naar de andere; hij levert bijdragen aan het Brusselse *Vlaamsch Belgie* en aan de Gentse bladen *Le Messenger de Gand*, de *Gentsche Mercurius*, de *Nouvelliste de Gand*, *De Vlaming* en *Het Vlaamsche Land*.

Over deze merkwaardige persoonlijkheid, zie V. VANDER HAEGHEN, in : *Biogr. Nat.*, XXI, col. 664-667. Volgens F. DE POTTER, *Vlaamsche Bibliogr.*, p. 757, heeft TH. SCHELLINCK in 1851 te Gent nog een ander blad uitgegeven, *De Pelikaen*; daarvan kon echter geen spoor teruggevonden worden.

R. VAN SINT-JAN (Die politieke Presse Belgiëns, p. 203) verwacht dit blad van TH. SCHELLINCK met de sinds 1858 door A. NEUT uitgegeven *Gazette van Vlaenderen*.

IV. Politiek neutraal nieuwsblad. (4)

V. Bibliografie :

- A. WARZÉE : Les journeaux de la Flandre Orientale, p. 515.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 53-54.
- TH. COOPMAN en J. BROECKAERT : Bibl. van den Vlaamschen Taalstrijd, I, p. 280.

(4) In het Prospectus van 5-IX-1842 was het blad als volgt aangekondigd :

„Ongetwyfeld zullen, op het vernemen onzer onderneming, velen uytroepen : Eene nieuwe Gazette! waren er dan nog geene Vlaemsche nieuwsbladen genoeg in de stad Gent, alwaer het *Kunst- en Letterblad* medebegrepen, er reeds zes geteld worden?” De uitgever meent dat zijn blad niettemin een leemte komt vullen. Het zal Belgisch” zijn, doch ook „Vlaemsch”. „Het is, op verre na, niet genoeg dat zulk een blad van allen aanhangsgeest volkomen vry zy : het moet, daerenboven, alle afhankelijkheid volstrektelyk afgeschud hebben; het moet den Godsdienst en zyne bediendren, den Koning en zyn huysgezin, de wetten van het land en den naem en faem van 's ryks ingezetenen eerbiedigen; het moet allen laster verfoeyen; het moet zich zorgvuldiglyk onthouden van gewaegde tydingen, losse geruchten, uyt bors-speculatiën voortgevloeyd, en bourdes of flauzen, waervan onze zuydelyke en onze overzeesche naburen nooyt karig zyn, deszelfs lezers op te disschen; het mag by deszelfs twist-schryven geene dubbelzinnigheyt gebruyken, het moet, om zoo te zeggen, met de kaerten op tafel spelen, en zich zorgvuldiglyk van alle bitsigheyt, van alle persoonlykheyt, onthouden; het mag nooyt van de waarheyt afweyken, en het moet die overal opzoeken en moediglyk verkondigen; het moet zich openlyk tegen alle misbruyken verheffen, zonder inzien voor den stand, de hoedanigheyt of het vermogen dergenen, die deze misbruyken begaen, gedooogen of handhaven.

(...) Dat men nu op de in wezen zynde Vlaemsche Nieuwsbladen, te Gent gedrukt en uytgegeven, eenen aendachtigen oogslag werpe, en men zal welhaest de volle overtuiging bekomen hebben : dat de edele taek, welke wy zoo even afschetsten, tot hiertoe, door niet eenen van derzelve schryvers op zich genomen is geweest; en dat zy allen, onder deze en gene betrekking, zeer veel te wenschen overig laten”.

De opsteller van het Prospectus, TH. SCHELLINCK, blykbaar erg ingenomen met zichzelf, verwijst de toekomstige lezer naar zijn journalistieke carrière : „De onderzinding en ervarenheyt, door eenen van ons by den zeventienjarigen opstel van een der meest bekende en verspreyde Vlaemsche nieuwsbladen onzer stad : van de *Gazette van Gend*, verkregen, heeft hem natuerlyk den smaek van de groote meerderheyt der lezers van Vlaemsche bladen zeer wel doen kennen, en waerborgt hun de stiptelyke volkoming onzer beloften”.

De *Gazette van Vlaenderen* zou inderdaad de neutrale houding van de *Gazette van Gent* navolgen. Herhaalde malen betreurt het blad de breuk tusschen liberalen en katholieken, de steeds scherper wordende partijtwisten en de partijdige vooringenomenheid van hen, die het algemeen welzijn voor persoonlyke belangen hebben doen wijken.

Zo schrijft het blad op 5-X-1842 (I, n. 7, p. 1), bij het naderen van de gemeentelyke verkiezingen van 25-X-1842 :

„Het is niet den patriot of den orangist, den ministeriëlen of den tegenkanter van het ministerie, maer den goeden burger, den man die aen zyne pligten volkomt, den man van goede zeden en van onberispelyk gedrag, dengenen die voortreffelykheyt by bewaermyd paert, die den voorkeur moet verdienen”.

170. — Gazette van Vlaenderen (en Braband). (1)
(1858-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 622 : 11-III-1860 (III, n. 11), 6-III-1870 (XIII, n. 10), 6-VI-1874 (XVII, n. 23), 4-V-1884 (XXVII, n. 18), 10-VIII-1890 (XXXIII, n. 32).
- Gent, D.G. : 1873-1902 (XVI-XXXXV).
- Brussel, K.B./F.M. : 11-II-1866 (IX, n. 6).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 8-IX-1861 (IV, n. 34), 9-VI-1867 (X, n. 23), 17-VIII-1890 (XXXIII, n. 33);
C.F. : 3-IV-1864 (VII, n. 14), 15-VII-1883 (XXVI, n. 28),
15-VII-1888 (XXXI, n. 29).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 1-I-1866 (IX, n. 2), 22-I-1882 (XXV, n. 4), 12-X-1890 (XXXIII, n. 41), 14-III-1897 (XL, n. 11).

II. a. Ondertitel : „Katholyk Zondagblad”.

d. Prijs :

- 5,20 F. per jaar;
- 5 F. per jaar vanaf 3-I-1886 (XXIX, n. 1).

e. Formaat :

- 59 × 42 cm., 4 kol., 4 pp.;
- 5 kol., op 6-III-1870 (XIII, n. 10) en verder.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

- Gouvernement-straet 11, G.;
- Bisdomplein 2, G., vanaf 11-VII-1880 (XXIII, n. 28);
- Drapstraat 36, G., vanaf 3-I-1886 (XXIX, n. 1);
- Ketelvest 18, G., vanaf 12-V-1889 (XXXII, n. 19).

III. a. Eerste nummer : 1858. (2)

Eerst voorhanden nummer : 11-III-1860 (III, n. 11).

Laatst voorhanden nummer : 28-XII-1902 (XXXXV, n. 52).

(3)

(1) „... en Braband”, op 9-VI-1867 (X, n. 25) en verder;

„... Vlaenderen en Brabant”, vanaf 3-I-1886 (XXIX, n. 1);

„... en Brabant” niet meer vermeld in de *Ann. gén. de la Presse belge*, 1909, p. 277. (?)

(2) Cfr. P. DE POTTER, *Vlaamsche Bibl.*, p. 757.

(3) Nog vermeld als verschijnend in de *Ann. gén. de la Presse belge*, 1909, p. 277.

- b. Stichter : Amand Neut. (1)
- c. Eigenaar :
 — A. Neut;
 — Kan. J. Verschueren (2), vanaf 3-I-1886 (XXIX, n. 1).
- d, e. Uitgever, Drukker :
 — A. Neut, Gouvernement-straet 11, G.;
 — Idem, Bisdomplein 2, G., vanaf 11-VII-1880 (XXIII, n. 28);
 — J. Neut-Leschevin, Bisdomplein 2, G., vanaf 2-I-1881 (XXIV, n. 1);
 — J. Claeys, Drapstraat 36, G., vanaf 3-I-1886 (XXIX, n. 1);
 — A. Van Overbeke-Gyselbrecht, Drapstraat 36, G., vanaf 2-V-1886 (XXIX, n. 18);
 — Idem, Ketelvest 18, G., vanaf 12-V-1889 (XXXII, n. 19).

IV. Katholiek opinie- en informatieblad.

V. Bibliografie :

- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 76-77.

171. — Gemeentebelang. (1878-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1528 : 8-IX-1878 (I, n. 1), 29-VIII-1880 (III, n. 103).
 — Brussel, M.I.P./C.F. : 8-IX-1878 (I, n. 1), 23-V-1880 (III, n. 89).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : 19-VI-1881 (IV, n. 143).

II. c. Motto : „Waarheid en Recht”.

d. Prijs :

- 4 F. per jaar;
 — 3,5 F. per jaar, 5 ct. per nummer, op 23-V-1880 (III, n. 89).

(1) Zie de *Constitutionnel des Flandres*.

(2) Bestuurder-eigenaar van het „Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers”; zie *De Gentenaar*.

- e. Formaat :
 — 46 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.;
 — 42,5 × 28 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 23-V-1880 (III, n. 89).
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : Pacificatiestraat 16, Ledeberg.
- III. a. Eerste nummer : 8-IX-1878.
 Laatste voorhanden nummer : 19-VI-1881 (IV, n. 143).
 Laatste nummer : 25-IX-1881. (1)
- e. Drukker : D. Van den Bulcke, Pacificatiestraat 16, Ledeberg.
- f. Hoofdredacteur : Jan Speltinck. (2)
- g. Medewerker : advokaat „Stivardius”. (2)
- h. Financiering : geldelijk ondersteund. (2)
- IV. (Katholiek?) onafhankelijk informatieblad en strijdblad van de oppositie tegen de liberale gemeenteraad van Ledeberg. (3)

172. — De Gemeentegalm. (1878-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1529 : 24-III-1878 (proefnummer).
 — Brussel, M.I.P./C.F. : 24-III-1878 (proefnummer).

II. a. Ondertitel : „Weekblad voor den Buiten”.

- d. Prijs : 4,50 F. per jaar.
 e. Formaat : 42 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp.

(1) Vermeld door L. De Vriese in het *Nieuws van Gent en de Voorgeborchten* van 2-X-1881 (VII, n. 52, p. 2).

Het blad werd op 6-X-1881 opgevolgd door *De Lastenbetaler* die echter als een kiesblad moet beschouwd worden voor de gemeentelijke verkiezingen van 25-X-1881.

(2) Zoals blijkt uit een spotvers van Lod. De Vriese in het *Nieuws van Gent en de Voorgeborchten* van 25-IV-1880 (VI, n. 17, p. 2).

(3) Als zodanig voerde het blad een verbitterde polemiek met het *Nieuws van Gent* van Lod. De Vriese. Van weerszijden ging men tot persoonlijke verdachtmakingen over, en *Gemeentebelang* werd stilaan niet anders meer dan „het vuilbakske” genoemd.

Volgend „Grafchrift van 't Vuilbakske” in het *Nieuws van Gent en de Voorgeborchten* van 9-X-1881 (VII, n. 53, p. 1), opgesteld door L. De Vriese, tekent gans de sfeer :

„Hier onder dezen hoop van vieze vuiligheden
 Rot wat te Ledeberg een vuilbak werd genoemd.
 Richt naar dees doodenterp nooit, wandlaar, uwe schreden
 De plaats is tot den... stank gedoemd.”

- f. Periodiciteit : wekelijks.
- h. Adres : Pacificatiestraat 22, Ledeberg.

III. a. Enig voorhanden nummer : 24-III-1878. (1)

- c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : D. Van den Bulcke,
Pacificatiestraat 22, Ledeberg.

IV. Onafhankelijk nieuwsblad. (2)

173. — Het Gendsche Nieuwsblad. (1823)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 2364 : 1823.

II. b. Vignet : wapen van Gent.

d. Prijs : 10 gulden per jaar.

e. Formaat : 38 × 22,5 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : 2 × per week (di. en vr.).

h. Adres :

— „Uit de drukkerij van A. B. Stéven, op de Korenmarkt”;

— „Uit de drukkerij van het *Gendsche Nieuwsblad*, aen de
Coupure, op den hoek van de Twaalfkamerstraat”,
vanaf 1-VII-1823 (n. 27).

(1) Op 24-III-1878 (I, n. 1, p. 1) : „Alvorens de regelmatige uitgaaf van het weekblad *De Gemeentegalm* aan te vangen, hebben wij besloten het blad van een proefnummer te doen voorafgaan”.

Kwam men tot een werkelijke uitgave van het blad?

(2) Op 24-III-1878 (I, n. 1, p. 1) : „Wij zullen met genoegen onze kolommen openen voor Feesten en vermakelijkheden van allen aard, daar wij overtuigd zijn dat dit onvermijdelijk ten voordeele der neringdoende lieden strekt; wij zullen met genoegen alle liefdadigheidswerken aanbevelen, voor wie of door wie zij ook mogen ondernomen worden. Van het oogenblik dat wij overtuigd zijn iets goeds te verrichten zullen wij van de eersten op de bres staan. Wij zullen het bijzonderste binnen- en buitenlandsch nieuws melden. Eindelijk hopen wij onze lezers zoo weinig mogelijk nieuws van den oorlog te moeten mededeelen daar wij een hevigen tegenzin voor dit slach van nieuws gevoelen en ons bij voorkeur toeleggen op de verspreiding van nuttiger en meer onderwijzende lezingen. Wij zullen bovendien de schriften opzoeken welke over tuin- en landbouwkunst handelen en volgens de beschikbare plaats, het bijzonderste er uitputten”.

III. a. Eerste nummer : 1-IV-1823.

Laatste nummer : 26-IX-1823 (n. 52). (1)

c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : A. B. Stéven. (2)

f. Hoofdredacteur : J. Haefkens. (3)

IV. Neutraal nieuwsblad. (4)

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 109.

— J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, p. 29.

— G. ÉCLAIR : Étude sur la presse gantoise, Gand-Échange, II (1894), n. 1.

174. — Gent Voorwaarts — Gand en Avant. (5) (1896)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 309 : 5-IV-1896 (n. 1), 1-VIII-1896 (n. 2).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 5-IV-1896 (n. 1), 1-VIII-1896 (n. 2);

C.F. : 1-VIII-1896 (n. 2).

(1) Bevat (op p. 4) de korte vermelding : „Het tegenwoordige nummer is het laatste van het *Gendsche Nieuwsblad*“.

(2) Tevens uitgever van de liberale *Journal de Gand*.

(3) In 1820 was hij opsteller van het *Letter- en Staatkundig Dagblad*. Later consul te Guatemala. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, V, p. 109.

(4) Op 1-IV-1823 (n. 1, p. 1) had het blad zich als volgt aangekondigd :

„De hereeniging der gedurende twee eeuwen gescheidene groote afdelingen van Nederland, maakt het algemeene gebruik der aloude gemeenschappelijke taal noodzakelijk. In onze dagen, waarin schier elk lid der maatschappij een levendig belang in de openbare gebeurtenissen stelt, kan voorzeker niets tot de bereiking van dit doel in die gedeelten des rijks, waar deze taal meer of min door eene vreemde is verdrongen, sterker medewerken, dan een nieuwsblad in dezelve geschreven, zoodanig als zij, na, staande een zoo ruim tijdvak, door beroemde geleerden te zijn beschaafd en tot eene der rijkste en krachtvolste talen van Europa verheven, zich thans vertoont. Dit denkbeeld heeft ons het besluit doen opvatten, om zulk een nieuwsblad uit te geven...“.

In dezelfde stroeve taal, doch in een merkwaardig jonge spelling, zet het blad verder zijn programma uiteen : het zal politiek, literair en commercieel nieuws bevatten doch zich daarbij houden aan „de stelligste onzijdigheid, waarheidsliefde en bescheidenheid, ten aanzien van alle partijen en stelsels“.

Het blad wensteannoncen te aanvaarden, doch, tijdens zijn bestaan, is er nooit een opgenomen.

(5) Tweetalige titel vanaf 1-VIII-1896 (n. 2).

- II. b. Titeltekening : wapen van Gent, vanaf 1-VIII-1896 (n. 2).
 d. Prijs : gratis.
 e. Formaat : 45,5 × 33,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : ?
 g. Oplage : 5.000.
 h. Adres :
 — St. Jansvest 16 G., op 5-IV-1896 (n. 1);
 — Rue St. Georges 45, G., op 1-VIII-1896 (n. 2).
- III. a. Eerste nummer : 5-IV-1896.
 Laatste voorhanden nummer : 1-VIII-1896 (n. 2).
 e. Drukker :
 — A. De Brabandere, St. Jansvest 16, G., op 5-IV-1896 (n. 1);
 — F. & R. Buyck, rue St. Georges 45, G., op 1-VIII-1896 (n. 2).
- IV. Mededelingsblad van een gastronomische expositie te Gent in 1896.

175. — Gent Voorwaarts — Gand en Avant. (1898-1910)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 309 : 1898-1910.
 — Brussel, K.B./II. 76868 : 1898-1899.
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 28-II-1898 (I, n. 1), 1-II-1903 (n. 2), 15-I-1910 (I, n. 1);
 C.F. : 28-II-1898 (I, n. 1), 31-III-1899 (n. 27), 15-I-1910 (I, n. 1).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : 15-XII-1898 (I, n. 20).
- II. a. Ondertitel :
 — „Orgaan der Provinciale Tentoonstelling, Gent 1899. — Organe...”, in 1898-1899;
 — „Halfmaandelijks geïllustreerd tijdschrift. — Revue...”, in 1903 en 1908;
 — „Officieel Orgaan van den Kring”, in 1910.
- b. Titeltekening : Wapen van Gent.

- d. Prijs :
 — 5 F. per jaar, 25 cent per nummer, in 1898-1899 en 1903;
 — 5 F. per jaar, 50 cent per nummer in 1908;
 — 1,25 F. per jaar, 10 cent per nummer in 1910;
- e. Formaat :
 — 36 × 27 cm., 3 kol., 8 pp., in 1898-1899, 1903 en 1908;
 — 45 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., in 1910.
- f. Periodiciteit :
 — halfmaandelijks, in 1898-1899, 1903 en 1908;
 — maandelijks in 1910.
- g. Oplage : 5.000, in 1910.
- h. Adres :
 — Léopold Boulevard, 47, G., in 1898-1899;
 — Coupure 15, G., in 1903, 1908 en 1910.

- III. a. Eerste nummer : 28-II-1898. (1)
 Laatste nummer : 15-XII-1910 (I, n. 12). (2)
- b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Lodewijk De Vriese,
 Coupure 15, G.
- e. Drukker :
 — V. Van Doosselaere, Heirnislaan 17, G., in 1898-1899
 en 1903;
 — A. Vandeweghe, Nederkouter 61, (Kortrijkschestraat 26
 & 109a), G., in 1908;
 — V. Van Doosselaere, Heirnislaan 17, G., in 1910.
- f. Redactie : Lodewijk De Vriese, Karel Lybaert, Gustaaf
 D'Hondt, Richard Millecam, Alphons Van Werveke. (3)

(1) In 1896 voorafgegaan door 2 afleveringen van een programmablade onder dezelfde titel, ter gelegenheid van een gastronomische expositie.

(2) Hierbij weze opgemerkt dat de publicatie van *Gent Voorwaarts* verschillende malen onderbroken werd. De eerste reeks, gebonden aan de Provinciale Tentoonstelling van 1899 eindigde op 31-XII-1899 (II, n. 45/46).

Van 15-I-1903 tot 31-XII-1903 (n. 19) verscheen een tweede reeks (jg. III), hoofdzakelijk doch niet uitdrukkelijk, gewijd aan een Tentoonstelling van Voeding en Kookkunst in maart 1903.

Nadat in 1905, ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van België, een Feestalbum was uitgegeven onder het motto en door de redactie van *Gent Voorwaarts*!, verschenen van 15-V-1908 tot 31-XII-1908, zestien afleveringen van een derde reeks, gewijd aan de Internationale Tentoonstelling der Spijstafel in november 1908.

Op 15-I-1910 tenslotte ving de Vierde Reeks aan, als orgaan van de inmiddels gestichte „Kring Gent Voorwaarts”, en met de bedoeling voortaan zonder onderbreking te verschijnen. Op 15-XII-1910 (I, n. 12) echter verklaarde de uitgever zich in de onmogelijkheid het blad nog langer uit te geven.

(3) Uit de samenstelling van de redactie blijkt de opvallende bezorgdheid van het blad om zich buiten en boven alle politiek te houden.

- g. Medewerkers : Léon Brancart, Ch.-Léon Troch, Em. Varenbergh, Jul. De Bruyne-Miry, Herman Ronse, Robert Schoorman, Léon Van Hollebeke.

IV. Gespecialiseerd nieuws- en annoncenblad. (1)

176. — De Gentenaar. (1879-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, D.G.
- Gent, U.B./J. 404 : 27/28-I-1879 (I, n. 1), 9-III-1882 (IV, n. 58), 26-IX-1882 (IV, n. 225), 24/25-I-1885 (VII, n. 20), 27-I-1893 (XV, n. 24), 5/6-IX-1903 (XXV, n. 206), 16/17-VIII-1908 (XXX, n. 190).

II. c. Motto : „Recht voor de vuist”, tot 24/25-II-1903 (XXV, n. 46).

d. Prijs : 7,20 F. per jaar, 2 cent. per nummer.

e. Formaat :

- 39,5 × 25 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 40 × 32 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 19/20-XI-1881 (III, n. 269), eerst voor de zondagnummers, en weldra algemeen;
- 48 × 32 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 26-II-1903 (XXV, n. 47); (2)
- 42,5 × 32 cm., 4 kol., 4 pp. vanaf 11-IX-1914 (XXXVI, n. 218).

f. Periodiciteit : 6 × per week.

g. Oplage : 10.000 in 1888. (3)

h. Adres :

- Drapstraat 15, G.; (4)
- Drapstraat 36, G., vanaf 5-II-1881 (III, n. 30);
- Ketelvest 20 (en 18), G., vanaf 10-V-1889 (XI, n. 109).

(1) Opmerkelijk is het zeer hoge peil van het blad. Inzonderheid zij gewezen op de biografische artikels in ieder nummer, gewijd aan de voornaamste levende personen van Gent.

(2) Mogelijk gemaakt door de installatie van een nieuwe pers, zoals blijkt uit een bericht aan de lezers (p. 1).

(3) Volgens A. Bultynck (ms.).

(4) Drukkerij van de *Bien Public*.

- III. a. Eerste nummer : 27/28-I-1879.
 Laatste nummer : 12-X-1914 (XXXVI, n. 249). (1)
- b. Stichter : Kan. J. Verschueren. (2)
- c. Eigenaar : „Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers”.
- d. Uitgever :
 — Fr. Heyse, Drapstraat 15, G.;
 — Idem, Drapstraat 36, G., vanaf 5-II-1881 (III, n. 30);
 — J. Claeys, ibidem, vanaf 7-VIII-1882 (IV, n. 183);

(1) Vanaf 18-VIII-1914 (XXXVI, n. 194) was het blad verschenen onder de collectieve titel *De Gentenaar* — *De Landwacht* — *De Kleine Patriot*, en meldde het :

„Ingezien de maatregel opgelegd door de militaire overheid en om ons werk te vergemakkelijken, zullen onze centenbladen verschijnen onder den gezamenlijken titel van..., zoolang de huidige toestand blijft duren”.

Onder deze titel verscheen het blad opnieuw van 30-X-1914 tot 24-VII-1919.

Vanaf 25-VII-1919 verschenen *De Gentenaar* en *De Landwacht* weer afzonderlijk.

(2) Kan. J. Verschueren (1830-1911) was medestichter, en weldra eigenaar-bestuurder, van het „Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers”.

Het „Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers” was in 1864 begonnen met de uitgave van *De Vlaamsche Leeuw* op de persen van S. Leliaert. In 1870 stichtte het de *Nieuwe Beurzen-Courant* om de *Beurzen-Courant* te vervangen, die door de *Gazette van Gent* was opgekocht. Van de moeilijkheden, die het nieuwe blad, vanwege de eigenaar der *Gazette van Gent* moest ondervinden, maakte kan. J. Verschueren gebruik om enige eigenaar te worden van het „Werk...”, terwijl de overige bestuursleden slechts een raadgevend functie behielden, en dan nog slechts tot 1881.

In 1878 verhuisde het werk naar de drukkerij van de *Bien Public*, tot dat kan. J. Verschueren in 1881 een eigen drukkerij oprichtte, eerst in de Drapstraat, en vanaf 1889 in de Ketelvest.

Naast het *Fondsblad* en *De Volksvriend*, die de *Nieuwe Beurzen-Courant* en *De Vlaamsche Leeuw* waren opgevolgd, gaf het „Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers” vanaf 1879 een centenblad uit, *De Gentenaar*, die in 1890 een tegenhanger kreeg voor het platteland, *De Landwacht*. In 1886 kocht kan. J. Verschueren, van de erfgenamen van A. Neut, de *Gazette van Vlaanderen en Brabant*.

Vanaf 4-I-1890 was daarenboven, onder de titel *Allemandblad*, een locale editie voor het Antwerpse verschenen. Aanvankelijk kende zij een groot succes. A. Bultynck (ms.) beweert dat het in 1888 een dagelijkse oplage had van 10.000 exemplaren. Bovendien losse nummers van deze Gentse uitgave vonden wij in de Antwerpse stadsbibliotheek (F. V.) een aflevering van 8-X-1890 (XII, n. 234) met als ondertitel *De Antwerpenaar*, en gedrukt door J. Bouchery, Hopland 30, A. Het betreft wellicht een fusie van het *Allemandblad* met een Antwerpse krant.

Kan. J. Verschueren, in zijn „Kas-of-Redeboek N° 3” vermeldt terloops (p. 81) dat zijn blad na „eene buitengewonen bijval te Antwerpen genoten te hebben, door het opkomen van een plaatselijk centblad, stillekens aan daar weggedrumd werd”.

Hij doelt hier ongetwijfeld op de *Gazet van Antwerpen* die in 1890 ontstond. Vanaf 2-I-1891, en niet vanaf 1888, zoals L. Bertelson (Tabl. Chron. p. 28) beweert, verzorgde het „Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers” insgelijks een dagelijkse editie voor het brusselse, *De Kleine Patriot*. Zoals het *Allemandblad* werd ook dit blad opgemaakt met artikels uit het *Fondsblad* en *De Gentenaar*. Omwille van de oorlogsomstandigheden werd het op 18-VIII-1914 versmolten met *De Gentenaar* en de *De Landwacht*, en het verdween, toen deze beide laatste vanaf 25-VII-1919 weer afzonderlijk verschenen.

Bij het overlijden van Kan. J. Verschueren in 1911, ging het „Werk...” over in handen van de Heer J. Piens.

- A. Van Overbeke-Gyselbrecht, *ibidem*, vanaf 1/2-V-1886 (VIII, n. 101);
 - Idem, Ketelvest 18 en 16, G., vanaf 29-VI-1889 (XI, n. 142);
 - G. De Graeve, Ketelvest 18, G., vanaf 26-IX-1907 (XXIX, n. 224).
- e. Drukker :
- Zie : Uitgever;
 - Jan Kregersman, Stoppelstraat 1, G., vanaf 2-I-1890 (XII, n. 1);
 - Idem, Karrestraat 6, G., van 2-V-1890 (XII, n. 102) tot 4-XII-1893 (XV, n. 283);
 - Zie verder : Uitgever.
- f. Hoofdredacteur : Karel Lybaert.
- g. Medewerkers : Richard Millem, A. Lamont-Van Hecke, A. Van Overbeke, G. De Graeve, L. Hemelsoet, E. Hullebroeck, A. Claeys. (1)
- h. Financiering : (2)

IV. Katholiek volksblad. (3)

(6) Op de redactie van *De Gentenaar* (Savaanstraat 13, G.) worden in handschrift een aantal belangwekkende biografische notities bewaard van de medewerkers van het blad.

(7) Over de oorspronkelijke financiële structuur van het „Werk der Vlaamsche Katholieke Drukkers” bezitten wij geen preciese gegevens. Zeker is dat het Werk, bij het ontstaan van het *Fondsblad* (zie aldaar) de uitsluitende eigendom werd van kan. J. Verschuere. Deze was zeer welstellend en uit zijn „Kas-of-redeboek”, dat maar weinig aan huidige boekhoudkundige normen beantwoordt, blijkt dat hij per jaar enorme sommen kon besteden aan goede werken.

In 1889 kocht hij enkele eigendommen in de Ketelvest en de Savaanstraat om er zijn drukkerij in onder te brengen. De koopprijs bedroeg 120.000 F. Hij zelf schat de waarde van de drukkerij op dat ogenblik op 70.000 F., en verklaart dat de aanpassingswerken 26.000 F. hebben gekost.

Bij deze operatie moest hij beroep doen op zijn familieleden, die, zes in getal, elk 23.000 F. leenden. Het geleende kapitaal werd omgezet in een lijfrente aan 5 %.

(8) Op 27/28-I-1879 (I, n. 1, p. 1) :

„*De Gentenaar* ziet vandaag voor de eerste maal het licht. Hij komt voorzien in eene wezenlijke behoefte, want wie is er die, op onze dagen gaene behoefte aan lezing gevoelt?

De Gentenaar verschijnt als nieuwsblad; hij zal zijne lezers op de hoogte houden van alles wat er merkwaardigs omgaat in onzen stad, in het binnenland en in den vreemde; hij zal verslagen meedeelen van de zittingen der Kamers, rechtbanken, enz. enz.

Aan nieuws zal het de lezer dus niet ontbreken en *De Gentenaar* zal er vooral voor zorgen om goed nieuws te leveren. Op onze dagen worden er, zoowel door den telegraaf als door de dagbladen, zoovele valsche tijdingen verspreid, dat men dient op zijne hoede te zijn en niet alles onvoorwaardelijk mag aannemen.

V. Bibliografie :

- De Gentenaar-De Landwacht. Historiek van het „Werk der Vlaamse Katholieke Druipers, N. V.”, *La Presse — De Pers*, 1955, pp. 6-12.
- A. BULTYNCK : [De Geschiedenis van het Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers]. (Rede, uitgesproken bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het Werk, op 29-XII-1889, in manuscript).
- [J. VERSCHUEREN] : Kas- of Redeboek N° 3. (In manuscript; oorspronkelijk moet het uit minstens 6 boeken bestaan hebben; de open ruimten zijn later ingevuld met herinneringen aan het ontstaan en de groei van het „Werk”; samen met de rede van A. Bultynck, werd dit handschrift ons welwillend ter beschikking

Welnu, *De Gentenaar* zal er zich op toeleggen aan zijne lezers echt nieuws mee te deelen; daarbij zal hij zorgvuldig vermijden tijdingen en vertelselkens op te nemen, die alleen opgang maken onder zeker publiek, omdat zij schandaal verwekken.

De Gentenaar zal zijne lezers eerbiedigen, welke hij vooral hoopt te vinden onder de werkende klas, dat is te zeggen onder die klas van menschen die weinig tijd en weinig geld aan hunne lezing te besteden hebben en nochtans gaarne weten wat er omgaat...”

Als antisocialistisch volksblad, dat bij de aanvang niet erg duidelijk stelling had gekozen, ondervond *De Gentenaar* moeilijkheden vanwege de zijde der anti-socialisten van Arthur Verhaegen. De herinneringen van Kan. J. Verschuereen verschaffen daaromtrent een interessante bijzonderheid (Kas-of-Redeboek N° 3, pp. 81, 84-85) :

„Die voorspoedige vooruitgang van *De Gentenaar* wekte weldra naijver en de jaloesheid van sommige mannen op, die zichzelf als de officiële bekampers der socialisten en derzelve blad *Vooruit* hadden aangesteld en zich daarvoor uitgaven. Zij hadden zelfs een weekblad met dat inzicht gesticht of er zich van meester gemaakt, hetwelk, onder den naam van *Lichtstraal*, eenigen tijd leefde, of beter gezegd kwijnde, en eindelijk aan tering stierf. Voor die mannen niettemin was en bleef *De Gentenaar* ongeschikt voor de werkersbevolking van Gent; hij was niet godsdienstig genoeg, niet katholiek-strijdend genoeg, onbekwaam en onbevoegd om het hoofd te bieden aan de socialisten en hunne drukpers, wat overigens, zegden zij, niet te verwonderen was, daar hij met geld-winnen alleen behebt, te veel water in zijnen wijn moest mengen om aan zijne lezers niet te mishagen!”

De gematigde houding van het blad zal wel door taktische overwegingen geïnspireerd geweest zijn; wat het commerciële karakter van het werk betreft, is het groot aantalannoncen van het begin af opvallend voor een werkersblad, dat weliswaar kon aanleunen bij de publiciteitsdienst van het *Fondsblad*; wij kregen daarenboven een sterk vermoeden dat de „faits divers” — berichtgeving der eerste jaren voor minstens de helft werd verstrekt door één bepaalde verzekeringsmaatschappij.

Hoe dan ook, „De beknibbelingen en beschuldigingen vonden eindelijk hunnen weerklank tot in het bisdom, waar onlangs Mgr. Bracq, de ingever van de stichting van *De Gentenaar*, vervangen was door Mgr. Lambrecht”. Kan. J. Verschuereen werd ter verantwoording geroepen en aangemaand „zijne houding in den katholieken zin wat te verscherpen en met dit doel een plan in den loop der maand in 't bisdom neer te leggen”. De bisschop overleed echter, vooraleer aan zijn wens gevolg werd gegeven. Tot zover het incident, zoals het door J. Verschuereen wordt verhaald, en dat enig licht kan werpen op zekere spanningen in het katholieke kamp aan de vooravond van de stichting van *Het Volk*. Hierbij mag herinnerd worden aan het woord van A. Verhaegen, dat de katholieke volksbladen van die tijd niet anders waren, dan „des journaux bourgeois à bon marché”.

gesteld door de Heer Piens, erfgenaam van Kan. J. Verschueren,
en tot voor enkele jaren eigenaar-uitgever van *De Gentenaar*).
— J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 72-78.

177. — Gentsch Vosken. (1847-1848)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 2355, G. 2366, J. 385.

II. b. Vignet : Vos, met de woorden : „Ridendo dicere verum.”

c. Motto :

„Rondborstigheid.
Blygeestigheid.”

d. Prijs : 8 F. per jaar.

e. Formaat : 40 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

— St. Jacobsplaets 19, G.

— Slypstraat 45, G., vanaf 2-IV-1848 (II, n. 14).

III. a. Eerste nummer : 12-IX-1847.

Laatste nummer : 2-VII-1848 (II, n. 27). (1)

d, e. Uitgever, Drukker :

— T. en D. Hemelsoet, by St. Jakobskerk 19, G.

— G. Gysdaele, Slypstraet 45, G. vanaf 2-IV-1848 (II,
n. 14).

IV. Heftig antirepublikeins en satirisch katholiek strijdblad. (2)

Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 66.

— G. ÉCLAIR : Étude sur la presse gantoise, *Gand-Échange*, I (1893),
n. 7; II (1894), n. 1.

(1) Opgevolgd door *De Vlaemsche Leeuw* op 3-VII-1848.

(2) Het blad voert verbitterde polemieken met o. a. de *Journal des Flandres*, *Den Vaderlander*, de *Messenger de Gand*.

Bij de bewogen wetgevende verkiezingen van 13-VI-1848 verheugt het zich uitbundig over de zege van de behoudsgezinden.

Rogier, Spilthoorn, Cats, Vergauwen e. a. moeten het vaak ontgelden.

Zie verder : *De Vlaemsche Leeuw* (1848-).

178. — De Gentsche Handboogschutter. (1907-1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1234 : 4-V-1907 (I, n. 10), 18-XII-1909 (III, n. 51).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 2 -III-1907 (I, n. 1), 4-V-1907 (I, n. 10), 31-X-1908 (II, n. 44);
C.F. : 16-III-1907 (I, n. 3), 4-V-1907 (I, n. 10), 15-VIII-1908 (II, n. 33).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 18-V-1907 (I, n. 12), 23-III-1907 (I, n. 4), 16-III-1907 (I, n. 3).

II. a. Ondertitel : „Bijzonder orgaan voor de Handboogliehebbers”.

b. Titeltekening : 2 ineengestregelde handen met de woorden : „Eendracht maakt Macht”.

d. Prijs : 2 F. per jaar.

e. Formaat :

— 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.;

— 49 × 33 cm., 3 kol., 4 pp. vanaf 30-III-1907 (I, n. 5); (1)

— 55,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp. vanaf 15-VIII-1908 (II, n. 33).

f. Periodiciteit : wekelijks (za.).

h. Adres : Rooigemlaan 219, G.

III. a. Eerste nummer : 2-III-1907.

Laatst voorhanden nummer : 18-XII-1909 (III, n. 51). (2)

e. Drukker :

— Alex. Legros — Mertens, Hundelgemeschen Steenweg 124-200, Ledeberg;

— E. De Laere, Hoogstraat 155, G. vanaf 4-V-1907 (I, n. 10).

f. Hoofdredacteur : Amedée Baert, Rooigemlaan 219, G.

IV. A-politiek, sport- enannoncenblad.

(1) Cfr. *Le Fureteur*, IV, (1907), p. 20.

(2) Het blad bestond nog in 1927 en was toen, wellicht ingevolge een onderbreking tijdens de oorlog, aan zijn 17e jg. Cfr. BACHA en DUPIERREUX, *Périodiques Belges*, p. 179.

179. — De Gentsche Telegraph. (1848-1849)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 8789.13 : 23-IX- tot 25-VI-1848 (I, n. 0), 25-XI-1848 (I, n. 72-124) met lacunes, 3-VIII-1849 (II, n. 338).
- Brussel, K.B./F.M. : 27-VII-1848 (I, n. 23).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 3-XII-1848 (I, n. 131), 28-IX-1849 (II, n. 385).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1-VII-1848 (I, n. 1), 3/4-VII-1848 (I, n. 3), 4/5-XII-1848 (I, n. 132), 31-VIII-1849 (II, n. 361);
C.F. : 1-XI-1848 (I, n. 105).

II. a. Ondertitel : „Verschynende alle dagen, uitgenomen den Zondag”.

d. Prijs : 16 F. per jaar.

e. Formaat :

— 35 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.;

— 41 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 4/5-XII-1848 (I, n. 132).

f. Periodiciteit : 6 × per week.

h. Adres : Slypstraet 45, G.

III. a. Eerste nummer : 1-VII-1848. (1)

Laatst voorhanden nummer : 28-IX-1849 (II, n. 385). (2)

d, e. Uitgever, Drukker : C. Gysdaele, Slypstraet 45, G.

f. Hoofdredacteur : Th. Schellinck. (3)

g. Medewerker : Eug. Zetternam. (4)

(1) Voorafgegaan door een prospectus op 25-VI-1848 (I, n. 0). In de correspondentie van J. De Saint-Genois vonden wij, in het jaar 1848, twee brieven van Th. Schellinck Gent, U.B./ G. 18462, 113 en 115), waarin plannen worden uiteengezet voor het stichten van een Vlaams dagblad te Gent.

(2) Volgens F. DE POTTER, Vlaamsche Bibliogr., p. 757, versmolten in *De Broedermin* in 1849.

(3) Zie : *Gazette van Vlaenderen* (1842-1843) en *Gazette van Gent* (1814-).

(4) Volgens I. VON DÜRINGSFELD, Von der Schelde bis zur Maas, III, pp. 256-284. Zie ook : *De Broedermin* en *De Gazette van Gent* (1814-).

IV. A-politiek nieuwsblad. (1)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 66.
- G. ÉCLAIR : Étude sur la presse gantoise, *Gand-Échange*, I (1893), n. 7.

180. — **De Gentsche Voorgeborchten, Gazette van Ledeberg,
St.-Amandsberg, Meulestede en de Brugschepoort.**
(1876-1877)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 689. c. : 1876-1877 (II, n. 27-53; III, n. 1-30).

II. a. Ondertitel : „Weekblad”.

c. Motto :

„Vooruit! (Strijdkreet der Antwerpsche geuzen)
Van 't ongediert der Papen
Verlost ons Vaderland. (Geuzenlied).”

d. Prijs : 5 F. per jaar.

e. Formaat : 53 × 35,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

- Groot Begijnhof 13, G.;
- Groot Begijnhof 15, G., vanaf 7-I-1877 (III, n. 1).

III. a. Eerste nummer : 2-VII-1876 (II, n. 27). (2)

Laatste nummer : 29-VII-1877 (III, n. 30). (3)

(1) „Journal de faits, sans couleur politique”, zegt F. VANDER HAEGHEN (o.c., V, p. 66). Inderdaad, de enige ambitie van het blad bestond erin te zijn „een vlaemsch dagblad hetwelk dagelyks de laatste nieuwstydigen zoo spoedig zoude afkondigen als de Belgische dagbladen die in het fransch zyn opgesteld”. De uitgever meent dat de belangstelling voor de gebeurtenissen in Frankrijk en de te dure prijs van de franstalige dagbladen het ontstaan van zijn blad aan aller verwachtingen deden beantwoorden. Verder heeft *De Gentsche Telegraph* „geene geloofsbelydenis te doen, want hy zal geene staetkundige gezindheden voor of tegen spreken”. („Prospectus” van 25-VI-1848, herhaald op 1-VII-1848 (I, n. 1), p. 1.

(2) Voortzetting van de *Gazette van Ledeberg, St.-Amandsberg en Meulestede*, 25-VI-1876 (II, n. 26).

(3) Wordt voortgezet door het „*Nieuws van Gent en de Voorgeborchten* op 5-VIII-1877 (III, n. 31).

- c, d, e, f.* Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofdredacteur :
 — Lodewijk De Vriese, Groot Begijnhof 13, G. (1)
 — Idem, Groot Begijnhof 15, G., vanaf 7-I-1877 (III, n. 1).
g. Medewerkers : J. De Geyter (2), Kabonus (3), L. Vleeschouwer, L. Van den Kieboom, Jan Stappaert, Victor Vande Walle (4).

IV. Liberaal strijd- en informatieblad.

181. — Gentschen Mercurius. (5) (1826-1885)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 21 : 20-I-1828 (n. 1016), 5-III-1829 (n. 1133), 19-IX-1830 (n. 1294), 28-IX-1831 (n. 1414), 1838-1885.
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 22-XII-1847 (n. 3955), 23-X-1840 (n. 4399), 11-X-1857 (n. 5490), 27-I-1866 (n. 6843), 2-III-1871 (n. 8407), 16-XII-1885 (LXVIII, n. 293); C.F. : 1-IV-1859 (n. 5720), 9 en 10-II-1874 (LVI, n. 34), 7-I-1883 (LXVI, n. 5).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : 22-VI-1845 (n. 3564), 27-VIII-1848 (n. 4062), 28-V-1858 (n. 5588), 27-III-1859 (n. 5718), 17-IV-1864 (n. 6510).

II. a. Ondertitel :

- „Algemeen staetkundig en Advertentie-Blad, met autorisatie van Zyne Majesteyt”; (6)
 — „Staetkundig en Advertentieblad der Provincie van Oost-Vlaenderen”, op 1-VIII-1838 (n. 2472);
 — „Nieuws en Advertentieblad”, vanaf 9-VI-1841 (n. 2932);
 — „Nieuws-, Handels- en Aenkondigingsblad”, vanaf 1-I-1865 (n. 6621).

(1) Zie : *Gazette van Ledeberg*, nota (2).

(2) Op 30-VII-1876 (II, n. 31, p. 3) een „Vlaams en antiklerikaal Geuzenlied”.

(3) Zie : *Gazette van Ledeberg en St-Amansberg*.

(4) Op 29-VII-1877 (III, n. 30) : „Het lied der Jonge Wacht”.

(5) „Gentschen...” tot 3-IV-1846 (n. 3687); „Gentsche...” vanaf 26-VIII-1867 (n. 7300).

(6) Cfr. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, p. 83.

b. Vignet : Mercurius, tot 30-XI-1877 (XL, n. 278).

d. Prijs :

- 17 F. per jaar;
- 16 F. per jaar, vanaf 25-VI-1848 (n. 4035);
- 12 F. per jaar, vanaf 29-XII-1854 (n. 5054);
- 14 F. per jaar, vanaf 14-IX-1865 (n. 6731).

e. Formaat :

- 45 × 28 cm., 4 kol., 4 pp.;
- 48 × 33 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 3-II-1839 (n. 2365), met uitzondering van de woensdagnummers die het vroeger formaat dikwijls behouden;
- 50 × 34 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 25-VI-1848 (n. 4035), met uitzondering van het advertentiegedeelte (5 kol.) en van het zondagnummer, dat vanaf 19-III-1854 (n. 4932) op vijf kol. verschijnt en op een groter formaat (52 × 40 cm.);
- 54 × 39 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1865 (n. 6621);
- 51 × 33 cm., vanaf 14-IX-1865 (n. 6731);
- 54 × 39 cm., vanaf 13-XII-1865 (n. 6806).

f. Periodiciteit :

- 2 × per week (do. en zo.);
- 3 × per week (zo., wo. en vr.), vanaf 26-VI-1831 ; (3)
- 6 × per week, vanaf 14-IX-1865 (n. 6731).

g. Oplage :

- 760 ab. in 1843; (4)
- 737 ab. in 1845. (5)

(3) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., p. 83. Op 29-XII-1854 (n. 5054, p. 1) zal het blad zijn voornemen te kennen geven vanaf 1-I-1855 dagelijks te verschijnen :

„De dringendheid der tydsomstandigheden, de gewichtigheid der nieuwstijdingen, de electricke snelheid van derzelve overbrenging en het belang welk het publike steeds meer en meer in het lezen der dagbladeren vindt, wekken de uytgevers van den *Gentschen Mercurius* op om dit alles door voortgang en verbeteringen te beantwoorden...

De algemeene en zoo als wy geloven, wel verdiende achting, welke den *Gentschen Mercurius* geniet, uyt hoofde van zynen eerbied voor 's lands godsdienst en nationale instellingen, van zyne gematigdheid en onpartydigheid, zal hy volherden te verregtveerdigen in de nieuwe loopbaen die hij gaet betreden. Niets zal verzuymd worden om den *Gentschen Mercurius* op den rang der dienstelykste vlaemsche dagbladeren te behouden...”.

Brieven van lezers nodigen de uitgever evenwel uit, eerder de prijs van het blad te verlagen, — wat dan ook gebeurde — dan zijn periodiciteit te wijzigen.

(4) Cfr. *Gand-Echange*, I (1893), n. 3.

(5) Volgens „De Broederhand”, 1845, p. 494.

h. Adres :

- Catalognestraete, n° 5, G.;
- Kauter-dreuve, n° 3, G., vanaf 5-IV-1837; (6)
- Savaenstraet, n° 42, G., vanaf 14-XII-1845 (n. 3639);
- Savaenstraat 32, G., vanaf 26-VIII-1871 (n. 8544).

III. a. Eerste nummer : 9-III-1826. (7)

Eerst voorhanden nummer : 20-I-1828 (n. 1016).

Laatste nummer : 31-XII-1885 (LXVIII, n. 305). (8)

b. Stichter : Guillaume De Busscher. (9)

c, d. e. Eigenaar, Uitgever, Drukker :

- G. De Busscher en zoon;
- De Busscher frères, vanaf 1-I-1834; (10)
- De Busscher en Zoon, vanaf 1-I-1865 (n. 6621);
- Leo De Busscher, vanaf 1-I-1870 (n. 8031).

f. Hoofdredacteur :

- Aug. Thys; (11)
- K. Van Boekel. (12)

g. Medewerkers : Francies De Vriese (13), Jozef van Hoorde.
(14)

(6) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., p. 83.

(7) Volgens F. VANDER HAEGHEN, o. c., p. 83; A. WARZÉE, o. c., p. 515, geeft de datum van 1-II-1826 aan. Voortzetting van het *Algemeen Advertentie-blad van Gend, Brugge, Cortryk en geheel Vlaenderen* (1823-1826) en van de reeks advertentiebladen, die in 1818 was ingezet met de *Journal des Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement*.

(8) Op 31-II-1885 (LXVIII, n. 305, p. 1) berichtte het blad :

„De groote uitbreiding door het *Volksblad* genomen, waarvan de dagelysche oplage thans veertienduizend exemplaren overtreft, verplicht ons, tot ons groot spyt, de *Gentsche Mercurius* na een 68-jarig bestaan op te schorsen...”

L. BERTELSON, *Tableau chronologique*, p. 23, meent dat het blad reeds in 1880 ophield om plaats te maken voor het *Volksblad*.

J. VERSTRAELEN, o. c., p. 45, n. 1, verwacht het *Volksblad* met het *Volksbelang*.

(9) Zie : *Journal des Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement*.

(10) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o. c., p. 83.

(11) Zie over hem ook : W. ROGGHÉ, *Gedenkbladen*, p. 136.

(12) Cfr. F. DE POTTER, *Vlaamse Bibl.*, p. 757.

(13) Blijkens een „In Memoriam” op 25-III-1877 van *De Gentsche Voorgeborchten* (III, n. 12, p. 2); vader van Lodewijk De Vriese.

(14) J. Van Hoorde (1843-1916), tevens medewerker aan de *Gazette van Gent*. Cfr. L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 254.

IV. Politiek neutraal informatieblad, dat een grote plaats inruimde voor annoucen, en voor commercieel en finantieel nieuws. (1)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 83.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, p. 513.
- M. DE VROEDE : De Vlaamse pers in 1855-1856, p. 21.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 31, 44-45.

182. — De Getrouwe Duif. (1905-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1238 : 6-VIII-1905 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 20-VIII-1905 (I, n. 3);
C.F. : 13-VIII-1905 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Wekelijksch Nieuwsblad voor Duivenliefhebbers”.

- d. Prijs : 10 ct. per nummer.
- e. Formaat : 39 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks.
- h. Adres : Mageleinstraat 33, G.

III. a. Eerste nummer : 6-VIII-1905. (2)

Laatst voorhanden nummer : 20-VIII-1905 (I, n. 3).

e. Drukker : Vr. VandenHoeck, Onderbergen 16, G.

IV. A-politiek (3) sportblad.

(1) Th. Schellinck typeerde het blad in zijn *Gazette van Vlaenderen*, op 24-V-1843 (II, n. 74, p. 1).

Den Gendschen Mercurius, in het vlaemsch gedrukt, is zonder kleur, neemt uyt alle fransche en vlaemsche dagbladen wat hem passen kan en is niet moeyelyk omtrent den keus zyner feulletons, welke doorgaens tamelyk onzedig zyn, en over het schandaelnieuws, dat hy met gretigheyd zyne lezers opdischt”.

(2) Cfr. „Le Fureteur”, VI, (1908), p. 30.

(3) Op 13-VIII-1905 (I, n. 2, p. 1) : „Wij zullen alle slach van nuttige behandelingen mede deelen, al wat maar betrek heeft en al wat de duivenliefhebberij belang kan inboezemen, beschrijven en bespreken.

Maar in alles en overal zal de strengste onpartijdigheid ons richtsnoer zijn. Wat ook den aard der zaak en der behandeling weze, de volledigste onafhankelijkheid zullen wij bewaren en geen oogenblik zullen wij van die gedragslijn afwijken...”.

183. — Ghendtsche Post-Tydinghen. (1667-1722)

I. Bewaarplaats :

- Gent, S.A. : 8-IX-1667 (n. 69), 12-IX-1667 (n. 70), 1688-1689, 24-XII-1705 (n. 103), 28-XII-1705 (n. 104), 31-XII-1705 (n. 105), 1706-1719.
- Gent, U.B./J. 1 : 1667 (n. 69, 71-100), 1668 (n. 44), 1669 (n. 71, 98), 1670 (n. 80, 93), 1671 (n. 43, 72), 1673-1676 (met lacunes), 1677 (n. 62), 1678 (n. 18, 71), 1679 (n. 13, 16, 62), 1681 (n. 40, 88, 90), 1683 (n. 2, 11, 62), 1684 (n. 36, 39, 93), 1685 (n. 37, 49, 70), 1686 (n. 85), 1687 (n. 73), 1688 (n. 12, 22, 105), 1689 (n. 44, 45, 46), 1691 (n. 87), 1696 (n. 17, 20, 63), 1697 (n. 42), 1698 (n. 33), 1699 (n. 101), 1700 (n. 26, 29, 50, 96), 1701 (n. 65, 72), 1705 (n. 53, 54, 56, 90), 1706 (n. 49, 50, 64, 87), 1707 (n. 46, 94), 1709 (n. 29, 76), 1712 (n. 29), 1714 (n. 92, 93, 105, 106), 1715 (n. 45, 104), 1716 (n. 13, 51, 55), 1718 (n. 5, 10, 50), 1720 (n. 4, 77).

II. b. Vignet :

- Wapen van Vlaanderen — Maagd van Gent in preeel — Gevleugelde Mercurius, vanaf 1-I-1674 (n. 1);
- Alleen Mercurius, vanaf 14-III-1678 (n. 1);
- Zonder Vignet, op 3-XI-1678 (n. 18) en verder;
- Opnieuw de 3 vignetten, op 5-XI-1691 (n. 87) en verder;
- Mercurius vervangen door keizerlijk Wapen van Oostenrijk, vanaf 24-IX-1714 (n. 76).

d. Prijs : niet vermeld.

e. Formaat :

- 29,5 × 19 cm., 2 kol., 2 pp.;
- 18,5 × 14,5 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf 9-IX-1669 (n. 71);
- geen 2 kol. meer vanaf 1-I-1674 (n. 1);
- 20 × 14,5 cm., 4 pp., op 2-VII-1705 (n. 53) en verder;
- Idem, 2 kol., vanaf 1716;
- 31 × 20 cm., 2 kol., 2 pp., op 11-I-1720 (n. 4) en verder.

f. Periodiciteit :

- wekelijks (?);

h. — 2 × per week (ma. en do.); vanaf ?.

h. Adres : zie Drukker.

- III. a. Eerste nummer : 1-I-1667 (?). (1)
 Eerst voorhanden nummer : 8-IX-1667 (n. 69). (2)
 Laatste voorhanden nummer : 30-IX-1720 (n. 77). (3)
- b. Stichter : Maximiliaen Graet. (4)
- c, d, e, f. Eigenaar, Uitgever, Drukker, Opsteller :
- „Ghedrukt te Ghendt by Maximiliaen Graet inde Breydelsteegh inden Enghel. Met Octroy van Syne Conincklijcke Majesteyt. Vidit. I.G.L.C.”;
 - „By Maximiliaen Graet inde Breydel-Steegh inden Enghel. Met privilegie”, op 9-IX-1669 (n. 71) en verder;
 - „Ghedrukt te Ghendt by Maximiliaen Graet / Stadts — Drucker / inden Enghel. Met privilegie”, op 12-XII-1669 (n. 98) en verder;
 - „Te Ghendt by de Weduwe van Maximiliaen Graet / inden Enghel. Met Privilegie ende Octroy van Syne Conincklijcke Majesteyt”, op 2-IX-1667 (n. 62) en verder;

(1) De aanvangsdatum van de *Ghendtsche Post-Tydinghen*, kan niet met volstrekte zekerheid afgeleid worden. F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, II, p. 242 geeft als waarschijnlijke datum, 1-I-1667.

In het jaar 1667 greep er wellicht een wijziging van periodiciteit plaats. Daartoe kan besloten worden uit het feit dat de eerst voorhanden nummers aantonen dat het blad in september 1667 twee maal per week verscheen, alhoewel de aanvraag tot privilege voor het blad, door Maximiliaen Graet opgesteld in het begin van augustus 1666 uitdrukkelijk spreekt van „... wehelycke relaesen... in forme van Gazetten ofte Couranten...”. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, VI, pp. 108-109.

- (2) Ter gelegenheid van het tweehonderdjarig bestaan van het blad liet Eugène Vander Haeghen, toenmalig eigenaar, een fotolitografische afdruk van dit eerst voorhanden nummer maken. Het werd op 1-I-1867 aan al de lezers van de „Gazette van Gent” geschonken. Deze uiterst exacte copie, die van het origineel slechts door het watermerk kon onderscheiden worden, wordt in vele verzamelingen bewaard; zij werd ook ingeplakt in het zesde deel van de „Bibliographie Gantoise” van F. Vanderhaeghen, dat in hetzelfde jaar verscheen (tegenover p. 108).
- (3) Ook de einddatum van de *Ghendtsche Post-Tydinghen* kan moeilijk precies gesitueerd worden. Het blad verscheen onder de nieuwe titel, *Gazette van Ghendt* vanaf januari 1723. Het is echter zeer waarschijnlijk dat er een min of meer lange onderbreking is geweest voor 1723. Dat blijkt uit het verzoekschrift van de gebroeders Vander Ween die in 1722 de redenen uiteenzetten waarom zij het vrijgekomen privilege van de „Gazette...” betrachten. Zij beweren dat hun voorgangers, M. en A. Graet „ne peuvon continuer, parce qu'ils sont obérés de dettes, que, de peur d'être appréhendés par corps et emprisonnés, ils ont abandonné leur maison et atelier, à savoir : Michel Graet depuis six ans, et Augustin, son frère, le 28 février 1721, et se sont retirés dans la franchise du couvent de la Byloke...”. Cfr. A. WARZÉE, *Les journaux de la Fl. Or.*, pp. 501-502; en F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, III, p. 91.
- (4) Over Maximiliaen Graet († 1676). Zie : F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, II, pp. 181-182. Over de betwisting van zijn privilege door de Brusselse courantier Adriaan Foppens : Idem, *ibidem*, pp. 242-245; en TH. LUYKX, *De Gazettiers en hun octrooien tijdens het Ancien Régime*, *Hand. XXIVe Vlaams Filologencongres*, 1961, pp. 441-442.

- „Te Ghendt, by d’Hoirs van Maximiliaen Graet inden...”, op 7-I-1683 (n. 2) en verder;
- „Te Ghendt, by d’Erfghenaemen van Maximiliaen Graet inden...”, vanaf 1705;
- „... Syne Catholijcke Majesteyt”, vanaf 1-IX-1710 (n. 71);
- „Te Ghendt, by Michiel Graet by de Cooremerckt, ende by Augustinus Graet in den Enghel. Privilegie ende Octroy van Sijne Keyserlijcke ende Konincklijcke Majesteyt”, vanaf 1-I-1714 (n. 1); (1)
- „Idem, ... ende Catholijcke Majesteyt, vanaf 1-XI-1714 (n. 87);
- Idem, „... by Michiel ende Augustinus Graet, in den Enghel...”, vanaf 13-VI-1715 (n. 47);
- „Te Ghendt, by Michiel ende Augustinus Graet, in den Enghel. Keyserlycke ende Konincklycke Druckerye”, vanaf 19-VII-1717 (n. 57);
- „Te Gendt, by Augustinus Graet, in den Engel. Keyserlycke ende Konincklycke Drucker”, vanaf 26-VIII-1717 (n. 67);
- „Te Ghendt ghedruckt, by Augustinus Graet, in den Enghel. Met Privilegie ende Octroy van Syne Keyserlycke ende Catholycke Majesteyt”, vanaf 26-IX-1718 (n. 76).

IV. Neutraal nieuws- en annoncenblad.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., II, pp. 181-182, 242-250; III, pp. 90-91, 111-112; VI, pp. 108-111.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke Pers te Gent, pp. 13-18.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, pp. 501-505.
- F. DE POTTER : Gent van den oudste tijd tot heden, IV, pp. 32-60.
- „Gazette van Gent”, jubileumnummer van 1-I-1867 (cc, n. 1).
- [P. GEIREGAT] : Historiek der „Gazette van Gent”, Gent, 1899. (Uittreksel van de „Gazette van Gent” van 2-I-1899; in brochurevorm heruitgegeven onder de titel, Geschiedenis der „Gazette van Gent” in 1905 en in 1906.
- F. DE SMEDT : Uit de Geschiedenis van de Pers, pp. 104-107.
- T. KELLEN : Aus der Geschichte des Zeitungswesens in België, *Zeitschr. f. Bücherfreunde*, VII, n. 1 (1915) pp. 148-150.

(1) Over de gebroeders Michel en Augustien Graet, zie F. VANDER HAEGHEN, o.c., III, pp. 82-84, 90-91.

184. — Gids Auxiliatrix. (1906-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1239 : 9-II-1907 (II, n. 6).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 25-VIII-1906 (I, n. 3);
C.F. : 9-II-1907 (II, n. 6).
- II. a. Ondertitel : „Weekblad ten belange van alle standen”.
d. Prijs : gratis.
e. Formaat : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks.
g. Oplage : 20.000.
h. Adres : Hoogstraat 155, G.
- III. a. Eerste nummer : 11-VIII-1906 (1).
Eerst voorhanden nummer : 25-VIII-1906 (I, n. 3).
Laatst voorhanden nummer : 9-II-1907 (II, n. 6).
c, d. Eigenaar, Uitgever : H. Wullen, Slijpstraat 124, G.
e. Drukker : E. De Laere, Hoogstraat 155, G.
f. Beheer : H. Wullen, Slijpstraat 124, G.
- IV. Annoncenblad.

185. — De Godsdienstige Week van Vlaanderen.
(1868-1914)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./G. 9833.
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 15-V-1868 (I, n. 3), 18-VII-1884
(XVII, n. 12), 18-XI-1904 (XXXVII, n. 29);
C.F. : 18-VI-1875 (VIII, n. 7), 21-III-1879 (XI, n. 47).
- II. a. Ondertitel : „Onder de bescherming van den H. Joseph”.
b. Titeltekening : St. Jozef.
d. Prijs : 4 F. per jaar.
e. Formaat : 31 × 23 cm., 2 kol., 8 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (vrij).
h. Adres : Onderstraat 26, G.

(1) Cfr. *Le Fureteur* IV (1907) p. 21.

III. a. Eerste nummer : 1-V-1868.

Laatste nummer : 24-IV-1914 (XXXXVI, n. 52). (1)

d, e. Uitgever, Drukker : J. & H. Vander Schelden, Onderstraat
26, G.

g. Medewerkers : Kan. Bracq; later kan. J. B. Lavaut; later
kan. de Backere; later Metsers (onder-pastoor).

IV. Weekblad, dat ondanks zijn uitgesproken godsdienstig karakter,
er zich niet van kon weerhouden regelmatig deel te nemen aan
de politieke polemieken van de tijd, inzonderheid aangaande
de schoolkwestie.

186. — De Goede Duivenliefhebber der Provinciën Oost- en Westvlaanderen. (1883-1884)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1530 : 21-VII-1883 (I, n. 1).

— Brussel, M.I.P./C.F. : 23-IX-1883 (I, n. 10).

II. d. Prijs : 4,25 F. per jaar.

e. Formaat : 38 × 26 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.) of halfmaandelijks. (2)

h. Adres : Vooruitgangplaats, Ledeberg.

III. a. Eerste nummer : 21-VII-1883.

Laatst voorhanden nummer : 23-IX-1883 (I, n. 10).

Laatste nummer : 10-II-1884 (?). (3)

b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : D. Van den
Bulcke, Vooruitgangplaats, Ledeberg.

IV. A-politiek sportblad.

(1) Nog na de eerste wereldoorlog verschenen.

(2) „Verschijnende elken Zondag der zomermaanden April, Mei, Juni, Juli, Augustus
en September; tweemaal per maand gedurende de wintermaanden Januari, Februari,
Maart, October, November en December.”

(3) Op 17-II-1884 (II, n. 21) voortgezet door *Het Volk* (1884-).

187. — Het Goede Zaad. (1907-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1242 : -IX-1907 (I, n. 2).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 1-IV-1907 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel :
— „Geïllustreerd Propagandaschrift”;
— „Geïllustreerd leerzaam blad voor al degenen die niet rijk zijn”, in -IX-1907 (I, n. 2).
c. Motto : „Wie zaait, oogst”.
d. Prijs : 1,5 F. per jaar, 1 ct. per nummer.
e. Formaat : 28 × 19 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Hoogpoort 29, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-IV-1907.
Laatst voorhanden nummer : -IX-1907 (I, n. 2).
e. Drukker : Volksdrukkerij, Hoogpoort 29, G.
- IV. Socialistisch, satirisch strijdblad. (1)

188. — De Goedendag. (1910-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./P. 1686.
— Antwerpen, S.B./B. 70638.
- II. a. Ondertitel : „Studentenblad voor Noord-Zuid-Nederland”.
b. Vignet : Goedendag.
d. Prijs : 2 F. per jaar.
e. Formaat : 22 × 18 cm., 24 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.

(1) Het blad verklaart op 1-IV-1907 (I, n. 1, p. 1) zijn titel als volgt: „Tijdens de Fransche Republiek werd deze maand genoemd „Germinal” (Zaaimaand). Zulks legt uit waarom „Het goede Zaad” is beginnen te ontkiemen op dit tijdstip des jaars. De vroolijke maand April heeft overigens eene omwentelingsgezinde beteekenis.”

h. Adres :

- Kortrijkschestraat 18, G.;
- Citadellaan 73, G., vanaf -VII/VIII-1912 (XX, n. 1);
- Begijnhoflaan 24, G., vanaf -IX-1913 (XXI, n. 1).

III. a. Eerste nummer : -IX-1910 (XVIII, n. 1). (1)

Laatste nummer : -VI-1914 (XXI, n. 10). (2)

d, e. : Uitgever-Drukker :

- V. Van Doosselaere, vanaf -IX-1910 (XVIII, n. 1);
- Plantijn, Korte Koestraat 5, G., vanaf -I-1912 (XIX, n. 5);
- Ad. Hoste, vanaf -IV-1912 (XIX, n. 8).

f. Redactie : Mej. M. Ingels, M. B. Ledegouwer, M. Minnaert,
Dr. Paul Van Oye, Michel van Vlaenderen.

IV. A-politiek, vrijzinnig, Vlaams studentenblad.

V. Bibliografie :

- R. VAN EENOO : De Pers te Brugge, pp. 71-72.

189. — De Goudmijn des Landmans. (1878-1883)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 19590.177 : 1-VI-1878 (n. 1);
G. 19590.178 : 6-VI-1878 (n. 2);
J. 270 : 1879 (I, n. 1, 3-20), 1880-1881 (II-III), 1882 (IV, n. 1-15), 1883 (V, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 15-III-1879 (I, n. 3), 16-V-1879 (I, n. 6), 4-XII-1880 (II, n. 18);
C.F. : 3-IV-1879 (I, n. 4), 29-V-1879 (I, n. 7), 18-XII-1881 (III, n. 19).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 15-III-1879 (I, n. 3), 20-X-1881 (III, n. 15).

(1) Van -X-1891 tot -X-1901 (I-X) was het gedrukt geweest door Fr. Cabuy te Maldegem, van -II-1904 tot -XII-1905 (XI-XII) door Moeyaert, Spiegelrei 26, te Brugge, van -I-1906 tot -XII-1907 (XIII-XIV) door J. Bouchery, Hopland 22, te Antwerpen, en van -I-1908 tot -XII-1909 (XV-XVI) door „t Kersouwken”, Lange Nieuwstraat 56, eveneens te Antwerpen.

(2) Het blad verscheen verder tijdens en na de eerste wereldoorlog.

II. b. Titeltekening : Koe. (1)

d. Prijs : gratis.

e. Formaat :

— 36 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.;

— 54 × 37 cm., vanaf 16-V-1879 (I, n. 6);

— 48 × 32 cm., vanaf 2-I-1880 (II, n. 1).

f. Periodiciteit : onregelmatig.

g. Oplage : 12.000 ex. in 1879. (2)

h. Adres :

— Korte Meire 39, G.;

— Korte Meire 43, G., vanaf 22-X-1882 (IV, n. 15).

III. a. Eerste nummer : 1-VI-1878. (3)

Laatst voorhanden nummer : 10-II-1883 (V, n. 1).

b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Maatschappij „Tot nut van den landman”, pseudoniem der Liberale Grondwettelijke Vereniging. (4)

e. Drukker :

— F. L. Dullé-Plus, Hoogpoort 27, G.;

— E. Degerickx, Korte Meire 39, G., vanaf 2-I-1880 (II, n. 1);

— P. Cagny, Korte Meire 43, G., vanaf 22-X-1882 (IV, n. 15).

f. Hoofdredactie : Willem Rogghé. (5)

IV. Liberaal propagandablاد voor het platteland. (6)

(1) Waardoor het blad weldra alom „*De Koe*” genoemd werd.

(2) Volgens P. FREDERICQ, Schets..., I, p. 136.

(3) De eerste twee afleveringen op 1-VI-1878 en 6-VI-1878, verschenen als kiesbladen voor Eeklo, ter gelegenheid van de wetgevende verkiezingen van 11-VI-1879. Het volgende nummer, op 15-III-1879 (I, n. 3) wordt dan ook beschouwd als het eerste nummer van het van dan af regelmatig verschijnend blad. Cfr. ook : „*De Koezweep*”.

(4) Cfr. D. DESTANBERG, o.c., p. 244; W. ROGGHÉ, o.c., p. 285.

(5) „De geest van volharding was stellig niet de hoofdgave mijner jonge medewerkers, want, na eenige weken, bleef ik de eenige voeder van *de Koe*,...

Na zes jaren, begon ik het wat kras te vinden, dat men mij zoo met dien last alleen liet en ik bedankte voor het postje. Met mijne aftreding stierf het blad”.

(Gedenkbladen, p. 286).

(6) „Daarin werden veel artikels over landbouw en veekweek gegeven, maar die dienden mij alleen tot verguldsel van de politieke pillen, die ik mijnen lezers zocht te doen slikken”. (Gedenkbladen, p. 286).

Op 15-III-1879 (I, n. 3, p. 2) schreef het blad :

„Buitenlieden, de *Goudmijn des Landmans* stelt zich voor, verbetering in uwen toestand te brengen; wij willen in u allen het gevoel van eigenwaarde en onafhankelijkheid opwekken, en U alzoo allen tot vrije burgers van het vrije

V. Bibliografie :

- W. ROGGHÉ : Gedenkbladen, pp. 285-286.
- D. DESTANBERG : De kiezingen te Gent, pp. 243-244.
- P. FREDERICQ : Schets eener geschiedenis der Vlaamsche beweging, I, p. 136.

190. — La Guerre Européenne de 1914. (1914-)

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.F. : 10-VIII-1914 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Revue hebdomadaire illustrée — Pièces officielles — Compte-rendu des opérations, dernières nouvelles”.

d. Prijs : 3.50 F. per jaar, 20 ct. per nummer.

e. Formaat : 30 × 20,5 cm., 2 kol., 16 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres : rue du Calvaire 21-23, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 10-VIII-1914.

d, e. Uitgever, Drukker : Ad. Hoste, rue du Calvaire 21-23, G.

h. Zakencijfer : „Se vend au profit du Comité Central de Secours”.

IV. A-politiek informatieblad. (1)

België maken. Langzaam aan, zult gij zelven beschaamd worden over uwen staat van onderworpenheid; wij willen, dat gij handelt volgens uw eigen oordeel en uwen eigen wil, en dat gij opkomt tegen elke verdrukking, die U wordt aangedaan. En om die krachtadigheid in U op te wekken, zullen wij tot U de taal der waarheid spreken, en weldra zult gij ondervinden, dat het alles niet Evangelie is, wat U van op den stoel der waarheid wordt wijs gemaakt.

Buitenlieden, leest in vertrouwen de „Goudmijn”; en vooral geloof degenen niet, die u zouden wijs maken, dat wij tegen den godsdienst zijn. Verre van ons die gedachte; neen, wij zijn enkel tegen degenen, die de religie met de politiek en de politiek met de religie vermengen. Dat moet eindigen”.

- (1) Op 10-VIII-1914 (I, n. 1, p. 1) : „Notre but en publiant cette revue hebdomadaire, n'est pas de faire la concurrence aux journaux quotidiens. Mais nous constatons que ceux-ci, poussés par la nécessité de paraître, publient souvent des nouvelles qu'ils sont obligés de démentir le lendemain, voire souvent dans le même numéro. Nous désirons ne publier que des pièces officielles, des faits avérés et reconnus, tout en donnant notre appréciation sur le passé et nos pronostics sur l'avenir.

Nous voulons conserver le souvenir des faits mémorables accomplis par nos compatriotes au service de la plus noble des causes, l'indépendance de la patrie!”

Vanaf 20-VIII-1914 verscheen er een nederlandsstalige ontduubeling van dit blad onder de titel : „De Oorlogsklok”.

191. — De Haven van Gent — Le Port de Gand.
(1873-1874)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 97 : 1873-1874.
- Brussel, K.B./F.M. : 19-VII-1873 (I, n. 9).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 31-V-1873 (I, n. 1) 28-III-1874
(I, n. 45);
C.F. : 28-VI-1873 (I, n. 6).

II. a. Ondertitel : „Weekblad verschijnende elken zaterdag —
Journal paraissant le samedi”.

b. Titeltekening : Zeilschip.

d. Prijs : 5 F. per jaar.

e. Formaat :

— 43 × 33 cm., 4 kol., 4 pp.;

— 50 × 33 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 28-VI-1873 (I, n. 6).

f. Periodiciteit : wekelijks (za.).

h. Adres : Hoogpoort 27, G.

III. a. Eerste nummer : 31-V-1873.

Laatst voorhanden nummer : 30-V-1874 (II, n. 2).

b. Stichter : Alb. Fredericq.

c, d. Eigenaar, Uitgever : „Bond der Vaart van Terneuzen”.

e. Drukker : F. L. Dullé-Plus, Hoogpoort 27, G.

f. Hoofdredacteur : Alb. Fredericq, advok., Brabantstraat
10, G.

IV. Liberaal (1) strijdblad tot verdediging van de Gentse haven-
belangen.

(1) Had het blad op 31-V-1873 (I, n. 1, p. 1) aangekondigd dat het „niet het werk eener partij” zou zijn, dan bleek al vlug, door polemieken met de *Bien Public*, door heftige aanvallen op het katholieke ministerie, en vooral door zijn medewerking aan de liberale verkiezingsstrijd voor de wetgevende verkiezingen van 1874, dat het blad partij koos; zozeer zelfs dat het oorspronkelijke karakter van het blad teloorging, en dat het een louter politiek orgaan werd.

192. — Heirnisgalm. (1904-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 269 : 1906-1913 (III-X);
J. 1269 : -XI-1904 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Orgaan van Sint-Antoniusskring”.
c. Motto : „Voor Kerk, Vaderland en Huisgezin”.
d. Prijs : gratis of 1 F. per jaar.
e. Formaat : 43,5 × 30 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Zalmstraat 2a, G.
- III. a. Eerste nummer : -XI-1904.
Laatst voorhanden nummer : -VIII-1913 (X, n. 8).
d. Uitgever : „Werkmanskring der Heirnisse”.
e. Drukker : H. Vander Schelden, Onderstraat 20, G.
- IV. Parochieblad (ondanks de ondertitel), met politieke belangstelling.

193. — De Herbergier. (1901-

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1243 : 1-I-1901 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 1-I-1901 (I, n. 1);
C.F. : 1-I-1901 (I, n. 1), 1-VIII-1901 (I, n. 8).
- II. a. Ondertitel : „Maandelijksch orgaan voor de belangen der Dranksljters van Gent en Omstreken”.
d. Prijs :
— gratis of 50 ct. per jaar, 2 ct. per nummer, op 1-I-1901 (I, n. 1).
— gratis of 60 ct. per jaar, op 1-VIII-1901 (I, n. 8).
e. Formaat : 45 × 32 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Kammenstraat 10, G.

III. a. Eerste nummer : 1-I-1901.

Laatst voorhanden nummer : 1-VIII-1901 (I, n. 8). (1)

d. Uitgever : „Algemeen Verbond van Herbergiers van Gent”.

e. Drukker : E. De Laere, Hoogstraat 159, G.

IV. Onafhankelijk vakblad. (2)

194. — De Herbergier (1909-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1244 : -II-1909 (I, n. 1).

— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -II-1909 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Vakblad van den Herbergiersbond van Gent en Omstreken.”

d. Prijs : 2 F. per jaar.

e. Formaat : 30,5 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks. (3)

h. Adres : Vlaanderenstraat 59, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -II-1909.

e. Drukker : E. Meyer, Nieuwbrugkaai 5, G.

IV. Onafhankelijk (4) vakblad.

(1) Nog vermeld in *Rép. gén. de la Presse belge*, 1904, p. 173.

(2) Op 1-I-1901 (I, n. 1, p. 1) : „Niemand dan den herbergier — van al de neringdoende personen — heeft meer behoefte aan een eigen vakblad tot verdediging zijner stoffelijke en zedelijke belangen, daar hij de meeste grieven heeft.

Tienmaal meer belast dan de andere handelaars, onderdrukt door wetten die hem onteeren, het slachtoffer zijnde van schadelijke instellingen, heeft de herbergier reeds te lang gewacht den strijd aan te vangen tegen de onrechtvaardigheden die tegen hem worden gepleegd.”

Reeds op 24-V-1900 was onder dezelfde titel een vlugschrift (Gent, U. B./J. 638) verschenen, gedrukt bij E. De Laere (Hoogstraat 159, G.), waarin dezelfde grieven naar voren gebracht werden.

(3) „Verschijnt eenmaal per maand en naar gelang der omstandigheden.”

(4) In -II-1909 (I, n. 1, p. 1) : „Wij hebben gedacht dat bij de twintigjarige intrede der gehate Vergunningswet (19 Oogst 1889) welke toepassing reeds veel herbergiers ten onder gebracht heeft en waarvan de meesten onzer dagelijksch meer en meer te lijden hebben, het meer dan noodig is de handen uit de mouwen te steken.

Genoeg beloften heeft men ons gedaan. Wij denken dat het meer dan tijd is er de uitvoering van te eischen. Wij voeren geene politiek maar strijden voor onze belangen, voor ons bestaan. Dit sluit nochtans niet uit dat wij op het gepaste oogenblik diegenen wel zullen weten te treffen en te bestijden die onze grieven gewetenloos ten kant schuiven...”.

195. — De Hervorming. (1887-1888)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1531 : 9-X-1887 (I, n. 1), 20-V-1888 (I, n. 5).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 9-X-1887 (I, n. 1), 5-II-1888 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van den Bekwaamheidskiezersbond van Ledeberg”.

- d. Prijs : 4 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
- e. Formaat : 38,5 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.). (1)
- h. Adres : Hundelghemsche Steenweg 255, Ledeberg.

III. a. Eerste nummer : 9-X-1887.

Laatst voorhanden nummer : 20-V-1888 (I, n. 5).

- b, c, d, f. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Hoofdredacteur : J. De Moor, Hundelghemsche Steenweg 255, Ledeberg.
- e. Drukker : niet vermeld.

IV. Strijdblad van de progressistische liberalen van Ledeberg (2).

V. Bibliografie :

- F. DE POTTER : Vlaamsche Bibl., p. 760.

(1) De uitgever koesterde althans dat plan. Het tweede nummer verscheen echter pas in februari 1888.

(2) Blijkens een geschreven nota van de Ledebergse pressofiel, Dr. Guilmot, gevoegd bij het eerste nummer (Br., M.I.P./C.F.) : „Journal rédigé par les soi-disant progressistes de Ledeberg, mais en réalité des mécontents de notre excellente administration libérale, qui dirige la commune depuis 1873.

L'éditeur responsable est un sieur Demoor, horticulteur, homme sans influence aucune. Le journal fourmille de mensonges grossiers à l'adresse du Dr. Van Ooteghem, bourgmestre et conseiller provincial. — Triste, triste, comme dit Skheaspeare (sic)”.

Deze nota licht ons nochtans beter in over de strekking van het blad. De polemische toon van „De Hervorming” is niet heftiger dan in die tijd gebruikelijk was. Het blad komt met een zeer vooruitstrevend sociaal programma uit, bepleit een hervorming van de kieswetgeving, van de belastingen, en van de militaire dienstplicht, en staat de volledige scheiding voor van Kerk en Staat.

196. — De Heuvelpoort. (1909-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1245 : -VII-1912 (III, n. 7).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -III-1909 (I, n. 3).
- II. a. Ondertitel : „Kosteloze uitgave van het Perscomiteit der Parochie van Sinte-Coleta”.
c. Motto : „Adveniat Regnum Tuum”.
d. Prijs : gratis.
e. Formaat : 44,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Ottergemschen Steenweg 138, G.
- III. a. Eerste nummer : -I-1909. (1)
Eerst voorhanden nummer : -III-1909 (I, n. 3).
Laatst voorhanden nummer : -VII-1912 (III, n. 7).
e. Drukker : Grootaert & Nogheer, Zwynaardschen Steenweg 197, G.
- IV. Parochieblad met sterk politieke inslag.

197. — Hofbouwannoncenblad. (1904-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1509 : 15-III-1905 (II, n. 1).
- II. d. Prijs : 1,50 F. per jaar.
e. Formaat : 36 × 24 cm., 3 kol., 6 pp.
f. Periodiciteit : halfmaandelijks.
h. Adres : Schoolstraat 53, St-Amandsberg.
- III. a. Eerste nummer : 15-III-1904 (?).
Enig voorhanden nummer : 15-III-1905 (II, n. 1).

(1) Cfr. „Le Fureteur”, VII (1910), p. 43.

- c, d. Eigenaar, Uitgever : Comptoir de Publicité G. Verbrugghe,
Schoolstraat 53, St-Amandsberg.
- e. Drukker : Paul Teurrekens, Kerkplein 5, Gendbrugge.

IV. A-politiek, gespecialiseerd annoucenblad.

198. — De Hoogstudent. (1910-1914)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 283 : -XI-1910 (I, n. 10), 1911 (II),
-III-1912 (III, n. 3), -V-1912 (III, n. 5), -I-1913
(IV, n. 1).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1910 (I, n. 1), -VII-1912 (III,
n. 7), -XI-1913 (V, n. 2);
C.F. : -I-1910 (I, n. 1), -XII-1913 (V, n. 3).
- II. a. Ondertitel : „Maandblad der katholieke Vlaamsche hoog-
studenten te Gent”.
- b. Titeltekening : tekening van Jos Speybroeck, vanaf -III-1912
(III, n. 3).
- c. Motto : „Op zij want Vlaanderen is daar” (H. Verriest).
- d. Prijs :
- 1,10 F. per jaar, 10 cent. per nummer;
 - 1,20 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf -II-1911
(II, n. 2);
 - 2,25 F. per jaar, 25 cent. per nummer, vanaf -III-1912
(III, n. 3).
- e. Formaat :
- 44 × 28 cm., 3 kol., 8 pp.;
 - 36 × 27,5 cm., 2 kol., 16 pp., vanaf -III-1912 (III, n. 3).
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : „Den Rooden Hoed”, Klein Turkye 6, G.
- III. a. Eerste nummer : -I-1910.
Laatst voorhanden nummer : -XII-1913 (V, n. 3).

- e. Drukker :
 — P. Teurrekens, Kerkplein 5, Gendbrugge;
 — Stepman, Oudburcht 30, G., vanaf -III-1912 (III, n. 3).

IV. Vlaams katholiek studentenblad. (1)

199. — De Houtbewerker. (1902-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1246 : -II-1907 (VI, n. 2).
 — Brussel, M.I.P./C.F. : -II-1904 (III, n. 2);
 V.H. : -X-1902 (I, n. 4).
 — Brussel, K.B./F.M. : -I-1903 (II, n. 1).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : -VI-1905 (IV, n. 6).

II. a. Ondertitel : „Orgaan der Gentsche Houtbewerkers”.

c. Motto : „Een voor Allen, allen voor een — Geen plichten zonder rechten, geen rechten zonder plichten.”

d. Prijs : gratis of 5 ct. per nummer.

e. Formaat : 35,5 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : onregelmatig : „Verschijnt volgens ondersteuning.”

h. Adres : Lokaal „Ons Huis” Vrijdagmarkt, G.

III. a. Eerst voorhanden nummer : -X-1902 (I, n. 4).

Laatst voorhanden nummer : -II-1907 (VI, n. 2).

e. Drukker :

— Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort 29, G.;

— A. De Backer, Ottergemschen Steenweg 139, G., in
 -II-1907 (VI, n. 2).

f. Redactie : L. Vander Haeghen, Verbindingsstraat 30, G.
 in -X-1902 (I, n. 4).

IV. Socialistisch syndikaal blad en vakblad.

(1) In -I-1910 (I, n. 1, p. 1) schreef het blad : „...Het zal aan allen wel vreemd voorkomen dat er te Gent, in 't center van het Vlaamsche Land, niet eenmaal een Vlaamsch en Vlaamschgezind studentenblad bestaat dat ons inlichtingen over ons Vlaamsch studentenleven verschaffen kan en dat tegelijkertijd als een strijdblad, aan onze beweging uitstekende diensten zou kunnen bewijzen, door het bekend maken onzer studentengrievens en tevens in staat zou zijn, onze beweging te versterken door het aanwinnen van nieuwe krachten”.

200. — De Houtbewerker. (1907-)

Zie : *Le Travailleur du Bois* — *De Houtbewerker*.

201. — L'Impartial. (1825-1826)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 14753. b.

II. a. Ondertitel : „Journal politique et littéraire; Annonces et Avis divers”.

d. Prijs : 48 F. per jaar.

e. Formaat : 37 × 22 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres : rue Courte-des-Chevaliers, G.

III. a. Eerste nummer : 15-XI-1825 (n. 76). (1)

Laatste nummer : 28-II-1826 (n. 59). (2)

(1) Voortzetting van de *Courrier de Gand* van 14-XI-1825 (n. 75); tot deze titelwijziging was overgegaan om verwarring te vermijden met de *Courrier de la Flandre* (1823-1826).

(2) In dit laatste nr. (p. 3) nam de uitgever als volgt afscheid van zijn lezers :

„S'il ne s'agissait que de lutter de rédaction, de typographie, de tout ce qui peut assurer la supériorité d'un journal sur un autre, nous aurions la prétention assurément fort modeste de ne le céder en rien à celui de *Gand* que nous avons plus d'une fois réfuté victorieusement; mais le propriétaire de cette feuille qu'on sait être étranger, a su se mettre à l'abri des chances de la concurrence, en arrachant par des moyens que nous nous abstenons de qualifier, un véritable privilège exclusif qu'un Belge n'aurait osé solliciter, et qui lui assure les abonnements des fonctionnaires publics, hommes de lois, employés, etc..., de cette province; en cela, il a fait un aveu de son insuffisance.

Nous avons réclamé avec confiance contre une pareille faveur peu compatible, à ce qui nous semble, avec la loi fondamentale; mais contre notre attente, nous n'avons pu obtenir le redressement de cette injustice. Nous avons eu un moment l'intention de porter notre réclamation aux états-généraux; mais nous avons considéré qu'il ne s'agissait ici que d'un intérêt particulier, qui devait faire place à des intérêts d'un autre ordre, et qu'aussi nous nous engagions dans une délation qui nous répugnait. D'après ces considérations, nous nous désistons d'une entreprise qui, comme on le voit, ne nous offre aucun espoir de succès, et nous reconnaissons enfin que les droits d'un *Belge* ne peuvent être mis en balance avec ceux de l'étranger propriétaire du *Journal de Gand*.

Hipp. Vandekerckhove Fils”.

Volgens L. BERTELSON, o.c., p. 13, had het blad af te rekenen met het Nederlandse gerecht.

d, e. Drukker-Uitgever : H. Vandekerckhove Fils.
f. Hoofdredacteur : Thonet. (1)

IV. Liberaal nieuwblad. (2)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibl. Gant., V, p. 146.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, p. 512.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, p. 34.
- L. BERTELSON : Tableau chronologique, p. 13.

202. — L'Impartial (de Gand). (3) (1879-1894)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 89. d.
- Brussel, K.B./J.B. 140.

II. d. Prijs : 20 F. per jaar.

e. Formaat :

- 54 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.;
- 58 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 1-1-1884 (VI, n. 1);
- idem, 5 kol., vanaf 1-1-1886 (VIII, n. 1).

f. Periodiciteit : 6 × per week of dagelijks.

h. Adres :

- Rue Longue des Violettes 18, G.
- Grand Toquet 22, G., vanaf 1-V-1885 (VII, n. 130).
- Ibidem, n. 11, vanaf 31-XII-1892 (XIV, n. 91).

(1) Die ook medewerking verleende aan de Brusselse bladen *La Sentinelle* (in 1823 door Ch. Froment hernomen onder de titel *Sentinelle du Royaume des Pays-Bas, Le courrier des Pays-Bas*), en *Le Belge* (volgens A. WARZÉE, manusc., Br., M.I.P., onder de pseudoniem Sabbatini).

Later zou hij hoofdredacteur worden van de *Messenger de Gand*.

(2) De politieke strekking van het blad is even moeilijk te bepalen als deze van zijn hoofdredacteur.

Herhaalde malen citeert en looft het blad de pennevruchten van de schitterende Ch. Froment (zie : *Journal de Gand*), die op dat ogenblik in de Brusselse *Sentinelle du Royaume des Pays-Bas* de regering steunde, en waarvan het de verzen vergelijkt met „ces ordurières invectives du *Courrier de la Flandre*, qui comme les bourdonnemens des insectes, s'élèvent du sein de la boue” (20-XII-1825, n. 111, p. 3).

Terzelfdertijd voert het blad een steeds heftiger polemiek met de *Journal de Gand*, steeds om futiliteiten, doch wellicht om het dieper liggende motief dat het blad van J. N. Houdin nog steeds zijn oppositie tegen het regime niet had opgegeven.

(3) Vanaf 11-IV-1882 (IV, n. 101).

- III. a. Eerste nummer : 15-V-1879. (1)
 Laatste nummer : 31-XII-1894 (XVI, n. 365). (2)
 b, d, e, f. Stichter, Uitgever, Drukker, Hoofdredacteur : A. Boterdaele. (3)
 g. Medewerkers (4) :
 — F. Van den Bosch (5);
 — J. Moulinasse, Brussels correspondent (6);
 — Albert Dutry (7).

IV. Katholiek informatieblad. (8)

- (1) Voortzetting van *Le Nouvelliste* van 15-IV-1879 (XXXIX, n. 105).
 (2) Opgevolgd door *L'Indépendant* op 1-I-1895.
 (3) Het blad ging door als de spreekbuis van de latere minister Jules Van den Heuvel.
 (4) Over de aansluiting van het blad bij het persagentschap Havas-Reuter, zie : J. WILLEQUET, Documents pour servir à l'hist. de la presse belge, p. 32.
 (5) Baron Firmin van den Bosch (1866-1949), die in 1891 het Brusselse blad *Le Drapeau* (omgedoopt tot *Duendal*) stichtte, en vervolgens meewerkte aan de *Libre Belgique*. Cfr. L. BERTELSON, Journalistes-Ecrivains, p. 249.
 (6) J. Moulinasse (1855-1924), die vanaf 1880 aan de *Journal de Bruxelles* meewerkte, en vervolgens deel nam aan de directie van de Brusselse bladen *Le Patriote* (onder de schuilnaam Christian) en de *Libre Belgique* (onder de schuilnaam „Innominato”). Cfr. J. WILLEQUET : Documents ..., p. 21.
 (7) Albert Dutry, kunstschilder, die wekelijkse bijdragen, „Nos mardis”, gewijd aan kunstkritiek, leverde, en vervolgens meewerkte aan *l'Indépendant* en aan de *Bien Public*.
 (8) Op 31-XII-1894 (XVI, n. 365, p. 1) gaf het blad volgende karakteristiek van zijn bestaan: „*L'Impartial*) a été un organe d'opposition militante de 1879 à 1884, un partisan déclaré d'une sage politique de réparation de 1884 à 1890, un révisioniste convaincu mais prudent de 1890 à 1984”.

In het aanvangsnummer van 15-V-1879 (p. 1) had de hoofdredacteur A. Boterdaele aan het blad een onafhankelijke, a-politieke houding meegegeven :

„Au moment de paraître et de prendre rang dans la presse, nous pourrions à la rigueur nous dispenser d'apporter un programme, et nous borner à dire au public : lisez et jugez ! Mais en même temps que nous créons un organe nouveau, nous remplaçons un journal qui avait conservé la confiance d'un grand nombre de nos concitoyens. Nous attendons de leur part la même faveur, et nous croirions manquer aux égards que nous leur devons, si dès aujourd'hui, nous ne leur apportons des promesses et des garanties qu'ils ont le droit de nous demander.

Si la politique consiste à discuter éternellement, à remettre tous les jours en question les principes les plus élémentaires, à inventer, à forger continuellement des armes contre ses adversaires, pour justifier quoi-qu'ils fassent ses amis, nous le déclarons, nous ne ferons pas de politique. Ce que nous voulons, ce que nous cherchons avant tout, ce sera d'éclairer nos lecteurs sur les tendances des gouvernants, et leur faire apprécier par eux-mêmes, les résultats des mesures proposées.

Les intérêts matériels, trop souvent oubliés par les partis, plus préoccupés de se maintenir au pouvoir, que de veiller à la prospérité du pays, seront l'objet de notre plus vive attention.

La grandeur de notre chère ville surtout, de Gand, la capitale des Flandres, jadis la seconde ville du pays, voilà un but digne de nos efforts.

Nous ne cesserons de réclamer en sa faveur l'attention trop souvent distraite du gouvernement et surtout de notre administration communale. Nous serons justes envers cette dernière, ce qui, avons nous besoin de le dire, ne nous dispensera pas d'être sévères.

V. Bibliografie :

— J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 52-53.

203. — L'Indépendant de Gand. (1895-1902)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 89. b.
- Brussel, K.B./J.B. 141.

II. d. Prijs :

- 20 F. per jaar, 10 ct. per nummer;
- 16 F. per jaar, 5 ct. per nummer, vanaf 16-XII-1901 (VII, n. 350).

e. Formaat :

- 62 × 41,5 cm., 5 kol., 4 pp.;
- 63 × 46 cm., vanaf 16-XII-1901 (VII, n. 350).

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres :

- Grand Toquet 11, G.;
- Rue aux Tripes 19, G., vanaf 16-XII-1901 (VII, n. 350).

III. a. Eerste nummer : 1-I-1895. (1)

Laatste nummer : 31-V-1902 (VIII, n. 151). (2)

Nous accueillerons avec empressement toutes communications ou réclamations relatives à nos graves intérêts communaux, et tous les justes griefs trouveront un écho dans nos colonnes, pourvu qu'ils soient exposés avec convenance ; car quelque commode que puisse être la politique des personnalités, nous la proscrireons absolument, et nous distinguerons toujours, l'homme public de l'homme privé".

Stilaan echter nam het blad een steeds duidelijker houding aan, en ging het actief deelnemen aan de katholieke oppositiestrijd tegen de schoolpolitiek der liberale regering. (Cfr. J. VERSTRAELEN, o.c., p. 52).

(1) Voortzetting van *L'Impartial* van 31-XII-1894 (XVI, n. 365).

(2) Het blad nam afscheid van zijn lezers op 31-V-1902 (VIII, n. 151, p. 1) :

„Les lecteurs de *l'Indépendant* auront remarqué que dans le cours de ce dernier semestre la partie rédaction de notre journal s'est peu à peu confondue avec celle du *Bien Public*.

Il nous a paru dès lors inutile de maintenir une œuvre qui, pour résister à la concurrence de la presse Bruxelloise tout en maintenant son individualité, réclamerait des sacrifices sans compensation.

Nos abonnés ont pu apprécier dans nos propres colonnes, pendant six mois, la politique du *Bien Public*, et nous ne doutons pas qu'ils reporteront sur lui la sympathie dont ils nous ont honoré.

Les dissidences qui jadis séparaient les catholiques, ont depuis longtemps disparu, et la concentration est faite, solide et durable, entre tous les hommes d'ordre.

d, e. Uitgever, Drukker :

— A. Boterdaele;

— L. Willems, vanaf 19-XII-1901 (VII, n. 354).

f. Hoofdredacteur : J. Van den Heuvel. (1)

g. Medewerkers : A. Boterdaele, A. Dutry.

IV. Katholiek nieuwsblad. (2)

Aussi, en prenant congé de nos lecteurs et en les remerciant de leur fidèle amitié, nous prions nous de travailler pour leur part à cette concentration patriotique, et de continuer leur confiance à notre confrère.

L'avenir de notre cause exige que nos forces, au lieu de s'éparpiller, se groupent dans chaque région, afin que les intérêts économiques et sociaux de toutes les parties du pays puissent être défendus avec efficacité, en même temps que les intérêts moraux, religieux et nationaux''.

De redactionele samenwerking met de *Bien Public* waarvan sprake, was aangekondigd geweest op 16-XII-1901 (VII, n. 350, p. 1) :

„L'invasion de la presse bruxelloise, de plus en plus menaçante pour l'avenir des journaux de province, nous a déterminés à étudier le perfectionnement de notre œuvre.

Le problème se réduisait à réduire nos frais d'exploitation, très onéreux pour un organe essentiellement local, en même temps que, d'autre part, le prix d'abonnement serait abaissé.

Nous voulions davantage encore. C'était notre ambition d'agrandir notre format, de manière à offrir à nos lecteurs des informations aussi abondantes que celles des plus importants quotidiens.

Sous tous ces rapports, nous avons eu la chance de réaliser notre programme, grâce à une convention qui nous permet d'utiliser une partie de la composition du *Bien Public* pour certaines rubriques communes. Nous tenons à remercier notre confrère d'avoir autorisé cette combinaison.

Il est bien entendu que ce régime nouveau laisse aux deux journaux leur entière indépendance réciproque''.

(1) De latere minister van Justitie. Cfr. LIÉVIN COPPIN : Les parlementaires journalistes belges, *Répert. Gén. de la presse belge*, 1904, p. 210.

(2) Op 1/2-I-1895 (I, n. 1/2, p. 1) had het blad zich als volgt aangekondigd :

„... De toutes nos forces nous appuyerons et soutiendrons les idées de progrès et de conservation sociale, et surtout ces tendances à la fois modératrices et généreuses qui ont, comme par tradition, distingué les hommes d'Etat les plus considérables de notre pays.

Nous tiendrons compte de la situation nouvelle que le suffrage universel a créée à la Belgique, pour défendre avec énergie les intérêts des faibles et des opprimés.

Mais tout en vouant une franche et vive sympathie à quiconque aspire à une légitime amélioration de son sort, nous prendrons plus spécialement en mains la cause de la bourgeoisie gantoise, surtout de la moyenne et de la petite bourgeoisie.

Cette bourgeoisie si vaillante souffre de la crise actuelle autant et peut-être plus que quelque autre groupe social. Elle voit même son existence menacée non seulement par certaines grandes entreprises commerciales, mais surtout par le flot montant du socialisme. C'est pourquoi elle trouvera en nous des défenseurs convaincus...

Sans exclusivisme de parti, nous réclamerons en toute matière la sauvegarde des droits réciproques, demandant aux majorités la modération dans la victoire, aux minorités le respect de l'ordre, à tous l'attachement aux principes fondamentaux de notre société : la religion, la patrie, la famille, la propriété''.

204. — L'Indiscret. (1909-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1247 : 2-X-1909 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 2-X-1909 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Théatral — Sportif — Mondain”.
d. Prijs : 5 F. per jaar, 10 ct. per nummer.
e. Formaat : 37 × 27,5 cm., 3 kol., 6 pp.
f. Periodiciteit : „Paraissant pendant la saison Théâtrale tous les samedis et pendant la saison d'Été tous les quinze jours”.
h. Adres : rue des Boutiques 4, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 2-X-1909.
e. Drukker : V. Van Doosselaere, G.
- IV. A-politiek informatieblad waarin naast een theater- en een sportkroniek, geselecteerde gegevens van de burgerlijke stand opgenomen worden. (1)

205. — Industria Belgica. (1907-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1493 : 15-V-1907 (I, n. 4), -I-1908 (II, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 1-IV-1907 (I, n. 1), 1-V-1907 (I, n. 3), 1-I-1908 (II, n. 1);
C.F. : 15-IV-1907 (I, n. 3), 15-V-1907 (I, n. 4), 1-I-1908 (II, n. 1).

(1) Op 2-X-1909 (I, n. 1, p. 1) : „Mais, oui, nous irons dans le monde et nous y glanerons une aimable récolte d'informations de tous genres (foin des potins). Les dîners, les toilettes, les réceptions, les bals, les mariages, les naissances, les mille faits du jour... ou de la soirée nous fourniront tout ce qu'il faut pour rendre attrayante la lecture de notre journal, et satisfaire la curiosité toujours légitime et jamais... indiscrete, de ceux qui, s'intéressant à ces nouvelles diverses, nous feront l'honneur de nous lire.

Et la sûreté, la rapidité, l'originalité, comme la variété de nos informations, comme notre titre même, tout cela ne fera-t-il pas que les portes s'ouvriront toutes larges devant nous et que l'on ne voudra désormais, ni se marier, ni dîner, ni sauter, ... ni même mourir sans l'assistance de *L'Indiscret* ?”

II. a. Ondertitel :

- „Industrie — Commerce — Finance — Bâtiment” op 1-IV-1907 (I, n. 1).
- „Industrie — Brasserie — Finance — Bâtiment” op 15-IV-1907 (I, n. 2).
- „Industrie — Brasserie — Finance — Bâtiment — Assurances — Importation — Exportation” op 1-V-1907 (I, n. 3) en op 15-V-1907 (I, n. 4).
- „Revue Internationale Industrielle et commerciale d'Importation et d'Exportation” op 1-I-1908 (II, n. 1).

c. Motto : „Labore et Perseverantia”.

d. Prijs :

- 5 F. per jaar, 25 ct. per nummer.
- 6 F. per jaar of gratis (1) vanaf 1-I-1908 (II, n. 1).

e. Formaat :

- 33 × 25 cm., 3 kol., 8 pp.,
- 33 × 25 cm., 3 kol., 12 pp. vanaf 15-V-1907 (I, n. 4);
- 33 × 25 cm., 3 kol., 20 pp. vanaf 1-I-1908 (II, n. 1).

f. Periodiciteit :

- halfmaandelijks (1 en 15);
- maandelijks, vanaf 1-I-1908 (II, n. 1).

h. Adres :

- rue de l'Eléphant 9, G.
- rue des Tanneurs 9, G. vanaf 1-I-1908 (II, n. 1).

III. a. Eerste nummer : 1-IV-1907.

Laatst voorhanden nummer : 1-I-1908 (II, n. 1).

e. Drukker :

- André Teurlings, Wetteren;
- E. Grootaert en A. Nogheer, chaussée de Suynaerde 197, G. vanaf 1-V-1907 (I, n. 3).
- Plantyn, rue Courte aux Vaches 3a, G. vanaf 1-I-1908 (II, n. 1).

g. Directeur, Hoofdredacteur :

- Paul Hermès;
- M. Vandebogaert, vanaf 15-V-1907 (I, n. 4).

(1) Op 1-I-1908 (II, n. 1) : „Envoyé gratuitement aux Consuls, Agents consulaires et principaux Industriels du monde entier.”

IV. A-politiek commercieelblad. (2)

206. — Les Informations boursières. (1911-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1248 : 27-IV-1912 (I, n. 48), 1-VII-1912 (II, n. 53).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 10-VI-1911 (I, n. 2), 17-VI-1911 (I, n. 3), 1-VI-1912 (II, n. 53);
C.F. : 6-I-1912 (I, n. 31/32), 1-VI-1912 (II, n. 53);
V.H. : 30-III-1912 (I, n. 44).

II. a. Ondertitel : „Organe financier hebdomadaire de la Maison de Change Alfred Mortier”.

d. Prijs : gratis, „Le journal sera envoyé gratuitement à toute personne qui en fera la demande par écrit”.

e. Formaat :

- 23 × 12 cm., 6 pp.;
- 36,5 × 28 cm., 3 kol., 4 pp. vanaf 1-VI-1912 (II, n. 53).(1)

f. Periodiciteit : wekelijks.

g. Oplage :

- 500. (2)
- 5.000. (3)

h. Adres : rue des Remouleurs 86, G.

(2) In -I-1908 (II, n. 1, p. 5) : „Grâce à des collaborations nouvelles et précieuses, „*Industria Belgica*” sera à même de constituer un intermédiaire utile entre l'Importation et l'Exportation, concentrant ses efforts et ses moyens sur cette seule branche de l'activité industrielle.

Des correspondants engagés ad hoc nous permettront de renseigner nos lecteurs aux conditions les moins onéreuses et les plus efficaces.

C'est pourquoi notre service d'informations sur tout ce qui concerne l'offre et la demande en pays étrangers, sera l'objet constant de notre sollicitude.”

(1) Op 1-VI-1912 (II, n. 53, p. 1) : „Si le bulletin financier *Les informations Boursières* paraît ce jour en un format agrandi c'est pour avoir le plaisir de fêter modestement son premier anniversaire.

Ce format élargi — qui sera dorénavant conservé — me permettra de faire passer sous les yeux de mes estimés clients, amis et lecteurs tout ce que j'aurai voulu y insérer précédemment mais, mon petit bulletin ne disposant pas toujours de l'espace nécessaire j'ai bien été obligé d'y renoncer.”

(2) Cfr. „*De Beursinlichtingen*” op 4-V-1912 (I, n. 1, p. 1) : „Nu juist elf maanden geleden gaf ik een fransch financieel weekblad uit, welke voor titel heeft *Les Informations Boursières*, zelfde formaat als het deze en dat elke week op vijf honderd exemplaren wordt gedrukt.”

(3) Op 1-VI-1912 (II, n. 53, p. 1) : „A l'occasion de ce premier anniversaire j'ai voulu faire connaître mon organe financier d'avantage, c'est pourquoi il est tiré aujourd'hui exceptionnellement à 5.000 exemplaires.”

III. a. Eerste nummer : 1-VI-1911. (4)

Eerst voorhanden nummer : 10-VI-1911 (I, n. 2).

Laatst voorhanden nummer : 1-VI-1912 (II, n. 53).

b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : A. Mortier, rue des Remouleurs 37, G.

e. Drukker : J. Reyniers, rue des Remouleurs 86, G.

IV. Financieel, informatieblad.

207. — L'Intellectuel. (1901-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 487 : 1-II-1902 (II, n. 3), 1-I-1903 (III, n. 25), 15-IV-1906 (VI, n. 8), 1-XI-1910 (X, n. 21-22), 1-IX-1911 (XI, n. 9), 1-IV-1912 (XII, n. 4).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 1-IV-1901 (I, n. 1), 15-II-1902 (II, n. 4), 1-IV-1906 (VI, n. 7), 1-IV-1912 (XII, n. 4), 1-VII-1914 (XIV, n. 7);

C.F. : 1-XI-1903 (III, n. 21), 1-III-1912 (XII, n. 3).

II. a. Ondertitel :

— „Organe des employés” op 1-IV-1901 (I, n. 1);

— „Organe bi-mensuel des Employés” vanaf 15-II-1902 (II, n. 4);

— „Organe mensuel des employés vanaf 1-IX-1911 (XI, n. 9);

— „Organe de l'Association Générale des Employés”, vanaf 1-III-1912 (XII, n. 3).

— „Organe de l'Association Générale des Employés affiliée à la ligue Nationale des Employés et Voyageurs de Belgique” op 1-VII-1914 (XIV, n. 7).

b. Titeltekening : Gentse torens — 3 medaillons met de woorden : „Pension — Bourse — Association du Travail — Mutualité — Maladie”.

d. Prijs : 1.50 F. per jaar, 5 ct. per nummer.

(4) Op 1-VI-1912 (II, n. 53, p. 1) : „Lorsque le 1 juin 1911 donc, l'organe *Les Informations Boursières* fut publié pour la première fois...”

- e. Formaat :
 - 38 × 28 cm., 3 kol., 4 pp. op 1-IV-1901 (I, n. 1);
 - 46 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp. vanaf 15-II-1902 (II, n. 4);
 - 49 × 36 cm., 4 kol., 4 pp. vanaf 1-IV-1906 (VI, n. 7).
- f. Periodiciteit :
 - halfmaandelijks;
 - maandelijks, vanaf 1-IX-1911 (XI, n. 9).
- g. Oplage : 5.000 — 10.000. (1)
- h. Adres :
 - Rue du Théâtre 14, G.
 - Marché aux Grains 30, G., vanaf 1-XI-1903 (III, n. 21).

III. a. Eerste nummer : 1-IV-1901.

Laatst voorhanden nummer : 1-VII-1914 (XIV, n. 7).

- d. Uitgever : Organe de l'Association générale des Employés.
- e. Drukker :
 - Vanden Hoeck, rue des douze Chambres, G.
 - Gebr. Meere, Nieuwland 49, G. vanaf 15-II-1902 (II, n. 4).
 - id., Ham 47, G. vanaf 1-XI-1910 (X, n. 21/22).
 - Pol Saelens, rue Van Aken 8, G. op 1-VII-1914 (XIV, n. 7)
- f. Directeur en Hoofdredacteur : R. Grun, rue du Théâtre 14, G.

IV. Onafhankelijk syndikaal blad voor bedienden.

208. — L'Intermédiaire des Chasseurs. (1894-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1503 : -I-1894 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.F. : -I-1894 (I, n. 1).

(1) Op 1-IV-1901 (I, n. 1, p. 4) : „Grâce au dévouement de quelques membres qui, pour la circonstance sont devenus de véritables courtiers d'annonces, l'existence de notre journal est dès maintenant déjà assuré pour un an au moins avec un tirage bi-mensuel de 5.000 numéros... les quatre premiers numéros seront tirés à 10.000 exemplaires.”

- II. d. Prijs : 5 F. per jaar.
 e. Formaat : 30,5 × 23 cm., 2 kol., 8 pp.
 f. Periodiciteit : halfmaandelijks (5 en 20).
 h. Adres : rue longue du Verger 31, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -I-1894.
 e. Drukker : B. De Keukelaere, rue longue du Verger 31, G.
 f. Hoofdredacteur : R. Collet, Melle.
- IV. A-politiek sportblad.

209. — Jan — Klaassen. (1891-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1249 : -VII-1891 (n. 1).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : -VII-1891 (n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Kluchtblad voor iedereen.”
 b. Titeltekening : een nar.
 d. Prijs : 5 ct. per nummer.
 e. Formaat : 42,5 × 31 cm., 2 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : ?
 h. Adres : ?
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -VII-1891.
 e. Drukker : Dullé, G.
- IV. Liberaal satirisch blad.

210. — Jan Klopterop. (1874-1875)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./G. 20992.
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 5-VII-1874 (I, n. 1), 9-VIII-1874 (I, n. 6), 1-XI-1874 (I, n. 18);
 C.F. : 5-VII-1874 (I, n. 1), 2-VII-1874 (I, n. 5), 22-XI-1874 (I, n. 21).
 — Brussel, K.B./F.M. : 5-VII-1874 (I, n. 1), 30-VIII-1874 (I, n. 9), 8-XI-1874 (I, n. 19).

II. a. Ondertitel :

„Vrijzinnig Orgaan onder Kenspreuk : Recht voor de Vuist!”, vanaf 1-XI-1874 (I, n. 18).

c. Motto :

„Jan Klopterop dat is mijn naam,
Ik klop op al wat valsch en slecht is;
Maar meest vanal op 't papenkraam,
Waar niets en is dat goed en recht is;
Ik acht de vrijheid 't beste goed,
En die de keel haar toe wil stroppen,
Daar zal ik onverpoosd, verwoed,
Tot mijnen laatsten snik op kloppen”.

d. Prijs : 2,5 F. per jaar, 5 ct. per nummer.

e. Formaat :

— 33 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.;

— 36 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 1-XI-1874 (I, n. 18).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.). (1)

g. Oplage : 5.000, op 5-VII-1874.

h. Adres :

— Lange Violettenstraat 25, G.

— Korte Meire 23/1, G., op 3-I-1875 (II, n. 27).

III. a. Eerste nummer : 5-VII-1874.

Laatste nummer : 3-I-1875 (II, n. 27). (2)

d, e. Uitgever, Drukker :

— H. De Ceuninck, Lange Violettenstraat 25, G.;

— E. Werry, Korte Meire 23/1, G., op 3-I-1875 (II, n. 27).

f. Hoofdredacteur : J. De Wolf, vanaf 6-XII-1874 (I, n. 23).

IV. Heftig antiklerikaal, liberaal spotblad. (3)

(1) De eerste aflevering, op 5-VII-1874, droeg geen volgnummer, doch op 12-VII-1874 (I, n. 2, p. 1) verscheen het bericht :

„Aangemoedigd door den onverhoopten bijval van het eerste nummer onzer uitgave (het werd op meer dan 5.000 exemplaren gedrukt en verkocht), hebben wij besloten *Jan Klopterop*, van nu af, alle weken te laten verschijnen”.

(2) Misschien is het blad ten onder gegaan aan de steeds scherpere onenigheid tussen liberale doctrinair en progressisten, waarvan het blad sinds enkele weken de echo was.

(3) Het blad koos blijkbaar partij voor de progressisten, daar de doctrinaire liberalen het te heftig vonden. „Laat hen ons beschuldigen van te hevig te zijn : wij zullen ze tegen Wattel laten klappen, ons om hun gezaag niet bekommeren en onzen gang voortgaan. (...) En moeten we door ons openhartig schrijven den eenen of anderen persoon, de eene of andere instelling, die wij in hunne rapen zitten, in 't harnas jagen, ze moeten maar weten dat degenen die eenen politieken kern schieten ongelijk hebben die viervoeters te dooden”. (Op 1-XI-1874, I, n. 18, p. 1).

211. — Jong Vlaanderen. (1900-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1250 : -I-1900 (I, n. 1), -X-1900 (I, n. 10), -IX-1901 (II, n. 9), -XII-1901 (II, n. 12), II-VII-1902 (III, n. 7).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1900 (I, n. 1), -I-1902 (III, n. 1);
C.F. : -V-1900 (I, n. 5).
- Antwerpen, S.B./F.V. : -IV-1900 (I, n. 4), -V-1900 (I, n. 5).
- Antwerpen, S.B./B. 100496 : 1902.

II. a. Ondertitel :

- „Katholiek Vlaamschgezind Maandblad”.
- „Katholiek Vlaamschgezind Half-Maandblad.” vanaf -I-1902 (III, n. 1). (1)

d. Prijs :

- 1 F. per jaar, 10 ct. per nummer.
- 2 F. per jaar vanaf -I-1902 (III, n. 1).

e. Formaat :

- 45,5 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 45,5 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp. vanaf -I-1902 (III, n. 1).

f. Periodiciteit :

- Maandelijks;
- Halfmaandelijks vanaf -I-1902 (III, n. 1).

h. Adres : Oudburg 21, G.

III. a. Eerste nummer : -I-1900.

Laatst voorhanden nummer : II-VII-1902 (III, n. 7).

b, c. Stichter, Eigenaar : A. Sevens.

e. Drukker :

- A. Siffer, St.-Baafsplein, G.
- Plantijn, Korte Koestraat 3a, G. vanaf -I-1902 (III, n. 1).

(1) Op II-VII-1902 (III, n. 7) : „*Jong Vlaanderen* heeft twee uitgaven : Halfmaandelijksch (1e en 3e zondag der maand), Maandelijks (3e zondag der maand)”.

- f. Redactie :
 — René De Clercq, Alfons Sevens, Amaat Van Waesberghe.
 — René De Clercq en Alfons Sevens vanaf -I-1902 (III, n. 1).

IV. Onafhankelijk, katholiek, Vlaams strijdblad. (1)

212. — De Jonge Socialist. (1908-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1251 : -I-1908 (I, n. 1).
 — Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -I-1908 (I, n. 1);
 V.H. : -IV-1914 (IV (sic), n. 4).
 — Brussel, K.B./F.M. : -I-1908 (I, n. 1).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : -III-1914 (IV (sic), n. 2).

II. a. Ondertitel : „Maandelijksche uitgave van de vlaamsche Federatie van socialistische jonge wachten.”

- d. Prijs : 0,75 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
 e. Formaat : 31,5 × 21,5 cm., 2 kol., 8 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijksch.
 h. Adres : „Ons Huis” Vrijdagmarkt, G.

III. a. Eerste nummer : -I-1908.

Laatst voorhanden nummer : -IV-1914.

- e. Drukker : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort 29, G.
 f. Hoofdredacteur : Hipp. Meulebroucke, „Ons Huis”, Vrijdagmarkt, G.
 Beheer : Elvire Lammens, „Ons Huis”, Vrijdagmarkt, G.

IV. Socialistisch strijdblad en verenigingsblad.

(1) In -I-1900 (I, n. 1, p. 2): „*Jong Vlaanderen* is ontstaan. Weg met alle dubbelzinnigheid! Wij zijn katholieken; geen politiekers, wel te verstaan, maar geloovige christenen, die ons Vlaanderen niet alleen in zijne taal, maar ook in zijn oude, reine zeden willen doen herleven...”

213. — De Jonge Wacht. (1898-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1252 : 25-IX-1898 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Orgaan der Jonge Wacht van de Liberale
Werkersverdediging”.
d. Prijs : 5 cent, per nummer.
e. Formaat : 45 × 33 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : „verschijnende bij uitzonderlijke gelegen-
heden”.
h. Adres : St-Jansvest 16, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 25-IX-1898.
d, e. Uitgever, Drukker : A. De Brabandere, St-Jansvest 16, G.
- IV. Liberaal vlaamsgezind strijdblad, dat in de kamp tegen het
klerikalisme elk samengaan met de socialisten afwijst.

214. — Journal des Adjudications. —
Weekblad voor Aanbestedingen.
(1879-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 662 : 12-I-1882 (IV, n. 2), 27-IX-1883
(V, n. 39), 30-IV-1885 (VII, n. 18), 16-I-1887 (IX, n. 2).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 6-VII-1882 (IV, n. 27), 11-I-1883
(V, n. 2), 1-V-1887 (IX, n. 17);
C.F. : 11-V-1882 (IV, n. 19), 21-II-1884 (VI, n. 8).
— Antwerpen, S.B./F.V. : 15-I-1885 (VII, n. 33).
- II. d. Prijs : 5 F. per jaar.
e. Formaat :
— 64 × 46 cm., 6 kol., 4 pp. ;
— 45,5 × 32 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 11-II-1883 (V, n. 2).
f. Periodiciteit :
— wekelijks (do.);
— wekelijks (zo.), vanaf 16-I-1887 (IX, n. 2).
h. Adres : rue des Régnesses 3, G.

- III. a. Eerst voorhanden nummer : 12-I-1882 (IV, n. 2).
Laatst voorhanden nummer : 1-V-1887 (IX, n. 17).
d, e. Uitgever, Drukker : Lod. De Vriese, rue des Régnesses 3,
G. (1)

IV. A-politiekannoncenblad voor aannemers.

**215. — Journal d'Affiches des Arrondissemens de Gand,
Bruges, Courtrai, Termonde et de la Flandre. (1819)**

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 300.

II. a. Ondertitel : „Annonces judiciaires, légales et Avis divers”.

b. Vignet : Wapen van Oost- en West-Vlaanderen.

d. Prijs : 17 F. per jaar.

e. Formaat :

— 44 × 18 cm., 4 pp., op donderdag, en

— 44 × 27 cm., 2 kol., 4 pp. op zondag.

f. Periodiciteit : 2 × per week (do. en zo.).

h. Adres : „Place de la Calandre, N° 18, à Gand”.

III. a. Eerste nummer : 7-X-1819 (n. 151). (2)

Laatste nummer : 31-X-1819 (n. 158). (3)

b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : G. De Busscher.

IV. V. Zie : *Journal des Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement.*

**216. — Journal d'Affiches des Arrondissemens de Gand,
Termonde, Audenarde, Eecloo et de la Flandre. (1819)**

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 300.

(1) Zie *Gazette van Ledeberg* (1875).

(2) Voortzetting van de *Journal d'Affiches des Arrondissemens de Gand, Termonde, Audenarde, Eecloo et de la Flandre*, van 3-X-1819 (n. 150).

(3) Voortgezet door de *Journal d'Affiches de Gand, Bruges, Courtrai et des Deux Flandres* op 4-XI-1819 (n. 159).

- II. a. Ondertitel : „Annonces judiciaires, légales et Avis divers”.
 b. Vignet : Wapen van Oost-en West-Vlaanderen.
 d. Prijs : 17 F. per jaar.
 e. Formaat :
 — 44 × 18 cm., 4 pp.;
 — 44 × 27 cm., 2 kol., 4 pp., voor het zondagnummer,
 vanaf 6-VI-1819 (n. 116).
 f. Periodiciteit : 2 × per week (do. en zo.).
 h. Adres : „Place de la Calandre, N° 18, à Gand”.
- III. a. Eerste nummer : 2-V-1819 (n. 106). (1)
 Laatste nummer : 3-X-1819 (n. 150). (2)
 b, c, d, e. : Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : G. De Busscher.
- IV. V. Zie : *Journal des Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement*.

217. — Journal d’Affiches et de Commerce de Gand, Bruges, Courtrai et des deux Flandres. (1821-1823)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 300.
- II. a. Ondertitel : „Algemeen Advertentie en Commercialblad van Gend, Brugge, Cortryk en geheel Vlaanderen”, en „... Cortryk, Dendermonde en..., op sommige zondagnummers van groter formaat”.
 b. Vignet : Wapen van Oost- en West-Vlaanderen.
 d. Prijs : 17 F. per jaar.
 e. Formaat :
 — 44 × 18 cm., 4 pp. op donderdag;
 — 44 × 27 cm., 2 kol., 4 pp. op sommige zondagen.
 f. Periodiciteit : 2 × per week (do. en zo.).
 h. Adres : „Place de la Calandre, N° 18, à Gand”.

(1) Voortzetting van de *Journal d’Affiches de Gand et de la Flandre* van 29-IV-1819 (n. 105).
 (2) Voortgezet door de *Journal d’Affiches des Arrondissemens de Gand, Bruges, Courtrai, Termonde et de la Flandre*, op 7-X-1819 (n. 151).

- III. a. Eerste nummer : 28-X-1821 (n. 366). (1)
 Laatste nummer : 26-VI-1823 (n. 539). (2)
 b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : G. De Busscher.
- IV. V. Zie : *Journal des petites Affiches de Gand et de son Arrondissement.*

218. — Journal d’Affiches de Gand, Bruges, Courtrai et des deux Flandres. (1819-1821)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 300.
- II. a. Ondertitel : „Algemeen Advertentie-blad van Gend, Brugge, Cortryk en geheel Vlaenderen”, en „..., Cortryk, Dendermonde en...”, op de zondagnummers van groter formaat.
 b. Vignet : Wapen van Oost- en West-Vlaenderen.
 d. Prijs : 17 F. per jaar.
 e. Formaat :
 — 44 × 18 cm., 4 pp., op donderdag,
 — 44 × 27 cm., 2 kol., 4 pp., op sommige zondagen.
 f. Periodiciteit : 2 × per week (do. en zo.).
 h. Adres : „Place de la Calandre, N° 18” à Gand.
- III. a. Eerste nummer : 4-XI-1819 (n. 159). (3)
 Laatste nummer : 25-X-1821 (n. 365). (4)
 b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : G. De Busscher.
- IV. V. Zie : *Journal des Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement.*

(1) Voortzetting van de *Journal d’Affiches de Gand, Bruges, Courtrai et des deux Flandres* van 25-X-1821 (n. 365).
 (2) Voortgezet door het *Algemeen Advertentie-blad van Gend, Brugge, Cortryk en geheel Vlaenderen* op 29-VI-1823 (n. 540).
 (3) Voortzetting van de *Journal d’Affiches des Arrondissemens de Gand, Bruges, Courtrai, Termonde et de la Flandre* van 31-X-1819 (n. 158).
 (4) Voortgezet door de *Journal d’Affiches et de Commerce de Gand, Bruges, Courtrai, et des deux Flandres*, op 28-X-1821 (n. 366).

219. — Journal d'Affiches de Gand et de la Flandre.
(1818-1819)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 300.
- II. a. Ondertitel : Annonces judiciaires, légales et Avis divers.
b. Vignet : Wapen van Oost- en West-Vlaanderen.
d. Prijs : 17 F. per jaar.
e. Formaat : 44 × 18 cm., 4 pp.
f. Periodiciteit : 2 × per week (do. en zo.).
h. Adres : „Place de la Calandre, N° 18, à Gand”.
- III. a. Eerste nummer : 19-XI-1818 (n. 59). (1)
Laatste nummer : 29-IV-1819 (n. 105). (2)
b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : G. De Busscher.
- IV. V. Zie : *Journal des Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement*.

220. — Journal d'Annonces — Annoncenblad.
(1879-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1253 : 17-VIII-1879 (I, n. 3).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 3-VIII-1879 (I, n. 1), 1-IV-1883
(V, n. 13);
C.F. : 3-VIII-1879 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Aanbestedingen — Adjudications” op 1-IV-1883
(V, n. 13).
b. Vignet : wapenschild met de Leeuw van Vlaanderen.
d. Prijs :
— Gratis of 2,50 F. per jaar.
— 5 F. per jaar op 1-IV-1883 (V, n. 13).

(1) Voortzetting van de *Journal des Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement* van 15-XI-1818 (n. 58).

(2) Voortgezet door de *Journal d'Affiches des Arrondissemens de Gand, Termonde, Audenarde, Eecloo et de la Flandre* op 2-V-1819 (n. 106).

- c. Formaat : 50 × 33 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- h. Adres : Fruitmarkt 9, G.

III. a. Eerste nummer : 3-VIII-1879.

Laatst voorhanden nummer : 1-IV-1883 (V, n. 13).

- b, c, d, e. Stichter, eigenaar, uitgever, drukker : E. Cnudde, Fruitmarkt 9, G.

IV. A-politiekannoncenblad. (1)

221. — **Journal d'Annonces de l'Intérieur et de l'Extérieur. (1873-)**

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 670 : 31-V-1873 (I, n. 9).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 7-IX-1873 (I, n. 23), 29-XII-1874 (II, n. 48);
- C.F. : 19-X-1873 (I, n. 29), 20-IX-1874 (II, n. 38).

II. d. Prijs : 3 F. per jaar, 10 ct. per nummer.

- e. Formaat : 42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.; 4 kol. in jg. II.
- f. Periodiciteit : wekelijks.
- h. Adres : rue du Pont Madou 25, G.

III. a. Eerste nummer : 5-IV-1873 (?).

Eerst voorhanden nummer : 31-V-1873 (I, n. 9).

Laatst voorhanden nummer : 29-XI-1874 (II, n. 48).

- b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Zakenkantoor Crispyn & Co.
- e. Drukker : niet vermeld.

IV. A-politiekannoncenblad.

(1) Op 3-VIII-1879 (I, n. 1, p. 1) : „Door het uitgeven van een Vlaamsch-Fransch *Weekblad* zich uitsluitelijk met Annoncen bezighoudende, gelooven wij eene reeds dikwijls erkende leemte aan te vullen.

Onze Aankondigingen zullen derwijze geschikt zijn, dat iedere soort eene bijzondere kolom zal hebben, die een groot gemak aan den lezer zal verschaffen wanneer hij deze of geene Annonce wenscht te zien”.

222. — Journal du Commerce, des Annonces et Avis
divers du Département de l'Escaut. (1802-1804)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 12a, G. 147.42.

II. d. Prijs :

— 12 F. per jaar („à 3 F. pour trois mois et à 2 escalins pour un mois”);

— „trois escalins ou 21 sols argent courant de Brabant par mois”, vanaf 22-I-1803 (n. 36);

— idem, of 5 F. 72 ct. per trimester, vanaf 3-III-1803 (n. 53).

e. Formaat :

— 35 × 22 cm., 2 kol., 4 pp.

— supplement van 2 pp. met annonces van 3-XI-1802 (n. 13) tot 19-I-1803 (n. 35). (1)

— 3 kol., vanaf 7-VI-1803 (n. 94).

f. Periodiciteit :

— 2 × per week (zo. en wo.).

— 3 × per week (di., do. en za.), vanaf 22-I-1803 (n. 36). (2)

— „tous les jours pairs avant midi”, vanaf 7-VI-1803 (n. 94).

— om de 2 dagen, vanaf 1-I-1804 (n. 197).

(1) Dit supplement was tweetalig vanaf 24-XI-1802 (n. 19) : „La majorité de nos Abonnés nous ayant invité à insérer dans notre feuille en langue française et flamande les avis et annonces qu'ils nous adressent, nous avons l'honneur de les prévenir que nous avons sollicités et obtenus l'autorisation de satisfaire à leurs demandes; en conséquence à commencer de ce jour, nous consacrerons particulièrement à l'insertion de ces annonces et avis le supplément que nous faisons paraître avec chaque numéro. Le nombre considérable d'exemplaires que l'on tire de cette feuille, assure tous les citoyens de ce département que la plus grande publicité sera donnée aux avis qu'ils voudront faire paraître.”

Na het verdwijnen van het supplement, verschijnen nog Nederlandstalige aankondigingen in het blad zelf tot dat de uitgevers op 17-II-1803 (n. 47) meedelen : „Les motifs qui ont déterminé le préfet à autoriser l'impression de ce journal étant le désir de propager dans le département la langue française, et d'en faciliter l'usage, nous prévenons nos abonnés qu'il ne sera plus inséré dans notre feuille aucun avis en flamand, attendu que la *Gazette de Gand* est destinée exclusivement à l'insertion de tous les actes et avis rédigés dans cette langue.”

Vanaf 7-VI-1803 (n. 94) echter komen opnieuw nederlandstalige annonces voor.

(2) Op 19-I-1803 (n. 35) : „Avis des Éditeurs. — Sur l'invitation des autorités constituées de ce département, et d'après les demandes réitérées qui nous ont été faites par nos abonnés, nous nous sommes décidés à faire paraître ce Journal tous les Mardi, Jeudi et Samedi de chaque semaine.”

g. Oplage : aanzienlijk, volgens de uitgevers. (1)

h. Adres :

- „A Gand, de l’Imprimerie de A. B. Stéven, Marché aux Grains” ;
- „A Gand, de l’Imprimerie du Journal du Commerce, rue Neuve St.-Pierre, n° 100”, vanaf 7-VI-1803 (n. 94); (2)
- „A Gand, de l’Imprimerie du Journal du Commerce, rue Catalogne”, vanaf 8-IV-1804 (n. 246). (3)

III. a. Eerste nummer : 3-XI-1802 (n. 13). (4)

Laatste nummer : 3-VI-1804 (n. 274). (5)

c, d. Eigenaar, Uitgever : J. N. Houdin. (6)

e. Drukker :

- A. B. Stéven. (7)
- (J. N. Houdin) vanaf 7-VI-1803 (n. 94). (8)

(1) Op 17-XI-1802 (n. 17) : „Nota : Le nombre des abonnés à ce journal s’est tellement accru, que les éditeurs se voient, pour le moment, dans l’impossibilité de fournir à tous ceux qui les réclament, les quinze premiers numéros. On s’occupe en ce moment de leur réimpression : dès qu’elle sera terminée, on s’empressera de satisfaire à leurs demandes”.

Op 14-VI-1803 zendt de redacteur Th. Barbot echter een circulaire rond om abonneementen te werven. Hij wijst daarin op de talrijke voordelen van de *Journal du Commerce*... (prijs, volledige informatie, gratis advertenties voor de abonneementen). Deze circulaire, ingebonden bij de exemplaren van het blad in de collectie van de Gentse universiteitsbibliotheek, schijnt eerder op een tekort aan abonneementen te wijzen.

(2) Het huis in de St.-Pietersnieuwstraat is beschreven in een aankondiging van 6-IV-1804 (n. 245) : „A louer tout présentement, rue Neuve St.-Pierre, n° 100, une jolie maison, composée, au rez-de-chaussée, de quatre belles salles, une cuisine, un grand vestibule, une cour et jardin ; au premier, de 4 chambres et cabinet ; au second, chambre de domestique et vastes greniers.”

Het was waarschijnlijk in dit huis dat J. N. Houdin in 1803 een eigen drukkerij oprichtte, zodat hij van dan af geen beroep meer diende te doen op de diensten van Drukker A. B. Stéven. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, V, p. 1).

(3) De verhuis van de drukkerij van J. N. Houdin wordt aangekondigd op 12-IV-1804 (n. 248) : „Les éditeurs du Journal de Commerce, des Annonces et Avis divers du Département de l’Escaut, ont l’honneur de prévenir le public qu’ils viennent d’établir leur domicile rue de Catalogne, la porte cochère qui touche au cabaret nommé la Lanterne Verte, et qui est placé vis-à-vis la rue nommée H. Geeststraete”.

(4) Voortzetting van de *Annonces et Avis divers du Département de l’Escaut* van 31-X-1802 (n. 12).

(5) Wordt voortgezet door de *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l’Escaut* op 5-VI-1804 (n. 275).

(6) Zie : *Annonces et Avis divers du Département de l’Escaut* (1802), nota (4) op p. 69.

(7) Zie *Ibidem*, nota (5).

(8) Zie : hierboven nota (2).

g. Redacteurs : Th. Barbot, Boterdael. (1)

Medewerker : Faipoult. (2)

h. Zakencijfer : blijkbaar niet schitterend. (3)

IV. V. Zie : *Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut* (1802). (4)

(1) In en „Avis important aux abonnés” op 19-I-1804 (n. 206) wordt inderdaad gewaarschuwd door „Les propriétaires et éditeurs de ce journal, ayant appris qu'un individu se disant leur employé ou associé, s'était permis d'envoyer chez différens souscripteurs des quittances ou récipissés d'abonnement”, dat slechts kwitanties mogen aanvaard worden „signées des citoyens Barbot ou Boterdael, seuls éditeurs du dit journal et autorisés à en toucher les abonnemens.”

Op 19-XII-1802 (n. 26) geeft het blad het adres van de „rédacteur du Journal de Commerce du Département de l'Escaut, rue du St.-Esprit, nos 110 et 111, à Gand.”

(2) Faipoult, prefect van het departement, liet in de afleveringen van 3-XI-(n. 13), 7-XI-(n. 14), 10-XI-(n. 15), 17-XI-(n. 17), 21-XI-1802 (n. 18), en van 9-I-(n. 32), 22-II-(n. 49), 24-II (n. 50), 26-II (n. 51), 12-III (n. 57), 15-III-1803 (n. 58), het vervolg verschijnen van uittreksels, in een licht gewijzigde versie, van zijn „Mémoire statistique du Département de l'Escaut”, die reeds vanaf 10-X-1802 (n. 6) in de *Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut* verschenen waren. Cfr. de uitgave door P. DEPREZ in de „Verhandelingen, X, Maatsch. voor Gesch. en Oudheidk. te Gent”, Gent, 1960, p. VI.

(3) Zie : p. 273 nota (1) en hierboven (1).

(4) Hoezeer het blad zich op de Franse politiek afstemde blijkt uit een merkwaardig satirisch artikel over het Engelse kabinet op 2-VI-1803 (n. 92) : „Astronomie politique de l'Angleterre”. Tekenend voor de slaafse houding van het blad en voor de strijd tegen de concurrent, de *Gazette van Gend* van F. J. Bogaert — de Clercq, is een „Avis important des éditeurs” op 15-II-1803 (n. 46) :

„Nous étant aperçu que dans les actes administratifs et judiciaires insérés en flamand dans la *Gazette de Gand* il se commet souvent dans la traduction de ces actes des fautes graves et des erreurs, de nature à tromper la religion des fonctionnaires publics et compromettre les intérêts de nos concitoyens, il est de notre devoir de les prévenir, que notre feuille ayant été reconnue par le Gouvernement pour le Journal du Département, le préfet, le tribunal criminel, le général commandant le département, Mr. l'évêque de Gand, le directeur des domaines nationaux, celui des contributions directes, le receveur général et l'ingénieur en chef de la direction de l'Escaut, nous ont particulièrement autorisés à y insérer tous les actes qui émanent de leur autorité et qui peuvent être connus du public; en conséquence de cette autorisation spéciale, tous les actes de ces autorités départementales qui se trouveraient dans la *Gazette de Gand*, ne peuvent donc être considérés comme exacts et véridiques, s'ils n'y sont insérés en français et précédés d'une lettre par laquelle ces autorités en autorisent l'insertion dans cette *Gazette*. — Nous les prévenons encore que les actes des tribunaux de première instance, des justices de paix et des notaires, susceptibles d'être publiés et qui trouveront place dans notre *Journal*, acquerront un degré de publicité qu'ils n'auront pas, étant insérés dans la *Gazette de Gand*, attendu que cette feuille, écrite en langue flamande, ne circule que dans quelques communes de la Belgique, et que notre *Journal* est envoyé non-seulement dans toutes les communes du département, mais encore dans toutes les villes de la république et dans celles principales des puissances étrangères.”

223. — Journal de Commerce, de Politique et de Littérature. (1814)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 14. b.
- Brussel, K.B./J.B. 578.

II. a. Ondertitel : „Affiches, Annonces et Avis divers de Gand, département de l'Escaut”.

- d. Prijs : 25 F. per jaar.
- e. Formaat : 26 × 20 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : dagelijks.
- h. Adres : rue de Catalogne, G.

III. a. Eerste nummer : 3-X-1814 (n. 439). (1)
Laatste nummer : 13-X-1814 (n. 449). (2)

- c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : „À Gand, de l'Imprimerie de J. N. Houdin, rue de Catalogne, près la Lanterne-verte”. (3)

IV. Fransgezind nieuws- en annoncenblad.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V., p. 34.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, p. 28.
- G. ÉCLAIR : Étude sur la presse gantoise, Gand-Échange, I (1893), n. 7.
- J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, p. 280.

(1) Voortzetting van : *Affiches, annonces et avis divers de Gand, département de l'Escaut* van 1-X-1814 (n. 438).

Op 3-X-1814 (n. 439, p. 1) :

„Cette Feuille paraîtra tous les jours, à compter du 3 octobre présent mois, et contiendra, outre les Nouvelles politiques, les annonces et Avis divers, les Arrêts du Gouvernement de la Belgique, ceux de Monsieur l'Intendant de l'Escaut lorsqu'ils seront d'un intérêt général, les Solutions et Décisions relatives à la partie de l'Enregistrement, Domaines et autres Administrations, ainsi que celles de l'Ordre judiciaire et tout ce qui a rapport au Commerce”.

(2) Voortgezet door *Journal politique, commercial et littéraire* op 14-X-1814 (n. 450).

(3) Zie : *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut* (1804-1809), nota (5).

224. — Journal du Commerce, de Politique et de Littérature
du Département de l'Escaut. (1804-1809)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 12b, G. 147.42.
- Brussel, K.B./F.M. : 3-VIII-1807 (n. 850).

II. d. Prijs : 5 F. 72 ct. per trimester.

e. Formaat : 35 × 22 cm., 3 kol., 4 pp. (1)

f. Periodiciteit : om de 2 dagen.

g. Oplage : 1100 à 1200 in 1807. (2)

h. Adres :

- „de l'Imprimerie du Journal du Commerce, rue Catalogne”;
- „de l'Imprimerie de Samuel Berthoud et Comp., rue Catalogne”, vanaf 7-VI-1804 (n. 276);
- „de l'Imprimerie de Samuel Berthoud et D(am)e Houdin, rue dite Catalogne-straete”, vanaf 28-I-1805 (n. 392).
- „De l'Imprimerie de la Dame Houdin, rue dite Catalogne-straete”, vanaf 30-IV-1805 (n. 439).

III. a. Eerste nummer : 5-VI-1804 (n. 275). (3)

Laatste nummer : 30-XII-1809 (n. 1284). (4)

c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : J. N. Houdin. (5)

-
- (1) Vanaf 6-VI-1804 tot 15-VIII-1804 worden de aankondigingen naar een afzonderlijk supplement verwezen. Zie : *Annonces et Avis divers du département de l'Escaut* (1804).
 - (2) Cijfer medegedeeld door de prefect van het departement in een brief aan „Comte Réal, chargé du 1er arrondissement de la Police générale” op 22-III-1807. (Cfr. J. E. NÈVE, *o.c.*, p. 276, n. 1). Dit cijfer lijkt echter erg overdreven.
 - (3) Voortzetting van de *Journal du Commerce, des Annonces et Avis divers du département de l'Escaut* van 3-VI-1804, (n. 274).
 - (4) Wordt voortgezet door de *Journal de Commerce, de Politique et de Littérature, des Annonces et Avis divers du département de l'Escaut* op 1-I-1810 (n. 1285).
 - (5) Zie : *Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut* (1802), nota (4), op p. 69 en *Journal du Commerce, des Annonces etc...* (1802-1804), nota (2) op p. 273 J. N. Houdin, die als hypotheekbewaarder onder eigen naam geen blad kon uitgeven, gebruikte daarvoor de naam van Samuel Berthoud vanaf 7-VI-1804 (n. 276). (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, V, p. 314). Over het akkoord tussen Samuel Berthoud en de echtgenote van Houdin voor de uitgave van het blad, vernemen we in de aflevering van 30-IV-1805 (n. 439) het volgende : „Les intérêts du Sr. Samuel Berthoud, le rappelant au centre de ses entreprises d'imprimerie à Cambrai, le public est prévenu que la société Berthoud et Dame Houdin, comme imprimeurs et propriétaires éditeurs du journal de commerce de l'Escaut, est dissoute à l'amiable et que la dame Houdin reste seule propriétaire du double établissement d'imprimerie et de reliure. Cette dame prie le public de lui continuer sa confiance qu'elle s'efforcera de conserver par ses soins, son exactitude dans les travaux qui lui seront commandés et la modicité des prix auxquels elle continuera de se borner.”

- g. Redacteur : J. B. Roelants tot 1807. (1)
 h. Zakencijfer : (2)

(1) Zoals blijkt uit een brief, die het blad moest opnemen in zijn aflevering van 6-V-1808 (n. 988) :

„Gand, le 5 mai 1808. Au Rédacteur du Journal du Commerce de Gand, Des motifs qui me sont particuliers, monsieur ,me portent à vous engager à annoncer, par la voie de votre journal, que depuis environ quinze mois j'ai cessé d'avoir la rédaction, et que je suis totalement étranger au travail de la feuille que vous rédigez, depuis cette époque, d'une manière si distinguée.

Veuillez en conséquence insérer ma lettre dans l'un de vos prochains numéros, et me croire, etc. J. B. Roelants, avoué.”

(2) Het is niet gewaagd te veronderstellen dat J. N. Houdin van overheidswege meer dan morele aanmoedigingen heeft ontvangen. Nog geen twee jaar, nadat hij zijn eerste drukpersen te Gent had geïnstalleerd, was hij, ondanks het twijfelachtig succes van zijn blad, reeds in staat zich nieuwe letterkassen aan te schaffen. De wijze waarop deze aanwinst aan de lezers werd medegedeeld, is kenmerkend voor het typisch Franse karakter van het blad. Op 1-II-1805 (n. 394) verscheen inderdaad volgend „Avis à MM. nos Abonnés” :

„...Puissent l'avare, le jaloux,
 L'envieux faire comme nous!
 Que leur faut-il pour plaire?
 — Eh bien? —
 Un autre caractère!
 Vous m'entendez bien.

...
 Oui, chers lecteurs, nous vous assurons, en vers et en prose, qu'incessamment notre journal sera imprimé avec un caractère neuf gracieux à l'œil, et qu'en ce point, comme en tout, nous ne négligerons rien pour mériter votre bienveillance, soins typographiques, soins littéraires, tout sera mis en œuvre pour exciter l'intérêt et répondre à la confiance dont nous honorent nos nombreux souscripteurs.

...
 Le papier sera tout neuf,
 Neuf le caractère :
 L'auteur est aussi bien neuf
 Dans l'art de vous plaire.
 Mais enfin s'il est très neuf,
 Il pourra mieux faire.
 Au nom des propriétaires-éditeurs et au sien,
 Le Rédacteur G.-B. L.... d.”

Prompt verscheen van de hand van een abonné, op 3-II-1805 (n. 395), een „Réponse à la chanson du rédacteur, adressée aux propriétaires du Journal et insérée à son insu”, waarin niet onaardig de termen der poëtische redactionele aankondiging werden geïnverteerd :

„...Puissent l'avare, le jaloux,
 L'envieux faire comme vous!
 Il ne leur faut, pour plaire...
 — Eh bien? —
 Que votre caractère :
 Vous m'entendez bien.

...
 Que le papier soit tout neuf,
 Neuf le caractère :
 L'auteur n'est pas aussi neuf
 Dans l'art de nous plaire.
 Mais enfin pour être neuf,
 On ne peut mieux faire.”

Het nieuwe lettertype is voor het eerst gebruikt op 24-IX-1805 (n. 511).

IV. Fransgezind nieuws- en annoncenblad. (1)

V. Zie : *Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut* — (1802).

225. — *Journal de Commerce, de Politique et de Littérature, des Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut.*
(1810-1811)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 12c, G. 147.42.

— Brussel, K.B./F.M. : 27-XI-1810 (n. 1450).

II. d. Prijs : 5 F. 72 ct. per trimester.

e. Formaat : 35 × 22 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : om de 2 dagen.

g. Oplage : 280 (2) à 400 (3) abonneuten.

h. Adres : „de l'Imprimerie de De Houdin, rue dite Catalogne-straete”.

III. a. Eerste nummer : 1-I-1810 (n. 1285). (4)

Laatste nummer : 14-IV-1811 (n. 1519). (5)

(1) Hoezeer het blad in de smaak viel van de overheid, en waarom, blijkt uit een passage van een brief van de prefect van het departement op 22-III-1807 (geciteerd door J. E. NÈVE, *o.c.*, p. 276, n. 1) :

„Il a cela d'utile qu'il communique les nouvelles politiques plus promptement que la *Gazette* dans les campagnes et cela dans une langue qui se répand de plus en plus et qui doit devenir un jour, celle de tous les habitants de ce département”.

Hoeft het gezegd dat voor de Franse ambtenaar het laatste argument van doorslaggevende aard is, en dat met „nouvelles politiques” de napoleontische propaganda wordt bedoeld?

(2) In april 1811 volgens Bogaert, uitgever van de *Gazette de Gand*, in een brief van 22-II-1812 aan graaf de Montalivet, minister van Binnenlandsche Zaken. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, V, p. 15).

(3) Volgens een verslag van de prefect van het departement in augustus 1810. Cfr. E. DE CLERCQ, *o.c.*, p. 69.

(4) Voortzetting van de *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut* van 30-XII-1809 (n. 1284).

(5) Samengesmolten met de *Gazette de Gand* tot de *Journal du Département de l'Escaut et Annonces* van 15-IV-1811 (n. 1). Deze laatste aflevering kondigde de samensmelting als volgt aan :

„Par l'autorisation de M. l'Auditeur du conseil d'état, Baron de l'Empire, Préfet du département de l'Escaut, à compter du 15 avril courant, il n'y aura plus dans le département qu'une seule feuille, ayant titre : *Journal du Département de l'Escaut et Annonces*, qui paraîtra tous les deux jours. Les éditeurs-propriétaires sont la Dme Houdin et F. J. Bogaert-De Clercq, chez lesquels sont établis les Bureaux tant pour les abonnemens que pour les annonces.”

Zie hierover meer bij de *Journal du Département de l'Escaut et Annonces* (1811).

- c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : J. N. Houdin. (1)
g. Redacteur : Hautrom. (2)

IV. Fransgezind nieuws- en annoncenblad. (3)

V. Zie : *Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut* (1802).

226. — Journal du Département de l'Escaut. (1811-1814)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1 : 1811-1814.
— Gent, S. A. : 1811-1814.

II. d. Prijs : 3,83 F. per trimester.

- e. Formaat : 30 × 22 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : 2 × per week (di. en vr.).
h. Adres : zie Drukker.

III. a. Eerste nummer : 17-XII-1811. (4)

Laatste nummer : 4-II-1814 (n. 225). (5)

c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : „A Gand, de l'imprimerie de F. J. Bogaert-de Clercq, ancien propriétaire de la *Gazette de Gand*”.

(1) Zie : *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut* (1804-1809), nota (5).

(2) Cfr. E. DE CLERCQ, o.c., p. 69.

(3) Cfr. het verslag van Baron d'Houdetot, prefect van het departement, aan graaf de Montalivet, minister van Binnenlandse Zaken, op 28-VIII-1810 : „Ce journal est intéressant sous le rapport du bon esprit qui a toujours présidé à sa rédaction et des matières qui le composent. Indépendamment des nouvelles politiques, il donne avec exactitude le prix des denrées, le cours des marchandises et le mouvement des ports. C'est le seul aussi qui traite de la littérature du pays et rend compte des ouvrages nouveaux et des productions des arts. C'est lui, qui publie tout ce que l'administration veut faire connaître concernant les fêtes, les distributions de prix et les concours académiques.” (Geciteerd door E. DE CLERCQ, o.c., p. 70).

(4) Voorafgegaan door de van 4-XI-1811 tot 12-XII-1811 (n. 12) verschenen *Feuille d'Affiches, Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut*.

(5) Voortgezet onder de titel *Gazette van Gend* op 9-II-1814 (n. 226).

IV. Onafhankelijk politiek nieuwsblad. (1)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, pp. I, 9-16.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre orientale, p. 508.
- GAND-ÉCHANGE, I, (1893), n. 6.
- J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, pp. 278, 280.
- E. DE CLERCQ : Du régime de la presse en Belgique sous l'Empire, *Revue trimestrielle*, 1865, pp. 91-95.
- P. VERHAEGEN : Essai sur la liberté de la presse en Belgique durant la domination française, pp. 155-158.

227. — Journal du Département de l'Escaut et Annonces. (1811)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1 : 1811.
- Gent, S. A. : 1811.

II. d. Prijs : niet vermeld.

- e. Formaat : 27,5 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : om de 2 dagen.
- g. Oplage : 900. (2)
- h. Adres : zie : Drukker.

(1) F. J. Bogaert-De Clercq, die bij het beëindigen van de associatie met Houdin (voor de uitgave van een gemeenschappelijke *Journal du Département de l'Escaut et Annonces*), zich de uitgave van een annoncenblad had zien toegewezen, moest zijn *Feuille d'Affiches, Annonces et Avis divers du Dép. de l'Esc.* aan Houdin overlaten, op bevel van de Franse overheid, en genoegen nemen met de uitgave van een minder winstgevend politiek nieuwsblad.

Op 17-XII-1811 (n. 1, p. 1) deelde hij deze beslissing aan zijn lezers mee :
„Avis à messieurs les abonnés à la ci-devant Gazette de Gand et au Journal du Département de l'Escaut.

J'ai l'honneur de vous prévenir que d'après l'autorisation de monsieur le préfet, je ferai paraître, à dater de ce jour, pour mon compte particulier, le journal du département. Le Journal sera désormais imprimé dans les deux langues sur une demi-feuille grand carré; il aura pour but principal de faire connaître au public les actes du gouvernement, les nouvelles politiques, les actes administratifs qui émanent des autorités de ce département, les nouvelles de commerce et tout ce qui peut intéresser le public'.

De uitgever van de vroegere *Gazette van Gent* kon zich echter bij deze toestand niet neerleggen. In een eerbiedige maar besliste brief aan graaf de Montalivet, minister van binnenlandse zaken te Parijs, op 22-II-1812, wees hij op zijn privilege, en op de prijs (15.000 F. en een lijfrente van 1.700 F.) die hij voor het blad aan de vroegere eigenaar had moeten betalen, en laakte hij de methodes van zijn concurrente. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., p. 15-16.

(2) Luidens een brief van beide drukkers aan de prefekt d'Houdetot op 7-V-1811. Cfr. M. DENECKERE, *Verfransing te Gent (1793-1814)*, p. 62.

- III. a. Eerste nummer : 15-IV-1811. (1)
 Laatste nummer : 28-X-1811 (n. 99). (2)
 c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker :
 — „A Gand, de l'Imprimerie des propriétaires”;
 — „A Gand, de l'Imprimerie de la Dame Houdin, Catalogne-straete, et F. J. Bogaert-Declercq, rue Basse, propriétaires”, vanaf 2-VII-1811 (n. 40).
- IV. Frans gedirigeerd nieuws- en annoncenblad. (3)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gand.*, V, pp. I, 9, 13-16, 34.
 — J. E. NÈVE : *Gand sous la domination française*, p. 275.
 — P. VERHAEGHEN : *Essai sur la liberté de la presse en Belgique durant la domination française*, pp. 155-158.
 — M. DENECKERE : *Verfransing te Gent, Hand. Maatsch. Gesch. en Oudheidk. Gent*, IV (1949), p. 61-62.
 — E. DE CLERCQ : *Du régime de la presse en Belgique, Revue Trimestrielle*, 1865, pp. 67-81.
 — A. DU BOIS : *Régime de la presse sous le premier Empire, „Essais et Notices”*, II, pp. 89-92.

228. — *Journal des Étudiants de l'Université de Gand.*
 (1898-1900)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 135 : 1898-1900.
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 13-XII-1898 (I, n. 3).

- (1) Samensmelting van de *Gazette de Gand*, tot 8-IV-1811 (n. 1778) uitgegeven door F.-J. Bogaert, en van de *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut*, tot 14-IV-1811 (n. 1519) uitgegeven door De. Houdin.
 (2) Opgevolgd door de *Feuille d'Affiches, Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut* van F.-J. Bogaert op 4-XI-1811; en door de *Affiches, Annonces et Avis divers de Gand, département de l'Escaut* van D.-e Houdin op 15-XII-1811.
 (3) De samensmelting der beide concurrerende bladen was door de prefect d'Houdetot doorgevoerd geworden in uitvoering van een keizerlijk decreet van 3-VIII-1810, dat in elk departement nog slechts één blad toeliet, en van een tweede keizerlijk decreet op 12-XII-1810 dat het eerste bevestigde, aan sommige steden de uitgave van een annoncenblad toestond, doch niet aan Gent.

De uitgevers Bogaert en Houdin beriepen zich de ene op zijn oude rechten, de andere op zijn verdiensten tegenover het regime, zodat de prefect d'Houdetot besloot niet een der beide bladen af te schaffen doch ze te versmelten tot één, gemeenschappelijk beheerd, blad.

Voor de desbetreffende correspondentie van de prefect, de beide uitgevers en het keizerlijk bestuur, zie : F. VANDER HAEGHEN, o.c., V, pp. 13-15; E. DE CLERCQ, o.c., pp. 67-81.

- II. d. Prijs : 2 F. per jaar, 15 cent. per nummer.
 e. Formaat : 50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 h. Adres :
 — Rempart de la Biloque 298, G.;
 — Rue des Champs 33, G., vanaf 20-X-1899 (II, n. 11);
 — Rue du Hainaut 16, G., vanaf 21-II-1900 (II, n. 19).
- III. a. Eerste nummer : -X-1898 (?).
 Eerst voorhanden nummer : 29-XI-1898 (I, n. 2).
 Laatste nummer : 6-IV-1900 (II, n. 20). (1)
 e. Drukker : Avondstond, rue N.-D. de Grâces, Bruxelles.
- IV. Liberaal studentenblad.

229. — Journal des Flandres. (1830-1852)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 5.a.
 — Brussel, K.B./J.B. 31.
 — Leuven, U.B./J. 39 : 1835-1852.
- II. a. Ondertitel : „Ancien Catholique des Pays-Bas”, vanaf 22-IX-1831 (n. 263) tot 31-XII-1841 (n. 365).
 c. Motto :
 — „Liberté!”;
 — „In libertatem vocati estis... Gal. V, v. 13”, vanaf 22-IX-1831 (n. 263) tot 31-XII-1832 (n. 366);
 — „Dieu, Liberté, Patrie!”, vanaf 1-X-1833 (n. 274).
 d. Prijs :
 — 50 F. per jaar;
 — 44 F. per jaar, vanaf 1-VII-1848 (n. 183).

(1) Op 25-X-1900 verscheen het blad verder te Brussel als *Journal des Etudiants* en was dan, wellicht tengevolge ener fusie, aan zijn twaalfde jaargang.

e. Formaat :

- 35 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.;
- 37,5 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 22-IX-1831 (n. 263);
- 44,5 × 32 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 1/2-XI-1836 (n. 306);
(1)
- 46,5 × 32 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 30-III-1849 (n. 89).

f. Periodiciteit :

- dagelijks;
- 6 × per week, vanaf 1/2-XI-1836 (n. 306).

g. Oplage :

- 1830 : 969,
- 1831 : 1.162,
- 1832 : 849,
- 1833 : 562,
- 1834 : 508,
- 1835 : 398,
- 1836 : 362,
- 1837 : 441
- 1838 : 465,
- 1839 : 404
- 1840 : 308,
- 1841 : 269,
- 1842 : 251; (2)
- 1842 : 275. (3)

h. Adres :

- rue près de St.-Bavon, G.;
- rue haute-porte 69, G., vanaf 2-VI-1834 (n. 183);
- rue basse 10, G., vanaf 1/2-I-1838 (n. 1/2).

(1) Op 31-X-1836 (n. 305, p. 1, c. 1) :

„A dater de mercredi prochain, 2 novembre, le *Journal des Flandres* paraîtra sous grand format, comme plusieurs journaux de Paris et de Bruxelles. La difficulté que nous éprouvions depuis longtemps de renfermer dans un étroit espace des documents politiques, des nouvelles intéressantes, et le désir que nous avons de consacrer plus de colonnes au mouvement de l'industrie et du commerce nous ont déterminés à adopter cette amélioration coûteuse. Nous espérons que le soin minutieux que nous aurons de tenir nos lecteurs au courant de tout ce qui passera dans le monde religieux, politique, littéraire et commercial, nous continuera leur confiance....

... *Le Journal des Flandres* ne paraîtra plus que six fois par semaine...”

(2) Cfr. J. MALOU : Notice statistique sur les journaux belges, p. 301.

(3) Cfr. *Gand-Échange*, I, (1893) n. 3.

- III. a. Eerste nummer : 4-X-1830. (1)
 Laatste nummer : 20-III-1852 (n. 80). (2)
- c. Eigenaar :
- E. Beaucarne; (3)
 - J. B. de Nève, vanaf 12-VII-1831.
 - F. en J. Verbauwen, vanaf 1-X-1833. (4)
- d, e. Uitgever, Drukker :
- E. Beaucarne, rue près de St. Bavon, G.;
 - „Imprimerie Journal des Flandres”, ibidem, vanaf 12-VII-1831;
 - R. Lippens, rue près de St. Bavon 16, G., vanaf 23-VII-1831 (n. 203);
 - H. Rosseeuw, rue près de St. Bavon 16, G., vanaf 1-I-1833 (n. 1);

(1) Op 4-X-1830 (n. 274, p. 1) :

„Malgré les intrigues qui se trament dans l'ombre, la liberté de la Patrie n'est plus douteuse; une nouvelle ère commence pour nos belles provinces. Ce calvinisme persécuteur ne les attristera plus de ses lâches insultes et de ses basses calomnies; nous espérons que rien ne troublera désormais notre paix religieuse. Nous sommes donc obligés de quitter le titre de *Catholique des Pays-Bas*, sous lequel nous avons combattu, non sans gloire, le despotisme hollandais. *Le Journal des Flandres* défendra nos droits avec la même franchise et la même modération.

(2) Samengesmolten met *L'Organe des Flandres* tot *Le Conservateur* op 21-III-1852. Op 20-III-1852 (n. 80, p. 1) nam de *Journal des Flandres* afscheid van zijn lezers als volgt :

„En présence du revirement qui s'opère en faveur de la politique conservatrice, la Belgique se doit à elle-même de ne pas laisser fausser les institutions qui lui ont valu l'estime et les sympathies de l'Europe. Fondées dans un esprit de concorde, de tolérance et de concessions mutuelles, ces institutions ne font que mettre en pratique notre admirable devise nationale : „L'Union fait la force”. Cette union garantit les intérêts moraux et matériels de la société. En ce moment où les excès de la démagogie les ont si gravement compromis, il importe que tous les hommes d'ordre se réunissent pour opposer une digue au torrent.

Unis dans une pensée commune, ils doivent oublier les questions secondaires, qui ont pu momentanément les diviser; ils doivent faire disparaître jusqu'à l'apparence d'un dissentiment.

L'opinion conservatrice est en droit d'exiger d'eux ce gage de patriotisme. Ce gage, ils viennent le lui donner : c'est la fusion du *Journal des Flandres* et de *l'Organe des Flandres*. — A compter de demain ces deux feuilles cesseront de paraître, pour faire place à un journal nouveau, dont le titre caractérise suffisamment l'origine et le but.

Le Conservateur achèvera de remplir nos obligations envers nos abonnés.”

(3) Zie : de *Catholique des Pays-Bas*.

(4) De Nève moest zich terugtrekken omwille van de hevige drukking die op hem werd uitgeoefend, en ondanks de steun van bisschop Van de Velde.

(Cfr. H. HAAG, *Les origines...*, pp. 212-213). Hij verkocht het blad aan de gebroeders J. en F. Vergauwen, en nam op 20-IX-1833 (p. 2) afscheid van de lezer :

„A dater du 1er octobre, la propriété du *Journal des Flandres* passera en d'autres mains, mais les hommes qui me succèdent connaissent mes intentions et sympathisent avec elles...”.

- J. F. Blockeel, rue près de St. Bavon 16, vanaf 1-X-1833 (n. 274);
 - id., rue haute-porte 69, G., vanaf 2-VII-1834 (n. 183); (1)
 - id., rue basse 10, G, vanaf 1/2-I-1838 (n. 1/2);
 - L. D'Hont, rue basse 10, G., vanaf 22-VIII-1838 (n. 234).
- f. Hoofdredacteur :
- E. Beaucarne;
 - J. B. Coomans; (2)
 - Van Hoorebeke; (3)
- g. Medewerkers : Verduyn, J. J. De Smet, Van Crombrugge (tot 1834), Urbain Beaucarne, A. Bartels, M. Stas (4), J. De Clercq (5), L. D'Hondt, de Lamberts Cortenbach (6), Pierre De Decker (7), Gebr. Deschamps (8).
- h. Zakencijfer : (9).

IV. Democratisch opinie- en informatieblad. (10)

-
- (1) Het blad moest verhuizen omdat kan. Van Crombrugge, eigenaar der verhuurde lokalen, zich uit de redactie van het blad terugtrok, op het ogenblik dat de *Constitutionnel des Flandres* opgericht werd.
- (2) J. B. Coomans (1813-1896), die in 1841 hoofdredacteur werd van de *Journal de Bruxelles*.
- In 1845 stichtte hij de *Courrier d'Anvers* en in 1862 het weekblad *La Paix*. Hij werkte nog mee aan de Brusselse bladen *L'Emancipation* en de *Gazette de Bruxelles* en werd in 1848 tot katholiek parlamentslid verkozen voor het arrondissement Turnhout, cfr. L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 160; zie ook : H. HENRY : *Journalisme et politique*, pp. 31-35.
- (3) Cfr. A. WARZÉE, *o.c.*, p. 512.
- (4) Broer van de uitgever van de *Courrier de la Meuse*.
- (5) Zie : *Den Vaderlander*.
- (6) Gouverneur van de provincie die, omwille van zijn democratische sympathieën in september 1834 afgezet werd. Cfr. E. DISCAILLES, Ch. Rogier, II, p. 355.
- (7) P. J. J. De Decker (1812-1891) was in 1855 kabinetsformateur en minister van binnenlandse zaken. In 1866 trok hij zich uit de politiek terug, en werd in 1871 gouverneur van Limburg. Werkte lange tijd mee aan het Brussels blad *L'Emancipation* en stichtte in 1857 de *Revue de Bruxelles*. Cfr. L. BERTELSON, *o.c.*, p. 166.
- (8) Cfr. A. SIMON, *Catholicisme et politique*, p. 61.
- (9) J. MALOU, *o.c.*, p. 304, berekende, aan de hand der zegelbelasting, dat het blad in 1842 een bruto-inkomen had van 12.550 fr., waarvan het 3.129 fr. aan zegelbelasting moest betalen, hetzij ongeveer 25 %.
- (10) De *Journal des Flandres* was een „lamennistisch” blad. De strijd rondom het liberaal-katholicisme is in de laatste jaren voldoende bestudeerd. Men ontkomt niet aan het feit dat de conservatieve katholieken, door zich op de encyclieken „*Mirari vos*” en „*Singulari Nos*” van Gregorius XVI te beroepen om persoonlijke en politieke belangen te vrijwaren, hun democratische tegenstrevers en de *Journal des Flandres* voor een onoplosbaar dilemma hebben geplaatst, en hen in de armen hebben gedreven van degenen die zij, in naam van het Unionisme, vóór 1830 hadden bestreden.
- Een bewogen episode uit de geschiedenis van het blad is de poging van Mgr. Delebecque om een fusie tot stand te brengen tussen de conservatieve *Constitutionnel des Flandres* en de democratische *Journal des Flandres*; toen hij daarin mislukte,

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, pp. 313, 315, 319, 320, 323.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, p. 512.
- R. VAN SINT-JAN : Die politische Presse Belgiëns, p. 142 en passim.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 41-43.
- E. BEAUCARNE : Autobiographie, passim.
- H. HAAG : Les droits de la cité, pp. 57-117.
- IDEM : Les origines du catholicisme libéral en Belgique, pp. 185-186, 212-217, 234-257.
- A. SIMON : L'Hypothèse libérale en Belgique, p. 102.
- [B. BEECKMAN] : Le livre noir ou la propagande ecclésiastique belge, pp. 57-59, en passim.
- A. VERMEERSCH : De structuur van de Belgische pers (1830-1848), pp. 18-30.
- A. BARTELS : Documens historiques sur la révolution belge, passim.
- GUYOT DE MISHAEGEN : Le parti catholique belge, pp. 58-59.

230. — Journal, the Flying Wheel. (1908-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1255 : -III-1908 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -III-1908 (I, n. 1).

- II. a. Ondertitel : „Het Vliegende Wiel — Velos — Machines à coudre et Accessoires”.
- b. Titeltekening : een fiets.
- d. Prijs : gratis.
- e. Formaat : 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : ?
- h. Adres : rue de la Croix 8-10, G.

werd het blad, samen met *Den Vaderlander* tot verboden lectuur verklaard. (Cfr. A. VERMEERSCH, o.c., pp. 23-25; H. HAAG, *Origines...*, pp. 234-243).

Het leek of het blad de oppositiehouding, die het als *Catholique des Pays-Bas* tegenover Willem I had aangenomen, niet meer kon afleggen.

De onafhankelijke Th. Schellinck typeerde de *Journal des Flandres* en *Den Vaderlander* scherp in zijn *Gazette van Vlaenderen* op 24-V-1843 (II, n. 7, p. 1) : „Zy beweeren onder de vaendelen der zuivere liberalen of vryzinnigen te stryden, behooren tot de uysterste tegenkanting aen alle ministerie, waervan hunne patroonen niet zullen deel maken, en verbroederen gulhartig met de orangisten, voorheen hunne aerts-vyanden, en met de republikanen of gemeenebestgezinden, van welke zy nooyt zeer afkeerig zyn geweest.”

- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -III-1908.
e. Drukker : Fr. Vercauteren, Digue des Blanchisseurs 8, G.

IV. Gespecialiseerd annoncenblad.

131. — Journal de Gand. (1856-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 14. j., 14. k., 14. l.
- Leuven, U.B./J. 22 : 1871-1877, 1911-1913.
- Brussel, K.B./J. 578.

II. a. Ondertitel :

- „Politique, Industriel, Commercial et littéraire”;
- „Politique, Industrie, Commerce et littérature”, vanaf 1/2-I-1858 (II, n. 1/2) tot 31-XII-1860 (IV, n. 365);
- „Echo des Flandres”, vanaf 19-VI-1865 (IX, n. 170) tot 26-XII-1889 (XXX, n. 360).

d. Prijs :

- 40 F. per jaar;
- 20 F. per jaar, vanaf 19-VI-1865 (IX, n. 170);
- 24 F. per jaar, vanaf 1/2-I-1873 (XVII, n. 1/2);
- 20 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 15-XI-1887 (XXXI, n. 319);
- 15 F. per jaar, 5 cent. per nummer, vanaf 15-XI-1890 (XXXIV), n. 319).

e. Formaat :

- 55 × 41 cm., 4 kol.;
- 60 × 44 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 20-XII-1858 (II, n. 353);
(1)
- Idem, 5 kol., vanaf 1-I-1859 (III, n. 1).

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres :

- Rue des Champs 66, G.;
- Rue courte du Jour 18/22, G., vanaf 1/2-I-1861 (IX, n. 1/2)
- Rue de Flandre 3, G., vanaf 1-II-1896 (XXXX, n. 32).

(1) Op hetzelfde ogenblik nam het blad nieuwe persen in gebruik.

- III. a. Eerste nummer : 14-XII-1856. (1)
 Laatste nummer : 12-XI-1914 (LVIII, n. 285). (2)
 b, c. Stichter, Eigenaar : Eugène Vander Haeghen. (3)
 d, e. Uitgever, Drukker :
 — A. Vandeweghe, rue des Champs 66. G.;
 — Idem, rue courte du Jour 18/22, G., vanaf 1/2-I-1861
 (V, n. 1/2);
 — J. Gorissen, ibidem, vanaf 20-III-1889 (XXXIII, n. 80);
 — F. Demeyer, ibidem, vanaf 30-VIII-1891 (XXXV, n. 242);
 — Idem, rue de Flandre 3, vanaf 3-II-1896 (XXXX, n. 34).
 f. Hoofdredacteur :
 — Eugène Landoy; (4)
 — Herman Van Duyse; (5)
 — Charles Verstraete; (6)
 — Félix Cambier. (7)
 g. Medewerkers : d'Elbougne (8), La Gye (9), Paul Bergmans,
 Ch. F. Waelbroeck (10), Camille Verhé (11), Napoleon

(1) Voortzetting van de *Messenger de Gand* van 13-XII-1956 (n. 348).

(2) Het blad verscheen opnieuw vanaf 19-XI-1914 tot in 1923.

(3) Eigenaar van de *Gazette van Gent*, die het blad van A. B. Stéven had gekocht en het opnieuw verkocht op 1-I-1861. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, V, p. 109) wellicht aan de gentse liberale associatie.

(4) Eugène Landoy (1816-1890) (pseud. Bertram) was lang medewerker van het Brussels blad *L'Emancipation*.

„Puis il passa, faute de convictions et de principes arrêtés, par un pont d'or naturellement, à l'*Office de Publicité*, et de là, au *Journal de Gand*, où il n'a cessé de donner des preuves du libéralisme le plus odieux”.

Cfr. G. LEBROCQUY, *Les libéraux peints par eux-mêmes*, pp. 142-143.

Niet te verwarren met Eugène Landoy jr. (1857-1909), hoofdredacteur van de *Matin* van Antwerpen. Cfr. *Ann. officiel illustré de la presse belge*, 1910-1911, p. 81.

(5) Herman van Duyse (1847-1899) had meegewerkt aan *L'Opinion* (Antwerpen) en *L'Opinion libérale* van Namen, en schreef ook in *La Flandre libérale*. Cfr. *La Presse Universelle*, III (1899), p. 80.

(6) Charles Verstraete (1829-1900) verwierf bekendheid door zijn reorganisatie van de weeshuizen van Gent. Medestichter en eerste ondervoorzitter van de Belgische Persbond; medewerker aan *La Flandre libérale* en Gents correspondent van het Brussels blad *La Gazette*. Cfr. *La Presse universelle*, V (1901), p. 14; J. WILLEQUET, *Documents sur l'histoire de la presse belge*, p. 25; zie ook de biografische nota in *Gent-Voorwaarts*, 31-XII-1899 (II, n. 45/46, p. 4).

(7) Cfr. L. COPPIN, *Les parlementaires journalistes belges*, *Rép. gén. de la presse belge* 1904, p. 212.

(8) Cfr. J. GARSOU, *Frère Orban*, I, p. 278.

(9) Gustave La Gye, pseud. Brindidi, die zijn medewerking verleende aan *L'Escaut* en *L'Opinion* van Antwerpen, en aan *La Gazette* en *Le Messenger* van Brussel. Cfr. L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 210.

(10) Ook medewerker aan *L'Echo des Flandres* en aan *La Flandre libérale*. Cfr. A. CALLIER, in : *Univ. de Gand, Liber Memorialis*, I.

(11) Camille Verhé (1866-1931), tevens medewerker aan het Brussels blad *Le petit Bleu*, en aan *La Flandre libérale*. Cfr. L. BERTELSON, *o.c.*, p. 258.

Destanberg (1), J. De Gheynst (2), Charles Parmentier, Auguste Bruggeman, Henri Callebaut, Fr. De Coster, Henri De Keghel, Louis de Nobele, Hermann Dumont, Alfred Dupureux, Georges Lorand, Gaston Minne, Georges Würth, Henri Dumont, Edouard De Vriendt, André Gombault, Maurice Raepsaet, Oda Van de Catseyen. (3)

IV. Liberaal en stilaan liberaal-progressistisch opinie- en informatieblad. (4)

- (1) Napoleon Destanberg (1829-1875) de volksdichter en redacteur van de *Stad Gent*, werkte mee aan het blad vanaf 1858. In *Le Furet* van 27-XI-1859 (I, n. 10, p. 3) typeerde Auguste Larouat de journalist als volgt :

„... s'acquitte avec esprit et distinction de sa rude tâche. Nous l'engageons toutefois à prendre moins des airs de prophète, d'une part, à ne pas oublier le sérieux de son emploi, d'autre part. Son style est concis, clair, net, vif; il écrit sans difficulté, mais il frappe parfois plus fort que juste...”

Zie over Nap. Destanberg o. a. W. ROGGHÉ : *Gedenkbladen*, pp. 161-166;

I. VON DÜRINGSFELD, *Von der Schelde bis zur Maas*, III, p. 308-309.

- (2) Joseph De Gheynst (1871-1945) werkte nog mee aan *L'Express*, *L'Etoile Belge* en *La Meuse*, en was correspondent van de Londense *Times*. Cfr. L. BERTELSON, o.c., p. 167.
- (3) Cfr. *Ann. gén. de la presse belge*, 1909, p. 277; *Ann. de la presse belge*, 1908-1909, p. 125, idem, 1910-1911, p. 134.
- (4) Op 14-XII-1856 (I, n. 1, p. 1) :

„Le devoir pour tout journal qui se fonde, de faire connaître ses principes et ses tendances, nous est singulièrement facile.

D'une part, nous n'avons rien à cacher de ce que nous voulons, et nous n'avons rien à ménager, car nous nous trouvons dans le courant de l'opinion. Si donc quelque chose peut nous préoccuper, c'est la crainte de ne pas arriver à une expression assez claire de notre pensée, non le désir d'obscurcir celle-ci par des réserves ambiguës.

D'autre part, la lutte que se livrent les deux seuls partis qui existent dans notre pays, s'est tant simplifiée dans ces derniers temps, — on voit si clairement où ils tendent l'un et l'autre, — qu'il n'est pas besoin d'entrer dans le longs développements. Il suffit de rappeler les éléments du débat et de dire : „nous sommes de tel ou de tel côté”, pour être aussitôt classé.

Belges de naissance, nous le sommes de cœur; nourris de l'esprit de nos institutions, nous les aimons, nous les chérissons. Nous voyons en elles la sauvegarde de l'ordre, un admirable instrument de progrès, la consécration des droits de tous.

Nous voulons par conséquent conserver ce qui existe, parce que ce qui existe nous paraît répondre au développement des mœurs de la nation, et à ce des hommes libres, ayant conscience de leur dignité, peuvent réclamer.

Nous voulons contribuer, dans la mesure de nos forces, à asseoir notre état politique sur des bases de plus en plus solides, en prêchant, de parole et d'exemple, le respect de notre Pacte, et en prenant une place parmi ceux qui, en dévoilant les attaques directes ou sournoises dont nos institutions sont le point de mire, cherchent à neutraliser de coupables efforts.

Voilà notre but : il est aussi avouable que patriotique. Nous sommes donc libéraux constitutionnels, deux choses qui, dans notre conviction, se lient si intimement, que nous ne comprenons pas que l'on puisse être sincèrement constitutionnel sans être libéral. De fait, les deux ne se distinguent pas; chez ceux qui veulent distinguer, les mots ne servent qu'à masquer la pensée.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 109.
- J. VERSTRAELEN : *De katholieke pers te Gent*, pp. 55-56.
- *La presse universelle*, VI (1902), p. 136, naar aanl. van het eeuwfeest van het blad.

232. — *Journal de Gand, Politique, Commercial et Littéraire.*
(1815-1830)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 14^{d-e-f.}
- Brussel, K.B./J.B. 578.
- Leuven, U.B./J. 22.

II. a. Ondertitel :

- „Affiches, Annonces et Avis divers de Gand, département de l'Escaut”;
- „Affiches, Annonces et Avis divers de Gand, Province de Flandre Orientale”, vanaf 14-X-1815 (n. 808);
- Geen ondertitel vanaf 1-I-1829 (n. 1).

d. Prijs :

- 28.80 F. per jaar;
- 40 F. per jaar, vanaf 30-III-1816 (n. 90);
- 48 F. per jaar, vanaf 26-II-1823 (n. 59).

e. Formaat :

- 26 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.;
- 35 × 21 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1816 (n. 1);
- 34 × 25 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 28-III-1829.

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres :

- Rue de Catalogne, près la Lanterne-verte, G.;
- Quai des Dominicains 11, G., vanaf 1-I-1829;
- Rue du Mont au Chaume 3, G., vanaf 19-I-1829.

Nous sommes libéraux constitutionnels; c'est-à-dire que, croyant que nos institutions ont une base philosophique, nous n'avons pas à marchander la fidélité que nous leur avons vouée. — Convaincus de leur bonté intrinsèque, nos sentiments ne sauraient être suspects, et chaque fois que nous parlerons au nom de notre Constitution, on saura qu'il n'y a dans notre pensée, ni restriction ni hypocrisie”.

III. a. Eerste nummer : 1-I-1815 (n. 527). (1)

Laatste nummer : 9-XII-1830. (2)

c. Eigenaar :

— J. N. Houdin; (3)

— De Hollandse regering, vanaf 1-I-1829 (n. 1). (4)

d, e. Uitgever, Drukker :

— „A Gand, de l'Imprimerie de J.-N. Houdin, rue de Catalogne, près la Lanterne-verte”;

— A. B. Stéven, Quai des Dominicains 11, G., vanaf 1-I-1829. (5)

f. Hoofdredacteur :

— Peseux; (6)

— Raoul; (7)

— Ch. Froment; (8)

— Ch. Durand. (9)

(1) Voortzetting van de *Journal politique, commercial et littéraire* van 31-XII-1814 (n. 526).

De nummering zal blijven doorlopen tot op 31-XII-1815 (n. 884). Vanaf 1816 wordt de nummering jaarlijks herbegonnen.

(2) Voortgezet door de *Messenger de Gand* op 10-XII-1830 (I, n. 1). Het afscheidnummer bevatte het volgende bericht :

„Avis. MM. les Abonnés du *Journal de Gand* sont prévenus que par suite des circonstances indépendantes de la volonté des éditeurs et de l'imprimeur, le dit journal cessera momentanément de paraître”.

Doch tegelijk verscheen een supplement van het blad waarin de oprichting van de *Messenger de Gand* werd aangekondigd :

„MM. les abonnés du *Journal de Gand* sont prévenus que des personnes amies de leur pays, des lois et d'une sage liberté, se sont réunies pour faire paraître un nouveau Journal, qui sous le titre de *Messenger de Gand*, répondra aux besoins de l'époque. Ce Journal sera imprimé chez M. Stéven. Les abonnés du *Journal de Gand* recevront le *Messenger de Gand* en compléments de leur abonnement”.

(3) Zie : *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut* (1804-1809), nota (5).

(4) Cfr. P. LEBROCQUY, *Souvenirs*, p. 18.

(5) A.-B. (II) Stéven (1798-1886), die in 1823 *Het Gendsche Nieuwsblad* had uitgegeven, en in 1829-1830 *Den Landsmansvriend*.

Zie over hem : F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. gant.*, V, pp. II-III; V. VANDER HAEGHEN, A.-B. Stéven, *Biogr. Nat.* XXIII, col. 835-846.

(6) In 1817, 1821, 1827 voor persdelicten vervolgd; Cfr. A. WARZÉE, *o.c.*, pp. 506-507.

(7) Cfr. P. LEBROCQUY, *o.c.*, p. 18.

(8) Charles Froment (1797-1846) was in 1821 als deserteur uit Frankrijk gevlucht en opgenomen in de redactie van de *Journal de Gand*. In 1822 werd hij redacteur van de Brusselse *Courrier des Pays-Bas* en gaf vervolgens een eigen satirisch blad uit *La Sentinelle du Royaume des Pays-Bas*. Cfr. P. LEBROCQUY, p. 10, en *passim*.

(9) Ook medewerker van het Brussels blad *Le National* (1829-1830) van Libry-Bagnano.

g. Medewerkers : H. Metdepenningen (1), L. Jottrand (2), P. Lebrocquy (3).

IV. Gematigd liberaal oppositieblad, dat door de hollandse regering werd opgekocht om de regeringspolitiek te steunen en het unionisme te bestrijden. (4)

-
- (1) De eerste afgestudeerde van de Gentse universiteit en latere voorman van het Gentse orangisme. Bijna comisch is het dat juist hij, omwille van een artikel in de *Journal de Gand* op 15-VI-1821, waarin hij naar aanleiding van een artikel in de *Annales Beligique* kritische opmerkingen ten beste gaf over de wetgeving in het Verenigd Koninkrijk, door het Hollandse gerecht voor persdelict veroordeeld werd. (Cfr. A. Dubois, un délit de presse en 1821).
- (2) Louis Jottrand (1804-1877), lid van het Nationaal Congres in 1830, later uitgever van *Le Débat Social*.
- (3) Zie : *Le Réveil de Gand*.
- (4) Op 1-I-1815 (n. 527, p. 1) :

„Les nouvelles politiques puisées dans les meilleures sources seront rapportées avec exactitude, à l'aide d'une correspondance sûre et étendue. On n'y admettra que celles qui auront passé au creu et d'une critique judicieux. Elles seront toujours rédigées avec une indépendance d'opinions qui conciliera la liberté individuelle dont nous jouissons si heureusement avec les principes politiques qui sont la base de notre gouvernement. Notre but sera toujours de mettre nos lecteurs en état de tout connaître, de discuter avec franchise et de juger sainement. Convaincu que le public dégoûté de dissimulation n'est curieux que de sincérité, nous ne chercherons à lui plaire qu'en ne le trompant jamais”.

Op 28-III-1829 verklaarde de nieuwe uitgever dat hij zijn blad uitgaaf „... dans l'intérêt des principes sagement libéraux, à la défense desquels on se propose de donner tout le développement possible. Le journal sera de l'opposition quand les ministres auront tort, ministériel quand ils auront raison, modéré dans tous les cas, et surtout ne n'écartera point du système qu'il s'est fait, tout en respectant la religion et ses ministres, de combattre la doctrine des Lamennais et des de Bonald.

Cette doctrine, à l'époque et dans le pays où nous vivons, est l'écueil le plus dangereux qui menace les libertés publiques...”.

Droeg het blad reeds vóór 1829 de reputatie van een zeker antiklerikalisme. (Cfr. het anonyme vlugschrift van L. Van Dorpe, „Quelques observations critiques sur le *Journal de Gand*), dan trad deze strekking scherp naar voor wanneer het blad, een regeringsorgaan geworden was, en het tegenover zich een sterk polemiserende *Catholique des Pays-Bas* vond.

In 1802 begonnen als een a-politiek annoncenblad zou de *Journal de Gand* zich ontwikkelen, doorheen de *Messenger de Gand*, tot de vaandeldrager van een onverzoenlijk liberalisme.

Terloops zij gewezen op de onbegrijpelijke lichtzinnige wijze waarop enkele repertoria van de pers werden opgesteld.

L. Bertelson (Tableau chronologique, p. 8) bespreekt het blad als volgt :

„1798. *Journal de Gand*. *Gand. Quotidien créé par Houdin, Van Looch et Bacheljau*. Condamné à diverses reprises sous le régime hollandais, bien qu'il fut un organe ministériel. Le 1er janvier 1831, le journal prit le titre de „*Messenger de Gand et des pays-Bas*”.

Bertelson heeft daarvoor blijkbaar het werk van A. Warzée gebruikt. Deze duidt inderdaad het jaar VI aan als aanvangsdatum. (Les Journ. de la Fl. Or., p. 506).

De eerste voorganger van de *Journal de Gand*, nl. *Annonces et avis divers du département de l'Escaut*, ontstond echter in 1802. Wellicht heeft Warzée, die geen volledige collectie van dit blad in handen kreeg (Cfr., o.c., p. 507) een specimen gebruikt, waarop verwarring mogelijk was tussen het jaar XI en het jaar VI.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, pp. 34, 107, 109.
- E. ROMBERG : *Les journaux à Gand en 1815*, pp. 21-23.
- A. WARZÉE : *Les journaux de la Flandre orientale*, pp. 506-507.
- J. VERSTRAELEN : *De katholieke pers te Gent*, pp. 28-29.
- G. ÉCLAIR : *Étude sur la presse gantoise*, *Gand-Échange*, I (1893), n. 7.
- J. E. NÈVE : *Gand sous le régime hollandais*, pp. 168-171.
- A. BARTELS : *Documens historiques sur la révolution belge*, passim.
- [L. VAN DORPE] : *Quelques observations critiques sur le Journal de Gand*. Courtrai, 1825.
- A. DU BOIS : *Un délit de presse en 18121*, *Essais et Notices*, II, pp. 128-131.
- P. LEBROCQUY : *Souvenirs d'un ex-journaliste*, passim.

233. — *Journal d'Horticulture Pratique*. (1871-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1254 : -XI-1871 (n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -XI-1871 (n. 1), -VII-1872 (n. 9).

II. a. Ondertitel : „Publié par : La Jeunesse horticole”.

d. Prijs : 4,50 F. per jaar.

f. Periodiciteit : maandelijks.

e. Formaat : 32,5 × 25 cm., 2 kol., 8 pp.

h. Adres : rue du Casino 14, G.

De periodiciteit van het blad werd slechts dagelijks vanaf 1814.

Houdin was wel de stichter van het blad doch niet Van Loock en Bacheljau. Deze twee laatsten drukten het blad onder de naam van *Messenger de Gand* na 1830. Bertelson schrijft hier verkeerd Warzée af die niet spreekt van stichters, maar van „imprimeurs-éditeurs”.

Over de persvervolgingen van het Hollands regime tegenover het blad, „bien qu'il fut un organe ministériel” hoeft niet meer uitgewijd : de *Journal de Gand* werd pas op het einde van 1828 een ministerieel blad en had van dan af geen vervolging meer te vrezen.

Het werd omgedoopt in *Messenger de Gand* zonder meer, en dat niet op 1-I-1831, doch wel op 10-XII-1830.

Deze opmerkingen zijn geen verwijt ; zij tonen enkel hoe weinig de hedendaagse pershistoricus kan rekenen op de essentiële repertoria van de Belgische pers.

- III. a. Eerste nummer : -XI-1871 (n. 1).
Laatst voorhanden nummer : -VII-1872 (n. 9). (1)
e. Drukker : F. L. Dullé-Plus, rue Haute-Port 27, G.
f. Hoofdredacteur : E. De Coninck, Allée-Verte 222, G.
g. Medewerker : A. Vanden Heede, rue du Casino 14, G.

IV. A-politiek vak- en annoncenblad.

234. — Journal du Jeudi. (1890-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1258 : 28-VI-1894 (V, n. 6).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 25-I-1894 (V, n. 1).
— Brussel, K.B./F.M. : id.
- II. d. Prijs : 0.5 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
c. Formaat : 21 × 18,5 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks. (2)
h. Adres : rue neuve du Casino 26, G.
- III. a. Eerst voorhanden nummer : 25-I-1894 (V, n. 1).
Laatst voorhanden nummer : 28-VI-1894 (V, n. 6).
e. Drukker : Ct. Dumont, G.
- IV. A-politiek, satirisch blad. (3)

235. — Journal des petites Affiches de Gand et de son Arrondissement. (1818)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 300.

(1) In 1873 is het blad geëvolueerd tot een zuiver wetenschappelijk tijdschrift onder dezelfde titel.
(2) „Paraissant le dernier jeudi de chaque mois”.
(3) Het bevat een aantal allusies die moeilijk te interpreteren zijn, doch op een universitair milieu schijnen te wijzen.

II. b. Vignet : Wapen van Gent.

d. Prijs :

— 15 F. per jaar;

— 17 F. per jaar, vanaf 11-X-1818 (n. 48).

e. Formaat :

— 30,5 × 18 cm., 4 pp.;

— 44 × 18 cm., 4 pp., vanaf 11-X-1818 (n. 48).

f. Periodiciteit : 2 × per week (do. en zo.).

h. Adres : „A Gand, de l'Imprimerie des Petites Affiches, Place de la Calandre”.

III. a. Eerste nummer : 30-IV-1818 (?). (1)

Eerst voorhanden nummer : 4-X-1818 (n. 46).

Laatste nummer : 15-XI-1818 (n. 58). (2)

b, c, d, e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : G. De Busscher. (3)

IV. A-politiek annoncenblad.

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, pp. 82-83.

— R. VAN EENOO : *De pers te Brugge*, pp. 94-96.

— J. VERSTRAELEN : *De katholieke pers te Gent*, p. 31.

(1) „Au commencement de l'année 1818” zegt F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, p. 82.

(2) Voortgezet door de *Journal d'Affiches de Gand et de la Flandre* op 19-XI-1818 (n. 59) en door verschillende andere advertentiebladen tot de *Gentsche Mercurius* (1826-1885).

(3) Guillaume De Busscher (1774-1852) werkte aanvankelijk te Brugge. Hij gaf er in 1798 een *Brugsche Gazette* uit, en vervolgens, vanaf 1804, de *Journal de la Lys*, die in 1811 werd omgedoopt tot de *Journal du Département de la Lys*. Nadat zijn persen in 1814 waren verwoest, richtte hij in 1815 een nieuw bedrijf op in Gent. Van 1816 tot 1818 gaf hij er de *Journal politique, administratif, judiciaire, commercial et littéraire de la Flandre Orientale et Occidentale* uit, in 1820 het *Letter- en Staetkundig Dagblad*, en vanaf 1818 een reeks advertentiebladen die in 1826 zouden uitgroeien tot de *Gentschen Mercurius*. Tevens verzorgde hij de *Petites Affiches d'Anvers et de Bruxelles*.

Over Guillaume de Busscher, zie verder :

— F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. II.

— [J. DE SAINT-GENOIS] : G. De Busscher. *Notice Biographique, Messenger des Sciences historiques*, 1852, pp. 246-251.

— A. VAN DER MEERSCH : G. De Busscher, *Biogr. Nat.*, IV, col. 852-855.

— R. VAN BENOO : *De Pers te Brugge*, pp. 92-94.

— A. VIAENE : De drukkersfamilie De Busscher, Brugge en Gent, 1770-1852. *Biekerf*, LXIII (1962) pp. 33-40.

236. — Journal politique, administratif, judiciaire, commercial
et littéraire, de la Flandre Orientale et Occidentale
(1816-1818)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 249 : 1816-1818 (n. 1-885). (1)
- Brussel, K.B./J.B. : 1816-1818;
- F.M. : 7-X-1816 (n. 174).

II. b. Vignet :

- Wapenschild met Vlaamse Leeuw, bekroond door koningskroon, en omringd door palmen;
 - Hollandse Leeuw, met devies „Je maintiendrai”, tussen de woorden „Vérité” en „Impartialité”, vanaf 11-III-1818 (n. 682);
 - Idem, doch zonder de tekst van het devies, vanaf 28-III-1818 (n. 688);
 - Idem, doch devies onder de Leeuw vervangen door een strook grond, vanaf 21-V-1818 (n. 752).
- c. Motto : „La divine vérité n'est ni à moi, ni à vous, ni à lui, mais à nous tous qu'elle appelle avec force à la publier de concert, sous peine d'être inutiles à nous-mêmes si nous ne la communiquons aux autres” (St-August., Confess., L. XII, c. 25), vanaf 11-III-1818.
- d. Prijs :
- 9 F. per trimester, 32 F. per jaar, vanaf 12-IV-1816 (n. 1);
 - 10 F. per trimester, vanaf 24-III-1817 (n. 340).
- e. Formaat : 35 × 21 cm., 2 kol., 2 pp.
- f. Periodiciteit : dagelijks.
- h. Adres :
- Place de la Calandre 18, G.;
 - Rue Longue du Marais 22, G., vanaf 13-IV-1818 (n. 715).

(1) De n. 715 (13-IV-1818) — 729 (27-IV-1818) zijn per vergissing ingebonden tussen de n. 685 (14-III-1818 en 686 (15-III-1818).

- III. a. Eerste nummer : 12-IV-1816.
 Laatste nummer : 2-X-1818, n. 885. (1)
- b. Stichter : G. De Busscher. (2)
- c. Eigenaar :
 — Idem, vanaf 12-IV-1816;
 — L. V. L. Dubar, vanaf 1-III-1818 (n. 672). (3)
- d. Uitgever :
 — G. De Busscher, vanaf 12-IV-1816;
 — L. V. J. Dubar, vanaf 11-III-1818 (n. 882).
- c. Drukker :
 — G. De Busscher et Fils, Place de la Calandre 18, G.;
 — Imprimerie du Journal de la Flandre Orientale et Occidentale, place de la Calandre, vanaf 11-III-1818 (n. 682);
 — Idem, rue Longue du Marais 22, G., vanaf 13-IV-1818 (n. 715).

- (1) Op 1-X-1818 (n. 884) had de redactie haar voornemen te kennen gegeven in te gaan op het voorstel van één der lezers, geciteerd op 28-IX-1818 (n. 881), om de titel te wijzigen in *Le Lion des Deux Flandres* : „Si ce changement n'a point encore été fait, c'est que nous avons cru devoir obtenir auparavant l'assentiment de l'autorité si bienveillante à notre égard, que nous sommes décidés à ne rien hasarder qu'elle ne l'approuve" (sic). F. VANDER HAEGHEN, o.c., p. 82, meent dat het blad slechts tot einde april 1818 is verschenen. J. DE SAINT-GENOIS (Mess. des Sc. hist., 1852, pp. 245-251) meende ten onrechte dat het blad werd voortgezet onder de titel *L'Impartial*; *L'Impartial*, was een voortzetting, in 1825, van de sinds 1822 verschenen *Courrier de Gand (et des deux Flandres)*.
- (2) Guillaume De Busscher (1774-1852) die te Brugge reeds de *Brugsche Gazette* had uitgegeven in 1798 (cfr. A. VIAENE, o.c., p. 35-37), de *Journal de la Lys* en de *Gazette van Brugge en van 't Departement der Leye* van 1804 tot 1814 (cfr. R. VAN EENOO, o.c., pp. 92-94) was in 1814 omwille van zijn intellectuele collaboratie met het Franse regime naar Gent moeten uitwijken. Na de onfortuinlijke afloop van de *Journal politique*... herbegon hij, in 1818, met *Les Petites Affiches*, annoncenblad dat tot de *Gend-schen Mercurius* zou uitgroeien, en in 1820, met het *Letter- en Staethkundige Dagblad*.
- (3) Zoals blijkt uit een artikel van 9-III-1818 (n. 680) :
 „Une maladie grave qui accable depuis quatre mois Mr. G. de Busscher, éditeur du Journal de la Flandre Orientale et Occidentale, l'a forcé de quitter le travail pénible de la direction d'un journal. En conséquence de ce, il a cédé la propriété du Journal de la Flandre à Mr. Dubar, homme de lettres, à Gand.
 A dater du 1er mars dernier, le dit sieur G. de Busscher est absolument étranger à la rédaction du Journal".
 Op 10-III-1818 (n. 681), verscheen een gedeeltelijke rechtzetting op dit artikel : „C'est par erreur qu'en annonçant hier le changement qui a eu lieu dans la propriété de ce journal, on a dit qu'à dater du 1er mars la rédaction avait changé de mains; ce n'est que le onze de ce mois qu'elle passe dans celles des nouveaux collaborateurs".
 L. V. J. Dubar en zijn geassocieerde J. Doussaint, werden op 14-I-1819 door het beroepshof te Gent tot gevangenisstraf en boete veroordeeld omwille van een persdelict. (Cfr. A. WARZÉE, o.c., p. 510).

f. Hoofdredactie :

— G. De Busscher, vanaf 12-IV-1816;

— L. V. J. Dubar, vanaf 11-III-1818 (n. 682). (1)

g. Medewerkers : Lallemand, Rioust, Azais, Bory de St-Vincent, Cauchois-Lemaire (2), Wallez, pr. De Foere (3), advocaat Donny, Cornelissen, Alexandre d'Ivry (4).

IV. Nieuwsblad, dat zich angstvallig buiten de politieke strijd hield, die gevoerd werd tussen regeringsgezinden en oppositie. De medewerking van priester De Foere, is kenmerkend voor de unionistische tendens van het blad. Het blad stond alleszins niet goed aangeschreven bij de regering en was herhaalde malen het slachtoffer van persvervolgingen.

(1) In een hoofdartikel op 11 en 12-III-1818 (n. 682-683) hekelt hij onrechtstreeks de werkwijze van zijn voorganger :

„(...) Nous ne pensons plus qu'un journal doive se composer seulement à l'aide de ciseaux, c'est-à-dire, avec des articles détachés d'autres journaux, et ajustés ensuite sans discernement comme dans une pièce de marqueterie, où l'on ne retrouve que des choses qu'on voit ailleurs et plus ou moins mal assorties (...). Les écrivains qui nous adresseront leurs productions ne tarderont pas à les voir soigneusement analysées par le rédacteur affecté à la matière qui serait traitée dans leur ouvrage. Il n'existe point parmi nous de ces atlas condamnés à supporter seul le poids d'une machine trop considérable et ne comptant point sur l'ignorance des lecteurs dont au contraire nous avons appris à connaître les lumières et le bon sens (...).

Nous remarquons que certains journaux de Paris et autres qui se traînent dans les mêmes ornières commencent leurs colonnes par les nouvelles anglaises; nous craindriens en suivant cette méthode qu'on nous accusât de reconnaître la suzeraineté de la Grande-Bretagne. Désormais en notre qualité de citoyen du royaume des Pays-Bas, nous commencerons notre journal par apprendre à nos lecteurs les nouvelles de notre pays, et suivrons pour le reste l'ordre qu'indique la raison ou les rapports publiques et géographiques''.

(2) L. F. A. Cauchois-Lemaire (1789-1861) die na de tweede restauratie der Bourbons uit Frankrijk was moeten vluchten en te Brussel zijn *Nain jaune réfugié* uitgaf in 1816, meewerkte aan het Luikse radikaal-liberaal oppositieblad *Mercure Surveillant*, en in 1819 naar Frankrijk terugkeerde. (Cfr. R. VAN SINT-JAN : Die politieke Presse Belgiëns, p. 85).

(3) L. De Foere (1787-1851), later lid van het Nationaal Congres, en parlamentslid voor Tielt van 1831 tot 1848.

Van 1815 tot 1824 gaf hij te Brugge *Le Spectateur Belge* uit. Cfr. R. VAN EENOO, De Pers te Brugge, pp. 139-140. Over L. De Foere, zie verder : J. STECKER, *Biogr. Nat.*, VII, col. 150-164.

(4) Een artikel van Alexandre d'Ivry, Parijse correspondent, gepubliceerd op 14-VI-1817, en waarin op uiterst bedekte wijze geïnsinueerd werd dat Lord Wellington zich in Franse interne aangelegenheden mengde, was aanleiding tot een berucht persproces.

De overwinnaar van Waterloo eiste 10.000 gulden schadevergoeding voor deze belediging. Het hof te Gent wees deze eisen af en sprak de uitgever vrij. Doch in beroep bij het hof van Cassatie te Brussel bekam Wellington, op 27-VII-1818, de veroordeling van de uitgever, die de naam van zijn correspondent niet wilde prijsgeven, en, voor een andere futiliteit, intussen reeds een eerste veroordeling had opgelopen op 15-VI-1818. Cfr. J. E. NÈVE, o.c., pp. 174-176.

V. Bibliografie :

- J. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 82.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, p. 510.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 29-30.
- G. ÉCLAIR : Étude sur la presse gantoise, *Gand-Échange*, I (1893), n. 8.
- J. E. NÈVE : Gand sous le régime hollandais, pp. 174-176.
- [J. DE SAINT-GENOIS] : Guillaume de Busscher; Notice biographique, *Mess. des Sc. hist.*, 1852, pp. 245-251.
- A. VIAENE : De Drukkersfamilie De Busscher, *Biekorf*, 1962, pp. 33-40.
- A. VANDER MEERSCH : Guillaume De Busscher, *Biogr. Nat.*, IV, col. 852-855.

237. — Journal politique, commercial et littéraire. (1814)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 14. c;
- Brussel, K.B./J.B. 578.

II. a. Ondertitel : „Affiches, Annonces et Avis divers de Gand, département de l'Escaut”.

- d. Prijs : 25 F. per jaar.
- e. Formaat : 26 × 20 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : dagelijks.
- h. Adres : rue de Catalogne, G.

III. a. Eerste nummer : 14-X-1814 (n. 450). (1)

Laatste nummer : 31-XII-1814 (n. 526). (2)

- c, d, e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : „A Gand, de l'Imprimerie de J. N. Houdin, rue de Catalogne, près la Lanterne verte”.
- (3)

IV. Fransgezind nieuws- en annoncenblad, dat er door zijn gematigdheid in slaagde de ineenstorting van het Franse keizerrijk te overleven.

(1) En niet 17-X-1814. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., V., p. 34; voortzetting van : *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature* van 13-X-1814 (n. 449).

(2) Voortgezet door : *Journal de Gand, Politique, commercial et littéraire* op 1-1-1815 (n. 527).

(3) Zie : *Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de l'Escaut* (1804-1809), nota (5).

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 34.
- G. ÉCLAIR : Étude sur la presse Gantoise, *Gand-Échange*, I (1893), n. 7.

238. — Journal des Sages-Femmes. (1913-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1256 : -IX-1913 (I, n. 9), 20-V-1914 (II, n. 10).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1913 (I, n. 1), 5-I-1914 (II, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Organe et propriété de la Fédération générale des sages-femmes belges”.

b. Titeltekening : Stadspanorama met de woorden : „Travail-Science-Devoirs-Droits”, wordt vanaf 5-I-1914 (II, n. 1) vervangen door een vignet van het zegel van de uitgevende vereniging.

c. Motto : „Allez et faites de mêmes” (Parabole du bon Samaritain).

d. Prijs : 3,10 F. per jaar.

e. Formaat :

- 32,5 × 25 cm., 2 kol., 12 pp.;
- 26 × 20 cm., 2 kol., 8 pp., vanaf 5-I-1914 (II, n. 1).

f. Periodiciteit :

- maandelijks;
- halfmaandelijks (5 en 20), vanaf 5-I-1914 (II, n. 1).

h. Adres : rue du Lac, G.

III. a. Eerste nummer : -I-1913.

Laatst voorhanden nummer : 20-V-1914 (II, n. 10).

c, d. Eigenaar-Uitgever : La Fédération générale des sages-femmes belges”.

e. Drukker : „Het Volk”, rue du Lac 16, G.

f. Hoofdredacteur : Prof. Dr. Fr. Daels.

IV. A-politiek (1) vakblad. (2)

239. — Le Journal Universel. (1815)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 3824; G. 11476.
- Brussel, K.B./V.H. n° 21459.
- Antwerpen, S.B./B. 661 bis.

II. d. Prijs : 40 F. per jaar, 12 F. per trimester.

- e. Formaat : 45 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 2 × per week (di. en vr.). (3)
- h. Adres : rue de la Catalogne, G.

III. a. Eerste nummer : 18-IV-1815 (n. 2). (4)

Laatste nummer : 21-VI-1815 (n. 20).

- b. Stichter : Louis-François Bertin. (5)
- c. Eigenaar : Louis XVIII.
- d. Uitgever : J. N. Houdin, rue de la Catalogne, G. (6).
- e. Drukker : Weduwe A. B. Stéven. (7)
- f. Hoofdredactie : Louis-François Bertin.

-
- (1) In-I-1913 (I, n. 1, p. 2) : „Le journal belge des sages femmes se tient en dehors de toute politique. Il a uniquement pour but le relèvement scientifique, moral et social de la sage-femme”.
- (2) „Consacrée au relèvement scientifique, moral et social de la sage-femme, à la lutte contre la mortalité infantile, l'avortement provoqué, le néo-malthusianisme” op het titelblad van elk nummer.
- Franstalige ontdubbeling van het sinds 1912 verschenen „Vroedvrouwentijdschrift.
- (3) Uitzondering hierop vormen de n. 14 en 15, die respectievelijk op W., 31-V-1815, en Za., 3-VI-1815, en de twee laatste n. 19 en 20, die respectievelijk op Za., 17-VI-1815, en W., 21-VI-1815, verschenen.
- (4) N. 1, op 14-IV-1815, droeg de titel : „Le Moniteur Universel”, en was, in de geest der opstellers, de voortzetting van de sinds 1789 te Parijs verschijnende *Moniteur Universel*. De Hollandse regering liet echter bezwaren gelden tegen deze titel omdat „le conseil général de l'Intérieur trouvait des difficultés à la publication d'un journal qui contiendrait des actes officiels qui ne seraient pas ceux du pays où il s'imprimerait.” (Cfr. E. ROMBERG, *o.c.*, p. 30-32). Ondanks de titelwijziging bleef het blad in feite het officieel orgaan van de koninklijke regering in ballingschap.
- (5) Louis-François Bertin (1766-1841) die, samen met zijn broer Pierre-Louis, in 1799 de Parijse *Journal des débats* had aangekocht.
- (6) J. N. Houdin, die tevens vanaf 1802, eerst onder de naam van drukker A. B. I. Steven daarna onder de naam van Samuel Berthoud en dan van zijn echtgenote, de *Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut* had uitgegeven, een blad dat, na verschillende titelwijzigingen, begin 1829 onder de titel *Journal de Gand...* naar A. B. II Stéven zou overgaan. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, V, pp. 33-34).
- (7) F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, Gent 1865, p. 34.

- g. Redacteurs en Medewerkers (1) : de Chateaubriand (2), Lally-Tollendal (3), de Pradels (4), de Sèze (5), de Vaublanc (5), Nodier (5), en Louis XVIII. (6)
- h. Financiering : betaald uit de persoonlijke cassette van Lodewijk XVIII. (7)

IV. Officiël orgaan van de tijdens de 100 dagen naar Gent gevluchte Lodewijk XVIII. Te heftige aanvallen tegen Napoleon deden het blad meer kwaad dan goed. (8)

V. Herdrukt :

1. „Collection du Journal Universel, publié à Gand, pendant le séjour de S. M. Louis XVIII, en 1815; précédé d'un avertissement et d'une table de matières; servant d'appendice au „Moniteur" de 1815", Paris 1825.
2. „Document pour servir à l'Histoire de 1815. Collection du Moniteur, publié à Gand pendant les Cent-Jours, servant de complément au Moniteur de 1815, publié par Dumoulin, officier d'ordonnance de l'empereur à Waterloo". Parijs 1834.

Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliographie gantoise, V, pp. 34-35.
- V. FRIS : Bibliographie de l'histoire de Gand (1500-1850), p. 167.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre orientale, pp. 508-509.
- E. ROMBERG : Les journaux à Gand en 1815 pendant les Cent Jours, *Revue de Belgique*, XXVII (1895), pp. 238-263.
- E. ROMBERG : Une page des Cent Jours. Les journaux à Gand en 1815, pp. 17-58.

(1) Vaak wordt Guizot, later minister van Louis-Philippe, vernoemd als een der medewerkers van de *Journal Universel*. (Cfr. A. WARZÉE, *o.c.*, p. 509). Dit wordt echter formeel ontkend door E. HATIN (*Hist. de la Presse en France*, VIII, p. 141).

(2) Van zijn hand is o.a. het uiterst belangrijk „Rapport sur l'état de la France fait au Roi dans son conseil" in n. 9 van 12-V-1815.

(3) Gérard, marquis de Lally-Tollendal, lid van de Académie française, van wiens hand een „Examen des observations du Journal de l'Empire sur la déclaration du Congrès de Vienne" verscheen in n. 1 van 14-IV-1815.

(4) Graaf Jules de Pradels (1782-1857).

(5) A. WARZÉE, *o.c.*, pp. 508-509.

(6) Naast de algemene politieke leiding van het blad schreef hij in n. 12 van 23-V-1815 een satirische „Anecdote historique" over Napoleon : „Les Mouchoirs blancs".

(7) Cfr. E. ROMBERG, *o.c.*, p. 35.

(8) Zoals Talleyrand schreef aan de Jaucourt, minister van buitenlandse zaken van Louis XVIII : „Il déplaît généralement. Souvent il est injurieux, ce qui est au moins inutile et ordinairement nuisible." (G. PALLAIN : *Correspondance inédite de Talleyrand et de Louis XVIII*, p. 475).

- J. E. NÈVE DE MÉVERGNIES : Gand sous le régime hollandais, pp. 53-54.
- P. CLAEYS : Mémorial de Ville de Gand, pp. 316-317.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 24-25.
- F. DE SMEDT : Uit de geschiedenis van de pers, pp. 113-115.
- E. HATIN : Histoire de la presse en France, V, p. 113; VIII, pp. 138-142.
- E. HATIN : Bibliographie historique et critique de la presse périodique française, p. 329.
- H. AVENEL : Histoire de la presse française, p. 226-227.
- Over het verblijf van Lodewijk XVIII te Gent verder nog :
 - V. FRIS : Histoire de Gand, pp. 321-323.
 - P. CLAEYS : Mémorial de la ville de Gand, pp. 315-320.
 - P. CLAEYS : Pages d'histoire locale gantoise, I, p. 69-78.
 - P. CLAEYS : Notes et souvenirs, I, p. 249; II, p. 169; III, pp. 151-156.
 - F. DE POTTER : Gent, IV, pp. 88-102.
 - E. ROMBERG en A. MALET : Louis XVIII et les Cent Jours à Gand. Recueil de documents inédits. 2 vol. Paris, 1898-1902.
 - E. ROMBERG : La Fin des Cent Jours, *Revue de Belgique*, LXXXVII (1897), pp. 225-232.
 - G. STENGER : Le retour des Bourbons. d'Hartwell à Gand. Le règne des émigrés, 1814-1815. Paris, 1908.
 - T. FLEISCHMAN : Le roi de Gand, Louis XVIII et les émigrés français à Gand pendant les Cent Jours. Bruxelles, 1953.
 - J. E. NÈVE DE MÉVERGNIES : Gand sous le régime hollandais, pp. 40-57.
 - DE REISET : La cour de Gand, 28 mai — 19 juin 1815; *Revue de Paris*, 1901, pp. 566-590.
 - Baron DE MARICOURT : La cour de Louis XVIII à Gand. *Revue générale*, LXXXI (1905), pp. 121-137.
 - A. COUNSON : Chateaubriand en Belgique. *Revue générale*, 1909, pp. 827-828.

240. — Le Journal des Vélocipèdes et Machines à coudre.
(1908-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1257 : -II-1908 (I, n. 2), -XI-1908 (I, n. 19), -I-1909 (II, n. 2).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -II-1908 (I, n. 1), -V-1908 (I, n. 9), -X-1908 (I, n. 17), -I-1909 (II, n. 1);
C.F. : -I-1909 (II, n. 1).

II. d. Prijs : gratis. (1)

e. Formaat :

— 37,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;

— 50,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf -V-1918 (I, n. 9).

— 62 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf -I-1909 (II, n. 1).

f. Periodiciteit : halfmaandelijks.

h. Adres : rue Borluut 2, 4 & 6, G.

III. a. Eerste nummer : -II-1908.

Laatst voorhanden nummer : -I-1909 (II, n. 2).

e. Drukker : Meere, frères, rue du Jambon 47, G.

IV. A-politiek, vak- en Annoncenblad.

241. — Het Katholiek Onderwijs. (1879-1914)

Zie : *De Vereeniging*. (1868-1897).

242. — De Katholieke Vlag. (1894-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1260 : -I-1896 (III, n. 10).

— Antwerpen, S.B./F.V. : -X-1895 (II, n. 7).

— Brussel, M.I.P/C.B. : -XII-1895 (II, n. 9).

II. d. Prijs : 60 cent. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat : 41 × 33 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : Ketelvest 16, G.

III. a. Eerst voorhanden nummer : -X-1895 (II, n. 7). (2)

Laatst voorhanden nummer : -I-1896 (III, n. 10).

d, e. Uitgever, Drukker : A. Van Overbeke, Ketelvest 16, G.

IV. Katholiek strijdblad voor het platteland.

(1) „Le journal des Vélocipèdes et Machines à Coudre est envoyé gratuitement à tous les constructeurs et revendeurs qui en feront la demande”.

(2) Tweede jaargang omdat van 26-VIII-1894 tot 28-X-1894 een kiesblad onder dezelfde titel verscheen, bij gelegenheid van de wetgevende verkiezingen van 14-X-1894.

243. — De Kazerne.

Zie : *De Loteling*.

244. — Het Kinderbladje. (1911-)

Zie : *De Stem der Vrouw*. (1900-).

245. — De Kleermaker. (1890-1892)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1269 : 1-XI-1890 (n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1-XI-1890 (n. 1), -IV-1892 (n. 16), -V-1892 (n. 17);
C.F. : 1-XI-1890 (n. 1), -XII-1891 (n. 14).
- Antwerpen, S.B./F.V. : -X-1891 (n. 12).

II. a. Ondertitel :

- „Orgaan van het Belgische Kleermakers-Verbond — Vakblad voor de belangen der mannelijke en vrouwelijke kleermakersgasten en verdere beroepsgenooten”;
 - „Maandelijksch orgaan van het Belgische Kleermakers-Verbond. — Vakblad voor de belangen der mannelijke en vrouwelijke Kleermakersgasten in België en Nederland”, vanaf -IV-1892 (n. 16).
- d. Prijs : 1,20 F. per jaar, 10 ct. per nummer.
e. Formaat : 38 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Oostakkerstraat 226, G.

III. a. Eerste nummer : 1-XI-1890.

Laatst voorhanden nummer : -V-1892 (n. 17). (1)

(1) Volgens *L'Abraham Verhoeven*, 1893, p. 44, verscheen het laatste nummer in augustus 1892, en werd de publicatie hervat te Antwerpen op 25-II-1893. Als aldaar verschijnend wordt het blad nog vermeld in het *Répertoire général de la Presse belge*, 1895, p. 51. In -X-1891 (n. 12, p. 1) had het blad het voornemen te kennen gegeven vanaf -XI-1891 in vergroot formaat en met een tweekolige tekst en titel te verschijnen. Van de voorhanden nummers na deze datum is echter alleen de aflevering van -XII-1891 in dit geval.

- d. Uitgever : L. De Langhe, Waarstraat 7, G.
e. Drukker : F. Foecaert, Oostakkerstraat 226, G.

IV. A-politiek, syndikaal orgaan en vakblad. (1)

246. — 't Klein Gazetje. (1896-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1270 : 20-VI-1896 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 20-VI-1896 (I, n. 1).
- Brussel, K.B./F.M. : id.
- Antwerpen, S.B./F.V. : id.

II. d. Prijs : gratis.

- e. Formaat : 31,5 × 21,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : ?
- h. Adres : Oudburg 32, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 20-VI-1896.

- e. Drukker : „Het Volk” Oudburg 32, G.
- h. Financiering : „Dit gazetje verschijnt met de bijdrage van den antisocialistischen strijdpenning, door de werklieden ingezameld”.

IV. Antisocialistisch strijdblad.

247. — De Kleine Burger. (1888-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1271 : 26-V-1888 (I. n. 17), 9-VIII-1890 (III, n. 31).

(1) Op 1-XI-1890 (I, n. 1, p. 1) : „Hoewel wij sympathiek de groote werkersbeweging aller landen zullen volgen, ons mede zullen achten een soldaat in de rangen van het strijdend proletariaat te zijn, zullen wij toch steeds de zuiver economische kwestie in het oog houden, hoofdzakelijk zoover als dezelve ons vak aangaat. De politieke kwestie welke, hoewel noodzakelijk, toch helaas nog altijd tweedracht in de rijen der werkers brengt, zullen wij andere, bevoegder pennen overlaten en ons steeds bevljigten een kampioen voor de lotsverbetering onzer vakgenooten te zijn”.

- Brussel, K.B./F.M. : 18-II-1888 (I, n. 3).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 4-II-1888 (I, n. 1), 29-VI-1889 (II, n. 25);
C.F. : 25-II-1888 (I, n. 4), 11-V-1889 (II, n. 18).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 18-V-1889 (II, n. 19).

II. a. Ondertitel :

- „Weekblad tegen de Samenwerking”.
- „Weekblad tegen de Samenwerking en orgaan der Eigenaars van het Arrondissement Gent”, vanaf 11-V-1889 (II, n. 18).

b. Vignet : wapen van Gent.

d. Prijs : 3 F. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat : 50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (za.).

h. Adres :

- Roskamstraat 14, G.;
- Weldadigheidstraat 68, G., op 9-VIII-1890 (III, n. 31).

III. a. Eerste nummer : 4-II-1888.

Laatst voorhanden nummer : 9-VIII-1890 (III, n. 31).

b. Stichter : A. Lootens, Waaistraat 9, G.

d. Uitgever :

- A. Lootens, Waaistraat 9, G.;
- Th. Brewaeyts, St-Pietersnieuwstraat 120, G., op 9-VIII-1890 (III, n. 31).

e. Drukker :

- H. Cnops, Roskamstraat 14, G.;
- A. Hoste, Sperrestraat 113, G., op 26-X-1888 (I, n. 17);
- H. Cnops, Weldadigheidstraat 68, G., op 9-VIII-1890 (III, n. 31).

f. Hoofdredacteur : A. Lootens, Waaistraat 9, G.

IV. Strijdblad van middenstanders tegen de samenwerkende maatschappijen. (1)

(1) Het blad kan doorgaan als de spreekbuis van de „Vrije Burgersbond”, die vooral bakkers groepeerde die in hun bestaan bedreigd waren door het succes van de socialistische en anti-socialistische samenwerkende bakkerijen. Als zodanig voerde het heftige polemieken met *De Lichtstraal* en vooral met *Vooruit*. Het blad citeert vaak *De Verdediging* en begroet met instemming het ontstaan van *De Vrijheid* (4-II-1888, I, n. 1, p. 3).

V. Bibliografie :

- P. DE WITTE : *Geschiedenis van Vooruit*, pp. 190-195.
- AVANTI : *Terugblik*, II, p. 109.

248. — De Kleine Burgerij. (1906-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1272 : 7-XII-1906 (I, n. 1), 2-II-1907 (I, n. 2).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 7-XII-1906 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van de Vlaamsche Kiezersbond van Gent”.

d. Prijs : 1 F. per jaar.

e. Formaat : 32 × 25 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : ?

h. Adres : In den Rooden Hoed, Klein Turkije, G.

III. a. Eerste nummer : 7-XII-1906.

Laatste nummer : 2-II-1907 (I, n. 2). (1)

c, d. Eigenaar, Uitgever : Vlaamsche Kiezersbond van Gent.

e. Drukker : H. Stepman, G.

IV. Anti-liberaal katholiek strijdblad, dat opkomt tegen het algemeen verplicht onderwijs en de algemene dienstplicht. (2)

(1) Bij gelegenheid van de gemeentelijke verkiezingen van 20-X-1907 en van de wetgevende verkiezingen van 24-V-1908 verschenen de afleveringen 3, 4 en 5 van *De Kleine burgerij*.

(2) Op 7-XII-1906 (I, n. 1, p. 1) :

„Wat er op onze vlag geschreven staat in twee woorden is een gansch programma : De *Vlaamsche Kiezersbond*, met den *Burgersbond* sinds jaren vereenigd, is door zijn titel zelf *Vlaamsch*, door zijn bestaan, zijn oorsprong en zijn leven, *katholiek*. Dat weet iedereen. En als het tijd is dat wij onze vlag opsteken, 't is dat wij zien dat onze tegenstrevers langs om stouter ,langs om meer onbeschaamd worden, dat zij die kostelijke vrijheid, die het onderpand is van ons bestaan, van onzen landaard, willen vernielen, dat zij onze vlaamsche zeden, ons vlaamsch en vrij onderwijs willen te niet doen en alleman soldaat willen doen spelen”.

249. — De Kleine Landbouw. (1896-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1273 : 5-VII-1896 (n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 5-VII-1896 (n. 1), 21-III-1897 (n. 8);
C.F. : 9-VII-1899 (n. 19).
- Brussel, K.B./F.M. : 5-VII-1896 (n. 1).

II. d. Prijs : 2 F. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat :

- 31 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.;
- 44 × 35 cm., 3 kol., 4 pp. op 21-III-1897 (n. 8);
- 35,5 × 21,5 cm., 2 kol., 4 pp., op 9-VII-1899 (n. 19).

f. Periodiciteit : wekelijks in 1896, en later onregelmatig.

h. Adres : Koornlei 18, G.

III. a. Eerste nummer : 5-VII-1896.

Laatst voorhanden nummer : 9-VII-1899 (n. 19).

d. Uitgever : „Landbouwersbond van Oost-Vlaanderen”.

e. Drukker :

- E. Vandermotte, Nieuwland 147, G., in 1896;
- „De Landbouw”, Oudburg 32, G., op 21-III-1897 (n. 8) en verder.

IV. Katholiek strijdblad voor het platteland.

250. — De Kleine Patriot. (1891-)

Zie : *De Gentenaar*.

251. — Den Kleynen Post. (1805)

Uit een brief van de prefect van het Scheldedepartement, Faipoult, van 10-I-1805 (Gent, R. A., Escout, bundel 367), gericht aan de minister van Politie te Parijs, blijkt dat „des particuliers de

la ville de Gand ont érigé, sans autorisation et sans prévenir les autorités (...) une feuille périodique en langue flamande intitulée *Den Kleynten Post*."

Tekenend voor de mentaliteit van de Franse ambtenaar, is de bedenking die hij bij deze informatie voegt : „C'est agir contre la volonté impériale que de souffrir l'établissement d'une nouvelle feuille périodique rédigée dans une langue qui doit tomber en désuétude."

In een schrijven van 5-II-1805 verbiedt hij dan ook aan de drukkers Servranx en Snoeck de verdere publicatie van hun blad, dat na vijf afleveringen de titel van *Vlaemsche Annoncieen* had aangenomen.

Zie daarover :

- M. DENECKERE : Histoire de la langue française dans les Flandres (1770-1823), p. 249.
- IDEM : Verfransing te Gent (1793-1814), p. 60.

252. — De Klokskens. (1893-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 271 : 1893/94-1895 (I & II), 1896 (III) tot 9-VIII-1896 (III, n. 16).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 3-XII-1893 (I, n. 1), 20-X-1895 (II, n. 21);
C.F. : 3-XII-1893 (I, n. 1), 19-IV-1896 (III, n. 8).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 3-XII-1893 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van de liefdadige maatschappijen”.

d. Prijs :

- 1,80 F. per jaar, 5 ct. per nummer;
- 3 F. per jaar, 5 ct. per nummer, vanaf 25-III-1894 (I, n. 9).

e. Formaat : 33 × 25 cm., 2 kol., 8 pp.

f. Periodiciteit : halfmaandelijks.

h. Adres :

- Boulevard Léopold 16, G.;
- Zwitsersche Hut, (Park), vanaf 30-XII-1894 (I, n. 29);
- Pollepelstraat 18, G., vanaf 20-X-1895 (II, n. 21).

- III. a. Eerste nummer : 3-XII-1893.
 Laatste voorhanden nummer : 9-VIII-1896 (III, n. 16).
 c. Drukker :
 — Fr. Waem-Lienders, Vlaanderenstraat 32, G.
 — I. Vanderpoorten, Pollepelstraat 18, G., vanaf 31-XII-1893 (I, n. 3).

IV. A-politiek verenigings- enannoncenblad.

V. Bibliografie :

- GAND-ÉCHANGE, II, (1894), n. 1.

253. — De Koezweep. (1879-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 293 : 1879-1880 (I, n. 1-11, 23), 6-VI-1880 (II, n. 6), 23-X-1881 (III, n. 16).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : 19-X-1879 (I, n. 13), 15-I-1882 (II, n. 22), 12-II-1882 (III, n. 24).
 — Brussel, K.B./F.M. : 4-I-1880 (I, n. 18).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 26-III-1879 (I, n. 1), 10-IV-1879 (I, n. 2), 23-XI-1879 (I, n. 15), 26-II-1882 (III, n. 25); C.F. : 10-V-1879 (I, n. 3).

II. b. Titeltekening :

- Ploegende boer;
 — Koe, opgejaagd door zweepende boer, vanaf 10-V-1879 (I, n. 3).

c. Motto :

„Welhoe! Welhoe!
 De geuzenkoe,
 Van 't Zweepen moe,
 Springt op en heft den staart omhoog!
 Zij moet stal in,
 De aartsvijandin
 En Landsverraderin
 Die ons zoo schandelijk bedroog!”,
 vanaf 10-V-1879 (I, n. 3).

- d. Prijs :
 — Gratis;
 — 1,75 F. per jaar, 5 cent. per nummer, in jg. II-III.
- e. Formaat :
 — 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.;
 — 42,5 × 31 cm., in jg. III.
- f. Periodiciteit : halfmaandelijks.
- h. Adres : Hoogpoort 52, G.

- III. a. Eerste nummer : 26-III-1879. (1)
 Laatst voorhanden nummer : 26-II-1882 (III, n. 25).
- d, e. Drukker, Uitgever : S. Leliaert, A. Siffer en C^o, Hoogpoort 52, G.

IV. Katholiek strijdblad. (2)

V. Bibliografie :

- D. DESTANBERG : De kiezingen te Gent, p. 244.

254. — Kokedie. (1874)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 2365.
 — Brussel, K.B./F.M. : 4-X-1874 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Liberaal Weekblad“.

c. Motto :

„Kokedie, Kokedij,
 Papen, gij krijgt klop van mij!
 Kokedij!”

(1) Volgens F. DE POTTER, Vlaamsche Bibliogr., p. 757, ving het blad aan in 1888 en verscheen het nog in 1890 (?!).

(2) Oppericht om het liberale blad *De Goudmijn des Landmans*, bijgenaamd *De Koe*, te bestrijden. Op 26-I-1879 (I, n. 1, p. 1) schreef het blad :

„Den vijftienden Maart is te Gent een dagblad verschenen, voor titel hebbende : *De Goudmijn des Landmans*; titel die geschreven staat onder de pooten eener koe. Een goudmijn, in een koestal! Vond men daar een moddermijn, dit ware gemakkelijker te gelooven. Ook had men hier beter *Moddermijn* dan *Goudmijn* geschreven, omdat er niets dan slijk van valscheid in te vinden is”.

- d. Prijs : 3 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
- e. Formaat : 32 × 24,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : Drukk. De Rycke, Reep, G.

III. a. Eerste nummer : 4-X-1874.

Laatste nummer : 18-X-1874 (I, n. 3).

d, e. Uitgever, Drukker : De Rycke, Reep, G.

IV. Antiklerikaal satirisch blad. (1)

V. Bibliografie :

— D. DESTANBERG : De kiezingen te Gent, p. 242.

255. — De Koopman. (1873-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1275 : 24-VII-1873 (I, n. 3).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 21-VIII-1873 (I, n. 7).

— Brussel, K.B./F.M. : 10-VII-1873 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Geïllustreerd Annoncenblad”.

d. Prijs : ?

e. Formaat : 36,5 × 28 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (do.).

h. Adres : Hoogstraat 12, G.

(1) Op 4-X-1874 (I, n. 1, p. 1) stelde het blad zich als volgt voor :

„Weëral eene nieuwe liberale gazet, hoor ik U roepen.

Ja, Dames en Heeren, weëral eene nieuwe liberale gazet.

Gij gelooft misschien dat er onder Gods lieve zon bladen van die soort genoeg zijn? Welnu, rechtuit gezegd, wij niet.

Onze bescheidene meening is, dat er slechts dan liberale gazetten genoeg zullen wezen, als er geen fanatisme meer bestaan zal, als de zwartjes in hunne kerken en krochten, en uit onze zakken zullen blijven (...).

De *Stad Gent* en *Het Volksbelang* hebben hier ter stede den strijd tegen het ultramontanisme moedig begonnen, en zetten hem ook hardnekkig voort. Een ander volksblad nog, *Jan Klopterop*, volgt hen onder eenen meer luimigen vorm krachtdadig op de hielen, en klopt op jezuieten en papen dat het een echt plezier is. Waarom zouden wij dan ook geen handje toesteken?”

III. a. Eerste nummer : 10-VII-1873.

Laatst voorhanden nummer : 21-VIII-1873 (I, n. 7).

d, e. Uitgever-Drukker : C. T'Felt De Jonge, Hoogstraat 12, G.

IV. Annoncenblad.

256. — Kosteloos Annoncenblad. (1892-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1278 : 1-I-1892 (I, n. 1), 1-IV-1892 (I, n. 4), 1-V-1892 (I, n. 6).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 1-I-1892 (I, n. 1), 1-III-1892 (I, n. 3), 15-V-1892 (I, n. 7);

C.F. : 1-I-1892 (I, n. 1), 15-V-1892 (I, n. 7).

— Brussel, K.B./F.M. : 1-I-1892 (I, n. 1), 15-VI-1892 (I, n. 9).

— Antwerpen, S.B./F.V. : 1-II-1892 (I, n. 2), 1-VI-1892 (I, n. 8).

II. d. Prijs : gratis.

e. Formaat :

— 28 × 21,5 cm., 2 kol., 4 pp.;

— 44 × 28 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 1-II-1892 (I, n. 2).

f. Periodiciteit :

— maandelijks;

— halfmaandelijks, vanaf 1-V-1892 (I, n. 6).

g. Oplage : 1.000.

h. Adres : Veldstraat 8, G.

III. a. Eerste nummer : 1-I-1892.

Laatst voorhanden nummer : 15-VI-1892 (I, n. 9).

e. Drukker : Snoeck-Ducaju en zoon, Veldstraat 8, G.

IV. Annoncenblad.

257. — Kronyke van den Dag. (1793)

- I. Bewaarplaats : Gent, U.B./Acc. 58.466.17.
- II. e. Formaat : 23 × 24,5 cm., 8 pp.
f. Periodiciteit : 3 per week. (1)
- III. a. Eerste nummer : 7-III-1793.
Laatste nummer : 10-III-1793 (n. 2).
b. Zonder vermelding van Drukker.
- IV. Republikeins strijd- en informatieblad. (2)
- V. Bibliografie :
- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 396.
 - G. ÉCLAIR : *Étude sur la presse gantoise, Gand-Échange*, I (1893) n. 3.

258. — De Landbouw. (1892-1920)

- I. Bewaarplaats :
- Brussel, K.B./J.B. 1270 : 1892-1913.
 - Gent, U.B./J. 627 : 6-XI-1892 (I, n. 1), 13-VIII-1893 (I, n. 41), 17-X-1909 (XVII, n. 42).
 - Brussel, M.I.P./V.H. : 11-VI-1899 (VII, n. 24);
C.B. : 6-XI-1892 (I, n. 1), 1-III-1896 (IV, n. 9);
C.F. : 13-XI-1892 (I, n. 2), 14-II-1902 (XII, n. 7).
 - Antwerpen, S.B./F.V. : 26-III-1893 (I, n. 21).

-
- (1) Op 7-III-1793 (n. 1, p. 8) beloofde de uitgever :
„Indien ons blad genoegzaame Lief-hebbers vind om de kosten van deszelfs Druk goed te maeken, zullen wij allen vlyt ten dienste van 't Publiek aanwendende, dry Bladeren ter week tragten uyt te geven”.
- (2) Wellicht gegroeid uit en bestemd voor de kleine kring van sansculotten die bij de eerste Franse bezetting van Gent, op 2-III-1793, de aanhechting bij Frankrijk hadden afgekondigd.
Het vlugge verscheiden van het blad is te wijten aan de militaire successen van het Oostenrijks leger dat op 29-III-1793 opnieuw Gent binnentrok. Zie over deze periode : V. FRIS, *Histoire de Gand*, pp. 292-293.

II. a. Ondertitel :

„Orgaan van den Landbouwersbond van Oost-Vlaanderen”.

c. Motto :

„Godsdienst, Eigendom, Huisgezin”.

d. Prijs : 2,5 F. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat :

— 58 × 38 cm., 5 kol., 4 pp.;

— 61 × 41 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 19-I-1896 (IV, n. 3);

— 58 × 38 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 6-I-1901 (IX, n. 1).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

— Oudburg 32, G.;

— Oudburg 34, G., vanaf 6-I-1901 (IX, n. 1);

— Landbouwershuis, Gouden Leeuwplaats 12, G., vanaf 15-V-1904 (XII, n. 20).

III. a. Eerste nummer : 6-XI-1892.

Laatst voorhanden nummer : 28-XII-1913 (XXI, n. 52). (1)

d, e. : Uitgever-Drukker :

— E. Vandermotte, Zondernaamstraat 9, G.;

— Idem, Nieuwland 147, G., vanaf 12-VIII-1894 (II, n. 32);

— Drukk. „Het Volk”, Oudburg 32, G., vanaf 13-XII-1896 (IV, n. 50);

— Drukk. van „De Landbouw”, Oudburg 32, G., vanaf 10-I-1897 (V, n. 2);

— Idem, Meerstege 16, G., vanaf 9-VIII-1908 (XVI, n. 32).

IV. Katholiek opinie- en informatieblad voor het platteland. (2)

(1) Verscheen ongetwijfeld nog in 1914.

Van 1919 en 1920 worden de jg. XXVII en XXVIII bewaard. (Brussel, K.B./J.B 1270).

Op 20-VI-1920 kondigde het blad zijn verscheiden aan alsook de geboorte van een opvolger, „De Boer”.

(2) Op 6-XI-1892 (I, n. 1, p. 1) :

„Om het doel van ons nieuw weekblad te laten kennen, is het genoeg te zeggen dat wij als orgaan zullen dienen van den „Landbouwersbond der provincie Oost-Vlaanderen”.

...
„Voorzeker bestaan er reeds vele gazetten die moedig kampen om de belangen van den buiten vooruit te helpen. Ons blad is niet gesticht om aan die strijdmakkers eene schadelijke concurrentie te doen, maar om onze stem te voegen bij de hunne”.

Het blad wil, in het vooruitzicht van de verruiming van het kiesrecht, de verenging van de landbouwers bevorderen en de tolk zijn van hun eisenprogramma.

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1282 : 29-VII-1894 (I, n. 1), -IV-1895 (II, n. 4), -XII-1895 (II, n. 10).
- Brussel, K.B./F.M. : 29-VII-1894 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 29-VII-1894 (I, n. 1), -II-1895 (II, n. 2), -III-1895 (II, n. 3), -XII-1895 (II, n. 10), -V-1900 (V, n. 11);
C.F. : 29-VII-1894 (I, n. 1), -IV-1900 (V, n. 9).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 29-VII-1894 (I, n. 1), -IX-1895 (II, n. 8), -VIII-1896 (III, n. 6).

II. a. Ondertitel :

- „Volksweekblad voor den buiten”;
- „Maandblad voor Buitenlieden”, vanaf -III-1895 (II, n. 3) tot -IV-1900 (V, n. 9).

d. Prijs :

- 1,50 F. per jaar, 2 cent. per nummer;
- 0,75 F. per jaar, 2 cent. per nummer, vanaf -XII-1895 (II, n. 10);
- 1,50 F. per jaar, 2 cent. per nummer, vanaf -IV-1900 (V, n. 9).

e. Formaat : 43 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit :

- wekelijks (zo.);
- maandelijks, vanaf -III-1895 (II, n. 3).

h. Adres : Garenplaats, G.

III. a. Eerste nummer : 29-VII-1894.

Laatst voorhanden nummer : -V-1900 (V, n. 11). (1)

d, e. : Uitgever, Drukker :

- E. Claeys, Metserstraat 20, G.;
- id., Van Eyckstraat 6, G., vanaf -IV-1895 (II, n. 4);
- E. Stautemas, St. Jacobnieuwstraat 45, vanaf -IV-1900 (V, n. 9).

f. Hoofdredacteur : A. Mombaerts, „Vooruit”, Garenplaats, G., vanaf -IV-1900 (V, n. 9).

(1) Nog vermeld in „Rep. gen. de la Presse belge”, 1904, p. 173.

IV. Socialistisch strijdblad voor het platteland. (1)

V. Bibliografie :

— AVANTI : Terugblik, II, p. 173.

260. — De Landbouwster. (1912-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./Spec. 5004 : 2-VI-1912 (I, n. 6).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 7-I-1912 (I, n. 1);

C.F. : 4-II-1912 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Maandschrift voor de Landelijke Huishoudster - Orgaan der Vlaamsche Boerinnenkringen”.

d. Prijs : 2 F. per jaar.

e. Formaat : 24 × 16 cm., 2 kol., 8 pp.

(1) Op 29-VII-1894 (I, n. 1, p. 1) :

„Het gebruik wil, wanneer een nieuw blad zich tot het publiek wendt, dat het zijn programma laat kennen, en zegt welk doel het najaagt.

Wij zullen zulks in eenige regelen uiteenzetten : wij willen de rechten en de belangen der landbouwers en der veldarbeiders verdedigen.

De buitenlieden lijden sedert lange jaren. Hunne rechten en hunne belangen zijn altijd miskend geweest. Zij ondergingen de wetten welke door de gekozenen van eenige bevoorrechten gemaakt werden. Evenals vreemdelingen, hadden zij niets in hun eigen land te zeggen.

Heden, dank aan de volksbeweging dezer laatste jaren, zijn alle kiezers en zullen het hunne in de wetgeving bij te brengen hebben.

De chefs der oude partijen hebben, zoolang zij konden, weerstand geboden aan het Algemeen Stemrecht. Maar het volk is deze tegenkantingen te boven gekomen.

Een nieuw gevaar bedreigt thans weer de veldarbeiders. Dezelfde heeren die hen zoolang hunne rechten onthielden, zullen opnieuw trachten door valsche beloften hen te bedriegen.

Wat hebben de twee partijen, die sedert 1830 aan het bewind waren, voor den landman gedaan?

Niets! Niets! Niets!

Liberalen en katholieken hebben zich gedurende al dezen tijd vermaakt met zich onderling te bestrijden....

... De Godsdienstkwestien hebben 't land verdeeld en veel vooruitgang tegengehouden.

Wij verklaren in deze kwestie geene partij te kiezen.

De godsdienst is eene gewetenskwestie, eene persoonlijke zaak. Wij eerbiedigen alle oprechte denkwijzen. Een beroemd katholiek, M. Decurtius, heeft het verklaard : „De honger is noch katholiek, noch protestant”. De medehulp van allen is noodig om ernstig te werken aan de verbetering van het lot van allen die arbeiden.

Zoo is ons gevoelen en onze gedragslijn zal tevens dezen regel van verdraagzaamheid volgen”.

Zie verder het citaat in : AVANTI, o.c., II, p. 173.

- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Godshuizenlaan, 35, G.

- III. a. Eerste nummer : 7-I-1912.
 Laatste voorhanden nummer : 2-VI-1912 (I, n. 6).
 e. Drukker : „De Landbouw” Meersteeg 16, G.

- IV. A-politiek, christelijk vakblad. (1)

261. — De Landman. (1895-)

- I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1285 : -III-1895 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -III-1895 (I, n. 1).
- Brussel, K.B./F.M. : id.

- II. d. Prijs : 2 ct. per nummer.

- e. Formaat : 43 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks (?).
- h. Adres : Oudburg 32, G.

- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -III-1895.

- e. Drukker : „Het Volk” Oudburg 32, G.

- IV. Antisocialistisch strijdblad voor de boeren. (2)

(1) Op 7-I-1912 (I, n. 1, p. 1) : „Een Vakblad zal met Nieuwjaar en verder elke maand verschijnen. Het zal den naam dragen van de *Landbouwster*; het zal het orgaan en de tolk zijn van het „Provinciaal Verbond der Boerinnenkringen van Oost-Vlaanderen” en van de aangeslotene Kringen. Het zal de Leidraad en de raadgeefster zijn in al de behoeften der buitenvrouw. Het zal het vakblad zijn van alle landelijke huishoudsters”.

(2) Blijkbaar opgericht om het hoofd te bieden aan de sinds juli 1894 verschijnende socialistische „*Landbouwer*” waarmee het blad (p. 4) een polemiek voert.

Als zodanig richt het blad zich tot een ruimer publiek dan de sinds 1892 verschijnende *Landbouw* zoals blijkt uit het editoriaal van het eerste nummer (p. 1) : „Hier wil ik tot alle buitenlieden spreken. *De Landman* zal mynen tolk zyn om hen hunne rechte en hunne plichten te doen kennen; om hen wys te maken hoe zy de eersten moeten veroveren en de laatsten moeten vervullen. Een nieuwsbladje was daartoe noodig. Onze beste vriend *De Landbouw* spreekt tot de groote boeren en hoogere buiten bevolking; *De Landman* wil tot allen zyne stem verheffen”.

262. — Den Landmansvriend. (1829-1830)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 11758.
- Brussel, K.B./F.M. : 30-III-1830 (n. 26).

II. d. Prijs : 6 gulden per jaar.

- e. Formaat : 33,5 × 24,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 2 × per week (di. en vr.).
- g. Oplage : zeer klein. (1)
- h. Adres : Stoppelbergstraet 3, G.

III. a. Eerste nummer : 16-X-1829. (2)

Laatste nummer : 29-X-1830 (II, n. 87).

- b,c,d,e. : Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : A. B. Stéven. (3)
- g. Medewerkers : (4).

IV. Liberaal regeringsgezind blad, gesticht om de politiek van de *Journal de Gand* op het platteland te verspreiden en er de katholieke en unionistische ideeën van *Den Vaderlander* te bekampen. (5)

(1) „... naquit et mourut sans avoir pour ainsi dire donné signe de vie. Il ne parvint jamais à obtenir six abonnés effectifs hors des murs de Gand, et, à Gand même, je doute qu'il en ait jamais eu vingt-cinq”, verklaart A. BARTELS, *Documens...*, p. 76.

(2) En niet 16-XII-1829 zoals J. VERSTRAELEN (*o.c.*, p. 29) vermeldt.

(3) Zie : *Journal de Gand*.

(4) „... rédigé ... par des écrivains hollandais, sous les auspices du gouverneur hollandais, Van Dooren”. Cfr. A. BARTELS, *o.c.*, pp. 75-76.

(5) Aan de lezers van *Den Landmansvriend* werd derhalve in sommige gemeenten de absolutie geweigerd. Cfr. P. CLAEYS (*o.c.*, p. 523-524), die zich beroept op beweringen van de „Journal de Gand”.

Zelf had „Den Landmansvriend” zich op 16-X-1829 (n. 1, p. 1) als volgt aangeboden :

„Gazetschryvers, die zich zouden moeten vergenoegen met voor ons te bidden, besteden hunnen tyd in achterklappen, in lasteren en tweedragt onder de burgers op te hitsen; wy zullen hun voorbeeld niet navolgen. Zy onderhouden U met hunne belangen; wy zullen U over uwe belangen spreken. Zy beklagen zich van geene magt genoeg meer te hebben; wy zullen er doen aenmerken, dat zy de burgelyke macht trachten te overweldigen. Zy ..., etc.

Zy aenroepen de vryheyd van de drukpers, en verbieden U van andere boeken, andere dagbladeren, als de hunne, te lezen.

(...) Den vrede is hun tot overlast. Algemeene welvaert baert hun verdriet. Het licht dat onder U verspreid word, verveelt hun. Zy zouden U willen terug brengen tot dat tydstip van 1790, waerin capucynen U tot den burgeroorlog aanleydden; maer uwe ouderlingen hebben die dagen van onzinnigheid en woede niet vergeten;

(...) en gyzelve (...) gy zoudt U niet laten verleyden door lieden die niets gezien, niets geleerd hebben, en die woedende zyn om dat zy U zoo eenvoudig, zoo ligt-

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibl. Gant., V, p. 109.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, p. 29.
- PR. CLAEYS : Mémorial de la ville de Gand, pp. 523-524.
- A. BARTELS : Documens historiques sur la révolution belge, pp. 75-76.
- G. ÉCLAIR : Étude sur la presse gantoise, Gand-Échange, II (1894), n. 1.
- J. E. NÈVE : Gand sous le régime hollandais, p. 174.
- R. VAN SINT-JAN : Die politische Presse Belgiëns, p. 200.

263. — De Landwacht. (1890-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 404.b : 4-XI-1890 (I, n. 1).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 4-XI-1890 (I, n. 1). (1)

II. a. Ondertitel : „Katholiek Anti-Socialistisch Dagblad”.

- d. Prijs : 7,50 F. per jaar, 2 cent. per nummer.
- e. Formaat : 41,5 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 6 × per week.
- h. Adres : Ketelvest 18, G.

III. a. Eerste nummer : 4-XI-1890.

Laatste nummer : 17-VIII-1914. (2)

- b. Stichter : Kan. J. Verschueren.
- c. Eigenaar : „Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers”. (3)
- d. Uitgever : A. Van Overbeke-Gyselbrecht, Ketelvest 16, G.
- e. Drukker : J. Kregersman, Karrestraat 6, G.
- f. Hoofdredacteur : Jean Verschueren.

geloovig, zoo weynig verlicht niet meer vinden, als onze landbouwers waeren ten tyde van Heyntje van der Noot.

Het vlaemsch nieuwsblad waersmede eene schynheylige en woelige factie het platte land gaet overstroomen, heeft ons de gedachte doen opvatten om de rampspoedige uytwerksels daarvan te vernietigen door een nieuwsblad dat met teenemaal tegenstrydige inzigten zal geschreven zyn.”

- (1) Tot onze grote verwondering, vonden wij nergens een reeks van *De Landwacht* vóór 1914.

Ongetwijfeld onderging het blad dezelfde wijzigingen als *De Gentenaar*, waarheen dan ook verwezen wordt.

- (2) Op 18-VIII-1914 werd het blad samengesmolten met *De Gentenaar* en *De Kleine Patriot*; vanaf 25-VII-1919 verscheen het opnieuw afzonderlijk.
- (3) Zie *De Gentenaar*.

- g. Medewerkers : Jules Matton, A. Vander Haeghen, kan.
J. Verschueren, Abel Beeken. (1)

IV. Katholiek opinie- en informatieblad voor het platteland. (2)

264. — De Ledebergenaar. (1908-)

- II. a. Ondertitel : „Orgaan van den Katholieken Strijdersbond”.
h. Adres : Noordstraat 33, Ledeberg.

III. a. Eerste nummer : 18-IX-1908.

- e. Drukker : Stevens-Myncke, Kerkplein 118, Ledeberg.

IV. Katholiek strijdblad.

V. Bibliografie :

- „*Le Fureteur*”, VI (1908), p. 12.

(1) Die later aan de *Libre Belgique* van Brussel zou meewerken. Cfr. L. BERTELSON : *Journalistes-écrivains*, p. 149.

(2) Op 4-XI-1890 (I, n. 1, p. 1) :

„Sedert eenigen tijd wordt, in onze stad, het verlangen uitgedrukt, ja, de noodzakelijkheid bewezen van een goedkoop werkmansblad, waarin de leeringen van den katholieken godsdienst, de grondbeginsels van orde en recht gesteld worden tegenover de socialistische dwaalleer.

Om aan dat verlangen, aan dien dringenden oproep te beantwoorden verschijnt *De Landwacht*.

Meer dan ooit wordt de godsdienst onzer katholieke Vlaamsche bevolking door het liberalisme ondermijnd. Een deel der liberale partij, dat zich de groep der progressisten of vooruitstrevers noemt, onderscheidt, zich door zijne waarlijk beestige goddeloosheid.

Zoowel op den buiten als in de stad, vervangen die voorvechters de schijnheilige flemerijen van vroeger, den geveinsden „*eerbied voor den godsdienst onzer vaderen*”, door aanvallen tegen autaar en troon, tegen godsdienst en wet.

Deze apostels van den duivel zijn de voorloopers der socialisten, voor welke zij, tot in de minste dorpen, den weg bereiden. Waar de godsdienst en de eerbied voor de wettige overheid verdwijnt of zelfs maar verzwakt, daar dringt het socialisme in de plaats binnen en preekt de afschaffing aan van den eigendom, en de ontbinding der familiebanden.

Het laatste woord van die rampzalige propaganda is de spreuk der anarchisten : noch God, noch meester!

(.....) *De Landwacht* wil, door hare waakzaamheid, ons katholiek Vlaanderen tegen de verspreiding van die verpestende denkbeelden behoeden. Daarom springt zij op de bres en steekt moedig het vaandel in de hoogte, waarop in groote letters de kenspreuk prijkt der katholieke Vlamingen : Voor Godsdienst, Taal en Vaderland!”

265. — De Lentebode. (1902-)

- I. Bewaarplaats :
— Brussel, M.I.P./C.B. : 28-II-1902 (n. 5).
- II. d. Prijs : 2 ct. per nummer.
e. Formaat : 45 × 33,3 cm., 4 kol., 2 pp.
f. Periodiciteit : ?
h. Adres : Korte Meire 39, G.
- III. a. Enig voorhanden nummer : 28-II-1902 (n. 5).
d,e. : Uitgever-Drukker : J. Duvivier, St. Jansvest 16, G.
- IV. Liberaal strijdblad voor de buiten.

266. — Letter- en Staatkundig Dagblad. (1820)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./G. 3493. (1)
— Antwerpen, S.B./B. 137180.
- II. a. Ondertitel : „Voor het zuidelijke gedeelte van het Koninkrijk der Nederlanden”.
b. Vignet : lier, bazuin en schrijfveder, omkranst met laurier en eikenloof.
c. Motto : „Vincet Amor Patriae!...”.
d. Prijs : 24 F. per jaar.
e. Formaat : 39 × 24 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : 2 × per week (di. en vr.).
h. Adres : Calanderberg 18, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-II-1820.
Laatste nummer : 29-VIII-1820 (n. 61). (2)

(1) Het exemplaar, uit de verzameling van C. P. Serrure, draagt een geschreven nota van de grote filoloog op het schutblad :

„Dit tijdschrift, dat veel belangrijke artikels voor de Nederlandsche Letterkunde bevat, had J. H. Lebrocquy van Gent, als uitgever van onderscheidene werken bekend, tot opsteller, doch den heer Haefkens tot voorname medewerker. Er zijn niet meer dan 61 nrs. verschenen; zelfs komen de laatste (n. 52 à 61) zeer zelden voor”.

(2) Cfr. P. LEBROCQUY, *o.c.*, p. 3 :

„... ne put prendre racine. Il tomba au bout de six mois”.

In het blad zelf wordt over redenen dezer stopzetting niet gesproken.

- b. Stichter : J. H. Lebrocquy. (1)
 c,d,e. : Eigenaar, Uitgever, Drukker : G. De Busscher en zoon,
 Calanderberg 18, G. (2)
 f. Hoofdredacteers : J. H. Lebrocquy en J. Haefkens (3).
 g. Medewerkers : P. Lebrocquy (4), Prof. Schrant, Kesteloot,
 D'Hulster, De Potter, C. Vervier, Van Vaartryk.

IV. Regeringsgezind nieuws- en kultureel blad. (5)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 83.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, p. 31.
- P. LEBROCQUY : Souvenirs d'un ex-journaliste, pp. 1-8.
- R. VAN SINT-JAN : Die politieke Presse Belgiëns, p. 200.
- G. ÉCLAIR : Étude sur la presse gantoise, *Gand-Échange*, II, (1894), n. 1.

(1) Broer van P. Lebrocquy.

(2) Over G. De Busscher, zie :

„*Journal politique, administratif, judiciaire, commercial et littéraire de la Flandre Orientale et Occidentale*” (1816-1818).

(3) In 1823 opsteller van *Het Gendsche Nieuwsblad*.

(4) Over P. Lebrocquy, zie verder de *Journal de Gand*, de *Messenger de Gand*, *Le Réveil de Gand*.

In zijn „Souvenirs d'un ex-journaliste” (p. 2) schrijft hij volgende bedenkingen over het verschijnen van het blad :

„J'ai fait mes premières armes à Gand, au commencement de 1820, dans le *Letter- en Staatkundig Dagblad*, journal hollandais, que venait de fonder mon frère. Le gouvernement d'alors voyait cette publication de bon œil et il en avait favorisé la création. Rien n'y fit. Le nouveau journal ne put vaincre les préventions qui dès ce temps-là régnaient contre le néerlandais, même dans les provinces flamandes”. De auteur betreurt dat de taal-maatregelen van de Nederlandse regering met niet meer soepelheid werden toegepast, en is er van overtuigd dat door een geduldiger politiek het nederlands geleidelijk „la langue avouée et cultivée des bons Flamands” zou geworden zijn.

(5) Het blad werd opgericht om de taalpolitiek van Willem I kracht bij te zetten. In het editoriaal van het eerste nummer op 1-II-1820 (p. 1) werd verklaard :

„Nooit scheen ons oogenblik gunstiger om, voor zoo veel het onze zwakke middelen toelaten, mede te werken tot het verspreiden en opbouwen onzer taal; om derzelve keurigheid, deftigen aard en welluidendheid aan te toonen; derzelve gebruik onzen Vlamingers gemakkelijk te maken, en de oefening der Nederlandsche Letterkunde bij ons algemeen te doen worden. In deze inzigten vonden wij niets gevoeglijker om dit oogmerk te bereiken dan het opstellen eens Letter- en Staatkundig Dagblads, als het beste middel zijnde om alle taallievende Vaderlanders, zonder buitengewone pogingen, en bij wijze van uitspanning in het heiligdom der Nederlandsche Spraak en Letteren in te leiden”. Het spreekt vanzelf dat het blad de spelling Siegenbeek volgde.

267. — Liberaal weekblad van St-Amandsberg. (1885-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 331 : 29-IV-1888 (III, n. 23), 1888-1889 (IV), 1889-1890 (V, n. 1-10).
- Brussel, K.B./F.M. : 25-VII-1886 (I, n. 34).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 21-II-1886 (I, n. 12).

II. d. Prijs : 1 F. per jaar, 2 cent. per nummer.

e. Formaat :

- 37,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 44 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 25-XI-1888 (IV, n. 1).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

- Begijnhofplaats 16, G.;
- Begijnhofplaats 9, G., vanaf 25-XI-1888 (IV, n. 1).

III. a. Eerste nummer : 6-XII-1885 (?).

Eerst voorhanden nummer : 21-II-1886 (I, n. 12).

Laatst voorhanden nummer : 26-I-1890 (V, n. 10).

d,e. Uitgever, Drukker :

- W. Ghesels, Begijnhofplaats 16, G.;
- P. Cagny, Begijnhofplaats 9, G., vanaf 25-XI-1888 (IV, n. 1).

IV. Liberaal strijdblad.

268. — Le Libéral Progressiste. (1875-1876)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 96 : 1875-1876.
- Brussel, M.I.P./C.B. : 21-XI-1875 (I, n. 1), 21-I-1876 (I, n. 52);
- C.F. : 22-XI-1875 (I, n. 1), 22-I-1876 (I, n. 53).

II. d. Prijs : 10 F. per jaar, 5 ct. per nummer.

e. Formaat :

- 45 × 30 cm., 4 kol., 4 pp.
- 42 × 30 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 22-XII-1875 (I, n. 25).

- f. Periodiciteit : 6 × per week.
h. Adres : rue de Brabant 21, G.

- III. a. Eerste nummer : 22-XI-1875.
Laatste nummer : 23-II-1876 (n. 83). (1)
b. Stichter : Paul Voituren.
d,e. : Uitgever-Drukker : Ve Speelman, G.

- IV. Strijd- en informatieblad van de liberale progressisten. (2)

269. — Liberale Kring. (1892-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 252.1 : 1892 (1° reeks, n. 1-5, 7-9, 12, 14-15, 17-18, 20), 1893 (2° reeks, n. 1-16), 1895 (4° reeks,

- (1) Bij de verzameling van de Gentse universiteitsbibliotheek is een circulaire ingebonden van 14-III-1876, ondertekend door G. Vanderheyden-Van Beerlere, secretaris van de *Cercle Progressiste* de Gand, waarin staat : „L'éditeur du *Libéral-Progressiste* étant resté en défaut de remplir ses engagements, le Comité du *Cercle Progressiste* de Gand dont ce journal était l'organe, a l'honneur d'informer les abonnés qu'afin de prévenir toute réclamation de leur part, et bien qu'il n'y soit pas tenu, le Cercle remboursera le montant des abonnements, contre remise des quittances.

Les abonnés qui voudront réclamer le remboursement, sont priés de s'adresser à M. Alex Kerfysen, architecte, Coupure 49, à Gand, trésorier du Cercle Progressiste, tous les jours non fériés, de 8 heures du matin à midi”.

- (2) In het prospectusnummer van 22-XI-1875 : „Notre But. Nous voulons délivrer le pays du gouvernement des prêtres, et pour en rendre le rétablissement impossible, faire entrer la politique libérale dans la voie des réformes sérieuses.

Deux tendances ont toujours existé au sein du parti libéral : l'une dans le sens du progrès, l'autre dans celui de la résistance. Elles se sont manifestées au congrès libéral et depuis on les a vues s'accroître sous l'empire des événements qui se sont produits en Europe.

Elles sont toutes deux indestructibles. L'intérêt du parti libéral exige non pas de sacrifier l'une à l'autre, mais d'opérer entre elles des transactions.

Autant ces transactions seront utiles, autant celles qui ont été faites avec le parti de l'ignorance et de la théocratie ont été fatales au pays.

Les libéraux-progressistes veulent le développement des principes de liberté et d'égalité inscrits dans notre Constitution, afin de faire comprendre à tous, autrement qu'en paroles, les avantages d'un gouvernement libre et démocratique. Ils disent que plus on élargira, dans les idées, dans les mœurs et dans les lois, l'abîme qui sépare la société moderne de l'ancien régime, moins il sera possible de retourner en arrière.

Mais ils ont été découragés par les promesses qu'on leur a faites depuis trente ans et qu'on n'a jamais tenues. Aujourd'hui, ils craignent de voir restaurer au pouvoir la politique timorée des ministères libéraux qui se sont succédé depuis 1847.

Les libéraux conservateurs ou timides aspirent avant tout au repos. Toute innovation les effraie. Ils redoutent de trouver dans les réformes qu'on réclame au nom de la liberté, des pièges du jésuitisme, ou tremblent de voir se produire en Belgique les excès qui, dans les pays voisins, ont accompagné les revendications populaires au nom de l'égalité.

Nous venons rassurer les uns et relever le courage abattu des autres...”

n. 3, 7, 11), 1896 (5° reeks, n. 2, 3), 1898 (7° reeks, n. 3-5).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 1892 (1° reeks, n. 20);

C.F. : 1892 (1° reeks, n. 5).

II. a. Ondertitel : „Ter beoefening der Maatschappelijke wetenschappen en werken”.

c. Motto : „Het ware beoefenen, het nut verrichten”.

d. Prijs : niet vermeld.

e. Formaat : 27,5 × 23,5 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : ?

h. Adres :

— Kouter 12, G.;

— Kouter 1, G., vanaf 1895 (4° reeks, n. 3);

— Lange Meire 11, G., vanaf 1898 (7° reeks, n. 3).

III. a. Eerste nummer : 1892. (1)

Laatst voorhanden nummer : 1898 (7° reeks, n. 5).

d,e. : Uitgever-Drukker :

— W. Gesels, Begijnhofplaats 17, G.;

— W. Gesels, St. Jansvest 16, G., vanaf 1893 (2° reeks, n. 6);

— A. De Brabandere, St. Jansvest 16, G., vanaf 1895 (4° reeks, n. 7).

IV. Liberaal Verenigingsorgaan gewijd aan sociale problemen. (2)

270. — De Liberale Strijder van St-Amandsberg. (1890-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1511 : 19-X-1890 (I, n. 37).

— Brussel, K.B./F.M. : 29-VI-1890 (I, n. 20).

II. d. Prijs : 2 F. per jaar, 2 cent. per nummer.

e. Formaat : 45,5 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : Korte Dagsteeg 22, G.

(1) De afleveringen zijn niet gedateerd.

(2) Tegenhanger van de franstalige *Société Libérale*.

- III. a. Eerste nummer : 16-II-1890 (?).
 Eerst voorhanden nummer : 29-VI-1890 (I, n. 20).
 Laatste voorhanden nummer : 19-X-1890 (I, n. 37).
 e. Drukker : J. Gorissen, Korte Dagsteeg 22, G.

IV. Strijdblad van de progressistische liberalen van St. Amandsberg.

271. — La Liberté. (1881-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 54 : 1881-1884, 23-I-1887 (VII, n. 4).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 17-VII-1887 (VII, n. 29), 31-VII-1887 (VII, n. 31).

II. a. Ondertitel : „Journal libéral hebdomadaire”. (1)

d. Prijs : 5 F. per jaar, 10 ct. per nummer.

e. Formaat :

- 62 × 45 cm., 6 kol., 4 pp.; (2)
 — 48 × 32 cm., 4 kol., 4 pp., in 1887.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

- Agence de Publicité, Place St.-Michel, G.;
 — Idem, rue des Régnesses, G., vanaf 19-VI-1881 (I, n. 23).

III. a. Eerste nummer : 16-I-1881.

Laatste voorhanden nummer : 31-VII-1887 (VII, n. 31).

b,c,d,e,f. : Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofdredacteur : Lodewijk De Vriese. (3)

g. Medewerkers : M. A. Floryn (4), A. H. Van den Abeele. (5)

(1) Het nummer van 16-VII-1882 (II, n. 29) droeg uitzonderlijk de ondertitel : „Organe libéral de l'arrondissement de Gand”.

(2) Van 16-III-1881 (I, n. 8) tot 16-VI-1881 (I, n. 22) verscheen wekelijks een supplement van 4 pp. met feuilleton en annonces.

(3) Over L. De Vriese, zie : *Gazette van Ledeberg* (1875).

(4) Zoals gemeld op 20-IV-1884 (IV, n. 16, p. 1).

(5) A. H. Van den Abeele, rue des Images 34, Anvers, Antwerpse correspondent, zoals gemeld op 4-V-1884 (IV, n. 18, p. 1).

IV. Heftig antiklerikaal, liberaal strijd- en informatieblad. (1)

272. — *La Liberté*. (1908-1910)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 241 : 1908-1910.
- Brussel, K.B./J.B. 344 : 1909-1910.

II. a. Ondertitel : „Organe quotidien des deux Flandres”.

- d. Prijs : 14 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
- e. Formaat : 64,5 × 46,5 cm., 6 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : dagelijks.
- h. Adres : rue des Champs 2, G.

III. a. Eerste nummer : I-VII-1908.

Laatst voorhanden nummer : 20/21-II-1910 (II, n. 222). (2)

(1) Op 23-I-1881 (I, n. 2, p. 2) schreef het blad :

„Ce que nous sommes, notre titre le dit, nous sommes *La Liberté*, c'est-à-dire que nous sommes libéraux, amis de la lumière, de la libre discussion et du franc jeu, cartes sur table!

Ce que nous voulons, c'est la réorganisation sérieuse de l'aréopage municipal, sans intervention aucune de la coterie catholique.

Notre publication est une tribune accessible à tous ceux qui veulent défendre cette question par la plume, en attendant l'organisation de Meetings publics, où l'on pourra la défendre par la parole et faire connaître les qualités et les aspirations de ceux qui briguent l'honneur d'aller remplacer à l'hôtel-de-ville des administrateurs qui, de l'aveu de tous les contribuables, ont mérité de se reposer, après le rude labeur auquel ils se sont livrés pour faire croître et enlaidir le bulletin des charges formant l'import de la traite annuelle tirée sur leur caisse par le tonneau des Danaïdes, intitulé caisse communale”.

Het blad was echter meer dan een lokaal orgaan van de Gentse liberalen.

Op 30-XII-1883 (III, n. 53) was het blad in het blauw gedrukt :

„Nous fêtons aujourd'hui le dixième anniversaire de la fondation des journaux de propagande libérale. A cette occasion, tous nos journaux, au nombre de vingt, paraissent en édition de luxe, et nous arborons le drapeau libéral, le drapeau bleu dans l'espoir qu'il flotte encore longtemps, triomphant sur notre chère Patrie!” (p. 1).

Na de liberale verkiezingsnederlaag van 1884 verloor het blad veel van zijn combattiviteit.

Terloops zij gewezen op de opvallende belangstelling van het blad, zoals trouwens van alle bladen van L. De Vriese, voor het spiritisme :

Naast regelmatige bijdragen van Dr. Jacolliot, „savant orientaliste, attaché au gouvernement français”, en van W. Crookes, „membre de la société royale de Londres, verscheen op 16-XII-1883 (III, n. 51) een afzonderlijk supplement van 4 pp., *Le spiritisme moderne*”.

Verder vonden wij, onder de titel *L'Echo de la Tombe*, een aflevering van 2-XI-1885 (Gent, U.B./J. 676), zonder aanduiding van jaargang of volgnummer, waarin ter gelegenheid van Allerzielen, het spiritisme werd uiteengezet.

(2) Op 20/21-II-1910 (II, n. 222, p. 1) :

„Par suite d'amélioration que nous apportons à notre matériel d'imprimerie, *La Liberté* ne pourra paraître régulièrement pendant quelques jours”.

d,e. : Uitgever-Drukker :

— B. Polderman, rue de l'Escaut 105, Anvers.

— Ch. Branteghem, rue des champs 2, G., vanaf 9-XII-1908
(I, n. 167).

f. Beheerder : G. P. Cuelenaere.

g. Medewerker : R. Geerts. (2)

IV. Katholiek (3) informatieblad.

(2) Geerts Remy († 1924), theater- en muziekkritiek, cfr. L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 192.

(3) Op 1-VII-1908 (I, n. 1, p. 1), schreef het blad : „La liberté c'est notre nom.

Ce nom contient notre programme politique.

Fidèles à l'esprit de vrai libéralisme qui guidait nos constituants, nous voulons assurer loyalement le respect de toutes les convictions, le plein exercice de toutes nos libertés publiques.

Nous défendrons la liberté pour tout ce qui touche à l'expression de la pensée, la liberté entière de manifester ses opinions religieuses et philosophiques.

Nous combattons toute atteinte à la pratique sincère de la liberté d'association, à l'exercice le plus étendu de la liberté d'enseignement.

Nous voulons encourager la coordination de toutes les bonnes volontés et nous élever, pour y parvenir, au-dessus des conceptions souvent trop étroites d'un soi-disant intérêt électoral.

(...) Le parti dit libéral a fait banqueroute à l'idéal de liberté qu'il proclamait sien autrefois. Dominé par l'élément radical il a fait de la guerre à l'idée religieuse l'essence de son programme, la principale manifestation de son activité.

Tout en excluant une politique confessionnelle, nous nous rangeons sous le drapeau du parti catholique, en disant avec M. le comte de Smet de Naeyer que ce parti est aujourd'hui „le parti de tous ceux qui comprennent l'importance sociale de la Religion”.

Nous défendrons donc le gouvernement. Celui-ci s'est montré depuis vingt-quatre ans le loyal et fidèle gardien de nos libertés constitutionnelles : il nous a assuré près d'un quart de siècle d'ordre et de prospérité.

Nous le défendrons, comme il veut être défendu, en amis sincères et dévoués, jamais en adulateurs serviles ; et, tout en apportant dans nos appréciations la discrétion et la modération qu'impose la communauté de l'idéal politique, nous saurons ne pas nous départir d'une loyale franchise.

(...) *La liberté* ne se confindra nullement dans les questions politiques. Nous croyons que beaucoup de journaux belges pèchent par l'importance exagérée accordée à cette matière.

(...) Avant tout, nous nous attacherons à donner *une information exacte et complète* sur tous les événements qui intéressent les Flandres et particulièrement *la ville de Gand*. Nous l'avons annoncé : *La Liberté* sera la voix des deux Flandres et l'écho fidèle de la vie gantoise.

(...) En fondant à Gand un nouvel organe, d'opinion catholique et d'expression française, nous croyons combler une lacune depuis longtemps reconnue ; nous ne faisons qu'accepter une succession qui semblait en désherence, celle du défunt *Impartial*.

Notre grand confrère le *Bien Public* a vu son influence s'étendre trop loin en dehors de nos frontières pour pouvoir accorder à l'information locale l'importance qu'elle a pour le Gantois et pour le Flamand.

Il manquait en notre ville un organe régional”.

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 642 : 1896 (I, n. 1, 2, 3, 5).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1896 (I, n. 1, 2);
C.F. : 1896 (I, n. 1).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 1896 (I, n. 1, 4).

II. a. Ondertitel : „Weekblad”.

- d. Prijs : 5 ct. per nummer.
- e. Formaat : 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks.
- h. Adres : Twaalfkamerstraat 34, G.

III. a. Eerste nummer : 1896 (I, n. 1).

Laatste nummer : 1896 (I, n. 5). (1)

e. Drukker :

- Lod. De Poorter, G.
- A. Cnudde, G., vanaf 1896 (I, n. 2).

IV. Revolutionair socialistisch (2) strijdblad. (3)

(1) Geen opgave van datum, doch uit de inhoud blijkt dat de n. dateren uit de maanden september (?), oktober, en november (?) van 1896.

(2) Zoals blijkt uit „Een woordje aan onze geestesverwanten” in nr. 5 :

„Om de door ons begonne taak met goed gevolg te kunnen voortzetten, doen wij een beroep op allen die onze gedachten delen ten einde ons te steunen in onze dubbele strijd tegen de reactionnaren van alle slach, en tegen de dwaalbegrippen van het OOK-Socialisme, zoals het U door de cooperatiemannen en parlementair wordt voorgesteld. Het socialisme zal revolutionnair zijn of het zal niet zijn”.

(3) Het blad voert een heftige polemiek met de „Cesar” of „Tyran”, Edward Anseele, en met „Tyrannica”, de maatschappij „Vooruit”.

Het editoriaal „Waarom wij uitkomen” van n. 1 is in dit opzicht bijzonder instructief :

„Waarom wij uitkomen” : „Omdat er ons niets hatelijker schijnt dan de visch-wijfachtige manier waarop de Eedses & Cie zich afmaken van de tegen hen categorisch gedane beschuldigingen.

Omdat Anseele, Van Beveren en consoorten brutaal, zonder ander bewijzen dan hunne beweringen, gladweg de beschuldigingen loochenen, zonder andere vorm van proces.

(...).

Door hun brutaal en onbeschaamd optreden hebben zij dikwijls gezegepraald en de weerspannigen den bek gesnoerd. Zij dachten zoo eeuwig te kunnen handelen. Doch de mooiste zaken nemen een einde.

Zij die door de heilige kapel werden benadeeld, broodeloos gesteld en belasterd zijn heden legio, en het getal hatelijkheden gepleegd tegenover allen die hen dierven weerspreken is zoo groot dat hen gewoon onbeschaamd optreden tot niets dient; want wij zullen al hunne daden bekend maken.

274. — De Lichtstraal. (1886-1891)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 677 : 6-XI-1886 (I, n. 1), 10-III-1888 (II, n. 21), 14-X-1888 (II, n. 84), 9-XI-1889 (IV, n. 1), 13-XII-1890 (V, n. 6), 23-V-1891 (V, n. 29).
- Gent, H.V. : 1886-1891.
- Brussel, M.I.P./C.B. : 6-XI-1886 (I, n. 1), 19-IX-1888 (II, n. 78), 30-VI-1889 (III, n. 35), 29-III-1891 (V, n. 21); C.F. : 6-XI-1886 (I, n. 1), 11-V-1889 (III, n. 28), 25-IV-1891 (V, n. 25).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 4-XII-1886 (I, n. 5), 17-III-1888 (II, n. 25), 7-VI-1890 (IV, n. 30).

II. a. Ondertitel : „Anti-socialistisch werkmansblad. — Orgaan van den Algemeenen Bond van Werklieden en Burgers.”

d. Prijs : 2,50 F. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat : 49 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (za.).

g. Oplage : 2.000 na 8 afleveringen. (1)

h. Adres : Noordkaai 95, G.

III. a. Eerste nummer : 6-XI-1886.

Laatste nummer : 25-VII-1891 (V, n. 38). (2)

b,c. Stichter, Eigenaar : „Algemeenen Bond van Werklieden en Burgers”. (3)

d,e. Uitgever, Drukker : A. Van Iseghem, Noordkaai 95, G.

Om nu te voorkomen dat hun schelden een al te rap einde zou nemen, trachten wij, en we beginnen nog maar met kleinigheden, hun geheugen wat op te frisschen om hun bezigheid te verschaffen.

Wij konden hiermee bij bestaande bladen gaan, maar kwamen dan bij den duivel terecht, allen zijn gemeenlijk met dezelfde zonden besmet.

Politiek heeft met ons blad niets te maken.

Wij zullen handelen volgens de omstandigheden en het publiek mag zich verwachten aan klinkende bewijzen over de tyranische heerszuchtige en autocratische handelwijze van hen die als de chefs der maatschappij „Vooruit” bekend staan”.

(1) Cfr. G. EYLENBOSCH : *Ontstaan en Leven*,... p. 19.

(2) Vanaf 21-VI-1891 vervangen door het dagblad *Het Volk*, dat reeds op 6-VI-1891 aangekondigd was en aanbevolen werd aan de lezers van *De Lichtstraal*.

(3) Die in 1886 de *Vrije Kiezersbond* had vervangen, geleid werd door H. Ronse en G. Eylenbosch, en in januari 1891 opgenomen werd in de „Antisocialistischen Werkliedenbond” van A. Verhaegen. Cfr. G. EYLENBOSCH, *Ontstaan en leven*..., p. 18; A. VERHAEGEN, *25 années*, p. 31.

- f. Hoofdredactie : Herman Ronse en Gustave Eylenbosch. (1)
- g. Medewerker : De Guchtenaere.
- h. Financiering : eerste fondsen verzameld door de anti-socialistische wevers. (2)

IV. Anti-socialistisch strijdblad. (3)

V. Bibliografie :

- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 89-94.
- A. VERHAEGEN : Vingt-cinq années d'action sociale, pp. 31-39.
- G. EYLENBOSCH : Het ontstaan en het leven der christene werkliedenbeweging in 't Gentsche, pp. 19, 25, 27-29.
- G. EYLENBOSCH : Vijftig jaar sociale, politieke, katholieke actie, p. 17 en passim.
- P. DE WITTE : Geschiedenis van Vooruit, pp. 180-181.
- R. ROCK : Het Volk (1891-1951), pp. 31-33, 47-51.
- R. ROCK : Zo streed Eylenbosch, pp. 99-101, 156.

(1) Zie : *Het Volk*.

(2) Cfr. A. VERHAEGEN, o.c., p. 33 — P. DE WITTE, *Gesch. van Vooruit*, p. 180 noemt de namen van Emanuel Wauters en Hutse, die elk honderd frank (!) voorschoten om de uitgave der eerste nummers te verzekeren.

(3) De „Algemeene Bond van Werklieden en Burgers” onthield er zich angstvallig van politieke kleur te bekennen, en telde in zijn rangen naast een meerderheid van katholieke, ook liberale leden. Op deze laatste deed H. Lippens beroep om de „Liberale Werkersverdediging” te stichten, die echter nooit tot bloei is gekomen.

Op 6-XI-1886 (I, n. 1, p. 1) schreef Herman Ronse, de beleden student, een „Voorwoord” :

„Nu beziet ons; hier zijn wij, en verder zult gij geen voet meer zetten! Ja, laat uwe schichten op ons regenen, gij allen die gezworen hebt vaderland, eigendom en huisgezin te vernielen, gij die verbonden zijt om dat drievoudig heiligdom door uw verachtelijk nest van verrotting te vervangen; gij, die het werktuig of het redeloos dier gelijk, om een droog stukje brood en een uurken naamloos genoegen het huichelend gespan der socialistische stelsels van de welke gij zelf niets verstaat, vooruit helpen wilt; gij, die onverschillig aan alles wat oprecht groot en edel is, den spot drijft met alle rechtvaardige en hartelijke streving, gij mikt uwe pijlen op ons; dat hun getal de zon verduistere, zoo zullen wij in de schaduw strijden!

Doch wie man is, staart onversaagd op het groeiend gevaarte; wie moedig is, neemt plaats in de rangen van de onwrikbare heerschaar der vaderlandsche strijders en roept in den woede van het kampen gelijk de vlamingen oudstijds te Roosebeke : Gent! Gent! Wie oprecht denker is, zal voor zichzelf niet meer alleen de oplossing van het raadsel der sociale ziekte houden, maar zijne stem zal weerklink vinden in het hart van al de lieden die hunnen broeder, den werkman, genegen zijn of die tot het geslacht der arbeiders en burgers behooren.”

Onder de titel : „Een deel van ons program”, luidt het verder (ibidem, p. 1, en herhaald op 13-XI-1886, I, n. 2, p. 1) :

„... Verneemt dus wat wij vragen : Wet op den kinder- en vrouwenarbeid; ernstige toepassing van de gezondheidsregelen op werkhuizen en fabrieken, en voornamentlijk in de aan de gezondheid nadeelige nijverheden, minimum van dagloon te stellen in de lastkohieren van de openbare werken; verantwoordelijkheid van den patroon bij ongeval; het scheidsgerecht; burgerlijke verpersoonlijking van de vakverenigingen; 's werkmans vertegenwoordiging overal waar zijne belangen besproken worden; uitbreiding van stemrecht en onderwijs.”

275. — De Lichtstraal. (1905-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1292 : 2-VII-1905 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 27-VIII-1905 (I, n. 5), 24-III-1907 (III, n. 6).
- II. a. Ondertitel : „Liberaal Democratisch Propagandablاد voor het Arrondissement Gent-Eekloo”.
d. Prijs : 2 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
e. Formaat : 50 × 36 cm., 4 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
h. Adres : Rooigemlaan 23, G.
- III. a. Eerste nummer : 2-VII-1905.
Laatst voorhanden nummer : 24-III-1907 (III, n. 6).
d,e. : Uitgever-Drukker : P. Van Ekerschot, St. Antoniuskaai, G.;
P. Van Ekerschot, Wilgestraat, G., op 24-III-1907 (III, n. 6).
- IV. Strijdorgaan van de „Liberale Werkersverdediging”, bevat het blad, naast antiklerikale en anti-socialistische polemieken, ook aanvallen op de liberale Associatie van Gent.

276. — Ligue des Quincailliers et Marchands de Fer belges.
(1910-)

- I. Bewaarplaats : Brussel, M.I.P./C.B. : 15-II-1910 (I, n. 1);
C.F. : 15-V-1910 (I, n. 4).
- II. a. Ondertitel : „Bulletin Officiel”.
d. Prijs : ?
e. Formaat : 31 × 21,5 cm., 2 kol., 8 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks (15).
h. Adres : rue du Sable 195, G.
- III. a. Eerste nummer : 15-II-1910.
Laatst voorhanden nummer : 15-V-1910 (I, n. 4).
e. Drukker : A. Vandeweghe, rue de Courtrai 26 & 109, G.
- IV. A-politiek, vak- enannoncenblad.

277. — De Loteling. (1887-1912)

Gedrukt op de persen van het blad *Vooruit*, en uitgegeven achtereenvolgens door de „Socialistische Lotelingskring” van Gent, en door de „Landelijke Federatie van Socialistische Jonge Wachten”, verschenen van 1887 tot 1913, eerst jaarlijks, vanaf 1894 halfjaarlijks, afleveringen van socialistische, antimilitaristische strijdschriften onder de titels *De Loteling*, *Le Conscrit*, *De Kazerne* en *La Caserne*.

Uit hoofde van hun bijzonder karakter behoren zij eerder tot de pamfletten. Als corrolarium van de Gentse socialistische pers mochten zij echter niet onvermeld blijven.

Per jaar worden hier de aangetroffen afleveringen aangeduid, telekens met de bewaarplaats.

Qua inhoud bestrijden deze bladen 's lands militaire uitgaven, de demoraliserende invloed van het leger, en vooral de loting. Toen deze laatste door de wet van 1909 was afgeschaft, verzwakte de antimilitaristische houding der Belgische socialistten.

1887. — DE LOTELING. (G., U.B./J. 1050; Br., M.I.P./C.B., C.F.; Antw., S.B./F.V.)
 1888. — DE LOTELING. (Br., M.I.P./C.B., C.F.; Antw., S.B./F.V.)
 1889. — DE LOTELING. (Br., M.I.P./C.B.)
 [1890]. — DE LOTELING. (Gent, U.B./J. 679; Br., M.I.P./C.B., C.F.)
 1891. — DE LOTELING. (G., U.B./J. 1050; Antw., S.B./F.V.)
 1892. — DE LOTELING. (Br., M.I.P./C.B.)
 1893. — DE LOTELING. (G., U.B./J. 1050; Br., M.I.P./C.B., C.F.; Antw., S.B./F.V.)
 1894. — DE LOTELING. (G., U.B./J. 1050; Br., M.I.P./C.B., C.F.)
 DE KAZERNE. (G., U.B./J. 1049; Br., M.I.P./C.B., C.F.; Antw., S.B./F.V.)
 1895. — DE LOTELING. (D., U.B./J. 1050; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.)
 DE KAZERNE. (Br., M.I.P./C.B.)
 1896. — DE LOTELING. (Br., M.I.P./V.H.)
 1897. — DE LOTELING. (G., U.B./J. 1050; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.)
 — DE 15 AUGUSTI. (G., U.B./J. 1466; Br., M.I.P./C.B.)
 1898. — DE LOTELING. (Antw., S.B./F.V.)
 — DE KAZERNE. (Br., M.I.P./C.B., V.H.; Antw., S.B./F.V.)
 1899. — DE LOTELING. (G., U.B./J. 1050; Br., M.I.P./C.B.)
 — DE KAZERNE. (Br., M.I.P./C.B., C.F.)
 1900. — DE LOTELING. (Br., M.I.P./C.B., C.F.)
 1903. — DE LOTELING. (G., U.B./J. 1050)
 1904. — DE LOTELING. (Br., M.I.P./C.B., C.F.)
 1905. — DE KAZERNE. (Gent, U.B./J. 1049)
 1906. — DE LOTELING. (Gent, U.B./J. 1050)
 — DE KAZERNE. (Gent, U.B./J. 1049)
 1907. — DE LOTELING. (Gent, U.B./J. 1050)
 — DE KAZERNE. (Gent, U.B./J. 1049; Br., M.I.P./C.B.)
 — LA CASERNE. (Gent, U.B./J. 1048)
 1908. — DE LOTELING. (Gent, U.B./J. 1050)
 — LE CONSCRIT. (Brussel, M.I.P./C.B.)
 — DE KAZERNE. (Gent, U.B./J. 1049; Br., M.I.P./C.B.)
 1909. — LE CONSCRIT. (Cfr. „*Le Fureteur*”, VI (1909), p. 91)
 — DE KAZERNE. (Gent, U.B./J. 1049)
 — LA CASERNE. (Brussel, M.I.P./C.B.)

1910. — DE KAZERNE — LA CASERNE. (G., U.B./J. 1048; Br., M.I.P./C.B.).
 1912. — DE KAZERNE. (G., U.B./J. 1049; Br., M.I.P./C.B., C.F.).
 — LA CASERNE. (G., U.B./J. 1048; Br., M.I.P./C.B., C.F., V.H.).
 — DE KAZERNE — LA CASERNE. (Br., M.I.P./C.B.).
 1913. — LA CASERNE. (Gent, U.B./J. 1048).

278. — De Luchtbal. (1884-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1.293 : 29-VI-1884 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Blad voor stille lieden”.
 b. Vignet : luchtballon.
 c. Motto : „Bevrediging, Rust en Orde”.
 d. Prijs : niet vermeld.
 e. Formaat : 48 × 32 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : ?
 h. Adres : Korte Meire 43, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 29-VI-1884.
 d,e. Uitgever, Drukker : P. Cagny, Korte Meire 43, G.
- IV. Liberaal strijdblad.

279. — De Luchtbode. (1894?-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1295 : 25-XII-1913 (XX, n. 52).
- II. a. Ondertitel : „Duivenliefhebbers Weekblad”.
 b. Titeltekening : duivenhok en duiven.
 d. Prijs : 3,50 F. per jaar, 10 cent. per nummer.
 e. Formaat : 55 × 36,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (vr.).
 h. Adres : Nederpolder 13, G.
- III. a. Eerste nummer : 1894 (?).
 Enig voorhanden nummer : 25-XII-1913 (XX, n. 52).
 c,d,e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : Cyr. Strobbe-Daveloose,
 Nederpolder 13, G.
- IV. A-politiek sportblad.

280. — Het Luchtschip van Gent. (1909-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1294 : -X-1909 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -X-1909 (I, n. 1).

II. d. Prijs : ?

- e. Formaat : 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks (?).
- g. Oplage : 100.000 (sic.).
- h. Adres : Mageleinstraat 27, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -X-1909.

- d. Uitgever : Krediethuis „Le Progrès”, Mageleinstraat 27, G.
- e. Drukker : Gebr. Meere, Ham 47, G.

IV. A-politiekannoncenblad. (1)

281. — La Lutte contre le Chomage. (1912-)

Zie : *Strijd tegen de werkloosheid* (1912-)

282. — Maandblad voor Huishoudkunde. (1897-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1296 : 7-V-1897 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 7-V-1897 (I, n. 1).

(1) Voor het grootste deel gevuld met aankondigingen van het handelshuis „Le Progrès”, Mageleinstraat 27, G.

Uit het editoriaal (p. 1) blijkt dat het opzet van de uitgever verder ging : „In eenige woorden willen wij onze geachte lezers en lezeressen op de hoogte brengen, met het doel waarom dit blad gesticht is. Er is hier geene kwestie van politiek of partijbelang, het is slechts alleen, om het publiek op de hoogte te houden, van de nieuwste en nuttigste uitvindingen die plaats grepen.

Tevens zullen wij spreken over theaternieuws, vermakelijkheden enz. Wij zullen U op de hoogte houden, van al waar het bnpliek in 't algemeen kan en moet belang in stellen”.

Daarenboven vangt het blad aan met een romantisch feuilleton.

II. d. Prijs : ?

e. Formaat : 44 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : Waaistraat 5, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 7-V-1897.

d,e. : Uitgever-Drukker : „Volksbelang” Waaistraat 5, G.

IV. A-politiek (1) orgaan van de samenwerkende maatschappij het „Volksbelang”. (2)

V. Bibliografie :

— A. VERHAEGEN : Vingt-cinq années d'action sociale, p. 149.

283. — Maandelijksch onderwijzersblad van Gent en het omliggende. (1892-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1297 : -VIII-1892 (I, n. 8), -VII-1899 (VIII, n. 90).

— Brussel, M.I.P./C.B. : -III-1892 (I, n. 3), -IV-1893 (II, n. 16), -IX-1896 (V, n. 57);

C.F. : -XI-1894 (III, n. 35), -VII-1905 (XIII, n. 165).

— Antwerpen, S.B./F.V. : -II-1895 (IV, n. 38).

II. a. Ondertitel :

— „Orgaan der onderwijzersvereeniging”, vanaf -IV-1893 (II, n. 16);

— „Orgaan voor alle onderwijzers” vanaf -IX-1896 (V, n. 57).

(1) Op 7-V-1897 (I, n. 1, p. 1) : „Weeral ecne Gazet. En waarom niet. Vooreerst, 't is maar een kleintje. Verre van ons, het inzicht van lezers en lezeressen te vervelen. Maar daarom zijn wij niet onbeduidend : in de kleine doosjes steken gewoonlijk de fijnste specerijen. Als wij eenige grondige redens kunnen doen verstaan, is ons doel breedelijk bereikt.

Bovendien is deze geene gazet gelijk een andere. De politieke en zedelijke belangen worden door talrijke bladen van verschillende denkwijzen besproken : geen enkel blad bekommert zich om de huiselijke belangen, die toch ook wel hunne waarde hebben. Die leemte zullen wij trachten te vullen, in de mate onzer krachten...”

(2) Een louter commerciële onderneming die de socialistische cooperatief „Vooruit” concurrentie aandeed. Cfr. A. VERHAEGEN, Vingt-cinq années d'action sociale, p. 149.

- d. Prijs :
 — 2 F. per jaar of gratis; (1)
 — 1,25 F. per jaar, 10 ct. per nummer of gratis, vanaf
 -XI-1894 (III, n. 35).
- e. Formaat : 30,5 × 23,5 cm., 2 kol., 8 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres :
 — Plezantevest 175, G. in -III-1892 (I, n. 3);
 — Hoogstraat, St.-Amandsberg, vanaf -VIII-1891 (I, n. 8);
 — Oude Scheldestraat 19, G., in -VII-1899 (VIII, n. 90);
 — Merelstraat 31, G., in -VII-1905 (XIII, n. 165).
- III. a. Eerste nummer : -I-1892.
 Eerst voorhanden nummer : -III-1892 (I, n. 3).
 Laatste voorhanden nummer : -VII-1905 (XIII, n. 165).
- e. Drukker :
 — B. De Keukelaere, Brabantdam 44, G. in -III-1892
 (I, n. 3);
 — B. De Keukelaere, Lange Boomgaardstraat 31, G.,
 vanaf -IV-1893 (II, n. 16);
 — P. Thomas, Snoekstraat 89, G. in -IX-1896 (V, n. 57);
 — P. Thomas, Merelstraat 31, G. in -VII-1905 (XIII,
 n. 165).
- IV. Strijdorgaan en syndikaal blad van de vrijzinnige „onder-
 wijzerskring” van Gent.

284. — Maendelykx Maendt-Boexken. (1750?)

- II. a. Ondertitel : „berigtende de voornaemste en Gedenkweerdigste Zaeken die in en buyten het Christenryk zullen voorvallen”.
- d. Prijs : „6 sols” per nummer.
- f. Periodiciteit : maandelijks.

(1) „De leden van den onderwijzerskring krijgen het blad kosteloos”.

- III. a. Eerste nummer (aangekondigd voor) : 1-II-1750.
 b,c,d,e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : Michel de Goesin. (1)
- IV. F. Vander Haeghen beschreef dit blad, dat in feite misschien nooit verschenen is, aan de hand van twee aankondigingen in de *Gazette van Gendt* op 2-X-1749 (n. 35) en 18-XII-1749 (n. 57).
- V. Bibliografie :
 — F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, III, pp. 291-292.

285. — *Le Marché Belge.* (1883-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1298 : 16-XII-1883 (I, n. 1).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 16-XII-1883 (I, n. 1);
 C.F. : 23-XII-1883 (I, n. 2).
- II. a. Ondertitel : „Journal Commercial et Financier”.
 d. Prijs : 2,60 F. per jaar.
 e. Formaat : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
 h. Adres : Place du Marais 20, G.
- III. a. Eerste nummer : 16-XII-1883.
 Laatste voorhanden nummer : 23-XII-1883 (I, n. 2).
 e. Drukker : H. L. Stepman, Vieux-Bourg 30, G.
 f. Beheer en Hoofdredacteur : A. Rotsaert, Place du Marais 20, G.
- IV. Beurs- en Annoncenblad.

286. — *Meilover.* (1901-)

- I. Bewaarplaats :
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -V-1901 (I, n. 4).

(1) Michel de Goesin (1709-1761), die de *Gazette van Gendt* uitgaf van 5-VI-1749 tot 26-II-1761. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, III, pp. 219-220, 292-294.)

- II. d. Prijs : 2 ct. per nummer.
 e. Formaat : 45,5 × 33 cm., 4 kol., 2 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks (?).
 h. Adres : Korte Meire 39, G.
- III. a. Enig voorhanden nummer : -V-1901 (I, n. 4).
 d,c. : Uitgever-Drukker : J. Duvivier, St. Jansvest 16, G.
- IV. Liberaal strijdblad. (1)

287. — Le Mémorial du Clergé. (1833-1834)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./G. 4458.
 — Brussel, K.B./II, 48119.
- II. c. Motto : „Revolventes animo universalem Ecclesiam quacumque novitate pulsari. Greg. P. XVI, in Encycl.”. (2)
 d. Prijs : 5 F. per jaar.
 e. Formaat : 22 × 14 cm., 48 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 g. Oplage : 900 abonn. na 3 maanden. (3)
 h. Adres : Rue basse 31, G.
- III. a. Eerste nummer : -V-1833. (4)
 Laatste nummer : -I-1834, (n. 8). (5)

-
- (1) Het blad komt op tegen de liberale progressisten aangaande het algemeen stemrecht, tegen de socialisten omdat zij het antiklerikaal blok verdelen, en tegen de katholieken aangaande de schoolkwestie.
- (2) Nl. de encycliek „Mirare vos”. Het prospectus van -V-1833 (p. 2-3) lichtte dit motto als volgt toe : „Nous nous éloignerons toujours de toute nouveauté dans la doctrine, nous souvenant de l'avis de St. Célestin I que toute innovation, quelle qu'elle soit, trouble l'Eglise; et ces paroles du Saint Pape, répétées par son successeur Grégoire XVI, nous les avons prises pour épigraphe, parce qu'elles expriment la pensée qui présidera à la rédaction de ce recueil.”
- (3) Cfr. F. VANDER WAEGHEN, o.c., V, p. 118.
- (4) Het eerste nummer is een prospectus. De reeks vangt in feite slechts aan met de tweede aflevering.
- (5) Gedateerd op -XII-1833, doch verschenen in -I-1834. Wat de strekking betreft, werd *Le Mémorial du Clergé* in mei 1834 opgevolgd door de *Journal historique et littéraire* van Pierre Kersten te Luik. Cfr. H. HAAG, *Les origines...*, p. 184. *Le Mémorial du Clergé* verdween omdat Mgr. Van de Velde, bisschop van Gent, een einde wilde maken

- b. Stichter : kan. A. Ryckewaert. (1)
- d,e. Uitgever, Drukker : A. I. Vander Schelden, rue basse 31, G.
- f. Hoofdredacteur : Kan. A. Ryckewaert.
- g. Medewerkers (2) : Van Crombrughe, Pycke de ten Aerden, Bracq, Delebecque.

IV. Anti-lammenistisch orgaan voor de clerus, dat in een belangrijke mate deelnam aan de discussies omtrent het liberaal katholicisme. (3)

aan de voortdurende twisten tussen de „lamennisten” en de „encyclisten”. Cfr. H. HAAG, o.c., p. 214.

„De graves raisons, zo luidt het in het afscheidnummer (p. 457), nous forcent à suspendre aujourd’hui la publication du *Mémorial du Clergé*. (...) Les raisons qui nous engagent à interrompre notre recueil ne diffèrent pas de celles qui nous avaient décidés à l’entreprendre. L’agitation de quelques esprits à l’occasion de disputes philosophiques, commencées en France, et une certaine préoccupation que nous ne saurions expliquer, ont paru exiger de notre côté cette mesure de prudence.”

Na een dankwoord aan de lezers, wordt ook de bisschop niet vergeten : „Nous remercions surtout le digne évêque que le Seigneur nous a donné pour supérieur dans l’ordre hiérarchique. Nous conserverons longtemps comme un souvenir de grand prix, la lettre de bienveillance que Sa Grandeur nous écrivit le 31 mars dernier et qui contient l’approbation de notre entreprise.”

- (1) Over kan. A. Ryckewaert (1792-1892), zie : A. C. DE SCHREVEL, Augustin Ryckewaert, *Biogr. Nat.*, XX, col. 639-650; Pr. CLAEYS, Les médailles gantoises modernes, pp. 149-150.
- (2) Cfr. A. BARTELS, o.c., p. 424.
- (3) In het prospectus van -V-1833 wees het blad op de noodzaak van zijn verschijnen (p. 2) : „... Il est vrai que nous avons des feuilles quotidiennes, mais grand nombre de prêtres sont dans l’impossibilité de les lire, et puis, de temps en temps, des choses s’y rencontrent qui déplaisent à une âme catholique. Il est vrai encore que nous avons quelques recueils, et surtout un recueil ecclésiastique, mais il s’occupe spécialement des nouvelles inventions et de doctrines inconnues à nos pères.

Nous avons donc cru devoir entreprendre l’ouvrage que nous annonçons aujourd’hui. Notre désir est de marcher sur les traces du célèbre abbé de Feller, justement estimé par sa sévère orthodoxie et sa vigilance à indiquer les pièges que l’impiété dressait aux infidèles.”

De geest waarin *Le Mémorial du Clergé* zijn lezers tegemoet trad blijkt aanstonds uit het feit dat de eerste aflevering aanving met de integrale publicatie van de encycliciek „Mirari vos” van Gregorius XVI. „Nous regardons cette lettre comme un phare qui nous servira à éviter les dangers que l’on court dans ces jours de tempêtes. Nous la plaçons à la tête de ce mémorial, parce qu’il nous faudra souvent l’invoquer : aussi sera-t-elle comme un monument de notre soumission d’esprit et de cœur.” Het verschijnen van het blad veroorzaakte heftige polemieken in geheel de Belgische katholieke pers. Zelf schreef het in zijn afscheidnummer (p. 447) over de aanvallen die het moest ondervinden van de *Messenger de Gand*, de *Journal du Commerce d’Anvers*, de *Journal des Flandres*, de *Courrier Belge*, de *Vaderlander*, de *Belge*, etc., „ces Messieurs (qui) persistent à crier : Nos legem habemus et secundum hanc...”. Zeker is dat door *Le Mémorial*... de ernstige gespletenheid van de Belgische clerus in volle openbaarheid trad. Zie daarover o.m. „Le livre noir”, pp. 12-14.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 113.
- R. VAN SINT-JAN : *Die politische Presse Belgiëns*, p. 142.
- H. HAAG : *Les origines du Catholicisme libéral en Belgique*, pp. 183-184, 213-217.
- A. VERMEERSCH : *De structuur van de Belgische pers (1830-1848)*, p. 20-21.
- A. BARTELS : *Documens historiques sur la révolution belge*, p. 424.
- [B. BEECKMAN] : *Le livre noir ou la propagande ecclésiastique belge*, *passim*.

288. — *La Mère Duchêne*. (1889-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./Spec. 5009 : 14-IX-1889 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 14-IX-1889 (I, n. 1), 28-IX-1889 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Journal comico-politico-humoristico-littéraire”.

c. Motto :

„S'il est beau de mourir pour sa Patrie.
Il est plus beau de vivre pour Elle”.

d. Prijs : 10 ct. per nummer.

e. Formaat : 30,5 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : halfmaandelijks. (1)

h. Adres : rue Savaen 67, G.

III. a. Eerste nummer : 14-IX-1889.

Laatst voorhanden nummer : 28-IX-1889 (I, n. 2).

d. Uitgever : „La Mère Duchêne”. (2)

e. Drukker : A. Vandeweghe, rue Savaen 67, G.

IV. Uiterst frivol, a-politiek, satirisch blad.

(1) Alhoewel op 14-IX-1889 (I, n. 1, p. 1) een wekelijks verschijnen wordt aangekondigd.

(2) Blijkbaar een allusie op de republikeinse „Père Duchêne” van Marat.

289. — *Le Messager de Gand (et des Pays-Bas)*. (1)
(1830-1876)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 14. g.; J. 14. h.; J. 14. i.
- Brussel, K.B./J.B. 196.
- Leuven, U.B./J. 18 : 1831-1836, 1838, 1840, 1844-1855.
- Antwerpen, S.B./B. 11018 : 1830-1836.

II. a. Ondertitel : „Journal de l'Ordre, par la Liberté, l'Instruction et le Travail”, vanaf 17-VII-1850 (n. 198).

d. Prijs :

- 48 F. per jaar;
- „fl. 6. — 75 c. par trimestre”, vanaf 1-IV-1832 (n. 85).

e. Formaat :

- 35 × 24 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 40 × 30 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 1-IV-1832 (n. 85);
- 47 × 34 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 7-IV-1848 (n. 98);
- 51 × 34 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1849 (n. 1);
- 54 × 39 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 1-X-1853 (n. 274).

f. Periodiciteit : dagelijks.

g. Oplage (2) :

- 1830 : 736,
- 1831 : 689,
- 1832 : 790,
- 1833 : 594,
- 1834 : 820,
- 1835 : 713,
- 1836 : 662,
- 1837 : 580,
- 1838 : 572,
- 1839 : 592,
- 1840 : 612,
- 1841 : 613,

(1) „... et des Pays-Bas”, van 26/27-XII-1836 (n. 361) tot 16-VII-1850 (n. 197).

(2) Th. Luyckx, *Over de Orangistische Pers in België*, p. 16, wijst terecht op de vergissing van H. Pirenne (*Hist. de Belg.*, VII, p. 63), die uit het geringe aantal abonnementen afleidde dat het Gentse orangisme maar weinig aanhangers telde.

1842 : 598; (1)

1843 : 560. (2)

h. Adres :

— Rue Mont-au-Chaume 3, G.;

— Place d'Armes 31, G., vanaf 7-VII-1831 (n. 1); (3)

— Rue Mont-au-Chaume 3, G., vanaf 1-V-1836 (n. 122).

III. a. Eerste nummer : 10-XII-1830. (4)

Laatste nummer : 13-XII-1856 (n. 348). (5)

b,c. Stichter, Eigenaar : A.B. Stéven. (6)

d,e. Uitgever, Drukker :

— A. B. Stéven, G.;

— F. T. Van Loocke, Place d'Armes 31, G., vanaf 21-II-1832 (n. 45); (7)

— Idem, Rue Mont-au-Chaume 3, G., vanaf 1-V-1836 (n. 122);

— F. C. Backeljau, rue Mont-au-Chaume 3, G., vanaf 17-X-1839 (n. 290). (8)

— Ch. Godier, rue Mont-au-Chaume, G., vanaf 31-VIII-1853 (n. 243).

f. Hoofdredacteurs :

— Charles Froment; (9)

(1) Cfr. J. MALOU, Notice stat. sur les journ. belges, pp. 276, 285, 301.

(2) Cfr. *Gand-Échange*, I (1893), n. 3.

(3) Het blad moest verhuizen wegens de verwoesting van de drukkerij op 23-III-1831. Deze was reeds gedeeltelijk verwoest geworden op 5-II-1831. Zie bij F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, V, pp. 107-108, het verontwaardigd relaas van deze eerste plundering, geschreven, niet door Ch. Froment, die naar Rijsel was gevlucht, maar door P. Lebrocquy. (*Souvenirs...* p. 28). Na de definitieve verwoesting van 23-III-1831 hield het blad op te verschijnen tot 7-VII-1831.

(4) Voortzetting van de *Journal de Gand* van 9-XII-1830.

(5) Voortgezet door de *Journal de Gand* op 14-XII-1856.

(6) De Hollandse regering had hem bij de omwenteling van 1830 de volle eigendom van het blad afgestaan. Cfr. P. LEBROCQUY, *Souvenirs...*, p. 66.

(7) Hoofd van de drukkerij van A.B. Stéven; deze waagde het niet meer het blad onder eigen naam uit te geven, nadat hij 14-I-1832 was gearresteerd. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, V, p. 109. Dit incident hield verband met de afkondiging van de staat van beleg te Gent door generaal Charles Niellon op 21-X-1831. Over die bewogen dagen en de pamflettenstrijd tegen Niellon, zie vooral V. VANDER HAEGHEN, *Biogr. Nat.*, XXIII, col. 835-846; verder : L. HYMANS : *Hist. Parl.* I, pp. 45-46 (interpellatie Gendebien).

(8) Wijziging veroorzaakt door het overlijden van F. T. Van Loocke op 16-X-1839. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, V, p. 109.

(9) Zie : *Journal de Gand* (1815-1830). Hij moest het blad verlaten toen hij bij K. B. van 12-IV-1834 door minister Lebeau uit het land werd gezet.

- Michel de Brialmont; (1)
 - Pierre Lebrocqy; (2)
 - Louis Thonet; (3)
 - Liévin Sloedens. (4)
- g. Medewerkers : d'Herbigny (5), H. Metdepenningen, L. Hymans (6), J. B. Rousseau (7), A. Dubois (8), J. De Winter (9).
- h. Zakencijfer en financiering : zeker tot 1846 gesteund door de Hollandse regering. (10)

(1) Sinds 1831 aan het blad verbonden. Oud-advokaat te Luik; had meegewerkt aan *Le Belge* en *La Gazette des Pays-Bas*. Cfr. P. LEBROQCQY, *Souvenirs...*, p. 40. In 1838 trok hij zich terug, en gaf een ophefmakend vlugschrift uit, „Lettre du sieur M. de Br., etc...” waarin hij zijn houding motiveert. Vooreerst achtte hij zich te karig bezoldigd; verder verwheet hij Stéven gebrek aan vertrouwen. Stéven had zijn hoofdredacteur laten schaduwen toen deze op een reis naar Brussel bezoeken had gebracht aan het ministerie van binnenlandse zaken en bij een politieambtenaar. De Brialmont werd daarom geweerd als een „vil espion du gouvernement qu'il faisait semblant de combattre” (LEBROQCQY, *Souvenirs*, p. 50).

(2) Zie : *Le Réveil de Gand*.

(3) P. Lebrocqy tekende van hem een uiterst scherp portret in zijn „*Souvenirs...*”, pp. 101-104.

(4) Later hoofdredacteur van *Le Nouvelliste de Gand*.

(5) „*Souvenirs*”, pp. 59-60.

(6) Vanaf 1845. Cfr. L. HYMANS, *Types et silhouettes*, pp. 163-167; *Notes et Souvenirs*, p. 14. Over L. Hymans, zie : CH. PERGAMENT, *Biogr. Nat.*, XXIX, col. 708-711.

(7) Jean-Baptiste Rousseau (1829-1891), tevens medewerker aan *L'Etoile belge*, de *Journal de Liège*, *Le Précurseur* en *L'Echo du Parlement*. Cfr. L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 236.

(8) Adolphe Dubois (1827-1900) volgde L. Hymans op als medewerker in 1849 en schreef daarna ook in de *Journal de Gand* en *La Flandre Libérale*. Cfr. Cte DE KERCHOVE DE DENTERGHEM, *Notice biographique*, als inleiding op de *Essais et notices*, I, pp. 1-113.

(9) Cfr. PR. CLAEYS, *Pages d'hist. locale gantoise*, II, p. 243.

(10) Over de subsidies die het Belgische orangisme en vooral de *Messenger de Gand* uit Nederland ontving vóór 1842, gaf Pierre Lebrocqy (*Souvenirs*, pp. 61-66) preciese inlichtingen.

„Après des libéralités assez amples reçues de la Hollande, les deux premières années de la révolution, l'éditeur de ce journal, M. A. B. Stéven toucha régulièrement, d'abord une somme équivalente à 100 abonnemens, puis, sur sa demande, 4.400 florins, somme correspondante à 150 abonnemens. Ses rédacteurs principaux eurent chacun le secours annuel de 600 florins...” (p. 62). Volgens T. Lebrocqy (p. 66) werd deze laatste som van fl. 4.400 zeker tot 1840 aan Stéven toegekend.

Wellicht verminderde daarna de steun van de Holl. regering, die na 1839 geen belang meer had bij het onderhouden van een oppositiehaard in het definitief verloren België, doch wel nog enkele jaren de morele verplichting kan gevoeld hebben zijn oude medestanders niet in de steek te laten. De laatste vermelding van Nederlandse steun valt in 1846. Cfr. A. VERMEERSCH, *De structuur van de Belg. pers.*, p. 100.

Wat het zakencijfer van het blad betreft, J. MALOU, o.c., pp. 304-305, berekende zijn bruto-inkomen in 1842, nl. 34.684 F., waarvan 6.480 F. aan zegelbelasting moesten betaald worden, hetzij ongeveer 18,5 %.

IV. Orangistisch opinie- en informatieblad dat geleidelijk het orgaan werd van het Gentse liberalisme. (1)

(1) De strekking van het blad is voldoende bekend. Duidelijk treedt zij naar voor in het editoriaal van 7-VII-1831 (n. 1, p. 1), wanneer het blad opnieuw verscheen na de verwoesting van zijn drukkerij op 23-III-1831 :

„L'éditeur du *Messageur de Gand* a été dépouillée de sa propriété par la violence, la dévastation et le pillage; il entreprend aujourd'hui d'en ressaisir une partie sous la protection des lois et des bons citoyens.

S'il y a crime à invoquer la constitution, c'est une perfidie de l'avoir donnée aux belges comme le palladium de toutes leurs libertés; et certes, il y aurait félonie de la part de l'autorité à permettre qu'on en violât impunément les dispositions vitales; la révolution deviendrait un retour à la barbarie et au chaos.

(...) Jusqu'à présent le peuple belge a été trompé sur ses vrais intérêts et sur les abus du pouvoir : les déceptions continuelles et les erreurs de journaux, organes des passions ou des partis, ont retardé et même compromis notre régénération politique; c'est à la *liberté de la presse* qu'il est réservé de délivrer les belges des maux qu'ils souffrent depuis neuf mois; elle est écrite en termes formels dans la constitution; nous la réclamons sans prétendre nous soustraire à la responsabilité que son exercice nous impose; mais cette responsabilité étant réglée par la loi, c'est à la justice, aux magistrats seuls et non à l'arbitraire et à la force brutale à en déterminer l'application.

(...) Etrangers aux emportemens des partis comme aux intrigues de l'ambition, nous nous appliquerons à en signaler les écarts et à en dévoiler les manœuvres astucieuses. Rien n'est prémédité dans notre plan, si ce n'est la recherche de la vérité et le triomphe de la justice. Adversaires déclarés de la malveillance, de la fourberie et du désordre, nous nous présentons dans l'arène comme champions de la loi, de la bonne foi et de la paix publique. Nous connaissons d'avance les difficultés que nous aurons à vaincre, les ennemis que nous devons combattre et surtout les armes qu'ils emploieront contre nous; mais nous savons aussi qu'en présence du peuple belge l'imposture, l'outrage, la calomnie et les machinations perfides, sous quelque couleur qu'on les lui montre, ne prévaudront jamais sur la loyauté, le patriotisme et la rectitude de nos intentions".

Vanaf 1839 brokkelde het orangisme te Gent af. Typisch voor deze evolutie was het ontstaan van *Le Réveil* in 1841. Vanaf 1846 werd het Orangisme opgeslorpt door het liberalisme. De oude Stéven verkocht zijn blad in 1856 en in het afscheidnummer van 13-XII-1856 (n. 348, p. 1) luidt het :

„A partir de ce jour le *Messageur de Gand* cesse de paraître. Ce fait était connu du public depuis deux mois, et nos abonnés savent qu'un autre organe du parti libéral prend notre place. Des convenances purement personnelles, ainsi que nous l'avons annoncé, motivent notre retraite. A la différence de tant de journaux qui descendent dans la tombe après avoir traîné une existence pénible et avoir vécu dans le vide, nous nous retirons volontairement, quoique notre journal fût dans une situation aussi prospère que jamais. La cause de cette prospérité n'est un mystère que pour ceux qui dirigent leur barque contre le courant de l'opinion, et qui, abandonnés du public, se font un titre de gloire de leur isolement. Ceci n'est qu'une forme de l'orgueil, qu'il est libre à nos adversaires de prendre pour de la noblesse.

Pour nous, nous nous glorifions plus volontiers d'avoir été constamment entourés des encouragemens et des sympathies de l'opinion, parce qu'ils prouvent que nous avons toujours défendu les idées qui sont celles de notre temps. Au fond, c'est toujours pour la liberté, pour la tolérance, pour les prérogatives du pouvoir temporel que nous avons combattu; c'est à des prétentions surannées, à un système réactionnaire et égoïste que nous avons toujours fait la guerre. Voilà pourquoi, pendant près de trente ans, nous avons assisté au funérais de tant de journaux, qui répétaient chaque jour que nous allions mourir, que nous étions mort.

Aujourd'hui même nous ne mourons pas, car ce n'est pas mourir que d'abdiquer quand il ne tiendrait qu'à nous de prolonger notre existence dans les

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliographie gantoise, V, pp. 107-109, 146, 312, 317, 321.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, p. 507.
- D. DESTANBERG : Gent sedert 1831, pp. 54-56, 85-86, 89-90, en passim.
- A. VERMEERSCH : De structuur van de Belgische Pers, pp. 97-103.
- TH. LUYKX : Over de Orangistische Pers in België, Bundel... K. Baschwitz, pp. 12-25.
- R. VAN SINT-JAN : Die politieke Presse Belgiëens, pp. 143-144, 146.
- V. VANDER HAEGHEN : André-Benoit II Stéven, Biogr. Nat., XXIII col. 835-846.
- J. STENGERS : Sentiment national, sentiment orangiste et sentiment français à l'aube de notre indépendance, *R.B.P.H.*, XXIX (1951), pp. 61-92.
- P. LEBROCQUY : Souvenirs d'un ex-journaliste, pp. 26-42, 50-85, 101-104.
- J. VERSTRAELEN : De Katholieke Pers te Gent, pp. 28-29, 38-40.
- H. ROBIN : Sur la mise en état de siège de la ville de Gand, Gand 1832.
- M. DE BRIALMONT : Lettre du sieur M. de Br. au sieur André Benoit Stéven, propriétaire du Journal intitulé : Le Messenger de Gand et des Pays-Bas, Gand 1838.
- A. DU BOIS : Une cause capitale en 1832, *Essais et Notices*, II, pp. 149-153.

290. — De Metaalarbeider. (1906-)

I. Bewaarplaats :

- Brussel, M.I.P./C.B. : 15-I-1913 (VIII, n. 1);
C.F. : 20-X-1913 (VIII, n. 19).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van het Nationaal Verbond der Metaalbewerkers van België”.

mêmes conditions que par le passé; ce n'est pas mourir, à la façon dont l'entendent ceux qui se sont acharnés contre nous pendant tant d'années, que de céder la place à d'autres, librement, sans autre motif que le motif légitime de nous reposer; ce n'est pas mourir enfin que de voir occuper aussitôt la position que nous avions prise. La place ne reste point vide; la défense des idées libérales change de main, voilà tout”.

Daarmee verdween het laatste orangistisch blad. De *Journal du Commerce d'Anvers* was in 1839 reeds van strekking veranderd; de beide andere, *Le Lynx* van Brussel en *L'Industrie de Liège* waren in 1841-1842 doodgebloed.

- c. Motto : „Christene Metaalbewerker Helpt en Bemint Elkander”.
- d. Prijs : 2,50 F. per jaar of gratis.
- e. Formaat : 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : halfmaandelijks.
- h. Adres : Holstraat 65, G.

- III. a. Eerste nummer : 1906 (?).
 Eerst voorhanden nummer : 15-I-1913 (VIII, n. 1).
 Laatst voorhanden nummer : 20-X-1913 (VIII, n. 19).
 e. Drukker : niet vermeld.

IV. Christelijk, syndikaal blad.

291. — De Middenstand. (1910-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./Spec. 5063 : 31-I-1910 (I, n. 1).
 — Brussel, K.B./F.M. : 31-I-1910 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Maandblad tot verdediging der belangen onzer
 Handels- en Stieldoende Medeburgers”.
 d. Prijs : 1 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
 e. Formaat : 33 × 25 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 h. Adres : „Dubbelen Arend”, Antwerpsche Steenweg, St-
 Amandsberg.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 31-I-1910.
 d. Uitgever : Maatschappij „Belangen van de Middenstand”.
 e. Drukker : J. Muysshondt, Kerkstraat 8, St-Amandsberg.
- IV. A-politiek verenigings- en annoncenblad.

292. — Le Môme. (1901-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./Spec. 5010 : -IX-1901 (I, n. 2).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -IX-1901 (I, n. 2).

- II. b. Titeltekening : Straatjongen.
 c. Motto : „Bien faire et laisser Braire”.
 d. Prijs : 10 ct. per nummer.
 e. Formaat : 30,5 × 23,5 cm., 2 kol., 8 pp.
 f. Periodiciteit : onregelmatig, doch minstens 1 × per maand.
 h. Adres : Boulevard du Parc 51, G.
- III. a. Enig voorhanden nummer : -IX-1901 (I, n. 2).
 e. Drukker : V. Roegiers-Van Schoorisse, G.
 f. Beheer : Don Juan de la Mardelle.
 Hoofdredacteur : Willy Iron.
- IV. A-politiek, satyrisch,annoncenblad.

293. — **Moniteur des Adjudications — Weekblad
 voor Aanbestedingen. (1879-)**

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1302 : 14-VIII-1879 (I, n. 12), 18-XI-1880 (II, n. 46).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 29-V-1879 (I, n. 1), 4-III-1880 (II, n. 10);
 C.F. : 12-VI-1879 (I, n. 3), 18-III-1880 (II, n. 12).
- II. d. Prijs : 4 F. per jaar.
 e. Formaat :
 — 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
 — 45,5 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 4-III-1880 (II, n. 10).
 f. Periodiciteit : wekelijks (do.).
 h. Adres : Place St-Michel, G.
- III. a. Eerste nummer : 29-V-1879.
 Laatste voorhanden nummer : 18-XI-1880 (II, n. 46).
 b,c,d,e. Stichter-Eigenaar-Uitgever-Drukker : Lod. De Vriese, G.
- IV. Gespecialiseerd informatie- enannoncenblad. (1)

(1) Op 29-V-1879 (I, n. 1, p. 1) : „A Messieurs les Entrepreneurs.
 Par la publication d'un journal hebdomadaire français-flamand, s'occupant
 exclusivement d'adjudications, nous croyons remplir une lacune souvent signalée.

294. — **Moniteur d'Agriculture et de Brasserie —
Moniteur van Landbouw en Brouwerij.** (1904-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1301 : 23-VII-1904 (I, n. 2).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 17-IX-1904 (I, n. 8).

II. a. Ondertitel :

„Agriculture-Elevage-Apiculture-Culture Potagère-Brasserie-Malterie-Distillerie.

Landbouw-Veeweek-Bijenteelt-Moeshovenierderij-Brouwerij-Mouterij-Stokerij”.

- d. Prijs : gratis (1) of 5 F. per jaar, 10 ct. per nummer.
- e. Formaat : 33 × 25 cm., 2 kol., 8 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- g. Oplage : 8.000.
- h. Adres : Nederkouter 61, G.

III. a. Eerste nummer : 16-VII-1904 (?).

Eerst voorhanden nummer : 23-VII-1904 (I, n. 2).

Laatst voorhanden nummer : 17-IX-1904 (I, n. 8).

- e. Drukker : A. Vandeweghe, Nederkouter 61, G.

IV. A-politiek, vak- enannoncenblad.

295. — **Moniteur des Annonces — Annoncenmoniteur.**
(1907-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1523 : -VII-1907 (?), 14-II-1908 (?).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 29-XI-1907 (?);
C.B. : 10-IV-1908 (?).

Dès à présent nous pouvons donner à nos abonnés l'assurance, que toutes les adjudications de quelque importance, ainsi que celles insérées au *Bulletin Officiel des Adjudications*, publié par le Département des Travaux publics, seront reproduites dans nos colonnes.

Nous donnerons également, pour autant que possible, le résultat de ces adjudications.”

- (1) „Le journal est servi gratuitement à tous les brasseurs belges. — Het blad wordt kosteloos aan al de Belgische brouwers toegestuurd”.

- II. b. Vignet : wapen van België.
 c. Motto : „La publicité est l'âme du Commerce et de l'Industrie”.
 d. Prijs : gratis of 5 cent. per nummer.
 e. Formaat :
 — 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
 — 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., op 29-XI-1907 en verder.
 f. Periodiciteit : wekelijks (vrij.).
 g. Oplage : „plus de 50.000 numéros par semaine”, in -VII-1907.
 h. Adres : Kerkstraat 131, G.

III. Eerst voorhanden nummer : -VII-1907 (?).

Laatst voorhanden nummer : 10-IV-1908 (?).

- e. Drukker : D. Van den Bulcke-Van Coppennolle, Brusselschen steenweg 6 & 34, Ledeberg.
 f. Beheer : M. Vandervennet.

IV. Annoncenblad.

296. — *Moniteur des Immeubles de la Flandre Orientale.* (1) (1893-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1303 : s.d. (1893), 24-III-1894 (II).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 24-III-1894 (II), 19-V-1894 (II);
 C.F. : 20-I-1894 (II), 3-II-1894 (II).

II. a. Ondertitel :

- „Journal des Ventes et Locations des Propriétés renseignées gratuitement au public”;
 — „Journal gratuit hebdomadaire. Répertoire le plus complet des principales propriétés à vendre ou à louer”, vanaf 24-III-1894 (II);
 — „Woning-Gids der Vlaanderen”, vanaf 19-V-1894 (II).

(1) Vanaf 24-III-1894 (II) luidt de titel : *Moniteur des Immeubles de la Flandre.*

d. Prijs :

- gratis (1) of 6 F. per jaar;
- gratis (2) of 3 F. per jaar, 5 ct. per nummer, vanaf 24-III-1894 (II).

e. Formaat :

- 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 8 pp.;
- 54 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 24-III-1894 (II).

f. Periodiciteit : wekelijks (za.).

h. Adres : Marché aux Grains 5, G.

III. a. Eerste nummer : 3-XII-1893. (3)

Laatst voorhanden nummer : 19-V-1894 (II).

e. Drukker : B. De Keukelaere, rue longue du Verger 31, G.

f. Beheer : H. Philippen.

IV. A-politiek, gespecialiseerd annoncenblad.

297. — Moniteur van Landbouw en Brouwerij. (1904-)

Zie : *Moniteur d'Agriculture et de Brasserie — Moniteur van Landbouw en Brouwerij.* (1904-)

298. — Moniteur officiel van 't Zieklien. (1897)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 628 : 1879, 1880, 1893; 1897 : n. 1-2-3.
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1879, 1880, 1893; 1897 : 1-3.

II. b. Vignet : gekroond wapenschild met Vlaamse Leeuw.

c. Motto : „Onder kernspreuk : Lachen en laten babbelen”.

-
- (1) Vanaf 20-I-1894 (II) : „Le journal est envoyé gratuitement les samedis dans les principaux établissements publics de Gand et de la Belgique”.
- (2) Vanaf 24-III-1894 (II) : „Ce journal est distribué gratuitement tous les samedis aux notaires, aux maisons communales des Flandres, aux Hôtels, aux Restaurants et aux principaux cafés des deux provinces”.
- (3) Cfr. „Rep. gen. de la Presse Belge” 1895, p. 138, alhoewel *Gand-Échange* II, (1894), n. 1, 10-XII-1893 als datum van het eerste nummer aangeeft.

- d. Prijs : „Genoeg inteekenen op de lijsten, bijzonderlijk alle herbergiers voor 't welgelukken van de Revue en het Banket.”
- e. Formaat : 42 × 31 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : ?
- h. Adres : D. Van den Bulcke, Ledeberg.
- III. a. Datum van verschijnen : 3 n. verschenen in het „Seizoen van de regenbogens 1897”.
- b,c,d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Jules Seys.
- e. Drukker : D. Van den Bulcke, Ledeberg.
- IV. A-politiek (1), humoristisch gelegenheidsblad. (2)
- V. Bibliografie :
- E. ANDELHOF : Gentsche typen. De burgemeester van Zieklien. (In : Oost-Vlaamsche Zanten, XIV, pp. 136-152). Gent, 1939.
 - J. VERMEULEN : Nog iets over den burgemeester van 't Zieklien. (In : Oost-Vlaamsche Zanten, XV, pp. 58-62). Gent, 1940.
 - E. ANDELHOF : Galerij van Gentsche typen, pp. 23-50.
 - „La Presse universelle”, II (1898), p. 156.

299. — Le Moniteur Universel. (1815)

Zie : *Le Journal Universel* (1815).

300. — Morgenblad (van Gent). (3). (1882-1888)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 389.

- (1) „Het blad heeft alle politieke denkwijze der wereld te weten : katholiek, klerikaal, liberaal, geus, commercial, progressiste, socialiste, arnachiste, volapukiste, boulangiste, satiriek, asmatiek, photographiek, plastique, muzikist, telefonist, trapist, cyclist.”
- (2) Uitgegeven ter gelegenheid van een volksfeest door Jules Seys, een folkloristisch Gents type, die zich uitgaf als burgemeester van de (niet-bestaande) gemeente Zieklien, een wijk ten Zuiden van de stad, waar in de 14de eeuw melaatsenhuizen zouden gestaan hebben. (Cfr. E. ANDELHOF, o.c., p. 137-138).
- In 1879, 1880 en 1893 had J. Seys reeds gelijkaardige vlugschriften onder de naam van *Moniteur Officiel. Ziekiensblad*, uitgegeven. Cfr. E. ANDELHOF, Galerij..., pp. 23-50; J. VERMEULEN, o.c., pp. 58-62; *De Stad Gent en De Gazette van Gent* van 9-VI-1879.
- (3) „.... van Gent”, vanaf 7-VIII-1884 (III, n. 186).

II. a. Ondertitel : „Nieuws- Handels- en Aankondigingsblad”,
vanaf 7-VIII-1884 (III, n. 186).

d. Prijs : 10 F. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat :

— 53,5 × 36 cm., 4 kol., 4 pp.;

— 56,5 × 37,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 1-VII-1884 (III,
n. 153).

f. Periodiciteit : 6 × per week.

h. Adres : Begijnhofplaats 16, G.

III. a. Eerste nummer : 28-XI-1882.

Laatste nummer : 30-VI-1888 (VI, n. 181). (1)

b,c. Stichter, Eigenaar : Burgemeester Lippens. (2)

d,e. Uitgever, Drukker : Walter Ghesels, Begijnhofplaats 16, G.

f. Hoofdredacteur : Willem Rogghé, tot 1884. (3)

IV. Vlaams liberaal informatieblad. (4)

(1) Voortgezet door *Vaderland* op 1-VII-1888 (VI, n. 182).

(2) Cfr. W. ROGGHÉ, o.c., p. 287. Burgemeester Lippens was promotor van de „Liberale Werkersverdediging”.

(3) Cfr. Idem, ibidem. Over W. ROGGHÉ, zie tevens *Baes Kimpe*, de *Gazette van Gent*, de *Goudmijn des Landmans*.

(4) Op 28-XI-1882 (I, n. 1, p. 1), verklaarde het blad :

„Een groot ongeluk mag het heeten dat er in onze provinciën dikwijls zoo weinig betrekking bestaat tusschen de verstandelijke beweging der hoogere standen en het overige der bevolking. Het is deze schijnbare afbreuk welke grootendeels de macht onzer tegenstrevers uitmaakt. Er bestaat slechts één middel om er een einde aan te stellen. Wij nemen er onzen toevlucht toe, door eenen nieuwen vlaamschen tolk der verspreiding der vrijzinnige gedachten te stichten, die mede-werke om, tot het bereik van allen, de gedachten, de gevoelens en de wenschen te stellen van de vrienden der vrijheid in België en in gansch Europa.

Het is genoeg zeggen, dat wij ons voorstellen een staatkundig blad te stichten, krachtdadig, maar gematigd, zeer openhertig, maar ter uitsluiting van die walgelijke persoonlijkheden welke al te dikwijls aan de polemiek onzer tegenstrevers tot grondslag dienen, zeer onafhankelijk eindelijk, ondanks al den eerbied verschuldigd aan de geëerde leiders onzer partij en ondanks ons vast voornemen om nooit hare eendrachtigheid te schenden.

Wij denken deze gedachten nog van dienst te kunnen wezen, door ons te bevljtigen om van het *Morgenblad* een middel van inlichting te vormen, zoo volledig en zoo onpartijdig mogelijk.

Ziedaar het doel, de reden van bestaan van ons blad.

Wij zullen dit niet uit het oog verliezen. Al de nieuwstijdingen betreffende de stad, het land of den vreemde, welke van aard zijn om onze lezers belang in te boezemen, zullen zoo vroeg en zoo spoedig mogelijk medegeedeeld worden.

Wij zullen namelijk zorg dragen hen op de hoogte te houden der nederlandsche letterkundige beweging, zoowel in Holland als in België. Overigens zullen wij ons de medewerking verzekeren van aan onze gedachten verkleefde correspondenten in de verschillende vlaamsche centrum des lands”.

V. Bibliografie :

- P. FREDERICQ : Schets..., II, p. 289.
- J. VERSTRAELEN : De Katholieke pers te Gent, pp. 58-60.
- W. ROGGHÉ : Gedenkbladen, p. 287.

301. — *Le Nageur*. (1906-)

Zie : *De Zwemmer* — *Le Nageur*. (1906-).

302. — *Le Nain Blanc*. (1815)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./n. 137.0.16.8.

II. a. Ondertitel : „Feuille littéraire et politique”.

e. Formaat : 22 × 13 cm., 32 pp.

h. Adres : „Chez les marchands de nouveautés”.

III. a. Eerste nummer : 1-VI-1815.

Laatste nummer : ? -1815 (n. 12). (1)

b,c,d,g. Stichter, Eigenaar, Uitgever en Opsteller : J.-B. Robert.

(2)

e. Drukker : ? „chez les marchands de nouveautés” (3)

IV. Satirisch blad uitgegeven, in navolging van de door Cauchois-Lemaire in december 1814 te Parijs gestichte „*Nain Jaune*”.

Opgesteld in verzen en in proza, verdedigt het de naar Gent uitgeweken Lodewijk XVIII en vaart het in heftige bewoordingen uit tegen de Parijse „*Nain Jaune*”, „ramassis, de tout ce que le jacobinisme, l'immoralité et l'indécence peuvent offrir de révoltant, de dangereux et d'impie”. (4)

(1) Te Parijs voortgezet onder de titel : *Nain blanc et Nouvelles de la Cour* („Journal du soir”, in-folio, oktober-november 1815, 38 nummers). Cfr. A. WARZÉE, o.c., p. 510.

(2) Voorheen advokaat bij het Parlement van Normandië. Cfr. A. WARZÉE, ibidem.

(3) J. E. NÈVE DE MÉVERGNIES, o.c., p. 55 twijfelt er dan ook aan of de *Nain Blanc* wel degelijk te Gent werd uitgegeven.

(4) *Le Nain Blanc*, 1-VI-1815, p. 3.

V. Bibliografie :

- A. WARZEE : *Les Journaux de la Flandre Orientale*, pp. 509-510.
- E. ROMBERG : *Les journaux à Gand en 1815*, pp. 62-63.
- J. E. NÈVE DE MÉVERGNIES : *Gand sous le régime hollandais*, pp. 55-56.
Zie verder : *Le Journal Universel*.

303. — *Le Nain couleur de Rose*. (1815)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 3614 (Coll. F. Vander Haeghen).

II. a. Ondertitel : „(ou) le Passe-Temps des Fidèles. Recueil politique, moral et littéraire.”

c. Motto :

„Le Roi! Le Roi!
C'est le cri de la France.”

e. Formaat : 22 × 14 cm., 24 pp.

f. Periodiciteit : „Ce recueil paraîtra une fois par semaine.”

h. Adres : J. N. Houdin, rue Catalogne, G.

III. a. Enig verschenen nummer : 18-VI-1815. (1)

d,e. Uitgever, Drukker : J. N. Houdin, rue Catalogne. (2)

IV. Satirisch blad van de uitgeweken Franse royalisten te Gent. Bevat, naast het politieke gedeelte (3) en enkele anekdoten, een lokale kroniek en enkele verzen.

(1) Dag van de slag van Waterloo; dit verklaart wellicht het uitblijven van verdere afleveringen, want reeds op 24 juni verliet Lodewijk XVIII de stad, vergezeld van zijn „fidèles”.

(2) J. N. Houdin, hypotheekhouder, die in 1803 een drukkerij oprichtte te Gent en er onder de naam van Samuel Berthoud, later van zijn vrouw, verschillende kranten uitgaf. In 1815 was hij tevens drukker-uitgever van *Le moniteur universel*. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gantoise*, V, p. I.

(3) Waarin het vooral de Parijse *Nain jaune* omwille van het verraad van Cauchois-Lemaire aanvalt : „A présent vous outragez lâchement la vieillesse et l'infortune, à présent vous encensez la trahison et la tyrannie; à présent vous êtes le bouffon des anti-chambres, le favori des vivandières; et je rougirais d'être votre ami” (p. 1).

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliographie Gantoise, V, p. 18.
- V. FRIS : Bibliographie de l'Histoire de Gand (1500-1850), p. 167.
- E. ROMBERG : Les Journaux à Gand en 1815, pp. 63-64.
- P. CLAEYS : Le Nain couleur de Rose, Messenger des Sciences Historiques, 1893, pp. 471-475.
- P. CLAEYS : Mémorial de la ville de Gand, pp. 319-320.
- J. E. NÈVE DE MÉVERGNIES : Gand sous le régime Hollandais, pp. 54-55.
- G. ÉCLAIR : Étude sur la presse Gantoise, Gand-Échange, I (1893) n. 3.
- X. : Le Nain couleur de Rose, La Presse Universelle, II (1898), pp. 46-48.
Zie ook : „Journal Universel”.

304. — De Nationale Vlag. (1892-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 643 : 1-V-1892 (II, n. 18).
- Antwerpen, S.B./F.V. : idem.
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : idem.

II. d. Prijs : 2 cent. per nummer.

e. Formaat : 41,5 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : Wekelijks (zo.).

h. Adres : Oudburg 32, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 1-V-1892 (II, n. 18). (1)
b,c,d,e. Stichter, eigenaar, Uitgever, Drukker : G. Eylenbosch,
Oudburg 32, G.

IV. Strijdblad van de „Antisocialistische Werkliedenbond”.

305. — Nieuw Annoncenblad van Gent. (1889-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1314 : 3-XI-1889 (I, n. 1), 2-III-1890 (II, n. 9), 29-XI-1891 (III, n. 49).

(1) Voortzetting van *De Domper* van 24-IV-1892 (II, n. 17).

- Brussel, M.I.P./C.B. : 12-IV-1891 (III, n. 15), 12-X-1890 (II, n. 41);
C.F. : 10-XI-1889 (I, n. 2), 30-III-1890 (II, n. 13).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 13-VII-1890 (II, n. 28), 3-V-1891 (III, n. 18).

II. d. Prijs : gratis.

e. Formaat :

- 44,5 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.; (1)
- 54,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., op 2-III-1890 (II, n. 9) en verder;
- 45,5 × 28 cm., 3 kol., 4 pp., op 12-IV-1891 (III, n. 15) en verder.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

g. Oplage : 1.000.

h. Adres : Roode Torenstraat 15, G.

III. a. Eerste nummer : 3-XI-1889.

Laatst voorhanden nummer : 29-XI-1891 (III, n. 49). (2)

d,e. Uitgever-Drukker : F. & R. Buyck, Roode Torenstraat 15, G.

IV. A-politiekannoncenblad.

306. — Nieuwe Beurzencourant. (1870-1871)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 2. a.

II. a. Ondertitel : „Dagblad voor alle Standen”.

d. Prijs : 16 F. per jaar, 10 cent., per nummer.

e. Formaat : 57,5 × 40,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : 6 × per week.

h. Adres : Koningstraat 19, G.

(1) Sommige nummers bevatten een bijvoegsel van 2 pp.

(2) Nog vermeld in „Rép. gén. de la Presse belge”, 1895, p. 139.

- III. a. Eerste nummer : 3-VIII-1870.
 Laatste nummer : 11-II-1871 (II, n. 41). (1)
 b. Stichter : Kan. J. Verschueren.
 c. Eigenaar : „Werk der Vlaamsche Katholieke Drukpers”. (2)
 d,e. Uitgever, Drukker : S. Leliaert en C^o, G.
 f. Hoofdredacteur : Frans de Potter.

IV. Katholiek opinie- en informatieblad. (3)

(1) Voortgezet door het *Fondsenblad* op 12-II-1871 (II, n. 42).

(2) Zie : *De Gentenaar*.

(3) Op 3-VIII-1870 (I, n. 1, p. 1) stelde het blad zich voor als een opvolger van de *Beurzen-Courant* :

„Sedert 1857 verdedigde de *Beurzen-courant* de katholieke grondbeginselen. Zij heeft dat getrouw, met loyale wapenen, vooral belangloos gedaan, en de bijval van het Vlaamschgezind publiek heeft haar, gelijk de *Nouvelliste* te recht aanmerkte, niet ontbroken.

Er bestond dus geene reden om de katholieke partij, daags na eene schitterende overwinning, tot welke dit blad had bijgedragen, daags vóór eene nieuwe harde worsteling, die zich in de gunstigste omstandigheden voor onze partij aanbood, van een haar waardig orgaan te berooven. — Er bestond nog minder reden om de *Beurzen-courant* over te laten aan den heer Eigenaar der *Gazette van Gent*, die, blijkens meer dan één artikel der *Beurzen-courant* zelve, zich niet altijd buiten de politiek wist te houden, en die vast door niemand in de gansche stad zal beschouwd worden als een onpartijdig blad, gelijk zij dezer dagen is aanbevolen geworden, en gelijk zij zelve beweert te zijn.

Om al deze redenen herleeft het verkochte blad heden in de *Nieuwe Beurzen-courant* die met dezelfde trouw en met dezelfde onbaatzuchtigheid, ja met meer vrijheid dan voorheen, dezelfde grondbeginselen verspreiden en verdedigen zal. Wij hangen van niemand hoegenaamd af, en moeten dus niemand in de oogen zien”.

Geheel de duur van zijn bestaan had het blad echter af te rekenen met Eug. Vander Haeghen, eigenaar van de *Gazette van Gent*, die zich in zijn belangen geschaad achtte door het nieuwe blad. Aan de abonneuten van de oude *Beurzen-Courant* zond hij een rondschriften, waarvan de tekst door de *Nieuwe Beurzen-Courant* werd gepubliceerd op 3-VIII-1870 (I, n. 1, p. 1) :

„Mijnheeren,

Er is U eene circulaire toegezonden geweest, ondertekend : „Namens het komiteit, S. Leliaert en C^o,” waarin wordt aangekondigd, dat een *Nieuwe Beurzen-Courant* zou verschijnen.

Ik moet U laten weten, dat de eigendom der *Beurzen-courant* mij alleen toebehoort, en dat door S. Leliaert en C^o gevolgelijke geene *Nieuwe Beurzen-courant* mag uitgegeven worden. Heden is hun zelfs een verbod bij deurwaarder beteekend.

Na 3 Oogst zal bij den heer Daele of ten bureele der *Gazette van Gent* geen geld over abonnementsprijs aan de *Beurzen-courant* tot 31 December 1870 meer terug gegeven worden.

Eug. Vanderhaeghen.”

De *Nieuwe Beurzen-Courant* werd voor de rechtbank gedaagd, en gedwongen zijn titel te laten varen. Daarenboven moesten aan E. Vanderhaeghen 15.000 F. schadevergoeding betaald worden. (Cfr. BULTYNCK, ms.; zie : *De Gentenaar*).

Op 11-II-1871 (II, n. 41, p. 1) werd dan ook aan de lezers gemeld :

„Wij verschenen de eerste maal den derden Augusti van verleden jaar met den titel : *Nieuwe Beurzen-courant*.

Deze titel namen wij aan, met het inzicht van, in de Vlaamsche drukpers, de verdediging der katholieke grondstellingen, door de oude *Beurzen-courant*

307. — *De Nieuwe Burgerij*. (1903-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 644 : 1-1-1903 (I, n. 1), 15-VIII-1903 (I, n. 14).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F., V.H. : 1-1-1903 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „*Orgaan voor den Middenstand van Vlaamsch België*”.

- c. Motto : „*Voor al in beroepsonderwijs ligt de redding van den Middenstand*”.

uit hoofde van hare versmelting met de liberale *Gazette van Gent*, in eens verlaten, voort te zetten, en alzoo aan de verwachting onzer denkgenoeten te beantwoorden.

De heer Vanderhaeghen, eigenaar-uitgever der voormelde *Gazette*, nam het kwalijk, dat wij dezen naam aan ons blad gaven, en beweerde, dat zijne lezers, niet slim genoeg zijnde om onderscheid tusschen katholiek en liberaal te maken, wellicht ONS blad voor het ZIJNE zouden hebben kunnen nemen, en bijgevolg, dat hij daaruit eenige schade zou hebben kunnen lijden. Hij bracht dit bezwaar voor het tribunaal, en buiten de verwachting van alle verstandige lieden, kreeg hij gelijk ten voordeele van zijne verlichte (?) lezers!

De *Nieuwe Beurzen-courant* werd dan, krachtens beslissing van 't hof van beroep, verplicht haren naam af te leggen, en er eenen aan te nemen, die aan de domste lezers zelve doen zien, dat de katholieke *Nieuwen Beurzen-Courant* de liberale, schijnheilige *Gazette van Gent* niet is.

Wij wenschen niets beter, en voortaan zullen wij het meer en meer doen uitschijnen.

Wij nemen dus eenen anderen titel, maar aangezien, 't *habijt den monik niet maakt*, blijven wij niettemin geheel en gansch, wat wij vroeger waren.

FONDSENBLAD.

handel, nijverheid, taal, godsdienst.

Ziedaar de nieuwe titel van de *Nieuwe Beurzen-courant*, die, te rekenen van heden, aan 't hoofd onzer uitgave zal staan.

Wel is waar, zijn er nog vijf letters in, welke aan den ouden titel toebehooren... maar de meerderheid is ons eigendom. Wij denken wel, dat de heer Vanderhaeghen zijne kniezerij tot zoo ver niet zal uitstrekken, en hij zich niet meester zal trachten te maken van het a, b, c, gelijk van het woordenboek...

Zullen onze Lezers tevreden zijn met den nieuwen naam? Wij hopen het; in alle geval willen wij hun opmerken, dat hij gansch met onze inrichting overeenkomt. Hij drukt zelfs meer volkomen den aard en eene der hoofdstrekkingen van onze uitgave aan. De verhandelingen in openbare fondsen geschieden inderdaad niet uitsluitelijk op de Beurs, en ons blad is niet alleen onmisbaar aan degenen, die fondsen verhandelen, maar ook aan dezulken, die fondsen bezitten en behouden.

Wat de Lezers der *Gazette van Gent* betreft, indien zij nu nog 't verschil niet opmerken tusschen hun blad en 't onze, wij laten hun nog recht van spreken... Immers wij houden er stellig aan, geheel en gansch onderscheid te maken met hunne *Gazette*, hoewel men ons beschuldigt, verwarring te zoeken, en haar in den weg te willen loopen”.

- d. Prijs : 2,50 F. per jaar.
- e. Formaat : 46 × 32 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : halfmaandelijks (1 en 15).
- h. Adres : Korte Koestraat 3A, G.

- III. a. Eerste nummer : 1-I-1903.
 Laatst voorhanden nummer : 15-VIII-1903 (I, n. 14).
- e. Drukker : niet vermeld.
- f. Hoofdredacteur : Karel van der Cruyssen.

IV. A-politiek, informatie- en opinieblad voor middenstanders. (1)

308. — Nieuwe Vlaemsche Gazette. (1798)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 1398^b (Coll. Pr. Claeys).

- II. d. Prijs : 7,70 F. per jaar.
- e. Formaat : 25 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 3 × per week (Wo., Vr. en Zo.).
- h. Adres : „tot Gend, by J.-B. Dullé, op den Kalandenberg”.

- III. a. Eerste nummer : 12-VI-1798 (n. 66). (2)
 Laatste nummer : 7-VII-1798 (n. 76).

(1) Op 1-I-1903 (I, n. 1, p. 1) :

„Ons programma zal heel en al van dien geest doortrokken zijn, zal er zich laten door bezielen en zal dus alles behandelen buiten politiek.

Naar de wetenschappelijke beweging zullen wij onze blikken richten en daar onze werking op steunen.

De wetten, welke ten voordeele onzer burgerij bestaan, te weinig bekend zijnde en dus te weinig gebruikt, zullen wij doen kennen.

Onze neringdoeners, ambachtslieden en winkeliers zullen we voorlichten over het technische in hun vak.

Wij willen hun door opvoeding een wapen geven, dat hun zal toelaten met fierheid door het leven te komen zonder ooit de hand voor een aalmoes van wien het ook zij te moeten reiken.

Onze wetgevers zullen wij bekend maken met de ware grieven, met deze toestanden waarin zij verhelpen kunnen en ons niet bepalen bij schelden of bij algemeene jammerklachten.

Met den vreemde zullen wij in bestendige voeling blijven om voordeel te kunnen trekken uit de ervaring daar opgedaan bij de aangeprezen redmiddelen den middenstand aanbevelen”.

(2) Voortzetting van *De Vlaemsche Gazette* van 10-VI-1798 (n. 65). De reden van deze titelwijziging wordt door het blad zelf niet meegedeeld.

d,e. Uitgever, Drukker : J.-B. Dullé .(1)
h. Financiering : (2).

IV. V. Zie : „*De Gazette van Belgis*” (1798).

309. — *Nieuws van Gent*. (1878)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 689. e. : 1878 (IV, n. 1/40-13/52).

II. a. Ondertitel : „*Dagblad*”. (3)

d. Prijs : 10 F. per jaar.

e. Formaat :

— 43 × 29 cm., 4 kol., 4 pp.;

— 47 × 31 cm., 4 kol., 4 pp. vanaf 7/8-X-1878, (IV, n. 6/45).

f. Periodiciteit :

— 6 × per week;

— 2 × per week, vanaf 13-X-1878 (IV, n. 11/50). (4)

h. Adres : St.-Michielsplein, G.

III. a. Eerste nummer : 1/2-X-1878 (IV, n. 1/40). (5)

Laatste nummer : 20-X-1878 (IV, n. 13/52). (6)

(1) Jean-Baptiste Dullé (gest. 1815), die in diezelfde jaren *De Sysse-Panne* (1795-1798) uitgaf. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, pp. 397, 398-399).

(2) Volgens P. CLAEYS (o.c., p. 343) misschien gesubsidieerd door de Franse regering, omwille van het semi-officiële karakter van het blad.

(3) Voor het eerst aangekondigd in het *Nieuws van Gent en de Voorgeborchten* op 15-IX-1878 (IV, n. 37) en ingeleid op 1/2-X-1878 (IV, n. 1/40, p. 1) door een mededeling van de Redactie „Aan onze Lezers” :

„De bijval, welke het *Nieuws van Gent* gevonden heeft onder het Vlaamsch-lezend liberale publiek, heeft ons aangemoedigd om het blad dagelijks te doen verschijnen. Wij zullen, evenals vroeger, de vooruitstrevend liberale en de Vlaamsch-gezinde grondbeginselen verdedigen.

De welvaart onzer moederstad zal gansch bijzonderlijk het voorwerp onzer bezorgdheid uitmaken, en al ons streven zal toegewijd zijn aan den vooruitgang van Vlaanderen's hoofdstad en van het arrondissement Gent.

De belangen van den landbouw, die milde bron van voorspoed voor ons land, zullen steeds in ons overtuigde voorstanders vinden.

Ziedaar ons kortbondig programma. Wij beloven er trouw aan te blijven”.

(4) Op 13-X-1878 (IV, n. 11/50, p. 1) :

„Redenen, waarvan wij aan onze lezers geene voldoende uitlegging kunnen geven, stellen ons voorlopig in de onmogelijkheid de uitgave van het *Nieuws van Gent* als dagblad voort te zetten”.

(5) Voortzetting van het *Nieuws van Gent en de Voorgeborchten*, 29-IX-1879 (IV, n. 39).

(6) Wordt voortgezet door het *Nieuws van Gent en de Voorgeborchten* op 27-X-1878 (IV, n. 53).

c,d,e,f. Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofdredacteur : Lodewijk
De Vriese, St.-Michielsplein, Gent. (1)

IV. Liberaal strijd- en informatieblad.

310. — **Het Nieuws van Gent. (1896-)**

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 640 : 16-XI-1896 (I, n. 1), 17-XI-1896
(I, n. 2), 25/26-XII-1896 (I, n. 40/41).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 16-XI-1896 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Morgenblad verschijnende alle dagen”.

d. Prijs : 1 ct. per nummer.

e. Formaat : 44,5 × 33,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres : St. Jansvest 16, G.

III. a. Eerste nummer : 16-XI-1896.

Laatst voorhanden nummer : 25/26-XII-1896 (I, n. 40/41).

c. Drukker : A. De Brabandere, St. Jansvest 16, G.

IV. Liberaal nieuwsblad.

311. — **Nieuws van Gent, van Ledeberg en de Gentsche
Voorgeborchten. (1882-)**

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 689. f : 15-I-1882 (VIII, n. 3), 2-VII-1882
(VIII, n. 27), 30-XII-1883 (IX, n. 53), 1-VI-1884 (X, n. 22)
26-IV-1885 (XI, n. 17).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 26-VIII-1883 (IX, n. 35),
10-V-1885 (XI, n. 19).

(1) Zie : *Gazette van Ledeberg.*

II. d. Prijs : 5 F. per jaar.

e. Formaat : 64 × 47 cm., 6 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : „Aankondigings-Agentschap der beide Vlaanderen”,
Regnessenstraat 3, G.

III. a. Eerste nummer : 1-I-1882 (VIII, n. 1). (1)

Eerst voorhanden nummer : 15-I-1882 (VIII, n. 3).

Laatst voorhanden nummer : 10-V-1885 (XI, n. 19). (2)

c,d,e,f. Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofdredacteur : L. De
Vriese. (3)

IV. Liberaal strijd- en informatieblad.

312. — Nieuws van Gent en de Voorgeborchten. (1877-1878)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 689. d. : 1877-1878 (III, n. 31-52; IV,
n. 1-39).

II. d. Prijs : 5 F. per jaar.

e. Formaat :

— 56 × 44 cm., 6 kol., 4 pp.;

— 54,5 × 37 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 25-VIII-1878 (IV,
n. 34).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

— Begijnhofplaats 15, G.;

— St.-Michielsplein 14, G., vanaf 18-VIII-1878 (IV, n. 33).

(4)

(1) Voortzetting van het *Nieuws van Gent en de Voorgeborchten* van 25-XII-1881, (VII, n. 64).

(2) Volgens F. DE POTTER, VI. Bibl., p. 757, verscheen het blad nog in 1890.

(3) Zie : *Gazette van Ledeberg*.

(4) Reeds op 14-VII-1878 (IV, n. 28, p. 1) aangekondigd :

„Door reden van vergrooing zal onze drukkerij, te rekenen van 15 Augusti, overgebracht worden naar de Huurdochtersstraat 14, St.-Michielsplein”.

- III. a. Eerste nummer : 5-VIII-1877 (III, n. 31). (1)
Laatste nummer : 29-IX-1878 (IV, n. 39). (2)
c,d,e,f. Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofdredacteur : L. De
Vriese. (3)

IV. Liberaal strijd- en informatieblad.

313. — Nieuws van Gent en de Voorgeborchten.
(1878-1881)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 689. f. : 1878-1881 (IV, n. 53-62; V-VII).
- II. d. Prijs : 5 F. per jaar.
e. Formaat :
— 53 × 37 cm., 5 kol., 4 pp.
— 64 × 47 cm., 6 kol., 4 pp., vanaf 2-III-1879, (V, n. 9).
f. Periodiciteit : wekelijks (zo.). (4)
h. Adres :
— Geen vermelding van adres in de jg. IV-VI;
— St.-Michielsplein, G., vanaf 2-I-1881 (VII, n. 1);
— Regnessenstraat, G., vanaf 19-VI-1881, (VII, n. 25).
- III. a. Eerste nummer : 27-X-1878 (IV, n. 53). (5)
Laatste nummer : 25-XII-1881 (VII, n. 64). (6)

(1) Voortzetting van *De Gentsche Voorgeborchten, Gazette van Ledeberg, St.-Amandsberg, Meulestede en de Brugschepoort*, 29-VII-1877 (III, n. 30).

(2) Voortgezet door *Nieuws van Gent* op 1/2-X-1878 (IV, n. 40).

(3) Zie : *Gazette van Ledeberg*.

(4) Op 17-IV-1881 (VII, n. 16) :

„Te rekenen van 1 Juni zal dit blad tweemaal per week verschijnen, den Zondag en den Donderdag. Het nummer van den Zondag zal zich hoofdzakelijk bezighouden met artikelen van plaatselijk belang, terwijl het nummer van den Donderdag zal toegewijd zijn aan de bespreking der algemene politieke kwestieën”. Deze wijziging zou evenwel slechts de periode tussen 23-VI-1881 (VII, n. 26) en 29-IX-1881 (VII, n. 51) beslaan. De donderdag-nummers zijn niet opgenomen in de verzameling van de Gentse U.B.

(5) Voortzetting van *Nieuws van Gent* van 20-X-1878 (IV, n. 13/52).

(6) Voortgezet door *Nieuws van Gent, van Ledeberg en de Gentsche Voorgeborchten* op 1-I-1882 (VIII, n. 1).

- c, d, e, f.* Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofdredacteur :
 — L. De Vriese. (1);
 — Idem, „bestuurder van het Aankondigings-Agentenschap”,
 vanaf 11-VII-1880 (VI, n. 28). (2)
g. Medewerkers : Aug. Floryn (3), Th. Coopman (4), Karel
 Bogaerd. (5)

IV. Liberaal strijd- en informatieblad. (6)

314. — Het Nieuwsblad. (1891-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1315 : 10-XII-1891 (I, n. 1).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 10-XII-1891 (I, n. 1);
 C.F. : 22-I-1892 (II, n. 18).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : 10-XII-1891 (I, n. 1).

II. *d.* Prijs : 8 F. per jaar, 2 ct. per nummer.

e. Formaat : 42,5 × 30,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : 6 × per week.

h. Adres : Savaanstraat 32, G.

III. *a.* Eerste nummer : 10-XII-1891.

Laatst voorhanden nummer : 22-I-1892 (II, n. 18).

d, e. Uitgever-Drukker : A. Dauwe, Savaanstraat 32, G.

(1) Zie : *Gazette van Ledeberg*.

(2) De n. 23 en 24 (5 en 12-VI-1881) van jg. VII werden gedrukt op naam van H. Pulinx, Pacificatiestraat 16, Ledeberg.

(3) Die L. De Vriese, bij eventuele afwezigheid, verving, zoals op 5-IX-1880 (VI, n. 36).

(4) Een cantate, „Het Volk van Gent”, op 30-I-1881 (VII, n. 5).

(5) Een gedicht, „Aan Vlaanderen's twee beroemde dichtersessen, Mevr. Van Ackere en Mevr. Courtmans”, op 2-X-1881 (VII, n. 52).

(6) De doelstellingen van het blad werden door L. De Vriese in herinnering gebracht op 22-XII-1878 (IV, n. 61, p. 1) :

„Een uitgave, als deze welke wij ondernomen hebben, heeft voor doel, den liberalen geest onder onze Vlaamsche bevolking wakker te houden, bij te dragen tot de ontwikkeling der vooruitstrevende grondbeginselen, en aan te tonen, dat de liberale partij wel zeker de volksgezinde partij is, de partij welke het meest doet in voordeel van burger en landbouwer, voor zijn zedelijk en stoffelijk goed”.

IV. A-politiek, informatieblad. (1)

315. — Nieuws-blad van Gend. (1841-)

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.B. : 31-X-1841 (I, n. 14).

II. d. Prijs : 10 F. per jaar.

e. Formaat : 41 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : 2 × per week (do. en zo.). (1)

h. Adres : Kalvermerkt 1, G.

III. a. Enig voorhanden nummer : 31-X-1841 (I, n. 14).

d,e. Uitgever-Drukker : D. Verhulst, Kalvermerkt 1, G.

IV. A-politiek informatieblad. (2)

V. Bibliografie :

— A. WARZEE : Les journeaux de la Flandre Orientale, p. 514.

(1) Op 10-XII-1891 (I, n. 1, p. 1) :

„Het is een plicht voor ons allen, en het is in 't belang van iedereen, mede te werken om aan ons Vaderland den eerlijken rang te behouden, welken het aan het hoofd der beschaafde wereld heeft ingenomen; ja 't is onze plicht den geest van wanorde tegen te werken, die op zulke baldadige wijze overal het hoofd opsteekt om alles onderstboven te keeren en België neder te storten van de verhevene plaats door onze voorvaderen, door onze ouders, ja door ons zelve met zooveel arbeid en zorg aan ons Vaderland verzekerd...

Daarom zal het *Nieuwsblad* het publike op de hoogte houden der gewichtigste volksbewegingen, der verneteringen voor den landbouw ingevoerd, der ontwikkeling onzer handelsbetrekkingen met den vreemde, van den toestand der binnen- en buitenlandsche markten. Het *Nieuwsblad* is bestemd voor iedereen die zijne belangen ter harte neemt.

Daarbij zal het *Nieuwsblad* alle belangrijke nieuwstijdingen uit den vreemde en van ons land ruimschoots mededeelen, en zal dus het *Nieuwsblad* eene nuttige en aangename lezing verschaffen...”.

(1) „Verschynt na keus, in de vlaemsche of fransche tael, den Donderdag en Zondag”.

(2) Nederlandstalige tegenhanger van „Le Nouvelliste de Gand”, die enkele malen onder deze titel verscheen. Wellicht vormen de afleveringen onder deze titel geen doorlopende reeks.

Zie verder : *La Nouvelliste de Gand* (1841-1879).

Volgens Th. Schellinck, in de *Gazette van Vlaenderen* (24-V-1843, II, n. 74, p. 1) verscheen het blad nog in 1843.

316. — De Noordster. (1903-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1316 : 17-I-1903 (I, n. 17), 19-V-1903 (I, n. 117).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 27-I-1903 (I, n. 25), 17/18-V-1903 (I, n. 116).
- II. a. Ondertitel : „Katholiek Dagblad”.
c. Motto : „Godsdienst-Huisgezin-Eigendom”.
d. Prijs : 8 F. per jaar, 2 ct. per nummer.
e. Formaat : 42,5 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : 6 × per week.
h. Adres : Oudburg 34, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-I-1903 (?).
Eerst voorhanden nummer : 17-I-1903 (I, n. 17).
Laatst voorhanden nummer : 19-V-1903 (I, n. 117). (1)
d,c. Uitgever-Drukker : „Het Volk” Oudburg 34, G.
f. Hoofdredacteur : G. Eylenbosch.
- IV. Anti-socialistisch informatie- en opinieblad.

317. — Notarieel Annoncenblad van Gent en Omtrek. (1888-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 255 : 22-VII-1888 (I, n. 1), 6-VII-1890 (II, n. 51), 1893-1900 (VI-XII).
— Antwerpen, S.B./F.V. : 20-III-1892 (IV, n. 36), 14-VIII-1898 (XI, n. 5).
— Brussel, M.I.P./C.F. : 29-VII-1888 (I, n. 2), 12-I-1890 (II, n. 26);
C.B. : 22-VII-1888 (I, n. 1), 22-IX-1889 (II, n. 10), 9-XI-1913 (XXVII, n. 20);
V.H. : 15-VII-1894 (VII, n. 1), 8-III-1896 (VIII, n. 34), 8-I-1899 (XI, nr. 26), 10-V-1914 (XXVII, n. 46).

(1) Nog vermeld in „Annuaire général de la Presse belge”, 1909, p. 278.

- II. *d.* Prijs : 2,5 F. per jaar, 5 ct. per nummer of gratis.
e. Formaat : 62 × 42 cm., 4 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
h. Adres : zie : Drukker.
- III. *a.* Eerste nummer : 22-VII-1888.
 Laatste voorhanden nummer : 10-V-1914 (XXVII, n. 46). (1)
c,d,e. Eigenaar. Uitgever Drukker :
 — M. Van der Meersch, Appelbrug 2, en Henegouws-
 straat 1. G.;
 — C. Annoot-Braeckman, Ad. Hoste, opv., Koornmarkt 6,
 G. (later : Veldstraat 47, en Galgenberg 23, G.).
- IV. Gespecialiseerd annoucenblad.

318. — De Notaris.

- I. Bewaarplaats :
 — Antwerpen S.B./F.V. : 25-X-1896 (I n. 13).
- II. *a.* Ondertitel : Algemeen Annoncenblad van notarieële
 verkoopingén voor Oostvlaanderen en Westvlaanderen".
d. Prijs : gratis of 3 F. per jaar.
e. Formaat : 66 × 47 cm. 5 kol. 4 pp.
h. Adres : Damhouderstraat 11, Brugge.
- III. *a.* Enig voorhanden nummer : 25-X-1896 (I n. 13).
e. Drukker : Achille Standaert, G.
- IV. A-politiek annoucenblad.

319. — Les Nouvelles de Gand. (1884-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1317 : 10-IV-1884 (I n. ?).
 — Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 15-I-1884 (I, n. 2).

(1) De U.B. te Gent bewaart nog de jg. XXXVIII-XXXIX voor 1924-1926.

II. d. Prijs : 6 F. per jaar 5, cent. per nummer.

e. Formaat : 46 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : 3 × per week (di., do., za.),

h. Adres : rue des Régnesses 3, G.

III. a. Eerste nummer : 12-I-1884. (?)

Eerst voorhanden nummer : 15-I-1884 (I, n. 2).

Laatst voorhanden nummer : 10-IV-1884 (I, n. ?).

d,e. Uitgever, Drukker : Lod. De Vriese, G. (1)

IV. A-politiek informatieblad.

320. — Les Nouvelles du Jour. (1848-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1318 : 10-X-1850.

— Brussel, M.I.P./C.B. : 4-VIII-1849, 7-XI-1851, 28-IX-1852;

C.F. : 14/15-I-1850.

II. d. Prijs : 18 F. per jaar.

e. Formaat : 33 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : 6 × per week. (2)

h. Adres :

— Rue aux Draps 16, G.;

— Rue Basse 10, G., op 28-IX-1852.

III. a. Eerste nummer : einde 1848. (3)

Eerst voorhanden nummer : 4-VIII-1849. (4)

Laatst voorhanden nummer : 28-IX-1852.

b. Stichter : A. Neut. (5)

(1) Zie *Gazette van Ledeberg* (1875).

(2) „Cette feuille paraît tous les jours (excepté le dimanche) après l'arrivée des derniers courriers et peut publier ainsi les nouvelles les plus fraîches”.

(3) Volgens F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, p. 319.

(4) De beschikbare afleveringen dragen geen enkel volgnummer.

(5) Volgens H. HENRY, *Journalisme et politique*, p. 28, en overgenomen door L. BERTELSON, *Tableau chronologique...*, p. 22.

d.e. Uitgever, Drukker :

— P. Van Hifte, rue aux Draps, 16, G.;

— L. D'Hondt, rue Basse 10, G., op 28-IX-1852.

IV. Katholiek nieuwsblad. (1)

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 319.

321. — Le Nouvelliste de Gand. (1841-1879)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 89 : 12-IX-1841 (I, n. 33), 14-XI-1841 (I, n. 51), 11-VI-1848 (VIII, n. 47), 2-VII-1848 (VIII, n. 53); 1849-1879 (IX-XXXIX), behalve 1853-1854 (XIII-XIV); 24-X-1854 (XIV, n. 218).

— Brussel, K.B./J.B. 209 : 1854-1879.

— Brussel, M.I.P./C.B. : 27-V-1841 (I, n. 2), 27-II-1842 (II, n. 17), 5-V-1850 (X, n. 54), 3-VII-1853 (XIII, n. 79), 9-VIII-1854 (XIV, n. 144), 9/10-VI-1855 (XV, n. 161/162), 8-XI-1855 (XV, n. 312), 23-VI-1859 (XIX, n. 174), 21-VI-1864 (XXIV, n. 173), 27-X-1869 (XXIX, n. 300), 18-XI-1873 (XXXIII, n. 322);

C.F. : 29-VIII-1841 (I, n. 29), 23-IX-1841 (I, n. 36), 4-I-1844 (IV, n. 1), 17-XII-1848 (VIII, n. 124), 7-V-1854 (XIV, n. 55), 18-I-1855 (XV, n. 18), 24/25-IX-1859 (XIX, n. 267/268), 16-XII-1864 (XXIV, n. 350), 20-IV-1869 (XXIX, n. 110), 5-XII-1874 (XXXIV, n. 339).

(1) De anti-socialistische strekking waarvan H. HENRY (o.c., p. 28) en L. BERTELSON (o.c., p. 22) gewagen is nauwelijks merkbaar in de verslagen, die het blad wijdt aan de politieke toestand in Frankrijk.

Op 28-IX-1825 echter zet het blad een polemiek voort, reeds aangevat in de afleveringen van 20, 22 en 25-IX-1852, tegen de gentse hoogleraar Wagener, die er van beschuldigd wordt leerstellingen te doceren die met het katholicisme in strijd zijn. Het blad treedt de afkeuring bij die de bisschoppen tegen dit onderwijs hebben uitgebracht. Zie daarover A. SIMON, Réunions des évêques de Belgique (1830-1867), p. 102.

II. a. Ondertitel :

- „Nieuwsblad” op 27-V-1841 (I, n. 2), en 29-VIII-1841 (I, n. 29) en 12-IX-1841 (I, n. 33). (1)
- „Journal quotidien, politique, littéraire, industriel et commercial”, vanaf 17-XII-1863 (XXIII, n. 351) tot 28-XII-1869 (XXIX, n. 362).

c. Motto : „Progrès, Liberté, Franchise”, vanaf 1-I-1855 (XV, n. 1), tot 16-XII-1863 (XXIII, n. 350).

d. Prijs :

- 6 F. per jaar (2 F. per trimester);
- 2,50 F. per trimester, op 23-IX-1841 (I, n. 36) en verder;
- 16 F. per jaar, vanaf 1-I-1855 (XV, n. 1);
- 20 F. per jaar, vanaf 17-XII-1863 (XXIII, n. 351).

e. Formaat :

- 42 × 29,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 45 × 32 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 21-IX-1855 (XV, n. 264);
- 50 × 32 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 3-X-1859 (XIX, n. 276);
- 53 × 35 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 17-XII-1863 (XXIII, n. 354).

f. Periodiciteit :

- 2 × per week (do. en zo.);
- 3 × per week (wo., vr. en zo.), vanaf 2-VII-1848 (VIII, n. 53);
- 6 × per week, vanaf 1-I-1855 (XV, n. 1). (2)

g. Oplage : 674 abonn. in 1843. (3)

h. Adres :

- Marché-aux-Veaux 1, G.;
- Rue Poelman 3, G., op 4-I-1844 (IV, n. 1);
- Petite rue de la Station 3, G., op 11-VI-1848 (VIII, n. 47) en verder;
- Rue Charles-Quint 53, G., vanaf 11-IV-1851 (XI, n. 44);
- Rue digue de Brabant 37, G., vanaf 17-IX-1855 (XV, n. 260).

(1) Zie *Nieuwsblad van Gent*.

De afleveringen van 23-IX-1841 (I, n. 36) en 27-II-1842 (II, n. 17) dragen de vermelding : „Parait, au choix, en langue française ou flamande...”.

(2) De wijziging werd reeds in mei 1854 aangekondigd.

(3) Cfr. *Gand-Echange*, I (1893), n. 3.

- III. a. Eerste nummer : 23-V-1841. (1)
 Laatste nummer : 15-IV-1879 (XXXIX, n. 105). (2)
 b,c,d,e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : Désiré Verhulst.
 e. Hoofdredacteur : Liévin Sloedens. (3)

IV. Informatieblad, dat zich in den beginne buiten de politiek wilde houden, doch op het einde een katholieke strekking aankleefde. (4)

V. Bibliografie :

- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 51-53.
- A. WARZÉE : Les Journaux de la Flandre Orientale, p. 514.
- W. ROGGHÉ : Gedenkbladen, p. 255.

(1) Cfr. A. WARZÉE, *o.c.*, p. 514.

(2) Voortgezet door *L'Impartial* op 15-V-1879 (I, n. 1).

(3) „Rédacteur en chef et unique de la partie politique, littéraire, dramatique, commerciale et industrielle du *Nouvelliste*, zoals Aug. Larouat schreef in *Le Furet* van 27-XI-1859 (I, n. 10, p. 2), die spottend een inschrijving opende tot ondersteuning van de gehekelde hoofdredacteur, „comme récompense nationale pour les loyaux services qu'il a rendus à toutes les causes bonnes ou mauvaises”.

Elders in dezelfde aflevering van het blad (p. 3), in een sprankelend artikel „Les Journalistes-Comédiens”, over de Gentse perswereld, wordt L. Sloedens als volgt getypeerd :

„Tout le monde le connaît et personne ne s'en occupe sérieusement. Il a fait son entrée au milieu de l'indifférence publique. On le souffre, comme on souffre un mal nécessaire. Il n'a aucun talent, mais il y supplée par la routine; quand il a une tirade à dire, soyez sûr qu'elle sera de longue durée; s'il raconte une histoire, vous saurez tous les détails, les noms des auteurs, les lieux où la scène se passe, l'année, le jour et l'heure. Heureux si vous n'êtes pas condamnés à compter avec lui les minutes et les secondes. Il a au delà de la cinquantaine et croit tous les autres trop verts parce qu'il est trop sec. En dernière analyse, c'est un acteur-journaliste peu soucieux qui change volontiers d'opinion suivant le flux et le reflux des abonnements”.

(4) In de *Gazette van Vlaenderen*, op 24-V-1843 (II, n. 74, p. 1), typeerde de geestige Th. Schellinck de *Nouvelliste* en zijn nederlandstalige tegenhanger *Het Nieuwsblad* als :

„.... Zonder kleur en zonder eenig begrip en kunde uyt lautere ontleeningen uyt al de fransche en vlaemsche nieuwsbladen van Brussel en Gent, 't hoopen geknoeyd; deze bladen, tamelyk onzedelyk, voor al in derzelven feuilletons, zyn uytsluytelyk geschapen voor de gentsche herbergen, en daerenboven voor de kroegen, waer onze stedelyke politie zorg heeft die, als teeder geliefkoosde kindertjes van een harer hoofden, dringend aen te bevelen.”

Dit laatste is natuurlijk een zinspeling op D. Verhulst, zoon van de hoofdcommissaris der Gentse politie, en uitgever van het blad.

Op 27-XII-1857 (I, n. 14, p. 1) plaatste Willem Rogghé in *Baes Kimpe* het volgende opschrift op de gevel van de *Nouvelliste de Gand* :

— „Nom d'une pomme-de-terre,
 Je dois me taire,
 Car mon père,
 Est Commissaire,
 Et pourrait tomber par terre”.

Zeker is dat *Le Nouvelliste* in het begin niet de reputatie had een onafhankelijk en onkreukbaar blad te zijn.

322. — Nut en Vermaak. (1884-1885)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./Spec. 5007 : 4-V-1884 (I, n. 2).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 26-IV-1884 (I, n. 1), 27-IX-1884 (I, n. 23).
- II. a. Ondertitel :
- „Weekblad voor Maatschappijen en openbare vermakelijkheden”;
 - „Weekblad voor Maatschappijen en Openbare Vermakelijkheden — Annoncenblad en officiële aanbestedingen” op 27-IX-1884 (I, n. 23).
- b. Titeltekening : De beoefening van 7 sporttakken.
- d. Prijs : 5 F. per jaar, 20 cent. per nummer.
- e. Formaat :
- 31 × 21,5 cm., 2 kol., 16 pp. (1);
 - 42 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp. (1), vanaf 28-VI-1884 (I, n. 10). (2)
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- h. Adres : Graslei 10, G.
- III. a. Eerste nummer : 26-IV-1884.
Laatst voorhanden nummer : 27-IX-1884 (I, n. 23). (3)
- d,e. Uitgever, Drukker :
- E. Cnudde, Graslei 10, G.;
 - E. Cnudde, Lange Steenstraat 4, G. op 27-IX-1884 (I, n. 23).
- f. Hoofdredacteur : E. Cnudde.
- IV. A-politiek (4) sport- enannoncenblad. (5)

(1) „Dit blad zal met 8 of 16 bladzijden verschijnen volgens de ons toegezonden mededelingen”.

(2) Cfr. DE POTTER, Vlaamsche Bibliographie, p. 834.

(3) Het blad verscheen tot 17-I-1885. Cfr. DE POTTER, Vlaamsche Bibliographie, p. 834.

(4) Op 26-IV-1884 (I, n. 1, p. 1) : „Alle Prijskampen en Festivals, voor welk spel en vermaak ook, en aan ons bekend gemaakt, zullen gratis opgenomen worden. Politiek spel alleenlijk niet : dat is te weinig geestig.

Geene deftige Maatschappijen zullen uitgesloten zijn; al komen zij van blauwen of rooden, witten of zwarten, appelgrauwen of zeegroenen, wij maken geen onderscheid. Er zijn geen liberale karabiens en geen klerikale handbogens, geen liberale bollen noch klerikale teerlingen; er is maar vermaak bij den eenen gelijk bij den anderen. En den eenen gelijk den anderen amuseert zich geerne”.

(5) Op 26-IV-1884 (I, n. 1, p. 1 en p. 2) : „Er zijn bladeren voor de liefhebbers van de politiek, van kunsten en wetenschappen, van schoenmakers en kleermakers, van brou-

V. Bibliografie :

— F. DE POTTER : Vlaamsche Bibliographie, p. 834.

323. — *Offre et Demande.* (1906-)

Zie : *Vraag en Aanbod — Offre et Demande.* (1906-)

324. — *Olympic.* (1909-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 121 : 1909 (II, n. 3-9, 11-18, 21).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 20-I-1909 (II, n. 3);
C.F. : 10-III-1909 (II, n. 10).

II. a. Ondertitel :

- „Journal de tous les sports — Wekelijks sportblad — Organe officiel de l'Association athlétique La Gantoise, du Royal Club Nautique de Gand et du Brugsche Zwemkring”;
 - „Journal de tous les sports — Wekelijksch Sportblad — Organe de la Fédération Belge des sociétés de natation de l'Association Athlétique „La Gantoise” et du „Royal Club nautique” de Gand, vanaf 27-I-1909 (II, n. 4).
- d. Prijs : 4 F. per jaar, 10 cent. per nummer.
e. Formaat : 46,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (wo.).
h. Adres : Quai du Pont-Neuf 11, G.

wers en boekdruckers, wat weten wij al! Maar er is, tot vandaag, geen enkele Gazetjen bestemd om de menschen in te lichten, die den Zondag een spel spelen, ten einde hunnen vrijen tijd op eene aangename wijze te korten en de vriendschap met de gezellen te onderhouden.

En wie speelt er niet al...

En voor al die spelen is er geen bijzonder gazetjen; die duizenden en duizenden menschen, die den geest aangenaam bezighouden en 't lichaam door oefening kloek maken, liever dan hun zat te drinken of op den duur lam of onnoozel te worden, zij zouden niet wekelijks mogen ingelicht worden omtrent alles wat hun geliefkoosd spel of tijdverdrijf aanbelangt?...

Bij het vermaak zullen wij tevens het nuttige voegen, want wekelijks zullen wij de aankondigingen geven van al de officiële Aanbestedingen, alsmede de uitslagen derzelve, welke in het land plaats hebben, hetgeen een bijzonder belang zal opleveren voor de personen, welke een bedrijf uitoefenen of eenige handel drijven...”.

- III. a. Eerste nummer : 20-I-1909 (II, n. 3). (1)
Laatst voorhanden nummer : 26-V-1909 (II, n. 21).
e. Drukker : V. Roegiers, rue Courte de la Croix 1, G.

IV. A-politiek sportblad.

325. — Ons Blad. (1900-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 291 : -I-1902 (II, n. 18), -II-1903 (II, n. 29), 1903/1904 (III, n. 34-36, 38-44).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -X-1900 (I, n. 3), -IX-1902 (II, n. 24), -VII-1904 (III, n. 36).
- II. a. Ondertitel : „Orgaan van het Van Crombrugghe's Genootschap”.
b. Titeltekening : Schoolmuze en Stadspanorama.
d. Prijs : gratis of 1,50 F. per jaar.
e. Formaat :
— 37 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
— 46 × 30 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf -IV-1904 (III, n. 34).
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Huidevetterskaai 8, G.
- III. a. Eerste nummer : -VIII-1900 (?).
Eerst voorhanden nummer : -X-1900 (I, n. 3).
Laatst voorhanden nummer : -III-1905 (III, n. 44).
d. Uitgever : „Van Crombrugghe's Genootschap”.
e. Drukker : A. Vandeweghe, Nederkouter 61, G.
f. Hoofdredacteur :
— Jan Lefevre, Saliestraat 30, G.;
— Idem, Rooigemstraat 125, G., vanaf -IX-1904 (III, n. 38).
- IV. Liberaal strijd- en verenigingsblad tot bevordering van het officieel onderwijs voor het volk.

(1) Voortzetting van *La Flandre Sportive* van 13-I-1909 (II, n. 2).

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./Spec. 5054 : -X-1912 (I, n. 1), -I-1913 (I, n. 4).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -X-1912 (I, n. 1), -XI-1912 (I, n. 2);
C.F. : -X-1912 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van het Syndikaat der Kleine Vleeschhouwers van Gent en omliggende”.

c. Motto : „Hooger is ons doel”.

d. Prijs : gratis.

e. Formaat :

- 25 × 16,5 cm., 2 kol., 4 pp., in -X-1912 (I, n. 1);
- 28,5 × 22 cm., 2 kol., 4 pp., in -XI-1912 (I, n. 2).

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : Van Akenstraat 8, G.

III. a. Eerste nummer : -X-1912.

Laatst voorhanden nummer : -I-1913 (I, n. 4).

e. Drukker : Pol. Saelens, Van Akenstraat 8, G.

g. Beheer en Hoofdredacteur : Willem Moring, Palingshuizen 97, G.

IV. A-politiek syndikaal blad. (1)

(1) In -X-1912 (I, n. 1, p. 1) : „Heden verschijnt ons bladje. Nederig orgaan van onze vereeniging, helpster in onzen nood, zoeken wij steun bij onze nederige schrijftaal. Wij, gewezen werkjongens, door werken en zorgen, geworden hetgeen wij heden zijn, kleine, kleine burgers, bedreigd in onzen stand verschijnt het heden ten gepasten tijde.

Wij weten wel wat ons te wachten staat, doch niets zal ons kunnen terug houden om onzen plicht te doen. Niemand ontziende, noch vriend noch vijand sparende wanneer het ter opbeuring van ons lot betreft.

Nu den strijd toch moet gestreden worden, zullen wij er bij zijn. Aan de leden en nietleden van ons syndikaat zeggen wij : leest, vergelijkt en oordeelt, en ge zult zelve zien waar uwe verdedigers zijn en bij wie uwe plaats is.

Bij ons, in onze rangen, bij de kleinen!

Ons formaat is klein (toch hopen wij het groot te zien worden), onze schrijftaal zal zijn zooals ge ziet, los en ongedwongen.

Nochtans vragen wij aan meer geletterden hunne welwillendheid ten dien opzichte, daar wij onder taalkundig opzicht geen lessen ontvangen hebben...”

327. — Ons Belang. (1911-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1320 : 14-I-1911 (I, n. 1), 15-II-1911 (I, n. 2), 15-III-1911 (I, n. 3), 15-IV-1911 (I, n. 4).
— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 14-I-1911 (I, n. 1).
- II. c. Motto : „In Vlaanderen vrij!”
d. Prijs : 2 cent. per nummer.
e. Formaat : 55,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : onregelmatig : „Verschijnt als 't past”; in feite maandelijks.
h. Adres : Lange Meere 15, G.
- III. a. Eerste nummer : 14-I-1911.
Laatst voorhanden nummer : 15-IV-1911 (I, n. 4).
d.e. Uitgever, Drukker : E. Köhn, Lange Meire 15, G.
g. Medewerker : H. Keurvels. (1)
- IV. Strijdblad tegen de vervlaamsing der Gentse universiteit. (2)

328. — Ons Gazetje. (1901-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1524 : 2-XI-1901 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Maandblad tot onderwijs en ontwikkeling des volks”.
d. Prijs : 0,30 F. per jaar.
e. Formaat : 22 × 15 cm., 12 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Ongerijstraat 1, Gendbrugge.

(1) Zie : *La Flandre Libérale en Vaderland*.

(2) Orgaan van de in 1910 gestichte „Union pour la défense de la langue française à l'université de Gand”.

Over deze vereniging, de „Drie Leerzen” genoemd naar een minder gelukkige uitspraak van Prof. P. Van Wetter, zie : M. BASSE, *De Vlaamsche Beweging*, I, p. 145-146.

- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 2-XI-1901.
 d,e. Uitgever, Drukker : M. S. Danniau, Ongerijstraat 1,
 Gendbrugge.
- IV. Parochieblad van Gentbrugge, ondanks de neutrale titel.
 Weinig politieke belangstelling.

329. — Ons Vaandel. (1911-1914)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./Spec. 5056 : 1-VI-1911 (I, n. 1).
 — Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1-VI-1911 (I, n. 1).
 — Antwerpen, S.B./E. 124439 : 1911-1914.
- II. a. Ondertitel : „Tolk der Militianenbonden en Kringen”..
 d. Prijs : 1,50 F. per jaar.
 e. Formaat : 23 × 15,5 cm., 16 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 h. Adres : Godshuizenlaan 174, G.
- III. a. Eerste nummer : -VI-1911.
 Laatste nummer : -V-1914 (III, n. 12).
 e. Drukker : niet vermeld.
 f. Beheer en Hoofdredacteur : Advokaat Soetens, Gods-
 huizenlaan 174, G.
- IV. Katholiek strijdblad. (1)

330. — Ons Volksonderwijs. (1904-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 483 : -VIII-1904 (I, n. 8), -XII-1913
 (X, n. 12), -VIII/IX-1914 (XI, n. 8/9).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -IX-1904 (I, n. 9), IX-1911
 (VIII, n. 9);
 C.F. : -I-1910 (VII, n. 1).

(1) Blijkbaar opgericht om de antimilitaristische propaganda der socialistische bladen
De Kazerne en *De Loteling* te beantwoorden.

- II. a. Ondertitel : „Orgaan van den Bond van Oud-Leerlingen der Stadsscholen van Gent”.
- d. Prijs :
 — 5 cent. per nummer of gratis. (1)
 — 10 cent. per nummer of gratis, vanaf -I-1910 (VII, n. 1).
- e. Formaat : 44 × 32 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres :
 — Hoogstraat 155, G.
 — Rietstraat 95, G., vanaf -I-1910 (VII, n. 1).
 — Rooigemstraat 268, G., vanaf -XII-1913 (X, n. 12).
- III. a. Eerste nummer : -I-1904.
 Eerst voorhanden nummer : -VIII-1904 (I, n. 8).
 Laatste voorhanden nummer : -VIII/IX-1914 (XI, n. 8/9).
- e. Drukker : E. De Laere, Hoogstraat 155, G.
- IV. Heftig antiklerikaal liberaal strijdorgaan tot bevordering en verdediging van het officiëel onderwijs.

331. — De ontdekte Saemenzwering gesmeed door den verraeder Robespierre. (1794)

- I. Bewaarplaats :
 — In 1893 : M. Claes te Antwerpen.
- II. a. Volledige titel : „Aenvang en Vervolg van de ontdekte..... Robespierre en zyne Aenhangers als ook den Dood en andere straffen daer op gevolgt, en de Maetregelen diesaengaende genomen. Uyt het Fransch vertaelt.”
- d. Prijs : „eene stuyver vl. per numéro”.
- e. Formaat : (wellicht in -4°, 2 kol.), 4 pp.
- h. Adres : „te Gend, by J.-F. Vander Schueren, by den Berg van Bermhertigheyd”.

(1) „Het blad wordt kosteloos aan de leden van den Bond gezonden”.

III. a. Eerste (en wellicht) enig nummer : tussen 27-VII- en 22-IX-1794. (1)

d,e. Uitgever, Drukker : J.-Fr. Van der Schueren. (2)

IV. In een „Nota” op p. 4 verantwoordt de uitgever van het blad als volgt : „Alzoo'er voor als nu geen gazetten in Vlaenderen gedrukt worden, zou het misschien aen onze ware vaderlanders niet onaengenaem zijn, indien wy dagelyks het besonderste uyt de journals van Vrankryk en andere nieuwsbladeren ver-taelden en uytgaven, daer by voegende het merkweerdigste, dat er in de Nederlanden en omstreeks voorvalt; gelyk ook de Ordonnantien, Arrestatien, Proclamatien die opzigtelyk tot de Nederlanden gegeven wordende. Zoo haest de zaeke der schrikkelyke samenzweiringe zal afgedaen zyn, hopen wy daermede aenvang te nemen, 't is met dit vooruytzicht dat wy aen het hoofd van dit Blad gesteld hebben n° 1.”

V. Bibliografie :

— G. ÉCLAIR : Étude sur la presse Gantoise, Gand-Échange, I (1893), n. 6.

332. — De Oorlogsklok. (1914)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 461 : 20-VIII-1914 (I, n. 1), 24-IX-1914 (I, n. 6), 1-X-1914 (I, n. 7).

— Antwerpen, S.B./K. 30378 : 1914.

II. a. Ondertitel : „De Europeesche oorlog van 1914”.

d. Prijs : 2.75 F. per jaar, 15 ct. per nummer.

(1) „Alzoo'er voor als nu geen gazetten in Vlaenderen gedrukt worden...” slaat op de periode van 81 dagen tussen 3-VII-1794, toen J. Begyn de uitgave van de *Gazette van Gend*, voor rekening van de uitgever J. Fr. Meyer staakte (cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, p. 131), en 22-IX-1794, toen de uitgave ervan hernomen werd door J.-Fr. Van der Schueren (cfr. Idem, o.c., IV, p. 225).

Robespierre werd op 27-VII-1794 in de Conventie ten val gebracht.

(2) Jean-François Van der Schueren (1751-1804), die als vernieuwer van het Vlaamse toneellevven door J.-J. Antheunis geloofd wordt in de *Protocole Jacobs* (III, 1800, pp. 144-149), was van 1794 tot 1804 de uitgever van de *Gazette van Gend*. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, pp. 205-206, 225).

- e. Formaat : 28 × 20 cm., 2 kol., 16 pp.
 - f. Periodiciteit : wekelijks.
 - h. Adres : Galgenberg 21-23, G.
- III. a. Eerste nummer : 20-VIII-1914.
 Laatste nummer : 1-X-1914 (I, n. 7).
 d,e. Uitgever, Drukker : A. Hoste, Galgenberg 21-23, G.
- IV. A-politiek informatieblad. (1)

333. — Oorlogs - Kreet — Cri de Guerre. (1889-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 684 : 1-VI-1890 (II, n. 1), 15-VI-1890 (II, n. 2).
 - Brussel, M.I.P./C.F. : 15-VIII-1890 (II, n. 6).
- II. a. Ondertitel : „Officiële Gazette van het Reddingsleger”.
 b. Vignet : Schild van het „Leger des Heils”.
 d. Prijs : 1.44 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
 e. Formaat : 50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : halfmaandelijks (1 en 15).
 h. Adres : Schouwvagerstraat 24, G.
- III. a. Eerste nummer : 1889 (?)
 Eerst voorhanden nummer : 1-VI-1890 (II, n. 1).
 Laatste voorhanden nummer : 15-VIII-1890 (II, n. 6).
 e. Drukker : niet vermeld.
- IV. A-politiek, propaganda- en verenigingsblad van het „Leger des Heils”.

(1) Vanaf 10-VIII-1914 verscheen er een franstalige ontdubbeling van dit blad onder de titel : *La guerre Européenne de 1914*.

334. — De Opstand. (1887-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1326 : 25-IX-1887 (I, n. 1), 16-X-1887 (I, n. 4).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 25-IX-1887 (I, n. 1), 6-XI-1887 (I, n. 7) 20-XI-1887 (I, n. 9), 4-XII-1887 (I, n. 11).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 25-IX-1887 (I, n. 1), 16-X-1887 (I, n. 4);
C.F. : 25-IX-1887 (I, n. 1), 4-XII-1887 (I, n. 11).

II. a. Ondertitel : „Socialistisch — Communistisch en Revolu-
tionnair orgaan”.

c. Motto : „Centralisatie is verslaving”. —
„Federatie is ontvoogding”.

d. Prijs : 4 F. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat :

— 37,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.

— 42,5 × 31 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 16-X-1887 (I, n. 4).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

— Waaistraat 7, G.

— Doornstraat 12, G. op 4-XII-1887 (I, n. 11).

III. a. Eerste nummer : 25-IX-1887.

Laatst voorhanden nummer : 4-XII-1887 (I, n. 11),

b,c,d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Lootens, Waaistraat 7, G.

e. Drukker : Jac. Callens, Doornstraat 10, G.

IV. Anarchistisch strijdblad. (1)

(1) Op 25-IX-1887 (I, n. 1, p. 1) :

„... Ons programma heeft zulke hoogletterkundige woorden niet noodig; een regel is voldoende : wij strijden voor de VERLOSSING VAN HET MENSCHDOM BIJ MIDDEL DER SOCIALE OMWENTELING. *Leve de Revolutie* is onze leus. Wij zullen ons wel mijden van de zoogezegde arbeiderspartij in hare dwalingen te volgen en van een volledig programma op te nemen, dat elk een gedwongen is te aanvaarden, als men niet uit de rangen wil gebannen worden. Wij weten genoeg dat het onmogelijk is van een groot getal lieden, die allen gansch dezelfde gedachten hebben, bij een te scharen...”

In zijn autobiografische herinneringen „De Geschiedenis van Vooruit” verhaalt Paul DE WITTE het ontstaan en de uiteindelijke, tragische, afloop van de onenigheid tussen LOOTENS en ANSEELE. Daaruit blijkt wel dat persoonlijke ambitie, meer dan een dito overtuiging, LOOTENS zijn extreem anarchisme en zijn haat tegen Vooruit had ingegeven.

V. Bibliografie :

— P. DE WITTE : De Geschiedenis van Vooruit, pp. 155-160.

335. — **Orgaan van den Onafhankelijken Stadswerkliedenbond van Gent. (1910-)**

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.B. : 25-XII-1910 (I, n. 2).

II. d. Prijs : 10 cent. per nummer.

e. Formaat : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks. (1)

g. Oplage : 300. (2)

h. Adres : „Het Belfort”, Botermarkt 18, G.

III. a. Eerste nummer : -XI-1910 (?)

Enig voorhanden nummer : 25-XII-1910 (I, n. 2). (3)

e. Drukker : J. De Groodt, Ossenmarkt 25, Antwerpen.

IV. Onafhankelijk vakblad.

336. — **Orgaan der Stadswerklieden van Gent. (1911-)**

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 872 : -X-1913 (III, n. 9).

— Brussel, M.I.P./C.B. : -X-1913 (III, n. 9).

II. b. Titeltekening : Maagd van Gent en stadspanorama.

d. Prijs : 75 cent. per jaar.

e. Formaat : 49,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : Kasteellaan 47, G.

(1) „Maandblad verschijnende tusschen den 15^e en den 30^e van iedere maand”.

(2) In 1910 telde de stadswerkliedenbond 300 leden; cfr. aflevering van 25-XII-1910 (I, n. 2, p. 1).

(3) Werd voortgezet door *Orgaan der Stadswerklieden van Gent* omstreeks -VIII-1911, n. 10. Cfr. *Le Fureteur*, IX (1911-1912), p. 25.

- III. a. Eerste nummer : -VIII-1911 (?). (1)
Enig voorhanden nummer : -X-1913 (III, n. 9).
e. Drukker : Gebr. Meere, Ham 47, G.

IV. Onafhankelijk vakblad.

337. — Organe Bimensuel de l'Agence Commerciale.
(1912-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1327 : 15-VII-1913 (n. 29).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 15-IV-1913 (n. 23);
C.F. : 1-V-1913 (n. 24).

II. d. Prijs : 10 cent. per nummer.

- e. Formaat : 33,5 × 25 cm., 3 kol., 8 pp.
- f. Periodiciteit : halfmaandelijks (1 en 15).
- h. Adres : rue du Hainaut 26, G.

III. a. Eerste nummer : 15-V-1912 (?).

- Eerst voorhanden nummer : 15-IV-1913 (n. 23).
- Laatst voorhanden nummer : 15-VII-1913 (n. 29).

- e. Drukker : V. Roegiers, G.
- f. Directeur : P. Pieters.

IV. A-politiekannoncenblad.

338. — Organe du Centre Horticole. (1888-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1502 : 15-I-1898 (XI, n. 2), 15-IV-1899 (XII, n. 8), 1-I-1904 (XVII, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 1-I-1888 (I, n. 1), 1-I-1906 (XIX, n. 1).

(1) Voortzetting van *Orgaan van den Onafhankelijken Stadsverliedenbond van Gent*, cfr. *Le Fureteur*, IX (1911-1912), p. 25.

II. a. Ondertitel : „Journal spécial d'annonces, pour tout ce qui a rapport à l'Horticulture”.

d. Prijs : 2 F. per jaar of gratis. (1)

e. Formaat :

— 33 × 25,5 cm., 2 kol., 4 pp. op 1-I-1888 (I, n. 1);

— 33 × 25,5 cm., 2 kol., 8 pp. op 1-I-1906 (XIX, n. 1).

f. Periodiciteit : halfmaandelijks (1 en 15).

g. Oplage : 4.500. (2)

h. Adres : Place du Progrès 6, Ledeberg.

III. a. Eerste nummer : 1-I-1888.

Laatst voorhanden nummer : 1-I-1906 (XIX, n. 1). (3)

c,d,e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : D. Van den Bulcke, Ledeberg.

f. Beheer : Ch. Bloeykens, Meirelbeke.

IV. A-politiek gespecialiseerd annoucenblad.

339. — L'Organe des Flandres. (1839-1852)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 33.

— Brussel, K.B./J.B. 222.

— Leuven, U.B./J. 38.

— Brugge, S.B.

II. d. Prijs :

— 50 F. per jaar.

— 44 F. per jaar, vanaf 1-I-1841 (III, n. 1);

— 36 F. per jaar, vanaf 19/20-VI-1848 (X, n. 147).

e. Formaat :

— 42 × 30 cm., 4 kol., 4 pp.

(1) „Envoyé gratuitement à tous les Etablissements d'Horticulture et aux Maisons spéciales faisant le commerce Horticole”.

(2) Op 1-I-1888. (I, n. 1).

(3) Nog vermeld in „Ann. gén. de la Presse belge”, 1909, p. 280.

- f. Periodiciteit :
 — dagelijks;
 — 6 × per week, vanaf 1-I-1841 (III, n. 1).
- g. Oplage :
 1839 : 407,
 1840 : 349,
 1841 : 252,
 1842 : 251; (1)
 1843 : 294. (2)
- h. Adres :
 — Marché-aux-Poulets 16, G.;
 — Rue aux Draps 16, G., vanaf 1-I-1847 (IX, n. 1).

- III. a. Eerste nummer : 17-III-1839. (3)
 Laatste nummer : 20-III-1852 (XIV, n. 68). (4)
 b,c. Stichter, Eigenaar : Amand Neut. (5)

(1) Cfr. J. MALOU, Notice stat. sur les journaux belges, p. 301.

(2) Cfr. *Gand-Échange*, I (1893), n. 3.

Den Vaderlander van 22-I-1843 (XV, n. 10, p. 3) zegt spottend dat *L'Organe...* slechts 49 inschrijvers telt.

(3) Voorafgegaan door de *Constitutionnel des Flandres* (1834-1839).

(4) Samengesmolten met de *Journal des Flandres* tot *Le Conservateur*.

Het blad nam afscheid van zijn lezers op 20-III-1852 (XIV, n. 68, p. 1) :

„En présence du revirement qui s'opère en faveur de la politique conservatrice, la Belgique se doit à elle-même de ne pas laisser fausser les institutions qui lui ont valu l'estime et les sympathies de l'Europe. Fondées dans un esprit de concorde, de tolérance et de concessions mutuelles, ces institutions ne font que mettre en pratique notre admirable devise nationale : L'Union fait la Force.

Cette union garantit les intérêts moraux et matériels de la société. En ce moment ou les excès de la démagogie les ont si gravement compromis, il importe que tous les hommes d'ordre se réunissent pour opposer une digue au torrent.

Unis dans une pensée commune, ils doivent oublier les questions secondaires, qui ont pu momentanément les diviser; ils doivent faire disparaître jusqu'à l'apparence d'un dissentiment.

L'opinion conservatrice est en droit d'exiger d'eux ce gage de patriotisme. Ce gage, ils viennent de le lui donner : c'est la fusion de *l'Organe des Flandres* et du *Journal des Flandres*. — A compter de demain, ces deux feuilles cesseront de paraître, pour faire place à un journal nouveau, dont le titre caractérise suffisamment l'origine et le but”.

Amand Neut, die de eigendom van zijn blad had afgestaan, voegde er nog aan toe : „... si nous avons cru pouvoir nous rallier à l'idée de conciliation qui s'est fait jour dans notre ville, nous n'avons pas voulu déposer la plume au moment où un pouvoir envahisseur menace de démolir une à une les institutions de 1830. Vingt et une années passées dans la carrière dévorante du journalisme nous donnaient cependant droit au repos; mais ce serait une lâcheté d'abandonner en ce moment le champ de bataille : dans le *Vlaming*, à Gand; dans la *Patrie* et le *Standaerd van Vlaenderen* à Bruges, nous continuerons à défendre le seul drapeau qui nous ait jamais abrité, persuadés que le soutien, les encouragements des amis de la Religion, du Roi, et de la Patrie nous y suivront”.

(5) Zie : *Le Constitutionnel des Flandres*.

d,e. Uitgever, Drukker :

— Niet vermeld;

— G. Lillens, vanaf 16-VI-1840 (II, n. 164);

— E. Boutens, vanaf 1/2-II-1841 (III, n. 28);

— P. Van Hifte, Marché-aux-Poulets 16, G., vanaf 1-I-1845 (VII, n. 1);

— Idem, rue aux Draps 16, G., vanaf 1-I-1847 (IX, n. 1).

f. Hoofdredacteur :

— V. Letellier;

— A. Neut.

h. Zakencijfer : (6).

IV. Conservatief katholiek opinie- en informatieblad. (7)

(6) J. MALOU, Notice statist. sur les journaux belges, p. 304, berekende dat het blad in 1842 een bruto-inkomen had van 11.044 fr., waarvan het 2.730 fr. aan zegelbelasting moest betalen, hetzij ongeveer 25 %.

(7) Op 19-IV-1839 was het verdrag der XXIV Artikelen ondertekend geworden, waardoor aan het reeds uitgedunde Gentse orangisme elke hoop op een spoedig herstel van de oude toestand werd ontnomen.

Anderzijds was de strijd rondom het liberaal katholicisme wat geluwd. Nieuwe stromingen gaan het nationale politieke leven beheersen; de tijd van het unionisme is voorbij en nieuwe antagonismen zoeken naar een nieuw evenwicht.

In dat kader dient het verschijnen van *L'Organe des Flandres* geïnterpreteerd te worden. In de eerste plaats stond ongetwijfeld de bedoeling voorop de katholieke aanhangers van het orangisme aan te trekken.

In zijn eerste nummer, op 17-VIII-1839 (I, n. 1, p. 2) verklaarde het blad inderdaad :

„Depuis 1830 la ville de Gand a été le théâtre continuel d'une lutte acharnée entre deux opinions extrêmes; chacune de ces deux opinions avait un organe ardent, représentant, exprimant, nous le reconnaissons, tous les désirs, toutes les passions de l'une et de l'autre opinion, toujours prêt à commettre ou à conseiller les fautes vers lesquelles les adhérents de chaque opinion se sentaient poussés. Mais que faisait pendant ce temps le plus grand nombre; que pensaient tous ces industriels actifs qui croient qu'on ne peut arriver au bonheur et à la vertu que par le travail, et qu'ainsi la protection du travail doit être le but des publicistes comme celui de tout gouvernement? Ce qu'ils pensaient! On les entendait gémir, blâmant tantôt le pouvoir qui ne se préoccupait pas assez de l'Industrie, puis blâmant aussi l'opposition qui perdait en disputes et en vaines déclamations le temps qu'elle aurait pu employer à l'étude et à la comparaison des faits pour empêcher les injustices ou les méprises du pouvoir. Pendant neuf ans, on peut le dire, les classes laborieuses de la ville de Gand et de la Flandre, qui veulent qu'on s'occupe de leur bien-être et qui ont quelque droit de l'exiger, car elles supportent les principales charges de l'Etat, elles en font la force, n'ont donc pas eu d'organe. Nous essayerons de leur en servir; avant peu nous saurons si nous avons compris leur vœu”.

Wilde het blad de orangisten op hun terrein ontmoeten en ze aan de *Messenger de Gand* ontrukken, deze van hun kant waren reeds te ver de weg van het liberalisme opgegaan, dan dat zij zich door een bisschoppelijk orgaan zouden laten lijmen. P. LEBROCQUY, Souvenirs..., p. 67, merkte terecht op :

„Un journal, pour réussir à Gand, doit être libéral...”.

L'Organe des Flandres was conservatief katholiek, bestreed de *Journal des Flandres* en leunde vanaf 1841 sterk aan bij de *Journal de Bruxelles* van D. Stas. Dit ontging

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, pp. 316, 317, 318, 320.
- A. VERMEERSCH : De structuur van de belgische pers (1830-1848), pp. 45-49.
- IDEM : De pers en het pauperisme in Vlaanderen (1845-1848), *Bijdr. voor de gesch. der Nederl.*, XIII (1958), pp. 81-100.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, p. 514.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 47-48.
- P. LEBROCQY : Souvenirs d'un ex-journaliste, p. 67.
- H. HAAG : Les origines du catholicisme libéral en Belgique, p. 246.

340. — L'Ouvrier Boulanger. (1912-)

Zie : *De Bakkerijarbeider — L'Ouvrier Boulanger.* (1912-)

341. — Le Parterre. (1882-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1330 : 4-X-1882 (I, n. 3), 11/13-X-1882 (I, n. 5).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 27-IX-1882 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Revue Théâtrale, artistique et littéraire.”

- d. Prijs : 10 ct. per nummer.
- e. Formaat : 42 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 2 × per week (Zo. en Wo.).
- h. Adres : Boulevard Frère-Orban 53, G.

III. a. Eerste nummer : 27-IX-1882.

- Laatst voorhanden nummer : 11/13-X-1882 (I, n. 5).
- e. Drukker : A. De Keukelaere en zoon, Brabantdam 84, G.
- f. Hoofdredacteur : „Nihil”.

niet aan de scherpzinnige Th. Schellinck, die in de *Gazette van Vlaanderen* van 24-V-1843 (II, n. 7, p. 1) zijn confrater typeerde als „... gansch geschoeyd op den leest van het *Journal de Bruxelles*, welk hy dagelyks pluymt. Het is een ministerieel dagblad, hetwelk tot dus verre zyn best heeft gedaen, om al de kabinetten, waervan Lebeau en Rogier geen deel maken, te ondersteunen”.

IV. A-politiek (1) satirisch blad. (2)

342. — (Le) Passe-Partout (Gantois). (3) (1912-1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 16249.56 : 13-I-1912 (I, n. 1), 20-I-1912 (I, n. 2), 27-I-1912 (I, n. 3), 17-II-1912 (I, n. 6), 5-III-1912 (I, n. 12), 16-III-1912 (I, n. ?), 28-III-1912 (I, n. 32), 16-IV-1912 (I, n. 47), 16/17-VI-1912 (I, n. 88), 14-XII-1912 (n. 121), 14-VI-1913 (n. 146) tot 20-XII-1913 (n. 173), 21-III-1914 (n. 186).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 6-I-1912 (prospectus), 13-I-1912 (I, n. 1), 20-I-1912 (I, n. 2), 17-II-1912 (I, n. 6), 6-III-1912 (I, n. 13), 13-VI-1912 (I, n. 85), 7-XII-1912 (n. 120), 2/9-VIII-1913 (n. 153/154).

II. a. Ondertitel :

- „Organe impartial bilingue”, vanaf 20-I-1912 (I, n. 2);
 - „Organe quotidien, impartial bilingue, illustré et gratuit”, vanaf 27-II-1912;
 - „Revue hebdomadaire illustrée, impartiale, littéraire, artistique, mondaine”, vanaf 7-XII-1912 (n. 120);
 - „Revue impartiale, littéraire et illustrée”, vanaf 21-III-1914 (n. 186).
- b. Titeltekening : Wapen van Gent en schrijfveder, vanaf 20-I-1912 (I, n. 2).
- d. Prijs :
- Gratis;
 - 8 F. per jaar, 5 cent. per nummer, op 13-VI-1912 (I, n. 85);

(1) Op 27-IX-1882 (I, n. 1, p. 1) :

„Nos tendances politiques, nous ne les dirons pas, laissant à la perspicacité de nos lecteurs, trop intelligents, le soin de les découvrir; nous leur épargnerons par là, l'étalage pompeux de promesses qui d'ailleurs jamais ne se réalisent...”

(2) Op 27-IX-1882 (I, n. 1, p. 1) :

„Notre position est parfaitement indépendante; nous ne sommes inféodé à aucune administration, à aucune école particulière, à aucune classe de personnes quelle qu'elle soit... De braves gens, ni flamands, ni wallons, — tous auvergnats, — sans colère violente, aimant la joie... et les pommes de terre, se sont réunis et se sont dit : Rions et tâcherons de faire rire; chose difficile que nous essayons! Rire de quoi? Rire de tout.”

(3) „Le ...”, vanaf 7-XII-1912 (n. 120); „... gantois”, vanaf 6-III-1912 (I, n. 13).

- Gratis, vanaf 7-XII-1912 (n. 120);
 - 10 ct. per nummer, vanaf 28-VI-1913 (n. 148);
 - 3 F. per jaar, 10 cent. per nummer, op 21-III-1914 (n. 186)
- e. Formaat :
- 56,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.;
 - 58 × 42 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 17-II-1912 (I, n. 6);
 - 28 × 21 cm., 2 kol., 24 pp., vanaf 7-XII-1912 (n. 120);
 - 32 × 24 cm., 2 kol., 16 pp., vanaf 2/9-VIII-1913 (n. 153/154).
- f. Periodiciteit :
- wekelijks (za.);
 - dagelijks, vanaf 27-II-1912 (I, n. 8); (1)
 - wekelijks (za.), op 7-XII-1912 (n. 120) en verder.
- g. Oplage : „Tirage justifié 5000 exempl.”.
- h. Adres :
- rue de la Corne 14, G.;
 - rue du Parchemin 24, G.; vanaf 17-II-1912 (I, n. 6);
 - rue du Roseau 70, G., vanaf 7-XII-1912 (n. 120);
 - rue des Champs 68, G., vanaf 28-VI-1913 (n. 148).

III. a. Eerste nummer : 13-I-1912. (2)

Laatst voorhanden nummer : 21-III-1914 (n. 186).

d,e. Uitgever-Drukker :

- Agence Générale „Excelsior”;
- Rich. De Bruyne, rue du Parchemin 24, G., vanaf 17-II-1912 (I, n. 6);
- Etabl. Geirnaert-Vandensteene, G., op 6-III-1912 (I, n. 13) en verder;
- Impr. du Passe-Partout, rue du Roseau 70, G., vanaf 7-XII-1912 (n. 120);

(1) Aangekondigd op 17-II-1912 (I, n. 6, p. 1) :

„Pour imprimer rapidement et en caractères toujours neufs, un journal quotidien, il faut recourir aux machines à composer. Le succès du *Passe-Partout* hebdomadaire ayant été sans précédent, la décision de le rendre quotidien a été hâtée et il a fallu d'urgence prendre les dispositions nécessaires. Nos machines „Monoline” sont arrivées et montées; mais l'administration ne voulant pas que le journal paraisse avec des retards, croit sage, pour permettre une mise au point complète, de retarder l'apparition quotidienne jusqu'au mardi 27.

Le numéro de ce jour et celui de samedi prochain, sont donc les derniers du *Passe-Partout* hebdomadaire”.

(2) Dit eerste nummer was voorafgegaan door een prospectus op 6-I-1912.

— Idem, rue des Champs 68, G., vanaf 2/9-VIII-1913
(n. 153/154).

IV. Neutraal, geïllustreerd nieuws- enannoncenblad. (1)

343. — Paters en Nonnen. (1877-1879)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 19848 : 1877-1879, G. 3813 : 1877-1879,
G. 19590.183 : -VI-1878 (I, n. 21).
- Brussel, K.B./F.M. : -VIII-1877 (I, n. 7), -XI-1877
(I, n. 13), -II-1878 (I, n. 16), 2-VIII-1878 (II, n. 2),
4-X-1878 (II, n. 11).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 20-V-1877 (I, n. 1), 22-VI-1877
(I, n. 4), 6-VII-1877 (I, n. 5), -X-1877 (I, n. 10),
-XI-1877 (I, n. 12), -XI-1877 (I, n. 13), -II-1878
(I, n. 16), -IV-1878 (I, n. 19), 26-VII-1878 (II, n. 1),
16-VIII-1878 (II, n. 4), 13-IX-1878 (II, n. 8), 13-XII-1878
(II, n. 20);
C.F. : 20-V-1877 (I, n. 1), -XII-1877 (I, n. 14), -VI-
1878 (I, n. 21), 11-X-1878 (II, n. 12), 22-XI-1878 (II,
n. 17), 6-XII-1878 (II, n. 19),
- Antwerpen, S.B./E. 161149 : 1878.

II. c. Motto : „Van 't ongediert der Papen, verlost ons Vaderland”.

d. Prijs : 10 ct. per nummer.

e. Formaat :

— 38 × 26 cm., 3 kol., 4 pp.;

— 45 × 30 cm., vanaf 26-VII-1878 (II, n. 1).

f. Periodiciteit : 3 × per maand.

g. Oplage : gemiddeld 1.200 in het eerste jaar. (2)

h. Adres : Reep 40, G.

(1) In het prospectus van 6-I-1912 (p. 1) had het blad er op gewezen dat de Gentse agglomeratie van 215.000 inwoners geen enkel geïllustreerd blad bezat, „consacré à l'actualité dans tous les domaines, universitaire, judiciaire, artistique, littéraire, industriel; le fait divers réellement important sera également donné, ainsi que les informations de politique locale, mais sans commentaires dans le sens d'une stricte neutralité”.

(2) Het blad vermeldt immers in mei 1878 (I, n. 20, p. 1) dat tot dan toe ruim 24.000 exemplaren verspreid waren.

III. a. Eerste nummer : 20-V-1877.
Laatste nummer : 31-I-1879 (II, n. 26).
d,e. Uitgever, Drukker : K. De Rycke, Reep 40, G.

IV. Heftig antiklerikaal liberaal spotblad.

V. Bibliografie :

— D. DESTANBERG : De Kiezingen te Gent, pp. 242-244.

344. — Peere Boum! (1884-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1331 : 6-IX-1884 (I, n. 1), 4-X-1884 (I, n. 5).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 6-IX-1884 (I, n. 1), 20-IX-1884 (I, n. 3);

C.F. : 6-IX-1884 (I, n. 1), 11-X-1884 (I, n. 6).

— Antwerpen, S.B./F.V. : 4-X-1884 (I, n. 5).

II. d. Prijs : 5 ct. per nummer.

e. Formaat :

— 37,5 × 27 cm., 3 kol., 4 pp. op 6-IX-1884 (I, n. 1);

— 48,5 × 32 cm., 3 kol., 4 pp. vanaf 20-IX-1884 (I, n. 3).

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres : Begijnenplaats 16, G.

III. a. Eerste nummer : 6-IX-1884.

Laatst voorhanden nummer : 11-X-1884 (I, n. 6).

e. Drukker : Walter Ghesels, Begijnenplaats 16, G.

IV. Antiklerikaal, satirisch blad, opgericht om na de katholieke overwinning in de wetgevende verkiezingen van 1884, de liberale strijd lust levendig te houden.

345. — De Pelikaen. (1851)

Zie : *Gazette van Vlaenderen.* (1842-1843)

346. — Le Petit Forain. (1898-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1332 : 1-V-1898 (I, n. 2), 1-IX-1898 (I, n. 6), 15-X-1898 (I, n. 7), 1-XII-1898 (I, n. 9).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1-V-1898 (I, n. 2), 1-VI-1898 (I, n. 3), 1-VII-1898 (I, n. 4), 15-X-1898 (I, n. 7);
C.F. : 1-VIII-1898 (I, n. 5).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 15-X-1898 (I, n. 7).

II. a. Ondertitel :

- „Journal amusant”;
- „Journal littéraire, humoristique et satirique” vanaf 1-VII-1898 (I, n. 4).

d. Prijs : 1 F. per jaar.

e. Formaat :

- 28 × 22 cm., 3 kol., 4 pp. op 1-V-1898 (I, n. 2);
- 32,5 × 25 cm., 3 kol., 4 pp. op 1-VI-1898 (I, n. 3);
- 36,5 × 27 cm., 3 kol., 4 pp. vanaf 1-VII-1898 (I, n. 4);
- 50 × 32 cm., 3 kol., 4 pp. vanaf 1-XII-1898 (I, n. 9).

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : Plaine St-Pierre 45, G.

III. a. Eerste nummer : 1-IV-1898.

Laatst voorhanden nummer : 1-XII-1898 (I, n. 9). (1)

e. Drukker :

- F. et R. Buyck, rue St-Georges 45, G.
- A. Vandeweghe, rue du Pont Madou 13, G., vanaf 1-XII-1898 (I, n. 9).

f. Hoofdredacteur :

- Pierre Spitzner;
- Monté Leone, vanaf 1-VIII-1898 (I, n. 5).

IV. A-politiek, satirisch verenigingsblad.

(1) In *Rép. gén. de la Presse belge* 1904, p. 174 wordt nog een halfmaandelijkse *Petit forain* belge als te Gent verschijnend vermeld. Gaat het hier om hetzelfde blad?

347. — *Petites Affiches de Gand.* (1841)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1333 : 19-VIII-1841 (I, n. 24).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 27-VI-1841 (I, n. 9).

II. a. Ondertitel : „Paraissant le Dimanche et le Jeudi”.

- d. Prijs : 6 F. per jaar.
- e. Formaat : 38,5 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 2 × per week (zo. en do.).
- h. Adres : Rue de Bruges 35, G.

III. a. Eerste nummer : 1-VI-1841. (1)

- Eerst voorhanden nummer : 27-VI-1841 (I, n. 9).
- Laatst voorhanden nummer : 19-VIII-1841 (I, n. 24).
- Laatste nummer : 1-IX-1841. (2)

d,e. Uitgever, Drukker : Th. Impens, rue de Bruges 35, G.

IV. A-politiek nieuws- en annoncenblad.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibliogr. Gant.*, V, p. 294.
- A. WARZÉE : *Les journaux de la Flandre Orientale*, p. 514.
- J. VERSTRAELEN : *De katholieke pers te Gent*, p. 46.

348. — *Les Petites Nouvelles.* (1882-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 659 : 8-VII-1882 (I, n. 1), 24-XI-1882 (I, n. 83).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 8-VII-1882 (I, n. 1), 30-VII-1882 (I, n. 10), 11-XII-1882 (I, n. 97);
C.F. : 8-VII-1882 (I, n. 1), 28-VII-1882 (I, n. 9), 25-X-1882 (I, n. 58).

(1) Volgens F. VANDERHAEGEN, *o.c.*, V, p. 294. A. WARZÉE vermeldt 16-V-1841 als stichtingsdatum (*o.c.*, p. 514).

(2) Volgens A. WARZÉE (*o.c.*, l. c.) en J. VERSTRAELEN (*o.c.*, p. 46).

II. d. Prijs :

— 4 F. per jaar; 2 ct. per nummer.

— 6 F. per jaar, vanaf 25-X-1882 (I, n. 58).

e. Formaat : 42,5 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit :

— 3 × per week.

— dagelijks, vanaf 25-X-1882 (I, n. 58).

h. Adres : Rue digue de Brabant 84, G.

III. a. Eerste nummer : 8-VII-1882.

Laatst voorhanden nummer : 11-XII-1882 (I, n. 97).

e. Drukker : A. De Keukelaere, Rue digue de Brabant 84, G.

IV. A-politiek, informatie- enannoncenblad. (1)

349. — Le Peuple Gantois. (1914)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 125 : 13-IX-1914, 14-IX-1914, 15-IX-1914,
14-X-1914.

— Brussel, M.I.P./C.F. : 1-X-1914.

II. d. Prijs : 5 cent. per nummer.

e. Formaat : 54,5 × 38 cm., 5 kol., 2 pp.

f. Periodiciteit : ?

h. Adres : rue Haut-Port 29, G.

III. a. Eerst voorhanden nummer : 13-IX-1914. (2)

Laatst voorhanden nummer : 14-X-1914.

(1) Op 8-VII-1882 (I, n. 1, p. 1) :

„Les intérêts sociaux exigent la publication de journaux, qui sont l'écho de tout ce qui se passe en Belgique comme à l'Etranger. Jusqu'ici la classe bourgeoise n'a eu dans son sein aucun journal à même de lui fournir pour un prix modique les grandes nouvelles de la ville et des pays limitrophes. Nous publions aujourd'hui dans ce but : *Les petites Nouvelles* espérant que par la modicité du prix d'abonnement et l'utilité des articles qu'il renfermera, il trouvera bon accueil parmi le public. Exempt de tout caractère politique, il constituera pour les familles une récréation en leur offrant un feuilleton recherché et en les initiant aux grands faits; quant aux négociants il servira d'interprète pour la propagande de leur commerce, en insérant des annonces à des prix exceptionnellement avantageux.”

(2) De afleveringen dragen geen volgnummer.

d,e. Uitgever, Drukker : Samenw. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort
29, G.

IV. Socialistisch informatieblad. (1)

350. — Pierlala. (1857)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 380 : 1857 (I, n. 1-5).
- Gent, S.H.G./He. 70 : 27-XI-1857 (I, n. 1), 7-XII-1857 (I, n. 5).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 27-XI-1857 (I, n. 1), 1-XII-1857 (I, n. 2), 4-XII-1857 (I, n. 3), 6-XII-1857 (I, n. 4);
C.F. : 27-XI-1857 (I, n. 1).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 27-XI-1857 (I, n. 1).

II. b. Titeltekening : een nar.

c. Motto :

„Voor Godsdienst en Vaderland!
God is gediend met eenen blyden geest!
Wacht u van de vuiltongen!!!”

d. Prijs : 4 cent. per nummer.

e. Formaat : 40 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : onregelmatig.

h. Adres : „Alle mededeelingen en brieven moeten vrachtvrij
op het kerkhof toegezonden worden”.

III. a. Eerste nummer : 27-XI-1857.

Laatste nummer : 7-XII-1857.

d,e. Uitgever, Drukker : J. L. De Keukelaere, Ridderstraat 2, G.

IV. Katholiek satirisch blad, uitgegeven om *Baes Kimpe* (1857-1859)
te bestrijden. Het verdween bij de katholieke nederlaag in de
wetgevende verkiezingen van 10-XII-1857. (2)

(1) Wellicht een uitgave van het Brusselse blad „Le Peuple” dat omwille van de oorlogs-
omstandigheden Brussel had moeten verlaten.

(2) En niet de gemeentelijke, zoals F. VANDER HAEGHEN meent (*o.c.*, V, p. 320).

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gantoise, V, p. 320.
- D. DESTANBERG : De Kiezingen te Gent, pp. 167-169.

351. — Le Placier. (1862-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1334 : 7-XII-1862 (I, n. 5).
- II. a. Ondertitel : „Journal hebdomadaire. Annonces et avis divers”.
d. Prijs : 6 F. per jaar.
e. Formaat : 38 × 29 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
g. Oplage : 1500.
f. Adres : Rempart des Chaudronniers 3, G.
- III. a. Eerste nummer : 9-XI-1862 (?).
Enig voorhanden nummer : 7-XII-1862 (I, n. 5).
d,e. Uitgever, Drukker : I.F. Siéron, G.
- IV. A-politiek annoncenblad.

352. — La Plage. (1882-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1335 : 2-VII-1882 (I, n. 1), 13-VIII-1882 (I, n. 7).
- II. a. Ondertitel : „Journal mondain”.
b. Titeltekening : strandzicht.
d. Prijs : 5 F per jaar, 20 cent. per nummer.
e. Formaat :
— 48 × 32 cm., 3 kol., 8 pp.;
— 41 × 29 cm., 3 kol., 12 pp., op 13-VIII-1882 (I, n. 7).
f. Periodiciteit : wekelijks in juli en september, dagelijks in augustus.
h. Adres : Place du Béguinage 16, G.

- III. a. Eerste nummer : 2-VII-1882.
 Laatste voorhanden nummer : 13-VIII-1882 (I, n. 7).
 d,e. Uitgever, Drukker : H. Janssen, Place du Béguinage 16, G.
 g. Medewerker : Georges Rodenbach.
- IV. A-politiek informatieblad van het kustleven en gespecialiseerd
 annoucenblad.

353. — De Plantenbeurs van Vlaanderen. (1902-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1513 : 6-IX-1902 (I, n. 8), 25-III-1911 (X, n. 12), 3-I-1914 (XIII, n. ?).
 - Brussel, K.B./F.M. : 29-IV-1911 (X, n. 17).
- II. a. Ondertitel : „Annoncenblad van den Bloemistenbond
 „De Eendracht” gevestigd te St. Amandsberg”.
- d. Prijs : gratis.
- e. Formaat :
- 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 27,5 × 18,5 cm., 2 kol., 12 pp., in 1914 (jg. XIII).
- f. Periodiciteit :
- maandelijks;
 - wekelijks (za.), in 1911 (jg. X).
- g. Oplage : 1.000 nummers.
- h. Adres : als drukker.
- III. a. Eerste nummer : 1902.
 Eerst voorhanden nummer : 6-IX-1902 (I, n. 8).
 Laatste voorhanden nummer : 3-I-1914 (XIII, n. ?).
- d,e. Uitgever, Drukker : Snoeck-Cools, St-Amandsberg.
- IV. Gespecialiseerd annoucenblad.

354. — Politieblad. (1900-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1337 : -III-1900 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -IV-1900 (I, n. 2).
- Antwerpen, S.B./F.V. : -IV-1900 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van alle Politiebedienden”.

- c. Motto : „Werkers met of zonder uniform, vereenigt U! — Geene verbeteringen zijn te bekomen zonder strijd, den strijd is niet mogelijk zonder vereeniging!”
- d. Prijs : 1,25 F. per jaar, 10 ct. per nummer.
- e. Formaat : 36 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Vlaanderenstraat 3, G.

III. a. Eerste nummer : -III-1900.

- Laatst voorhanden nummer : -IV-1900 (I, n. 2).
- d. Uitgever : J. Devynck, Vlaanderenstraat 3, G. (1)
- e. Drukker : F. De Meyer, Vlaanderenstraat 3, G.

IV. Socialistisch strijdblad voor politieagenten. (2)

355. — Le Port de Gand. (1873-1874)

Zie : *De Haven van Gent — Le Port de Gand.* (1873-1874).

356. — La Presse des Flandres. (1861-1862)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 95 : 1861-1862.

(1) Uit de inhoud van het blad van -III-1900 (I, n, 1, p. 4) blijkt dat deze uit het politiecorps was geschorst.

(2) In -IV-1900 (I, n. 2, p. 1) : „ . . . Zeker wordt de politie ook gebezigd voor eene rol die wij afkeuren, namelijk om de werkstakers of de manifestanten op de hielen te zitten en geheel weinig om de fabrikanten te knippen, die de werkerswetten overtreden. Wij betreuren het, maar wrijven het feit ten schuld niet aan aan het policiekorps, maar wel de besturende bourgeoisie, die er de hooge hand op heeft.”

- Brussel, K.B./J.B. 246 : 1861-1862.
- Brussel, M.I.P./C.B. : 10-III-1861 (I, n. 1), 11/12-III-1861 (I, n. 2);
C.F. : 22-II-1862 (II, n. 52).

II. a. Ondertitel :

- „Journal quotidien”, vanaf 7-IV-1861 (I, n. 27);
- „Journal quotidien de Gand”, vanaf 16-XI-1861 (I, n. 245)

d. Prijs : 18 F. per jaar.

e. Formaat :

- 50 × 34 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 4 kol., vanaf 31-III-1861 (I, n. 21);
- 59,5 × 42 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 16-XI-1861 (I, n. 245).

f. Periodiciteit : 6 × per week.

h. Adres :

- Galerie Vanderdonckt 4, G.;
- Rue du Soleil 7, G., vanaf 21-II-1862 (II, n. 51).

III. a. Eerste nummer : 10-III-1861.

Laatste nummer : 12-VII-1862 (II, n. 189).

d,e. Drukker, Uitgever : P. Cagny.

f. Hoofdredacteur : Gustave Lemaire, tot november 1861. (1)

IV. Liberaal opinie- en informatieblad, dat partijpolemieken zoveel mogelijk vermeed (2) en zich op een onpartijdige berichtgeving toelagde.

(1) Bij de vergroting van het blad op 16-XI-1861 (I, n. 245), werd aan de lezers medegedeeld (p. 1) :

„A dater de ce jour, et pour cause d'agrandissement, il est constitué une nouvelle société pour la publication de la *Presse des Flandres*. Le personnel de la rédaction et de l'administration est complètement changé”.

(2) Zo schreef het blad op 16-XI-1861 (I, n. 245, p. 1) :

„*La Presse des Flandres* reste l'organe du libéralisme indépendant dans les provinces flamandes et particulièrement dans l'arrondissement de Gand. (...) Si nous entendons défendre l'esprit et le développement de nos institutions envers et contre tous, même contre nos amis égarés ou prévenus, ce n'est assurément pas pour laisser fausser l'un ou entraver l'autre par ceux qui leur livrent une guerre sourde ou ouverte. Cependant, tout en nous opposant aux empiètements inconstitutionnels d'une certaine fraction du clergé et du parti clérical qui ne veut être ni de son temps ni de son pays, comme par le passé, nous fermerons nos colonnes aux scandales religieux sur lesquels certaines feuilles plus ou moins libérales spéculent dans un intérêt de parti mal entendu. Nous avons toujours estimé que c'était là démoraliser les masses sous prétexte de les éclairer. Triste et stérile politique au reste qui prétend assurer le triomphe de la vérité politique aux dépens de la morale publique!” In het editoriaal van het eerste

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : Bibl. Gant., V, p. 316.

357. — Le Progrès de la Brasserie. (1893-)

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1893 (I), -VI-1893 (I);
C.F. : -I-1894 (III).

II. a. Ondertitel : „Revue technique, donnant dans chaque numéro le résumé des inventions nouvelles qui intéressent l'industrie de la Brasserie”.

d. Prijs : ?

e. Formaat : 50 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres :

— Marché aux Oiseaux 6, G.;

— Boulevard Frère-Orban 88, G. vanaf -I-1894 (III).

III. a. Eerste nummer : -I-1893 (?)

Laatst voorhanden nummer : -I-1894 (III).

e. Drukker : A. Vandeweghe, rue Savaen 57, G.

f. Hoofdredacteur :

— L. H. Roissard, Marché aux Oiseaux 6, G.;

— L. H. Roissard, Boulevard Frère-Orban 88, G. vanaf
-I-1894 (III).

IV. A-politiek, vak- en annoncenblad.

nummer op 10-III-1861 (p. 1) had de redactie reeds haar overtuiging uitgedrukt dat „Les éternelles redites des luttes religieuses, fatigantes pour le lecteur, ont eu pour résultat le plus clair jusqu'ici de voiler, sous des phrases sans portée sérieuse, la faiblesse des médiocrités politiques se faufilant dans l'urne électorale à la faveur du bruit qui étourdit le public. Dès lors après avoir déclaré que nos principes sont ceux de 1830 complétés au point de vue religieux par ceux de 1789, nous ajoutons que partisans des cultes libres dans le temple mais en dehors de l'action politique où ils n'ont point à intervenir, nous ne nous déciderons à aucun prix à entrer dans des discussions irritantes et scandaleuses; ni à triompher d'immoralités qu'il faut taire pour l'honneur d'un pays et de la civilisation. Le libéralisme véritable est trop haut placé, selon nous, pour qu'il ait besoin de se grandir par un piédestal malpropre”.

358. — **Le Progrès de l'Industrie.** (1872-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./Spec. 5027 : -IV-1872 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Publication mensuelle gratuite”.
d. Prijs : gratis.
e. Formaat : 27,5 × 19 cm., 24 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
g. Oplage : 10.000.
h. Adres : Rue van Wittenberghe 19, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -IV-1872 (I, n.1).
e. Drukker : Eug. Vanderhaeghen, Rue des Champs 66, G.
f. Hoofdredactie : C. W. F. Falkenburg, E. R. Holländer.
- IV. Gespecialiseerdannoncenblad.

359. — **Le Progrès Industriel.** (1905-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./Spec. 5057 : 15-X-1905 (I, n. 1), 15-XII-1905 (I, n. 3).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 15-X-1905 (I, n. 1);
C.F. : 1-V-1906 (II, n. 7).
— Brussel, K.B./F.M. : 1-II-1906 (II, n. 4).
- II. a. Ondertitel : „Revue Encyclopédique Technique”.
d. Prijs : 2.50 F. per jaar, 30 ct. per nummer.
e. Formaat : 32 × 24,5 cm., 2 kol., 16 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres :
— Rue Neuve Saint-Pierre 5, G. op 15-X-1905 (I, n. 1);
— Rue de Gendbrugge 144, Mont-St-Amand-lez-Gand, op 15-XII-1905 (I, n. 3);
— Chaussée de Bruxelles 92, G., op 1-V-1906 (II, n. 7).

- III. a. Eerste nummer : 15-X-1905.
 Laatste voorhanden nummer : 1-V-1906 (II, n. 7). (1)
 e. Drukker :
 — F. Meyer-Van Loo, G., op 15-X-1905 (I, n. 1);
 — Ad. Hoste, rue du Calvaire 21-23, G., vanaf 1-II-1906
 (II, n. 4).
- IV. A-politiek, technisch enannoncenblad.

360. — De Progressisten-Kring. (1875)

Zie : *Le Cercle Progressiste*. (1874-1875)

361. — Propagande Coopérative. (1867-)

Zie : *Verspreiding der Samenwerking*. (1867-)

362. — La Propagande Libérale. (1869)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 2373, G. 2374 : n. 1-10, 13.
 — Brussel, M.I.P./C.B. : n. 13;
 C.F. : n. 1, 7.

- II. c. Motto : „L'éducation doit triompher de la superstition,
 comme la lumière dissipe les ténèbres”.
 d. Prijs : wellicht gratis.
 e. Formaat : 37 × 26 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : ?
 h. Adres : Passage Vanderdonck 4, G.

(1) Nog vermeld in *Ann. gén. de la Presse belge*, 1909, p. 278 met het adres : rue Neuve St-Pierre 5, G.

- III. a. Stichtingsdatum : tussen 20 en 27-IX-1869. (1)
 d.e. Uitgever, Drukker : Em. Vandermeulen, Passage Vanderdonk 4, G.
- IV. Blad, dat zich heftig keert, niet enkel tegen de Kerk, doch tegen elke vorm van godsdienst. (2)

363. — Protocole Jakobs. (1798-1800)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./G. 3641, 3642, 3643, 3644, (Coll. F. Vander Haeghen).
- II. a. Volledige titel :
 — „Het eerste boek der Protocole Jakobs, Soone Johans, Soone Balthazars, die de Vryheyd der Gaulen ende de goede uytvoering hunner Wetten liefheeft.”
 — „Tweede Protocole Jacobs.....” (II, n. 1).
- d. Prijs : niet vermeld.
 e. Formaat : 17 × 11 cm., 16 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks.
 h. Adres : „tot Ghend, bi Emm. t'Servrancx, ontrent de Dulle Griete, 't groot Kanon”.
- III. a. Eerste nummer : ? — 1798.
 Laatste nummer : ? — 1800 (III, n. 12).
 Samen 3 dln. van 13, 13 en 12 niet-gedateerde afleveringen. (3)
 d.e. Uitgever, Drukker : E.-A. t'Servrancx. (4)
 f. Opsteller : J.-J. Antheunis. (5)

(1) Zoals blijkt uit de datering van correspondentie, opgenomen in de nrs. 1 en 2. De afleveringen zelf zijn niet gedateerd.

In totaal verschenen 13 nummers, waarschijnlijk tot rond 8-XII-1869, begin van het Vatikaans Concilie, aan de voorbereiding waarvan het blad verschillende artikels wijdt.

(2) Wellicht uitgaande van de Gentse vrijmetselaarsloges. Het blad geeft regelmatig nieuws over de vrijmetselarij.

(3) De 3 delen werden 3 maal uitgegeven (cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, p. 365).

(4) Emmanuel-Antoine 't Servrancx, die in 1792-1793 reeds het „*Dagelyks nieuws van Vader (Klokke) Roeland(t)*” uitgaf. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., V, p. 394).

(5) Over Jacob-Jan Antheunis, die in 1800, eveneens bij E.-A. t'Servrancx, een vertaling publiceerde van de „Constitutie der Fransche republiek” (cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, p. 365). Zie verder : BLOMMAERT : Nederduitsche schrijvers van Gent, pp. 382-386 en J. O. DE VIGNE : De Zuidnederlandsche schrijvers van het tijdstip der Fransche overheersching, pp. 37-39.

IV. Satirisch blad, dat in een bijbelse stijl de commissarissen van het Franse bestuur, Du Bosch en J. Bernaert, de griffier J. Impens, e.a., alsook Karel Broeckaert, opsteller van *De Sysse-Panne* over de hekel haalt. Ondanks de republikeinse gezindheid van de opsteller, bevat het blad heftige aanvallen tegen de conscriptie en tegen de wreedheid waarmee de „Brigands” behandeld werden.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., IV, pp. 364-365, 415.
- V. FRIS : Bibliogr. de l'histoire de Gand, p. 160.
- J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, p. 277.
- PH. BLOMMAERT : De Nederduitsche schrijvers van Gent, pp. 382-386.
- J. O. DE VIGNE : De Zuidnederlandsche schrijvers van het tijdstip der Fransche overheersching, pp. 37-39.

364. — **La Publicité.** (1905-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1345 : 18-XI-1905 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Journal-Gazet; organe de la Classe laborieuse, du Commerce et de l'Industrie. — Tolk der werkklassen, Nijverheid en Handel.”

d. Prijs : 2,50 F. per jaar.

e. Formaat : 35 × 22 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : „paraissant le mercredi et le samedi de chaque semaine”.

g. Oplage : 5.000.

h. Adres : rue Haute 84, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 18-XI-1905.

e. Drukker : J. Pauwels-Reynaert, Marché au Fil 17, G.

IV. A-politiek annoncenblad.

365. — La Publicité Économique. (1902-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1346 : 17-IX-1902 (n. 4).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 3-XI-1902 (n. 11).

II. d. Prijs : gratis. (1)

- e. Formaat : 54,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 2 × per week.
- h. Adres :
 - Rue des Dominicains 5, G.;
 - Rue Haute 98, G., op 3-XI-1902 (n. 11).

III. a. Eerst voorhanden nummer : 17-IX-1902 (n. 4).

Laatst voorhanden nummer : 3-XI-1902 (n. 11).

d. Uitgever :

- H. Heyse, rue des Dominicains 5, G.;
- H. Heyse, rue Haute 86, G., op 3-XI-1902 (n. 11).

e. Drukker : Alb. Hulpliau, rue Basse 3, G.

IV. Annoncenblad.

366. — 'T Rabot. (1906-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1348 : -XI-1906 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -XI-1906 (I, n. 1);
C.F. : -XII-1906 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Katholiek orgaan der wijk van S. Jozef.”

c. Motto : „Godsdienst — Huisgezin — Eigendom.”

d. Prijs : 1 F. per jaar.

e. Formaat : 36,5 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : Hoppestraat 25^a, G.

(1) „Journal B-Hebdomadaire distribué gratuitement dans la Ville de Gand et ses environs.”

- III. a. Eerste nummer : -XI-1906.
 Laatste voorhanden nummer : -XII-1906 (I, n. 2).
 d,e. Uitgever-drukker : H. Lippens, Hoppestraat 25⁴, G.
- IV. Katholiek wijkblad met antiliberaal en antisocialistische polemieken.

367. — De Radikaal. (1912-1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./P. 3101 : 1912 (I, n. 1, 4, 6, 8, 11, 12),
 1913 (II, n. 4, 5/6/7, 8/9, 10, 11, 12),
 1914 (III, n. 2, 3, 4/5).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1912 (I, n. 1);
 C.F. : -II-1912 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van den Vooruitstrevend Liberalen Kring van het arrondissement Gent-Eekloo”.

- d. Prijs : 1 F. per jaar, 10 cent per nummer.
 e. Formaat : 30 × 23 cm., 2 kol., 8 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 h. Adres : Walpoortbrugstraat 13, G.

III. a. Eerste nummer : -I-1912.

- Laatste nummer : -IV/V-1914 (III, n. 4/5).
 e. Drukker : A. De Backer, Ottergemschensteenweg 139, G.

IV. Liberaal progressistisch strijdblad. (1)

(1) In -I-1912 (I, n. 1, p. 1) :

„Misschien zal eens iemand de geschiedenis schrijven van dat groepje progressisten, dat, uit de liberale partij verwijderd, zich in 't hoofd zette de oude, groote liberale partij tot inkeer te brengen en door haar politieke handelwijze, diegenen, welke van geene verzoening en van geen toenadering tusschen liberale burgers en socialistisch werkers wilden hooren, er toe te brengen dat zij hunne zienswijze zouden aanvaarden.

Wij weten niet of die historie ooit zal worden gemaakt, maar als zij tot stand komt, weten wij op voorhand dat zij niet alleen een zaakrijke bladzijde zal wezen van de geschiedenis der Gentsche politiek, maar ook een voorbeeld van hetgeen in het algemeen kan bereikt worden door den kalmen, vasten, taaien wil van enkelen.

En indien wij bij den aanvang eener nieuwe onderneming het verleden overschouwen, is het niet om er op te roemen, maar alleen om er te kunnen vaststellen, dat, in den langen, zwaren strijd, dien wij geleverd hebben, er tusschen

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1349 : -XI-1895 (? n. 1), -X-1901 (VI, n. 72), -VI-1906 (XI, n. 128).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -XI-1895 (? n. 1), -III-1900 (V, n. 6);
C.F. : -XI-1895 (? n. 1) -VIII-1896 (? n. 10);
V.H. : -III-1896 (? n. 5).
- Antwerpen, S.B./F.V. : -I-1896 (? n. 3) -II-1900 (V n. 4).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van den Gewestelijken Vrijdenkersbond van Noord-België.”

- c. Motto : Waar wetenschap begint, eindigt geloof. (Laurent)
— De ziel is niets anders dan de werkzaamheid der hersenen. (Broussais).

d. Prijs : 0,75 F. per jaar; 5 ct. per nummer.

e. Formaat : 51 × 35 cm. 4 kol. 4 pp. (1)

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres :

- Boomgaardstraat 29, G. in -XI-1895 (? n. 1).
- Van Caeneghemstraat 21, G. vanaf -III-1896 (? n. 5).
- „De Rede”, Bijlokenvest, G. in -III-1900 (V, n. 6).
- „De Rede” Hoogpoort 29 G. in -VI-1906 (XI, n. 128).

III. a. Eerste nummer : -XI-1895.

Laatst voorhanden nummer : -VI-1906 (XI, n. 128) (2).

de radikalen van Gent zulke innige banden van vriendschap zijn ontstaan, die den wensch deden vooruitzetten de betrekkingen nauwer en standvastiger te maken.

Ook werd gewezen op de noodzakelijkheid onze gedachten te doen doordringen in zekere middens van stad en buiten, waar zij met een weinig moeite van onzentwege gereedelijk zouden aanvaard worden.

Daarenboven schijnt het ons onontbeerlijk dat in eene Vlaamsche stad, te midden van een Vlaamsch land, er eene voortdurende propaganda dient gevoerd te worden in de Vlaamsche taal in 't belang der vooruitstrevende gedachten en ten voordeele van het Vlaamsche volk.

Van daar de noodzakelijkheid van ons orgaan”.

(1) Op 1-VIII-1910 (XIII, n. 176) heeft het blad een nieuw formaat gekregen. Cfr. *Le Fureteur*, VII (1910) p. 84.

(2) Nog vermeld in „*Ann. de la Presse belge*”, 1910-11' p. 245.

d e. Uitgever, Drukker :

— J. Reyniers, Boomgaardstraat 29, G.;

— J. Reyniers, Slijpstraat 72, G. in -III-1900 (V, n. 6).

IV. Propagandablad van de (Socialistische) Vrijdenkersbond.

369. — Regeling van den Arbeid. (1904-)

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.B. : -II-1904 (n. 1).

II. *a.* Ondertitel : „Propagandablad uitgegeven door de comissie der Socialistische Vakvereenigingen, tot het verkrijgen van de vermindering der werkuren.”

c. Motto : „De menschen dienen niet om de voortbrengselen, maar de voortbrengselen ten voordeele der menschen — Lange werkdagen en kleine loonen gaan samen, zij zijn de kentekens van verslaving en verval der volkeren.”

d. Prijs : gratis.

e. Formaat : 42 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : ?

h. Adres : „Ons Huis” Vrijdagmarkt, G.

III. *a.* Eerste en enig voorhanden nummer : -II-1904.

d,e. Uitgever, Drukker : Ed. Stautemas, St-Jacobsnieuwstraat 4, G.

IV. Socialistisch strijdblad.

370. — Regterlyke Kronyk. (1863-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 674 : 15-IV-1863 (I, n. 1), 24-IV-1863 (I, n. 5), 26-IV-1863 (I, n. 6), 6-V-1863 (I, n. 8), 24-IV-1863 (I, n. 5).

— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 15-IV-1863 (I, n. 1).

— Antwerpen, S.B./F.V. : 23-IV-1863 (I, n. 4).

- II. d. Prijs : 10 ct. per nummer.
 e. Formaat : 42 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : „verschynende op onbepaalde dagen”.
 h. Adres : Brabantstraat 1, G.
- III. a. Eerste nummer : 15-IV-1863.
 Laatst voorhanden nummer : 6-V-1863 (I, n. 8) (1).
 e. Drukker : F. La Fontaine, G.
 g. Medewerkers : „Ieder nummer behelst twee of meer welgelijkende portretten op steen getekend door Florimond van Loo.”
- IV. A-politiek informatieblad uitsluitend gewijd aan proceszaken.

371. — De Reidsduif. (1876-)

I. Bewaarplaats : Gent, U.B./J. 104 : 1876-1913 (I-XXVII), behalve 1882 (VI).

- II. a. Ondertitel :
 — „Weekblad voor Duiven-Maatschappijen en Liefhebbers”;
 — „Weekblad voor Duivenliefhebberij”, vanaf 6-I-1883 (VII, n. 1).
- d. Prijs : 5 F. per jaar, 15 cent. per nummer.
 e. Formaat :
 — 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.;
 — 45,5 × 32 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 6-I-1894 (XVIII, n. 1); (2)
 — 54 × 36 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 26-III-1904 (XXVIII, n. 13). (3)

(1) Volgens F. DE POTTER, Vlaamsche Bibliographie, p. 757, verscheen het laatste nummer (I, n. 10) op 27-V-1863.

(2) 's Zomers telt het blad 6 pp. en heel dikwijls 8 pp.

(3) Op 26-III-1904 (XXVIII, n. 13, p. 1) :

„De Reidsduif zit heden in een nieuw pakje. Onze lezers zullen er aan zien dat wij ons geene moeite ontzien om hen behoorlijk te dienen. De liefhebberij vergroot, het oudste blad van België — *De Reidsduif* — groeit mede en wil niet achterblijven om in alles gelijken tred te houden met de liefhebberij.

Die vergrooting geschiedt zonder prijsverhooging. De prijs blijft altijd gelijk en met den zomer, als het noodig blijkt, zullen zooals gewoonte de noodige bijvoegsels verschijnen zooveel als de dienst der vluchten en bekendmakingen dit zal vereischen”.

- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- g. Oplage : zeer hoog. (1)
- h. Adres :
 - Oudburg 30, G.;
 - Keizerkarelstraat 101, G., vanaf 4-IX-1886 (X, n. 36);
 - Keizerkarelstraat 99, G., vanaf 3-I-1891 (XV, n. 1);
 - Lange Violettenstraat 23, G., vanaf 26-X-1895 (XIX, n. 43);
 - Oud Burcht 32, G., vanaf 4-IV-1908 (XXXII, n. 14).

- III. a. Eerste nummer : 17-XII-1876.
 Laatst voorhanden nummer : 28-XI-1913 (XXXVII, n. 48)
- b,c,d,e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : H. Stepman, Oudburg 30, G. (etc.).
- f. Hoofdredacteur :
 - H. Stepman;
 - Flor. Van de Walle, vanaf 14-XII-1912 (XXXVI, n. 50).

IV. A-politiek sportblad.

372. — Le Réveil de Gand. (1841)

- I. Bewaarplaats :
 - Gent, U.B./J. 358 : 1841 (I, n. 1-57, 59-143, 145-148, 151-182).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 25-VI-1841 (I, n. 70).
- II. a. Ondertitel : „Journal des intérêts positifs”.
 d. Prijs : niet vermeld.
 e. Formaat : 42 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : dagelijks.
 g. Oplage : 215 abonn. (2)

(1) Volgens *Gent Voorwaarts*, op 31-XII-1899 (II, n. 45/46, p. 9), het meest verspreide duivenliefhebbersblad van het land.

(2) Cfr. J. MALOU, Notice stat. sur les journaux belges, p. 283.

P. LEBROCQUY, Souvenirs..., pp. 89 en 91, vermeldt dat het blad na drie maanden 300 abonneementen telde, waarvan er op het einde van het tweede trimester meer dan 100 afvielen.

h. Adres :

— Rue des Champs 91, G.;

— Rue du Gouvernement 6, G., vanaf 14/15-VI-1841
(I, n. 59/60).

III. a. Eerste nummer : 17-IV-1841.

Laatste nummer : 15-X-1841 (I, n. 182). (1)

b,c,d,f. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Hoofdredacteur : P.
Lebrocqy, G. (2)

(1) Op 15-X-1841 (I, n. 182, p. 1) :

„A partir de demain *Le Réveil* cesse de paraître”.

A. WARZÉE kende het blad slechts tot op 2-X-1841 (o.c., p. 514). Terloops zij er op gewezen dat F. VANDER HAEGHEN het blad niet vermeldt in zijn *Bibl. Gand*.

P. Lebrocqy schrijft het verdwijnen van zijn blad toe aan het feit dat hij alleen er de volle last van te dragen had en aldus niet in staat was de stijl ervan te verzorgen (*Souvenirs*, p. 91 : „Il tomba comme production littéraire médiocre ou même mauvaise”) Doch er was een belangrijker reden. „Condamné à la peine du Froment...” (*Souvenirs*, p. 91), had P. Lebrocqy de heftigste aanvallen te verduren vanwege de *Messenger de Gand*. Dat deze ook zijn privaat leven betroffen, lag in de gewoonten van de tijd. Was hijzelf bereid ze te verdragen en te beantwoorden, zijn familie daarentegen werd erdoor in grote verlegenheid gebracht. Cfr. de brieven die P. Lebrocqy schreef aan Charles Froment, *Souvenirs*, pp. 129-139.

(2) Pierre Lebrocqy (1797-1864) is een van de meest boeiende persoonlijkheden uit de geschiedenis van de gentse pers. Begaaft met een onmiskenbaar literair talent trok hij al zeer vlug de aandacht op zich.

In 1820 debuteerde hij aan het *Letter- en Staatkundig Dagblad*, werkte in 1821 mee aan de *Journal de Gand*, vergezelde diens redacteur, de fransman Ch. Froment, naar Brussel voor de redactie van de *Courrier des Pays-Bas* en de *Sentinelles du royaume des Pays-Bas* en keerde in 1825 terug naar Gent. Hij behaalt er zijn diploma van doctor in de rechten en stelt latijnse doctoraatsverhandelingen op, die door minder begaafde studenten „summa cum laude” verdedigd werden.

In 1829 werkt hij opnieuw mee aan de *Journal de Gand* en aan de *Brusselse National van Libry-Bagnano*. Na de plundering van de werkhouding van de *Messenger de Gand* op 5-II-1831 hervat hij alleen de publicatie van het orangistisch orgaan, doch moet spoedig daarop de wijk nemen.

Van 1832 tot 1838 is hij hoofdredacteur van de *Journal du Commerce* te Antwerpen. Toen dit blad zijn orangistische strekking moest prijsgeven, keerde P. Lebrocqy naar Gent terug om er M. de Brialmont te vervangen als hoofdredacteur van de *Messenger de Gand*. Toen hij, na 1839, de zinloosheid van het orangisme geleidelijk had ingezien, stichtte hij in 1841 de *Réveil de Gand*.

Ontgoocheld door de tegenslag en door de tegenkanting van zijn vroegere vrienden, gaat hij zich aan de taalstudie wijden en werpt hij zich op als een der grondleggers van de ontlukende Vlaamse beweging, zozeer dat hem in 1846 de eerste leergang van Nederlandse taalkunde aan de Gentse universiteit wordt opgedragen. Om den brode wordt hij in 1848 hoofdredacteur van het Brugse blad *La Patrie*. Wanneer dit echter in 1851 door A. Neut wordt opgekocht, trekt P. Lebrocqy zich voorgoed uit het openbare leven terug en wordt leraar te Nijvel.

P. Lebrocqy schreef in 1842, na de mislukking van de *Réveil de Gand* zijn „*Souvenirs d'un ex-journaliste*”. Het werkje maakte indertijd veel ophef door de onthullingen die het bevatte over de „keuken” van het Gentse orangisme. Over de figuur van de grote journalist is men overigens uitstekend ingelicht door een merkwaardig in-memoriam-artikel van Guillaume Lebrocqy („*Revue trimestrielle*”, 1864, t. 43, pp. 198-212). Cfr. ook : PAUL BERGMANS, P. Lebrocqy, *Biogr. Nat.*, XI, col. 559-566; IDA VON DÜRINGSFELD, Von der Schelde bis zur Maas, III, p. 324.

e. Drukker :

- „Imprimerie du Réveil de Gand, rue des Champs 91”;
- „Imprimerie du Réveil de Gand, rue du Gouvernement 6”
vanaf 14/15-VI-1841 (I, n. 59/60).

h. Zakencijfer : (1)

IV. Opinie- en informatieblad, dat het strijdend orangisme verliet om een gematigde liberale oppositie te voeren binnen het kader van een staatsbestel, waarvan het bestaan voortaan erkend werd.
(2)

(1) Bij de stichting van het blad waren aan P. Lebrocqy 40.000 F. beloofd door Gentse oud-orangistische industriëlen. Daarvan ontving hij er slechts 7.500, die, aangevuld met een lening van 2.500 F. bij een zekere G., „qui appartient à l'opinion patriote libérale”, het oorspronkelijke kapitaal van het blad uitmaakten. (Souvenirs, pp. 87-89).

(2) Op 17-IV-1841 (I, n. 1, p. 1) :

„Le traité des 24 articles a rendu définitive la séparation de la Belgique et de la Hollande. L'Europe a donné raison aux auteurs de la révolution belge, elle condamne les adversaires de cette révolution. Le royaume des Pays-Bas formé par un traité est, du consentement du souverain de ce royaume, détruit par un autre traité. Pour les révolutionnaires le droit vient en aide au fait. Le combat entre les deux opinions contraires doit cesser : ce ne serait plus qu'une dispute oiseuse et stérile. Désormais les citoyens qui veulent le bonheur du pays doivent lutter sur un autre terrain.

Telle est la vérité qui fut proclamée, il y a déjà deux ans, le lendemain de la signature du traité de Londres dans cette même ville de Gand, que l'on a nommée à bon droit la capitale de l'Orangisme. Elle le fut par quelques uns de ces hommes dont le coup d'œil, toujours juste parcequ'il est toujours calme, a coutume de devancer les jugemens de la foule passionnée. Leur voix d'abord trouva peu d'échos. Les efforts avaient été trop opiniâtres, les convictions trop fortes, les espérances trop vives, pour que du jour au lendemain on se resignât à cesser les uns et à abjurer les autres. Une vérité pénible, quoiqu'évidente, n'est jamais promptement accueillie par ceux dont elle froisse les sentimens ou les intérêts. Cependant tel est l'admirable bon sens de notre population que bientôt ces dernières illusions de l'esprit de parti s'évanouirent : la raison l'emporta sur la passion. Si bien que l'opinion de quelques-uns gagnant de proche en proche a fini par être aujourd'hui celle de l'immense majorité des Gantois.

Elle est devenue aussi la nôtre. Nous aussi qui combattîmes parmi les partisans les plus sincères et les plus dévoués de la restauration, et dont l'exaltation résista quelque temps à une évidence douloureuse, nous disons enfin avec nos concitoyens: La révolution a triomphé; la restauration est impossible, ou du moins elle ne dépend plus de nos efforts; il faut chercher ailleurs le salut de la Belgique.

De là la naissance du *Réveil de Gand*. (...) Si donc nous nous résignons à accepter le régime nouveau, ce n'est pas que nous nous fassions ses esclaves volontaires, ou que nous devenions ses flatteurs intéressés et corrompus, mais c'est qu'il n'est pas possible de faire autrement. Nous ne nous attachons pas de notre plein choix au trône élevé par la révolution; l'inexorable nécessité nous y cloue de sa main de bronze.

On nous fait malgré nous une situation nouvelle; nous cédon's à la force majeure, et nous disons avec tout ce qu'il y a d'hommes raisonnables parmi nos co-religionnaires politiques : tirons de cette situation, quelle qu'elle soit, le moins mauvais parti possible.

C'est ce que nous allons essayer de faire, au lieu de prolonger follement une lutte inutile”.

V. Bibliografie :

- R. VAN SINT-JAN : Die Politische Presse Belgiens, p. 146.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre orientale, p. 154.
- J. VERSTRAELEN : De Katholieke pers te Gent, p. 48.
- W. ROGGHÉ : Gedenkbladen, pp. 196-208.
- D. DESTANBERG : De Kiezingen te Gent, pp. 64-65.
- P. LEBROCQUY : Souvenirs d'un ex-journaliste, pp. 86-93, 111-112, 129-139.
- P. BERGMANS : Pierre Lebrocqy, *Biographie Nationale*, XI, col. 559-566.
- G. LEBROCQUY : Notice sur Pierre Lebrocqy, „*Revue Trimestrielle*, 1864, t. 43, pp. 189-212.

373. — *Revue Commerciale, Industrielle et Financière.* (1910-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1351 : 22-IV-1910 (I, n. 16), 4-XI-1910 (I, n. 44).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 7-I-1910 (I, n. 1), 21-IV-1911 (II, n. 16).

II. d. Prijs : 5 F. per jaar, 10 ct. per nummer.

e. Formaat :

- 29 × 23,5 cm., 2 kol., 16 pp.;
- 30 × 21 cm., 2 kol., 20 pp. op 21-IV-1911 (II, n. 16).

f. Periodiciteit : wekelijks (vr.).

h. Adres : Rue du Calvaire 21-23, G.

III. a. Eerste nummer : 7-I-1910.

Laatst voorhanden nummer : 21-IV-1911 (II, n. 16).

d,e. Uitgever, Drukker : Ad. Hoste, rue du Calvaire 21-23, G.

IV. A-politiek, financieel- enannoncenblad (1).

(1) Op 7-I-1910 (I, n. 1, p. 3) : „En fondant la *Revue Commerciale, industrielle et financière*, nous comptons mettre à la disposition des commerçants, des industriels et de ceux qui cherchent à placer avantageusement et sûrement leur argent, un organe qui les mettra au courant de la situation économique, leur fera connaître les progrès qui se réalisent dans les diverses branches de leur activité, qui écouterà leurs doléances et les signalera aux autorités compétentes, qui prendra leur défense quand il y aura lieu. Il existe beaucoup de journaux s'occupant d'une des spécialités les plus importantes de notre pays.

Nous croyons qu'à côté de ces journaux spéciaux, il y a place pour un journal de prix modique, où l'on pourra trouver tous les renseignements que nous croyons utiles...”

374. — La Revue Internationale des Assurances et de
Jurisprudence. (1908-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1525 : I-X-1908 (I, n. 9-13).
- II. b. Vignet : gerechtseblemen met de leuze : „Justice et
Vérité”.
d. Prijs : 5 F. per jaar, 50 cent. per nummer.
e. Formaat : 36 × 23 cm., 2 kol., 8 pp.
f. Periodiciteit : halfmaandelijks.
h. Adres : rue de l’Eglise 131, Gentbrugge.
- III. a. Enig voorhanden nummer : I-X-1908 (I, n. 9-13).
d. Uitgever : T. Vandervennet, Gentbrugge.
e. Drukker : niet vermeld.
- IV. A-politiek vakblad en gespecialiseerd annoncenblad.

375. — Revue de la Mode. (1877-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./Spec. 5036 : I-IV-1877 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Gazette de la famille”.
d. Prijs : 3 F. per jaar.
e. Formaat : 34,5 × 21,5 cm., 2 kol., 8 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Marché aux Grains 3, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : I-IV-1877.
b,c,d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Ad. Ledant et Cie, Grands
Magasins A La Belle Jardinière, Marché aux Grains 3, G.
e. Drukker : I. S. Van Doosselaere, Rue de Bruges 35, G.
- IV. Geïllustreerd modeblad.

376. — *Revue du Sport Belge.* (1884-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./Spec. 5061 : 6-IV-1884 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 6-IV-1884 (I, n. 1).
- II. d. Prijs : 30 ct. per nummer.
e. Formaat : 33 × 22 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : onregelmatig. (1)
h. Adres : Rue des Régnesses 3, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 6-IV-1884.
d,e. Uitgever-drukker : Lod. De Vriese, rue des Régnesses 3, G.
- IV. A-politiek sportblad.

377. — *Revue Technique de la Brasserie et de la Malterie.*
(1891-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./Spec. 5062 : -VIII-1891 (I, n. 5).
— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -VIII-1891 (I, n. 5).
- II. a. Ondertitel : „Organe officiel et mensuel de la ligue Franco-Belge de Brasseurs, pour le développement des connaissances brassicoles.”
c. Motto : „Scientia et Labore Veritas”.
d. Prijs : 6 F. per jaar.
e. Formaat : 33 × 25,5 cm., 2 kol., 12 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : rue Savaen 57, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-III-1891 (2).
Enig voorhanden nummer : -VIII-1891 (I, n. 5).
e. Drukker : Vandeweghe, rue Savaen 57, G.
g. Redacteur : V. Roissard, Marché aux Oiseaux 6, G.
- IV. A-politiek, vak- enannoncenblad.

(1) „Parait le matin de chaque jour de course”.

(2) Cfr. *Rép. gén. de la Presse belge* 1895, p. 139.

378. — De Roode Vaan. (1912-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1368 : 1-V-1912 (n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1-V-1912 (n. 1);
C.F. : 19-V-1912 (n. 2).

II. a. Ondertitel : „Strijdorgaan van den Schoolbond en Wijkclub der Kortrijksche Poort.”

- d. Prijs : niet vermeld.
- e. Formaat : 25 × 17,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : onregelmatig (1).
- h. Adres : Eedverbondkaai 10, G.

III. a. Eerste nummer : 1-V-1912.

Laatst voorhanden nummer : 19-V-1912 (n. 2).

- e. Drukker : Samenw. Volksdrukkerij, Hoogpoort 29, G.

IV. Socialistisch wijkblad. (2)

379. — De Samenwerker. (1904-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1369 : -V-1905 (I, n. 6), 15-X-1907 (II, n. 4).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -XI-1904 (I, n. 1), 15-X-1907 (II, n. 4);
C.F. : -XI-1904 (I, n. 1), -V-1908 (II, n. 10).

(1) „Verschijnt bij gelegenheid, maar liefst elke maand”.

(2) Op 1-V-1912 (n. 1, p. 1) : „...Wij willen dat de *roode haan* kraaië en dat de *Roode Vaan* zwaaië in onze wijk. De katholieken hebben hier reeds twee kerken, vier scholen, drij patronagies, twee werkmanskringen en wij, socialisten, hebben er nog niets of bijna niets. Maar dat zal eindigen, dat moet veranderen! Wij hebben recht op bestaan en wij zullen van dat recht gebruik maken. Wij zullen onze stem verheffen, en onze eischen luidop verkondigen.

Socialisten zijn wij en daarom juist zijn wij de standvastige en hardnekkige verdedigers van alle werkmansrechten. Plaats voor den arbeid! Plaats voor de arbeiders! dat is en blijft de leus van den Wijkclub en den Schoolbond der Kortrijksche Poort!”

- II. a. Ondertitel : „Maandblad voor de Samenwerking in Vlaamsch België.”
- c. Motto : „Een voor allen, allen voor een. — Door samenwerking en Socialisme tot uitroeijing der volksarmoede en der loonslavernij — Wij strijden om arbeid en kapitaal, bestuur van werk, handel en Staten te brengen in handen der hand- en geesteswerkers.”
- d. Prijs : 0,80 F. per jaar.
- e. Formaat :
 — 35,5 × 25 cm., 3 kol., 4 pp. in -XI-1904 (I, n. 1);
 — 40,5 × 29 cm., 3 kol., 4 pp. in jg. II.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : „Ons Huis” Vrijdagmarkt, G.
- III. a. Eerste nummer : -XI-1904.
 Laatste voorhanden nummer : -V-1908 (II, 10).
- d,e. Uitgever, Drukker :
 — Stautemas, St.-Jacobsnieuwstraat 45, G. in -XI-1904 (I, n. 1);
 — Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort 29, G. in jg. II.
- IV. Socialistisch strijdblad ter bevordering der samenwerkende maatschappijen.

380. — De Samenwerking. (1869-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1370 : 1-V-1869 (I, n. 1), 5-VI-1869 (I, n. 6), 12-VI-1869 (I, n. 7).
 — Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1-V-1869 (I, n. 1);
 — Antwerpen, S.B./ F.V. : 12-VI-1869 (I, n. 7).
- II. a. Ondertitel : „Uitgave van het werkmansgenootschap tot aankoop van levensmiddelen.”
- c. Motto : „Samenwerking is vrede : zonder vrede, geen vooruitgang, geene verbetering, daarom moet de samenwerking onder alle klassen der maatschappij tot stand komen.”

d. Prijs : 2,50 F. per jaar, 5 ct. per nummer.

e. Formaat : 34 × 26 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (za.).

h. Adres : Lievekaai 18, G.

III. a. Eerste nummer : 1-V-1869.

Laatst voorhanden nummer : 12-VI-1869 (I, n. 7).

d. Uitgever : Werkmansgenootschap.

e. Drukker : E. De Busscher en zoon, Savaanstraat 42, G.

IV. Liberaal orgaan ter bevordering van de samenwerkende maatschappijen. (1)

381. — Le Sapeur - Pompier Belge. (1874-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./Spec. 5064 : -IX-1874 (I, n. 1), -VIII-1875 (II, n. 7).

— Brussel, M.I.P./C.B. : -IX-1874 (I, n. 1), -XI-1874 (I, n. 3), -XII-1874 (I, n. 4), -X-1877 (IV, n. 5);

C.F. : -IX-1874 (I, n. 1), -I-1877 (IV, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Organe du Sauvetage” vanaf -XII-1874 (I, n. 4).

(1) Op 1-V-1869 (I, n. 1, p. 1) : „Het nederige bladje, welke wij met vertrouwen de wereld inzenden, zal zich bijzonder beijveren om de grondbeginselen der *Samenwerking* die het als titel aangenomen heeft, meer en meer onder het publiek en bijzonderlijk onder de werkende standen bekend te maken, en hen te overtuigen, dat zulks het eenige doeltreffende middel is om onder alle opzichten tot eene mogelijke gelijkheid te geraken...

De behoefte aan een blad, dat zich hoofdzakelijk met de verdediging en uitbreiding der samenwerkende gedachten zou bezig houden, deed zich sinds lang gevoelen, en de jongste onlusten van Seraing en de koolmijnenstreek, welke zulke beweenlijke gevolgen na zich sleepten, bewijzen meer dan ooit, dat er krachtig dient gestreden te worden, om dien geest van vernieling, waarmede ongelukkiglijk een gedeelte onzer werkende klassen bezielde zijn, tekeer te gaan, door hun te bewijzen, dat zij zelven de eerste slachtoffers zijn in de rampen, welke zij meenen aan anderen te veroorzaken; dat, van eenen anderen kant, de beloften en toegevingen, die zij met geweld ontrukken, niet blijven duren en anders niet dienen dan om den haat en de wederzijdsche verbittering nog meer aan te vuren; en door hen integendeel aan te toonen, dat zij wettige middels kunnen en moeten gebruiken en dat zij, aldus handelende, tot betere uitslagen zullen geraken.”

- d. Prijs : gratis of 2,50 F. per jaar.
2 F. per jaar vanaf -I-1877 (IV, n. 1).
- e. Formaat : 30 × 21 cm., 2 kol., 8 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- g. Oplage : meer dan 2.560 (1).
- h. Adres : rue du Brabant 21, G.

- III. a. Eerste nummer : -IX-1874.
Laatst voorhanden nummer : -X-1877 (IV, n. 5).
- c. Eigenaar : E. Sadée, rue du Bas-Escaut 5, G.
- d. Uitgever : id.
- e. Drukker : C. Annoot-Braeckman, G.
- f. Hoofdredacteur : E. Sadée, Rue du Bas-Escaut 5, G.
- h. Zakencijfer : wellicht niet schitterend (2).

IV. A-politiek, vak- enannoncenblad.

382. — Schild en Vriend. (1912-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J.1372 : -II-1912 (I, n. 2), -VI-1913 (II, n. 6), -VII-1913 (II, n. 7), -VIII-1913 (II, n. 8), -IX-1913 (II, n. 9), -VII-1914 (III, n. 7).
- Brussel, M.I.P./C.F. : -I-1912 (I, n. 1);
K.B./F.M. : id.

II. a. Ondertitel : „Orgaan van den Westvlaamschen Kring van Gent.”

- d. Prijs :
 - 1.50 F. per jaar, 10 cent. per nummer.
 - 1.50 F. per jaar, 15 cent. per nummer, vanaf -II-1912 (I, n. 2).

(1) In -IX-1874 (I, n. 1, p. 1) : „Notre journal sera envoyé gratuitement à MM. les bourgmestres des 2.560 communes belges, mais nous comptons sur leur bienveillant appui pour prier les personnes chargées du service des pompes dans leur localité de prendre un abonnement.

(2) Vermits in -I-1877 (IV, n. 1, p. 1) de uitgever zich in de onmogelijkheid verklaarde een gratis nummer te zenden aan de 2.560 burgemeesters.

- e. Formaat : 45,5 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 - f. Periodiciteit : maandelijks (15).
 - h. Adres : Ondernemersstraat, St-Amandsberg.
- III. a. Eerste nummer : -I-1912.
 Laatste voorhanden nummer : -VII-1914 (III, n. 7).
- b. Stichter : Ach. Crommen, Ondernemersstraat, St-Amandsberg.
 - e. Drukker : Gebr. Meere, Ham 47, G.
 - f. Hoofdredacteur :
 - Ach. Crommen, Ondernemersstraat, St-Amandsberg;
 - Edg. Quicke, Mirystraat 25, G., vanaf -VI-1913 (II, n. 6).
- IV. A-politiek verenigingsblad (1).

383. — De Schilder. (1907-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 936 : -XII-1907 (I, n. 2), -IV/V-1911 (IV, n. 6), -VI-1912 (IV, n. 11), -IX-1912 (IV, n. 12).
- Brussel, M.I.P./V.H. : IX-1912 (IV, n. 12).

II. a. Ondertitel :

- „Orgaan van den Socialistischen Schildersbond”, in 1907;
- „Orgaan der Vlaamsche schildersgroepen”, in 1911-1912.
- c. Motto : „Door eendracht sterk”, in 1907.
- d. Prijs : 5 cent. per nummer.
- e. Formaat : 36 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : tweemaandelijks.
- h. Adres : „Ons Huis”, Vrijdagmarkt, G.

(1) In -I-1912 (I, n. 1, p. 1) : „In de eerste plaats willen wij onze stamgenoten frissche en gezonde lektuur verschaffen...”

Verders zullen wij alle rechtmatige eischen onzer landgenoten krachtdadig steunen, en al wat onze Vlaamsche belangen in het algemeen en West-Vlaamsche belangen in het bijzonder, hindert hardnekkig bekampen.

Insgelijks zullen wij onze leden inlichten over de voorname gebeurtenissen uit ons Westergouw; 't is maar billijk dat we op de hoogte gehouden worden der toestanden die ons zoo nauw aan 't harte liggen.”

- III. a. Eerst voorhanden nummer : XII-1907 (I, n. 2).
 Laatste voorhanden nummer : -X-1912 (IV, n. 12).
 e. Drukker : Volksdrukkerij, Hoogpoort 29, G.
- IV. Socialistisch, syndikaal blad en vakblad.

384. — Het Schoolnieuws. (1879-)

- I. Bewaarplaats :
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -X-1879 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Blad aan de belangen van het Volksonderwijs toegewijd”.
 c. Motto : „God zeide : „dat het *licht* worde”, en Hij scheidde het licht van de *duisternissen*. — Help u zelven en God zal u helpen.”
 d. Prijs : wellicht gratis.
 e. Formaat : 27,5 × 22 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : ?
 h. Adres : St. Michielsplein, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -X-1879.
 d,e. Uitgever-drukker : Lod. De Vriese.
- IV. Liberaal strijdblad tot bevordering van het officieel onderwijs.

385. — La Semaine Gantoise. (1910-1914)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1373 : 8-X-1910 (XIV, n. 1), 20-III-1914 (XVIII, n. 11), 17-VII-1914 (XVIII, n. 28).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 8-X-1910 (XIV, n. 1), 13-III-1914 (XVIII, n. 10);
 C.F. : 8-X-1910 (XIV, n. 1);
 V.H. : 19-VI-1914 (XVIII, n. 24).

II. a. Ondertitel :

— „Journal Littéraire, Artistique, Scientifique, Commercial et Mondain”;

— „Journal neutre d'intérêt général”, op 13-III-1914 (XVIII, n. 10);

— „Journal des Familles”, op 19-VI-1914 (XVIII, n. 24).

d. Prijs :

— 1 F. per jaar.

— 3 F. per jaar, in 1914.

e. Formaat :

— 54 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.;

— 54 × 39 cm., 5 kol., 4 pp., in 1914.

f. Periodiciteit : wekelijks.

g. Oplage : 5.000, op 8-X-1910 (XIV, n. 1).

h. Adres : Rue de la Caverne 126, G.

III. a. Eerste nummer : 8-X-1910 (XIV, n. 1). (1)

Laatst voorhanden nummer : 17-VII-1914 (XVIII, n. 28).

e. Drukker : Ad. Hoste, G.

f. Redactie en Administratie : E. Taboureau, rue de la Caverne, G.

IV. A-politiek informatie- en annoncenblad. (2)

386. — De Sint Anna Gazet. (1909-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1374 : -VIII-1909 (I, n. 8).

— Brussel, M.I.P./C.B. : -III-1909 (I, n. 3);

C.F. : -X-1912 (IV, n. 10).

(1) Voorafgegaan door *La Ville de Gand* (1896-1910, zoals blijkt uit het editoriaal (p. 1) :

„Je commence donc par faire part à nos lecteurs d'un événement devenu plutôt rare depuis le cas de feu Lazare : une résurrection! Mais ici il ne s'agit que d'un journal! Après treize ans d'existence et un sommeil de quelques mois *La Ville de Gand* fait peau neuve,...”.

(2) Op 8-X-1910 (XIV, n. 1, p. 1) :

„Vraiment impartial, profondément dévoué à tout ce qui peut contribuer à l'embellissement, au prestige, à la vitalité de notre ville, à la prospérité du commerce et de l'industrie, voilà ce que nous nous efforcerons toujours d'être.”

- II. a. Ondertitel : „Katholiek maandblad”.
 c. Motto : „Godsdienst — Huisgezin — Eigendom.”
 d. Prijs : 1 F. per jaar.
 e. Formaat : 37,5 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 h. Adres : Meibloemstraat 13, G.
- III. a. Eerste nummer : -I-1909. (1)
 Laatste voorhanden nummer : -X-1912 (IV, n. 10).
 d,e. Uitgever-drukker : Is. Walleyne, Meibloemstraat 13, G.
- IV. Parochieblad met sporadisch polemische artikelen van politieke aard.

387. — De Sint Jacobsbode. (1909-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1375 : -VIII-1914 (VI, n. 8).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -VIII-1909 (I, n. 8).
- II. a. Ondertitel : „Katholiek maandblad”.
 c. Motto : „Godsdienst — Huisgezin — Eigendom.”
 d. Prijs : 1 F. per jaar.
 e. Formaat : 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 h. Adres : Meibloemstraat 13, G.
- III. a. Eerste nummer : -I-1909. (2)
 Eerst voorhanden nummer : -VIII-1909 (I, n. 8).
 Laatste voorhanden nummer : -VIII-1909 (VI, n. 8).
 d,e. Uitgever-drukker : Is. Walleyne, Meibloemstraat 13, G.
- IV. Parochieblad met sporadisch polemische artikelen van politieke aard.

(1) Cfr. „Le Fureteur”, VII (1910) p. 29.

(2) Cfr. „Le Fureteur”, VII (1910) p. 29.

388. — De Sint Machariusbode. (1909-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1376 : -VI-1909 (I, n. 1), -VII-1909 (I, n. 2), -II-1911 (II, n. 9).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : -VI-1909 (I, n. 1), -VII-1909 (I, n. 2), 25-V-1913 (V);
C.F. : -VI-1909 (I, n. 1), -VII-1909 (I, n. 2).
- II. a. Ondertitel : „Orgaan der parochiale werken van Sint-Macharius”.
- c. Motto : „Godsdienst — Vaderland — Huisgezin”.
- d. Prijs : gratis of 1 F. per jaar.
- e. Formaat :
- 27,5 × 18 cm., 2 kol., 4 pp. in -VI-1909 (I, n. 1);
 - 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp. in -VII-1909 (I, n. 2);
 - 34,5 × 26 cm., 3 kol., 4 pp. op 25-V-1913 (V).
- f. Periodiciteit :
- maandelijks, in jg. I;
 - wekelijks, in jg. V.
- h. Adres :
- Dampoortstraat 87, G. in jg. I;
 - Dendermondschen steenweg 182, G., in jg. V.
- III. a. Eerste nummer : -VI-1909.
Laatst voorhanden nummer : 25-V-1913 (V).
- e. Drukker :
- E. Laureyns, Dampoortstraat 87, G., in jg. I;
 - Drukkerij der Abdij, Averbode, in jg. V.
- IV. Parochieblad.

389. — De Sint Pietersbode. (1909-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 141 : -XII-1908 (proefnummer), 1909 (n. 1, 7, 21), 1910 (II, n. 1-12, 14-23), 1911 (III, n. 1, 2, 8, 10-14, 16), 1912 (IV, n. 6).
 - Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -XII-1908 (proefnummer)
-I-1909 (I, n. 1), -V-1909 (I, n. 7).

- II. a. Ondertitel :
 — „Katholiek maandblad”;
 — „Orgaan van den Katholieken werkmanskring O. L. Vrouw S. Pieters”, vanaf -V-1909 (I, n. 7).
- c. Motto : „Godsdienst-Huisgezin-Eigendom”.
- d. Prijs : 1 F. per jaar.
- e. Formaat :
 — 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.;
 — 27 × 18,5 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf -V-1909 (I, n. 7).
- f. Periodiciteit :
 — maandelijks;
 — halfmaandelijks, vanaf -V-1909 (I, n. 7).
- h. Adres :
 — Meibloemstraat 13, G.;
 — St-Amandstraat 64, G., vanaf -V-1909 (I, n. 7).
- III. a. Eerste nummer : -I-1909. (1)
 Laatste voorhanden nummer : -III-1912 (IV, n. 6).
- d,e. : Uitgever, Drukker : Is. Walley, Meibloemstraat 13, G.;
 Drukker niet vermeld vanaf -V-1909 (I, n. 7).
- g. Medewerkers : Edg. Mestdagh, Alf. Huybrecht.
- IV. Parochieblad, met sporadisch polemische artikels van politieke aard.

390. — 'T Snoer. (1908-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./P. 586 : 1908-1909 (I, n. 1-10; II, n. 1-4);
 J. 879 : 2-IX-1909 (I, n. 1), 17-II tot 7-IV-1910 (I, n. 25-32).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -V-1908 (I, n. 1), 2-IX-1909 (I, n. 1);
 C.F. : 15-V-1910 (I, n. 34).

(1) Voorafgegaan door een proefnummer van -XII-1908.

- II. a. Ondertitel :
- „Politieke, Humoristische Krippeltjes”;
 - „Kunst, Humour, Antipolitiek”, vanaf 2-IX-1909 (I, n. 1);
 - „Politieke, Humoristische Krippeltjes”, vanaf 1-V-1910 (I, n. 33).
- b. Vignet : nar, vanaf 2-IX-1909 (I, n. 1) tot 7-IV-1910 (I, n. 32).
- c. Motto : „Groote gaaien, Kleine gaaien, maar groote 't liefst”, vanaf 2-IX-1909 (I, n. 1) tot 7-IV-1910 (I, n. 32).
- d. Prijs :
- 10 cent. per nummer;
 - 4,5 F. per jaar, vanaf 2-IX-1909 (I, n. 1);
 - 3 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 1-V-1910 (I, n. 33).
- e. Formaat :
- 23,5 × 12 cm., 16 pp.;
 - 50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 2-IX-1909 (I, n. 1);
 - 63,5 × 45 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 17-II-1910 (I, n. 25);
 - 24 × 10,5 cm., 16 pp., vanaf 1-V-1910 (I, n. 33). (1)
- f. Periodiciteit :
- maandelijks;
 - wekelijks (do.), vanaf 2-IX-1909 (I, n. 1);
 - halfmaandelijks (1 en 15), vanaf 1-V-1910 (I, n. 33). (1)
- h. Adres :
- Slijpstraat 84, G.;
 - Rooigemstraat 158, G., vanaf 1-V-1909 (II, n. 1);
 - Begijnhoflaan 79, vanaf 2-IX-1909 (I, n. 1);
 - Brusselsche Steenweg 6, Ledeborg, vanaf 1-V-1910 (I, n. 33).
- III. a. Eerste nummer : -V-1908.
 Laatste voorhanden nummer : 15-V-1910 (I, n. 34).
- d.e. Uitgever, Drukker :
- J. Reyniers, Slijpstraat 84, G.;
 - A. Cosyn-Minne, Rooigemstraat 158, G., vanaf 1-V-1909 (II, n. 1);
 - Gentsche Nijverheidspapierhandel, vanaf 2-IX-1909 (I, n. 1);

(1) Cfr. *Le Fureteur*, VII (1910), p. 56.

— D. Van den Bulcke-Van Coppenolle, Brusselschen Steenweg 6, Ledeberg, vanaf 1-V-1910 (I, n. 33).

f. Hoofdredacteur : R. Grun (ps. Elias).

IV. Satirisch blad, dat zich tegen alle politiek, en vooral tegen alle politiciers uitsprak en zich tot geen enkele kleur bekende.

391. — De Socialist. (1911-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./Spec. 1377 : -V-1912 (II, n. 5), -V-1912 (II, n. ?), -VI-1912 (II, n. ?), -VII-1912 (II, n. ?), -IX-1912 (II, n. ?), -II-1913 (III, n. 2).

— Brussel, M.I.P./C.B. : -V-1912 (II, n. 5), -I-1913 (III, n. 1);

C.F. : -V-1912 (II, n. 5).

II. a. Ondertitel :

— „Maandblad van den wijkclub en Radico-Socialistische Schoolbond der Heuvelpoort” in -V-1912 (II, n. 5);

— „Maandblad der Socialistische Groepen der Heuvelpoort” in -I-1913 (III, n. 1).

d. Prijs : gratis.

e. Formaat :

— 25,5 × 18 cm., 2 kol., 4 pp. in -V-1912 (II, n. 5);

— 31 × 21,5 cm., 2 kol., 4 pp. in -I-1913 (III, n. 1).

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : Zwijnaardsche steenweg 165, G.

III. a. Eerste nummer : -I-1911 (?).

Eerst voorhanden nummer : -V-1912 (II, n. 5).

Laatst voorhanden nummer : -II-1913 (III, n. 2).

e. Drukker : Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort 29, G.

IV. Socialistisch wijk- en strijdblad.

392. — Société Libérale. (1892-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 252 : 1892 (1° reeks, n. 1-20), 1893 (2° reeks, n. 1-16), 1894 (3° reeks, n. 1-8), 1895 (4° reeks, n. 1-11), 1896 (5° reeks, n. 1-7), 1897 (6° reeks, n. 1-5, 7-8).
- Brussel, M.I.P./V.H. : 1892 (1° reeks, n. 1), 1893 (2° reeks, n. 15), 1894 (3° reeks, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Pour l'étude des sciences et des œuvres sociales”.

c. Motto : „Étudier le vrai pour accomplir le bien”.

d. Prijs : niet vermeld.

e. Formaat : 27,5 × 23,5 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : ?

h. Adres :

- Place d'Armes 12, G.;
- Place d'Armes 1, G., vanaf 1894 (3° reeks, n. 6);
- Rue longue du Marais 13, G., vanaf 1897 (6° reeks, n. 2).

III. a. Eerste nummer : 1892. (1)

Laatst voorhanden nummer : 1897 (6° reeks, n. 8).

d. Uitgever : Société libérale pour l'étude des sciences et des œuvres sociales. (2)

e. Drukker :

- W. Gesels, Place du Béguinage 17, G.;
- W. Gesels, Rempart St.-Jean 16, G., vanaf 1892 (1° reeks, n. 15);
- A. De Brabandere, Rempart St.-Jean 16, G., vanaf 1894 (3° reeks, n. 8).

IV. Liberaal Verenigingsblad gewijd aan sociale problemen. (3)

(1) De afleveringen zijn niet gedateerd.

(2) O.l.v. R. De Ridder, P. P. Dobbelaere, A. Story (gemeenteraadslid) en G. Abel.

(3) Tegenhanger van de *Libérale Kring*.

393. — Le Sporting. (1912-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1378 : -X-1912 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -X-1912 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Organe des Sports-Courses-Jeux etc. et de tous les articles en dérivants.”
b. Titeltekening : fietsenfabriek, fiets, naaimachine, met de woorden : „Délassement — Utilités — Cycles — Machines à coudre.”
d. Prijs : gratis.
e. Formaat : 62,5 × 42,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : ?
h. Adres : Henegouwstraat 3, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -X-1912.
e. Drukker : Fr. Vercauteren, Bleekersdijk 16-35, G.
- IV. A-politiek, sport- enannoncenblad.

394. — Sportman. (1910-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1379 : 29-V-1911 (II, n. 110).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 21-V-1911 (II, n. 106);
C.F. : 10-VI-1911 (II, n. 114).
- II. a. Ondertitel : „Orgaan aller sporten”.
d. Prijs : 5 ct per nummer.
e. Formaat : 54,5 × 36,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : onregelmatig (1).
h. Adres : Conduitsteeg 10, G.
- III. a. Eerst voorhanden nummer : 21-V-1911 (II, n. 106);
Laatst voorhanden nummer : 10-VI-1911 (II, n. 114).
e. Drukker : Carlier — Debrauwer, G.
- IV. A-politiek, sport- enannoncenblad.

(1) „Verschijnt 's Winters éénmaal, 's Zomers meermaals per week.”

395. — Sportnieuws. (1911-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1514 : 19-III-1911 (I, n. 1), 26-III-1911 (I, n. 2).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 19-III-1911 (I, n. 1).

II. d. Prijs :

- 2 F. per jaar, 5 cent. per nummer;
- 2,5 F. per jaar, 5 cent. per nummer, op 26-III-1911 (I, n. 2).
- e. Formaat : 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo).
- h. Adres :
 - Prins Albrechtstraat 113, St-Amandsberg;
 - Meerschstraat 113, St-Amandsberg, op 26-III-1911 (I, n. 2).

III. a. Eerste nummer : 19-III-1911.

Laatst voorhanden nummer : 26-III-1911 (I, n. 2).

e. Drukker : H. De Muynck, Sasstraat, Gentbrugge.

IV. A-politiek, sport- enannoncenblad. (1)

396. — De Stad Gent. (1859-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 18 : 1859-1874 (I-XVI), 1878 (XX, n. 9.037).

(1) Op 19-III-1911 (I, n. 1, p. 1) : „Wat ons nu eigenlijk heeft aangezet om dit nieuwe sportblad in 't leven te roepen, is de leemte die wij sinds jaren bestatigen in de sportbladen. Tot nu toe hebben zij steeds het vermakelijke en tevens kunstige biljardspel vergeten. Wat andere sporten als eene ondeugd wordt aangewreven, het kunstlooze hunner strekking, dit kan men toch het biljardspel niet verwijten. Wie immers zal betwisten dat het een kunstig spel is. Voorzeker niemand. Welnu voor dit zoo kunstvol spel zullen wij 's winters, wanneer het rijwiel in den hoek staat, onze eerste bladzijde open houden om alle prijskampen met een woordje uitleg bij aan te kondigen. Gedurende het zomerseizoen dat bijzonder geschikt is voor het wielrijden, zal dit sport dan de plaats innemen van het biljardspel.

Ook de football en andere sporten zullen niet vergeten worden.”

- Brussel, K.B./J.B. 24 : 1859 (I);
J.B. 282 : 1860-1862 (II-IV).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 24/25-IX-1883 (XXV, n. 10.835/
10.836);
C.F. : 16-XII-1882 (XXIV, n. 10.553).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 4-II-1887 (XXIX, n. 12.06).

- II. a. Ondertitel : „Dagblad voor alle klassen”.
- d. Prijs : 16 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
- e. Formaat : 53 × 34 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : 6 × per week.
- h. Adres : zie Drukker.

- III. a. Eerste nummer : 16-VI-1859. (1)
Laatst voorhanden nummer : 4-II-1887 (XXIX, n. 12.065).(2)
- d. Uitgever en
- e. Drukker :
- Aug. Vandermeulen, Lange-Meire 8, G.;
 - Idem, Lange Meire 4, G., vanaf 29-XII-1859 (I, n. 189);
 - Idem, Lange Meire, 8, G., vanaf 6-I-1860 (I, n. 197);
 - A. Vandeweghe, Korte Dagstege 18, G., vanaf 2-I-1861
(III, n. 558/559);
 - Idem, Korte Dagstege 22, G., vanaf 24/25-XII-1886
(VIII, n. 2936/2937).
- f. Hoofdredacteur : Felix-A. Boone (3), Nap. Destanberg.(4)
- g. Medewerker : Aug. Vandermeulen. (5)

IV. Officieel orgaan van de Vlaamse liberalen te Gent. (6)

-
- (1) Voortzetting van *De Broedermin* van 15-VI-1859 (XII, n. 143).
- (2) Nog vermeld als verschijnend in het *Repert. gén. de la presse belge*, 1895, p. 139; het adres van de drukker Vandeweghe was toen overgebracht naar de Savaanstraat 57.
- (3) Zie : *De Broedermin*.
- (4) Napoleon DESTANBERG (1829-1875), advocaat, journalist en dichter, die ook aan de *Journal de Gand* medewerkte, en van 1863 tot 1875 onder de naam van *Cies van Ghendt* een satirische liberale volksalmanak uitgaf.
- (5) A. VANDERMUELEN (+1912), die tevens Gentse correspondent van het Brusselse *Laatste Nieuws* was.
- (6) Op 16-VI-1859 (I, n. 1, p. 1) :
„De titel die wij voor ons blad genomen hebben, is de naam van die stad, welke inwoners van eeuwen herwaerts tot kenspreuk hadden : *Vry en vranc* en is dus een bewys dat wy met eene volle vrymoedigheid voor het publiek optreden.
Openhartig zeggen wy dus welk doelwit wy betrachten :

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, pp. 315, 323.
- W. ROGGHÉ : Gedenkbladen, pp. 161-166.
- P. FREDERICQ : Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging, II, p. 287.

397. — De Stem der Vrouw. (1900-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./Spec. 5052 : -VII-1900 (I, n. 1), -III-1902 (III, n. 3), -IV-1910 (XI, n. 4), -III-1913 (XIV, n. 3).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -VII-1900 (I, n. 1), -VII-1909 (X, n. 7), -IV-1911 (XII, n. 4), -V-1913 (XIV, n. 4);
C.F. : -III-1902 (III, n. 3);
V.H. : -VII-1900 (I, n. 1).
- Antwerpen, S.B./F.V. : -VII-1900 (I, n. 1), -V-1903 (IV, n. 5).

II. a. Ondertitel :

- „Maandblad gewijd aan de ontwikkeling en organisatie der vrouwen”;
- „Blad voor de proletarische vrouwen”, in jg. XII.
- „Orgaan der Gentsche Federatie van socialistische Vrouwengroepen”, in jg. XIV.

c. Motto : „Gelijke rechten — Vrouwen vereenigt U”, van jg. I tot en met jg. X.

d. Prijs :

- 2,75 F. per jaar, 5 ct. per nummer, in jg. I;
- 0,75 F. per jaar, 5 ct. per nummer, in jg. III;
- 1 F. per jaar, 5 ct. per nummer, vanaf jg. X.

Wy huldigen de grondwet met hare beginselen van vryheid en gelykheid en onverpoosd zullen wy werken opdat gansch de natie er de heilzame gevolgen zou van genieten.

De grondwet bekrachtigt de afscheiding van Kerk en Staet. Welnu, er is eene party wier eenig doelwit is van dit grondwettelyk voorschrift eene logen te maken en by middel van den godsdienst, met verachting van de menselijke rede en het gezond verstand, hare meesterschap in de wereldlyke zaken te vestigen.

Deze party zal in ons standvastige tegenstrevers vinden... etc’.

Het blad is voorstander van een algemeen verplichtend onderwijs, het zal oog hebben voor de industriële en commerciële noden van de stad, deelnemen aan de strijd voor de Vlaamse belangen, en inzonderheid de rechten der lagere standen verdedigen.

- e. Formaat : 31,5 × 21,5 cm., 2 kol., 8 pp. (1)
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- g. Oplage : in 1910 : 2.000 (2).
- h. Adres :
 - Lokaal „Vooruit” Garenmarkt, G.;
 - Hoogpoort 29, G. in jg. X;
 - „Ons Huis”, Vrijdagmarkt, G., in jg. XIV.

- III. a. Eerste nummer : -VII-1900.
Laatst voorhanden nummer : -V-1913 (XIV, n. 4).
- d. Uitgever : De Vrouwenvereniging van Gent.
- e. Drukker :
 - Sam. Volksdrukkerij, Speldenstraat 7, G., in jg. I;
 - Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort 29, G., vanaf jg. III.
- f. Hoofdredactie : Eulalie Apers, lokaal „Vooruit” Vrijdagmarkt, G. in jg. I.

IV. Socialistisch strijdblad met feministische inslag.

V. Bibliografie :

- AVANTI : Terugblik, II, p. 360.
- L. BERTRAND : Histoire de la Democratie, II, p. 651.

398. — De Strijd. (1889-1894)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 183 : 1-VII-1889 (I, n. 1), 21-I-1890 (II, n. 21), 17/18-V-1891 (III, n. 137/138), 1892-1893 (IV-V).
- Gent, „Vooruit” : 1893 (V, n. 1-180).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1-VII-1889 (I, n. 1), 14-I-1890 (II, n. 14), 4/5-I-1891 (III, n. 415), 7-I-1894 (VI, n. 1); C.F. : 1-VII-1889 (VI, n. 1), 22-VII-1890 (II, n. 203), 29-I-1891 (III, n. 29).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 5-VIII-1889 (I, n. 4), 15-X-1890 (II, n. 288), 30/31-XII-1893 (V, n. 364/365), 9-IV-1891 (III, n. 99).

(1) In -IV-1911 (XII, n. 4) krijgt het blad een supplement getiteld : *Het Kinderbladje*
Cfr. *Le Fureteur*, VIII (1911), p. 85.

(2) Cfr. *Le Fureteur*, VIII (1910), p. 56.

II. a. Ondertitel :

- „Liberaal vooruitstrevend dagblad”, in jg. I-II;
- „Vooruitstrevend liberaal dagblad”, in jg. III-V;
- „Vooruitstrevend liberaal weekblad”, vanaf 7-I-1894 (VI, n. 1).

d. Prijs :

- 8 F. per jaar, 2 cent. per nummer, in jg. I-V;
- 2,5 F. per jaar, 5 cent. per nummer, vanaf 7-I-1894 (VI, n. 1).

e. Formaat :

- 43 × 30, 4 kol., 4 pp., in jg. I-V;
- 49 × 34,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 7-I-1894 (VI, n. 1).

f. Periodiciteit :

- dagelijks, in jg. I-V;
- wekelijks, vanaf 7-I-1894 (VI, n. 1).

h. Adres :

- Korte Dagsteeg 22, G.;
- Korte Dagsteeg 16, G. vanaf 4/5-I-1891 (III, n. 4/5).

III. a. Eerste nummer : 1-VII-1889.

Laatst voorhanden nummer : 7-I-1894 (VI, n. 1). (1)

b. Stichter : Liberale Progressistenkring.

d,e. Uitgever, Drukker :

- J. Gorissen, Korte Dagsteeg 22, (16), G.;
- Fl. De Meyer, Korte Dagsteeg 16, G., vanaf 1/2-I-1893 (V, n. 1).

IV. Progressistisch Liberaal strijdblad, dat zich onderscheidt door zijn Vlaamse (2) en sociaal-vooruitstrevende (3) strekking. (4)

-
- (1) Was dit het laatste nummer? Als weekblad zal *De Strijd* vanaf 4-XI-1900 opnieuw door Fl. De Meyer uitgegeven worden.
- (2) Het blad voerde dienaangaande een hefige polemiek met het *Volksbelang*, o.a. op 29-I-1891 (III, n. 29, p. 1), waar het de lezers uitnodigt de vlaamsgezindheid van het „*Volksbelang*, — doctrinair, dus zelden oprecht” te vergelijken met deze van hen „die, van af den eersten dag onzes bestaans, de propaganda voor het Vlaamsch en de vrijzinnige gedachten, onafscheidbaar van elkander, met onwankelbare standvastigheid doordrijven”.
- (3) Uit het editoriaal van 1-VII-1889 (I, n. 1, p. 1) : „De Strijd tegen klerikalisme en reactie, de strijd voor democratische vooruitgang, ziedaar in eenige woorden het doel van het blad dat wij heden aan het publiek aanbieden”.
- (4) A. BERREWAERTS, o.c., p. 83, vermeldt dat, ter gelegenheid van de provinciale verkiezingen van 25-V-1890, *De Strijd* met een gewijzigd titelblad gedurende vier maanden als kiesblad werd uitgedeeld in het kanton Leuven.

V. Bibliografie :

- A. BERREWAERTS : Recherches sur la presse périodique Louvaniste, in : *Le Fureteur*, IV (1900), p. 83.
- L. BERTELSON : Tableau chronologique, p. 28.

399. — De Strijd. (1900-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1392 : 4-XI-1900 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 4-XI-1900 (I, n. 1), 16-X-1904 (V, n. 42);
C.F. : 6-III-1904 (V, n. 10).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 4-XI-1900 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Vooruitstrevend liberaal weekblad voor het arrondissement Gent-Eekloo.”

- d. Prijs : 2,5 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
- e. Formaat : 56 × 36 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : Vlaanderenstraat 3, G.

III. a. Eerste nummer : 4-XI-1900. (1)

Laatst voorhanden nummer : 16-X-1904 (V, n. 42). (2)

d,e. Uitgever, Drukker : Flor. De Meyer, Vlaanderenstraat 3, G. (3)

IV. Liberaal progressistisch strijdblad.

V. Bibliografie :

- G. VAN WESEMAEL : De Dendermondsche Drukpers, p. 76.

400. — De Strijd tegen de Werkloosheid. (1912-)

I. Bewaarplaats :

- Brussel, M.I.P./C.B. : -V-1912 (I, n. 1).

(1) Ongetwijfeld een herneming van *De Strijd* (1889-1894).

(2) Nog vermeld als verschijnend in de *Annuaire général de la presse*, 1909, p. 278.

(3) Volgens G. VAN WESEMAEL, o.c., p. 76, van 2 (sic)-XI-1900 tot 21-II-1903 door Antony du Caju — Beeckman te Dendermonde gedrukt. (?)

- II. a. Ondertitel : „Orgaan van de Belgische afdeeling der Internationale Vereeniging”.
- d. Prijs : ?
- e. Formaat : 21 × 13 cm., 66 pp.
- f. Periodiciteit : 5 × per jaar.
- h. Adres : Hoogpoort 29, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -V-1912 (I, n. 1).
- b. Stichter : Het Comiteit der Belgische afdeling van de Internationale Vereniging voor de strijd tegen de Werkloosheid.”
- c. Drukker : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort 29, G.
- f. Redactie : Robert De Smet en Karel De Visscher.
- IV. Socialistisch strijdblad tegen de werkloosheid. (1)

401. — De Sysse-Panne. (1795-1798, 1814)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 3683 (coll. Vander Haeghen).

- II. a. Ondertitel : „(ofte) den Estaminé der Ouderlingen”.
- b. Vignet : saus-pot.
- c. Motto : op elk nummer verschillend.
- n. 1 (31-X-1795) draagt :
- „Ik bemin de Waerheyd maer ik haet de
Versmaedinge en de Verwytzels.”

(1) In -V-1912 (I, n. 1, p. 3) : „Het comiteit der Belgische Afdeeling van de Internationale Vereeniging voor de strijd tegen de werkloosheid, heeft in zijne laatste zitting de stichting besloten van een tijdschrift, orgaan der Afdeeling, voor doel hebbende hare leden regelmatig op de hoogte harer werkzaamheden te houden...”

De afkondiging van theoretische studiën zal er de overwegende plaats niet houden. Het bulletin zal zich eerst en vooral toeleggen op een nauwkeurig verhaal en op het bewerkstelligen van de vastgestelde gegevens. Het zal, in hun geheel, de verslagen der algemeene vergaderingen en der zittingen zoo van het Comiteit als van de onderafdeelingen onzer Belgische Afdeeling behelzen.

Het stelt zich daarenboven voor zijne lezers zorgvuldig in te lichten over de bedrijvigheid en de werkingen der verschillende inrichtingen (werkloozenfonds, werkbeurzen, enz.) zowel openbare als private die, in ons land, kunnen steun verleenen in den strijd welke tegen den geesel ondernomen wordt.”

Tegelijkertijd verscheen ook een franstalige uitgave (Gent, U.B./P. 8382; Brussel, M.I.P./C.B.) : „*La Lutte contre le chômage*”.

- d. Prijs :
- „Vyfthien Stuyvers voor dertig Numeros”;
 - „achthien Stuyvers”, vanaf 30-I-1796 (II, n. 1);
 - „zeventhien en half Stuyvers voor vyfthien Numeros”, vanaf 23-XI-1796 (IV, n. 1);
 - „twintig Stuyvers voor vyfthien Numeros”, vanaf 29-X-1797 (VII, n. 1);
 - „eenen Gulden voor vyfthien Numeros of zeven Oorden voor iederen Numero separaet”, vanaf 11-II-1798 (VIII, n. 1);
 - „zeventhien Stuyvers en half brabantfch courant geld voor de vyfthien numbers”, vanaf 20-III-1814 (IX, n. 1).
- e. Formaat :
- 20 × 12 cm., 4 pp.;
 - 8 pp., vanaf 23-XI-1796 (IV, n. 1);
 - 21 × 13 cm., vanaf 20-III-1814 (IX, n. 1).
- f. Periodiciteit :
- 2 × per week (wo. en zo.), tenzij dubbele nummers (zo.);
 - wekelijks (zo.), vanaf 23-XI-1796 (IV, n. 1).
- h. Adres :
- „Tot Gend, by J. B. Dullé, Boekdrukker, op den Kalendarberg”;
 - „....., in de S. Jansstraete by 't Belfort, no 5”, vanaf 20-III-1814 (IX, n. 1).

III. a. Eerste nummer : 31-X-1795.

Laatste nummer : 3-IV-1814. (1)

De eerste drie delen (1795-1796) tellen elk 30 afleveringen; de delen IV-VIII (1796-1798) slechts 15; van het negende deel (1814), dat na een onderbreking van 16 jaar eveneens

(1) In de laatste aflevering van het achtste deel (n. 15), op 20-V-1798, loopt de dialoog tussen Bitterman en Gysken uit op een twist :

„— Bitterman : ...hy heeft... nog al geklapt van daer uyt te scheen, en 's Zondags naer dien was hy wederom blyde van mede te doen.

— Gysken : Zie om uy te toogen da'k 't dezen keer meene daer ligt de Panne, en 'k wilde da'k hunder nog hunder Panne van myn leven niet gezien hoed.

.....

Hiermede nam Gysken de Panne en sloeg ze aen den grond in stukken...”.

De Sysse-Panne zou pas in 1814 opnieuw verschijnen, doch werd intussen (1798-1800) vervangen door de „Briefwisseling tussen Vader Gys en verscheyde andere geleerde personen van zynen tyd”, die ook „Sysse-Panne” genoemd werd.

bij J. B. Dullé gedrukt werd, verschenen slechts twee afleveringen, op 20-III en 3-IV-1814. (2)

d.e. Uitgever, Drukker : J. B. Dullé. (3)

f. Hoofdredacteur : Karel Broeckaert. (4)

g. Medewerker : dokter Gyselinck. (5)

IV. Politiek blad, dat, in de vorm van dialogen tussen Bitterman en Gysken, in een zeer volkse taal personen en toestanden van de tijd hekelde (5), en wellicht een zeer groot succes moet gekend hebben.

-
- (2) Naast deze twee afleveringen van het negende deel der *Sysse-Panne*, die door J.B. Dullé werden gedrukt in 1814, bestaat er nog een „IX. Deel” van *De Sysse-Panne ofte den Estaminé der Ouderlingen*, een brochure van 26 pp., die in de Gentse U.B. wordt bewaard, ingebonden bij de andere delen der *Sysse-Panne* onder n. G. 3683 (eveneens : G. 8718.6, 8735.3, 8736.7).

„Cette brochure, qui circule ailleurs depuis plus de dix jours, n’a pu paraître à Gand que le 26. ventôse an 8 (17-III-1800)”. Zij vermeldt geen drukker, doch „Is te bekomen tot Brugge by Van Praet / tot Antwerpen by Saeyens / tot Brussel by Huyge / tot Loven by Van Overbeke / tot Mechelen by Hannick / tot Gend by Wachem van Damme / tot Ryssel by Jaquez / te Parys by de voornaemste boekverkoopers / te Tours à la Poste aux Lettres”.

De brochure, die volgens een geschreven nota op het exemplaar der Universiteitsbibliotheek, opgesteld werd door N. Cornelissen en gedrukt op de persen van J. F. Kimpe en die als motto een tekst van de profeet Nahum (hfdst. 3) draagt, waarin de passage „et ostendam GENTIBUS nuditatem tuam...” vertaald wordt als „...et je vais... montrer aux GANTOIS...”, is tweetalig en bevat de klassieke dialoog tussen Bitterman en Gysken (in het Frans : Pierre Lapouffe), waarin vooral Hopsomere, doch ook Crochon, Villiot, Van Hultem, Graham, e.a. duchtig over de hekel gehaald worden. Ze werd blijkbaar uitgegeven als revanche tegen Hopsomere, die klacht had neergelegd tegen de eveneens door J.-F. Kimpe uitgegeven *Briefwisseling tussen Vader Ghys en verscheyde andere geleerde persoonen van zynen tyd* (cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, pp. 402, 415) doch, na een schitterend pleidooi van N. Cornelissen (F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, p. 403), door de rechtbank werd afgewezen op 19-I-1800.

In 1831 tenslotte verschen op de persen van D. J. Vanderhaeghen een brochure van Th. Schellinck, *De Sysse-Pannen* (Gent, U.B./G. 95434) met een spotliedje op de verjaagde Willem I, en allusies op de moeilijke koningskeuze van het jonge België.

- (3) Jean-Baptiste Dullé (gest. 1815), die in 1798 eveneens *De Vlaemsche Gazette* uitgaf. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, p. 397).
- (4) Over Karel Broeckaert (gest. 1826), die in 1792-1793 het *Dagelyks nieuws van Vader (Klokke) Roeland(t)* opstelde, zie verder : PH. BLOMMAERT : *De Nederduitsche schrijvers van Gent*, pp. 390-397; en J. O. DE VIGNE : *De Zuidnederlandsche Schrijvers van het tijdstip der Fransche overheersching*, pp. 39-49.
- (5) Volgens F. VANDER HAEGHEN, o.c., IV, p. 399.
- (6) De geest waarin dit, volgens de opstellers van het blad, gebeurde, werd aangeduid in een korte waarschuwing op 26-XII-1796 (IV, n. 4) : „... Ook is ons Blaedjen geen echo van calomieën en lastertaal; onze Mede-Burgers van nutte te zyn, de dwaelingen en het ridicul te bevegten was van in den beginne ons doelwit, en wy verzoeken deze die in den Notten die zy ons zenden, ander oogmerken hebben hun de moeyte van schryven te spaeren, mids wy niemand in zyne huiselyke zaeken, beroep of goeden faem willen beledigen.”

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., IV, pp. 398-399.
- V. FRIS : Bibliogr. de l'histoire de Gand (1500-1850), p. 158.
- P. CLAEYS : Mémorial de la ville de Gand, p. 48.
- J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, pp. 276-277.
- PH. BLOMMAERT : De Nederduitsche schrijvers van Gent, pp. 390-397.
- J. O. DE VIGNE : De Zuidnederlandsche schrijvers van het tijdstip der Fransche overheersching, pp. 41-42.
- I. VON DÜRINGSFELD : Von der Schelde bis zur Maas, III, pp. 293-295.

402. — De Taalkwestie in Vlaanderen. (1900-1901)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 639 : 25-VIII-1900 (I, n. 2), 25-VIII-1900 (I, n. 2), 13-XI-1900 (I, n. 3), -I/II-1901 (II, n. 1), -III/IV-1901 (II, n. 2), -V/VI-1901 (II, n. 3).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 13-XI-1900 (I, n. 3);
C.F. : -I/II-1901 (II, n. 1).
- Antwerpen, S.B./F.V. : -I/II-1901 (II, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Onafhankelijk Blad”.

- d. Prijs : wellicht gratis.
- e. Formaat : 44,5 × 33,5 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : ?

III. a. Eerste nummer : 25-VIII-1900 (I, n. 2). (1)

Laatst voorhanden nummer : -V/VI-1900 (II, n. 3).

b,c,d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : „Société flamande pour la Vulgarisation de la langue française.”

e. Drukker : J. Duvivier, G.

IV. en V. : zie : „De Taalstrijd’ (1900).

(1) Voortzetting van *De Taalstrijd* van 20-V-1900 (I, n. 1).

403. — De Taalstrijd. (1900)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1394 : 20-V-1900 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 20-V-1900 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Onafhankelijk Blad”.
d. Prijs : wellicht gratis.
e. Formaat : 44,5 × 33,5 cm., 4 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : ?
h. Adres : Pollepelstraat 9, G.
- III. a. Eerste en enige nummer : 20-V-1900 (I, n. 1). (1)
b,c,d. : Stichter, Eigenaar, Uitgever : „Société flamande pour la Vulgarisation de la langue française.” (2)
e. Drukker : L. De Busscher, Pollepelstraat 9, G.
- IV. Heftig anti-flamingantisch strijdblad van de „Société flamande...”.
- V. Bibliografie :
— P. FREDERICQ : Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging, III, p. 23.

404. — Le Tailleur. (1891-)

Zie : *De Kleermaker*. (1890-1892)

405. — Den Telegraph. (1853)

- I. Bewaarplaats :
— Brussel, M.I.P./C.B. : 27-I-1853 (I, n. 1).

(1) Voortgezet door *De Taalkwestie in Vlaanderen* op 25-VIII-1900 (I, n. 2).

(2) Zie daarover : P. FREDERICQ : Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging, III, pp. 17-18, 23; M. BASSE : *De Vlaamsche Beweging van 1905 tot 1930*, I, p. 39.

- II. a. Ondertitel : „Annoncenblad”.
 d. Prijs : ?
 e. Formaat : 33 × 24 cm., 2 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : ?
 h. Adres : Keyzer-Karelstraet 53, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 27-I-1853 (I, n. 1). (1)
 b,c,d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Francies Mees, Poel 22, G.
 e. Drukker : D. Verhulst, Keyzer-Karelstraet 53, G.
- IV. A-politiek annoucenblad. (2)
- V. Bibliografie :
 — F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gantoise*, V, p. 321.

406. — Ter Waarheid. (1906)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 345 : 15-IV-1906 (I, n. 1), 10-VI-1906 (I, n. 5), 24-VI-1906 (I, n. 6), 22-VII-1906 (I, n. 7).
- II. c. Motto : „Zoolang gij het behartigen uwer belangen opdraagt aan anderen verdient gij bedrogen te worden.”
 d. Prijs :
 — 1,25 F. per jaar, 5 ct. per nummer;
 — 2,25 F. per jaar, 5 ct. per nummer, vanaf 24-VI-1906 (I, n. 6).
 e. Formaat : 50 × 33 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : „Voorlopig” veertiendaags (20).
 h. Adres : Onderbergen 16, G.
- III. a. Eerste nummer : 15-IV-1906.
 Laatste voorhanden nummer : 22-VII-1906 (I, n. 7).
 d,e. Uitgever, Drukker : M. Heyman, Onderbergen 16, G.
 g. Medewerkers : J. Michiels, Dubois, J. Robyn.

(1) F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, p. 321, vermeldt het bestaan van twee of drie nummers, verschenen in april en gedrukt door G. Jacquain (?).
 (2) Blijkbaar het orgaan van de stoffenverkoper F. Mees, wiens handelshuis „Den Telegraph” een verbitterde concurrentiestrijd voerde met een uitverkoper, die in *Le Beffroi de Gand* op 18-I-1853 zijn verkoopsmethode had aangeprezen.

- IV. Anarchistisch socialistisch blad, dat zich kant tegen *Vooruit* en streng de deelname van socialisten aan het parlementaire politieke leven afkeurt. (1)

407. — De Textielarbeider. (1905-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 938 : 1907 (III, n. 1), 1909 (IV, n. 22-44; V, n. 1-21), 1910-1911 (V, n. 41, 59-60, 62, 65-58, 69), 1912-1913 (VI, n. 70-75, 77-93, 95-107, 109), 1914 (VII, n. 110-114, 116).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1906 (II, n. 1), 15-IV-1908 (IV, n. 4);
C.F. : 1-IV-1908 (IV, n. 3).

II. a. Ondertitel :

- „Orgaan der Landelyke Textielfederatie” in -I-1906 (II, n. 1);
— „Orgaan der Belgische Textielfederatie”, op 15-I-1907 (III, n. 1).

b. Titeltekening : Allegorische figuur der Vrijheid, in -I-1906 (II, n. 1).

c. Motto : „Onvereenigd zijt gij niets. — Vereenigd zijt gij alles”.

(1) Uit het editoriaal van het eerste nummer (15-IV-1906, p. 1) : „...de zuivere economische ontwikkeling willende bevorderen zal *Ter Waarheid* het in de zeden gedrongen volksbedrog, waaraan alle politieke partijen, administratiën en regeeringen zich plichtig maken, onmeedoogend uitkleeden en dit rotte stelsel, onder welken vorm het zich ook voordoet, ondermijnen en zijnen val verhaasten. Ja, wij werpen u den handschoen toe, gij trotsche machthebbers en heerschers met uwe groote geleerde filosofen en vredepredikers, godsgezanten en kwispeldragers, legioenen sabelslepers, enz., die uwe wolfgestalte tracht te verbergen met eene schapenvacht, en u omgeeft met eene wolk van wijwaterstof en wierook, wij zullen al onze krachten inspannen, om u het masker van het ontaard aangezicht te rukken en u in uwe ware gedaante te stellen.

En ook gij! groote frazenmakers van alle slach, pershoeren en broodschrijvers die u dagelijks op den buik legt voor den grooten God — Kapitaal, gij die met ronkende en grootsprekende volzinnen het menschedom meer en meer bedwelmt, gij die verleert hebt de waarheid van de leugen te onderscheiden, wij beroepen u tot een bovenmatige krachtsinspanning om een eerlijke weerlegging onzer beweringen.

In dien zin zal *Ter Waarheid* trachten te ijveren om het zijne bij te brengen, het geringe steentje, aan het grootsche gebouw dat langzaam maar zeker wordt opgericht, ter meerdere eere van 's menschen eindelijk geluk.”

- d. Prijs :
- 0,75 F. per jaar, 5 cent. per nummer, -I-1906 (II, n. 1);
 - 1,50 F. per jaar, 2 cent. per nummer, op 15-I-1907 (III, n. 1);
 - 0,75 F. per jaar, 2 cent. per nummer op 15-IV-1908 (IV, n. 4).
- e. Formaat :
- 51 × 36 cm., 4 kol., 4 pp. in -I-1906 (II, n. 1);
 - 36 × 26 cm., 3 kol., 4 pp. op 15-I-1907 (III, n. 1).
- f. Periodiciteit :
- maandelijks -I-1906 (II, n. 1);
 - Halfmaandelijks op 15-I-1907 (III, n. 1).
- g. Oplage : 10.000. (1)
- h. Adres : „Ons Huis, Vrijdagmarkt, G.

- III. a. Eerste nummer : I-1905. (2)
 Eerst voorhanden nummer : -I-1906 (II, n. 1).
 Laatst voorhanden nummer : I-VII-1914 (VII, n. 116).

- d,e. Uitgever, Drukker :
- L. Baert, Terneuzenlaan, G. in -I-1906 (II, n. 1);
 - A. De Backer, Ottergemse steenweg 139, G., op 15-I-1907 (III, n. 1);
 - Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort 29, G. op 15-IV-1908 (IV, n. 4).
- f. Beheer, Hoofdredactie :
- Jan Samyn, Louis Bar, „Ons Huis”, G.;
 - Henri Lefevre, „Ons Huis”, G., vanaf 1-I-1909 (IV, n. 22);
 - K. Hannick, „Ons Huis”, G., vanaf 1-VIII-1911 (V, n. 59).

IV. Socialistisch syndikaal blad.

(1) Cfr. : *Le Fureteur*, VIII (1910), p. 56.

(2) Cfr. : *Le Fureteur*, V (1908), p. 1.

Onder dezelfde titel en met dezelfde ondertitel was in november 1898 reeds een vlugschrift verschenen, gedrukt door de Sam. „Volksdrukkerij”, Speldenstraat 7, G., om de Gentse textielarbeiders aan te sporen zich te verenigen. (Br., M.I.P./C.B., Gent, U.B./J. 1395).

408. — De Textielbewerker. (1900-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1396 : -I-1900 (I, n. 1), -I-1903 (IV, n. 1), 15-VIII-1909 (X, n. 15), 4-II-1912 (XIII, n. 5), 12-VII-1914 (XV, n. 28).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1900 (I, n. 1), 31-III-1903 (IV, n. 4), 31-VII-1909 (X, n. 14), 28-V-1911 (XII, n. 22), 21-IX-1913 (XIV, n. 38);
- C.F. : 15-I-1904 (V, n. 1), 15-IV-1909 (X, n. 7).

II. a. Ondertitel :

- „Orgaan der erkende Vakverenigingen van de Gentsche Textielnijverheid”;
 - „Orgaan van het Centraal Verbond der Belgische Christene Textielbewerkeren”, in -I-1903 (IV, n. 1) en verder.
- b. Vignet : 2 ineengestregelde handen omringd door de woorden „Christene Naastenliefde. — Eendracht maakt macht”, op 28-V-1911 (XII, n. 22) en verder.
- c. Motto : „Door plicht en recht, door arbeid en leven, tot liefde en rechtvaardigheid. — Door vereeniging tot macht, door macht tot welvaart, door welvaart tot vrede”, op 28-V-1911 (XII, n. 22) en verder.
- d. Prijs :
- 1 F. per jaar, 5 cent. per nummer;
 - 1 F. per jaar, 2 cent. per nummer, op 31-III-1903 (IV, n. 4) en verder;
 - 2,5 F. per jaar, 2 cent. per nummer op 28-V-1911 (XII, n. 22);
 - 3 F. per jaar, 5 cent. per nummer, op 4-II-1912 (XIII, n. 5).
- e. Formaat :
- 30,5 × 23 cm., 2 kol., 8 pp.;
 - 30,5 × 23 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf 15-I-1904 (V, n. 1);
 - 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp., op 15-IV-1909 (X, n. 7) en verder;
 - 46,5 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp., op 28-V-1911 (XII, n. 22);
 - 50 × 37,5 cm., 5 kol., 4 pp., op 4-II-1912 (XIII, n. 5).

- f. Periodiciteit :
 — maandelijks (15);
 — halfmaandelijks op 31-III-1903 (IV, n. 4) en verder;
 — wekelijks (zo.), op 28-V-1911 (XII, n. 22) en verder.
 h. Adres : Oudburg 32, (later 34² of 36), G.

- III. a. Eerste nummer : -I-1900. (1)
 Laatste voorhanden nummer : 12-VII-1914 (XV, n. 28). (2)
 d. Uitgever : Christelijke textielbewerdersbond (Cfr. Onder-
 titel).
 e. Drukker : „Het Volk”, G.
 f. Hoofdredactie : Is. De Greve, op 28-V-1911 (XII, n. 22)
 en verder.
 g. Medewerkers : Crevals, De Clercq, A. Pieters, A. Verlot,
 A. Catteeuw, E. Verheeke.

IV. Christelijk syndicaal orgaan en vakblad. (3)

V. Bibliografie :

- R. REZSOHAZY : Origines et formation du Catholicisme social
 en Belgique, p. 328.

409. — De Toekomst. (1853-)

I. Bewaarplaats :

- Brussel, M.I.P./C.B. : 24-VII-1853 (I, n. 4).

(1) Voortzetting van *De Weefstofbewerker* (1897-1899).

(2) Verscheen nog na 1914. Wellicht werd de publicatie tijdens de eerste wereldoorlog opgeschort, want in 1924 was het blad aan zijn 21ste jaargang. Cfr. Dupierreux et Bacha : *Les Périodiques belges*, p. 353.

(3) In -I-1900 (I, n. 1, p. 1) :

„Voorreest dienen wij te verklaren dat de wettelijke erkende vakverenigingen der gentsche textielnijverheid, vereenigingen zijn van Christene werklieden : wevers, katoen-, vlas- en jutebewerders. 't Is dus klaar dat *De Textielbewerker* een christen vakblad zal zijn en de Christenheid overal zal trachten aan te prediken.

Verder zal zijne zending bestaan in het bewaken en verzorgen van de stoffelijke belangen der duizenden die hun bestaan moeten vinden in de textielnijverheid, en daartoe zal hij verschillende middelen gebruiken. Aan de werklieden zal hij den welgemeenden raad geven zich alle mogelijke vakkennissen eigen te maken, wel wetende dat een kundige werkman altijd gezocht wordt en dan ook met des te meer recht op verbeteringen aanspraak mag maken. En om praktisch te zijn in het geven van raadgevingen, melden wij reeds dat regelmatig artikelen, de verschillende vakken der textielnijverheid betreffende, zullen afgekondigd worden”.

II. a. Ondertitel : „Weekblad voor de Kunsten”.

c. Motto : „Met raed en daed voorwaerts”.

d. Prijs : 8 F. per jaar.

e. Formaat : 43 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : Nieuwland 97, G.

III. a. Eerste nummer : 3-VII-1853.

Enig voorhanden nummer : 24-VII-1853 (I, n. 4). (1)

d.e. Uitgever, Drukker : T. Vandevoorde, Nieuwland 97, G.

f. Hoofdredacteur : Nap. Destanberg, Chartreuzenbrug 2, G.

g. Medewerker : Willem Rogghé.

IV. Ondanks de ondertitel meer dan een louter kultureel blad, daar het wekelijks een verzorgd politiek overzicht (2) geeft. Van strekking is het liberaal en anti-democratisch. (3)

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.* V, p. 310.

410. — De Toekomst. (1881-1889)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 115 : 2-IV-1882 (I, n. 51), 1883-1889 (III-IX).

— Gent, V. : 1881-1889 (I-VIII) behalve 1884-1885 (IV).

— Brussel, K.B./J.B. 356 : 1881-1889 (I-IX).

(1) Volgens F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, p. 310, verschenen er slechts enkele afleveringen.

(2) Op 24-VII-1853 (I, n. 4, p. 1) : „Andere dagbladen bemoeijen zich of te veel of te weinig met de politiek. Te veel, indien zy alle dagen moeten uitkomen, en diensvolgens gedwongen zyn, om toch het noodig getal kolommen vol te krygen, in vervelende herhalingen te vallen; te weinig, indien zy er in het geheel niet van spreken. Wy zullen dus wekelyks een overzicht geven van het voornaemste wat er in de politieke wereld gebeurd is, en eenige inlichtingen, zoo de gelegenheid zich aenbiedt, op vraagstukken die in ons vaderland de gemoederen zouden mogen gespannen houden”.

(3) Op 24-VII-1853 (I, n. 4, p. 2) wijst N. Destanberg met verontwaardiging het „lasterend gerucht” van de hand, als zou zijn blad een voortzetting zijn van *Artevælde*.

- II. a. Ondertitel : „Orgaan der Belgische Socialistische Arbeiderspartij”.
- c. Motto : „De Arbeiders zijn de Rots waarop de Kerk der Toekomst zal gebouwd worden. F. Lasalle”, tot 24-XII-1882 (II, n. 37).
- d. Prijs :
 — 4 F. per jaar;
 — 7 F. per jaar, 5 ct. per nummer, vanaf 3-I-1883 (III, n. 1);
 — 4 F. per jaar, 5 ct. per nummer, vanaf 3-I-1885 (IV, n. 88).
- e. Formaat :
 — 47 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.;
 — 49 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 6-I-1889 (VIII, n. 36);
 — 30 × 20,5 cm., 2 kol., 8 pp., vanaf 3-II-1889 (VIII, n. 40);
 — 43 × 32 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 6-X-1889 (IX, n. 22).
- f. Periodiciteit :
 — wekelijks (zo.);
 — 2 × per week (wo. en za.) vanaf 3-I-1883 (III, n. 1);
 — wekelijks (za.), vanaf 3-I-1885 (IV, n. 88);
 — wekelijks (zo.), vanaf 6-VII-1885 (V, n. 10).
- g. Oplage :
 — gemiddeld 805 verkochte ex. in 1881-1882, en 1360 van IV tot XII-1882;
 — totaal van 49.777 verkochte ex. van X-1888 tot X-1889. (1)
- h. Adres :
 — Herberg „Den Duitsch” bij St-Jacobs;
 — Lokaal „Vooruit”, Garenplaats, G. vanaf 19-VII-1884 (IV, n. 58);
 — Waaistraat 12, G. vanaf 25-IV-1884 (V, n. 52);
 — Metserstraat 242, G. vanaf 3-VII-1887 (VII, n. 10);
 — Lokaal „Vooruit”, Garenplaats, G. vanaf 1-I-1888 (VII, n. 36).

III. a. Eerste nummer : 17-IV-1881. (2)

Laatste nummer : 3-XI-1889 (IX, n. 26). (3)

(1) Cfr. AVANTI, o.c., II, pp. 10, 123.

(2) Samensmelting van *De Volkswil* (1879-1881) en *De Werker* van Antwerpen.

(3) „Te rekenen van Zondag toekomende zal *De Toekomst* met het weekblad onzer Antwerpsche gezellen *De Werker* saámgesmolten zijn”.

- e. Uitgever, Drukker :
- F. Finjaer, Belgradostraat 36, G.;
 - idem, Lange Boomgaardstraat 67, G., vanaf 9-VI-1883 (III, n. 46);
 - F. Van Gijseghem, „Den Duitsch”, St. Jacobs, G., vanaf 9-II-1884 (IV, n. 12);
 - idem, „Vooruit”, Garenplaats, G., vanaf 19-VII-1884 (IV, n. 58);
 - Constant De Witte, Waaistraat 12, G. vanaf 25-IV-1886 (V, n. 52);
 - L. Braeckelaere, Zandeken 7, Mariakerke, vanaf 8-VIII-1886 (V, n. 67);
 - Fl. Siew, Waaistraat 12, G., vanaf 2-I-1887 (VI, n. 36);
 - idem, Chartreuzenstraat, 173, G., vanaf 8-V-1887 (VII, n. 2);
 - E. Stautemas, Van Wittenberghstraat 34, G., vanaf 15-I-1888 (VII, n. 38);
 - Idem, Rietstraat 15, G., vanaf 9-IX-1888 (VIII, n. 19);
 - Idem, Torrekensstraat 11, G., vanaf 25-XI-1888 (VIII, n. 30);
 - Idem, Rabotlaan 4, G., vanaf 7-IV-1889 (VIII, n. 49);
 - Idem, en J. Foucaert, Mortierstraat 16, G., vanaf 5-V-1889 (VIII, n. 53);
 - E. Stautemas, Citroenstraat 15, G., en J. Foucaert, Oostakkerstraat, G., vanaf 22-IX-1899 (IX, n. 20).
- g. Medewerkers : o.a. E. Anseele, Eug. Zetternam (Feuilleton : „Mijnheer Luchtervelde”).
- h. Zakencijfer : deficitair. (1)

IV. Socialistisch strijdblad. (2)

V. Bibliografie :

- AVANTI : Terugblik, I, pp. 325-326; II, passim.
- D. DE WEERDT : De Gentse Textielbewerkers en Arbeidersbeweging, p. 197.

(1) Ondanks de belangrijke bijdrage van de *Strijdpennig* der lezers. Cfr. AVANTI, o.c., II, p. 10.

(2) Zie de programmaverklaring van het blad op 17-IV-1881, in AVANTI, o.c., II, p. 10.

411. — De Toekomst. (1891-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1398 : 15-I-1891 (I, n. 1); 1-III-1891 (I, n. 4).
- Brussel M.I.P./C.B. : 15-I-1891 (I, n. 1), 15-II-1891 (I, n. 3), 15-VI-1891 (I, n. 10), 1-VII-1892 (II, n. 7);
C.F. : 15-I-1891 (I, n. 1), 15-III-1891 (I, n. 5).

II. a. Ondertitel :

- „Sociaal Blad der Vlaamsche Burgerij”;
- „Economisch Blad der Vlaamsche Burgerij”, vanaf 15-II-1891 (I, n. 3).
- c. Motto : „Die spreekt, zaait; die luistert, maait”, vanaf 15-II-1891 (I, n. 3).
- d. Prijs :
 - 1,50 F. per jaar, 5 ct. per nummer;
 - 3 F. per jaar, vanaf 1-VII-1892 (II, n. 7).
- e. Formaat :
 - 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 31 × 21,5 cm., 2 kol., 8 pp., vanaf 1-VII-1892 (II, n. 7).
- f. Periodiciteit :
 - halfmaandelijks (1 en 15);
 - maandelijks, vanaf 1-I-1892 (II, n. 1).
- h. Adres :
 - Weldadigheidstraat 68, G.;
 - Vlaanderenstraat 66, G., vanaf 15-III-1891 (I, n. 5).
 - Roode Torenstraat 15, G., vanaf 1-VII-1892 (II, n. 7).

III. a. Eerste nummer : 15-I-1891.

Laatst voorhanden nummer : 1-VII-1892 (II, n. 7). (1)

(1) Op 1-VII-1892 (II, n. 7, p. 1) meldde het blad :

„Met spijt moeten wij onze leden kenbaar maken, dat de gelden, die binnen gekomen zijn, onvoldoende zijn om zes maanden het te doen verschijnen. Er zullen slechts drie nummers kunnen uitgegeven worden. Wij zullen eenen nieuwen oproep doen aan de achterblijvers; indien men hem niet beantwoordt, zullen wij na September het uitgeven van het blad tijdelijk opschorsen”. Het blad verscheen echter nog in 1895. Cfr. *Rép. gén. de la Presse belge*, 1895, p. 140.

- e. Drukker :
- H. Cnops, Weldadigheidstraat 68, G.;
 - F. Meyer — Van Loo, Vlaanderenstraat 66, G., vanaf 15-III-1891 (I, n. 5);
 - F. en R. Buyck, Roode Toorenstraat 15, G., op 1-VII-1892 (II, n. 7).
- f. Hoofdredacteur : A. Verhelst, Visscherij 78, G.

IV. A-politiek middenstandsorgaan. (2)

412. — De Toekomst. (1900-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1399 : 21-VII-1901 (I, n. 33), 7-IX-1902 (III, n. 36), 18-X-1903 (IV, n. 42).
- Gent, V. : 1907 (VIII), 1910-1911 (XI-XII).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 31-III-1901 (I, n. 17).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 9-XII-1900 (I, n. 1), 14-IX-1902 (III, n. 37), 26-I-1908 (IX, n. 4).

II. a. Ondertitel : „Weekblad voor de Arrondissementen Gent-Eecloo”.

d. Prijs : 1 F. per jaar, 2 cent. per nummer.

e. Formaat :

- 43 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.;
- 52 × 38,5 cm., 5 kol., 4 pp., op 6-I-1907 (VIII, n. 1) en verder.

(2) Op 15-I-1891 (I, n. 1, p. 1) : „De strijd tusschen kapitaal en arbeid, alle dagen langs om grooter en nijpender wordende, levert groote gevaren op voor de kleine burgerij.

Het bestaan van dit deel der hedendaagsche samenleving staat op het spel; de verdwijning ervan is onvermijdelijk, volgens de leiders des bedoelden klassenstrijds.

In zulk eenen plechtigen oogenblik is het volstrekt noodig dat de kleine burgers goed op de hoogte wezen van hunnen toestand als klasse. De politieke, burgersbladen voldoen niet aan dien eisch; het is overigens hun plicht niet zich bijzonder bezig te houden met de stoffelijke belangen hunner lezers.

Het is die leemte welke wij willen aanvullen. Daarom treden wij op, niet met een politiek blad, maar wel met een sociaal blad, het is te zeggen met een blad welke zich slechts zal bezig houden met den socialen kant, den stoffelijke kant van het burgersleven...”

Opvallend is de zeer vooruitstrevende toon die het blad aanslaat bij de bespreking van sociale en economische problemen.

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres :

— Lokaal „Vooruit”, Garenplaats, G.;

— Lokaal „Ons Huis”, Vrijdagmarkt, G., op 6-I-1907 (VIII, n. 1) en verder.

III. a. Eerste nummer : 9-XII-1900.

Laatst voorhanden nummer : 31-XII-1911 (XII, n. 52).

d,e. Uitgever, Drukker :

— E. Stautemas, St.-Jacobsnieuwstraat 45, G.;

— A. De Backer, Ottergemschensteenweg 139, G., op 6-I-1907 (VIII, n. 1);

— Pol De Visch, Moriaanstraat 109, Ledeberg, vanaf 2-I-1910 (XI, n. 1).

f. Hoofdredactie :

— P.-J. D'Hoedt, Pannestraat 65, G.;

— Pol De Visch, Hoogpoort 29, G., op 6-I-1907 (VIII, n. 1) en verder;

— J. De Graeve, Hoogpoort 29, G., vanaf 2-I-1910 (XI, n. 1).

Administratie :

— Pol De Visch, Garenplaats, G.;

— Van de Veegaete, Garenplaats, G., op 7-IX-1902 (III, n. 36) en verder.

IV. Socialistisch propagandablads voor het platteland. (1)

(1) Op 9-XII-1900 (I, n. 1, p. 1) :

„Is er behoefte aan een nieuw blad voor de landelijke arbeiders? Zeker. Voor hen nog meer dan voor de bewoners der groote steden.

De buitengemeenten en kleine steden worden overstromd met alle soorten van kleine en groote bladen, die alles verdedigen behalve de belangen van de boerenarbeiders.

In die bladen wordt hen wel voortdurend gesproken van de plichten welke de landbouwers tegenover de wet, tegenover hunne meesters te vervullen hebben, maar nooit een woord over de rechten welke hen toekomen en die hen sinds zoovele jaren onthouden worden.

In die bladen worden de grooten, de grondeigenaars, de bezitters van alle rijkdommen verdedigd, en de kleinen, de arbeiders altijd vernederd en achteruitgesteld. Welk blad is er hetzij katholiek of liberaal, dat de verdrukten van den buiten heeft verdedigd? Wie springt er voor hen in de bres, wanneer zij worden bestolen op hun loon?

Wie treden als hunne verdedigers op, wanneer zij door hunne meesters worden mishandeld? Niemand anders dan de socialisten! En dat zullen zij blijven doen, zoolang er op den buiten menschen zijn die miskend worden, van hunne

V. Bibliografie :

— AVANTI : Terugblik, II, p. 260.

413. — Transvaal. (1899-1900)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 885 : 1899-1900.

— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 5-XI-1899 (I, n. 1);

V.H. : 10-XII-1899 (I, n. 6).

II. b. Titeltekening : Transvaalse „Boer” met wapenschild van Transvaal en de woorden : „Eendragt maakt magt”.

d. Prijs : 5,50 F. per jaar, 10 cent. per nummer.

e. Formaat : 37,5 × 26,5 cm., 3 kol., 8 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres : Holstraat, G.

III. a. Eerste nummer : 5-XI-1899.

Laatste nummer : 17-VI-1900 (I, n. 33). (1)

d. Uitgever : Transvaalfonds.

e. Drukker : I. Vanderpoorten, Pollepelstraat 18, G.

f. Redactie : Scheldelaan 21, G.

rechten beroofd blijven, in armoede leven en door de groote grondbezitters uitgebuit worden.

Maar dit kunnen wij socialisten niet, wanneer wij niet over een blad beschikken dat door, U, landbouwers wordt gelezen, dat door uw steun bestaan kan blijven.

Daarom riepen wij *De Toekomst* in het leven”.

Het plan voor de uitgave van het blad was uitgegaan van een congres dat de Gentse socialisten in 1896 hadden belegd om de propagandamogelijkheden op het platteland te bespreken. Cfr. AVANTI, o.c., II, p. 260.

Vanaf 1901 verscheen een ontdubbeling voor het arrondissement Brugge, onder de titel *Werkerswelzijn*. Cfr. R. VAN EENOO : *De Pers te Brugge*, p. 163.

(1) Op 17-VI-1900 (I, n. 33, p. 2) :

„Dit zal het laatste nummer zijn van *Transvaal*. De uitgave is niet langer meer mogelijk daar ieder verschijnend nummer thans een te kort brengt in de kas. De prijs van het papier is aanmerkelijk gestegen tengevolge van den oorlog; het aantal lezers neemt af ieder week, zoodat we alleen zouden kunnen blijven verschijnen ten koste van het hulpfonds. En het was bedoeld, dat de winst op ons blad dat hulpfonds zou vergrooten. Onze abonneenten zullen niet willen, dat de Boeren, wien we hulp willen brengen, door het voortverschijnen van *Transvaal* zouden lijden. Nochtans, indien er onder hen zijn, die het verschil tusschen den betaalden abonnementsprijs en dien van de verschenen nummers eischen, dan zullen we hun dat bedrag doen toekomen.

We danken van harte de lezers, die ons tot op 't laatste oogenblik trouw gebleven zijn”.

IV. Opinie- en informatieblad. (1)

414. — *Le Travail*. (1866)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 83.

— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 31-VII-1866 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel :

„Organe international des intérêts de la classe laborieuse. —
Revue du mouvement coopératif”.

d. Prijs : 1,5 F. per jaar, 12 cent. per nummer.

e. Formaat : 33,5 × 24 cm., 2 kol., 12 of 16 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : Passage Vanderdonckt 46, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 31-VII-1866.

Laatste nummer : 30-IX-1866 (I, n. 3). (2)

b,c,d. Stichter, eigenaar, uitgever : Constant Leirens. (3)

e. Drukker : P. Cagny, Passage Vanderdonckt 42, G.

f. Opstellers : C. Leirens en Léon Walras. (4)

IV. Economisch en politiek blad dat in de verschillende vormen van coöperatie de middelen tracht te propageren om de arbeidersstand te emanciperen. (5)

(1) Op 5-XI-1899 (I, n. 1), p. 2) :

„Wat ons blad wil en zal doen? Neven en nichten, die van elkaar door wijde zeeën gescheiden zijn, kennen elkaar gewoonlijk ook maar van verre. Zoo gaat het hier. We kennen onze stambroeders maar weinig, we kennen ze niet genoeg. Ons blad wil ze doen kennen en door die kennis ze doen beminnen met een warme genegenheid. Het zal dus handelen over de geschiedenis van het afrikanervolk, zijn mannen van beteekenis, de beschrijving van het land, over handel, nijverheid enz....

Lezer, koop ons blad of schrijf er op in. Denk, dat ieder verkocht nummer een penning doet storten in het Transvaalfonds”.

(2) Voortgezet door *Le Travailleur Associé* op 15-XI-1866 (I, n. 4).

(3) Die ook in *De Broedermin* en in *Het Vlaensch Verbond* een grote rol had gespeeld.

(4) „Pour la partie française”.

(5) Het eerste nummer, op 31-VII-1866 (p. 1) verwijst naar de groeiende belangstelling voor arbeidersproblemen, alom in Europa, en ook in België; het stelt de noodzaak vast de coöperatie-beweging te propageren bij middel van een „presse populaire à bon marché”.

Terloops weze opgemerkt dat de prijs van het blad, — 12 cent. per nummer —, voor een arbeidersbudget exorbitant hoog was.

Het blad zet vervolgens (pp. 1-4) zijn politiek en economisch programma uiteen (waarschijnlijk opgesteld door de Franse redacteur, L. Walras) : „...nous croyons devoir commencer par déclarer deux choses : l'une, que notre œuvre est essentiellement une œuvre de doctrine; l'autre que notre doctrine n'est autre chose que ce qu'on peut appeler la doctrine de la Révolution”. Met de politieke toestand van Frankrijk

V. Bibliografie :

— D. DE WEERDT : De Gentse Textielbewerders en Arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881, pp. 198-199.

voor ogen, verklaart de opsteller dat de beginselen van de revolutie van 1789 steeds verder moeten gerealiseerd worden, vooral op economisch en sociaal gebied. Als middelen daartoe worden vooropgesteld : de verbreiding der coöperatieve verenigingen, de hervorming van het belastingsstelsel (afschaffing van de octrooirechten op verbruiksgoederen, en instelling van een unieke belastingsaanslag).

De auteur, die een verbazende belesenheid ten toon spreidt inzake economische literatuur, besluit zijn editoriaal als volgt :

„On jugera plus tard de la valeur de notre doctrine ; mais ce que nous en avons dit suffit ce nous semble à faire entrevoir dès à présent qu'elle n'en est pas moins démocratique pour ne pas se confondre avec un socialisme à la fois vague et dangereux, superficiel et tyrannique, ni moins libérale pour n'avoir rien de commun avec ce dilettantisme étroit et péril fait pour charmer des amateurs de littérature dans les séances de congratulations académiques”.

De vraag was gesteld of het blad misschien was uitgegaan van de Internationale. (Cfr. D. DE WEERDT, o.c., p. 198); zij kan o.i. negatief beantwoord worden.

Wel kondigt het blad het congres aan, dat de Internationale op 3-IX-1866 te Genève zou houden, doch dit slechts terloops naast verschillende andere berichten over arbeidersorganisaties in Europa.

Over de politieke achtergrond van het blad worden we uitstekend ingelicht door een ander merkwaardig artikel in de eerste aflevering van 31-VII-1866 (pp. 4-6), onder de titel :

„De la situation des partis et des progrès de la démocratie en Belgique”. Ongetwijfeld geschreven door Constant Leirens, bevat het, blijkens een nota op de eerste blz. : „le programme politique et économique des personnes qui ont contribué, en Belgique, à la fondation de ce recueil”.

De schrijver constateert vooreerst dat de valse interpretatie van de grondwet, die de arbeiders van het openbare leven afzondert, die de kiescijns, de militaire loting en de achteruitstelling der Vlamingen handhaaft, door de vooruitgang van de vrijheids-gedachte zodanig is achterhaald, dat de structuur der Belgische politieke partijen op het punt staat ineen te storten.

„Le parti catholique est le parti du passé ou de la réaction” en voert een „politique rétrograde dont le but est le rétablissement de la théocratie avec son inévitable cortège : l'asservissement des consciences, le fanatisme, l'hypocrisie, l'ignorantisme et la misère”.

De schrijver typeert vervolgens de liberale partij, aan de macht sinds 1857 : „Le parti libéral, qui occupe le pouvoir en ce moment, représente les intérêts et les tendances de la classe moyenne émancipée par la révolution française. Cependant, sous l'empire des circonstances qui se sont produites depuis les événements de 1848, il s'est fait plus particulièrement le représentant de cette fraction de la bourgeoisie qui, après avoir marché à la tête du progrès, voudrait aujourd'hui l'enrayer, parce qu'elle possède le pouvoir et l'aisance. (...) Ils protestent néanmoins toujours de leur dévouement aux idées de 89, à l'abri desquelles ils cherchent à se mettre alors même qu'ils s'opposent au progrès et essayent de reconstituer, au profit des parvenus de la fortune, le système de privilèges et d'injustices détruit par la révolution. Les théoriciens et ces hommes politiques, la plupart convaincus, les autres seulement habiles, sont les libéraux doctrinaires”.

Heil voor de arbeiders kan slechts uitgaan van het verlichte deel der burgerij : „Elle tend la main aux classes deshéritées. C'est elle qui a pris l'initiative de tous les progrès, de toutes les réformes utiles. (...) Avant tout, elle est libérale dans le véritable sens du mot”.

De schrijver zet dan het programma uiteen der liberale vooruitstrevende beweging, waarbij hij de nadruk legt op de verbetering van het lot der arbeiders door steun aan hun verenigingen en uitbreiding van het volksonderwijs.

De liberale progressistische partij heeft weliswaar de kieswethervorming als eerste objectief, doch zal er steeds voor zorgen dat de economische en sociale vooruitgang van de arbeiders gelijke tred houde met de politieke verwezenlijkingen.

415. — Le Travail National. (1857-1860)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./G. 5466 : 1857-1860.
— Gent, S.H.G./He. 68 : 1857-1858. (I)
- II. d. Prijs : 5 F. per jaar.
e. Formaat : 31,5 × 23 cm., 2 kol., 4 of 8 pp.
f. Periodiciteit : 3 × per maand (5, 15, 25).
h. Adres : rue des Champs 66, G.
- III. a. Eerste nummer : 18-II-1857.
Laatste nummer : 25-XI-1860 (IV, n. 30).
d,e. Uitgever, Drukker : Eug. Vanderhaeghen, rue des Champs 66, G. (1)
- IV. Commerciëel en finantieel blad, opgericht om de beweging voor vrijhandel te bestrijden. (2)

416. — Le Travailleur associé. (1866-1867)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 83 a : 1866-1867.
— Brussel, M.I.P./C.B. : 15-XI-1866 (I, n. 4);
C.F. : 15-I-1867 (II, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Propagateur international des doctrines coopératives”.
c. Motto : „Forward! — Self-help — Self-Respect”.

(1) De welbekende uitgever van de *Gazette van Gent*.

(2) Nergens in het blad vonden wij een spoor van medewerkers. Achter deze opvallende anonimiteit gaan echter ongetwijfeld belangrijke figuren schuil uit de wereld van handel en nijverheid. Het blad besteedt een bijzondere aandacht aan de belangen van de Gentse katoenindustrie. Het keert zich heftig tegen de voorstanders van de vrijhandel, die, vooral te Antwerpen zeer talrijk, van een algemeen-europese tendenz naar afschaffing van tolmuren wilden gebruik maken om van de regering desbetreffende maatregelen te bekomen. In zijn afscheidnummer, op 25-XI-1860 (IV, n. 30, p. 115) acht het blad zijn doelstellingen bereikt; het meent dat de idee van de vrijhandel definitief heeft afgedaan en dat de regering de ware belangen van het land zal weten te vrijwaren.

- d. Prijs : 1,5 F. per jaar, 12 cent. per nummer.
- e. Formaat : 33,5 × 24 cm., 2 kol., 12 of 16 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks (15).
- h. Adres : Passage Vanderdonck 46, G.

- III. a. Eerste nummer : 15-XI-1866 (I, n. 4). (1)
 Laatste nummer : 15-VII-1867 (II, n. 7). (2)
 b,c,d,f. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Hoofdredacteur : Constant
 Leirens. (3)
 e. Drukker : P. Cagny, Passage Vanderdonck, 42, G.

- IV. Economisch en politiek blad dat de verbruiks- en productie-
 coöperaties propageert als middel tot de ontvoogding van de
 arbeidersklasse. (4)

V. Bibliografie :

- DE WEERDT : *De Gentse Textielbewerkers en Arbeidersbeweging
 tussen 1866 en 1881*, pp. 198-199.

417. — Le Travailleur du Bois — De Houtbewerker.
 (1907-)

I. Bewaarplaats :

- Brussel, M.I.P./C.B. : -VI-1910 (IV, n. 6), -XII-1910
 (IV, n. 12);
 V.H. : -V-1911 (V, n. 5), -VII-1912 (VI, n. 7).

(1) Voortzetting van *Le Travail* (1866), zoals blijkt uit een korte nota (p. 1) :

„La rédaction du journal mensuel *Le Travail* fondé à Gand, se dédouble.
 Le journal est continué, sous le titre primitif, par le Rédacteur français et, sous
 celui qui est inscrit en tête de cette livraison, par les Rédacteurs belges, lesquels
 sont assurés du concours de plusieurs écrivains étrangers (Français, Allemands,
 etc.) honorablement connus”.

De reden van deze splitsing is misschien te zoeken in zekere maatregelen van de
 Franse (keizerlijke) regering, die vooral inzake pers ten opzichte van België veel argwaan
 betoonde.

Misschien ook werd deze splitsing teweeggebracht door zekere onenigheid,
 waarvan C. LEIRENS de oorzaak of het slachtoffer was. In het vierde nummer (p. 1)
 van *Le Travail*, op 31-X-1866 (Gent, U.B./J. 82) wordt inderdaad gemeld dat :

„Depuis que notre dernier numéro a paru, M. C. LEIRENS et ceux de ses
 amis qui avaient contribué avec lui à la fondation du *Travail* ont cessé d'avoir
 aucune part à la rédaction et à la publication de ce recueil”.

- (2) In het laatste nummer van 15-VII-1867 (II, n. 7, p. 1) wordt gemeld dat het blad
 verder zal verschijnen onder de titel : *L'Instruction du Peuple*”, waarvan echter geen
 spoor werd teruggevonden.
- (3) Zie ook : *De Broedermin en Het Vlaemsch Verbond*.
- (4) Zie : *Le Travail* (1866).

- II. a. Ondertitel : „Organe mensuel de la Fédération Nationale des Travailleurs du Bois de la Belgique — Maandelijksch Orgaan der Nationale Federatie der Houtbewerkers van België.”
- c. Motto : „Travailleurs du Bois de toute la Belgique, unissez-vous en une seule Fédération, alors seulement disparaîtront vos griefs — Houtbewerkers van gansch België, vereenigt u in een enkele Federatie, dan eerst zullen uwe grieven verdwijnen.”
- d. Prijs : 0,75 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
- e. Formaat :
 — 42 × 31 cm., 4 kol., 4 pp., in -VI-1910 (IV, n. 6);
 — 51 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf -XII-1910 (IV, n. 12).
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- g. Oplage : 1.100 in 1910 (1).
- h. Adres : Lokaal „Ons Huis”, Vrijdagmarkt, G.
- III. a. Eerste nummer : -I-1907?
 Eerst voorhanden nummer : -VI-1910 (IV, n. 6).
 Laatste voorhanden nummer : -XII-1910 (IV, n. 12).
- d. Uitgever : Nationale Federatie der Houtbewerkers van België.
- e. Drukker : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort 29, G.
- IV. Socialistisch syndikaal blad en vakblad.

418. — De Trommel. (1909-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1401 : -III-1911, -IV-1911, -V-1911, -VIII-1911, -X-1911, -XI-1911, -XII-1911, 18-II-1912, 25-II-1912, 15-III-1912, 5-IV-1912, 25-IV-1912, 10-V-1912, 30-V-1912, -III-1913 (V, n. 1), -IV-1913 (V, n. 2), 1-III-1914 (VI, n. 1), 1-IV-1914 (VI, n. 2), 1-V-1914 (VI, n. 3).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -III-1911, -VIII-1911, 30-V-1912;
 C.F. : -IV-1911;
 V.H. : -IV-1911.

(1) Cfr. *Le Fureteur*, VIII (1910) p. 56.

- II. a. Ondertitel : „Roffelt voor 't volk van den buiten en van de stad.”
- b. Titeltekening : trommel.
- d. Prijs : 2 cent. per nummer.
- e. Formaat : 45,5 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : onregelmatig (?).
- h. Adres :
- Bezemstraat 13, G.;
 - Krekelberg 16, St-Amandsberg, vanaf -III-1913 (V, n. 1);
 - Bessemstraat 13, G., vanaf I-III-1914 (VI, n. 1).
- III. a. Eerste nummer : -III-1909 (?).
- Eerst voorhanden nummer : -III-1911.
- Laatst voorhanden nummer : I-V-1914 (VI, n. 3).
- d. Uitgever :
- Eug. Belain, Weldadigheidstraat 41, Sint-Amandsberg;
 - Ch. Goethals, Bezemstraat 13, G., vanaf 15-III-1912;
 - Eug. Belain, Krekelberg 9, Sint-Amandsberg, vanaf -III-1913 (V, n. 1);
 - K. Goethals, Bessemstraat 13, G., vanaf I-III-1914 (VI, n. 1).
- IV. Katholiek vlaamsgezind strijdblad, dat vooral bij verkiezingen zeer bedrijvig was.

419. — De Tuinbode. (1902-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./Spec. 1490 : I-V-1902 (I, n. 1), I-III-1905 (IV, n. 3).
- Brussel, M.I.P./C.B. : I-V-1902 (I, n. 1);
C.F. : I-IX-1904 (III, n. 9).

- II. a. Ondertitel : „Maandschrift ter behartiging der vakbelangen en ter verbreiding der toegepaste wetenschap voor de Vlaamsche tuinbouwers, hoveniers en landgebruikers.”

- d. Prijs : 3 F. per jaar, 20 ct. per nummer.
- e. Formaat : 33 × 21,5 cm., 2 kol., 8 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres :
 - Normaalschoolstraat 17, G. op 1-V-1902 (I, n. 1);
 - Tuinbouwlaan 15, G. (voor de opstel) en Kadranstraat 4, St-Joost Brussel (voor het Beheer), op 1-IX-1904 (III, n. 9)

- III. a. Eerste nummer : 1-V-1902.
Laatst voorhanden nummer : 1-III-1905 (IV, n. 9).
- e. Drukker : niet vermeld.
- f. Beheer : K. Mestdagh, Kadranstraat 4, Brussel op 1-IX-1904 (III, n. 9).
Hoofdredacteur : H. Ronse, Tuinbouwlaan 15, G. op 1-IX-1904 (III, n. 9).
- g. Medewerkers : O. Burvenich, A. Buysens, E. De Meyer, K. Mestdagh, H. Ronse, J. Van de Vliet, P. Wauters.

IV. A-politiek vakblad.

420. — De Tijdsgeest. (1905-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1403 : 15-V-1905 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 15-V-1905 (I, n. 1);
C.F. : 23-VI-1906 (I, n. 14).

II. a. Ondertitel : „Orgaan der Socialistische Bedienden”.

- d. Prijs : 1 F. per jaar, 10 cent. per nummer.
- e. Formaat : 36 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : „Ons Huis” Vrijdagmarkt, G.

III. a. Eerste nummer : 15-V-1905.

Laatst voorhanden nummer : 23-VI-1906 (I, n. 14).

- d,e. Uitgever, Drukker : A. De Backer, Ottergemsche steenweg 139, G.

IV. Socialistisch syndikaal blad en strijdblad. (1)

421. — L'Union — De Eendracht. (1891-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 681 : [1891] (proefstuk), 12-XII-1891 (I, n. 1), 28-VIII-1892 (I, n. 9).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : [1891] (proefstuk);
C.B. : 12-XII-1891 (I, n. 1);
C.F. : 4-V-1892 (I, n. 5).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 19-I-1892 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel :

- „Organe officiel de l'Association Générale des Cafetiers, Cabaretiers, Hôteliers et Limonadiers de l'agglomération Gantoise — Officiëel orgaan der Algemeene Vereeniging van Koffijhuishouders, Herbergiers, Kosthouders en Limonadeverkoopers der Gentsche samenwerking" in [1891] (proefstuk).
- „Organe officiel de l'Association générale des Cafetiers, Cabaretiers, Hôteliers, Liqueuristes et Limonadiers de l'agglomération Gantoise — Officiëel orgaan der Algemeene Vereeniging van Koffijhouders, Herbergiers, Kosthuishouders, Likeur- en Limonadeverkoopers der Gentsche samenwerking" vanaf 12-XII-1891 (I, n. 1).

d. Prijs : gratis of 1,40 F. per jaar, 10 cent. per nummer.

e. Formaat :

- 47,5 × 40 cm., 3 kol., 4 pp. in [1891] (proefstuk);
- 42 × 30,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 12-XII-1891 (I, n. 1).

f. Periodiciteit : maandelijks.

g. Oplage : 5.000 proefnummers.

h. Adres : Veldstraat 8, G.

(1) Op 15-V-1905 (I, n. 1, p. 1) : „Ons doel is tweevoudig : strijden en leeren ; ons blad zal zijn een strijdblad en een studieblad. Wij zullen strijden voor onze rechten, voor onze eischen... *De Tijdsgeest* zal ook een studieblad zijn. Buiten de artikelen over boekhouden en techniek zullen er ook gewijd worden aan de sociale wetenschap, aan het socialisme”.

- III. a. Eerste nummer : 12-XII-1891.
Laatst voorhanden nummer : 28-VIII-1892 (I, n. 9).
e. Drukker : Snoeck - Ducaju, rue des Champs 8, G.

IV. A-politiek syndikaal blad. (1)

422. — *L'Utilité publique*. (1878)

Zie : *Algemeen Nut* — *L'Utilité publique* (1878).

423. — *Vader Cats*. (1871-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1405 : 13/14-XI-1871 (I, n. 105).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 23-VII-1871 (I, n. 10), 29-VI-1872 (II, n. 152), 24/25-VIII-1874 (IV, n. 161);
C.F. : 18-X-1874 (I, n. 83), 8-II-1874 (IV, n. 33).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 11-VIII-1871 (I, n. 26).

II. d. Prijs :

- 2 cent. per nummer;
- 5 cent. per nummer, vanaf 24/25-VIII-1874 (IV, n. 161).
- e. Formaat : 33 × 26 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : ?
- h. Adres : Korte Dagsteeg 22, G.

III. a. Eerste nummer : 13-VII-1871. (2)

Eerst voorhanden nummer : 23-VII-1871 (I, n. 10).

Laatst voorhanden nummer : 24/25-VIII-1874 (IV, n. 161).

e. Drukker : A. Vandeweghe, Korte Dagsteeg 22, G.

(1) In proefnummer van [1891] p. 1 :

„Wij ontstaan heden in zeer nederige voorwaarden. Wij willen noch de regeeringsvorm, noch de samenstelling der partijen wijzigen, noch ons door luidruchtigheid kenmerken.

Ons doel is eenvoudiger en gemakkelijker te gebruiken. Het bestaat alleenlijk in het verdedigen der beroepsbelangen van koffiehuishouders, herbergiers, kosthouders en likeurverbruikers en bijgevolg die der verbruikers”.

(2) Cfr. A. WARZÉE, manusc. (M.I.P.).

IV. Liberaal, antiklerikaal, informatieblad, dat een polemiek voerde met *De Werker* van Antwerpen, spreekbuis voor het Vlaamse land van de Internationale. (1)

V. Bibliografie :

— Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België, p. 298.

424. — Het Vaderland. (1854-1856)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 14996; Ta. 1496;

J. 672 : 8-VI-1856 (III, n. 160).

— Brussel, K.B./J.B. 308.

— Brussel, M.I.P./C.B. : 13-XII-1854 (I, n. 6), 13/14-VIII-1855 (II, n. 225/226);

C.F. : 8-VII-1855 (II, n. 189).

— Antwerpen : S.B./F.V. : 6-VI-1856 (III, n. 158).

II. d. Prijs : 4 F. per jaar.

e. Formaat : 45,5 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : 6 × per week.

g. Oplage : zeer hoog. (2)

h. Adres : Pensestraat 9, G.

III. a. Eerste nummer : 8-XII-1854. (3)

Laatste nummer : 16-XII-1856. (4)

d. Drukker : J. Boffyn, Pensestræet 9, G.

g. Medewerkers : A. Neut (5), C. F. A. Duveiller. (6).

(1) Cfr. „Geschiedenis van de socialistische arbeidsbeweging in België”, p. 298.

(2) Cfr. M. DE VROEDE, o.c., p. 50, die *De Broedermin* van 5/6-II-1855, en *Le Messenger de Gand* van 7-VI-1856 aanhaalt.

(3) Voortzetting van *Den Vaderlander* (1829-1854).

(4) Het blad versmolt met *Den Vlaming* (1839-1856) tot *Het Vlaemsche Land* op 17-XII-1856.

(5) Cfr. H. HENRY : *Journalisme et politique*, p. 27.

(6) Cfr. I. VAN DÜRINGSFELD : *Von der Schelde bis zur Maas*, I, pp. 336-339.

IV. Katholiek vlaamsgezind dagblad. (1)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibl. Gant., V, p. 141, 319.
- M. DE VROEDE : De Vlaamse Pers in 1855-1856, pp. 30, 49-50.
- J. VERSTRAELEN : De Katholie-e pers te Gent, pp. 43-44, 56-57.

425. — Vaderland. (1882-1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 389. a. : 20-VII-1884 (III, n. 171), 1888-1914 (VI-XXXII).
- Brussel, K.B./J.B. 310 : 1910-1913.

II. a. Ondertitel :

- „Vlaamsch liberaal dagblad”;
- „Morgenblad voor werklieden en burgers”, vanaf 1-VII-1888 (VI, n. 182);
- „Avondblad, verschijnende alle dagen”, vanaf 15/16-XI-1896 (XIV, n. 320/321) tot 4-I-1898 (XVI, n. 4).

d. Prijs :

- 8 F. per jaar, 2 cent. per nummer;
- 10 F. per jaar, 2 cent. per nummer, vanaf 11-VIII-1909 (XXVII, n. 223).

e. Formaat :

- 37,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 44 × 31 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 1-VII-1888 (VI, n. 182).
- 54 × 33 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 7-II-1905 (XXIII, n. 38).

(1) In het editoriaal van het eerste nummer op 8-XII-1854 (p. 1) wierp het blad zich op als „den tolk van de vlaemsche beweging die zich zoo algemeen in België doet opmerken. Doch men vergisse zich niet in de benaming der Vlaemsche Beweging. Deze begrypen wy niet gelyk zommige woelgeesten. Voor ons is de Vlaemsche beweging geenen middel om tot omwenteling te leyden; de Vlaemsche Beweging is den aerd der Vlamingen, is hun karakter; de Vlaemsche Beweging is de Vlaemsche tael, zyn de vlaemsche gevoelens. Nu, wie de tael en de gevoelens der Vlaemingen aenduydt, spreekt ook van godsdienst, van vaderlandsliefde, van verknochtheyd aen den koning en aen alle de duerbare belangen van België”. Het blad beroemt er zich veder op, dank zij zijn dagelijks verschijnen „de nieuwstydningen uyt alle landen met zoo veel spoed en nauwkeurigheid aen onze vlaemsche lezers mede te deelen, als de fransche gazetten zulks doen”.

f. Periodiciteit :

— 6 × per week;

— dagelijks, vanaf 15/16-XI-1896 (XIV, n. 320-321).

g. Oplage : 5.000 à 7.000 ex. van het zondagnummer, in 1908.(1)

h. Adres :

— Begijnhofplaats 16, G.;

— St.-Jansvest 16, G., vanaf 25/26-II-1893 (XI, n. 56/57);

— Nieuwen-Boschstraat 3, G., vanaf 30-XI-1907 (XXV, n. 334);

— Bellevuestraat 571, G., vanaf 17-VI-1909 (XXVII, n. 168).

III. a. Eerste nummer : 1882 (?). (2)

Laatste nummer : 24-IX-1914 (XXXII, n. 267). (3)

d,e. Uitgever, Drukker :

— W. Ghesels, Begijnhofplaats 16, G.;

— Idem, St.-Jansvest 16, G., vanaf 25/26-II-1893 (XI, n. 56/57);

— A. De Brabandere, ibidem, vanaf 31-XII-1894 (XII, n. 365);

— J. Duvivier, ibidem, vanaf 3-VIII-1900 (XVIII, n. 215);

— Ch. De Raeve, Bellevuestraat 571, G.; Naaml. Maatsch. der Liberale Drukkers, vanaf 17-VI-1909 (XXVII, n. 168).

f. Hoofdredacteur : Hendrik Keurvels. (4)

g. Medewerkers : W. Rogghé (5), J. De Clercq (6), J. Matton (7).

IV. Liberaal opinie- en informatieblad. (8)

(1) Cfr. P. FREDERICQ : Schets eener Geschiedenis der Vl. Bew., II, p. 293.

(2) Tot 1888 is weinig over het blad geweten. Op 1-VII-1888 werd het een voortzetting van het *Morgenblad* van 30-VI-1888 (VI, n. 181).

(3) Versmolten met het *Volksblad*, (en niet met het *Volksbelang*, zoals J. Verstraelen, o.c., p. 62, beweert) tot *Vaderland-Volksblad* op 25-IX-1914.

(4) H. Keurvels (1852-1933) was tevens hoofdredacteur van het *Volksblad*. Zie over hem de schampere opmerking van M. Basse, *De Vlaarnsche Beweging*, I, p. 145.

(5) Zie : *Gazette van Gent*, *Baes Kimpe*, *De Goudmijn des Landmans*.

(6) Cfr. *Ass. de la presse belge*, XVI (1914), p. 46.

(7) Cfr. *Ass. de la presse belge*, X (1908), p. 81.

(8) Op sociaal gebied ging het blad door als het orgaan van de „Liberale Werkersverdediging” van burgemeester Lippens. Cfr. *AVANTI*, Terugblik, II, p. 174.

Op politiek gebied houdt het blad vast aan een heftig antiklerikalisme, dat schril afsteekt tegen de gematigde houding van zijn voorganger, het *Morgenblad*.

Vanaf 1895 gaf *Vaderland* een wekelijks bijvoegsel aan zijn zondagsnummer, onder de titel *Gentsch Museum* (Gent, U.B./J. 389. a. A.), vooral gewijd aan bijdragen van kulturele aard.

V. Bibliografie :

- M. BASSE : De Vlaamsche Beweging, I, p. 145.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 60-63.

426. — Vaderland — Volksblad. (1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 389. b.

II. d. Prijs : 10 F. per jaar, één cent per nummer.

e. Formaat : 53 × 37 cm., 5 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres : Nieuwenboschstraat 1, G.

III. a. Eerste nummer : 25-IX-1914 (XXXII, n. 268). (1)

Laatste nummer : 12-X-1914 (XXXII, n. 285). (2)

d,e. Uitgever, Drukker : K. De Raeve, Nieuwenboschstraat 1, G.

f. Hoofdredacteur : H. Keurvvels.

IV. V. Zie *Vaderland*.

(1) Samensmelting van het *Volksblad* van 24-IX-1914 (XXXV, n. 267) en het *Vaderland* van 24-IX-1914 (XXXII, n. 267). In het laatste nr. van *Vaderland* en het eerste van *Vaderland-Volksblad* (telkens op p. 1) werd deze fusie als volgt gemotiveerd :

„Duizenden lezers hebben wij sedert eenige weken bijgewonnen, zoodat onze drukpersen bijna niet stil liggen. Zelfs kunnen wij al de vragen der verkoopers buiten Gent niet beantwoorden, onze werkhuisen overrompeld zijnde door de verschillende gazetten welke er gedrukt worden.

Ten einde het werk te vereenvoudigen en een grooter getal nummers te kunnen afdrukken, hebben wij besloten twee gewichtige veranderingen in te voeren :

1° *Het Vaderland* en *Het Volksblad* voorloopig te versmelten, waardoor wij veel tijd zullen winnen voor het afdrukken ;

2° 's nachts te drukken, ten einde van 's morgens heel vroeg de allerlaatste tijdingen te kunnen verspreiden, niet alleen te Gent, maar in alle steden en dorpen, van 't Vlaamsche land, waar ons blad met den eersten morgentrein zal toekomen.

Voor zooveel er binst den dag bijzondere gewichtige tijdingen zouden toekomen, kunnen wij dan altijd bijzondere editiën laten verschijnen.

Bestendige verkoopers zullen in alle wijken van de stad post vatten.

Deze nieuwe schikkingen zullen voor gevolg hebben onze lezers beter en spoediger nog dan vroeger in te lichten.

Vaderland-Volksblad zal blijven het goedkoopste en best ingelicht Vlaamsch dagblad, het eenige dat zijn formaat niet verminderd heeft en vier bladzijden tekst geeft zonder opvullingen met affichenletters.

Vaderland-Volksblad geeft voor hetzelfde geld dubbel meer nieuws, dan andere gazetten”.

(2) Het blad verscheen opnieuw, voor korte tijd, na de eerste wereldoorlog.

427. — Den Vaderlander. (1829-1854)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 253 : 1829-1849; G. 14996 : 1842-1854.
- Brussel, K.B./J. 311 : 1829-1854.
- Antwerpen, S.B./B. 52040 : 1832.

II. c. Motto : „De Belgen zyn getrouwe onderdanen, maer zy verdragen geene slaverny. Keyzer Karel V”.

d. Prijs :

- „6 guldens nederlandsch”;
- 13 F. per jaar, vanaf 1-I-1833;
- 16 F. per jaar, vanaf 1-I-1835.

e. Formaat :

- 36 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.;
- 40 × 28 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1835 (VII, n. 1);
- 44 × 32 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 4-VI-1848 (XX, n. 66).

f. Periodiciteit :

- 2 × per week (di. en vr.);
- 3 × per week (di., do. en za.), vanaf 17-VII-1831.

g. Oplage :

- 1829 : 2.500; (1)
- 1830 : 1.324,
- 1831 : 1.372,
- 1832 : 1.664,
- 1833 : 1.131,
- 1834 : 1.378,
- 1835 : 1.537,
- 1836 : 1.562,
- 1837 : 1.422,
- 1838 : 1.025,
- 1839 : 1.125,
- 1840 : 872,
- 1841 : 825,
- 1842 : 743; (2)

(1) Volgens A. BARTELS, *Documens historiques ...*, p. 75. Het cijfer lijkt wat overdreven, alhoewel A. Bartels uiteraard met de gang van zaken van het blad goed bekend was.

(2) Cfr. J. MALOU, *Notice statistique sur les journaux belges*, p. 301.

1843 : 826; (1)
1845 : ± 1.000. (2)

h. Adres :

- „... by Sint-Baefs, n° 6.”;
- „... op de Hoogpoorte, N° 69”, vanaf 1-VII-1834 (n. 77);
- „... in de Onderstraet, N° 10”, vanaf 9-IX-1837 (IX, n. 106);
- Pensestraet 9, G., vanaf 2-X-1853 (XV, n. 120).

III. a. Eerste nummer : 16-X-1829. (3)

Laatste nummer : 8-XII-1854 (XXVI, n. 146). (4)

b. Stichters : Vilain XIII de Basele, de Wetteren, Marquis de Rodes, Gustave de Jonghe, J. B. d'Hane de Potter, de Potter van Indoye. (5)

c. Eigenaar :

- J. B. De Nève;
- E. Beaucarne, vanaf 14-V-1830;
- J. B. De Nève, vanaf 15-VII-1831; (6)
- Gebr. Vergauwen, vanaf 1-X-1833, tot in 1852, wanneer het blad eigendom wordt van de maatschappij die *Le Conservateur*, vervolgens de *Bien Public* uitgeeft.

d,e. Uitgever-Drukker :

- J. B. de Nève;
- E. Beaucarne, vanaf 18-V-1830 (n. 62);
- „Drukkery van den Vaderlander...”, vanaf 12-VII-1831 (n. 55);
- R. Lippens, vanaf 23-VII-1831 (n. 60);
- H. Rosseeuw, vanaf 1-I-1833 (n. 1);

(1) Volgens *Gand-Échange*, I, (1893), n. 3.

(2) Cfr. „De Broederhand”, 1845, p. 494. Zie ook : P. FREDERICQ, *Schets...*, II, pp. 292-293 : „in 1846, het meest gelezen Vlaamsch blad, een duizendtal abonneuten”.

(3) Het ontstaan was aangekondigd geworden in de *Catholique des Pays-Bas* van 26-IX-1829.

(4) Voortgezet door *Het Vaderland* (1854-1856), op 8-XII-1854 (I, n. 1).

(5) „Ces Messieurs n'eurent pas à verser un sol pour la mise en train et, par conséquent ne purent s'attribuer la moindre influence sur la direction”. A. BARTELS, *o.c.*, p. 75.

(6) J.-B. Nève kondigt op 15-VII-1831 (n. 56, p. 2) zelf aan dat hij terug eigenaar is van het blad.

- „Drukkery van den Vaderlander ...”, op 1-X-1833 (n. 115); (1)
- J. F. Blockeel, vanaf 3-X-1833 (n. 116);
- L. D'Hondt, vanaf 22-VIII-1838 (X, n. 98);
- J. Boffyn, vanaf 2-I-1853 (XXV, n. 1).
- f. Hoofdredacteur : J. L. De Clercq. (2)
- g. Medewerkers : A. Bartels, F. De Pachtere (3), P. De Baets (4), V. J. Du Moulin (5), O. J. Eekma (6).
- h. Zakencijfer : (7).

IV. Gesticht om de unionistische ideeën van de *Catholique des Pays-Bas* in ruime kring te verspreiden (8), doorliep het blad na 1830 dezelfde evolutie als de *Journal des Flandres*.

(1) Op deze dag publiceert het blad volgende brief (p. 3) :

„Aen den opsteller van den Vaderlander.

Daer hy met den nieuwen eigenaer van den Vaderlander niet heeft kunnen overeenkomen, verklaert den ondergeteekenden dat hy, van heden af, aen dit dagblad geheel vreemd is. H. Rosseeuw”.

- (2) Zie over hem het weinig vleiend oordeel van W. ROGGEÉ, Gedenkbladen, p. 38. Cfr. ook IDA VON DÜRINGSFELD, Von der Schelde bis zur Maas, III, p. 302.
- (3) Die ook aan de *Standaerd van Vlaenderen* van Brugge heeft meegewerkt. Cfr. R. VAN EENOO, De Pers te Brugge, pp. 144-145, n. 8.
- (4) In 1854 gemeenteraadslid van Gent en vervolgens katholiek volksvertegenwoordiger. Cfr. G. LEBROQUY, Types et profils parlementaires, pp. 410-419.
- (5) Tevens medewerker aan het *Zondagsblad*. Cfr. IDA VON DÜRINGSFELD, o.c., III, p. 310.
- (6) Cfr. IDEM, o.c., I, pp. 358-359.
- (7) J. MALOU (o.c., p. 304) berekende het bruto-inkomen van het blad in 1842, nl. 11.888 fr. Daarvan moest het 3.485 fr. aan zegelbelasting betalen, hetzij ongeveer 29 %.
- (8) Op 16-X-1829 (n. 1, p. 1) had de uitgever verklaard : „Dit dagblad zal aen de belangen der naburige volkeren, of aen de konsten en wetenschappen in het byzonder niet toegewyd zyn, het zal zich vooral met uwe eygene belangen en rechten bezig houden, en te gelyk de voorname maren zoo van oorlogen als van andere merkwaardige voorvallen der vreemde landen mededeelen. Deszelfs opstellers zyn noch Franschen noch Duytschen, het zyn Belgen sprekende tot Belgen en voerende, gelyk zy, eene tael van waarheyd en overtuiging; zy worden door genee ministers betaeld, om hun te loven, noch door eenen geest van afkeer gedreven, om het weynig goed, dat die mannen doen, te mispryzen; als vrienden van het Vaderland, van den treffelyke stedeling en achtbaren landbouwer, zullen zy hun trachten te onderwyzen in hunne borgelyke rechten, hun te verlichten in de zaken die het volk aengaen, en vooreerst in alles wat de keuzen tot de provinciale of generale staten betreft; met een woord, op alle uer en stond zullen zy hun opwekken tot het verdedigen van het geen den mensch op de aerde het meest moet liefhebben, den Godsdienst, te weten, en het Vaderland.

Het blad zal noch driftig noch oproerig wezen; maer het zal, met de oude vlaemsche openhartigheyd, de zaken by hunne naem noemen, en, als de borgers slapen, terwyl de staetsdienaren verkeerde wegen inslaen, zal het wat heviger moeten spreken, om de eerste te ontwekken en de andere te weerhouden.

Den *Vaderlander* zal dan voornamelyk dienen om ministers en volk wegens den staet der zaken te verlichten. En aengezien de drukpers, volgens de Grondwet, den *doelmatigen middel is tot uytbreiding van kennis en voortgang van verlichting*, zal het nieuw dagblad de werkingen der ministers, bestierders, directeurs, controleurs en

Republikeins en democratisch, had het dezelfde tegenstand te verduren, en ging vanaf 1839 steeds meer aanleunen bij de Gentse orangisten, die het tien jaar vroeger had bestreden. Weldra kon het als een liberaal blad doorgaan. (1)

In 1852 echter werd het terug katholiek (2) totdat het in 1854 herdoopt werd in *Het Vaderland*, dat een conservatieve houding zou aannemen. (3)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, pp. 313, 315, 319, 320, 321.
- A. WARZÉE : *Les journaux de la Flandre Orientale*, pp. 513-514.
- R. VAN SINT-JAN : *Die politische Presse Belgiëns*, pp. 142, 200-201.
- A. BARTELS : *Documens hist. sur la Révolution belge*, p. 7 en passim.
- J. VERSTRAELEN : *De katholieke pers te Gent*, pp. 33-34, 43-44.
- J. E. NÈVE : *Gand sous le régime hollandais*, p. 174.
- [B. BEECKMAN] : *Le Livre noir ou la propagande eccl. belge*, passim.
- H. HAAG : *Les Droits de la Cité*, p. 57-117.
- H. HAAG : *Les origines du catholicisme libéral en Belgique*, pp. 234-257.
- A. VERMEERSCH : *De structuur van de Belgische Pers, 1830-1848*, pp. 18-30.
- E. BEAUCARNE : [Autobiographie].
- A. SIMON : *L'Hypothèse libérale en Belgique*, pp. 102-103, en passim.

andere bedienden voor belastingen en rechten, klaerlyk aen den dag brengen. Het zal doen zien hoe deze heeren, door eene nieuwe wyze van uytleggen, den geest der wetten weten omtekeeren, om naer hunnen zin te werken en het volk ongevoeliglyk zynen laetsten stuyver aftedoen. Het zal toonen hoe het staets bestier, door schoone beloften en bedrieglyke streken, veertien jaren lang, de geloovigen van bisschoppen, de borgers vermindering van lasten, de kiezers van hunne vryheden, immers alle de Nederlanders van de vryheyd van tael, van de onafhangelykheyd der rechters en van zoo vele andere vryheden beroofd heeft.

Ziet daer eene schets van het oogwit van den *Vaderlander*. Daerenboven zal hy het volk, onder welke er vele zich inbeelden, dat men hun zoo veel lasten en opcenten, als men wilt, kan opleggen, vry wat anders leeren. De liefde van het gemeen welzyn, die in een groot getal zoo zeer verkoeld is, zal hy doen herleven; de borgers zullen hunne weerdigheyd beter verstaen, en eyndeling begrypen dat men weynig voordert met te klagen, als men niet eens, met wettige middelen, doet wat men kan".

- (1) Over de evolutie van *Den Vaderlander* van 1839 tot 1847, zie : A. VERMEERSCH, *o.c.*, pp. 29-30.
- (2) Cfr. L. WILS : *De politieke oriëntering van de Vlaamse beweging*, p. 64.
- (3) Zie verder : *Journal des Flandres*.

428. — *Vaderlandsche Gazette van Gend.* (1794)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 3289 : 1794; G. 23290.1 : 14-X-1794 (n. VI).

II. c. Motto : „Vryheyd, Gelykheyd.”

d. Prijs : 6 livres per trimester.

e. Formaat : 20 × 12,5 cm., 8/10/12 pp.

f. Periodiciteit : 3 × per week (di., do., za.).

h. Adres : „Tot Gend, by A. B. Stéven, op den hoek van d'Ajuyn-leye naest de Visch-merkt, N° 253”.

III. a. Eerste nummer : 2-X-1794. (1)

Laatste nummer : 30-XII-1794 (n. XXXIX). (2)

b,c,d,e. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker : A. B. Stéven. (3)

IV. Een poging, zonder veel succes, om de *Gazette van Gend*, die na een onderbreking van 81 dagen door J. F. Vander Schueren opnieuw werd uitgegeven vanaf 22-IX-1794, als nieuwsblad voor Gent te verdringen; zij bevat vooral buitenlandse berichtgeving en het aandeel derannoncen bleef steeds zeer gering.

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, IV, pp. 225, 396.

— G. ÉCLAIR : *Étude sur la presse Gantoise, Gand-Échange*, I (1893), n. 3.

— J. E. NÈVE : *Gand sous la domination française*, p. 269.

(1) F. Vander Haeghen kende slechts het nummer XI van 21-X-1794.

(2) Op 30-XII-1794 (n. XXXIX, p. 400) : „Waerschouwing — Wij voorkomen onze Inschryvers dat wy met het eyndigen van de eerste dry maenden, te weeten den 12. Nivose aenstaende (of 1. January 1795 ouden styl) deze *Vaderlandsche Gazette* niet meer zullen uytgeven op den gewoonelyken voet, maer gelyk de *Gendsche Gazette* altyd voor dezen wierd uytgegeven; 't is te zeggen : den Maendag en Donderdag, in het zelve Formaat, zelve Papier en voor den Prys van 5. Livres par Trimester.”

(3) André-Benoît I Stéven (1757-1812), die na deze mislukte poging in 1795 zou herbeginnen met een *Dagelykschen Courier van het departement van de Schelde* (cfr. F. VANDER HAEGHEN, *Biogr. Nat.*, XXIII, c. 834), van 1802 tot 1804 de *Journal du Commerce, des Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut* en in 1815 de *Journal universel* van Lodewijk XVIII drukte voor rekening van J. N. Houdin (cfr. F. VANDER HAEGHEN, *ibidem*, en *Bibl. Gant.*, V, pp. 33-34).

429. — *Le Vélo.* (1886-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./Spec. 5067 : 15-IV-1886 (I, n. 4).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 15-I-1886 (I, n. 1), 15-III-1886 (I, n. 3), 15-IV-1886 (I, n. 4).

II. a. Ondertitel : „Organe officiel du Vlaamsche Wielrijders-Kring”. (1)

d. Prijs : gratis of 4 F. per jaar, 35 ct. per nummer.

e. Formaat :

— 21,5 × 17,5 cm., 2 kol., 12 pp.

— 28 × 22 cm., 2 kol., 12 pp. vanaf 15-III-1886 (I, n. 3).

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : rue de l'Étrille 14, G.

III. a. Eerste nummer : 15-I-1886.

Laatst voorhanden nummer : 15-IV-1886 (I, n. 4).

e. Drukker : H. Cnops, rue de l'Étrille 14, G.

f. Hoofdredacteur : J. A. Randolph, Place du Marais 20, G. (2)

g. Medewerker : Émile De Meuse.

IV. A-politiek, sport- enannoncenblad.

V. Bibliografie :

- F. LAUTERS : *Les débuts du Cyclisme en Belgique*, Bruxelles 1936, p. 225.

430. — *Verbond der Werkmanspensioenkas-
sen van Oost-Vlaanderen.* (1904-)

I. Bewaarplaats :

- Brussel, M.I.P./C.B. : 5-I-1904 (I, n. 1).

(1) Gesticht op 25-V-1885. De naam van de vereniging werd in april 1886 gewijzigd in „Le Véloce Club Gantois”.

(2) Jonge Engelsman, naar Gent gekomen om er les te volgen aan de St.-Lukasschool.

II. c. Motto :

„Wie licht heeft moet verlichten,
Zijn naasten helpen stichten —
Wij streven moedig hand in hand,
Voor Godsdienst, Huis en Vaderland —
Ons doel is welvaart schenken
En niemands rechten krenken.”

- d. Prijs : gratis of 5 ct. per nummer.
- e. Formaat : 35,5 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : onregelmatig. (1)
- h. Adres : „Landbouwershuis” Koornlei 8, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 5-I-1904.

- e. Drukker : „Het Volk” Oudburg 34², G.

IV. [Katholiek] verenigingsblad. (2)

431. — *Verbroedering*. (1913-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1411 : -II-1914 (I, n. 6).

II. a. Ondertitel : „Socialistisch Propagandablاد der Brugsche-poort”.

- d. Prijs : gratis.
- e. Formaat : 25 × 17,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : ?
- h. Adres : Lokaal „Verbroedering”, Meibloemstraat, G.

III. a. Eerste nummer : ?-1913.

Enig voorhanden nummer : -II-1914 (I, n. 6).

- d,e. Uitgever, Drukker : Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort 29, G.

IV. Socialistisch strijdblad.

-
- (1) Op 5-I-1904 (I, n. 1, p. 2) : „Het zal verschijnen tekenmale dat er stof genoeg is, merkwaardig om te behandelen. Ons grootste genoegen zou zijn, kon het elke maand verschijnen, met geene opvulsels gelijk het zoo dikwijls gebeurt, maar met waar ernstige zaken.”
 - (2) Op 5-I-1904 (I, n. 1, p. 2) : „Het is geen blad van eenige personen, maar voor al onze aangeslotenen. Al de moeilijkheden, uit de pensioenen voortkomende, mogen hier behandeld en alle redelijke verbeteringen mogelijk besproken worden...”

432. — De Verdediging. (1887-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1412 : 7-I-1888 (II, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 8-IX-1888 (II, n. 36), 16-III-1889 (III, n. 14);
C.F. : 28-I-1888 (II, n. 4).
- Brussel, K.B./F.M. : 18-II-1888 (II, n. 7).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 7-I-1888 (II, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Anti-socialistisch weekblad”.

- d. Prijs : 2,50 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
- e. Formaat : 50 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- h. Adres : Roskamstraat 14, G.

III. a. Eerst voorhanden nummer : 7-I-1888 (II, n. 1).

Laatst voorhanden nummer : 16-III-1889 (III, n. 14).

d,e. Uitgever, Drukker :

- H. Cnops, rue de l'Étrille 14, G.;
- A. Hoste, Sperrestraat 113, G. op 8-IX-1888 (II, n. 36);
- A. Lootens, Waaistraat 9, G. op 16-III-1889 (III, n. 14).

IV. Antisocialistisch strijdblad. (1)

433. — De Vereenigde Arbeider. (1908-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./Spec. 5050 : -IV-1908 (I, n. 4).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1908 (I, n. 1), -VII-1909 (II, n. 7);
C.F. : -II-1908 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Uitgave van het Sekretariaat der Belgische gemengde Beroepsverenigingen”.

(1) Het is niet uit te maken of het blad een nederlandstalige tegenhanger dan wel een dito voortzetting is van *La Défense*.

- d. Prijs : 0,60 F. per jaar.
 - e. Formaat : 27,5 × 18,5 cm., 2 kol., 8 pp.
 - f. Periodiciteit : maandelijks.
 - h. Adres : Holstraat, 32, G.
- III. a. Eerste nummer : -I-1908 (I, n. 1).
 Laatste voorhanden nummer : -VII-1909 (II, n. 7).
- e. Drukker : Ev. Van Quauebeke, Engelstraat 28, St. Amandsberg.
- IV. Katholiek antisocialistisch syndikaal blad.

434. — De Vereeniging. (1868-1897)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./G. 15788 : 1868-1897.
 - Brussel, M.I.P./C.B. : 16-I-1875 (VII, n. 2), 1-I-1880 (XII, n. 1);
 C.F. : 1-VII-1869 (I, n. 16), 16-VI-1877 (IX, n. 12).
- II. a. Ondertitel : „Voor onderwijzers en onderwijzeressen, Bestuurders en Professors van aangenomene of bijzondere onderwijsgestichten, en voor alle personen die den vooruitgang van het onderwijs en de volksbeschaving behartigen”.
- c. Motto : „Eendracht baart Macht — Help u zelf, en God zal u helpen”.
 - d. Prijs :
 - 4 F. per jaar.
 - 4,75 F. per jaar vanaf 1-I-1875 (VII, n. 1).
 - e. Formaat : 27,5 × 19 cm., 2 kol., 16 pp.
 - f. Periodiciteit : halfmaandelijks (I, 16).
 - h. Adres :
 - L. De Smet, Hoofdonderwijzer, Gentbrugge;
 - Veldstraat 66, G., vanaf 1-I-1871 (III, n. 1);
 - Koestraat 10, G., vanaf 1-I-1875 (VII, n. 1);
 - Eggermontstraat 17, Ledeberg, vanaf 1-IX-1876 (VIII, n. 17);

- Burchtstraat 35, G., vanaf 1-X-1879 (XI, n. 18);
- Pacificatiestraat 1, Ledeberg, vanaf 1-I-1881 (XIII, n. 1);
- Kerkstraat 77, Ledeberg, vanaf 16-IV-1881 (XIII, n. 8);
- Driesstraat 84, Ledeberg, vanaf 1-I-1887 (XIX, n. 1).

III. a. Eerste nummer : 1-X-1868.

Laatste nummer : 16-XII-1897 (XXIX, n. 24).

e. Drukker :

- E. Vander Haeghen, Veldstraat 66, G.;
- I. Van Doosselaere, Burgstraat 35, G., vanaf 1-I-1875 (VII, n. 1);
- F. Meyer-Van Loo, Brabantdam 38, (Vlaanderenstraat 38 en 48), G., vanaf 1-II-1881 (XIII, n. 3).

f. Redactie : L. en H. De Smet.

IV. Liberaal onderwijzersblad, dat, vooral na 1884, de politieke en vak- belangen zijner lezers verdedigde. (1)

435. — Le Véridique (de Gand) (2). (1818-1820)

I. Bewaarplaats : Gent, U.B./G. 5911.

II. a. Ondertitel : „Journal politique, littéraire et commercial, affiches, annonces et avis divers”.

c. Motto : „Rien n'est beau que le vrai, le vrai seul est aimable. Boileau”.

d. Prijs : 40 F. per jaar.

e. Formaat : 35 × 21,5 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : dagelijks.

h. Adres : rue du Paradis 30, G.

(1) Toen de politieke gezindheid van het blad, naar aanleiding van de schoolstrijd, duidelijker aan het licht trad, gingen de katholieke onderwijzers in 1879 over tot de stichting van *Het katholiek onderwijs*, „Orgaan der katholieke Volksscholen van Vlaamsch België”.

Zoals *De Vereeniging*, tegelijk gewijd aan pedagogische problemen en aan beroepsbelangen, verscheen het, onder de leiding van F. Van Cleemput, maandelijks bij S. Leliaert, A. Siffer & Cie tot 1914. (Gent, U.B./G. 15949 : 1880-1894; P. 1619.1 : 1902. Brussel, K.B./III, 91.352. A. : 1882-1914).

(2) „de Gand”, vanaf 28-XI-1818 (n. 5).

III. a. Eerste nummer : 25-XI-1818.

Laatste nummer : 30-IX-1820 (n. 662). (1)

d,e. : Uitgever, Drukker : P. F. De Goesin-Verhaeghe, rue Hautport 37, G. (2)

IV. Liberaal, regeringsgezind nieuwsblad. (3)

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, VI, pp. 220-221.

— A. WARZÉE : *Les journaux de la Flandre Orientale*, 511.

— G. ÉCLAIR : *Étude sur la presse Gantoise, Gand-Échange*, I, (1893), n. 2.

436. — Verspreiding der Samenwerking. (1867-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1415 : (1867).

— Brussel, M.I.P./C.B. : (1867).

II. b. Vignet : Leeuw die ketenen verbreekt.

c. Motto : „Eendracht maakt macht”.

d. Prijs : 2 cent. per nummer. (4)

e. Formaat : 33,5 × 23,5 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : „Onregelmatige uitgave van het *Zondagsblad van Gent*”.

g. Oplage : 112.

h. Adres : Doorgangstraat 46, G.

(1) Op p. 1 : „Avis : la translation de mon domicile à Bruxelles et les soins que réclamera de moi une nouvelle destination à laquelle je vais vouer mon temps et mes moyens, destination tout à fait dans mes convenances, ne me permettront pas de continuer ce journal. Dans le travail auquel je suis attaché, je ne cesserai pas d'être *Véridique*. Ce N^o est le dernier qui paraîtra”.

Wie hoofdredacteur was van het blad en blijkbaar deze nota heeft geschreven, kon niet achterhaald worden.

(2) Over Pierre-François de Goesin (1753-1831), drukker van de universiteit, zie : F. VANDER HAEGHEN, *Bibl. Gant.*, IV, pp. 253-256.

(3) Op 24-III-1820 (n. 476, p. 1) releveerden wij dit bloemtje, zonder veel gratie toegeworpen aan „...le pantin religieux de nos contrées, ce ridicule et frénétique abbé DE FOERE”.

(4) „Men verkoopt maar met 5 exemplaren of meer”.

- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : (1867).
 d,e. : Uitgever, Drukker : P. Cagny, Doorgangstraat 46, G.
- IV. A-politiek propagandablاد uitgegeven door de samenwerkende verbruikscoöperatief „De werkmán vooruit”. (1)

437. — *La Vessie qu'on prend pour une Lanterne.* (1894-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 650 : 30-IV-1894 (I, n. 1);
 — Brussel, M.I.P./ C.B., C.F. : id.
- II. a. Ondertitel : „Journal hyperdodu et intermittant”.
 c. Motto : „Pour ce que rire est le propre de l'homme”
 (Rabelais).
 d. Prijs : 10 ct. per nummer.
 e. Formaat : 50 × 35 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : onregelmatig.
 h. Adres : Rue courte du Jour 25, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 30-IV-1894.
 e. Drukker : A. Vandeweghe, Rue Savaen 57, G.
- IV. Liberaal studentenblad. (2)

438. — *La Ville de Gand.* (1896-1910)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 626 : 17-XII-1896 (I, n. 1), 24-XII-1896
 (I, n. 2), 28-I-1897 (I, n. 7), 11-II-1897 (I, n. 9), 15-V-1897
 (I, n. 19), 8-II-1898 (II, n. ?), 10-XII-1899 (III, n. 44),
 7-I-1900 (IV, n. 1), 28-IX/4-X-1902 (VI, n. 39), 16/22-
 IV-1905 (IX, n. 16), 4/10-IV-1909 (XIII, n. 14).

(1) „St-Ghislainstraat, 2, te Brussel”. Terzelfdertijd verscheen een franstalige uitgave *Propagande Coopérative*. (Gent, U.B./J. 1414).
 (2) Uit het bericht aan de lezers (p. 1) verneemt men, dat *La Vessie* als 't ware een voortzetting is van *La Zwanze*; op te merken valt ook, dat bepaalde journalisten dezelfde zijn. (Vb. J. de Nivelles, C. M. Zapovín).

- Brussel, M.I.P./C.B. : 17-XII-1896 (I, n. 1), 8-II-1898 (II, n. 3), 17-XII-1899 (III, n. 45), 28-IX-1902 (VI, n. 39), 9/15-X-1904 (VIII, n. 41);
- C.F. : 17-XII-1896 (I, n. 1), 15-I-1898 (II, n. 2), 18-V-1899 (III, n. 13), 6-X-1899 (III, n. 33), 5-V-1901 (V, n. 18), 22/28-III-1903 (VII, n. 12), 14/20-II-1904 (VIII, n. 7);
- V.H. : 21-I-1900 (IV, n. 3).

II. a. Ondertitel :

- „Revue des Lettres, des Sciences et des Arts”;
 - „Spectacles, concerts et fêtes. — Guide immobilier et du commerce. — Maisons recommandées” vanaf jg. VI;
 - geen, vanaf jg. VIII.
- b. Titeltekening : Gents stadspanorama, vanaf jg. VIII.
- d. Prijs : gratis of 2 F. per jaar.
- e. Formaat :
- 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., in jg. I;
 - 31,5 × 21,5 cm., 2 kol., 8 pp., in jg. II;
 - 42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., in jg. III;
 - 58,5 × 42 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 17-XII-1899 (III, n. 45); (1)
 - 54 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., in jg. VI en verder.
- f. Periodiciteit : wekelijks.
- g. Oplage : 10.000.
- h. Adres :
- Rue du Rabot 19, G., in jg. I;
 - Rue du Calvaire 23, G., in jg. II-V;
 - Rue de la Caverne 126, G., vanaf jg. VI.

III. a. Eerste nummer : 17-XII-1896.

Laatst voorhanden nummer : 4/10-IV-1909 (XIII, n. 14).

Laatste nummer : ? -1910. (2)

d. Uitgever : „Agence de Publicité”, vanaf jg. III.

e. Drukker : C. Annoot-Braeckman, Ad. Hoste, succ.

(1) „Avis” (p. 1) : „Par suite de l'abondance de nos annonces nous sommes obligés d'agrandir notre format. Cela nous permettra de donner plus de texte et de rendre ainsi notre journal plus intéressant”.

(2) *La Semaine Gantoise*, die op 8-X-1910 de taak van *La Ville de Gand* overneemt, schrijft in haar eerste nummer (XIV, n. 1, p. 1) : „Après treize ans d'existence et un sommeil de quelques mois *La Ville de Gand* fait peau neuve...”.

IV. A-politiek informatie- en annoncenblad. (1)

439. — De Vlaamsche Blok voor Vlaamsche nationale
Zelfstandigheid. (1911-1913)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 495 : 1/15-XI-1911 (I, n. 1) tot 15/31-III-1912 (I, n. 10).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1/15-XI-1911 (I, n. 1);
C.F. : 15/29-II-1912 (I, n. 8).

II. d. Prijs : 2,10 F. per jaar, 10 ct. per nummer.

- e. Formaat : 50,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : halfmaandelijks (1 en 15).
- h. Adres : Lousberglaan 86, G.

III. a. Eerste nummer : 1-XI-1911.

Laatst voorhanden nummer : 15-III-1912 (I, n. 10).

- e. Drukker : J. Reyniers, Slijpstraat 85, G.

IV. Onafhankelijk (2) Vlaams strijdblad.

440. — De Vlaamsche Hoogeschool. (1911-1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1420 : 1911-1914 (I-IV, n. 7).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -III-1911 (I, n. 1);
V.H. : id.
- Antwerpen, S.B./B. 30412 : 1911-1914 (I-IV, n. 7).

(1) Op 17-XII-1896 (I, n. 1; p. 1) : „Notre titre suffit amplement à indiquer que la défense des intérêts matériels et intellectuels de *La Ville de Gand* sera le but principal de nos efforts. Nous ne nous occuperons pas de politique. Il y a à Gand assez de journaux très bien dirigés qui tiennent leurs lecteurs au courant de cette branche de l'activité humaine, pour que nous puissions nous abstenir d'empiéter sur leur terrain. Mais nous croyons qu'il y a place pour un journal s'attachant uniquement à ce qui concerne la ville de Gand et l'intérêt de sa bourgeoisie si active, si intelligente, mais à qui il manque un organe consacré exclusivement à la propagande en faveur des produits de son intelligence et de son activité.”

(2) Op 1-I-1911 (I, n. 1, p. 1) : „...Eerst flamingant! Daarna liberaal, katholiek of socialist...”.

- II. a. Ondertitel : „Maandelijksch orgaan van de Vlaamsche Hoogeschool-Commissie, gewijd aan de Beweging tot het bekomen van de Vervlaamsing van de Hoogeschool van Gent”.
- d. Prijs : 1,30 F. per jaar, 10 ct. per nummer.
- e. Formaat : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 10 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Spiegelstraat 20, G.
- III. a. Eerste nummer : -III-1911.
 Laatste nummer : -IX-1914 (IV, n. 7).
- e. Drukker : niet vermeld.
- IV. Strijdblad ter vervlaamsing van de Gentse Hogeschool.
- V. Bibliografie :
- M. BASSE : *De Vlaamsche Beweging van 1905 tot 1930*, I, pp. 78, 138.

441. — *De Vlaamsche Keuken.* (1904-)

Zie : *La Cuisine Flamande — De Vlaamsche Keuken.* (1904-).

442. — *De Vlaamsche Stem.* (1881-)

- I. Bewaarplaats :
- Brussel, M.I.P./C.B. : 25-VI-1881 (I, n. 5).
- II. d. Prijs : 5 ct. per nummer.
- e. Formaat : 38,5 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (?)
- h. Adres : Drabstraat 36, G.
- III. a. Eerste nummer : -VI-1881 (1).
 Enig voorhanden nummer : 25-VI-1881 (I, n. 5).
 d,e. Uitgever-drukker : Fr. Heyse, Drabstraat 36, G.
- IV. Katholiek, antiliberaal opinie- en informatieblad.

(1) Cfr. A. WARZÉE, *manuscr.* (M.I.P.).

443. — De Vlaamsche Stem. (1885-1888)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 669 : 3-X-1885 (I, n. 1), 17-X-1885 (I, n. 3), 7-III-1886 (I, n. 23), 28-VII-1888 (IV, n. 143).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 3-X-1885 (I, n. 1), 17-X-1886 (II, n. 55), 1-VII-1888 (IV, n. 144);
C.F. : 3-X-1885 (I, n. 1), 12-VI-1887 (III, n. 89).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 7-XI-1885 (I, n. 6).

II. a. Ondertitel :

- „Weekblad voor iedereen”;
- „Katholiek Weekblad voor iedereen”, vanaf 7-III-1886 (I, n. 23).

d. Prijs :

- 2,50 F. per jaar, 5 ct. per nummer;
- 3 F. per jaar, 5 ct. per nummer vanaf 7-III-1886 (I, n. 23).

e. Formaat :

- 42,5 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.;
- 54,5 × 40 cm., 5 kol., 4 pp. vanaf 7-III-1886 (I, n. 23);
- 50 × 34 cm., 4 kol., 4 pp. vanaf 29-VII-1888 (IV, n. 143).

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres : Oudburg 30, G.

III. a. Eerste nummer : 3-X-1885.

Laatst voorhanden nummer : 1-VII-1888 (IV, n. 144).

Laatste nummer : 30-IX-1888. (1)

d,e. Uitgever, Drukker : H. L. Stepman, Oudburg 30, G.

IV. Katholiek, antiliberaal strijd- en informatieblad.

444. — De Vlaamsche Strijd. (1897-1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./P. 1683 : 1897-1913 (I-XVII, onvolledig).
- Leuven, U.B./J. 49 : 1898-1912 (II-XVI, onvolledig).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -VII-1897 (I, n. 1);
C.F. : -VII-1897 (I, n. 1), -XII-1898 (II, n. 7).
- Antwerpen, S.B./B. 62453 : 1897-1914 (I-XVIII).

(1) Cfr. F. DE POTTER : Vlaamsche Bibliographie, p. 757.

II. a. Ondertitel : „Maandschrift van het Algemeen Nederlandsch Verbond, Vereniging tot handhaving en verbreiding van de Nederlandsche Taal” tot -XI-1902 (VI, n. 11).

c. Motto :

— „..... want soo wie verbreedt de tael van 't Vaderlandt, Verdient soo veel als die de grensen breeden. Karel Van Mander.”;

— „De ziel van een volk is zijne taal. Dr. Schaepman”, vanaf -XII-1898 (I, n. 6);

— „Gelijkheid! Gelijkheid!” vanaf -I-1901 (V, n. 1);

— „Gelijkheid! Gelijkheid! — Wij eischen eene Vlaamsche Hoogeschool”, vanaf -XII-1902 (VI, n. 12).

d. Prijs : 0,75 F. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat : 36,5 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres :

— Villa Jan Frans Willems, Scheldelaan, G.;

— Breidelsteeg 10, G., vanaf -VII-1898 (II, n. 1);

— Van Hulthemstraat 52, G., vanaf -XII-1898 (II, n. 6);

— Pollepelstraat 18, G., vanaf -XII-1902 (VI, n. 12).

III. a. Eerste nummer : -VII-1897.

Laatste nummer : -VII-1914 (XVIII, n. 7).

d. Uitgever : „Algemeen Nederlandsch Verbond”.

e. Drukker : I. Vanderpoorten, Pollepelstraat 18, G.

IV. Onafhankelijk Vlaams strijdblad.

445. — De Vlaamsche Student. (1907-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J.1421 : 3-VII-1907 (I, n. 2).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 3-VII-1907 (I, n. 2).

— Brussel, K.B./F.M. : id.

II. a. Ondertitel : „Vlaamsch katholiek Studentenblad”.

c. Motto : „ A. Met 't Kruis in top
V.V.C. — Zoo varen wij
V. Door 't wereldtij
Ten hoogen Hemel op.”
(Gezelle)

d. Prijs : 10 ct. per nummer.

e. Formaat : 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : ?

h. Adres : Aambeeldstraat 22, G.

III. a. Eerste nummer : 22-V-1907 (1).

Enig voorhanden nummer : 3-VII-1907 (I, n. 2). (2)

d,e. Uitgever, Drukker : K. Snoeck, Antwerpschensteenweg 99,
St-Amandsberg.

IV. Katholiek, Vlaams strijdend studentenblad.

446. — Het Vlaamsche Volk. (1870-1872)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 9 : 1870-1872 (I, II, n. 1-14).

II. a. Ondertitel : „Weekblad toegewijd aan Vlaamsche Beweging,
Kunsten, Letteren en Beschaving”.

d. Prijs : 3,5 F. per jaar, 5 ct. per nummer.

e. Formaat : 40,5 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres :

— Oudburg 51, G.;

— Brugschen Steenweg 15, G., vanaf 25-XII-1870 (I, n. 4);

— Regattendreef 26, G., vanaf 5-III-1871 (I, n. 14);

— Spanjaardskasteelkaai 19, G., vanaf 3-III-1872 (II, n. 14).

(1) Cfr. „Le Fureteur”, V (1908), p. 9.

(2) Nog vermeld in *Ann. gén. de la Presse belge*, 1909, p. 279.

- III. a. Eerste nummer : 4-XII-1870 (I, n. 1). (1)
 Laatste nummer : 3-III-1872 (II, n. 14). (2)
 b,c. Stichter, Eigenaar : Maatschappij „Nederlands Toekomst”
 met kenspreuk „Wij willen wat is recht”.
 d. Uitgever :
 — Idem, vanaf 4-XII-1870 (I, n. 1).
 — „Uitgegeven door eenige jonge Flaminganten van Gent”,
 vanaf 23-VII-1871 (I, n. 34).
 e. Drukker : F. L. Dullé-Plus, Hoogpoort 27, G.
 f. Hoofdredacteur : Hendrik Keurvels. (3)
 g. Medewerkers : Jan Bouchery (4), Lodewijk De Vriese (5),
 Julius Wytynck, Edward Blaes, Konstant Cornelis, Court-
 mans, Hendrik Keurvels.

IV. Liberaal Vlaams strijdblad met sterk kulturele inslag.

447. — **Het Vlaamsche Volk. (1879-1884)**

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1422 : 12-IV-1879 (I, n. 1), 9-V-1880
 (II, n. 5), 17-II-1884 (V, n. 47).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 12-IV-1879 (I, n. 1), 12-IX-1880
 (II, n. 23), 6-VII-1884 (VI, n. 14);
 C.F. : 12-IV-1879 (I, n. 1), 1-I-1882 (III, n. 39).

- (1) Werd op 1-X-1870 aangekondigd door een „Prospectus van een nieuw Weekblad, getiteld *Het Vlaamsche Volk*, toegewijd aan Vlaamsche Beweging, Kunsten, Letteren en Beschaving” : „De kunst- en letterkring : Nederland's Toekomst, onder kenspreuk : Wij willen wat is recht, waarvan het doel is „het ieverig voorstaan der Vlaamsche belangen en de behartiging van alles, wat ermede in verband staat”, heeft dan ook besloten een weekblad uit te geven, dat uitsluitelijk aan de Vlaamsche Beweging zal toegewijd zijn.”
 (2) Namens de redactie deelt Hendrik Keurvels in een rondschrijven van 24-III-1872 mee dat de opstellers „zich in de volstreckte onmogelijkheid hebben bevonden, langer dit blad uit te geven.” Zij „bedanken de talrijke vrienden die hun terzijde hebben gestaan; zij zullen elders hunne pogingen brengen tot verdediging der Vlaamsche beweging, en de pen niet neerleggen vooraleer de zon der vrijheid op Vlaanderens bodem opgerezen zij.” De inschrijvers op de tweede jaargang zullen, gedurende vier maanden, kosteloos „het gunstig gekende weekblad *De Zweep*, van Brussel” ontvangen.
 (3) Later hoofdredacteur van *La Flandre libérale*.
 (4) Jan Bouchery (1846-1911) die in 1886 het Antwerpse *Allemandsblad* (1886-1896) zou stichten. Cfr. L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 153.
 (5) Zie : *Gazette van Ledeberg* (1875).

- II. a. Ondertitel : „Weekblad voor Werklieden van Stad en Buiten”.
- b. Titeltekening : symbolen van landbouw, nijverheid, wetenschap en kunst, in jg. II-III.
- d. Prijs : 2,50 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
- e. Formaat :
 — 37 × 27 cm., 2 kol., 4 pp. ;
 — 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 9-V-1880 (II, n. 5).
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres :
 — Hoogpoort 52, G. ;
 — Oudburg 30, G., vanaf 9-V-1880 (II, n.5).
- III. a. Eerste nummer : 12-IV-1879. (1)
 Laatste voorhanden nummer : 6-VII-1884 (VI, n. 14). (2)
- d,e. Uitgever, Drukker :
 — S. Leliaert, A. Siffer et Co, Hoogpoort 52, G. ;
 — H. L. Stepman, Oudburg 30, G., 9-V-1880 (II, n. 5).
- IV. Strijdend katholiek volksblad. (3)

448. — Het Vlaemsch Verbond. (1861-1862)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1417 : 30-V-1861 (I, n. 2), 24-IX-1861 (I, n. 6).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 13-V-1861 (I, n. 1), 15-XII-1861 (I, n. 8);
 C.F. : 22-V-1862 (I, n. 12).
 — Antwerpen, S.B./B. 40508 : 1861-1862.
- II. a. Ondertitel :
 — „Om de Vlaemsche zaak te doen zegepralen.” ;
 — Geen ondertitel vanaf 24-IX-1861 (I, n. 6).

(1) Alhoewel F. DE POTTER, Vlaamsche Bibliographie, p. 758, 18-IV-1880 als begindatum aangeeft.

(2) F. DE POTTER, ibidem, geeft 31-III-1884 als einddatum.

(3) Keert zich vooral tegen de Internationale.

- d. Prijs : 1 F. per jaar.
- e. Formaat : 33 × 26 cm., 3 kol., 8 pp.
- f. Periodiciteit : „Maend- of weekblad volgens de omstandigheden”.
- h. Adres : Nederscheldestraet 24, G.

III. a. Eerste nummer : 13-V-1861.

Laatste nummer : 22-V-1862 (n. 12).

b,c,f. Stichter, Eigenaar, Hoofdredacteur : Constant Leirens. (1)

d,e. Uitgever, Drukker : C. Vyt, Nederscheldestraet 24, G. (2)

IV. Onafhankelijk orgaan om het eisenprogramma van „Het Vlaemsch Verbond”, dat in april 1861 gesticht werd om Vlaamse verkiezingskandidaturen te stimuleren, te verspreiden en kracht bij te zetten.

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 324.

— TH. COOPMAN en J. BROECKAERT : *Bibl. van den Vlaamschen Taalstrijd*, IV, p. 29.

449. — „Vlaemsche Annoncieen”. (1805)

Zie : *Den Kleynen Post* (1805).

450. — *De Vlaemsche Gazette*. (1798)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 1398. a (Coll. Pr. Claeys).

II. d. Prijs : 7,70 Fr. per jaar.

e. Formaat : 25 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : 3 × per week (wo., vr., zo.).

(1) Mede-oprichter van *De Broedermin* in 1848.

(2) Eveneens uitgever van *Zondagsblad, Gazette voor alle standen*, waarin het idee van „Het Vlaemsch Verbond” was gelanceerd op 3-IV-1861.

- g. Oplage : (1)
- h. Adres : „tot Gend, by J. B. Dullé, op den Kalandenberg”.

- III. a. Eerste nummer : 14-I-1798 (n. 4). (2)
- Laatste nummer : 10-VI-1798 (n. 65). (3)
- d,e. Uitgever, Drukker : J. B. Dullé. (4)
- h. Financiering : (5)

IV-V. Zie : *De Gazette van Belgis* (1798).

451. — Den Vlaemschen Indicateur. (1779-1787)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./G. 14979, G. 19356 : 1779-1787.
- Gent, S. A. : 1779-1787.

- II. a. Ondertitel : „(ofte) Aen-Wyser der Wetenschappen en Vryekonsten — Met Privilegie Exclusif van Haere Keyserlyke en Koninglyke Majesteyt, voor Haere Nederlanden”. (6)
- b. Vignet : Keizerlijk wapen van Oostenrijk.
- d. Prijs : „4 florins 4 sols” per deel.
- e. Formaat : 22 × 14,5 cm., 16 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.). De paginering loopt door en vormt 2 delen per jaar.

-
- (1) Op 17-I-1798 (n. 5, p. 1) maakt het blad gewag van geruchten, „die veel te onbeduydende zyn om ze te beantwoorde en om'er onze Inschryveren mede bezig te houden, tog om hunne twyffelingen te weiren kunnen hun verzekeren dat onze Gazette, onafgebroken zal voortgaen, in weerwil de listen die'er bedektelyk tegen gesmeed worden. Onze actuële abonnementen stellen ons reeds buyten onkost, en voor het overig kunnen wy grootere winste wel afwagten; genoeg voor ons dat wy de goedkeuring onzer lezers tot hier genoten hebben.”
 - (2) Voortzetting van *De Gazette van Belgis* van 12-I-1798 (n. 3). Over de redenen van deze titelwijziging, zie : *De Gazette van Belgis*.
 - (3) Voortgezet door *Nieuwe Vlaemsche Gazette* op 12-VI-1798 (n. 66).
 - (4) Jean-Baptiste Dullé (gest. 1815), die in diezelfde jaren *De Sysse-Panne* (1795-1798) uitgaf. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, IV, pp. 397, 398-399).
 - (5) Volgens P. CLAEYS (*o.c.*, p. 343) misschien gesubsidieerd door de Franse regering, omwille van het semi-officiële karakter van het blad.
 - (6) De drukker, Pierre-Laurent Gimblet, ontving het privilege voor acht jaar op 15-VII-1778 (cfr. A. PUTTEMANS, *La censure dans les Pays-Bas autrichiens*, p. 275, n. 3).

h. Adres :

- „Tot Gend, By de Gebroeders Gimblet, op de Koornmerkt”.
- „Te Gend, Voor Petrus Gimblet met Privilegie, en word uytgegeven by J. F. Vander Schueren, in de Breydelstege, by d'Appel-Brugge”, vanaf het 7^e deel (1782);
- „Te Gend, by J. F. Vander Schueren, ...”, vanaf het 17^e deel (1878).

III. a. Eerste nummer : 2-I-1779.

Laatste nummer : 29-XII-1787 (deel 18).

d. Uitgever :

- Ph. - J. en P. L. Gimblet. (1)
- J. F. Vander Schueren, (2), vanaf het 17^e deel (1787).

e. Drukker :

- Ph. - J. en P. L. Gimblet;
- J. F. Vander Schueren, vanaf het 7^e deel (1782).

g. Redacteurs :

De Brabant (3), advokaat Lecat, en Lejeune, ex-jezuïet en zoon van de schepen der stad. (4)

IV. Hoogstaand blad, gewijd aan wetenschappen, letteren en kunsten, dat, bijkomstig echter, ook overlijdens- en huwelijksaankondingen alsmede toneel- en commercieël nieuws bevatte. (5)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibliographie Gantoise*, IV, pp. 31-32.
- V. FRIS : *Bibliographie de l'Histoire de Gand (1500-1850)*, p. 167.
- D. DESTANBERG : *Gent onder Jozef II*, pp. 1-2.
- A. PUTTEMANS : *La censure dans les Pays-Bas autrichiens*, p. 275, n. 3.
- P. CLAEYS : *L'Imprimeur Le Maire et son projet de journal*, p. 94.
- G. ÉCLAIR : *Étude sur la presse gantoise, Gand-Échange*, I (1893), n. 2.
- A. WARZÉE : *Les journaux de la Flandre Orientale*, p. 504.

(1) Over de Gebroeders Gimblet, zie : F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, IV, p. 26.

(2) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, IV, p. 209. Over J. F. Vander Schueren, zie : *Idem*, *o.c.*, IV, pp. 205-206.

(3) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, l.c.

(4) Cfr. D. DESTANBERG, *o.c.*, l.c., zich beroepend op een geschreven nota in het eerste deel van het exemplaar van de Universiteitsbibliotheek te Gent.

(5) Op 8-III-1779 wordt door de regering de publicatie vanannoncen voorbehouden aan de *Gazette van Gend*, die er, krachtens haar privilege, recht op had. Cfr. A. WARZÉE : *Les journaux de la Flandre Orientale*, p. 504.

452. — Het Vlaemsche Land. (1856-1873)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 361.
- Brussel, K.B./J.B. 251.

II. a. Ondertitel : „Staetkundig en finantieel dagblad”, vanaf 17-VIII-1870 (XIV, n. 188).

c. Motto :

- „Godsdienst en Vaderland.
- Eendragt maekt magt”.

d. Prijs : 16 F. per jaar.

e. Formaat :

- 47 × 32 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 47 × 32 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 13/14-II-1865 (IX, n. 38);
- 51 × 33 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 17-VIII-1870 (XIV, n. 188). (1)

f. Periodiciteit : 6 × per week.

h. Adres :

- Engelandstraet 14, G.

III. a. Eerste nummer : 17-XII-1856. (2)

(1) Op 17-VIII-1870 (XIV, n. 188, p. 1) :

„Aen onze lezers. Heden kwyten wy de beloften die wy onze lezers deden : wy versterken onze redaktie, wy vergrooten ons formaet, wy geven aen het finantieel deel van ons blad eene groote uitgestrektheid, wy nemen maetregelen om het vroegste nieuws te kunnen opnemen, in der wyze dat niet een dagblad dezer stede ons onder dit opzigt kan voorgaen.

Dit alles gebeurt zonder prysvermeerdering; voor alle deze opofferingen vragen wy slechts de medewerking der katholyken om ons blad te verspreiden : dat alwie eenige genegenheid koestert voor onze onderneming voor onze negenendertigjarige worstelingen in het katholyk strydperk, voor het goed dat wy betrachten, gelieve ons nieuwe inschryvers te bezorgen : hier door zullen ze de katholyke zaak zelve dienen en ons aenmoedigen in het pad dat wy, zonder te stronkelen, sinds zoo lang bewandelen.

Andere verbeteringen in ons blad zullen wy betrachten en alle de mogelyke inbrengen die onze lezers zullen aenduiden.

Aldus willen wy meer en meer hun vertrouwen verregtveerdigen en beter en beter de katholyke belangen bedienen”.

(2) Samensmelting van *Den Vlaming* van 16-XII-1856 en van *Het Vaderland* van 16-XII-1856. Daarover schreef het blad op 17-XII-1856 (I, n. 1, p. 1) :

„Er bestonden in onze stad twee katholyke vlaemsche dagbladen, de *Vlaming* en het *Vaderland*. De noodzakelykheid van aen de vlaemsche katholyke drukpers uytbreiding te geven van welke zy vatbaar is, als ook de begeerte van ze in staet te stellen om des te beter hare gewigtige zending te volbrengen, hebben aenleiding gegeven tot eene overeenkomst, krachtens welke het *Vaderland* onzen eigendom geworden is. De gemelde dagbladen zijn nu in één gesmolten, 't welk te rekenen van heden 16 december dagelyks, behalve den zondag, zal uitgegeven worden onder het uitsluitelyk bestuer van den eigenaer en opsteller van den *Vlaming*”.

Het blad werd versmolten met het *Fondsblad*.

- Laatste nummer : 30-VI-1873 (XVII, n. 151). (1)
b,c,d,e,f. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofdredacteur :
 Amand Neut. (2)
g. Medewerkers : o.a. Aug. Grootjans. (3)

IV. Conservatief katholiek opinie- en informatieblad. (4)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 141.
 — J. VERSTRAELEN : *De katholieke pers te Gent*, pp. 56-57.

(1) Op 29/30-VI-1873 (XVII, n. 151, p. 1) nam A. Neut als volgt afscheid van zijn lezers :
 „'t Is nu meer dan 26 jaren dat wy met onze inschryvers in gemeenzaemheid
 van vertrouwen en van principen verkeeren, dat hunne aenmoedigingen ons
 aenporren om de lastige taek van dagbladschryver te kwyten; geene omstandig-
 heden, hoe pynlyk, hoe gevaervol ook, konden dit wederzydsch vertrouwen
 kreuken : gelijk de lezers aen den schryver, was de schryver aen de lezers verknocht.
 Was er een godsdienstig, vaderlandsch of liefdadig werk te verrigten, de oproep
 van den eerste werd door de tweeden gretig beantwoord, en hand aen hand bewan-
 delde men gezamentlyk het pad van het goede, zonder ooit voor de aenvallen
 van het kwaad terug te deinzen.

Meer dan het vierde eener eeuw aldus overgebragt, laet in ons hert zoete
 herinneringen en eene diepgevoelde dankbaerheid, die wy heden komen uit-
 drukken ter gelegenheid eener verandering die het uitgeven van het *Vlaemsche
 Land* ondergaet.

Zich onlangs wendende tot den Bond der katholyke Kringen, prees de groote
 Paus Pius IX de personen van dezen Bond deelmakende, om dat ze hunne ver-
 standvermogens, hunne krachten en hunne hulpmiddels samenvoegden tot welzyn
 der Religie, en dit gedacht van den H. Vader overwegende, zegden de eigenaers
 van het *Fondsblad* en van het *Vlaemsche Land* dat ze de inzichten Zyner Heiligheid
 zouden bewerken met zich ook te vereenigen ten voordeele van Godsdienst en
 Vaderland.

Beide dagbladen hetzelfde doelwit beoogende, dezelfde principen belydende,
 was de overeenkomst gemakkelyk om sluiten : twee kortduerige gesprekken ver-
 genoegden om te beslissen dat, te rekenen met 1° july 1873, de twee dagbladen
 maer één meer zouden uitmaken onder de beide tytels”.

- (2) Over Amand Neut (1812-1884), zie de *Constitutionnel des Flandres*.
 (3) Die tevens zijn medewerking verleende aan de *Beurzencourant* en vervolgens te Dender-
 monder het blad *Dender en Schelde* stichtte. Cfr. *La presse universelle*, V (1901), p. 143
 naar aanleiding van zijn vijftigjarig persjubileum.
 (4) Op 17-XII-1856 (I, n. 1, p. 1) stelde A. Neut als volgt zijn blad voor :
 „Ons programma is bondig : wy zyn Katholyk, wy zyn Belg, wy zyn Vlaming,
 en als dusdanigen zullen wy handelen. Onze meeningen zyn gekend : 't is immers
 van gisteren niet dat wy de politieke loopbaen zyn ingetreden.
 Wy willen den volstrekten eerbied, de volstreckte vryheid voor den Godsdienst;
 wy willen de regtzinnige en volledige toepassing der Constitutie van 1831, met
 al hare gevolgen”.

453. — De Vlaemsche Leeuw. (1848-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 675 : 20-VIII-1848 (I, n. 7), 3-XII-1848 (I, n. 32).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 9-VII-1848 (I, n. 1), 29-X-1848 (I, n. 22);
C.F. : 23-VII-1848 (I, n. 3), 3-XII-1848 (I, n. 32).

II. c. Motto :

- „Waekzaemheid — Eendragt maekt magt — Kloekmoedigheid”;
- „Waekzaemheid — Kloekmoedigheid” vanaf 29-X-1848 (I, n. 22).

d. Prijs : 7 F. per jaar.

e. Formaat :

- 39,5 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.;
- 33 × 24 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 29-X-1848 (I, n. 22).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

- Slijpstraat 45, G.;
- Savaenstraat 59, G., vanaf op 29-X-1848 (I, n. 22);
- Lange Munt 65, G. op 3-XII-1848 (I, n. 32).

III. a. Eerste nummer : 9-VII-1848. (1)

Laatst voorhanden nummer : 3-XII-1848 (I, n. 32).

d,e. Uitgever, Drukker :

- C. Gysdaele, Slijpstraat 45, G.;
- Am. De Schepper, Savaenstraat 59, G. op 29-X-1848 (I, n. 22);
- Am. De Schepper, Lange Munt 65, G., op 3-XII-1848 (I, n. 32).

IV. Katholiek, antirepublikeins strijdblad, dat in een samengaan met de liberalen het middel zag om met succes een anti-democratische politiek te voeren. (2)

(1) Voortzetting van het *Gentsch Vosken* (1847-1848).

(2) In een „Berigt aen het publiek” op 9-VII-1848 (I, n. 1, p. 1) kondigde het blad zich als volgt aan :

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : Bibliographie gantoise, V, p. 66.

454. — De Vlaemsche Leeuw. (1864-1878)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 25; G. 56.
- Gent, D.G.

II. b. Vignet : Leeuw met standaard, waarop de leuze :

„Pro Aris et Focis”.

c. Motto : „Godsdienst, Taal, Vaderland”.

d. Prijs : 4 F. per jaar, 10 cent. per nummer.

e. Formaat : 49 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

- S. Leliaert en C^o, Koningstraet 19, G.;
- Idem, Hoogpoort 52, G., vanaf 11-VI-1871 (VII, n. 23).(1)

„Het *Vosken* verscheen in het tydstip als twee partyen door hevigen kamp het land verdeelden. Zyne taek was, buiten en boven alle partyen, de grondwet en onze nationale instellingen te verdedigen en de partyen tot den geest en de eendragt van 1830 te brengen.

De gevaren die ons bedreigen sedert de fransche omwenteling van february, hebben tot de eendragt den grooten stap doen zetten, — een nieuw bewys daervan ziet men in de laetste kiezingen.

De grondwet en alle onze daerop steunende regten en vryheden zyn de regel en de rigtsnoer van alle ware Belgen. Het volk is er meer dan ooit aen vastgekleefd. In dit opzigt is dus het oogwit van het *Vosken* ten vollen bereikt.

Maer er blyft nog over, de buitenlandsche vyanden te bestryden en eenige ontaerde landskinderen, die door vreemden invloed verleid zyn. Er moet een waekzaem oog gehouden worden op al hunne bewegingen, en met moed en kracht moet men tegen hen te velde trekken. (...).

Korts na de fransche omwenteling stelde het *Vosken* zich ten dienste van den *Vlaemschen Leeuw*. Het is tyd dat zyne zending eindigt en dat die van den *Leeuw* begint.

Boven alle die middelen welke het *Vosken* gebruikte tot verdediging van onze instellingen, heeft de zending van den *Vlaemschen Leeuw* dit nog te meer, dat hy met byzondere zorg waken en werken zal voor Vlaenderen. — De spottery zal niet ontbreken, maer daerby hier en daer eenige goede klauwen zullen voor de democraten te pas komen. De *Vlaemsche Leeuw* vreest noch hunne clubsen noch hunne schryverken”.

(1) A. Bultynck (ms.) geeft als reden van deze verhuis, dat door de groei van het blad de werkhuizen der drukkerij te klein geworden waren.

- III. a. Eerste nummer : 25-XII-1864.
 Laatste nummer : 30-III-1878 (XIV, n. 13). (1)
 b. Stichter : Kan. J. Verschueren.
 c. Eigenaar : „Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers”. (2)
 d,e. Uitgever, Drukker :
 — J. Lanckhaert, Koningstraet 19, G.;
 — Fr. Heyse, ibidem, vanaf 8-X-1865 (I, n. 42);
 — Idem, Hoogpoort 52, vanaf 11-VI-1871 (VII, n. 23).
 f. Redactie : Van de Weyer, J. B. Lavaut, J. Verschueren. (3)
- IV. Katholiek strijdblad. (4)
- V. Zie : *De Gentenaar*.

455. — De Vlaamsche Spie. (rond 1800)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 3740.

II. a. Ondertitel : „(of) samenspraeke tusschen Tysken, Teeuwken en andere personen.”

(1) Op 30-III-1878 (XIV, n. 13, p. 1) nam het blad afscheid van zijn lezers. Het schreef zijn verdwijnen toe aan de buitensporige hoge proceskosten waarmee het te kampen had (bijna 19.000 F.).

Het kondigde aan dat het door *De Volksvriend* zou vervangen worden en dat de burelen van het blad naar de Drapstraat 15 (*Bien Public*) werden overgebracht. Zie over de verdwijning van *Het Leeuwen*, de schampere opmerkingen van Lodewijk De Vriese in het *Nieuws van Gent en de voorgeborgten* op 7-IV-1878 (IV, n. 14, p. 1).

(2) Zie : *De Gentenaar*.

(3) Cfr. F. DE POTTER. Vlaamsche Bibliographie, p. 757.

(4) Op 25-XII-1864 (I, n. 1, p. 1) verantwoordde het blad zijn verschijnen als volgt :
 „Myn oorsprong is te vinden in de noodwendigheden van den tyd. Heden bestaet er tegen alles wat de Maetschappy tot grondzuil dient, zulk eene schrikwekkende samenzwering, dat het voor elkeen, die een mond heeft om te spreken, of eene pen om te schryven, eene pligt geworden is de verdediging der ware grondbeginselen in handen te nemen; heden ontwaert men by de bestierende meerderheid zulk eene vyandige houding, zulke eene nydige en stelselmatige regtweigerig, ten nadeele der minderheid, dat, alwie aen deze toebehoort, verplicht is het zyne by te dragen, om de grondwettige regten zyner party te doen gelden. De vervulling dezer dubbele pligt is de oorsprong der verschyning van den *Vlaemschen Leeuw*”.

Wel beloofde het blad, bij de aanvang, zich van persoonlijke aanvallen te zullen onthouden, doch vrij spoedig ging het juist op dit gebied alle perken te buiten, zodat het zonder ophouden door zware proceskosten werd geteisterd.

- b. Titeltekening : Portret.
- c. Motto : „Elk zyn deel, In 't geheel”.
- d. Prijs : ?
- e. Formaat : 18 × 11 cm., 10 of 12 pp.
- f. Periodiciteit : ?
- h. Adres : „te Gend, By P. F. J. Kimpe, in de Donkerstege by de Koornmerkt”.

III. a. Datum van verschijnen : 10 afleveringen omstreeks het jaar 1800 (1), over 114 pp.

d,e. Uitgever, Drukker : J. F. Kimpe. (2)

IV. „Espèce de gazette scandaleuse... remplie de critiques personnelles, d'attaques injurieuses, de sorties véhémentes contre les cérémonies religieuses et le clergé catholique; les dialogues qui s'y trouvent roulent sur des sujets scabreux et scandaleux, tels que sur les mœurs légères des femmes de service, la perversité précoce de la jeunesse, etc. Cet écrit ordurier, où il est souvent question des maisons de prostitution, semble y avoir été rédigé.” (3)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., IV, p. 416.
- V. FRIS : Bibliogr. de l'histoire de Gand (1500-1850), p. 160.
- J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, p. 277.
- G. ÉCLAIR : Étude sur la presse Gantoise, *Gand-Échange*, I (1893), n. 3.

456. — Vlaenderens welvaren. (1848)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 2368.

-
- (1) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, IV, p. 416. Het laatste nummer (n. 10, p. 114) draagt de aankondiging : „Par naeste over S. Pietersdag”.
- (2) J. F. Kimpe (gest. 1802) en zijn broer P. A. Kimpe (gest. 1843), die van 1798 tot 1800 de „Briefwisseling tusschen Vader Gys en verscheyde andere geleerde persoonen van zynen tyd” uitgaven (cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, IV, pp. 402, 415).
- (3) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, *ibidem*.

II. a. Ondertitel :

„Dagblad toegewijd aen de belangen van landbouw, handel en nyverheid en aen de verbetering van het *Lot der Werkende klassen*”.

c. Motto :

„Vryheid en Spaerzaemheid; Beschaving en Vooruitgang. — Alle magt komt van het volk. Art. XXV van de Belgiesche Constitutie”.

d. Prijs : 10 F. per jaar.

e. Formaat : 40 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : 2 × per week (do. en zo.).

h. Adres : zie : Drukker.

III. a. Eerste nummer : 11-VI-1848.

Laatst voorhanden nummer : 30-VII-1848 (I, n. 15). (1)

d,e. Uitgever, Drukker :

— A. Verbaere, Sinte-Lievenstraat 3, G.;

— E. D'Haeyer, Graslei 5, G., vanaf 22-VI-1848 (I, n. 4);

— A. Hertschap, Graslei 1, G., vanaf 29-VI-1848 (I, n. 6);

— A. Verbaere, op 30-VII-1848 (I, n. 15).

f. Hoofdredactie : Advokaat Delwart.

IV. Liberaal, republikeins, democratisch strijd- en informatieblad. (2)

(1) Versmolten in *De Broedermin*. Cfr. F. DE POTTER : Vlaamsche Bibliographie, p. 758. In *De Vlaemsche Leeuw* van 20-VIII-1848 (I, n. 7, p. 3) wordt het verdwijnen van *Vlaanderens Welvaren* als volgt beoordeeld :

„Het was te vreezen dat het geld, welk de Berg van Bermhertigheid verschoten heeft op de in pand gestelde republikanen en dommekrotten, niet toereikend zou geweest zyn om hunne brulbladjes in het leven te behouden. Benevens *Vlaanderens Welvaren*, dat van honger gestorven is, liggen nog eenige andere boterpapierkens te zieltogen. — Sommige willen nochtans dat zy zoo haest niet zullen sterven, omdat zy met krachtig voedsel gelaefd worden door roòmutsen die wel beslagen zyn. De tyd zal leeren”.

(2) Op 11-VI-1848 (I, n. 1, p. 2) legt het blad zijn programma voor. Het zal ijveren voor een inkrimping van de openbare uitgaven, voor belastingshervormingen in democratische zin, voor een uitbreiding en reorganisatie van het openbaar onderwijs, en voor een krachtdadige bestrijding van het pauperisme.

„Op deze wyze geloven wy, ons regtmatig te mogen verhoovaerdigen op den titel van *Liberalen*. Onze tegenwoordige ministers traden ook onder deze naem in het staetsbestuur; maar eilaes! zy schynen het liberalismus slecht te verstaen, door liberaliteiten of geldverkwistingen te bewerkstelligen ten koste van het zweet en bloed des volks”.

Typisch voor de politieke strekking van het blad is een fictieve troonrede van Leopold I op 2-VII-1848 (I, n. 7, p. 1).

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, pp. 299, 317.
- J. KUYPERS : *Bergop*, p. 35.
- J. KUYPERS : *Het vroegsocialisme tot 1850*, (in : *Gesch. van de soc. arbeidersbeweging in België*), p. 133.
- J. DHONDT : *Woelingen te Gent*, p. 46.

457. — *De Vlag*. (1909-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 336 : 1909 (I, n. 1-8), 1910 (II, n. 1-10, 12, 13).
- Brussel, K.B./F.M. : 1-IX-1909 (I, n. 1), 1-III-1910 (II, n. 5).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1-IX-1909 (I, n. 1), 1-III-1910 (II, n. 5);
C.F. : 1-IX-1909 (I, n. 1), 15-II-1910 (II, n. 4).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 1-IV-1910 (II, n. 7).

II. a. Ondertitel :

- „Liberaal democratisch Blad voor Vlaamsch België — Verschijnt alle veertien dagen”;
 - „Liberaal democratisch Blad voor Vlaamsch België — Verschijnt alle veertien dagen — Officiël orgaan van het Verbond der Liberale Jonge Wachten van Gent en voorsteden”, vanaf 19-I-1910 (II, n. 2).
- d. Prijs : 2 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
e. Formaat : 50 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : halfmaandelijks.
h. Adres : Kouter 31, G.

III. a. Eerste nummer : 1-IX-1909.

- Laatst voorhanden nummer : 1-VII-1910 (II, n. 13).
- d. Uitgever : „Het Verbond der liberale Jonge Wachten van Gent en voorsteden”.
- e. Drukker :
- Gebroeders Meere, Ham 47, G.;
 - Plantyn, Korte Koestraat 3a., G., vanaf 1-III-1910 (II, n. 5).

IV. Liberaal strijdblad. (1)

458. — Den Vlaming. (1839-1856)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 4.
- Brussel, K.B./J.B. 319.

II. c. Motto :

- „Eendragt maekt magt”;
- „Eendragt maekt magt.
— Godsdienst en Vaderland”,
vanaf 6-III-1840 (II, n. 50).

d. Prijs :

- 12 F. per jaar;
- 16 F. per jaar, vanaf 6-III-1840 (II, n. 50);
- 12 F. per jaar, vanaf 30-VII-1843 (IV, n. 77).

e. Formaat :

- 39 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 48 × 32 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 28-III-1852 (XIII, n. 38).

f. Periodiciteit :

- 2 × per week (di. en vr.);
- 3 × per week (zo., wo. en vr.), vanaf 6-III-1840 (II, n. 50).

(1) Op 1-IX-1909 (I, n. 1, p. 1) :

„Slechts het bewust zijn aan eene dringende behoefte te beantwoorden, heeft ons tot het stichten van dit blad doen besluiten.

De herleving, die zich sedert enkele jaren in de liberale partij heeft voorgedaan, heeft zich in het vlaamsche land, meer nog dan elders, doen gevoelen, en heeft zoo mogelijk gemaakt wat voor enkele jaren aan velen nog een hersenschim scheen, namelijk het stichten van een liberaal propagandabladd, dat tevens *vlaamsch* en *demokraat* zou wezen.

(...) *De Vlag* mag geen blad zijn van engen blinden partijgeest; wij moeten met vrijen blik het leven te gemoet gaan. Daarom geene doodende blinde dogmatiek, oorlog aan allen gewetensdwang, oorlog en vooral aan den eeuwigen vijand van alle vrijheid, aan het klerikalisme. Wij willen met vrijen blik alle vraagstukken onderzoeken, ons ontwikkelen in den breedsten zin. Daarom zal *De Vlag* een blad van onderlinge opvoeding zijn, van politieke en ook van geestelijke opvoeding; we zullen trachten artikels in dien zin te leveren, eene ruime plaats openlaten voor onderwerpen van maatschappelijk of wijsgeerige richting, verslagen over alles wat de geestelijke ontwikkeling van ons volk aangaat en belang moet inboezemen : over onze kunsten, ons toneel, onze litteratuur. We willen dat ons blad worde het blad der denkende vrijzinnige jeugd”.

g. Oplage :

1839 : 333,

1840 : 654,

1841 : 691,

1842 : 672; (1)

1843 : 706; (2)

1845 : 615; (3)

1846 : 615. (4)

h. Adres :

— Onderstraet 31, G.;

— Drapstraet 16, G., vanaf 1-1-1847 (VIII, n. 1);

— Engelandgat 14, G., vanaf 10-XII-1852 (XIV, n. 147).

III. a. Eerste nummer : 17-IX-1839. (5)

Laatste nummer : 16-XII-1856 (XVIII, n. 151). (6)

b. Stichter : Kanunnik Bracq.

c. Eigenaar :

— Idem;

— Arnaud Neut, vanaf einde 1839. (7)

d,e. Uitgever-Drukker :

— Wwe A. I. Vander Schelden, Onderstraet 31, G.;

(1) Cfr. J. MALOU, Notice stat. sur les journaux belges, p. 301.

(2) Volgens „Gand-Echange”, II, (1894), n. 1.

(3) Volgens *De Broederhand*, 1845, p. 494.

(4) Volgens *Le Débat social* van 30-VIII-1846, geciteerd door A. Vermeersch, Bijdrage tot de Gesch. van de belg. pers, p. 27.

(5) Voorafgegaan door een prospectus op 13-IX-1839.

(6) Versmolten met, en niet „opgevolgd door” (F. DE POTTER, VI. Bibl., p. 758), *Het Vaderland tot Het Vlaemsche Land* op 17-XII-1856.

Daaromtrent kondigde het afscheidnummer aan (p. 1) :

„Er bestonden in onze stad twee katholyke Vlaemsche dagbladen, de *Vlaming* en het *Vaderland*. De noodzakelykheid van aen de vlaemsche katholyke drukpers de uitbreiding te geven van welke zy vatbaer is, als ook de begeerte van ze in staet te stellen om des te beter hare gewigtige zending te volbrengen, hebben aanleiding gegeven tot eene overeenkomst, krachtens welke het *Vaderland* onze eigendom geworden is.

De gemelde dagbladen zullen in één gesmolten worden, 't welk te rekenen van morgen 16 december dagelyks behalven de Zondag, zal uitgegeven worden onder de titel van het *Vlaemsche Land* en onder het uitsluitelyk bestuer van M. A. Neut, eigenaar en opsteller van den *Vlaming*.

De abbonnementsprys die nu 12 franks in de stad en 10 franks te lande is, zal maer vier franks per jaer worden verhoogd en daervoor zullen onze inschryvers dry nummers meer, of zes nummers per week verkrygen. Wy twyfelen niet of deze verbetering in de uitgaef van ons blad zal kunnen volle goedkeuring verwerven”.

(7) Cfr. H. HENRY, o.c., p. 28. Over A. Neut. zie : „Constitutionnel des Flandres”.

- P. Van Hifte, Drapstraet 16, G., vanaf 1-I-1847 (VIII, n. 1);
- Idem, Engelandgatstraet 14, G., vanaf 10-XII-1852 (XIV, n. 147);
- A. Neut, ibidem, vanaf 27-IV-1856. (1)
- f. Hoofdredacteur :
 - Kan. Bracq;
 - J. J. De Smet;
 - A. Neut, vanaf 1-I-1847 (VIII, n. 1). (2)
- g. Medewerkers :
 - F. Soudan, Th. Schellinck. (3)
- h. Zakencijfers : (4).

IV. Conservatief katholiek opinie- en informatieblad. (5)

-
- (1) Na het overlijden van P. Van Hifte. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., V, p. 141.
- (2) De verandering werd door A. Neut zelf meegedeeld op 1-I-1847 (VIII, n. 1, p. 1) :
 „Aen onze inschryvers.
 Schoon „den Vlaming” van opsteller en drukker veranderd is mogen wy onze talryke lezers de verzekering geven dat zyn vaendel het zelfde blyft.
 Gelyk wy reeds sedert menige jaren in onze andere schriften doen, zullen wy in „den Vaming” den Godsdienst en het Vaderland verdedigen.
 Verscheyde verbeteringen zullen in dit blad gebragt worden, en gelyk onze inschryvers het reeds konnen bemerken, wy hebben het formaet van „den Vlaming” vergroot, zonder daer voor den prys van het abonnement te verhogen...”
- (3) Volgens F. DE POTTER, Vlaamsche Bibl., p. 758. Over TH. SCHELLINCK, zie : *Gazette van Vlaenderen*.
- (4) J. MALOU (o.c., pp. 304-305) berekende het bruto-inkomen van het blad in 1842, nl. 10.752 fr. Daarvan moest het 2.097 fr. aan zegelbelasting betalen, hetzij ongeveer 19,5 %.
- (5) Het blad voerde heftige polemieken met *Den Vaderlander*, waarvan het als de conservatieve tegenhanger mag beschouwd worden.
 In het prospectus van 13-IX-1839, herhaald op 17-IX-1839 (I, n. 1, p. 1), had het zich als volgt voorgesteld :
 „(...) Die in de fransche tael geoefend zyn en de tyd hebben om dagelyks nieuwsbladeren te doorlopen, hebben zeker hier geen gebrek. Maer wat het meeste getal der inwoners onzer Vlaenderen betreft, deze zouden, volgens het gevoelen van vele, met recht nog iets kunnen begeeren. Wy hebben dan gemeynd aen den wensch en de aenmoedigingen van agtbare medeborgers en landgenoten te moeten voldoen, met ook tot het gemeene nut, een nieuwsblad uyt te geven, een nieuwsblad dat strekke tot voordeel van godsdienst en vaderland.
 Wy zullen dan volgens den eysch van onze lezers en ons vermogen hun goede en regt voordeelige zaken tragten kenbaar te maken en voor te houden; onze landgenoten opwekkende tot behoorlyke waekzaamheyd op hun waer belangen, zullen wy altyd voor ogen hebben dat zelfs tot ons tydelyk welvaren, rust, vrede en eendragt nodig zyn. (...)
 Men zal vragen, gelyk men zegt, van wat koleur wy zullen wezen? of wy het ministerie gaen bestormen of het zelve is alles slavelyk toejuychen? Hier op antwoorden wy, dat noch het een noch het ander met ons opzet overeenkomt.
 Aengezien de natuer onzer bestiering toelaet en zelfs veronderstelt het onderzoek der openbaar akten der staetsbediende, zullen wy met koelbloedigheyd en omzigtigheyd de werkingen en daden der bestierders overwegen; goedkeuren

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 141, 319.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 48-51, 56-57.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, p. 514.
- M. DE VROEDE : De Vlaamse pers in 1855-1856, p. 77.
- D. DESTANBERG : De kiezingen te Gent, p. 235.
- H. HENRY : Journalisme et politique, p. 28.

459. — De Vlaming. (1883-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 664 : 1-XI-1883 (I, n. 1), 13-VII-1884 (II, n. 37), 24-VIII-1884 (II, n. 43), 19-X-1884 (II, n. 51).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1-XI-1883 (I, n. 1), 27-I-1884 (II, n. 13), 10-II-1884 (II, n. 15), 25-V-1884 (II, n. 30), 16-VIII-1885 (III, n. 94);
C.F. : 16-XII-1883 (I, n. 7), 26-X-1884 (II, n. 52).

II. d. Prijs : 2,50 F. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat :

- 40 × 26,5 cm., 2 kol., 4 pp.;
- 41,5 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 19-X-1884 (II, n. 51).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

- Savaenstraat 23, G.;
- Oudburg 30, G., vanaf 10-II-1884 (II, n. 15).

III. a. Eerste nummer : 1-XI-1883 (I, n. 1).

Laatst voorhanden nummer : 16-VIII-1885 (III, n. 94). (1)

e. Drukker :

- H. Rousseeuw-Arys, Savaenstraat 23, G.;
- H. L. Stepman, Oudburg 30, G., vanaf 10-II-1884 (II, n. 15).

het geen waerlyk voordeeligh en regt schynt, van wie het ook korne, maer van den anderen kant vrylyk en zonder opzigt berispen en afkeuren het geen strydigh is aen onze regten en algemeen welzyn.

Het bezonder leven, den huysselyken handel onzer medeborgers, en in het algemeen al wat de persoonen in het bezonder raekt, agten wy buyten ons bereyk, en nooyt zullen wy ons op diergelyke zaken uytlaten".

(1) Volgens F. DE POTTER, Vlaamsche Bibliogr., p. 758, verschenen tot 30-VIII-1885.

IV. Katholiek, Vlaams informatieblad. (1)

460. — De Vlasbewerker. (1896-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 939 : 1896 (I, n. 1), 1899 (IV, n. 1), 1900/1901 (V, n. 2-12), 1901/1902 (VI, n. 1-12), 1902/1903 (VII, n. 1-12), 1904 (VIII, n. 1-7), 1912/1913 (IX, n. 1-5).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1-V-1896 (I, n. 1);
V.H. : 1-V-1897 (I, n. 14).

II. a. Ondertitel :

„Maandblad tot ontwikkeling en organisatie der leden van de socialistische Vlasbewerker- en Bewerkerstervereeniging”.

c. Motto :

„De kennis der waarheid maakt den mensch vrij, goed en gelukkig — De Vrijmaking der werklieden is het werk der werklieden zelve”.

d. Prijs : gratis.

e. Formaat : 35,5 × 25 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres :

- Kleistraat 95, G.;
- Garenmarkt 9, G., op 1-V-1897 (I, n. 14);
- „Vooruit”, Nijverheidslaan, G., vanaf -VI-1901 (V, n. 1);
- „Ons Huis”, Vrijdagmarkt, G., vanaf -IX-1912 (IX, n. 1).

(1) Op 1-XI-1883 (I, n. 1, p. 1) :

„*De Vlaming* is geschreven voor iedereen die verstand genoeg heeft om het wel te meenen met zijne eigene belangen, met de belangen van zijne medeburgers, met de belangen van het land en bijzonderlijk van Vlaanderen. Daarom heet hij *De Vlaming*.”

Uit die woorden blijkt alreeds wat *De Vlaming* van zin is.

Hij wil noch hoogdravend, noch dom zijn, maar eenvoudig weg het oud gezond verstand van Vlaanderen toepassen op de gebeurtenissen die wij rondom ons zien voorvallen. Hij wil zeggen wat goed en wat slecht is, wat U, beste lezer, en elkeen kan voorhelpen of nadeel kan bijbrengen.

Daarom ook is *De Vlaming* katholiek, gelijk Vlaanderen Katholiek is.

Wij weten wel dat dit aan sommige menschen ... ze zijn er gelukkig in ons Vlaanderen nog dunne gezaaid ... lastig valt. Sommigen zouden willen de religie dood liegen, anderen ze dood zwijgen. Zijt gij van die soort, leg dan maar *De Vlaming* weg : hij is voor U niet geschreven”.

III. a. Eerste nummer : 1-V-1896.

Laatst voorhanden nummer : -III-1913 (IX, n. 5). (1)

d,e. Uitgever, Drukker :

— E. Claeys, Kleistraat 95, G.;

— Sam. „Volksdrukkerij” Garenmarkt 9, G., op 1-V-1897 (I, n. 14);

— „Volksdrukkerij”, Speldenstraat 7, G., vanaf -VI-1899 (IV, n. 1);

— L. Baert, Terneuzenlaan, G., vanaf -VI-1901 (V, n. 1);

— Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort, G., vanaf -IX-1912 (IX, n. 1).

f. Beheer :

— Jan Samyn, „Vooruit”, 2, G., vanaf -VI-1899 (IV, n. 1);

— A. Van Lierde, „Ons Huis”, Vrijdagmarkt, G., vanaf -IX-1912 (IX, n. 1).

Hoofdredacteur :

— K. Beerblock, „Vooruit”, 1, G., vanaf -VI-1901 (V, n. 2);

— J. Samyn, „Vooruit”, 2, G., vanaf -I-1899 (IV, n. 1);

— K. Hannick, „Vooruit”, Nijverheidslaan, G., vanaf -VI-1902 (VII, n. 1);

— Jan Samyn, „Ons Huis”, Vrijdagmarkt, G., vanaf -IX-1912 (IX, n. 1).

IV. Socialistisch syndikaal orgaan en vakblad. (2)

461. — De Vlas- en Jutebewerker. (1909-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1424 : -I-1910 (II, n. 1).

— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -VII-1909 (I, n. 1).

(1) Het blad was na het nummer van december 1904 (VIII, n. 7) vervangen door de *Textielarbeider* doch verscheen opnieuw vanaf september 1913 (XI, n. 1). De achtste jaargang, in 1904, was op de afleveringen verkeerdelijk aangeduid als de negende.

(2) Op 1-V-1896 (I, n. 1, p. 1) schreef het blad : „... Wij zullen ons best doen om dit blad zoo afwisselend en aangenaam mogelijk voor de lezers te maken. Naast organiserende artikelen zullen wij aanvallen van den vijand weerleggen, grieven en feiten van fabrieken bekend maken, gezondheidsleer, opvoedingskundige en wetenschappelijke mededeelingen doen, alsook soms verhalen voor jongelieden, en lessen voor het uitoefenen van het vak in de vlasfabrieken...”.

L. DELSINNE (*Le mouvement syndical en Belgique*, p. 109) vermeldt het bestaan van een blad *De Wever* in 1900. Wellicht is hiermee *De Vlasbewerker* bedoeld.

- II. a. Ondertitel : „Orgaan van de wettig erkende vakvereniging der vlas- en jutebewerkers en bewerksters „Eendracht maakt macht”.
- d. Prijs : 0,50 F. per jaar, 2 ct. per nummer.
- e. Formaat : 33 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Oudburg 34², G.
- III. a. Eerste nummer : -VII-1909 (I, n. 1).
 Laatste voorhanden nummer : -I-1910 (II, n. 1).
 d,e. Uitgever, Drukker : A. Weymeersch, Oudburg 34², G.
- IV. Katholiek syndikaal blad en vakblad. (1)

462. — La Vogue. (?)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 667 : s.d. (n. 1).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : id.
- II. a. Ondertitel : „Journal du dimanche”.
- b. Titeltekening : Drinkende cupido's en gevallen nar.
- d. Prijs : 10 ct. per nummer.
- e. Formaat : 30 × 23 cm., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : niet vermeld.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : s.d.
- e. Drukker : niet vermeld.
- g. Medewerkers : „C. Pitt, V. La Lamandre, B. Elpidon, D. Schuncks, C. Guaza.”

(1) In -VII-1909 (I, n. 1, p. 1) : „De Vlas- en Jutebewerker zal het orgaan zijn van de Wettig Erkende Vakvereniging der Vlas- en Jutebewerkers en Bewerksters „Eendracht maakt Macht” en zal als dusdanig den voorkamper zijn van alles wat het lot van de werklieden der vlasnijverheid kan verbeteren en deze kan verheffen en ontwikkelen. Het zal de bestaande misbruiken in behoorlijke taal maar tevens met krachtadigheid en vastberadenheid bekampen; onverpoosd in de weer zijn voor meer gezondmaking en verzedelijking in alle fabrieken en werkplaatsen. De Vlas- en Jutebewerker zal er ook steeds aan houden door het afkondigen van technische en wetenschappelijke artikels het verstandelijk peil bij de werklieden te doen verhoogen en zoo hunnen invloed en hunne macht op de patroons te verhoogen...”.

IV. Geïllustreerd weekblad. (1)

463. — Het Volk. (1884-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1537 : 17-II-1884 (II, n. 21), 1-III-1885 (III, n. 76).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 17-II-1884 (II, n. 21), 25-X-1884 (II, n. 58).
- Brussel, K.B./F.M. : 28-XII-1884 (II, n. 67).

II. a. Ondertitel : „Weekblad voor alle standen”.

b. Vignet : Belgische leeuw.

d. Prijs : 4 F. per jaar.

e. Formaat : 40 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

g. Oplage :

- „Getrokken op 300 afdruksels”, op 17-II-1884 (II, n. 21);
- „Getrokken op 2.000 afdruksels”, op (25-X-1884 (II, n. 58);
- „Getrokken op 300 afdruksels”, op 1-III-1885 (III, n. 76).

h. Adres : Vooruitgangplaats 6, Ledeberg.

III. a. Eerste nummer : 17-II-1884 (II, n. 21). (2)

Laatst voorhanden nummer : 1-III-1885 (III, n. 76). (3)

b,c,d,e. Stichter, Eigenaar, Uitgever en Drukker : D. Van den Bulcke, Vooruitgangplaats 6, Ledeberg.

IV. Liberaal informatieblad. (4)

-
- (1) Twee humoristische tekeningen „Le Dimanche à la Place d'Armes” en „Départ pour Vienne” schijnen te wijzen op een eerder frivol geschrijftje.
 - (2) Voortzetting van *De goede Duivenliefhebber* van 10-II-1884 (II, n. 20).
 - (3) *Nieuws van Gent, van Ledeberg en de Gentsche Voorgeborchten* kondigt op 26-IV-1885 (XI, n. 17, p. 1) aan dat *Het Volk* zal ophouden te verschijnen vanaf 1 juli.
 - (4) Op 17-II-1884 (II, n. 21, p. 1) : „Na omtrent een jaar bestaans onder de benaming van de *Goede Duivenliefhebber*, komt 't weekblad *Het Volk* heden die uitgaaf vervangen; onze oude benaming was stellig te beperkt, te bepaald, en wij waren meer dan eens genoodzaakt goede werken, nuttige lessen en aangename lezingen ter zijde te leggen, omdat zij geenszins met onze titel en met ons doel in overeenstemming waren. (...) Niettegenstaande wij wel op de hoogte gehouden worden door de goedkoope Gentsche dagbladen van wat in Grickenland en Amerika voorvalt weten wij niet eens op Ledeberg wat er in de gemeenten rond ons gebeurt.”

464. — Het Volk. (1890-1891)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1425 : 9-IX-1890 (I, n. 1), 28-XII-1890 (I, n. 8), 7-VI-1891 (II, n. 23).
- Antwerpen, S.B./B. 49526.

II. a. Ondertitel : „Sociaal Blad”.

- d. Prijs : 2 cent. per nummer.
- e. Formaat : 42,5 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- g. Oplage : 10.000 ex. voor sommige afleveringen. (1)
- h. Adres : Pensstraat 19, G. (2)

III. a. Eerste nummer : 9-XI-1890. (3)

Laatste nummer : 14-VI-1891. (II, n. 24). (4)

b,c. Stichter, Eigenaar : Arthur Verhaegen. (5)

d,e. Uitgever, Drukker : K. Ongenae, Van Wittenberghe-straat 17, G.

f. Hoofdredacteur : Arthur Verhaegen.

g. Medewerker : Albert de Moor (6), R. Van den Veegaete, P. De Buck, J. Nobels. (7)

(1) Cfr. A. VERHAEGEN, 25 années..., p. 90.

(2) Adres van *Le Bien Public*. Het blad werd inderdaad op deze persen gedrukt; in zijn eerste nummer, op 9-XI-1890 (p. 2), werd hiervoor dank gebracht :

„Tot nu toe is het ons onmogelijk ons blad op eigen persen te drukken. Toch konden wij niet wachten, om *Het Volk* te laten verschijnen, tot dat de inrichting volledig zij. Daarom hebben wij ons tot eenen onzer confraters, den *Bien Public* gericht, om de toelating te bekomen voor ons blad voorloopig zijne persen te mogen bezigen. Onder zeer treffelijke conditiën heeft onze confrater zijn materieel ter onzer beschikking gesteld; hij heeft ons tevens volkomen vrij gelaten onze zienswijze onbewimpeld uit te drukken, *al ware zij ook soms verschillend van de zijne*. Het eenige wat onze confrater van ons vereischt is *dat wij den katholieken godsdienst en de zeden eerbiedigen*. Billijke eisch, die natuurlijk zal stipt nagekomen worden, want op dit punt zijn wij het gansch eens met den *Bien Public*. Het is dus een onzer plichten aan den *Bien Public* onzen dank te betuigen voor zijne welwillendheid jegens een arbeidersblad, en dien plicht volbrengen wij gaarne.”

Deze dank werd, in de hartelijkste bewoordingen, herhaald op 14-VI-1891 toen het blad afscheid nam van zijn lezers.

(3) De idee van het blad was door A. Verhaegen gelanceerd en verdedigd tijdens het Congres van de Christelijke sociale Werken te Luik in september van hetzelfde jaar. Cfr. 25 années, pp. 65-71.

(4) Vervangen door het dagblad *Het Volk* op 21-VI-1891.

(5) Zie : *Het Volk*, dagblad.

(6) Redacteur aan *Le Bien Public*.

(7) Cfr. A. VERHAEGEN, o.c., p. 92, n. 1.

IV. Katholiek strijdblad voor de arbeiders. (1)

V. Bibliografie :

- A. VERHAEGEN : 25 Années d'action sociale, pp. 65-72, 80-92.
- R. ROCK : Het Volk (1891-1951), pp. 41-56.
- P. DE WITTE : Geschiedenis van Vooruit, p. 186.
- R. ROCK : Zo streed Eylenbosch, pp. 167-171.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 94-95.

465. — Het Volk. (1891-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, „Het Volk”.
- Gent, U.B./J. 402 : 1891-1901, 1914-1916.
- Brussel, K.B./J.B. 785 : 1911-1916.

II. a. Ondertitel :

- „Antisocialistisch Dagblad”;
- „Christen Werkmansblad”, vanaf 20-III-1912 (XXII, n. 68).

(1) In zijn eerste nummer op 9-XI-1890 (pp. 1-2) zet het blad uitvoerig zijn programma uiteen. Wellicht opgesteld door Arthur Verhaegen zelf, herhaalt het programmapunten die door deze op het Congres der Christelijke sociale Werken, in september 1890 te Luik gehouden, werden verdedigd. Het editoriaal vat aan met een aanval tegen de sociale ongelijkheid :

„De kapitalisten alleen, kunnen voluit gebruik maken van de algemeene vrijheid en — men moet het bekennen ... zij trekken er voorrechten uit, die hen de oppermeesters en de leenheeren maken van al de menschen welke moeten werken om aan hun brood te geraken.

De kapitalisten eerbiedigen de gelijkheid in hunne woorden, maar velen onder hen trachten zich zelve altijd meer en meer te verheffen om hoog boven hunnen naaste te klimmen.

De kapitalisten prijzen ook zeer duur de broederlijkheid, maar velen onder hen aarzelen niet om van hunne broeders, de werklieden, slaven te maken der machienen en der concurrentie.

Wat gedaan om zulken toestand te verbeteren?

Moet men, zooals de socialisten het voorstellen, het kapitaal afschaffen? Neen, dit ware eene dwaling, en zou de eene verdrukking door de andere vervangen. Maar men moet de onbepaalde macht of de zoogezegde vrijheid van het kapitaal verminderen, de werklieden en de kleine burgers tegen de verdrukking der kapitalisten krachtadig bevrijden, en het kapitaal, even als de machienen, aanzien als werktuigen ons door God verleend, niet om het groot getal der menschen tot slaven te maken van een klein getal bevoorrechte mannen, maar om het grootste deel van het menschdom te helpen, en ... voor zoo veel het mogelijk is — gelukkiger te maken.”

Over de ontsteltenis van de conservatieve katholieken bij het horen van dit nieuw geluid, zie de ironische herinneringen van A. VERHAEGEN, *o.c.*, pp. 80-81.

- c. Motto : „Godsdienst — Huisgezin — Eigendom”, vanaf 1-I-1901 (XI, n. 1).
- d. Prijs :
— 10 F. per jaar, 2 cent. per nummer.
- e. Formaat :
— 41 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp.;
— 45 × 35 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 8-I-1895 (V, n. 6);
— 42 × 31 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1901 (XI, n. 1);
— 45 × 31 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 19-II-1903 (XIII, n. 41);
— 49 × 36 cm., 5 kol., 4 pp. of 6 pp. (di., do., za.), vanaf 22-XI-1911 (XXI, n. 270).
- f. Periodiciteit : 6 × per week.
- g. Oplage :
— 1891 : 4.000,
— 1892 : 5.000,
— 1893 : 7.000,
— 1894 : 7.000,
— 1900 : 10.000,
— 1914 : 16.000. (1)
- h. Adres :
— Oudburg 32, G.;
— Oudburg 34, G., vanaf 1-I-1901 (XI, n. 1);
— Meersteeg 16, G., vanaf 28-VII-1908 (XVIII, n. 174).

- III. a. Eerste nummer : 21/22-VI-1891.
Laatste nummer : 12-X-1914 (XXV, n. 249). (2)
- b. Stichter : „Anti-socialistischen Werkliedenbond”.
- c. Eigenaar :
— Idem;
— „Samenwerkende Maatschappij Het Volk”, vanaf 28-VI-1894; (3)
— „Naamloze Vennootschap Het Volk” vanaf 22-XII-1900.
(4)

(1) Cfr. A. VERHAEGEN, o.c., pp. 142, 144, 146.

(2) Het blad verscheen opnieuw vanaf 28-X-1914.

(3) Cfr. R. REZSOHAZY, o.c., pp. 129-130.

(4) Cfr. A. VERHAEGEN, o.c., p. 145. A. Verhaegen was voorzitter van beide organisaties.

d,e. Uitgever, Drukker :

- G. Eylenbosch, Oudburg 32, G.;
- Idem, Warmoesberg, 16, Brussel, vanaf 26-VII-1894 (IV, n. 171); (1)
- Idem, Oudburg 32, G., vanaf 2-V-1894 (V, n. 104); (2)
- Idem, Oudburg 34, G., vanaf 1-I-1901 (XI, n. 1);
- Idem, Meersteeg 16, G., vanaf 28-VII-1908 (XVIII, n. 174); (3)
- A. Van Iseghem, ibidem, vanaf 6-IV-1910 (XX, n. 81).

f. Hoofdredacteur :

- G. Eylenbosch; (4)
- Ph. De Munnynck, vanaf 1896. (5)

g. Medewerkers :

- Arthur Verhaegen (6), Henri Klein (7), A. Huyshauer (8), Remi De Bruyne (9), Ferdinand De Clercq, K. Bekaert (10), François Dumont, Georges Capiteyn, Gustave Gabriël (11), Gustave Stock (12), Karel Mousset, kan. Byl.

h. Zakencijfer :

Het blad startte met een beginkapitaal van 40.000 fr., ver-

-
- (1) De financiële toestand van het blad was zo kritiek geworden dat men de uitgave moest toevertrouwen aan de maatschappij „*Het Christen Drukwezen*” te Brussel. Zie daarover: A. VERHAEGEN, *o.c.*, p. 144.
 - (2) Bie over deze terugkeer naar eigen werkhuizen te Gent : R. ROCK : *Het Volk* (1891-1951), pp. 82-83.
 - (3) Ter gelegenheid van de installatie van nieuwe linotypes en persen. Cfr. R. ROCK, *o.c.*, pp. 93-94.
 - (4) Over Gustave Eylenbosch (1856-1939), Zie vooral, R. ROCK : Zo streed Eylenbosch, Gent 1954; alsook het in-memoriam-nummer van *Het Volk* op 18-IX-1939.
 - (5) Philippe De Munnynck (1872-1926) volgde in 1896 G. Eylenbosch op wanneer deze secretaris werd van de „Belgische Volksbond”.
 - (6) Baron Arthur Verhaegen (1847-1917), schoonzoon van de stichter van *Le Bien Public*, Jules Lammens, stichter van de „Belgische Volksbond”, parlamentslid voor Gent-Eeklo vanaf 1900. Cfr. „*Vingt-cinq années d’action sociale*”; J. E. Nève de Mévergnies : A. TH. VERHAEGEN, *Biogr. Nat.*, XXVI, col. 612-617. Over de vorm van zijn medewerking aan *Het Volk*, zie : 25 années..., p. 147.
 - (7) Onder de pseudoniem „Alleene”. Cfr. K. VAN ISACKER, *Het Daensisme*, p. 179. Over zijn debuut in de christelijke arbeidersbeweging, zie G. EYLENBOSCH, *Ontstaan en leven...*, p. 49.
 - (8) Cfr. L. COPPIN, *Les Parlementaires journalistes belges, Rép. gén. de la presse belge*, 1904, p. 212.
 - (9) R. De Bruyne (1868-1941) werd in 1911 eerste voorzitter van het Algemeen Christelijk Vakverbond. Cfr. L. BERTELSON, *Journalistes-écrivains*, p. 165.
 - (10) Cfr. R. ROCK, *Het Volk* (1890-1951), p. 115-116.
 - (11) Cfr. L. BERTELSON, *o.c.*, p. 191.
 - (12) De Brugse journalist en uitgever, die o.m. meewerkte aan *La Patrie*. (Cfr. R. VAN EENOO, *De Pers te Brugge*, p. 127 en passim).

deeld over obligaties van 50 fr. en samengebracht door A. Verhaegen. (1)

In januari 1892 heeft het blad reeds meer dan 25.000 fr. schulden. (2)

Tekorten werden aangevuld door een lening van A. Verhaegen. (3)

Een definitieve oplossing voor de financiële moeilijkheden werd pas bereikt door de oprichting van de „N. V. Het Volk” in 1900 met een kapitaal van 80.000 fr. (4)

IV. Katholiek, antisocialistisch arbeidersblad. (5)

(1) Cfr. R. REZSOHAZY : *Origines...*, p. 128.

(2) Cfr. *Idem*; *ibidem*.

(3) „... Qui n'a différé du don pur et simple que par sa dénomination de prêt.” Cfr. A. VERHAEGEN, 25 années..., p. 142.

(4) Cfr. *Idem*, *o.c.*, p. 148.

(5) Voor de christelijke arbeidersbeweging in België heeft *Het Volk* dezelfde betekenis gehad als *Vooruit* voor de socialistische.

In zijn eerste nummer, op 21-VI-1891 (p. 1) overschouwde het blad de sociale evolutie der laatste eeuw :

„Wie durft nog houden staan dat de toestand van den werkman niet moet verbeterd worden?

De werklieden lijden, zij zijn vernederd en verdrukt omdat het kapitaal den arbeid tot zijnen slaaf heeft gemaakt. Om de zoogezegde volle vrijheid overal in te brengen, heeft de Fransche omwenteling van 1789 de laatste voorrechten der werklieden afgeschaft. Zij heeft gezegd aan den kapitalist en aan den werkman : „Gij zijt gelijk, gij zijt vrij; verrijkt u!” Dan ontstond er een hevige strijd; een strijd om leven en dood tusschen kapitalist en arbeider. De werkman, vrij aan zich zelve overgelaten, — vrij maar niet beschermd — werd onder den hiel van den almachtigen kapitalist verpletterd. Door zijne machienen, door zijn goud, is de kapitalist gemakkelijk als overwinnaar, als oppermachtige leenheer opgetreden. Toen kwamen de schreeuende misbruiken op; de verontwaardiging kiemde in het hart van het volk en bracht de hedendaagsche beweging op, den oorlog zonder lood of staal : de werkstaking overmeesterde de landen van de oude en de nieuwe wereld.

Van heinde en verre vraagt men dat die strijd ophoude, dat de toestand van den werkman verbeterde, dat het kapitaal beteugeld worde.”

Vertrekkend van dezelfde diagnose en strevend naar dezelfde materiële verwezenlijkingen, was er nochtans bij de interpretatie en de keuze der middelen een groot verschil tussen *Het Volk* en de *Vooruit*.

„Die mannen willen het goed met het kwaad vernietigen. Ze willen den bijzonderen Eigendom, het Huisgezin, den Godsdienst afschaffen, en op de puinen van de samenleving eenen staat oprichten, welke alle heerschappij, alle macht bezitten zal, en van alle menschen zijn ootmoedige en onmachtige dienaars — of liever zijne slaven zal maken.”

Vervolgens zet de editorialist het sociale eisenprogramma van de anti-socialistische werklieden uiteen; in grote trekken komt het overeen met dat van de weekbladen *Het Volk* en de *Lichtstraal*, zoals het bevestiging had gevonden in de encyclyek „*Rerum Novarum*” van paus Leo XIII op 15 mei 1891.

V. Bibliografie :

- A. VERHAEGEN : Vingt-cinq années d'action sociale, pp. 135-148.
- R. ROCK : Het Volk (1891-1951), pp. 56-103, 115-116, 128-129.
- R. REZSOHAZY : Origines et formation du catholicisme social en Belgique, pp. 123-130.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 95-99.
- G. EYLENBOSCH : Het ontstaan en het leven der Christene Werkliedenbeweging in 't Gentsche, pp. 46-49.
- R. ROCK : Zo streed Eylenbosch.
- R. ROCK : 65 jaar „Het Volk”, Gent, *De Pers*, 1956, n. 11, pp. 5-14.
- J. DE GEEST : Zeventig jaar „Het Volk”, *De Gids op Maatschappelijk gebied*, XXV (1961), pp. 465-467.
- „Het Volk”, Jubileumnummers van 19-V-1901 en 11-V-1961.

466. — 't Volk van den Buiten. (1910-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1427 : -VIII-1910 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -VIII-1910 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Katholiek propagandablads”.

- d. Prijs : 2 ct. per nummer.
- e. Formaat : 46 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks (?).
- h. Adres : Meersteeg 16, G.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -VIII-1910.

- e. Drukker : „Het Volk”, Meersteeg 16, G.

IV. Katholiek antisocialistisch opinie- en informatieblad voor de buiten. (1)

(1) In -VIII-1910 (I, n. 1, p. 1) : „...Werklieden, luistert niet alleenlijk naar de liberale en socialistische klok, die men onophoudend aan uw oor doet weerklinken; geeft gehoor aan wat de antisocialistische, de christene klok u te verkondigen heeft.
Een verstandig mensch hoort en oordeelt.”

467. — Het Volksbelang (1867-1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 8. : 1867-1912; 173. A. 1 : 1867-1914;
174. A. 1 : 1868-1878.
- Antwerpen, S.B./B. 30935.

II. a. Ondertitel :

- „Verschijnende elken Zaterdag avond”;
- „Verschijnende elken zaterdag”, vanaf 8-I-1870 (IV, n. 1).

c. Motto :

„Indien men ergens in de geschiedenis de voetsporen van den vooruitgang des menschedoms vindt, het is op den weg die naar de vrijheid en het licht geleidt. Jean-Paul. — De Belgen zijn gelijk voor de wet. Alle macht komt uit het Volk (Belgische Grondwet)”, tot 27-XII-1869 (III, n. 52).

d. Prijs :

- 3 F. per jaar, 10 cent. per nummer;
- 3,50 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 8-I-1870 (IV, n. 1);
- 5 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 12-VIII-1871 (V, n. 32).

e. Formaat : 50 × 35 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (za.).

h. Adres :

- Steendam 62, G.;
- Hoogpoort 27, G., vanaf 6-I-1872 (VI, n. 1);
- Lange Munt 58, G., vanaf 23-I-1886 (XX, n. 4);
- Galgenbergstraat 23, G., vanaf 23-IV-1892 (XXVI, n. 17).

III. a. Eerste nummer : 12-I-1867. (1)

Laatste nummer : 3-X-1914 (XXXXVIII, n. 40).

b. Stichter : Is. Van Doosselaere. (2)

(1) Volgens A. WARZÉE (manusc., Brussel, M.I.P.) nam *Het Volksbelang* op dat ogenblik *Het Volk* over, een Brussels blad, dat in 1866 was ontstaan.

(2) Cfr. W. ROGGHÉ, *o.c.*, p. 265. Over I. S. Van Doosselaere, zie ook : IDA VON DÜRINGSFELD, Von der Schelde bis zur Maas, III, pp. 343-344.

c. Eigenaar : Maatschappij Het Volksbelang. (1)

d,e. Uitgever, Drukker :

— I. S. Van Doosselaere, Steendam 62, G.;

— F. L. Dullé-Plus, Hoogpoort 27, G., vanaf 6-I-1872 (VI, n. 1);

— F. L. Dullé-Plus, Lange Munt 58, G., vanaf 23-I-1886 (XX, n. 4);

— C. Annoot-Braeckman, Ad. Hoste, opv. Galgenbergstraat 23, G., vanaf 23-IV-1892 (XXVI, n. 17).

f. Hoofdredacteur :

— Jozef Van Hoorde;

— Jules Vuylsteke;

— Paul Fredericq, vanaf 1883;

— J. Vercoullie.

g. Medewerkers : Oscar Van Hauwaert, A. Blyau, G. D. Minnaert, Julius Sabbe, J. De Vigne, Max Rooses, Willem Rogghé, Prof. Heremans (2), Arthur Cornette, E. en R. De Clercq, H. en V. De Hoon, C. Siffer, Prayon, P. Bergmans (3), Paul Anri, G. Segers, Tsjoen, Simon Elze, R. Verdeyen, Alph. Van Werveke (4), M. Basse. (5)

IV. Stijgend vlaamsgezind en liberaal blad, met grote belangstelling voor sociale en voor kulturele problemen. (6)

(1) Gesticht te Gent op 24-XII-1869.

„Met het doel om een Vlaamsch staatkundig blad op te stellen, uit te geven en te verspreiden”.

De maatschappij beschikte over een kapitaal van 2.500 F., verdeeld over 100 aandelen; zij werd bestuurd door vijf leden, die met de redactie van het blad belast waren. (Cfr. „Reglement...”).

(2) In politicis ging het blad door als zijn orgaan; cfr. L. DE VRIESE in *La Liberté* van 21-VIII-1881 (I, n. 34). Over J.F.J. Heremans, zie o. m. : P. FREDERICQ, Univ. de Gand, *Liber Memorialis*, I, pp. 159-164.

(3) Als muziekcriticus, met een eerste bijdrage over Berlioz, op 2-V-1885. Cfr. R. F. APERS, Rijksuniv. Gent, *Liber Memorialis*, 1913-1960, p. 161.

(4) Alph. Van Werveke (†1932) schreef daarenboven wekelijks een artikel, dat naar alle gentse kranten ter opname werd gezonden.

(5) Zolang P. Fredericq hoofdredacteur was, noteerde hij, onder de artikels, met de initialen of voluit, de namen van zijn medewerkers, op het exemplaar dat nu in de Gentse universiteitsbibliotheek berust (173. A. 1).

(6) Op 12-I-1867 (I, n. 1, p. 1) :

„Ons programma is eenvoudig, en bepaalt zich tot de betrachtning van den vooruitgang en het welzijn van den werker in 't algemeen.

De stoffelijke ellende vloeit meestal voort uit de onwetendheid — De onwetende is doorgaans arm, omdat hij niet het minste begrip heeft van orde en spaarzaamheid. Wat hij de eene week overhoudt meent hij de andere week te mogen

V. Bibliografie :

- P. FREDERICQ : Schets eener Geschiedenis der Vl. Bew., II, p. 288.
- W. ROGGHÉ : Gedenkbladen, pp. 264-265.
- P. FREDERICQ : Julius Vuylsteke, Gent, 1903, pp. LIII-LVI.
- POL ANRI : Jubileum van Paul Fredericq als opsteller van „Het Volksbelang”, Gent, 1909.
- Reglement der Maatschappij Het Volksbelang, Gent, 1870.

468. — Volksblad (van Gent). (1870-1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 388 : 1870 (I, n. 1), 1873 (IV, n. 258), 1877 (VIII, n. 268), 1882 (XIII, n. 206), 1886 (XVII, n. 43-305), 1887-1892 (XVIII-XXIII), 1893 (XXIV, n. 37, 105, 210), 1894 (XXV), 1896-1908 (XXVII-XXXIX) 1909 (XXXX, n. 182-365), 1910-1914 (XXXXXI-XXXXV).
- Brussel, K.B./J.B. 324 : 1911-1914 (XXXXXII-XXXXV).
- Brussel, K.B./F.M. : 23-IV-1874 (V, n. 95), 26/27-XII-1885 (XVI, n. 302).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 16-VIII-1870 (I, n. 1), 27-VIII-1874 (V, n. 200), 20-X-1878 (IX, n. 245); C.F. : 2-IX-1870 (I, n. 16), 7-X-1883 (IV, n. 232).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 11-VI-1881 (XII, n. 134), 28-III-1889 (XX, n. 73), 26-XI-1899 (XXX, n. 330), 20-III-1900 (XXXI, n. 79).

verteeren, want hij denkt niet eens dat er dagen kunnen komen waarin het hem onmogelijk is te arbeiden en dus zijn bestaan te winnen.

De armoede voorkomen door de gedachten aan orde, rede en spaarzaamheid onder het volk te verspreiden moet ons voornaam doel uitmaken.

Door aan te toonen wat nut de volksbanken, de spaarkassen, de maatschappijen van onderlinge hulp en alle andere instellingen van dien aard, in Duitschland, in Engeland en overal waar zij tot stand zijn gekomen, hebben gesticht, hopen wij dit doel te bereiken.

Ons blad, zooals men ziet, richt zich bijzonder tot den werkman en de neringdoende standen. Wij willen steeds hunne belangen met rede doch krachtig verdedigen; onze stem verheffen tegen alles wat hun in de vrijheid van het werk en in het recht van vereeniging hinderlijk zijn kan”.

Verder kant het blad zich tegen de „bloed-impost” en verklaart het zich voorstander van de uitbreiding van het volksonderwijs en de herziening der kieswetten; inzonderheid zal het de Vlaamse taalrechten behartigen.

Weldra werd het blad het orgaan van de Vlaamse liberalen te Gent, en wist het daarbij genoeg zelfstandigheid op te brengen om, aangaande de Vlaamse taalrechten, eigen partijgenoten te hekelen.

II. d. Prijs :

- 12 F. per jaar, 2 cent. per nummer;
- 10 F. per jaar, 2 cent. per nummer, op 27-VIII-1874 (V, n. 200), en verder;
- 8 F. per jaar, 2 cent. nummer, vanaf 4/5-IX-1882 (XIII, n. 206);
- 10 F. per jaar, 2 cent. per nummer, vanaf 2-VI-1890 (XXI, n. 129).

e. Formaat :

- 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 42 × 29 cm., 3 kol., 4 pp. op 21-II-1886 (XVII, n. 43) en verder;
- 54 × 43 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 23-V-1906 (XXXVII, n. 143);
- 54 × 40 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 1-I-1914 (XXXXV, n. 1).

f. Periodiciteit :

- dagelijks;
- 6 per week op 3/4-XI-1873 (IV, n. 258) en verder;
- dagelijks, vanaf 1-VI-1890 (XXI, n. 127).

g. Oplage : 14.000, in 1885. (1)

h. Adres :

- Doorgang Vanderdonckt 4, G.;
- Savaanstraat 32, G., op 3/4-XI-1873 (IV, n. 258) en verder;
- St.-Jansvest 16, G., op 1-I-1896 (XXVI, n. 1) en verder;
- Nieuwenboschstraat 1, G., vanaf 28-XI-1907 (XXXVIII, n. 332).

III. a. Eerste nummer : 16-VIII-1870.

Laatste nummer : 24-IX-1914 (XXXXV, n. 267). (2)

b. Stichter : Leo De Busscher. (3)

c,d. Eigenaar, Uitgever :

- E. Vander meulen; (4)

(1) Blijkens een bericht in het afscheidnummer van de *Gentsche Mercurius* van 31-XII-1885 (LXVIII, n. 305).

(2) Samengesmolten met *Vaderland* tot *Vaderland-Volksblad*, op 25-IX-1914.

(3) Kleinzoön van Guillaume De Busscher, waarover meer bij de *Journal des Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement*.

(4) Volgens D. DESTANBERG, o.c., p. 226, was E. Vandermeulen de eerste eigenaar; alleszins was hij de eerste uitgever; L. De Busscher schijnt evenwel het blad van den beginne af gedrukt te hebben.

- L. De Busscher, op 3/4-XI-1873 (IV, n. 258) en verder. (1)
- e. Drukker :
 - L. De Busscher, Savaanstraat 32, G.;
 - Karel de Raeve, St.-Jansvest 16, G., op 1-I-1896 (XXVII, n. 1) en verder;
 - Idem, Nieuwenboschstraat 1, G., vanaf 28-XI-1907 (XXXVII, n. 332).
- f. Hoofdredacteur : Op het einde : Hendrik Keurvels. (2)

IV. Politiek-neutraal informatieblad. (3)

V. Bibliografie :

- A. HOSTE : Vlaamsche Drukpers en Boekhandel, „*Vlaamsch België sedert 1830*”, IV, pp. 95-96.
- D. DESTANBERG : De Kiezingen te Gent, pp. 226-227.
- P. FREDERICQ : Schets eener Geschiedenis der Vl. Bew., II, pp. 289-291.

469. — Volksmaandblad. (1902-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1429 : -III-1902 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -III-1902 (I, n. 1);
C.F. : -X-1902 (I, n. 8).

(1) L. De Busscher overleed in 1905. Wellicht ging toen (of was het reeds vroeger gebeurd?) de eigendom over naar de Gentse liberale Associatie.

(2) Zie : *Vaderland* en *La Flandre Libérale*.

(3) Ondanks het feit dat de opeenvolgende uitgevers tot het liberale kamp behoorden, bleef het blad buiten de politieke strijd.

Zijn ware betekenis is dan ook niet in zijn strekking gelegen, doch wel in het feit, dat het het eerste „centenblad” is dat in België verscheen.

Bijna twintig jaar vroeger had Emile de Girardin (1806-1881) een revolutie teweeggebracht in de Parijse pers door de prijs van zijn kranten aanmerkelijk te verlagen. L. De Busscher volgde dit voorbeeld bij de uitgave van zijn *Volksblad*, en weldra zouden de centenbladen gans de structuur van de Gentse en van de Eelgische pers wijzigen, en tot dan toe ongekende oplagen bereiken.

Vermelden we slechts voor Gent :

De Gentenaar in 1879, *Morgenblad* in 1882, *Vooruit* in 1884, *Vaderland* in 1888, *De Strijd* in 1889, en *Het Volk* in 1891.

- II. a. Ondertitel : „Tot eigen verdediging en onderrichting.”
 d. Prijs : gratis of 1,10 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
 e. Formaat : 37,5 × 28 cm., 3 kol., 8 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 h. Adres : Oudburg 34², G.
- III. a. Eerste nummer : -III-1902.
 Laatste voorhanden nummer : -X-1902 (I, n. 8).
 e. Drukker : „Het Volk” Oudburg 34², G.
- IV. Katholiek antisocialistisch volksblad. (1)

470. — De Volksonderwijzer. (1897-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1430 : 2-X-1897 (I, n. 1), 6-XI-1897 (I, n. 3).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 2-X-1897 (I, n. 1).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 2-X-1897 (I, n. 1).

- II. a. Ondertitel : „Kosteloos verspreid ter verdediging van het Volksonderwijs en de Onderwijzers.”
 d. Prijs : gratis.
 e. Formaat : 30 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : tweemaal per maand.
 h. Adres : Café du Nord, G.

(1) In -III-1902 (I, n. 1, p. 2) : „... Opwerpen tegen kerk en godsdienst, economische en wetenschappelijke vraagstukken, politieke aangelegenheden, socialistische dwaalbegrippen, alcoholisme, taal- en letterkunde enz., zullen in onze kolommen behandeld worden door menschen, wier gansche leven gewijd is aan de studie der zaken, waarover zij zullen schrijven. Daarbij zullen wij, gedenkend dat het aangename met het nuttige moet gepaard gaan, eenige verkwikkende lezing voegen, als vertellingen, grappen, een dichtstukje, luim en scherts, alsook eene teekening of eene karikatuur, in betrekking tot aangelegenheden of gebeurtenissen van den dag.

Aan ons vlaamsche volk eene aangename studie verschaffen, het wapenen voor den strijd der gedachten en tegen de dwaalleer van het socialisme, het de gelegenheid geven tot verdere zelfontwikkeling, ziedaar ons doel en programma.”

- III. a. Eerste nummer : 2-X-1897.
 Laatste voorhanden nummer : 6-XI-1897 (I, n. 3).
 e. Drukker :
 — P. Thomas, Snoekstraat 89, G.;
 — E. Roeland, Kunstraat 31, St. Amandsberg, G. vanaf 6-XI-1897 (I, n. 3).
- IV. A-politiek (1) syndikaalblad. (2)

471. — Het Volksrecht. (1890-)

- I. Bewaarplaats :
 — Antwerpen, S.B./F.V. : 24-VIII-1890 (n. 9).
- II. c. Motto :
 „Geene plichten zonder rechten. — Wie door 't geld kiezer is, is met geld te koop. — Alle Macht komt uit het Volk (Art. 6 der grondwet). — Leugens. Op 12 meerderjarige Belgen is maar één kiezer”, op 22-VI-1890 (n. 1) en 24-VIII-1890 (n. 9).
 d. Prijs : 1,40 F. per jaar, 2 cent. per nummer.
 e. Formaat : 44 × 31 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
 h. Adres : „Lokaal Vooruit”, Garenplaats, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 24-VIII-1890 (I, n. 9).
 (3)

(1) Op 2-X-1897 (I, n. 1, p. 4) haalt het blad nochtans met instemming een tussenkomst aan van F. Hardyns, socialistisch gemeenteraadslid, ten voordele van de onderwijzers.

(2) Op 2-X-1897 (I, n. 1, p. 1) : „Te Gent leven de onderwijzers van het volk in armoede! Gent wil de kinderen des volks onderwijzen, maar verhongert zijne onderwijzers! En als wij besloten zijn zulke kreten in het openbaar te uiten, als wij meenen den drang der openbare opinie ter onzer hulp te moeten inroepen, wees verzekerd, lezers, dat het er spannen moet, dat onze beweging ernstig en rechtvaardig is!”

(3) Voortzetting van *Het Algemeen Stemrecht*.

Vanaf 27-V-1894 (III, n. 21) vonden wij (Br., M.I.P./C.F.; G., J. 1431) losse afleveringen van *Het Volksrecht*, met als ondertitel *Socialistisch weekblad voor West-Vlaanderen*. Het werd te Gent uitgegeven door J. Reyniers (Boomgaardstraat 29) en verscheen nog in 1909 (Cfr. *Ann. gén. de la presse belge*, 1909, p. 279). Het volgnummer der jaargangen laat niet toe te besluiten of het om een voortzetting gaat van ons blad.

- d. Uitgever : E. Stautemas, Klokstraat 12, G.
- e. Drukker : J. Foucaert, Oostakkerstraat 198, G.
- f. Beheer en Hoofdredactie : De Dapper, Lokaal Vooruit, Garenplaats, G.

IV. Socialistisch strijdblad. (1)

472. — De Volksschool. (1908-)

I. Bewaarplaats :

- Brussel, M.I.P./C.B. : 6-IX-1908 (I, n. 7), -IV-1909 (I, n. 11);
- C.F. : 1-II-1908 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Orgaan der socialistische Schoolbonden.”

- d. Prijs : 1 F. per jaar.
- e. Formaat : 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort, G.

III. a. Eerste nummer : 1-I-1908 (2).

Eerst voorhanden nummer : 1-II-1908 (I, n. 2).

Laatst voorhanden nummer : -IV-1909 (I, n. 11).

- d,e. Uitgever, Drukker : Samenw. Volksdrukkerij, Hoogpoort, G.
- f. Hoofdredacteur : A. Bogaerts.
- Beheerder : P. De Visch, Parijsecretaris.

(1) Op 24-VIII-1890 (I, n. 9, p. 1) schreef het blad :

„Waarom onzen nieuwen titel, *Het Volksrecht!* in plaats van het *Algemeen Stemrecht!*

Geven wij den strijd voor Algemeen Stemrecht op, gaan wij den kamp laten verzwakken? Volstrekt niet. Wij maken den titel van ons zondagsblad breeder van opvatting, stouter en algemeener, gelijk onze strijd zelve breed, uiteenlopend en veelzijdig is.

Naast het Algemeen Stemrecht hebben wij ook anders strijd te voeren in kiezingen met het recht dat wij bezitten, wij hebben ons opnieuw voor te bereiden voor den 1 Mei 1891. Wekelijks doen er zich gebeurtenissen voor, die eene breedere en nadere bespreking vereischen dan zulks dikwijls in *Vooruit* mogelijk is.

Het Volksrecht wordt dus een bestendig zondagsblad, met afgewisselde artikelen over wetenschap, over politieke kwestien aan de orde van den dag, nu eens luimige, bijtende stukjes, in elk geval een strijdblad, waarvan de lezing, wij beloven het, elke week aangenaam en nuttig zal wezen”.

(2) Cfr. *Le Fureteur*, VI (1909) p. 115.

IV. Socialistisch strijdblad ter bevordering van het volksonderwijs. (1)

473. — De Volksstem. (1897-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./Spec. 5053 : -II-1898 (n. 3).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -II-1898 (n. 3), -II-1899 (n. 6).

II. a. Ondertitel : „Propagandablade van „Vooruit” en de inrichtingen der Werkliedenpartij.”

- c. Motto : „In vereeniging schuilt niet alleen macht tot verzet maar zij is ook de school waar het volk opvoeding ontvangt om als regeerende macht op te treden. — Zonder Socialisme geene redding voor de arbeidende klasse.”
- d. Prijs : gratis.
- e. Formaat : 31,5 × 21,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : onregelmatig.
- h. Adres : Samenw. Volksdrukkerij, Speldenstraat 7, G.

III. a. Eerst voorhanden nummer : -II-1898 (n. 3).

Laatst voorhanden nummer : -II-1899 (n. 6).

d,e. Uitgever, Drukker : Sam. Volksdrukkerij, Speldenstraat 7, G.

IV. Socialistisch strijdblad.

474. — De Volksstem. (1908-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1526 : 20-IX-1908 (I, n. 1);
- J. 1538 : 2-II-1913 (V, n. 21).

(1) Uit „Algemeen Reglement der Socialistische Schoolbonden” uitgegeven op 1-II-1908 (I, n. 2, p. 3) wordt het doel als volgt omschreven : „Art. 1. — In den schoot der Socialistische Arbeiderspartij, afdeling Gent, zijn socialistische schoolbonden opgericht, ter verdediging van het Openbaar Onderwijs in den zin en volgens het programma der Belgische werklieden-Partij en der federatie van de socialistische onderwijzers. Art. 2. — De Socialistische Schoolbonden vormen ofwel onderafdeelingen der wijkclubs of treden op als afzonderlijke organismen in overeenstemming met de besturen der wijkclubs.”

- Gent, „Vooruit” : 1908-1910 (I-II), 1911-1912 (IV).
- Brussel, M.I.P./C.F. : 20-IX-1908 (I, n. 1).
- Brussel, K.B./F.M. : id.

II. a. Ondertitel :

„Weekblad van de Socialistische Propagandaclub van Ledeberg en Gentbrugge”.

d. Prijs : 2,50 F. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat : 52 × 38 cm., 5 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

- „De Werkman”, Hundelgemeschen steenweg 96, Ledeberg;
- „De Palm”, Kerkstraat 156, Gentbrugge.

III. a. Eerste nummer : 20-IX-1908.

Laatst voorhanden nummer : 2-II-1913 (V, n. 21). (1)

d,e. Uitgever, Drukker : Em. Van Sweden, Kerkstraat 156, Gentbrugge.

IV. Socialistisch strijd- en informatieblad voor Ledeberg en Gentbrugge. (2)

475. — De Volksstrijd. (1909-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1435 : -VIII-1910 (I, n. 11).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 24-X-1909 (I, n. 1), -VII-1910 (I, n. 10);
- C.F. : 16-I-1910 (I, n. 4).

(1) Bestond nog in 1925. Cfr. DUPIERREUX et BACHA, Les périodiques belges, p. 383.

(2) Op 20-IX-1908 (I, n. 1, p. 1) :

„Van zoohaast de laatste gemeentekiezingen voorbij waren is bij de socialistische Propagandaclubs van Ledeberg en Gentbrugge het gedacht opgekomen de socialistische propaganda *bestendig* te maken, door het uitgeven van een weekblad, dat bijzonderlijk de belangen der beide gemeenten zou bespreken”.

- II. a. Ondertitel : „Maandblad van de socialistische Wijkclubs Rabot, Nieuwe Kerkstraat, Plezantevest, Schipgracht en Molenaarstraat.”;
 — „Maandblad van de socialistische Wijkclubs” vanaf 16-I-1910 (I, n. 4).
 d. Prijs : 0,75 F. per jaar, 5 ct. per nummer.
 e. Formaat : 51,5 × 38,5 cm., 5 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 g. Oplage : „Kosteloos verspreid op 35.000 exemplaren” in -VIII-1910 (I, n. 11).
 h. Adres : Metsersstraat 239, G.
- III. a. Eerste nummer : 24-X-1909 (I, n. 1).
 Laatste voorhanden nummer : -VIII-1910 (I, n. 11).
 d,e. Uitgever, Drukker : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort 29, G.
 f. Hoofdredacteur : A. Verschraegen, Kluizenstraat 27, G.
- IV. Socialistisch strijd-, informatie- en wijkblad. (1)

476. — De Volksturner. (1898-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./Spec. 5060 : 15-VI-1898 (I, n. 1).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 15-VI-1898 (I, n. 1).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : 20-III-1900 (III, n. 22).
- II. a. Ondertitel : „Vlaamsch officieel orgaan van den Socialistischen Turnbond van België.”
 d. Prijs : 1 F. per jaar, 10 ct. per nummer.
 e. Formaat : 27,5 × 18,5 cm., 2 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks. (15)
 h. Adres : Snoekstraat 89, G.

(1) Op 24-X-1909 (I, n. 1, p. 1) : „Na elke kiesstrijd komt bij de socialistische wijkclubs het gedacht op de socialistische propaganda *bestendig* te maken door het uitgeven van een maandblad, dat bijzonderlijk de belangen der wijken zou bespreken... Wij stellen ons ten doel op te trekken ter verdediging der werkende klasse, wier bestaan meer en meer in den tegenwoordigen tijd bedreigd wordt.”

- III. a. Eerste nummer : 15-VI-1898.
 Laatste voorhanden nummer : 20-III-1900 (III, n. 22).
 e. Drukker : P. Thomas, Snoekstraat 89, G.
 f. Beheer en Redactie : Bijlokenvest 312, G.

IV. Socialistisch sportblad. (1)

477. — De Volksvriend. (1847)

- II. a. Ondertitel : „Weekblad, toegewijd aan de belangen der werkende en noodlydende klassen”.
 f. Periodiciteit : wekelijks.
 h. Adres : St.-Lievenstraat 3, G.
- III. a. Prospectus-nummer : 13-IX-1847. (2)
 c,d,e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : A. Verbaere, St.-Lievenstraat 3, G. (3)

IV. Vrijzinnig, sociaal-voorstrevend blad.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 299.
 — J. KUYPERS : Het vroegsocialisme tot 1850, in : Geschied. van de socialist. arbeidersbeweging in België, p. 126.

478. — De Volksvriend. (1878-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 665 : 26-X-1878 (I, n. 30), 21-XII-1878 (I, n. 38), 26-VII-1885 (VIII, n. 30), 14-VII-1889 (XII, n. 28).

(1) Zie ook de *Westergouwturner*.

Het blad is een Vlaamse tegenhanger van het sedert 1895, wellicht te Brussel, verschenen blad *Le Gymnaste Socialiste*.

(2) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., p. 299.

(3) Die in 1848 ook *Vlaenderens Welvaren* zou uitgeven, en van 1848 tot 1852 *Artevelde, of den burger-demokraat*.

- Brussel, M.I.P./C.B. : 6-IV-1878 (I, n. 1), 15-II-1879 (II, n. 7), 8-XI-1884 (VII, n. 45), 12-V-1889 (XII, n. 19), 9-IV-1905 (XXVIII, n. 15), 29-X-1911 (XXXIV, n. 44);
C.F. : 6-IV-1878 (I, n. 1), 13-IX-1884 (VII, n. 37), 5-VIII-1894 (XVII, n. 31), 9-VII-1899 (XXII, n. 28), 16-VIII-1908 (XXXI, n. 33);
V.H. : 28-VIII-1898 (XXI, n. 35), 16-VIII-1903 (XXVI, n. 33).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 6-VI-1885 (VII, n. 23), 29-III-1886 (IX, n. 13), 31-V-1891 (XIV, n. 22).

II. a. Ondertitel :

- „Weekblad voor de Vlaamsche Provinciën”;
 - „Vlaamsche Stem”, vanaf 12-V-1889 (XII, n. 19);
 - „Katholiek Weekblad — Vlaamsche Stem”, vanaf 16-VIII-1908 (XXXI, n. 33).
- c. Motto : „Godsdienst — Taal — Vaderland”, tot 9-VII-1899 (XXII, n. 28).
- d. Prijs :
- 4 F. per jaar, 10 cent. per nummer;
 - 3 F. per jaar, 5 cent. per nummer, vanaf 9-VII-1899 (XXII, n. 28).
- e. Formaat :
- 51 × 33 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 59 × 41 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 21-XII-1788 (I, n. 38);
 - 65 × 41 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 16-VIII-1908 (XXXI, n. 33).
- f. Periodiciteit :
- Wekelijks (za.);
 - Wekelijks (zo.), vanaf 12-V-1889 (XII, n. 19).
- g. Oplage : 22.000 in 1888. (1)
- h. Adres :
- Drapstraat 15, G.;
 - Drapstraat 36, G., vanaf 13-IX-1884 (VII, n. 37);
 - Ketelvest 20, G., vanaf 12-V-1889 (XII, n. 19);
 - Ketelvest 18, G., vanaf 5-VIII-1894 (XVII, n. 31);
 - Ketelvest 16, G., vanaf 29-X-1911 (XXXIV, n. 44).

(1) Volgens A.Bultynck (ms.); cfr. *De Gentenaar*.

III. a. Eerste nummer : 6-IV-1878. (1)

Laatst voorhanden nummer : 29-X-1911 (XXXIV, n. 44). (2)

b,c. Stichter, Eigenaar : J. Verschueren.

c. Eigenaar : „Werk der Vlaamsche Katholieke Druipers”. (3)

d,e. Uitgever, Drukker :

— F. Heyse, Drapstraat 15, G.;

— J. Claeys, Drapstraat 36, G., vanaf 13-IX-1884 (VII, n. 37);

— A. Van Overbeke-Gyselbrecht, Drapstraat 36, G., vanaf 12-V-1889 (XII, n. 19);

— Idem, Drapstraat 18, G., vanaf 5-VIII-1894 (XVII, n. 31);

— Idem, Ketelvest 18, G., vanaf 9-IV-1905 (XXVIII, n. 15);

— G. De Graeve, Ketelvest 18, G., vanaf 16-VIII-1908 (XXXI, n. 33).

f. Hoofdredacteur : Karel Lybaert.

g. Medewerkers : Cfr. *De Gentenaar*.

IV. Katholiek opinie- en informatieblad. (4)

V. Zie : *De Gentenaar*.

(1) Voortzetting van *De Vlaemsche Leeuw* van 30-III-1878 (XIV, n. 13).

(2) Volgens F. DE POTTER, *Vlaamsche Bibliogr.* p. 758, verscheen het blad slechts tot 1884; in feite bleef het echter bestaan, zeker nog tot in 1924.

Het blad was toen aan zijn 47^e jaargang, droeg dezelfde ondertitel, en werd nog steeds gedrukt door G. De Graeve.

(3) Zie : *De Gentenaar*.

(4) Op 6-IV-1878 (I, n. 1, p. 1) stelt het blad zich voor als volgt :

„Alhoewel onze lezers reeds oppervlakkig bekend zijn met de strekking en het doel dezer nieuwe uitgave, denken wij niettemin hun eenige woorden uitlegging verschuldigd te zijn om nader te bepalen op welke wijze wij voornemens zijn, in het strijdperk der hedendaagsche drukpers, de pen op te nemen, door een voorganger verlaten.

Aan 't hoofd van ons blad staat een naam die eene klare en zinvolle beteekenis heeft. Wij kondigen ons aan als den *Vriend van het Volk*, dat is te zeggen, die op zich neemt de *ware* belangen, het *echt* welzijn van het volk te behartigen en te bespreken.

Tot het bereiken van dit doel, zullen wij eerst en vooral, geene pogingen sparen om het volk nopens die belangen in te lichten, en het tegen de valsche begrippen en drogredenen te vrijwaren, waarmede hedendaagsche kwakzalvers en verleiders, de menigte ophitsen en de grondvesten der maatschappij doen waggelen.

Welnu, de volksbelangen welke wij hier bedoelen, zijn begrepen in de drie groote woorden, die onmiddellijk na onze naam, het opschrift van ons blad volledigen : Godsdienst, Taal, en Vaderland. 't Is dus voor den Godsdienst van het volk, en dat is wel de katholieke Godsdienst, dat wij optreden met het vast

479. — De Volkswacht. (1890-1891)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1437 : 2-XI-1890 (I, n. 1), 3-V-1891 (I, n. 27).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 9-XI-1890 (I, n. 2), 3-V-1891 (I, n. 27);
C.F. : 2-XI-1890 (I, n. 1), 3-V-1891 (I, n. 27);
V.H. : 3-V-1891 (I, n. 27), 7-VIII-1892 (II, n. 34);
- Antwerpen, S.B./F.V. : 23-XI-1890 (I, n. 4), 16-XI-1890 (I, n. 3), 3-V-1891 (I, n. 27).

II. c. Motto : „Werklieden aller landen vereenigt U! — Vereenigt zijn wij onoverwinbaar, verdeeld zijn wij machteloos.”

d. Prijs : 2 cent. per nummer.

e. Formaat : 44 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks.

g. Oplage : 139.850 nummers of 4.510 nummers per week. (1)

h. Adres : Lokaal „Vooruit” Garenplaats, G.

III. a. Eerste nummer : 2-XI-1890.

Laatst voorhanden nummer : 7-VIII-1892 (II, n. 34) (2).

besluit niet ééne zinsnede te drukken, welke niet strekken zal tot ondersteuning of verdediging, tot bloei of vooruitgang van den katholieken Godsdienst.

Met hart en ziel aan de Roomsche-Katholieke Kerk vastgekleefd, zullen wij, voor zooveel het in onze macht is, benevens de grootere tolken der katholieke drukpers, voorstaan en ophelderen alles wat helpen kan om de rechten onzer geestelijke Moeder, zoowel in den kring der politieke aangelegenheden, als in dien der huiselijke betrekkingen te handhaven en te eerbiedigen.

De *Taal* van het volk, zoo innig met zijn zelfbestaan verbonden, zal ook in ons blad een kamper vinden, om aan den Vlaamschsprekenden Belg, reeds zoolang in zijn taalrecht miskend, de rechten te doen toekennen waarvan men, met nieuwe pogingen, de herstelling bij het opperbestuur vraagt.

En daar Godsdienst en taal zoo innig verbonden zijn met het volksonderwijs, en dat het voornamelijk op dit grondgebied is, dat hedendaags de strijd der tegenpartijen geleverd wordt, zoo zal ook die tak van het openbaar welzijn eene bijzondere plaats in de beschouwingen van ons blad innemen.

Op die wijze hopen wij de verhevene beteekenis van onzen naam te verwezenlijken, zoowel als onzen voorzaat de *Vlaamsche Leeuw*, krachtdadig mede te werken voor het geluk van ons dierbaar en onafhankelijk Vaderland, en ruimschoots te beantwoorden aan de verwachting der katholieke lezers”

(1) Cfr. *Avanti*, *Terugblik*, II, p. 149.

(2) Alhoewel *Avanti*, *Terugblik*, II, p. 149 meent dat het blad 31 weken verscheen.

- d. Uitgever :
 — E. Stautemas, Klokstraat, G. ;
 — A. De Backer, Populierstraat 66, G. vanaf 3-V-1891
 (I, n. 27).
 e. Drukker : J. Foucaert, Oostakkerstraat 622, G.
 f. Redactie : Lokaal „Vooruit” Garenstraat, G.

IV. Socialistisch strijdblad, opgericht bij gelegenheid van de aankondiging van de stichting van *De Landwacht*. (3)

480. — De Volkswil. (1879-1881)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1439 : 6-IV-1879 (I, n. 1), 25-V-1879
 (I, n. 8).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : 4-V-1879 (I, n. 5), 22-VIII-1880
 (II, n. 21), 21-XI-1880 (II, n. 34).
 — Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 6-IV-1879 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Socialistisch Weekblad”.

- c. Moto : „Recht moet macht worden”.
 d. Prijs : 3 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
 e. Formaat : 42 × 30,5 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

(3) Op 2-XI-1890 (I, n. 1, p. 1) : „Ieder maal dat het volk gevaar loopt door een nieuwe vijand aangetast en besmet te worden, aanzien wij het als onzer plicht hiervoor te waarschuwen...”

De Landwacht gaat de sociale kwestie bespreken, natuurlijk op zijne manier, wat verknoeien kan genoemd worden. Wij wachten het ding niet af en laten ons niet aanvallen, zooveel schrik hebben wij voor het nieuw jesuïtenpapier. Voor ons is het verschijnen van nieuwsoortige kerk- en litanieboeken, een verheugend en aanmoedigend verschijnsel, een prikkel, ja versche wind in onze zeilen, want wij zien daarin het sprekendste bewijs der zwakte eener eeuwenlang alles beheerschende kerk.

Wij zullen *De Landwacht* laten bewaken door onze *Volkswacht* en onze wacht, onze offervaardige en strijdlustige wacht van mannen, welke alles veil hebben voor hun beginsel, zullen aan het vermomde jesuïtending leeren dat alle pogingen om het Socialisme een oogenblik terug te houden, vergeefs, nietig, nul zijn.”

- g. Oplage : 1.343 in 1879, 675 in 1881. (1)
 h. Adres : Herberg „Den Duitsch” bij St. Jacobs.

III. a. Proefnummer : 4-IV-1879. (2)

Eerste nummer : 6-IV-1879.

Laatst voorhanden nummer : 21-XI-1880 (II, n. 34).

Laatste nummer : 10-IV-1881 (II, n. 54). (3)

b,c,d. : Stichter, Eigenaar, Uitgever : „Uitgegeven door het Centraal Comité der Gentsche Werkliedenverenigingen”.

e. Drukker : J. Bassé, St.-Lievenstraat 165, G.

f. Beheerder : Jan Foucaert. (4)

Hoofdredacteur : E. Anseele. (5)

g. Medewerker : Paul De Witte.

h. Zakencijfer : deficitair. (6)

IV. Socialistisch strijdblad. (7)

(1) Cfr. DE DEWEERDT : *De Gentse Textielbewerkers*, p. 195.

AVANTI. (Terugblik I, p. 325-326) geeft de volgende gemiddelde cijfers :

1 ^e kwartaal	:	1223
2 ^e „	:	1124
3 ^e „	:	971
4 ^e „	:	801
5 ^e „	:	713
6 ^e „	:	742
7 ^e „	:	668
8 ^e „	:	675

(2) Cfr. D. DE WEERDT, o.c., p. 195.

In februari 1879 verscheen een vlugschrift, „*De Stormklok bengelt voor recht en waarheid*”. (Gent, U.B./J. 1386; Brussel, M.I.P./C.B.), eveneens uitgegeven door J. Bassé, waarin de stichting van een nieuw socialistisch weekblad werd aangekondigd, en aandacht werd gevraagd voor in omloop zijnde inschrijvingslijsten.

(3) Geciteerd door AVANTI : o.c., ibidem :

„Met dit nummer verschijnt ons blad *De Volkswil* voor de laatste maal; dit is deze week ook het geval met ons broederorgaan *De Werker te Antwerpen* verschijnende. De beide bladen zullen vervangen worden door één groot weekblad : *De Toekomst*, dat te Gent het licht zal zien”.

(4) Cfr. AVANTI, o.c., p. 326, n. 2.

(5) Cfr. Idem, ibidem, p. 325.

(6) AVANTI (o.c., p. 326) en D. DE WEERDT (o.c., pp. 195-197) citeren het kasboek van de beheerder Jan Foucaert. Daaruit blijkt dat het blad startte met een beginkapitaal van 398,15 F., afkomstig van inschrijvingslijsten, dat het eerste boekjaar eindigde met een deficit van 179,28 F., en dat dit tekort tot 604,69 F. was gestegen bij de stopzetting van het blad.

(7) Op 6-IV-1879 (I, n. 1, p. 1) richtte het blad zich als volgt tot zijn lezers :

„Breekt af met de menigvuldige vooroordeelen die gij tegenover ons koestert. Ziet rondom u en overweeg den toestand waarin gij u bevindt. Hebt den moed ons slechts voor eenige weken uwe aandacht te leenen; wij zullen gansch het maatschappelijke vraagstuk met vrucht en zonder overdrijven bespreken. Ons blad treedt op als de bannier van het lijdende volk, van de kwijnende burgerij”.

V. Bibliografie :

- AVANTI : Terugblik, I, pp. 325-326.
- D. DE WEERDT : De Gentse Textielbewerkeren en Arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881, pp. 195-197.
- P. DE WITTE : De Geschiedenis van Vooruit, pp. 98, 106-107

481. — De Volkswil. (1896-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1440 : -IX-1896 (I, n. 1), -IX-1896 (I, n. 2), -I-1897 (II, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -IX-1896 (I, n. 1), -IX-1896 (I, n. 2), -XII-1896 (I, n. 6), -I-1897 (II, n. 2);
- Antwerpen, S.B./F.V. : -IX-1896 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Socialistisch propagandaschrift.”

c. Motto : „Vereeniging, vereeniging en nog vereeniging — Zonder socialisme geen redding voor de arbeidende klasse.”

d. Prijs : gratis.

e. Formaat :

- 32 × 21,5 cm., 2 kol., 4 pp. in -IX-1896 (I, n. 1);
- 43 × 31 cm., 4 kol., 2 pp. vanaf -IX-1896 (I, n. 2).

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres :

- Kleistraat 25, G. in -IX-1896 (I, n. 1);
- Garenmarkt 9, G. vanaf -IX-1896 (I, n. 2).

III. a. Eerste nummer : -IX-1896.

Laatst voorhanden nummer : -I-1897 (II, n. 2).

d,e. Uitgever, Drukker :

- E. Claeys, Kleistraat 25, G. in -IX-1896 (I, n. 1);
- Ad. De Backer, Garenmarkt 9, G. vanaf -IX-1896 (I, n. 2).

IV. Socialistisch strijdblad. (1)

(1) In -IX-1896 (I, n. 1, p. 1) : „Het centraal-comiteit der gentsche socialistische werkers-vereeningen heeft de maandelijksche en kosteloze uitgave van dit propaganda-nummer besloten.

Hierin ziet gij weer een bewijs, hoe er de socialisten niets te zwaar valt om maar immer te werken aan de geestelijke ontwikkeling der werkende klasse, omdat kennis

482. — De Volkswil. (1914-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1442 : -I-1914 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1914 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel: „Propagandablade uitgegeven door den Socialistischen Wijkclub der Middenstand”.
d. Prijs : gratis.
e. Formaat : 31 × 21 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Speldenstraat 3, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -I-1914.
e. Drukker : Sam. „Volksdrukkerij” Hoogpoort 29, G.
f. Redactie : R. Vercammen, Hoogpoort 29, G.
- IV. Socialistisch strijdblad voor de Middenstand (1), waarin met klem de beweringen, dat de socialistische samenwerkende maatschappijen de belangen van de middenstand zouden schaden, worden afgewezen.

483. — De Voorbode. (1873)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1445 : 12-X-1873 (I, n. 4).
— Brussel, K.B./F.M. : 14-IX-1873 (I, n. 3).
- II. a. Ondertitel : „Uitgave der maatschappij de Vereenigde Wevers van Gent en omstreken.”
c. Motto : „Recht en Waarheid.”

bezitten, immer het krachtigste wapen zal blijven om een beginsel in de wereld te doen triomfeeren.

Wij geven *De Volkswil* uit, medewerklieden, om te beletten dat wij verpletterd worden onder de leugens en de verdachtmakingen, waarmede wij van alle kanten beladen worden.”

- (1) In -I-1914 (I, n. 1, p. 1) : „Met het blaadje *De Volkswil* biedt de socialistische wijkclub der Middenstand, lokaal Speldenstraat 3, u een kleine nieuwgeborene aan, dat zich ten tolk stelt de socialistische propaganda in de Middenstand te verspreiden.”

- d. Prijs : 1 F. per jaar.
- e. Formaat : 36,5 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Brusselsche straat 8, G.

- III. a. Eerste nummer : -VII-1873 (1).
 Eerst voorhanden nummer : 14-IX-1873 (I, n. 3).
 Laatst voorhanden nummer : 12-X-1873 (I, n. 4).
 Laatste nummer : -XII-1873 (?) (2)
- e. Drukker : F. Hage, Brusselsche straat 8, G.
 - f. Redacteur : P. Verbauwen (3).

IV. Socialistisch vak- en verenigingsblad voor de gentse wevers.

V. Bibliografie :

- P. DE WITTE : De Geschiedenis van Vooruit, p. 41.
- DE WEERDT, D. : De Gentse Textielbewerker en Arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881, p. 178.

484. — Vooruit. (1884-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, V. : 1884-1914.
- Gent, U.B./J. 451 : 1884-1887 (onvoll.), 1888-1914.
- Brussel, K.B./J.B. : 1885-1889, 1901-1902, 1911- .

II. a. Ondertitel :

- „Socialistisch Dagblad”;
- „Orgaan der Belgische Werkliedenpartij” vanaf 1-I-1895 (XII, n. 1);
- Onder de titel „Vooruit” verscheen vanaf 1-V-1904 een wekelijks bijvoegsel als zondagsblad „gewijd aan Wetenschap, Onderwijs, Kunst en socialisme”.

(1) Cfr. A. WARZÉE, manusc. (M.I.P.).

(2) Volgens P. DE WITTE (o.c., p. 41) verschenen er slechts zes afleveringen.

(3) Cfr. P. DE WITTE, o.c., p. 41.

d. Prijs :

- 4,80 F. per jaar, 2 cent. per nummer;
- 6,00 F. per jaar, 2 cent. per nummer, vanaf 16-II-1885 (II, n. 32);
- 8,00 F. per jaar, 2 cent. per nummer, vanaf 2/3-I-1886 (III, n. 290);
- 10 F. per jaar, 2 cent. per nummer, vanaf 18-III-1895 (XII, n. 75);
- 13 F. per jaar, 3 cent. per nummer, vanaf 5-III-1910 (XXVI, n. 63).

e. Formaat : (1)

- 35 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
- 43 × 30 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 19-V-1887 (IV, n. 114);
- 53 × 39 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 1-V-1898 (XIV, n. 120);
- 53 × 39 cm., 5 kol., 6 pp., vanaf 1-I-1910 (XXVI, n. 1).

f. Periodiciteit :

- 5 × per week;
- 6 × per week, vanaf 29-IV-1885 (II, n. 82);
- dagelijks, vanaf 1-I-1895 (XII, n. 1).

g. Oplage :

- 2.340 ex. in sept. 1884; (2)
- 10.064 ex. in 1892; (3)
- 16.000 ex. op het einde van 1894; (4)
- 30.000 (?) ex. in 1903; (5)
- 22.000 ex. in 1908; (6)
- 24.000 ex. in 1910; (7)

h. Adres :

- Lokaal Vooruit, Garenplaats, G.;
- Herberg „Den Brusselaar”, Waaistraat 12, G., vanaf 15-IV-1886 (III, n. 87);
- Lokaal Vooruit, Garenplaats 9, G., vanaf 19-V-1887 (IV, n. 114);
- Hoogpoort 29, G., vanaf 10-IX-1901 (XVI, n. 253).

(1) Een overzicht van de opeenvolgende formaatwijzigingen verscheen op 5-III-1910 (XXVI, n. 63).

(2) Cfr. AVANTI, Terugblik, II, p. 13.

(3) Cfr. AVANTI, Terugblik II, p. 149.

(4) Cfr. P. DE WITTE, Geschiedenis van Vooruit, p. 251.

(5) Cfr. Idem, o.c., p. 299. Het cijfer lijkt erg overdreven.

(6) Cfr. P. FREDERICQ, Schets..., II, p. 293.

(7) Cfr. *Le Fureteur*, VIII (1910), p. 55.

- III. a. Eerste nummer : 31-VIII-1884. (1)
 Laatste nummer : 11-X-1914 (XXX, n. 283). (2)
- b. Stichter : E. Anseele. (3)
- c. Eigenaar : Samenwerkende Maatschappij „Vooruit”.
- d. Uitgever :
- „Uitgegeven door den Propagandaclub, F. Van Gyseghem Vooruit, Garenplaats, Gent”;
 - C. De Witte, Waaistraat 12, G., vanaf 15-IV-1886 (III, n. 87);
 - L. Braeckelaere, Zandeken 7, Mariakerke, vanaf 6-VIII-1886 (III, n. 180); (4)
 - Idem, Tulpstraat 29, G., vanaf 28-IX-1886 (III, n. 225);
 - Fl. Siew, Waaistraat 12, G., vanaf 30-XII-1886 (III, n. 304).
 - Idem, Chartreuzenstraat 173, G., vanaf 6-V-1887 (IV, n. 103);
 - E. Stautemas, Van Wittenberghstraat 34, G., vanaf 11-I-1888 (V, n. 9);
 - Idem, Rietstraat 15, G., vanaf 1-IX-1888 (V, n. 207);
 - Idem, Torrekenstraat 11, G., vanaf 6-XI-1888 (V, n. 261);
 - Idem, Rabotlaan 4, G., vanaf 29-III-1889 (VI, n. 70);
 - Idem, Citroenstraat 13, G., vanaf 14-IX-1889 (VI, n. 211);
 - Idem, Klokstraat 12, G., vanaf 30-IV-1890 (VII, n. 99);
 - A. Debacker, Populierstraat 39, G., vanaf 31-X-1890 (VII, n. 256);
 - Idem, Populierstraat 66, G., vanaf 2-I-1891 (VIII, n. 1);
 - Idem, Gazometerlaan 103, G., vanaf 30-IX-1891 (VIII, n. 224);
 - F. Hardyns, Haspelstraat 16, G., vanaf 30-XII-1891 (VIII, n. 301);

(1) Ontstaan met de bedoeling slechts te verschijnen bij gelegenheid van de verkiezingen voor de Werkrechersraad van 14-X-1884. Op 5-XI-1884 echter gaf het blad te kennen dat de publicatie niet zou afgebroken worden. Cfr. *AVANTI*, o.c., II, pp. 11-12.

(2) Het blad bleef zonder onderbreking verder verschijnen tijdens en na de eerste wereldoorlog.

(3) Over E. Anseele (1856-1935), zie o.a. : L. Delsinne, Edouard Anseele, *Biogr. Nat.*, XXX, col. 57-64.

(4) Wijziging omwille van een rechterlijke veroordeling van C. De Witte, gepubliceerd op 7/8-VIII-1886 (III, n. 181, p. 1).

- Idem, Haspelstraat 20, G., vanaf 11-I-1892 (IX, n. 8);
 - Idem, Haspelstraat 30, G., vanaf 25-VIII-1892 (IX, n. 202);
 - E. Stautemas, Kwakkelstraat 40, G., vanaf 19-X-1892 (IX, n. 249);
 - E. Claeys, Metsersstraat 19, G., vanaf 11-XI-1892 (IX, n. 269);
 - Idem, Metsersstraat 20, G., vanaf 25-II-1893 (X, n. 48);
 - Idem, Van Eyckstraat 6, G., vanaf 2-I-1896 (XIII, n. 1);
 - Idem, Kleistraat 95, G., vanaf 3-V-1896 (XIII, n. 121);
 - E. Stautemas, Dendermondschensteenweg 176, G., vanaf 9-XI-1896 (XIII, n. 300);
 - Idem, Kraanlei 4, G., vanaf 24-XII-1898 (XIV, n. 358);
 - Idem, Karperstraat 188, G., vanaf 8-IV-1899 (XV, n. 98);
 - Idem, St.-Jacobsnieuwstraat 45, G., vanaf 23-XII-1899 (XV, n. 356);
 - Idem, Toekomststraat 10, G., vanaf 28-I-1906 (XXII, n. 28);
 - A. Debacker, Ottergemsche steenweg 139, G., vanaf 13-XI-1907 (XXIII, n. 316);
 - Sam. Maatschappij „Het Licht”, G., vanaf 1-I-1909 (XXV, n. 1).
- e. Drukker :
- F. Van Gysegheem, Vooruit, Garenplaats, G.;
 - C. De Witte, Waaistraat 12, G., vanaf 15-IV-1886 (III, n. 87);
 - enz., cfr. uitgever;
 - J. Foucaert, Mortierstraat 16, G., vanaf 23-IV-1889 (VI, n. 90);
 - Idem, Oostakkerstraat 198, G., vanaf 14-IX-1889 (VI, n. 211);
 - Idem, Oostakkerstraat 226, G., vanaf 30-IX-1890 (VII, n. 229);
 - Hardyns, Haspelstraat 16, G., vanaf 30-XII-1891 (VIII, n. 301);
 - Idem, Haspelstraat 20, G., vanaf 11-I-1892 (IX, n. 8);
 - Idem, Haspelstraat 30, G., vanaf 25-VIII-1892 (IX, n. 202);
 - E. Claeys, Metsersstraat 19, G., 24-XI-1892 (IX, n. 280);

- Idem, Metserstraat 20, G., vanaf 25-II-1893 (X, n. 48);
 - Idem, Van Eyckstraat 6, G., vanaf 2-I-1896 (XIII, n. 1);
 - Idem, Kleistraat 95, G., vanaf 3-V-1896 (XIII, n. 121);
 - E. Stautemas, Dendermondschensteenweg 176, G., vanaf 9-XI-1896 (XIII, n. 300);
 - Samenw. „Volksdrukkerij” Garenplaats, G., vanaf april 1897;
 - Idem, Hoogpoort 29, G., vanaf 10-IX-1901 (XVI, n. 253);
 - Sam. Maatschappij „Het Licht”, G., vanaf 1-I-1909 (XXV, n. 1). (1)
- f. Hoofdredacteur :
- E. Anseele; (2)
 - Ferd. Hardyns;
 - Aimé Bogaerts, vanaf 1909. (3)
- g. Medewerkers :
- E. Stautemas, Millio (4), A. De Backer (5), J. De Graeve, P. De Visch, J. Leken (6), L. Procureur (7), P. De Witte (8), E. Van Sweden, R. Vercammen.

IV. Socialistisch strijd- en informatieblad. (9)

-
- (1) Die op het einde van 1908 was gesticht, blijktens een nota op 1-I-1900 (XXV, n. 1, p. 1).
- (2) Vanaf 4/5-IX-1886 (III, n. 205) tot 5-II-1887 (IV, n. 30), verscheen het blad met een rouwband „uit eerbied voor onzen gevierden woordvoerder en schrijver E. Anseele, die thans 6 maanden voor zijne volksliefde moet boeten...” (p. 1).
- Anseele schreef ook het eerste feuilleton voor het blad : „Voor 't Volk geofferd”, een geromanceerd verhaal rond de figuur van Emile Moyson. Een passage hieruit, over de staking der gentse wevers in 1859, gaf in 1904 aanleiding tot een bewogen polemiek tussen Emile Vandervelde en graaf Oswald de Kerckhove de Denterghem; Cfr. van deze laatste, „La grève des tissérands gantois en 1859. Souvenirs d'autrefois”, Bruxelles, 1904.
- (3) A. A. J. Bogaerts (1859-1915), oud-onderwijzer. Cfr. *Ann. de la presse belge*, 1908-1909, p. 224, 1910-1911, p. 183; L. Bertelson, *Journalistes-écrivains*, p. 151.
- (4) Menner der Gentse dokwerkers; Cfr. P. DE WITTE, *o.c.*, p. 209.
- (5) Die vanaf 1904 de propagandabrochures „Germinal” uitgaf. Zie daarover : L. Bertrand *Hist. de la démocr. et du soc. en Belg.*, II, p. 653; AVANTI, *o.c.*, II, p. 400, en *passim*.
- (6) Brussels correspondent, medewerker aan *Le Peuple* (Brussel) en *Le Jour* (Verviers). Cfr. *Ann. de la presse belge*, 1908-1909, p. 209.
- (7) Die in 1888 een reportagereis naar Argentinië maakte. Cfr. P. DE WITTE, *o.c.*, pp. 169-173.
- (8) Vanaf 1894; Cfr. *o.c.*, pp. 247-248 en *passim*.
- (9) Op 31-VIII-1884 (I, n. 1, p. 1) richtte het blad zich tot de : „*Werklieden*, Allen zult gij dit nummer ontvangen van het dagblad *Vooruit*, dat komt te verschijnen.

Het is een bladje aan 2 centiemen als het *Volksblad*, *Vaderland* en *Gentenaar*. Wij vragen het u met onpartijdigheid te lezen en wij zijn verzekerd, dat ons blad u zal bevallen en gij met ons zult inzien dat het er noodig is, alhoewel reeds 3 bladjes aan 1 cent bestaan.

V. Bibliografie :

- AVANTI : Terugblik II, pp. 11-14, en passim.
- P. DE WITTE : De Geschiedenis van Vooruit en de Gentsche Socialistische werkersbeweging sedert 1870, pp. 123, 169-173, 209, 247, 248, 251.
- J. VERSTRAELEN : De katholieke pers te Gent, pp. 87-89.
- J. PECHEUX : Évolution de la presse en Belgique, p. 57.
- A. DE BLOCK : „Vooruit” orgaan van de Belgische Socialistische Partij (Gent), *De Pers*, 1956, n. 9, pp. 7-15.
- „Vooruit”, Jubileumnummer van 29/30-VIII-1959.
- Het blad „Vooruit”. Ontstaan, groei en technisch aspect. Gent, s.d.

485. — De vooruitziende Bloemistgast. (1909-1910)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./Spec. 5015 : -X-1909 (I, n. 5).
- Brussel, M.I.P./C.F. : -VI-1909 (I, n. 1);
- Brussel, K.B./F.M. : -VI-1909 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van het algemeen Verbond der vooruitziende bloemistgasten van Oost-Vlaanderen.”

Het werkvolk van Gent bezit nog geen blad dat zijne rechten verdedigt, en geen enkel der drij bestaande bladjes hebben één woordje gesproken ten voordeele van het stemrecht der werkmenschen, voor eene verhooging der loonen of voor het bouwen van werkmanswoningen door de gemeente, om nog maar van deze geringe eischen te spreken.

De *Vooruit* zal dit doen, een echt werkliedenblad wezen en opent voor alle klachten, voor alle grieven van alle werklieden, tot welke denkwijze zij ook behooren, zijne kolonnen. (...) AAN DE BURGERS,

Velen onder u zullen ook dit blad in handen krijgen. Weet dan dat het bij velen uwer ook begint te nijpen en de plaats der kleine burgers bij het werkvolk is, dat bij hen koopt. (...) Aan de groote burgers vragen wij zich te herinneren dat pas 90 jaren geleden zij ook de nederigen waren, verdrukt door edellieden en priesters en dat even als zij hebben gezegevierd wij zullen overwinnen in den strijd tegen hen, die het geluk des volks willen beletten.

Opent de oogen, eindigt uwen strijd tegen het volk en geeft het wat het verdient : goed en gelukkig leven voor zijn arbeid!

AAN AL ONZE LEZERS,

Ons blad zal geen schimpschrift zijn, maar het orgaan der socialistische werkliedenpartij, een moedige en eerlijke verdediger der verdrukten, trots alles en trots allen.

En thans zenden wij U de wereld in, *Vooruit*, blad voor 't volk, door volkskinderen oogesteld, hopende dat gij bij de groote werkerfamiliën met liefde, als een steun en een troost zult aanvaard worden.

Leve de *Vooruit*!

Leve het gentsche Werkvolk!"

- d. Prijs : gratis of 1 F. per jaar.
- e. Formaat : 27 × 18,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres :
 - Engelstraat 28, St-Amandsberg;
 - Leopold II straat 52, St-Amandsberg, in -X-1909 (I, n. 5).

- III. a. Eerste nummer : -VI-1909 (I, n. 1).
 Laatst voorhanden nummer : -X-1909 (I, n. 5).
 Laatste nummer : -IX-1910 (II, n. 9). (1)

- e. Drukker :
 - E. Van Quaquebeke, Engelstraat 28, St-Amandsberg.
 - Idem, Leopold II straat 52, St-Amandsberg.

IV. Onafhankelijk (?) vakblad en syndikaal blad. (2)

486. — De vooruitziende Bloemistgast en Hovenier.
 (1910-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1518 : -I-1911 (III, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.F. : -X-1910 (II, n. 10);
 K.B./F.M. : -X-1910 (II, n. 10).

II. a. Ondertitel : „Orgaan van het Verbond der vooruitziende Bloemistgasten en Hoveniers van België.”

- d. Prijs : gratis of 1 F. per jaar.

(1) Voortgezet door *De Vooruitziende Bloemistgast en Hovenier* in -X-1910 (II, n. 10).

(2) In -VI-1909 (I, n. 1, p. 1) : „... Wij willen door ons blad het vooruitzicht bij onze stielgenoten aanmoedigen. Vooruitzicht door de vakvereniging, om door de vereeniging der krachten aller stielgenoten, te komen tot menschelijker werk- en levensvoorwaarden, goede lonen, normale werkdagen, nacht- en zondagrust enz. Nog vooruitzicht door de vakvereniging opdat de hoveniers en bloemistgasten door de openbare besturen en voornamelijk door de wetgeving dezelfde wettelijke rechten zouden bekomen als alle andere nijverheidswerklieden. Vooruitzicht door de werkloozenkassen, werkbeurzen enz.”

- e. Formaat : 32,5 × 25 cm., 3 kol., 4 pp. (1)
 - f. Periodiciteit : maandelijks.
 - h. Adres : Leopold II straat 52, St-Amandsberg.
- III. a. Eerste nummer : -X-1910 (II, n. 10) (2).
 Laatste voorhanden nummer : -I-1911 (III, n. 1).
 e. Drukker : niet vermeld, [E. Van Quaakebeke].
- IV. Onafhankelijk (?) vakblad en syndikaal blad. (3)

487. — De Voorwacht. (1901-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1447 : 14-VII-1901 (I, n. 1).
 - Brussel, P.I.P./C.B. : 14-VII-1901 (I, n. 1).
- II. e. Formaat : 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : wekelijks (zo.). (?)
 h. Adres : Oudburg 34², G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 14-VII-1901. (4)
 d,e. Uitgever, Drukker : „De Landbouw”, Oudburg, 34², G.
- IV. Katholiek strijdblad, opgericht om de liberale en socialistische propaganda op het platteland tegen te gaan.

(1) In -X-1910 (II, n. 10, p. 1) : „Wij groeien, wij worden groot! En het kleedje dat ons zoo goed paste in de eerste jaren onzer organisatie is ons te nauw geworden. Het spande aan ons lijf en wij konden ons niet vrij genoeg bewegen.”

(2) Voortzetting van *De vooruitziende Bloemistgast* van -IX-1910 (II, n. 9).

(3) In -X-1910 (II, n. 10, p. 1) : „...Van nu af zullen benevens algemeene artikelen over de vakorganisatie en de berichten uit de aangeslotene bonden, degelijke en leerzame artikelen verschijnen over het vak zelve... Het blad is nu het officieel orgaan geworden van het Verbond der vooruitziende bloemistgasten en hoveniers van België, dat op ons Kongres van 9 januari te Brussel is gevormd.”

(4) Het eerste nummer van een kiesblad, dat onder dezelfde titel verscheen bij gelegenheid van de wetgevende verkiezingen van 24-V-1908, spreekt over een vier-jarige onderbreking. Dit kan wijzen op het verschijnen van een ander kiesblad voor de wetgevende verkiezingen van 29-V-1904; het kan er ook op wijzen dat de in 1901 ingezette reeks tot 1904 is blijven doorlopen.

488. — 'T Vosken. (1884)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1449 : 15-VIII-1884 (n. 5).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 14-IX-1884 (n. 10);
C.F. : 2-XI-1884 (n. 18).
- II. b. Titeltekening : een vos.
d. Prijs : 1 cent. per nummer.
e. Formaat : 37 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
h. Adres : Oudburg 30, G.
- III. a. Eerste nummer : 20-VII-1884. (1)
Eerst voorhanden nummer : 15-VIII-1884 (n. 5).
Laatst voorhanden nummer : 2-XI-1884 (n. 18). (2)
d,e. Uitgever, Drukker : H. L. Stepman, Oudburg 30, G.
- IV. Heftig antiliberaal spotblad. (3)

489. — *Le Voyageur* (Forain Belge). (4) (1885-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1450 : -III-1885 (I, n. 1), -I-1886
(II, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -VII-1885 (I, n. 5);
C.F. : -III-1886 (II, n. 3).
- II. a. Ondertitel : „Organe de la société mutuelle des voyageurs”.
d. Prijs : 2 F. per jaar, 10 ct. per nummer.
e. Formaat : 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Plaine St-Pierre 43, G.

(1) Cfr. F. DE POTTER : Vlaamsche Bibliographie, p. 758.

(2) F. DE POTTER, ib., geeft dit aan als laatste nummer.

(3) Waarin op uitbundige wijze de liberale nederlaag in de wetgevende verkiezingen van 8-VII-1884 wordt gevierd.

(4) Vanaf -I-1886 (II, n. 1).

- III. a. Eerste nummer : -III-1885.
 Laatste voorhanden nummer : -III-1886 (II, n. 3).
 e. Drukker : L. De Busscher, rue Savaen 32, G.
- IV. A-politiek, verenigings- enannoncenblad voor foorkramers.

490. — Vraag en Aanbod — Offre et Demande. (1)
 (1906-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1451 : 8-II-1906, 20-XII-1906, 3-VI-1909.
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 1-III-1906, 21-VI-1906, 11-IV-1907, 18-III-1909;
 C.F. : 28-VI-1906, 11-IV-1907, 8-VII-1909.
- II. d. Prijs :
 — Gratis;
 — 5 F. per jaar, 10 cent. per nummer, vanaf 18-III-1909.
 e. Formaat :
 — 55 × 36,5 cm., 5 kol., 4 pp.;
 — 58 × 43 cm., 6 kol., 4 pp., vanaf 11-IV-1907;
 — 36 × 27 cm., 4 kol., 16 pp., vanaf 18-III-1909.
 f. Periodiciteit : wekelijks (do.).
 h. Adres : Kasteellaan 189, G.
- III. a. Eerst voorhanden nummer : 8-II-1906. (2)
 Laatste voorhanden nummer : 8-VII-1909.
 d. Uitgever : C. J. Sturm, Kasteellaan, 189, G.
 e. Drukker : Van Doosselaere, Heirnisellaan 17, G.

IV. A-politiekannoncenblad.

(1) De Titel wordt tweetalig op 11-IV-1907.

(2) De afleveringen dragen geen volgnummer van jaargang noch rangnummer.

491. — Vrede St-Baafs. (1907-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1453 : -XII-1908 (II, n. 12).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -VII-1907 (I, n. 1);
C.F. : -II-1909 (III, n. 2).
- II. a. Ondertitel : „Katholiek maandblad”.
c. Motto : „Godsdienst, Huisgezin, Eigendom.”
d. Prijs : 1 F. per jaar.
e. Formaat : 37,5 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Meibloemstraat 13, G.
- III. a. Eerste nummer : -VII-1907.
Laatst voorhanden nummer : -II-1909 (III, n. 2). (1)
d,e. Uitgever, Drukker : Is. Walley, Meibloemstraat 13, G.
- IV. Parochieblad met sporadisch polemische artikels van politieke aard. (2)

492. — Vrede St. Michiels. (1907-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1454 : -IV-1909 (III, n. 4).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -VIII-1907 (I, n. 2);
C.F. : -IV-1909 (III, n. 4).
- II. a. Ondertitel : „Katholiek maandblad — Godsdienst —
Huisgezin, — Eigendom.”
d. Prijs : 1 F. per jaar.
e. Formaat : 37 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Meibloemstraat 13, G.

(1) Het blad verscheen nog na 1914.

(2) In -VII-1907 (n. 1, p. 1) : „... 't Is een heilzaam tegenvergif en een versterkend voedsel dat wij u bieden, voor 't behoud in u van het leven, dat den mensch tot koning der schepping kroont.”

- III. a. Eerste nummer : -VII-1907.
 Eerst voorhanden nummer : -VIII-1907 (I, n. 2).
 Laatste voorhanden nummer : -IV-1909 (III, n. 4).
 d,e. Uitgever-drukker : Is. Walley, Meibloemstraat 13, G.
- IV. Parochieblad met sporadisch polemische artikels van politieke aard.

493. — Vriendschap. (1911-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./Spec. 4264 : -III-1912 (n. 2).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -XII-1911 (n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Turn- en wapenkring.”
 c. Motto : „Zie Recht. Doe Recht.”
 d. Prijs : niet vermeld.
 e. Formaat : 27,5 × 18,5 cm., 2 kol., 8 pp.
 f. Periodiciteit : (?).
 h. Adres : Nijverheidsstraat 21, St-Amandsberg.
- III. a. Eerste nummer : -XII-1911.
 Laatste voorhanden nummer : -III-1912 (n. 2).
 e. Drukker : niet vermeld.
- IV. A-politiek sport- enannoncenblad.

494. — Vrij en Vrank. (1913-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 889 : -XI-1913 (I, n. 3).
- II. a. Ondertitel : „Maandblad van den Liberalen Kring van Gendbrugge”.
 d. Prijs : 1 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
 e. Formaat : 50 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks.
 h. Adres : Spoorweglaan 21bis, Gendbrugge.

- III. a. Eerste nummer : -IX-1913 (?).
Enig voorhanden nummer : -XI-1913 (I, n. 3).
d,e. Uitgever, Drukker : Gebr. Meere, Ham 47, G.

IV. Liberaal strijdblad.

495. — De Vrije Burgersbond. (1895-1898)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 31 : 1895/1896 (I, n. 1-53), 1896 (II, n. 1-26), 1897-1898 (III, IV).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 20-VII-1895 (I, n. 1), 1-VIII-1896 (II, n. 5), 8-I-1898 (IV, n. 2), 28-V-1898 (IV, n. 23) 9-VII-1898 (IV, n. 29);
C.F. : 28-XII-1895 (I, n. 27).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 10-VIII-1895 (I, n. 4).

II. a. Ondertitel :

- „Weekblad verschijnende elken zaterdag”.
 - „Provinciaal orgaan voor Oost-Vlaanderen der Belgische Federatie van Neringdoenden”, vanaf 25-VII-1896 (II, n. 4).
- b. Vignet : 2 ineengestregelde handen.
- c. Motto : „Rechten, geene voorrechten. — Eendracht maakt Macht”.
- d. Prijs : 3 F. per jaar, 5 cent. per nummer.
- e. Formaat :
- 43,5 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 51 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 25-VII-1896 (II, n. 4);
 - 54,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 7-V-1898 (IV, n. 19).
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- h. Adres :
- Keizer Karelstraat 99, G.;
 - Lange Violettenstraat 23, G., vanaf 26-X-1895 (I, n. 15);
 - Koornmarkt 23, G., vanaf 2-IV-1898 (IV, n. 14).

- III. a. Eerste nummer : 20-VII-1895.
Laatst voorhanden nummer : 11-VI-1898 (IV, n. 25).

d,e. : Uitgever, Drukker :

— Hdr. Stepman, Keizer Karelstraat 99, G.;

— Hdr. Stepman, Lange Violettenstraat 23, G., vanaf
26-X-1895 (I, n. 15).

— Roegiers-Van Schoorisse, Korte Kruisstraat, G., vanaf
7-V-1898 (IV, n. 19).

f. Hoofdredacteur : Ed. Goossens, Mirystraat 2, G.

IV. Katholiek Middenstandsblad en Verenigingsorgaan. (1)

V. Bibliografie :

— P. DE WITTE : De Geschiedenis van Vooruit, p. 193.

496. — De Vrije Dokwerker. (1908-)

I. Bewaarplaats :

— Brussel, M.I.P./C.B. : 14-X-1908 (I, n. 1), 17-XI-1908
(I, n. 4).

II. *d.* Prijs : niet vermeld.

e. Formaat : 28 × 22 cm., 2 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres : Slijpstraat 84, G.

III. *a.* Eerste nummer : 14-X-1908.

Laatst voorhanden nummer : 17-XI-1908 (I, n. 4).

d. Uitgever : „De Vrije Dokwerkersbond”.

e. Drukker : J. Reyniers, Slijpstraat 84, G.

IV. A-politiek (2) syndikaal blad.

497. — De Vrije Drukkers. (1891-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 680 : 15-IX-1891 (I, n. 1), 15-IX-1892
(II, n. 9).

(1) Het blad kwam vooral op tegen de samenwerkende maatschappijen.

(2) Op 14-X-1908 (I, n. 1, p. 4) : „onafhankelijk van elke politieke partij”, doch op 17-XI-1908 (I, n. 4, p. 1) heftige aanvallen tegen de socialistische dokwerkersvereniging.

- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 15-IX-1891 (I, n. 1).
- Antwerpen, S.B./F.V. : id.

- II. a. Ondertitel : „Maandschrift voor de beoefenaars der Druk-
nijverheid”.
- b. Vignet : Drukpers met wereldbol en boeken.
- c. Motto : „Arbeid — Wetenschap — Kunst. — Kennis is
macht”.
- d. Prijs : 1.50 F. per jaar, 10 cent. per nummer.
- e. Formaat : 31 × 21,5 cm., 3 kol., 8 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Garenplaats 3, G.
- III. a. Eerste nummer : 15-IX-1891 (1).
Laatst voorhanden nummer : 15-IX-1892 (II, n. 9).
- c. Eigenaar : „Vrije Drukkersvereniging van Gent”.
- d. Uitgever :
— J. Schaumont, Nieuwland 66, G.;
- Idem, Druifsteeg 51, G., op 15-IX-1892 (II, n. 9).
- e. Drukker :
— J. Foucaert, Oostakkerstraat 226, G.;
- F. Hardyns, Haspelstraat 20, G., op 15-IX-1892 (II, n. 9).
- IV. Socialistisch syndikaal en vakblad. (2).

498. — De Vrije Katoenbewerker. (1908-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./Spec. 5059 : -VIII-1914 (VII, n. 8).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -VIII-1909 (II, n. 8).
- II. a. Ondertitel : „Maandblad van den Vrijen Katoenbewerker-
bond van Gent” „Recht en Plicht”, wettig erkende Vak-
vereniging”.

(1) Nog vermeld in *Rép. gén. de la Presse belge* 1895, p. 140.

(2) Op 15-IX-1891 (I, n. 1, p. 1) een vinnig antwoord op een omzendbrief van de „Anti-socialistische Drukkersvereniging” waarin de Socialisten verweten werd zich tegen het stukwerk te verzetten.

- d. Prijs : 60 cent. per jaar, 2 cent. per nummer.
- e. Formaat : 30,5 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : maandelijks.
- h. Adres : Oudburg 34², G.

- III. a. Eerste nummer : -IX-1908. (1)
 Eerst voorhanden nummer : -VIII-1909 (II, n. 8).
 Laatst voorhanden nummer : -VIII-1914 (VII, n. 8).
- c. Eigenaar : De Vrije Katoenwerkersbond van Gent „Recht en Plicht”.
- e. Drukker : „Het Volk”, Meersteeg 16, G.

IV. Katholiek syndikaal blad.

499. — De Vrije Schilder. (1908-)

- I. Bewaarplaats :
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -V-1908 (I, n. 1).

- II. d. Prijs : niet vermeld.
- e. Formaat : 37 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : „verschijnt bij gelegenheid”.
- h. Adres : Oudburg 34², G.

- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -V-1908.
- d. Uitgever : „De Vrije Schildersbond van Gent”.
- e. Drukker : „Het Volk”, Oudburg 34², G.

IV. Antisocialistisch syndikaal blad.

500. — 't Vrije Vlaanderen. (1905-1906)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 1460 : 1905-1906.
 — Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 31-XII-1905 (I, n. 1).

(1) Cfr. *Le Fureteur*, VIII (1910), p. 10.

- II. a. Ondertitel : „Weekblad — Orgaan der Vrije Katholieke Vlamingen”.
- c. Motto : „Zij wilden wat was recht en wonnen wat zij wilden”.
- d. Prijs : 5 cent. per nummer.
- e. Formaat : 50 × 32,5 cm. 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : Oudburg 21, G.
- III. a. Eerste nummer : 31-XII-1905.
 Laatste nummer : 27-V-1906 (I, n. 22).
- c,d,e,f. Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofdredacteur : Alfons Sevens, Oudburg 21, G.
- IV. Katholiek Vlaams strijdblad. (1)

501. — De Vrije Vlaming. (1889-)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1461 : 21-I-1889 (I, n. 12).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 21-I-1889 (I, n. 12).
- II. a. Ondertitel : „Zondagblad voor werklieden”.
- c. Motto : „Gelijke Plichten, gelijke Rechten”.
- d. Prijs : 2 F. per jaar, 2 cent. per nummer.
- e. Formaat : 43,5 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : Garenplaats, G.
- III. a. Enig voorhanden nummer : 21-I-1889 (I, n. 12).
- e. Drukker : E. Stautemas, Torrekensstraat 11, G.
- IV. Socialistisch strijd- en informatieblad. (2)

(1) Het blad verdedigde een vooruitstrevend Vlaams politiek programma, als voorbereiding op de wetgevende verkiezingen van 27-V-1906.

(2) Het blad houdt ongetwijfeld verband met *De ware Vlaming* (1884-), waarmee het niet enkel de uitgave en het formaat, doch ook de opmaak gemeen heeft; door het tekort aan voorhanden afleveringen bleek het vooralsnog onmogelijk de aard van dit verband nader te bepalen.

502. — De Vrijheid. (1888-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1465 : 21-I-1888 (I, n. 1).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 21-I-1888 (I, n. 1), 26-V-1888 (I, n. 19);
- C.F. : 21-I-1888 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel :

- „Rechtzinnig Anti-Socialistisch Werkmansblad, orgaan van den Bond van Werklieden en Burgers”, op 21-I-1888 (I, n. 1);
 - „Liberaal Anti-Socialistisch Werkmansblad, orgaan van den Bond van Werklieden en Burgers”, op 26-V-1888 (I, n. 19).
- c. Motto : „Een volk kan zich enkelijk ontwikkelen door zijn eigen taal. — Als democraten strijden wij voor volksontwikkeling. — Rechtvaardigheid is de sleutel van den zegepraal”.
- d. Prijs :
- 2,50 F. per jaar, 5 cent. per nummer, op 21-I-1888 (I, n. 1);
 - 1,50 F. per jaar, 2 cent. per nummer, op 26-V-1888 (I, n. 19).
- e. Formaat : 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- h. Adres : Vrijdagmarkt 35, G.

III. a. Eerste nummer : 21-I-1888.

Laatst voorhanden nummer : 26-V-1888 (I, n. 19). (1)

b. Stichter : Burgemeester H. Lippens.

d,e. Uitgever, Drukker : J. Melecaen, Doornstraat 51, G.

IV. Liberaal antisocialistisch strijdblad. (2)

(1) Nog vermeld in „Rég. gen. de la Presse belge” 1895, pp. 140-141.

(2) Op 21-I-1888 (I, n. 1, p. 1) :

„Gij zult U mogelijks met verwondering afvragen hoe het komt dat *De Lichtstraal* en *De Vrijheid* het orgaan van denzelden Bond kunnen wezen? Zulks is niet moeilijk om vinden; sedert eenige tijd heeft ieder gemakkelijk kunnen

V. Bibliografie :

— A. VERHAEGEN : Vingt-cinq années d'action sociale, pp. 35-36, 61.

503. — Vroedvrouwentijdschrift. (1912-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1487 : -IX-1913 (II, n. 9).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 5-I-1914 (III, n. 1);
C.F. : -II-1912 (I, n. 2), -VI/VII-1912 (I, n. 6-7).

II. a. Ondertitel : „Orgaan en eigendom van het algemeen vroedvrouwenverbond van België”, vanaf -IX-1913 (II, n. 9).

b. Titeltekening : stadspanorama met de woorden : „Arbeid adelt — Wetenschap — Plichten — Rechten” wordt vanaf 5-I-1914 (III, n. 1) vervangen door een vignet naar het zegel van de uitgevende vereniging.

c. Motto : „Ga en doe des gelijks” (Parabel van den goeden Samaritaner).

d. Prijs :

- 3 F. per jaar;
- 3,10 F. per jaar. vanaf -IX-1913 (II, n. 9).

e. Formaat :

- 32,5 cm. × 25 cm., 2 kol., 16 pp.;
- 32,5 cm. × 25 cm., 2 kol., 64 pp. in -VI/VII- 1912 (I, n. 6-7);
- 26 × 20 cm., 2 kol., 8 pp., vanaf 5-I-1914 (III, n. 1).

f. Periodiciteit :

- maandelijks;
- halfmaandelijks (5 en 20), vanaf 5-I-1914 (III, n. 1).

bemerken dat *De Lichtstraal* de tolk van de broodfabriek de „Volksdwang” was; hare redactie, administratie, bestuur en bond, enz., waren ondanks de krachtige protestatiën der minderheid overgebracht naar de Waai- en Vlaanderenstraten, alsook in de Oudburg, want deze bestond slechts uit eenen dompteur en eene bende kruipdieren; vandaar de reden waarom wij er ons eensklaps van afscheiden om in ons lokaal te blijven, met ons nieuw orgaan en banier, en de dompers hunne rol te laten spelen gelijk zij het begeeren, en te verhuizen naar eene andere kant in de gebuurte”.

Het blad richtte zich tot de liberale leden van de „Algemeene Bond van Werklieden en Burgers”.

- g. Oplage : In -II-1912 (I, n. 2, p. 1) : „reeds boven de 100 abonnementen”. (1)
- h. Adres : Bagattenstraat 58, G.
- III. a. Eerste nummer : -I-1912.
 Eerst voorhanden nummer : -II-1912 (I, n. 2).
 Laatste voorhanden nummer : 5-I-1914 (III, n. 1).
- c,d. Eigenaar, Uitgever : Het algemeen vroedvrouwenverbond van België, vanaf -IX-1913 (II, n. 9).
- d. Drukker : „Het Volk”, Meersteeg 16, G.
- f. Hoofdredacteur : Dr. Gombert, Kortrijksche steenweg 19, G.
- IV. A-politiek vakblad. (2)

504. — De Vrouw. (1893-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./Spec. 4432 : 15-VII-1893 (I, n. 1), 6-I-1895 (II, n. 13), 3-III-1900 (VII, n. 14).
- Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 15-VII-1893 (I, n. 1).
- Brussel, K.B./F.M. : id.

II. a. Ondertitel :

- „Socialistisch maandblad”;
 - „Orgaan van den Hollandsch-Vlaamschen vrouwenbond” in 1895 (jg. II).
- d. Prijs :
- 2,5 F. per jaar, 10 cent. per nummer;
 - 2,5 F. per jaar, 5 cent. per nummer, in 1895 (jg. II).
- e. Formaat :
- 30 × 21 cm., 3 kol., 8 pp.;
 - Idem, 2 kol., in 1895 (jg. II).
- f. Periodiciteit :
- maandelijks;
 - halfmaandelijks in 1895 (jg. II).
- h. Adres : Metsersstraat 20, G.

(1) Na enkele maanden, 600 ab., zoals blijkt uit het editorial van de *Journal des Sages-Femmes* in januari 1913 (I, n. 1).

(2) Vanaf -I-1913 verschijnt een franstalige ontubbeling onder de titel *Journal des Sages-Femmes*.

III. a. Eerste nummer : 15-VII-1893.

Laatst voorhanden nummer : 6-I-1895 (II, n. 13). (1)

d,e. Uitgever, Drukker : E. Claeys, Metsersstraat 20, G.

f. Hoofdredacteur : N. Van Kol, Gallaitstraat 154, Brussel.

IV. Socialistisch strijdblad met sterk feministische inslag. (2)

505. — De Vijand! (1904-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 87 : -I-1904 (I, n. 1), -V-1904 (I, n. 5),
1906 (III) tot 1912 (VIII), -I-1914 (XI, n. 1).

— Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1904 (I, n. 1), -II-1906
(III, n. 2);

C.F. : -I-1904 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Maandschrift van den Antialcoolischen Bond
van Oost-Vlaanderen”.

c. Motto : „De toekomst behoort aan de matige volkeren”.

d. Prijs : 1 F. per jaar.

e. Formaat :

— 38 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;

— 47 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf -II-1906 (III, n. 2);

— 38 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf -I-1907 (IV, n. 1).

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres :

— Van Hulthemstraat 52, G.

— Meersteeg 16, G., in -I-1914 (XI, n. 1).

III. a. Eerste nummer : -I-1904.

Laatst voorhanden nummer : -I-1914 (XI, n. 1).

e. Drukker : „Het Volk”, Oudburg 34², G.

IV. Katholiek antialcoolistisch blad.

(1) Later werd het blad uitgegeven te Rotterdam.

(2) Op 15-VII-1893 (I, n. 1, p. 1) :

„... Sedert de groote gebeurtenis, die in vóórhistorische tijden plaats greep, namelijk de vervanging van het moederrecht door het vaderrecht. Eeuwenlang heeft zij zich, door den godsdienst misleid en door de wetten geketend, in dien toestand geschikt, tot groote schade van het geheele menschelijk geslacht; doch thans wordt zij zich van hare waarde en van hare rechten bewust, en in alle landen der wereld begint zij te protesteeren tegen het schromelijk onrecht haar aangedaan...”

506. — De 15 Augusti. (1897)

Zie : *De Loteling*.

507. — De Waarheid. (1903-1907)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./P. 4377 : 1903-1905 (I-III).
 - Brussel, M.I.P./C.B. : -I-1903 (I, n. 1), -IV-1905 (III, n. 4).
 - Antwerpen, S.B./E. 36328.
- II. a. Ondertitel :
- „Maandelijksch Socialistisch Tijdschrift, uitgegeven door de zorgen van den Soc. Propagandaclub”.
 - „Vlaamsch Socialistisch Maandschrift, uitgegeven door de zorgen van den Socialistischen Propagandaclub van Gent en van de Vlaamsche Federatie der Socialistische Jonge wachten”, vanaf -III-1903 (I, n. 3).
- d. Prijs : 1,50 F. per jaar, 10 cent. per nummer.
- e. Formaat :
- 19 × 12 cm., 32 pp.;
 - 23,5 × 15,5 cm., 32 pp., vanaf -II-1903 (I, n. 2).
- f. Periodiciteit : maandelijks (15).
- h. Adres : Hoogpoort 29, G.
- III. a. Eerste nummer : -I-1903.
Laatste nummer : 1907.
- d,e. Uitgever, Drukker : Sam. Maatschappij „Volksdrukkerij”
Hoogpoort 29, G.
- f. Hoofdredacteur : P. De Bruyne.
- g. Medewerkers : E. Anseele, A. Bogaerts, E. Peelman, J. De Clerck, P. Van Langendonck.
- IV. Socialistisch strijdblad dat naast politieke en sociale problemen ook belangstelling heeft voor kunst en letterkunde. (1)

(1) Het geeft merkwaardige portretten van socialistische voormannen; zo bv. in het eerste nummer het portret van Edmond Van Beveren door F. Hardyns.

V. Bibliografie :

- P. BERTRAND : Histoire de la Dém. et du Soc. en Belgique, II, p. 651.

508. — De Waarheid. (1906-1914)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 354 : 1906/1907 (I, n. 1-3, 10-52), 1907/1908 (II, n. 1-52 behalve n. 17), 1908/1913 (III-VII), 1913/1914 (VIII, n. 1-34).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 23-XII-1906 (I, n. 1);
C.F. : 13-I-1907 (I, n. 4).

II. a. Ondertitel :

- „Socialistisch Weekblad”;
- „Orgaan van den Vrije Socialistenbond”, vanaf 16-X-1910 (IV, n. 44).

c. Motto : „Slechts hij die de vrijheid van anderen lief heeft is die zelf waardig”.

d. Prijs :

- 3 F. per jaar, 5 cent. per nummer;
- 4 F. per jaar, 5 cent. per nummer, vanaf 5-VII-1908 (II, n. 29).

e. Formaat : 54 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres :

- Slachthuisstraat 34, G.;
- Boomgaardstraat 11, G., vanaf 10-III-1907 (I, n. 12);
- Slachthuisstraat 34, G., vanaf 28-III-1909 (III, n. 15);
- Nieuwe Veemarkt 19, G., vanaf 15-XII-1912 (VII, n. 1).

III. a. Eerste nummer : 23-XII-1906.

Laatste nummer 2-VIII-1914 (VIII, n. 34). (1)

d,e. Uitgever, Drukker : J. Reyniers, Slijpstraat 84, G.

(1) Verscheen nog na de eerste wereldoorlog.

IV. Strijdblad van Gentse afgescheurde socialisten. (1)

509. — **Waerschouwingen en verscheyde bekendmaekingen van het Departement van de Schelde. — Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut. (1804)**

Zie : *Annonces et Avis divers du Département de L'Escaut. (1804)*

510. — De ware Belg. (1883-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1468 : 16-III-1884 (II, n. 20), 19-X-1884 (II, n. 51).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 30-XI-1884 (II, n. 57);

C.F. : 9-VIII-1885 (III, n. 93).

II. d. Prijs : 2,50 F. per jaar, 5 cent. per nummer.

e. Formaat :

— 40 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.;

— 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 19-X-1884 (II, n. 51).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : Oudburg 30, G.

(1) Op 23-XII-1906 (I, n. 1, p. 1) :

„Wij hebben er eindelijk toe besloten een weekblad te stichten, — niet voor eenige maanden zooals wij voornemens waren verleden jaar, niet om ons te bepalen de stedelijke begrooting te bespreken en de ongehoorde, onzinnige en antisocialistische houding der radico-socialisten in den Gentschen gemeenteraad, maar om afzonderlijk en van hen gescheiden, alle bestendige verbonden met burgerpartijen afwijzende, getrouw het socialisme en het socialistisch programma hoog te houden, hoog genoeg om het buiten het bereik te stellen van eer- en heerschzuchtigen, die het zouden willen bezoedelen.

Wij zijn dus socialisten.

Wij wijzen de verbonden af met burgerpartijen.

Wij zijn parlementaristen, omdat wij de overtuiging hebben dat op den huidige trap der sociale ontwikkeling zonder parlementen de vrijheid, — die zooveel bloed heeft gekost in 't verleden en waarvoor op dezen oogenblik nog stroomen bloed vloeien in Rusland — groot gevaar zou loopen te verdwijnen en voor langen tijd”.

- III. a. Eerste nummer : -X-1883 (?). (1)
Eerst voorhanden nummer : 16-III-1884 (II, n. 20).
Laatst voorhanden nummer : 9-VIII-1885 (III, n. 93). (2)
d,e. Uitgever, Drukker : H. L. Stepman, Oudburg, 30, G.

IV. Katholiek nieuwsblad.

511. — De ware Vlaming. (1884-)

- I. Bewaarplaats :
— Brussel, M.I.P./C.B. : 30-I-1889 (VI, n. 25).
- II. a. Ondertitel : „Werklieden-orgaan”.
d. Prijs : 8 F. per jaar, 2 ct. per nummer.
e. Formaat : 43,5 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : 6 × per week.
h. Adres : Garenplaats, G.
- III. a. Enig voorhanden nummer : 30-I-1889 (VI, n. 25).
d,e. Uitgever, Drukker : E. Stautemas, Garenplaats, G.
- IV. Socialistisch strijd- en informatieblad. (3)

512. — De Weefstofbewerker. (1897-1899)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./Spec. 5025 : -XI-1897 (I, n. 1), -V-1899
(III, n. 5).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -XI-1897 (I, n. 1), -IV-1898
(II, n. 4);
V.H. : -XII-1898 (II, n. 12).

(1) Alhoewel F. DE POTTER, Vlaamsche Bibliographie, p. 756, zegt dat het eerste nummer verscheen in 1885.

(2) F. DE POTTER, ibidem, zegt dat het blad in 1890 nog verscheen.

(3) Het blad houdt ongetwijfeld verband met *De vrije Vlaming* (1889-), waarmee het niet enkel de uitgave en het formaat, doch ook de opmaak gemeen heeft; door het tekort aan voorhanden afleveringen bleek het vooralsnog onmogelijk de aard van dit verband nader te bepalen.

II. a. Ondertitel : „Orgaan van de Landsgilde der weefstofbewerkers, aangesloten bij den Belgischen Volksbond”.

d. Prijs : 2 cent. per nummer.

e. Formaat :

— 30 × 23 cm., 3 kol., 4 pp. in -XI-1897 (I, n. 1);

— 36 × 22 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf -IV-1898 (II, n. 4).

f. Periodiciteit : maandelijks.

h. Adres : Oudburg, G.

III. a. Eerste nummer : -XI-1897.

Laatst voorhanden nummer : -V-1898 (III, n. 5).

Laatste nummer : -XII-1899 (?). (1)

e. Drukker : „Het Volk”, Oudburg 32, G.

IV. Christen-demokratisch syndikaal blad en vakblad.

V. Bibliografie :

— R. REZSOHAZY : Origines et formation du catholicisme social en Belgique, p. 328.

513. — Weekblad voor Aanbestedingen. (1879-)

Zie : *Moniteur des Adjudications*. — *Weekblad voor Aanbestedingen*. (1879-).

514. — De Weergalm van St-Amandsberg. (1904-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1519 : 30-IV-1905 (I, n. 31), 13-XII-1908 (IV, n. 50), 21-I-1912 (VIII, n. 3), 14-XII-1913 (IX, n. 5).

— Brussel, K.B./F.M. : 16-X-1904 (I, n. 3).

(1) Alhoewel nog vermeld in : *Rép. gen. de la Presse belge*, 1904, p. 175, in 1900 omgedoopt in *De Textielbewerker*. Het gebeurt wel meer dat in het *Répertoire...* van 1904 gegevens uit de eerste uitgave van 1895 zonder controle zijn overgenomen.

II. a. Ondertitel :

- „Weekblad verspreid in de gemeente en omliggende”;
- „... en omliggende gemeenten. Weekblad”, op 30-IV-1905 (I, n. 31) en verder;
- „Orgaan van het Katholiek Verbond. Weekblad.”, op 13-XII-1908 (IV, n. 50) en verder.

d. Prijs :

- 2 F. per jaar;
- 2,5 F. per jaar, 2 cent. per nummer, op 13-XII-1908 (IV, n. 50) en verder.

e. Formaat :

- 50 × 33 cm., 4 kol., 4 pp.;
- 43 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp., op 13-XII-1908 (IV, n. 50) en verder.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : als drukker.

III. a. Eerste nummer : 2-X-1904. (1).

Eerst voorhanden nummer : 16-X-1904 (I, n. 3).

Laatst voorhanden nummer : 14-XII-1913 (IX, n. 50).

d,e. Drukker : J. Muyshondt, Kerkstraat 8, G.

IV. Katholiek informatie- en opinieblad.

515. — De Weerstand. (1900-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 1471 : -XII-1900 (I, n. 1).

II. d. Prijs : 2 cent. per nummer.

e. Formaat : 45 × 33 cm., 4 kol., 4 pp.

f. Periodiciteit : maandelijks (?).

h. Adres : Korte Meire 39, G.

(1) Cfr. *Le Fureteur* I (1904) p. 32, en *Bulletin de l'Union de la presse périod. belge*, IV (1904), p. 195.

III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : -XII-1900.
d,e. Uitgever-Drukker : J. Duvivier, St-Jansvest 16, G.

IV. Liberaal strijdblad, vooral voor het platteland.

516. — *Wekelijks Boere Nieuws-blad. (1792)*

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./Acc. 58466.15 : 6-I-1792 (n. 1);
G. 21952 : n. 1-4.

II. e. Formaat : 22 × 14 cm., 4 pp. (4 nummers over 28 pp.).

f. Periodiciteit : wekelijks.

h. Adres : „Uyt de Drukkerye van Spanoghe, tot Antwerpen”.
(1)

III. a. Eerste nummer : 6-I-1792.

Laatste nummer : 27-I-1792 (n. 4).

d,e. Uitgever, Drukker : „Uyt de Drukkerye van Spanoghe,
tot Antwerpen”. (1)

IV. Blad, gericht tegen de patriotten, de adel en de geestelijkheid.

V. Bibliografie :

— F. VANDER HAEGHEN : *Bibl. Gant.*, V, p. 394.

— V. FRIS : *Bibliogr. de l'Histoire de Gand (1500-1850)*, p. 153.

— G. ÉCLAIR : *Étude sur la presse gantoise, Gand-Échange*, I
(1893), n. 3.

517. — *Wekelyksche Gendsche Spie. (1791)*

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./G. 15158. (2)

(1) Volgens F. VANDER HAEGHEN (*o.c.*, V, p. 394) echter gedrukt door L. Le Maire te Gent, op wiens persen zeer vele politieke en satirische vlugschriften van die tijd gedrukt werden. (Cfr. F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, IV, p. 226).

(2) Gent, S.A. : origineel manuscript of authentieke copie, afkomstig uit de verzameling van de Archivaris E. De Busscher.

II. d. Prijs : niet vermeld.

e. Formaat :

— 31 × 15 cm., 2 pp., (n. 1);

— 20 × 15,5 cm., 4 tot 8 pp., vanaf n. 2.

f. Periodiciteit : wekelijks.

III. a. Eerste nummer : 6-III-1791.

Laatste nummer : 8-V-1791 (n. 9). (1)

d,e. Zonder vermelding van Drukker of Uitgever. (2)

IV. Het blad valt in heftige en vaak zeer grove bewoordingen, de Staten van Vlaanderen, Diericx (3), de bisschop van Gent (4), e.a. aan, die tijdens de Brabantse Omwenteling een rol hadden gespeeld doch zich, al te vroeg, bij de Oostenrijkse restauratie hadden neergelegd of aangesloten. Het is het orgaan van de Patriotten die de omwenteling van 1789 hadden bewerkt en nu streden om het Oostenrijks bewind nogmaals te doen vallen.

(1) En niet 1-V-1791, zoals V. FRIS (o.c., p. 141) meent. Ongedateerd verscheen nog een vervolg onder de titel „No 10/ en 11/ en 12/ en 13/ en 14/ en 15/ en 16/ en 17/ te saemen” in de vorm van een vlugschrift. Uit de inhoud blijkt dat de Gentse stadsmagistraat geen middel onverlet liet om de opsteller te vatten. Deze zette echter zijn aanvallen voort; tot de Collatie richtte hij zich als volgt (p. 7) : „Braeve Collatie Heeren / Gy-L. alleen syt het Corps Representatif der Stad Gent; gy-L. syt / nog door het Gouvernement / nog door het deugniet Magistraet aengesteld / maer door het Volk wettelyk gekosen; gy-L. syt de Vaders van de Stad / staet voor ende beschermt onze Préeminentien ende Constitutie tegen de tyrannie der verdoemde sielen / de welke tusschen de divisien ende geschillen / dewelke sy susciteeren, onzen totaalen ondergank wenschen ende betragten.”

(2) In de zesde aflevering (p. 1) zegt de opsteller dat zijn drukkerij van Middelburg naar Groningen werd overgebracht. In de achtste aflevering (p. 4) verneemt men dat een vergeefse inval werd gedaan bij de drukker Spillebaut in de hoop het druksel van „Jan Spie” te ontdekken. Deze meldt (p. 6) dat zijn blad voortaan „in de Casematten der Petercellepoorte” zal gedrukt worden.

Uit de laatste aflevering (n. 9, p. 7) tenslotte blijkt dat een beloning van „300 louisens” was uitgelooft voor wie de drukker of de auteur zou aanbrengen. Deze besluit echter :

„Laet 't saemen spannen alle de Fygen :
Sy sullen Jan met syn Spietjen niet krygen.”

(3) Ridder J. J. X. Diericx, voorzitter van de Raad van Vlaanderen, „den bloedzuchtigen President”, zoals het blad hem noemt (6-III-1791, n. 1, p. 1).

(4) Ferd. M. de Lobkowitz, die sinds 1771 bisschop was geweest van Namen en in 1779 als bisschop van Gent was geïnstalleerd, „Den miserabelen ende onbeschaemden Bisschop van Genf, die Patriot is met de Patriotten, Vonquist met de Vonquisten, Keyselyk met de Keyserylken, verraeder met alle de andere verraeders...” (6-III-1791, n. 1, p. 1). Over F. de Lobkowitz, zie verder : P. CLAEYS : Pages d'Histoire locale gantoise, II, pp. 156-171.

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gant., V, p. 467.
- V. FRIS : Bibliogr. de l'histoire de Gand, p. 141.
- D. DESTANBERG : Gent onder Jozef II, pp. 5, 267-269.
- G. ÉCLAIR : Étude sur la presse gantoise, Gand-Échange, I (1893), n. 3.

518. — *Wekelijkschen Gendschen Waerzegger*. (1792-)

I. Bewaarplaats :

- Alhoewel het blad behoorde tot de verzameling van F. Vander Haeghen, kon het niet teruggevonden worden in de Gentse Universiteitsbibliotheek.
- Brussel, K.B./III, 19.980, A, 31.

II. e. Formaat : 20,5 × 12 cm., 12 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (cfr. titel).

h. Adres : niet vermeld.

III. a. Eerste en wellicht enige nummer : „Numéro primo”, s.d., door F. Vander Haeghen gedateerd in 1792.

d,e. Zonder vermelding van uitgever of drukker.

IV. „Journal démocratique... contient les plaintes amères d'un citoyen sur les actes du comité révolutionnaire à Gand.” (1)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibl. Gant., VI, p. 325.
- J. E. NÈVE : Gand sous la domination française, p. 268.
- V. FRIS : Bibl. de l'histoire de Gand (1500-1850), p. 154.

(1) F. VANDER HAEGHEN, *o.c.*, p. 325.

Het blad bestempelt de Gentse republikeinen als „een detestabelen hoop van muyt-maekers en stoorders van de Gemeyne rust, de welke de Souvereyniteyd willen usurperen, ende in plaetse van eene opregte Democratie, eenen onverdraegelijken despotismus willen invoeren”. (p. 7), en neemt de verdediging op van de adel en de geestelijkheid, wyl deze zich niet minder dan de burgers tegen de dwingelandij van Jozef II hebben verzet.

Om te sluiten beklagt het blad „uyt ganscher herten alle Natien en Landen, die vallen onder het droevig lot van de Fransche Vryheyd of om better te seggen, Fransche wulpsheyd” (p. 8).

519. — Werkmansbelangen. (1860-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1473 : 27-V-1860 (I, proefnummer).
- II. a. Ondertitel : „Weekblad voor alle standen”.
d. Prijs : 5 F. per jaar, 10 cent. per nummer.
e. Formaat : 44 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
h. Adres : Violettenstraat 101, G.
- III. a. Eerste en enig voorhanden nummer : 27-V-1860 (proefnummer).
d,e. Uitgever, Drukker : F. Hage, Violettenstraat 101, G.
- IV. Onafhankelijk arbeidersblad. (1)

520. — De Werkstaking. (1891-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1475 : 12-V-1891 (n. 1), 22-V-1891 (n. 2).
— Antwerpen, S.B./F.V. : 22-V-1891 (n. 2).
- II. a. Ondertitel : „Gentsch Dagblad”.
d. Prijs : 2 cent. per nummer.
e. Formaat : 36 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : ?
h. Adres : Lindestraat 130, G.

(1) In zijn proefnummer stelde het blad zich als volgt aan zijn lezers voor :
„Een volstrekt onpartydig blad, welk byzonderlyk den werkman bestemd is, ontbreekt sedert lang in Vlaenderen. Het daerstellen dezes, gelooven wy, zal door zyne volledige onafhankelykheid dusdanig gebrek wegruimen, mits het zich nooit toeleggen zal, tot het bieden van onderstand aen inlandschen politieken twist...
Het doel dezes blads is eenvoudiger : het wil door krachtdadigheid en voortdurende zorgen den arbeider en den nyveraer verzoenen. Om dit moeiljelyk oogwit te bereiken, dachten wy den eersten zyne echte belangen voor te leggen en hem meer en meer in het nyverheidsleven te luchten, op dat hy ter zelve tyd met den tweeden tot een enkel en gewigtig doel moge strekken : *het welzyn van allen, den bloei onzer nyverheidsgestichten.*
Wy denken ook, met nut en ten voordeele des werkmans, zyne zedelyke opvoeding te bewerken door hem deze voor te leggen als de bron zyns geluks.
Mogten wy eens vernemen dat onze poogingen, hem den zuren arbeid wat min moeiljelyk gemaekt hadden, dan ware gansch onze wensch vervuld.”
In hetzelfde proefnummer twee artikels over de verhoging der arbeiderslonen en over de beveiliging tegen arbeidsongevallen.

- III. a. Eerste nummer : 12-V-1891 (n. 1).
Laatst voorhanden nummer : 22-V-1891 (n. 2).
d,e. Uitgever-drukker : Aug. De Grootte, Lindestraat 130, G.
- IV. Antisocialistisch (liberaal?) strijdblad tegen de werkstaking en het algemeen stemrecht.

521. — Het Werkverbond. (1860-1862)

- I. Bewaarplaats :
- Gent, U.B./J. 1476 : 8-IX-1861 (II, n. 36).
 - Brussel, K.B. : II, 13298 : 1860-1862.
 - Gent, „Vooruit” : 1860-1862.
- II. a. Ondertitel : „Volksblad voor Handel en Nyverheid, Stielen en Ambachten”.
- d. Prijs :
- 4,5 F. per jaar, 15 cent. per nummer;
 - idem, 10 cent. per nummer, vanaf 7-IV-1861 (II, n. 14).
- e. Formaat :
- 42 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.;
 - 48 × 32 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 27-I-1861 (II, n. 4).
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- g. Oplage : 1500, in 1861. (1)
- h. Adres :
- Hoogpoort 27, G.;
 - Estaminet „Pré-aux-Clercs”, bij het Groot-Vleeschhuis 24, G., vanaf 27-I-1861 (II, n. 4).
- III. a. Eerste nummer : 3-VI-1860.
Laatste nummer : 13-IV-1862 (III, n. 15). (2)
- b. Stichter : Pol Van Loo. (3)

(1) Volgens AVANTI (o.c., I, p. 200), die „Een vriend der waarheid” citeert. Daarvan waren er 500 abonnementen en 1000 losse nummers.

(2) Het verdwijnen van het blad moet toegeschreven worden aan de industriële crisis die in 1862 te Gent woedde en een grote werkloosheid voor gevolg had. In die omstandigheden was een blad, dat door zijn relatief hoge prijs normaal reeds een arbeidersbudget te boven ging, niet meer leefbaar.

(3) Vroeger fabrieksdirecteur.

c,d. Eigenaar, Uitgever : Het Werkverbond. (1)

e. Drukker :

— F. L. Dullé-Plus, Hoogpoort 27, G.;

— F. Bogaerts, Pré-aux-Clercq, by het Groot-Vleeschhuis, vanaf 27-I-1861 (II, n. 4);

— J. Dimé, in de Studenten-Weide, by het Groot-Vleeschhuis, vanaf 12-I-1862 (III, n. 2). (2)

f. Hoofdredacteur :

— P. Van Loo;

— Vanboeckel, vanaf -VIII-1862. (3)

IV. Onafhankelijk (4) arbeidersblad. (5)

(1) Een in 1860 ontstane federatie van de voornaamste arbeidersmaatschappijen van Gent' zoals de wevers, de spinners, de schilders, de werktuigmakers, de timmerlieden, etc. In 1861 viel de federatie uiteen ten gevolge van de inwendige verscheurdheid die aan het licht was getreden bij het bepalen van de taktiek der arbeiders tegenover de nijpende industriële crisis en de sociale conflicten die er uit voortvloeiden. (Cfr. D. DE WEEERDT, o.c., pp. 160-162). Vanaf augustus 1861 werd *Het Werkverbond* nog slechts door de maatschappij der werktuigmakers uitgegeven.

(2) Op p. 1 :

„Berigt. Door dezen aenzoekt het Bestuer van het weekblad, genaemd het *Werkverbond*, alsook het gene van de Maetschappy der Werktuigmakers, vriendelyk het geëerd Publiek om geene betalingen of leveringen, op onzen naem, meer te doen aan Fr. Bogaerts, voordezen drukker”.

(3) Pol Van Loo had op 17-VI-1861 een gerechtelijke veroordeling opgelopen wegens beschuldigingen van omkoopbaarheid aan het adres van Gentse stadsambtenaren. Dat hierin echter niet de voornaamste oorzaak lag van zijn heengaan blijkt uit een brief, gericht aan en verschenen in enkele Gentse kranten, en door *Het Werkverbond* geciteerd op 4-VIII-1861 (II, n. 31, p. 1) :

„Mynheer de Opsteller, De beginselen : „Waerheid en Onafhankelykheid”, welke wy in het verdedigen der werkende standen hebben vooruitgezet, getrouw willende blyven, staken wy, van heden af, alle werking aen het *Werkverbond*, 't zy regtstreeks of zydelings. Met 15 augusty zullen wy de taek hernemen in de *Werkmans-Stem*, nieuw weekblad.

Gent, den 28 July, 1861.

Van Loo”.

Of een *Werkmans-Stem* vanaf 15-VIII-1861 werkelijk het licht heeft gezien, is een betwifelbare vraag.

De socialistische *Tribune du Peuple* drukte op 4-VIII-1861 zijn verontwaardiging uit over de aanstelling van Vanboeckel, „die de de *Beurzen-Courant* opstelt, een liberaal-katholiek dagblad dat gelast is de uitbuiting door de industriëlen en de bankiers te verdedigen!” (Geciteerd door L. WILS, o.c., p. 785).

(4) Op 3-VI-1860 (I, n. 1, p. 1) had het blad zich als zodanig uitgegeven :

„Overigens zal het *Werkverbond* geen staetkundige partyen aenkleven. Het zal in beide partyen, die zich de macht van het land betwisten en gelyk roofvogels rond het schotelken vliegen, het goede nemen waer het zit en het kwade terugzenden van waer het komt”.

Ook na het uiteenvallen van de arbeidersfederatie en de breuk met P. VAN LOO, bleef het blad deze neutrale houding afficheren.

Uit een nauwkeurig onderzoek is gebleken dat, ondanks zekere anti-liberale uitspraken, het blad zich buiten de partijstrijd heeft weten te houden. Polemieken over

Bibliografie :

- L. WILS : Het oudste Gentse arbeidersweekblad : „*Het Werkverbond*”, 1860-1862. In : *De Gids op maatschappelijk gebied*, L.I. (1961), pp. 779-789.
- D. DE WEERDT : De Gentse Textielbewerders en Arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881, pp. 160-162, 168.
- F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gantoise, V, pp. 315-316, 317.
- M. OURHOW : Pers en Propaganda (1854-1876). (In : *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*), p. 262.
- AVANTI : Terugblik, I, pp. 200-205, 240, 247-248.
- L. BERTRAND : Histoire de la démocratie et du socialisme en Belgique, II, pp. 133-134.
- L. DELSINNE : Le parti ouvrier belge, p. 45.

de politieke kleur van een blad geschiedt vaak vanuit een eigentijds perspectief, en hebben o.i. geen zin, wanneer men geen oog heeft voor de geleidelijke evolutie van de, — in casu sociaal-economische, — ideeën en formuleringen in de 19^e eeuw.

- (5) Tot het bewerkstelligen van haar vooruitstrevend sociaal eisenprogramma, zag het blad geen heil in een politieke actie binnen het kader van de bestaande politieke partijen. Zoals het *Vlaensch Verbond*, waarmee het vele affiniteiten vertoont, streeft *Het Werkverbond* naar een bundeling van alle krachten, tot welke partij deze ook behoren. Vanaf augustus 1862 zal het blad met minder klem de realisatie van zijn radikaal-democratische eisen gaan urgeren en steeds meer naar een louter flamingantisme overhellen.

In zijn afscheidnummer van 13-IV-1862 — (wonderlijk genoeg niet meer aanwezig in de bundel van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel) — wijst het *Werkverbond* er op dat het twee jaar lang,

„onafhankelijk van de twee huidige Staats-partijen die elkander den invloed op het Landsbestuur betwisten” de belangen heeft verdedigd „van hen die de voortbrengers zyn op het gebied der maatschappelyke bedrijvigheid, en zonder wier medewerking, het maatschappelyk gebouw alras in puin zou vallen; van hen, wier eenigste eigendom bestaat in hunne arms”.

Daarbij had het blad, zo luidt het verder, met onverschilligheid en meer tegenwerking nog af te rekenen gehad, ondanks het feit dat het nooit een revolutionaire toon had aangeslagen en steeds de arbeiders, naast hun rechten, ook hun plichten had voorgeschieden.

„En toch moet het *Werkverbond*, althans voor den oogenblik, ophouden te verschynen; geenszins uit gebrek aen deelneming by de werkers, maer ten gevolge van den huidige rampzaligen toestand der arbeidende klassen in de stad Gent.

De werkman kan geen brood meer koopen; hoe zal hy een weekblad bekostigen?”

Na er aan herinnerd te hebben dat het blad sinds augustus 1861 nog slechts door de „Maatschappy der Gentsche Werktuigmakers” werd uitgegeven, en dat deze bereid was aan de zware financiële opgave te voldoen om alleen het blad verder te blijven uitgeven, besluit het bestuur van de uitgevende maatschappij als volgt :

„Ten gevolge der werkvermindering en werkstaking, is het aental betalende leden onzer Maatschappy sterk verminderd; dat der hulpbehoevenden derwyze toegenomen, dat de inkomsten voor den oogenblik zelfs ontoereikend zyn voor den onderstand der noodlydende broeders. Het ware derhalve eene onrechtvaardigheid, ja eene onmenschelykheid, die inkomsten aen eenig ander doelwit te besteden...”

522. — De Westergouwturner. (1908-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./Spec. 4200 : 1-IV-1908 (I, n. 1).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 1-IV-1908 (I, n. 1), 10-IV-1909 (II, n. 1);
C.F. : 3-X-1908 (I, n. 14).
- II. d. Prijs : 1,50 F. per jaar.
e. Formaat : 30 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : halfmaandelijks.
h. Adres : Berouwstraat 180, G.
- III. a. Eerste nummer : 1-IV-1908.
Laatst voorhanden nummer : 10-IV-1909 (II, n. 1).
e. Drukker : Ed. Meyer, Nieuwbrugkaai 5, G.
- IV. A-politiek (1) sport- enannoncenblad.

523. — Het Wiegje (1907-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J. 1478 : -IV-1907 (n. 3).
- II. a. Ondertitel : „Vlaamsch Maandschrift uitgegeven door den Bond tegen de Kindersterfte”.
d. Prijs : 5 cent. per nummer.
e. Formaat : 32,5 × 25,5 cm., 2 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Onderstraat 6, G.
- III. a. Eerste nummer : -II-1907 (?).
Enig voorhanden nummer : -IV-1907 (n. 3).
d. Uitgever : „Bond tegen de Kindersterfte”.
e. Drukker : A. Hulpiou, Onderstraat 3, G.

(1) In werkelijkheid bestond de Belgische Turnbond, waarvan de Westergouw een onderafdeling was, uitsluitend uit liberale kringen. Cfr. AVANTI, Terugblik, II, p. 225.

IV. A-politiek informatie- enannoncenblad, gewijd aan kindervoeding en -hygiëne.

524. — De Wielrijder. (1893-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 77 : 1893/1894 (I, behalve n. 2, 6, 8, 13-41), 1894/1895 (II, behalve n. 90 en n. 95).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 2-II-1893 (I, n. 1); C.F. : 13-IV-1893 (I, n. 11).
- Antwerpen, S.B./F.V. : 2-II-1893 (I, n. 1).

II. a. Ondertitel : „Orgaan voor Vlaamsch België”.

d. Prijs : 5 F. per jaar, 15 cent. per nummer.

e. Formaat : 29 × 22 cm., 2 kol., 12 pp.

f. Periodiciteit : wekelijks (do.).

h. Adres :

- Gelukstraat 14, G.;
- Kortrijkschestraat 75, G. Vanaf 16-XI-1893 (I, n. 42).

III. a. Eerste nummer : 2-II-1893.

Laatst voorhanden nummer : 13-XII-1894 (II, n. 98).

d,e. Uitgever, Drukker : L. De Busscher, Savaanstraat 32, G.

IV. A-politiek, sport- enannoncenblad.

525. — De Wielrijder. (1903-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1479 : 1-IV-1903 (I, n. 6), 15-IV-1910 (VIII, n. 7).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 1-VI-1903 (I, n. 10).

II. a. Ondertitel : „Tolk der Wielrijders-vereeniging van Oost-Vlaanderen”.

b. Titeltekening : Fietslamp en wapen van Gent.

d. Prijs : gratis.

e. Formaat : 31 × 21,5 cm., 2 kol., 8 pp.

f. Periodiciteit : halfmaandelijks.

h. Adres :

— Reep 16, G.;

— Boulevard Heirnisse 17, G., in jg. VIII.

III. a. Eerste nummer : 3-I-1903. (1)

Enig voorhanden nummer : 1-VI-1903 (I, n. 10).

b, c, d. Stichter, Eigenaar, Uitgever : Jos. Houard-Van Pladius,
Reep 16, G.

e. Drukker : I. Vanderpoorten, Pollepelstraat 18, G.

IV. A-politiek, sport- enannoncenblad.

526. — De Witte Kaproen. (1910-1914)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 306 : 1910/1911 (I, n. 1-14), 1912 (II,
n. 1-3, 8), 1913 (III, n. van maart, juli, sept., dec.),
1914 (IV, n. van jan., maart, mei, juni, aug., sept.).

— Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : -XI-1910 (I, n. 1).

— Antwerpen, S.B./B. 75313.

— Antwerpen, S.B./F.V. : -XII-1910 (I, n. 2).

II. a. Ondertitel : „Vlaamsch strijdblad”.

c. Motto :

— „Wij eischen in het Leger gelijkheid tusschen Vlaming
en Waal. — Wij eischen in het Leger Vlaamsch voor
de Vlaamsche soldaten”, vanaf -III-1913 (III) tot
-IV-1913;

— „Wij eischen de vervlaamsching der Gentsche Hooge-
school”, vanaf -VI-1913 (III) tot -VI-1914 (IV).

(1) Cfr. *La Presse Universelle* VII, (1903), p. 25.

- d. Prijs :
 — 1 F. per jaar, 5 cent. per nummer;
 — 1,10 F. per jaar, 10 cent. per nummer vanaf -I-1912
 (II, n. 1).
 e. Formaat : 48 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks (15).
 h. Adres : Steurstraat 7, G.

- III. a. Eerste nummer : -XI-1910.
 Laatste voorhanden nummer : -IX-1914 (IV). (1)
 b,c,d,f. Stichter, Eigenaar, Uitgever, Hoofdredacteur : A. Sevens,
 Steurstraat 7, G.
 e. Drukker :
 — Niet vermeld.
 — Pol. Saelens, Van Akenstraat 8, G., vanaf -III-1913
 (III).
 g. Medewerkers : R. De Clercq, H. Plancquaert.

IV. Vlaams strijdblad.

V. Bibliografie :

- M. BASSE : De Vlaamsche Beweging van 1905 tot 1930, I, p. 78.

527. — De Zaaier. (1893-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1480 : 15-X-1893 (I, n. 1), 1-VII-1894
 (I, n. 37).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : 15-X-1893 (I, n. 1), 11-III-1894
 (I, n. 22);
 C.F. : 15-X-1893 (I, n. 1);
 V.H. : 11-II-1894 (I, n. 18).
 — Antwerpen, S.B./F.V. : 26-XI-1893 (I, n. 7).

II. a. Ondertitel : „Vooruitstrevend liberaal weekblad”.

- d. Prijs : 1,50 F. per jaar, 2 ct. per nummer.

(1) Na de eerste wereldoorlog nog voortgezet tot 1921.

- e. Formaat : 45,5 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).
- h. Adres : Korte Dagsteeg 16, G.

- III. a. Eerste nummer : 15-X-1893
 Laatste voorhanden nummer : 1-VII-1894 (I, n. 37).
 e. Drukker : Fl. De Meyer, Korte Dagsteeg 16, G.

IV. Liberaal opinieblad voor de buiten. (1)

528. — De Zaaier. (1901-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1481 : -IV-1901 (I, n. 3).
- Brussel, M.I.P./C.B. : -IV-1901 (I, n. 3).

II. d. Prijs : 2 cent. per nummer.

- e. Formaat : 48,5 × 32,5 cm., 4 kol., 2 pp.
- f. Periodiciteit : ?
- h. Adres : Korte Meire 39, G.

- III. a. Enig voorhanden nummer : -IV-1901 (I, n. 3).
 d,e. Uitgever-drukker : J. Duvivier, St Jansvest 16, G.

IV. Liberaal strijdblad voor de buiten.

529. — (De) Zondagbode. (2) (1844-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 424 : 25-IV-1847 (IV, n. 17), 5-V-1850 (VII, n. 18), 20-VI-1852 (IX, n. 25), 8-XI-1857 (XIV, n. 45), 26-XII-1858 (XV, n. 52), 4-X-1868 (XXV, n. 30), ?-?-1883 (XL, n. 12), 1896 (LIII), 25-IX-1898 (LV, n. 39).

(1) Op 15-X-1893 (I, n. 1) : „De Zaaier, die heden voor den eersten keer verschijnt, wil plaats nemen naast de reeds talrijke strijders voor de volkszaak en, in de mate zijner krachten, het zijne bijbrengen tot verheffing van het verstandelijk peil en verbetering van den stoffelijken toestand onzer naastige en zoo vaak miskende buitenbevolking...”

(2) „De ...” is verdwenen op 13-XI-1859 (XVI, n. 46).

- Brussel, M.I.P./C.B. : 2-V-1847 (IV, n. 18), 13-XI-1859 (XVI, n. 46), 28-IX-1873 (XXX, n. 39), 10-II-1907 (LXIV, n. 6);
- C.F. : 15-VI-1845 (II, n. 24), 16-IX-1866 (XXIII, n. 37), 14-I-1883 (XL, n. 2);
- V.H. : 15-VII-1894 (LI, n. 28), 5-II-1899 (LVI, n. 6).

II. a. Ondertitel : „Annoncenblad voor de Stad Gent en derzelve regterlyk Arrondissement” tot 1847 (jg. IV).

d. Prijs :

- gratis;
- gratis of 3 F. per jaar, vanaf 1873 (jg. XXX).

e. Formaat :

- 42,5 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.;
- 51 × 38 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 1852 (jg. IX);
- 46,5 × 32 cm., 4 kol., 4 pp., in 1858 (jg. XV);
- 51 × 38 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 1868 (jg. XXV).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

g. Oplage :

- 578, in 1845. (1)
- 600, op 25-IV-1847 (IV, n. 17).
- 1000, op 5-V-1850 (VII, n. 18).

h. Adres :

- Onderbergen 2bis, G.;
- Graslei 17, G., vanaf 1852 (IX);
- Groenselmerkt 10, G., vanaf 1857 (XIV);
- Koornmarkt 39, G., vanaf 1898 (LV).

III. a. Eerste nummer : 1-X-1844. (2)

Eerst voorhanden nummer : 15-VI-1845 (II, n. 24).

Laatst voorhanden nummer : 10-II-1907 (LXIV, n. 6). (3)

c,d,e. : Eigenaar, Uitgever, Drukker :

- Grégoire Janssens, Antwerpschestraet 6, G.;
- Gebroeders Michiels, Onderbergen, G., vanaf 1847 (IV);

(1) Cfr. *De Broederhand*, 1845, p. 494.

(2) Cfr. A. WARZÉE : *Les Journaux de la Flandre Orientale*, p. 515.

(3) Nog vermeld als verschijnend in de „Ann. gén. de la Presse belge”, 1909, p. 279; in 1927 was het blad aan zijn 84ste jg., cfr. DUPIERREUX et BACHA, *Les périodiques belges*, p. 393.

- Idem, Graslei 17, G., vanaf 1852 (IX);
- Idem, Groenselmerkt 10, G., vanaf 1857 (XIV);
- E. Adriaensens, Koornmarkt 45 (39), G., vanaf 1898 (LV).

IV. A-politiekannoncenblad.

V. Bibliografie :

- M. DE VROEDE : De Vlaamse Pers in 1855-1856, p. 33.
- A. WARZÉE : Les journaux de la Flandre Orientale, p. 515.

530. — Zondaglust. (1913-)

I. Bewaarplaats :

- Brussel, K.B./F.M. : 28-IX-1913 (I, n. 1), 8-II-1914 (I, n. 20).

II. a. Ondertitel :

- „Dit is een katholiek Vlaamschgezind weekblad voor het Kanton Evergem.”, op 28-IX-1913 (I, n. 1);
- „Dit is een katholiek Vlaamschgezind weekblad voor 't kanton Loochristi.”, op 8-II-1914 (I, n. 20).

d. Prijs : 3 F. per jaar.

f. Periodiciteit : wekelijks.

III. a. Eerste nummer : 28-IX-1913.

Laatst voorhanden nummer : 8-II-1914 (I, n. 20).

d,e. Uitgever, Drukker : J. De Buck, Antwerpschen steenweg 151, St. Amandsberg.

IV. Katholiek Vlaams informatieblad.

531. — Zondagpost. (1878-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1482 : 10-XI-1878 (I, n. 44), 29-II-1880 (III, n. 9).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 10-XI-1878 (I, n. 44), 29-II-1880 (III, n. 9);
C.F. : 1-XII-1878 (I, n. 47).

II. a. Ondertitel : „Courrier du dimanche”.

d. Prijs : gratis of 2,50 F. per jaar.

e. Formaat :

— 54,5 × 37,5 cm., 4 kol., 4 pp.;

— 46 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp. op 29-II-1880 (III, n. 9).

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

h. Adres : Place St-Michel, G.

III. a. Eerste nummer : 20-I-1878 (?).

Eerst voorhanden nummer : 10-XI-1878 (I, n. 44).

Laatst voorhanden nummer : 29-II-1880 (III, n. 9).

c,d,e. Eigenaar, Uitgever, Drukker : Lod. De Vriese, Place St-Michel, G.

IV. A-politiekannoncenblad.

532. — Zondagsblad (van Gent) (1). (1854-)

I. Bewaarplaats :

— Gent, U.B./J. 53 : 28-XII-1856 (III, n. 52), 1-XI-1857 (IV, n. 45), 20-XI-1859 (VI, n. 47), 17-I-1864 (XI, n. 3), 14-VIII-1864 (XI, n. 33), 1867 (XIV, behalve n. 1-13), 1868 (XV, behalve n. 1-3, 9-11), 1869 (XVI, behalve n. 11-26, 41, 52), 1870 (XVII, behalve n. 17-26, 40), 1871-1873 (XVIII-XX), 1874 (XXI, tot 1-VII-1874), 16-IX-1888 (XXXV, n. 39).

— Brussel, M.I.P./C.B. : 9-IV-1854 (I, n. 15), 12-XI-186 (XII, n. 46), 31-III-1867 (XIV, n. 13), 14-II-1886 (XXXIII, n. 7), 26-VIII-1888 (XXXV, n. 36);

C.F. : 21-V-1854 (I, n. 21), 5-VIII-1866 (XIII, n. 31), 22-X-1882 (XXIX, n. 43), 21-I-1883 (XXX, n. 3).

(1) „... van Gent” vanaf 1865.

II. a. Ondertitel : „Gazette voor alle standen”.

d. Prijs :

- 5,20 F. per jaar, 10 cent. per dubbel nummer;
- 5,70 F. per jaar, 10 cent. per dubbel nummer, vanaf 23-XI-1873 (XX, n. 47).

e. Formaat :

- 63 × 43 cm., 4 kol., 4 pp.;
- 65 × 48 cm., 6 kol., 4 pp., op 28-XII-1856 (III, n. 52) en verder;
- 47,5 × 33,5 cm., 4 kol., 4 pp. op 20-XI-1859 (VI, n. 47) en verder.

f. Periodiciteit : wekelijks (zo.).

g. Oplage :

- 1.500, op 9-IV-1854 (I, n. 15);
- 3.000, op 1-XI-1857 (IV, n. 45);
- 3.500, op 20-XI-1859 (VI, n. 47);
- 4.300, op 5-VIII-1866 (XIII, n. 31);
- 5.700, vanaf 1867 (XIV);
- 6.100, vanaf 1869 (XVI);
- 6.500, vanaf 1870 (XVII).

h. Adres :

- Korianderstraet 23, G.;
- Nederscheldestraat 24, G., op 28-XII-1856 (III, n. 52) en verder;
- Gaanderij Vanderdonckt 42, G., op 14-VIII-1864 (XI, n. 33) en verder.

III. a. Eerste nummer : 1-I-1854 (?) (1)

Eerst voorhanden nummer : 9-IV-1854 (I, n. 15).

Laatst voorhanden nummer : 16-IX-1888 (XXXV, n. 39). (2)

c. Eigenaar : Advokaat Constant Leirens. (3)

d,e. Uitgever, Drukker :

- B. De Vos, Korianderstraet 23, G.;
- Idem, Nederscheldestraat 24, G., op 28-XII-1856 (III, n. 52) en verder;

(1) Voorafgegaan door een prospectus op 25-XII-1853. Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., V, p. 324.

(2) Nog vermeld als verschijnend in 1895 door het *Rép. gén. de la Presse belge*, 1895, p. 141.

(3) Cfr. P. FREDERICQ : *Schets...* I, p. 86. Zie *De Broedermin*.

- C. Vyt, in 1856, en G. Crombez, in 1863; (1)
- P. Cagny, Gaanderij Vanderdonckt 42, G., op 17-I-1864 (XI, n. 3) en verder;
- K. Van Speybroek, ibidem, op 22-X-1882 (XXIX, n. 43) en verder.

g. Medewerker : V. J. Du Moulin. (2)

IV. Politiek neutraal nieuws- en annoncenblad, dat een grote plaats inruimde voor handels- en marktberichten, doch soms ook belangstelling had voor Vlaamse taalgrievan. (3)

V. Bibliografie :

- F. VANDER HAEGHEN : Bibl. Gant., V, p. 316, 324.
- M. DE VROEDE : De Vlaamse Pers in 1855-1856, pp. 33-34.

533. — De Zwaluw. (1903-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 646 : 4-IV-1903 (I, n. 7), 14-XI-1903 (I, n. 39), 1-II-1908 (VI, n. 5).
- Brussel, M.I.P./C.B. : 11-IV-1903 (I, n. 8), 14-I-1905 (III, n. 2), 9-XI-1907 (V, n. 44).

II. a. Ondertitel :

- „Weekblad voor de Duivenliefhebbers van beiden Vlaanderen”;
- „Weekblad voor Duivenliefhebbers”, op 1-II-1903 (VI, n. 5).

b. Titeltekening : een symbolische figuur een duivenkorf openend.

d. Prijs : 4 F. per jaar, 10 cent. per nummer.

(1) Cfr. F. VANDER HAEGHEN, o.c., V, p. 324.

(2) Die ook aan *Den Vaderlander* meegewerkt had. Cfr. I. VON DÜRINGSFELD, Von der Schelde bis zur Maas, III, p. 310.

(3) Bij de aanvang van de achttiende jaargang, op 1-I-1871 (XVIII, n. 1, p. 4) : „Het blad is onzijdig, teneinde des te meer in staat te zijn de Vlaamsche belangen voor te staan en nuttige beginselen te verspreiden, met zich tot alle gezindheden zonder onderscheid te wenden”.

- e. Formaat :
 — 46 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.;
 — 50 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 11-IV-1903 (I, n. 8).
- f. Periodiciteit : wekelijks (za.).
- h. Adres :
 — Nieuwland 49, G.;
 — Ham 47, G., op 1-II-1908 (VI, n. 5).
- III. a. Eerste nummer : 21-II-1903 (?)
 Eerst voorhanden nummer : 4-IV-1903 (I, n. 7).
 Laatste voorhanden nummer : 1-II-1908 (VI, n. 5).
- e. Drukker :
 — Gebroeders Meere, Nieuwland 49, G.;
 — Idem, Ham 47, G., op 1-II-1908 (VI, n. 5).
- IV. A-politiek sportblad.

534. — La Zwanze. (1891-)

- I. Bewaarplaats :
 — Gent, U.B./J. 649 : -III-1891 (I, n. 1), -X-1891 (I, n. 2).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -III-1891 (I, n. 1), -X-1891 (I, n. 2);
 C.F. : -III-1891 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Journal intermittent de l'université de Gand.”
 c. Motto : „Ad majorem dei Zwanzi gloriam.”
 d. Prijs : 10 ct. per nummer.
 e. Formaat : 46 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : onregelmatig.
 h. Adres : rue Savaen 57, G.
- III. a. Eerste nummer : -III-1891.
 Laatste voorhanden nummer : -X-1891 (I, n. 2).
 e. Drukker : A. Vandeweghe, rue Savaen 57, G.
- IV. Liberaal studentenblad.

535. — De Zwarte Leeuw. (1903)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./Spec. 4278 : -II-1903 (I, n. 1), -III-1903 (I, n. 2).
— Brussel, M.I.P./C.B. : -II-1903 (I, n. 1).
- II. a. Ondertitel : „Orgaan van het Verbond der Katholieke Studenten”.
c. Motto : „Vlamingen eischt uwe rechten!”
d. Prijs : 1 F. per jaar, 10 cent. per nummer.
e. Formaat : 36,5 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. Periodiciteit : maandelijks.
h. Adres : Korte Koestraat 3a, G.
- III. a. Eerste nummer : -II-1903.
Laatste voorhanden nummer : -III-1903 (I, n. 2). (1)
e. Drukker : „Plantijn”, Korte Koestraat 3a, G.
f. Hoofdredacteur : N. De Vreese.
g. Medewerkers : J. Baeyens en J. Peeters.
- IV. Vlaams katholiek studentenblad. (2)

536. — 't Zweepken. (1896-)

- I. Bewaarplaats :
— Gent, U.B./J.1484 : 29-VIII-1896 (n. 1), 23-I-1897 (n. 9), 20-III-1897 (n. 14), 23-V-1900 (n. 29), 27-V-1902 (n. 30).
— Brussel, M.I.P./C.B. : 29-VIII-1896 (n. 1), 23-I-1897 (n. 9), 27-III-1897 (n. 15), 30-IV-1898 (n. 20), 27-V-1902 (n. 30);
C.F. : 29-VIII-1896 (n. 1), 12-IX-1896 (n. 2).
— Antwerpen, S.B./F.V. : 10-IV-1897 (n. 17).

(1) Dit tweede nummer is een brochure van 19 × 12 cm, en 12 pp.

(2) Op -II-1903 (n. 1, p. 1) : „... Ons doel, geachte lezers, is de Katholieke Vlaamschgezinde jeugd te verdedigen tegen de laffe aanvallen van Franschgezinden en Godsdiensthaters; haar in den goeden weg op te leiden, haar een nuttig en zuiver vermaak te verschaffen...”.

- II. d. Prijs : gratis.
 e. Formaat : 31,5 × 21,5 cm., 2 kol., 4 pp. (1)
 f. Periodiciteit : onregelmatig.
 h. Adres : Oudburg 32, G.
- III. a. Eerste nummer : 29-VIII-1896.
 Laatste voorhanden nummer : 27-V-1902 (n. 30). (2)
 e. Drukker : „Het Volk”, Oudburg 32, G.
 h. Financiering : „’t Zweepken verschijnt met de bijdrage van den antisocialistischen strijdenning, door de werklieden ingezameld”.
- IV. Antisocialistisch christelijk democratisch strijdblad. (3)

537. — De Zwemmer — Le Nageur. (1906-)

I. Bewaarplaats :

- Gent, U.B./J. 1485 : -VI-1907 (II); J. 1309 : -IX-1906 (I, n. 1).
 — Brussel, M.I.P./C.B. : -VI-1907 (II).

- II. a. Ondertitel : „Officieel orgaan van de Gentsche Zwem- en Reddersmaatschappij — Organe officiel de la Société de Natation et de Sauvetage de Gand”.
- d. Prijs : 5 cent. per nummer.
 e. Formaat : 38 × 29,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. Periodiciteit : maandelijks (?).
 h. Adres : Winkelstraat 1, G.

(1) Tenzij op 23 en 27-III-1897 (n. 14 en 15), 43 × 36 cm., 3 kol., 4 pp., en op 27-V-1902 (n. 30), 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., respectievelijk uitgegeven ter gelegenheid van de verkiezingen voor de werkrechttersraad op 28-III-1897 en van de wetgevende verkiezingen op 25-V-1902.

(2) Nog vermeld in *Rép. gén. de la Presse belge*, 1904, p. 175.

(3) Op 29-VIII-1896 (n. 1, p. 1) :

„... wat aangaat de valsche profeten, de roode pharizeërs en wisselaars, en de schacheraars met het zweet en bloed van den armen werker, die zullen den ongenadigen prikkel van de zweep op hunne schaamteloze tronien tot bloedens toe gewaar worden; het Zweepken zal ze uit den tempel der vlaamsche harten drijven en dan... zal er nog vreugde zijn in het huishouden.

Dus ons programma luidt :

1° weg met de volksbedriegers!

2° weg met de spekulanten op het zweet en het bloed van den werkmán, ’t is gelijk onder welk kleed zij zich verduiken!”

III. a. Eerste nummer : -IX-1906.

Laatst voorhanden nummer : -VI-1907 (II).

e. Drukker :

— Fr. Vercauteren, Blekersdijk 8, G.;

— A. Vander Haeghen, Veldstraat 60, G., in -VI-1907.

IV. A-politiek sportblad.

F. LIJST DER KIESBLADEN

Deze lijst, zoals deze der tijdschriften opgevat als afbakening en aanvulling van de lijst der regelmatig verschijnende, of toch als zodanig bedoelde bladen, is slechts voorlopig.

De eerste kiesbladen verschijnen te Gent in 1847 (1). Op enkele uitzonderingen na werd vóór deze datum de kiespropaganda verzorgd door de grote bladen en door plakbrieven; van deze laatste is uiteraard weinig weer te vinden. Slechts vanaf 1903 beschikken we over regelmatig bijgehouden lijsten van de kiesbladen (2) die echter nog op geen volledigheid aanspraak kunnen maken.

Na de uitstekende bijdrage van R. Van Eenoo (3), in zijn werk over „De pers te Brugge”, moet niet meer gewezen worden op het uitzonderlijk belang der kiesbladen voor de studie van de publieke opinie in de hedendaagse geschiedenis.

De kiesbladen zijn in een chronologische volgorde gerangschikt. Benevens de drukker of verantwoordelijke uitgever en de strekking, werd zo mogelijk steeds een bewaarplaats aangeduid. Naar de repertoria werd slechts verwezen wanneer geen exemplaar voorhanden was.

-
- (1) Cfr. D. DESTANBERG : De Kiezingen te Gent sedert 1930, p. 90. Terloops weze opgemerkt dat de datering der verkiezingen in het wek van D. DESTANBERG niet altijd nauwkeurig is.
- (2) Opgesteld door A. BERREWAERTS, G. MERTENS en A. DE FONVENT, en uitgegeven in *Le Fureteur*, „Revue bibliographique et statistique de la Presse”, of in afleveringen bezorgd door het Brusselse „Musée International de la Presse”. De kiesbladen vóór 1860, die van belang zijn voor de geschiedenis der Vlaamse Beweging, werden opgenomen door M. DE VROEDE : Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging (1830-1860), pp. 143-206. Daarenboven bestaat er nog een summier lijst van kiesbladen in de „Vlaamsche Bibliographie” van F. DE POTTER, pp. 768-769.
- (3) *O.c.*, pp. 172-174.

1835 : Wetgevende verkiezingen van 9-VI en 31-VII-1835.

— „*Het Gendsch Kieken, ieder eens vriend*”.

I. 28-VII-1835 (G., U.B./G. 22756.15).

Drukk. : niet vermeld.

Str. : onafhankelijk, orangistisch (Kieckepeost).

1839 : Gemeentelijke verkiezingen van 28-X-1839.

— „*Hernieuwing van den Gemeenteraad*.”

 Saemenspraake tusschen twee Kiezers. Door eenen opregten stadsvriend aengeteek.”

— 1839 (1).

Drukk. : F. C. Backeljau, G.

Str. : Orangistisch.

1847 : Wetgevende verkiezingen van 8-VI-1847.

— „*Het Gezond Oordeel of de Kiezinglijst van den Schoolmeester*”.

— s.d. (G., U.B./G. 23138.16).

Drukk. : Vandermeulen, G.

Str. : Vlaams conservatief katholiek.

— „*Kiezers van het arrondissement Gent. — Electeurs de l'arrondissement de Gand*”.

— s.d. (2)

Drukk. : ?

Strekk. : Vlaams conservatief katholiek.

— „*Nieuw radikael kiesbedrog. — Nouvelle manœuvre électorale*”.

— s.d. (G., U.B./G. 23138.9).

Drukk. : P. Van Hifte, Drapstraet, 16, G.

Str. : (katholiek) conservatief.

— „*Priet-praet*” (3)

I. 13-VI-1847.

2. 29-VI-1847.

3. 11-VII-1847.

Drukk. : ?

(1) Cfr. F. VANDER HAEGHEN : „*Bibl. Gantoise*”, V, p. 312.

(2) Cfr. M. DE VROEDE : „*Bibl. Inl. tot de studie van de Vl. Beweging*”, p. 161.

(3) Cfr. M. DE VROEDE : *Bibliogr. Inl. tot de Studie van de Vl. Beweging*, p. 161.

Str. : Vlaams (katholiek) conservatief.

— *Een Vlaemsch Woord over de Protestatien tegen een Vlaemschen kandidaat.*

— . s.d. (1)

Drukk. : ?

Str. : kandidatuur van Prof. De Block op de conservatieve lijst.

— „*Een Vlaming. Oproep aen de Vlaemsche Kiezers*”.

— . s.d. (2)

Drukk. : J. & A. Snoeck, G.

Str. : kandidatuur van Prof. De Block op de conservatieve lijst.

1861 : Wetgevende verkiezingen van 11-VI-1861.

— *Cies van Ghendt.*

— . 9-VI-1861 (Gent, U.B./J. 1183; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : A. Vandeweghe, Korte Dagstege, 18, G.

Str. : Liberale Grondwettelijke Vereniging.

1863 : Wetgevende Verkiezingen van 9-VI-1863.

— *De Vervaldag — L'Échéance.*

— . s.d. (Gent, U.B./J. 1416).

Drukk. : S. Leliaert en Cie.

Str. : katholiek.

1864 : Wetgevende Verkiezingen van 23-VIII-1864.

— „*Jakob van Gent. Kiesblad voor het arrondissement Gent*”.

— . 1 tot 10-VIII-1864. (3)

Drukk. : F. Hage, G.

Str. : liberaal.

— *Ontbinding.* (4)

— . ?

Drukk. : ?

Str. : katholiek.

(1) Cfr. M. DE VROEDE : Bibliografische Inleiding tot de Studie van de Vlaamse beweging, p. 161.

(2) Cfr. F. VANDER HAEGHEN : Bibliogr. Gantoise, V, p. 47; M. DE VROEDE : Bibliogr. Inl. tot de Studie van de Vl. Bew., p. 161.

(3) Volgens A. WARZÉE, manuscr. (Br., M.I.P.).

(4) Cfr. : D. DESTANBERG : „De Kiezingen te Gent”, p. 198.

— *Pierlala.* (1)

— . ?

Drukk. : ?

Str. : katholiek.

— *De Vrede.*

1. 24-VII-1864 (Gent, U.B./J. 1452).

2. 5-VIII-1864 (Gent, U.B./J. 1452).

Drukk. : B. Gilliet, G.

Str. : liberaal.

— „*De Waerheid, voor Volk, Tael en Vaderland*”.

— 31-VII-1864 (Br., M.I.P./C.B., C.F.).

1. 7-VIII-1864 (Br., M.I.P./C.B.).

2. 10-VIII-1864 (Br., M.I.P./C.F.; Ant., S.B./F.V.).

Drukk. : S. Leliaert en C^o, Koningstraat, 19, G.

Str. : katholiek.

1870 : Wetgevende Verkiezingen van 14-VI-1870.

— *De Draak.*

— s.d. (G., U.B./J. 1196).

Drukk. : Aug. Vandeweghe, Korte Dagstege 22, G.

Str. : liberaal.

— *Kiesblad van Gent.*

1. 4-VI-1870 (G., U.B./J. 1261; Antw., S.B./F.V.).

2. 9-VI-1870 (Br., M.I.P./C.B.).

3. 11-VI-1870 (G., U.B./J. 1261).

4. 13-VI-1870 (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : P. Thunissen, Vrouwmattenstraat, G.

Str. : katholiek.

— „*Laatste Woord aan de onverschillige en nog twijfelende Kiezers*”.

— s.d. (G., U.B./J. 1281).

Drukk. : P. Thunissen, Vrouwmattenstraat, G.

Str. : katholiek.

— *Voor Dorp en Stad.*

(1) Cfr. : D. DESTANBERG : „De Kiezingen te Gent”, p. 198.

— s.d. (G., U.B./J. 1444; Br., M.I.P./C.B.).
Drukk. : Aug. Vandeweghe, Kortedagstege, 22, G.
Str. : liberaal.

Wetgevende Verkiezingen van 2-VIII-1870.

— „*De Burger van Gent. Kiesblad*”.

1. s.d. (G., U.B./J. 1164).

2. s.d. (G., U.B./J. 1164).

Drukk. : Aug. Vandeweghe, Korte Dagstege 22, G.
Str. : liberaal.

— *Kiesblad van Gent.*

1. 19-VII-1870 (G., U.B./J. 1262; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2.

3. 26-VII-1870 (Br., M.I.P./C.B.).

4. 28-VII-1870 (Br., M.I.P./C.B.).

5.

6. 1-VIII-1870 (G., U.B./J. 1262; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : P. Thunissen, Vrouwmatenstraat, G.

Str. : katholiek.

— *Redevoering van den heer De Baets.*

— 24-VII-1870.

Drukk. : J. en H. vander Schelden, Onderstraat 26, G.

Str. : katholiek.

— „*De Toekomst. Kiesblad voor vrije burgers*”.

1. s.d. (Gent, U.B./J. 1398; Br., M.I.P./C.F.).

2. 31-VII-1870 (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : J. en H. Vander Schelden, Onderstraat, 26, G.

Str. : katholieken.

1875 : Tussentijdse Kamerverkiezing van 23-XI-1875.

— *De Dulle Griete.*

— 21-XI-1875 (Gent, U.B./J. 1202; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. 22-XI-1875 (Gent, U.B./J. 1203).

Drukk. : Lod. de Vriese.

Str. : Liberaal.

— „*Kiesblad. Kiezing van 23 November*”.

1. s.d. (Gent, U.B./J. 1263; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Aug. Vandeweghe, Korte Dagsteeg, 22, G.

Str. : liberaal.

— *Roelandt*.

1. 16-XI-1875 (Gent, U.B./J. 1357; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. 18-XI-1875 (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : F. L. Dullé - Plus, Hoogpoort, 27, G.

Str. : liberaal.

1878 : Wetgevende Verkiezingen van 11-VI-1878.

— *Aan 't Volk van Gent*.

— s.d. (G., U.B./G. 19590.143).

Drukk. : E. Van der Meulen, Passage Vanderdonckt, 4, G.

Str. : liberaal.

— „*Den Bessem*. Wekelijksch Blad voor alle Klassen, Liberaal in hart en ziel”.

„Ik neem den bessem vast

Zet hem niet eer aan kant

Tenzij de laatste Paap

Loope uit ons Vaderland”.

1. -VI-1878 (G., U.B.) G. 19590.174; Br., M.I.P./C.B., V.H.).

2. 20-VI-1878 (G., U.B./G. 19590.175).

— ? 1878 (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : E. Van der Meulen, Passage Vanderdonckt 4, G.

Str. : liberaal.

— *De Dulle Griete*.

— 26-V-1877 (Gent, U.B./G. 19590.176; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Lod. De Vriese.

Str. : liberaal.

— *Keizer Karel*.

1. 7-VI-1878 (G., U.B./G. 19590.184; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.).

2. 9-VI-1878 (G., U.B./G. 19590.185; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : S. Leliaert & Co, G.

Str. : katholiek.

— *Ondergang en Verdrukking der Burgerij door de klerikale broodroovers*.

— 9-VI-1878 (G., U.B./G. 19590.182).

Drukk. : F. L. Dullé - Plus, Hoogpoort, 27, G.

Str. : liberaal.

— *Roelandt*.

1. 4-VI-1878 (G., U.B./J. 267; G. 19590.179; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.).
2. 7-VI-1878 (G., U.B./19590.180).
3. 9-VI-1878 (G., U.B./19590.181. Br., M.I.P./C.F.; Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : F. L. Dullé - Plus, Hoogpoort, 27, G.
Str. : liberaal.

Gemeentelijke Verkiezingen van 29-X-1878.

— *Maskers af*.

1. 20-X-1878 (G., U.B./J. 1535).
2. 27-X-1878 (G., U.B./J. 1535).

— *St. Amandsbergs Belangen*.

- 1.
- 2.
3. 28-X-1878. (Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : Lod. De Vriese.
Str. : liberaal.

1881 : Gemeentelijke Verkiezingen van 25-X-1881.

— *De Draak*.

1. 12-X-1881 (G., U.B./J. 1197; Br., M.I.P./C.F., C.B.).
2. 24-X-1881 (G., U.B./J.1197; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : S. De Moor, Korte Krevelstege, 58, G.
Str. : katholiek.

— *Dulle Griete*.

1. 16-X-1881 (G., U.B./J. 657; Br., M.I.P./C.F.; Antw., S.B./F.V.).
2. 20-X-1881 (G., U.B./J. 657).
3. 28-X-1881 (G., U.B./J. 657).

Drukk. : S. De Moor, Korte Krevelstege, 58, G.
Str. : katholiek.

— „*De Lastenbetaler*. — Orgaan der vrije kiezers van Ledeberg.”

1. 6-X-1881 (G., U.B./J. 1532).
2. 9-X-1881 (Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : C. Van de Veegaete.
Str. : (katholiek) onafhankelijke oppositielijst.

— *De Liberale Zweep*.

— s.d. (G., U.B./J. 1290).

Drukk. : F. Hage, Brusselsche Straat 8, G.

Str. : liberaal.

— *Roelandt*.

1. 2-X-1881 (G., U.B./J. 267; Br., M.I.P./C.F., C.B.).

2. s.d. (G., U.B./J. 267; Br., M.I.P./C.B.).

3. s.d. (G., U.B./J. 267).

4. s.d. (G., U.B./J. 267; Br., M.I.P./C.B.).

5. s.d. (G., U.B./J. 267).

6. s.d. (G., U.B./J. 267; Br., M.I.P./C.B.).

7. s.d. (G., U.B./J. 267; Br., M.I.P./C.B.).

8. s.d. (G., U.B./J. 267; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : E. Degerickx, Korte Meire, 39, G.

Str. : liberaal.

— *Waarheid en Recht*.

1. 24-X-1881. (G., U.B./J. 1543; Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : C. Van de Veegaete, G.

Str. : onafhankelijke (katholieke) oppositie van Ledeberg.

1882 : Wetgevende Verkiezingen van 13-VI-1882.

— „*Den Bessem*. Wekelijksch blad voor alle Klassen, Liberaal in hart en ziel!”

1. -VI-1882 (G., U.B./J. 1146; Br., M.I.P./C.B.).

2. -VI-1882 (Br., M.I.P./C.B.).

3. -VI-1882 (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : E. Van der Meulen, G.

Str. : liberaal.

— *De Draak*.

1. 28-V-1882 (G., U.B./J. 1198; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.).

2. 1-VI-1882 (Br., M.I.P./C.F.; Antw., S.B./F.V.).

3. 4-VI-1882 (Br., M.I.P./C.F.).

4. 7-VI-1882 (G., U.B./J. 1198).

5.

6. 12-VI-1882 (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Ser. Suys, Lange Beenhouwerstraat, 71, G.
Str. : katholiek.

— „*La Mite-Railleuse, s'abbattant sur les nouvelles Vestes —*
Un 13 heureux jour-(nal)''.”

— 13-VI-1882 (G., U.B./J. 621; Br., M.I.P./C.B., C.F.).
Drukk. : L. de Vriese, rue des Regnesses, G.
Str. : liberaal.

— *Roelandt*.

1. s.d. (G., U.B./J. 1360; Br., M.I.P./C.B.).

2. s.d. (G., U.B./J. 1360).

3.

4. s.d. (G., U.B./J. 1360; Antw., S.B./F.V.).

5.

6. s.d. (G., U.B./J. 1360).

7. s.d. (G., U.B./J. 1360).

Drukk. : E. Degerickx, Korte Meire, G.
Str. : liberaal.

1884 : Wetgevende Verkiezingen van 8-VII-1884.

— „*Boerken Buysse. Weekblad voor de verdediging der*
belangen van de Vlaamsche Graan- en Veekeekers''.”

„Voor God en Vaderland en Kerk,
maar ook voor Vrijheid, Rust en Werk”.

1. 6-VII-1884. (G., U.B./J. 1154; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : P. Cagny, Korte Meire, 43, G.

Str. : liberaal.

— „*De Dorpsklok. Blad voor Burger en Boer, voor Rust en*
Vrede, voor waar Geloof''.”

1. 3-VII-1884 (G., U.B./J. 665; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : P. Cagny, Korte Meire, 43, G.

Str. : liberaal.

— *Roelandt*.

1. s.d. (G., U.B./J. 1358; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. s.d. (G., U.B./J. 1358; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : F. L. Dullé - Plus, Hoogpoort, 27, G.

Str. : liberaal.

Gemeentelijke Verkiezingen van 19-X-1884.

— *De Bie*.

1. 24-VIII-1884 (G., U.B./J. 1149; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. -IX-1884 (G., U.B./J. 1149; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : W. Ghesels, Begijnhoflaan, 16, G.

Str. : liberaal.

1886 : Wetgevende Verkiezingen van 8-VI-1886.

— *Baes Kimpe*.

1. 10-IV-1886 (Br., M.I.P./C.F.; G., U.B./G. 5883; Antw., S.B./F.V.).

2. 17-IV-1886 (G., U.B./G. 5883; Antw., S.B./B. 25964).

3. 24-IV-1886 (G., U.B./G. 5883; Antw., S.B./B. 25964).

4. 1-V-1886 (G., U.B./G. 5883; Antw., S.B./B. 25964).

5. 8-V-1886 (G., U.B./G. 5883; Antw., S.B./B. 25964).

6. 15-V-1886 (G., U.B./G. 5883; Antw., S.B./B. 25964).

7. 22-V-1886 (G., U.B./G. 5883; Antw., S.B./B. 25964).

8. 29-V-1886 (G., U.B./G. 5883; Antw., S.B./B. 25964).

9. 5-VI-1886 (G., U.B./G. 5883; Antw., S.B./B. 25964);
(Br., M.I.P./C.B.).

10. 6-VI-1886 (G., U.B./5883; Antw., S.B./B. 25964).

Drukk. : P. Cagny, G.

Str. : liberaal.

— *De Bekwaamheidskiezer*.

— . ? (1)

Drukk. : L. De Vriese, G.

Str. : liberaal.

— *De Draak*.

— . ? (2)

Drukk. : Ser. Suys, G.

Str. : katholiek.

— *De Lanteern*.

1. 1-V-1886. (G., U.B./J. 1286; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2.

3.

4. 22-V-1886. (Br., M.I.P./C.F.).

(1) Cfr. F. DE POTTER, Vlaamsche Bibliographie, p. 756.

(2) Cfr. F. DE POTTER, Vlaamsche Bibliographie, p. 768.

5.
6. 5-VI-1886. (Br., M.I.P./C.B.).
7. 7-VI-1886. (G., U.B./J. 1286).

Drukk. : Van der Meersch, G.

Str. : katholiek.

— *De Tjakke*.

1. 25-IV-1886. (Br., M.I.P./C.B., C.F.; G., U.B./G. 5882; Antw., S.B./B. 25965).
2. 2-V-1886. (G., U.B./G. 5882; G., U.B./152.0.13; Antw., S.B./B.25965).
3. 9-V-1886. (G., U.B./152.0.13; Antw., S.B./B. 25965).
4. 16-V-1886. (Br., M.I.P./C.F.; G., U.B./G. 5882; G., U.B./152.0.13; Antw., S.B./B. 25965).
5. 23-V-1886. (G., U.B./G. 5882; G., U.B./152.0.13; Antw., S.B./B. 25965).
6. 30-V-1886. (Br., M.I.P./C.B.; G., U.B./G. 5882; G., U.B./152.0.13; Antw., S.B. 25965; Antw., S.B./F.V.).
7. 6-VI-1886. (G., U.B./G. 5882; G., U.B./152.0.13; Antw., S.B./F.V.; Antw., S.B./B. 25965).
8. 7-VI-1886. (G., U.B./G. 5882; G., U.B./152.0.13; Antw., S.B./B. 25965).

Drukk. : H. L. Stepman, Oudburg, 30 G.

Str. : katholiek.

— *De Vlaamsche Pachter*.

5. 5-VI-1886. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : P. Cagny, G.

Str. : liberaal.

1887 : Verkiezing van de Werkrechtersraad van 4-IX-1887.

— *De Storm*.

— s.d. (G., U.B./J. 1385; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : A. Van Iseghem, Noordkaai, 95, G.

Str. : katholieke antisocialisten.

Gemeentelijke Verkiezingen van 16-X-1887.

— „*Het Stadhuis*. Tolk der Gemeente-belangen”.

17. 6-X-1887. (G., U.B./J. 1380; Br., M.I.P./C.B.).

18. 10-X-1887. (Br., M.I.P./C.B., C.F.).

19. 13-X-1887. (Antw., S.B./F.V.).
Drukk. : K. De Guchtenaere, Chartreuzenstraat, G.
Str. : katholiek.

1890 : Wetgevende Verkiezingen van 10-VI-1890.

— „*L'Arme au Bras. Organe des Malcontents*”.

— 7-VI-1890. (Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : Ch. De Guchtenaere, rue des Distillateurs, 16, G.
Str. : Zich uitgevend als orgaan van afgescheurde liberalen
in oppositie tegen de Liberale Grondwettelijke Ver-
eniging, doch in werkelijkheid katholiek.

— „*De Lanteern. Vrije tolk van den Vlaamschen Kiezersbond
van Gent*”.

15. s.d. (Br., M.I.P./C.F.).

18. s.d. (G., U.B./J. 1286; Antw., S.B./F.V.).

21. s.d. (G., U.B./J. 1286).

Drukk. : K. De Guchtenaere, Stokerstraat, 16, G.

Str. : katholiek.

— *Roelandt.*

1. 19-IV-1890. (Br., M.I.P./C.F.).

20. 3-V-1890 (G., U.B./J. 267).

4. 17-V-1890 (G., U.B./J. 267).

7. 5-VI-1890. (G., U.B./J. 1361; Br., M.I.P./C.B.; Antw.,
S.B./F.V.).

8. 7-VI-1890. (G., U.B./J. 1361; Br., M.I.P./C.B., C.F.;
Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : Dullé, G.

Str. : liberaal.

— *De Tjakke.*

— 9-VI-1890 (G., U.B./J. 1397).

Drukk. : H. L. Stepman, G.

Str. : katholiek.

— *Het Vrije Woord.*

1. 23-V-1890. (G., U.B./J. 1463; M.I.P./C.B.).

2. 30-V-1890. (Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : W. Gesels, Begijnhofplaats, 16, G.

Str. : liberaal.

— *De Waarheid*.

1.

2. s.d. (Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : K. De Guchtenaere, Stokerstraat, 16, G.

Verkiezingen voor de Werk- en Nijverheidsraad van 21-IX-1890.

— *De Kiezing*.

1. 11-IX-1890. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : K. Verpoest, Donkerstraat, 17, G.

Str. : (kath.) Anti-socialistische Werkliedenpartij.

— *De Roepstem*.

1. 14-IX-1890. (G., U.B./J. 1364; Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : J. Foucaert, Oostakkerstraat, 198, G.

Str. : socialistisch.

Gemeentelijke Verkiezing van 12-X-1890.

— „*De Lanteern*. Vrije Tolk van de Vlaamschen Kiezersbond van Gent”.

22. s.d. (G., U.B./J. 1286).

23. s.d. (G., U.B./J. 1286; Br., M.I.P./C.B., C.F.; Antw., S.B./F.V.).

24. s.d. (G., U.B./J. 1286; Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : H. Rousseeuw-Arys, Savaenstraat, 23, G.

Str. : katholiek.

— „*Het Stadhuis*. Vrije Tolk der Gentsche Gemeente Kiezers”.

1. s.d. (G., U.B./J. 1381; Br., M.I.P./C.B., C.F.; Antw., S.B./F.V.).

2. s.d. (G., U.B./J. 1381).

Drukk. : H. Rousseeuw-Arys, Savaanstraat, 23, G.

Str. : katholiek.

— *De Vrije Ledebergenaar*.

1. 31-VIII-1890 (Br., M.I.P./C.F.).

2. 7-IX-1890. (Gent, U.B./J. 1542.)

.

.

8. 19-X-1890. (Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : J. Mourman, Langestraat, 37, Ledeberg.

Str. : Onafhankelijk (katholiek).

1892 : Provinciale Verkiezingen van 18-V-1892.

— *Algemeen Belang.*

1. 18-V-1892. (G., U.B./J. 1129).

Drukk. : W. Gesels, Begijnhofplaats 17, G.

Str. : liberaal.

— *De Burgerplicht.*

1. 17-V-1892. (G., U.B./J. 1165; Br., M.I.P./C.B., C.F.;
Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : C. Annoot - Braeckman, G.

Str. : liberaal.

— *De Stormklok.*

1. 18-V-1892 (G., U.B./J. 1387; Br., M.I.P./C.B., C.F.;
Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : F. Hardyns, Haspelstraat, 41, G.

Str. : socialistisch.

Socialistisch Referendum over het Algemeen Stemrecht op 12-VI-1892.

— „*De Volksstemming.* Bijzonder Propagandanummer voor het referendum van zondag 12 juni”.

1. 7-VI-1892. (G., U.B./J. 1434; Antw., S.B./F.V.).

2.

3. 9-VI-1892. (Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : Ferd. Hardyns, Haspelstraat, 20, G.

Wetgevende Verkiezingen van 14-VI-1892.

— *Algemeen Belang.*

1. 18-V-1892. (Br., M.I.P./C.B., C.F.; Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : W. Gesels, Begijnhofplaats, 17, G.

Str. : liberaal.

— *De Burgerij.*

1. 29-V-1892. (G., U.B./J. 1168; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.).

2. 5-VI-1892. (Br., M.I.P./C.F.).

3. 12-VI-1892. (G., U.B./J. 1168; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.).

4. 12-VI-1892. (Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : H. Rousseeuw — Arys, Savaenstraat, 24, G.

Str. : katholiek.

1893 : Verkiezing van de Werk- en Nijverheidsraad op 28-V-1893.

— *De Roepstem*.

1. 21-V-1893. (G., U.B./J. 1365; Br., M.I.P./C.B.).

2. 27-28-V-1893. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Em. Claeys, Metsersstraat 20, G.

Str. : socialistisch.

1894 : Wetgevende Verkiezingen van 14-X-1894.

— „*De Buitenmensch*, opgesteld voor Buitenlieden door Buitenmensen”.

„Weg met de Socialisten,
want socialisme betekent
het stelen van den eigendom
der boeren, de dood van de
vrijheid, de revolutie en de
ruïne van de landbouwer”.

1. ? -1894. (G., U.B./J. 1161; Br., M.I.P./C.B., C.F.;
Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : W. Gesels, St. Jansvest 16, G.

Str. : liberaal.

— *De Burgerij*.

— 12-X-1894. (G., U.B./J. 1169; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : H. Rousseeuw-Arys, Savaenstraat, 24, G.

Str. : katholieke „Vlaamsche Kiezersbond”.

— *De Goede Kiezer*, weekblad door werklieden voor werklieden en burgers uitgegeven”.

1. 7-X-1894. (G., U.B./J. 1240; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. 13-X-1894. (G., U.B./J. 1240; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Walter Gesels, St. Jansvest 16, G.

Str. : liberaal.

— *De Katholieke Vlag*. Blad voor de Buitenbelangen.

1. 26-VIII-1894. (G., U. B./J. 1260; Br., M.I.P./C.B., C.F.;
Antw., S.B./F.V.).

.

.

.

9. 14-X-1894. (Br., M.I.P./C.B.).

10. 28-X-1894. (G., U.B./J. 1260; Br., M.I.P./C.B.; Antw.,
S.B./F.V.).

Drukk. : A. Van Overbeke, Ketelvest, 16, G.

Str. : katholiek.

— *De Kiezing.*

1. 23-IX-1894. (G., U.B./J. 1264; Br., M.I.P./C.B., C.F.;
Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : Em. Claeys, Metsersstraat, 20, G.

Str. : socialistisch.

— *De Stormklok.*

4. 14-X-1894. (G., U.B./J. 1388; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Em. Claeys, Metsersstraat, G.

Str. : socialistisch.

— „*De Vrije Burger.* Orgaan ter verdediging der stoffelijke belangen van de vereenigde Eigenaars, Handelaars en Neringdoenden”.

1. 12-X-1894. (G., U.B./J. 1455; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : L. Van Melle, Ham, 11, G.

Str. : Onafhankelijke lijst der „Anti-Samenwerkers”.

— *De Vrije Kiezer.*

1. 23-IX-1894 (G., U.B./J. 1458; Br., M.I.P./C.B., C.F.;
Antw., S.B./F.V.).

2. 30-IX-1894 (G., U.B./J. 1458).

3. 7-X-1894 (G., U.B./J. 1458).

4. 14-X-1894 (G., U.B./J. 1458).

5. 21-X-1894 (G., U.B./J. 1458).

6. 28-X-1894 (G., U.B./J. 1458).

7. 4-XI-1894 (G., U.B./J. 1458).

Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 32, G.

Str. : katholiek.

Provinciale Verkiezingen van 28-X-1894.

— „*De Goede Kiezer.* Weekblad door werklieden voor werklieden en burgers uitgegeven”.

3. 20-X-1894. (Antw., S.B./F.V.).

4.

5. 2-XI-1894. (Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : Walter Gesels, St. Jansvest, 16, G.

Str. : liberaal.

— *De Provinciale Kiezing.*

1. 21-X-1894. (G., U.B./J. 1343).

2. 25-X-1894. (G., U.B./J. 1343; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.).
3. 28-X-1894. (Br., M.I.P./C.B., C.F.).
Drukk. : Em. Claeys, Metsersstraat, 20, P.
Str. : socialistisch.

1895 : Gemeentelijke Verkiezing van 17-XI-1895.

- „*De Blauwe Vlag*. Liberaal strijdblaadje van Ledeberg”.
— 16-XI-1895. (Br., K.B./F.M.).
Drukk. : D. Van den Bulcke, Ledeberg.
Str. : liberaal.
- *'t Gazetje van St-Amandsberg*.
— 10-XI-1895. (G., U.B./J. 1505).
Dr. : Wed. L. Muyshondt, St-Amandsberg.
Str. : katholiek.
- *De Gemeentekiezing te Gent*.
1. 10-XI-1895. (G., U.B./J. 1232; Br., M.I.P./C.B., C.F.).
Drukk. : Samenw. Drukkerij „Het Volk”, Oudburg, 32, G.
Str. : katholiek.
- *Roelandt*.
1. 7-XI-1895. (G., U.B./J. 1362).
2. 11-XI-1895. (G., U.B./J. 267; Br., M.I.P./C.B.).
3.
4. 16-XI-1895. (Br., M.I.P./C.F.).
Drukk. : A. De Brabandere, St. Jansvest, 16, G.
Str. : liberaal.
- *Stadswelzijn*.
1. 3-XI-1895 (G., U.B./J. 1382).
2. 10-XI-1895. (G., U.B./J. 1382; Br., M.I.P./C.B., C.F.).
3. 16-XI-1895. (G., U.B./J. 1382; Antw., S.B./F.V.).
Drukk. : H. Rousseeuw — Arys, Savaenstraat, 24, G.
Str. : katholiek.
- „*De Volksstem*. Orgaan voor het Welzijn van Allen”.
— 15-XI-1895. (G., U.B./J. 1432; Br., M.I.P./C.B.).
Drukk. : Em. Claeys, Van Eyckstraat, 6, G.
Str. : socialistisch.
- *De Vrije Kiezer van Ledeberg*.
1. 6-XI-1895 (G., U.B./J. 1539).

3. 12-XI-1895. (Br., M.I.P./C.B.).
Drukk. : Legros-Mertens, Ledeberg.
Str. : katholiek.

**1897 : Verkiezing van de Werkrechtvaard van 28-III-1897
en de Ballotering van 10-IV-1897.**

— *De Ballotering.*

1. 7-IV-1897. (G., U.B./J. 1142; Antw., S.B./F.V.; Br.,
M.I.P./C.B., C.F.).

2. 10-IV-1897. (G., U.B./J. 1142; Antw., S.B./F.V.; Br.,
M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : Ad. De Backer, Garenmarkt, 9, G.

Str. : socialistisch.

— *De Stormklok.*

1. -II-1897. (G., U.B./J. 1389; Br., M.I.P./C.B.; Antw.,
S.B./F.V.).

2. 28-II-1897. (Br. M.I.P./C.F.; Antw., S.B./F.V.).

3.

4.

5. 28-III-1897. (Br., M.I.P./C.B.).

6. 3-IV-1897. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : A. De Backer, Garenmarkt, 9, G.

Str. : socialistisch.

1898 : Wetgevende Verkiezingen van 22-V-1898.

— *De Burgerij.* Orgaan van den Vlaamschen Kiezersbond
van Gent.

1. 9-IV-1898. (G., U.B./J. 1170).

2.

3.

4. 14-V-1898. (Br., M.I.P./C.B.).

5. 18-V-1898. (Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : H. Stepman, Oudburg, 30, G.

Str. : katholiek.

— *Gazetje voor iedereen.*

1. 5-XII-1897. (G., U.B./J. 840; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

.

.

.

7. 22-V-1898. (G., U.B./J. 840).

Drukk. : A. Van Overbeke-Gyselbrecht, Ketelvest, 18, G.
Str. : katholiek.

— *De Landman*.

1. 8-V-1898. (G., U.B./J. 1284; Br., M.I.P./C.B.).

2. 15-V-1898. (Br., M.I.P./C.B.).

3. 19-V-1898. (G., U.B./J. 1284; Br., K.B./F.M.; M.I.P./C.B.)

Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 32, G.

Str. : katholiek.

— *Het Verbond*.

1. -IV-1898. (G., U.B./J. 1408; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. s.d. (G., U.B./J. 1408; Br., M.I.P./C.B.).

3. s.d. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Sam. „Volksdrukkerij”, Speldenstraat, 7, G.

Str. : socialistisch.

Provinciale Verkiezingen van 5-VI-1898.

— *De Provinciale Kiezing*.

— s.d. (G., U.B./J. 1344; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Sam. Maatsch. „Volksdrukkerij”, Speldenstraat, 7, G.

Str. : socialistisch.

— *De Vrije Kiezer van Ledeberg*.

1. 1-VI-1898. (G., U.B./J. 1540).

Drukk. : Legros-Mertens, Ledeberg.

Str. : katholiek.

1899 : Verkiezing van de Werk- en Nijverheidsraad van -IV-1899

— *De Kiezing*.

1. -III-1899. (G., U.B./J. 1267).

Drukk. : Sam. Volksdrukkerij, Speldenstraat 7, G.

Str. : socialistisch.

Gemeentelijke Verkiezing van 15-X-1899.

— *'t Gazetje van St-Amandsberg*.

1. 22-IX-1899. (G., U.B./J. 1506).

Drukk. : K. Snoeck, Schoolstraat 10, St-Amandsberg.

Str. : katholiek.

— „*De Gemeentekiezing*. Propagandablاد voor de gemeentekiezingen van 15 oktober 1899”.

1. s.d. (G., U.B./J. 1229; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. s.d. (G., U.B./J. 1229; Br., M.I.P./C.F.).

3. s.d. (G., U.B./J. 1229).

4. s.d. (G., U.B./J. 1229).

5. s.d. (Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : Ed. Stautemas, Karperstraat, 188, G.

Str. : socialistisch.

— *De Stormklok.*

1. -X-1899. (G., U.B./J. 1390).

Drukk. : Ed. Stautemas, Karperstraat, 188, G.

Str. : socialistisch.

— *De Verlossing van St-Amandsberg,*

.

.

.

8. s.d. (G., U.B./J. 1515).

.

.

11. s.d. (G., U.B./J. 1515).

Drukk. : A. De Brabandere, St-Jansvest, G.

Str. : liberaal.

— *De Vrije Kiezer.*

1. 4-X-1899. (G., U.B./J. 1459; Br., M.I.P./C.B.).

2. 8-X-1899 (G., U.B./J. 1459).

3. 12-X-1899. (G., U.B./J. 1459; Br., M.I.P./C.F.; Antw.,
S.B./F.V.).

Drukk. : L. Scheerder, Gouden Leeuwplaats, 6, G.

Str. : katholiek.

1900 : Verkiezingen voor de Werkrechtersraad van 11-III-1900.

— *De Buitenkiezer.*

— s.d. (G., U.B./J. 1159).

Drukk. : niet vermeld.

Str. : socialistisch.

Wetgevende Verkiezingen van 27-V-1900.

— „*De Burgerij*, orgaan van den Vlaamschen Kiezersbond
van Gent”.

1. 23-IV-1900. (G., U.B./J. 1171; Br., M.I.P./C.F.).

2.

3.

4. 19-V-1900. (G., U.B./J. 1171; Antw., S.B./F.V.).

5. 23-V-1900. (G., U.B./J. 1171; Br., M.I.P./C.B.).

6. 26-V-1900 (G., U.B./J. 1171).

7. 2-VI-1900 (G., U.B./J. 1171).

Drukk. : H. Stepman, Oudburg, G.

Str. : katholiek.

— *Gazetje van iedereen.*

1. 18-II-1900. (G., U.B./J. 840; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. 4-III-1900. (G., U.B./J. 840; Br., M.I.P./C.B.).

3. 8-IV-1900. (G., U.B./J. 840; Br., M.I.P./C.B.).

4. 6-V-1900. (G., U.B./J. 840).

5. 13-V-1900. (Antw., S.B./F.V.).

6. 24-V-1900. (Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : L. Scheerder, G.

Str. : katholiek.

— *De Goede Kiezer.*

1. s.d. (G., U.B./J. 1241; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. s.d. (G., U.B./J. 1241; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

3. s.d. (Antw., S.B./F.V.).

4. 23-V-1900. (G., U.B./J. 1241).

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, G.

Str. : liberaal.

— *De Klaroen.*

1. 25-III-1900. (G., U.B./J. 1268; Br., M.I.P./C.B.; Antw., S.B./F.V.).

2. 25-IV-1900. (G., U.B./J. 1268).

3. 13-V-1900. (Antw., S.B./F.V.).

4. 20-V-1900. (Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : L. Scheerder, G.

Str. : katholiek.

— *De Liberale Kiezer.*

1. s.d. (G., U.B./1288; Br., M.I.P./C.B., C.F.; Antw., S.B./F.V.).

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, G.

Str. : liberaal.

— *Het verbond der Stoffelijke Belangen.*

— s.d. (G., U.B./J. 1409; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : Wwe Elze & Zonen, Roode Torenstraat, 22, G.
Str. : Christen Democraten en Vrije burgersbond.

— *De Waarheid*.

1. s.d. (G., U.B./J. 1467).

2. s.d. (M.I.P./C.B.).

3. s.d. (G., U.B./J. 1467).

Drukk. : Ed. Stautemas, St. Jacobsnieuwstraat, 45, G.

Str. : socialistisch.

— *Werkers*.

— s.d. (G., U.B./J. 1472; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : E. Stautemas, St. Jacobsnieuwstraat, G.

Str. : socialistisch.

1903 : Verkiezingen voor den Werkrechtvaardersraad van 22-III-1903.

— „*De Eendracht*, aller werklieden van stad en buiten”.

1.

2. ?-III-1903. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Ed. Stautemas, St. Jacobsnieuwstraat, 45, G.

Str. : socialistisch.

— „*Gerechtigheid*, strijdorgaan der Socialistische Werklieden-Partij van Gent”.

Motto : Armen, werkers en rechtvaardigen moeten elkander helpen.

1. -II-1903. (G., U.B./J. 1237).

2. -III-1903. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Ed. Stautemas, St. Jacobsnieuwstraat, 45, G.

Str. : socialistisch.

— „*De Vlaamsche Werkman*, Kiesblad voor Stad en Buiten”.

1. s.d. (G., U.B./J. 1423; Br., M.I.P./C.B.).

2. s.d. (G., U.B./J. 1423).

Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 34², G.

Str. : katholiek.

Gemeentekiezing van 18-X-1903.

— *'t Gazetje van St-Amandsberg*.

3. 10-X-1903. (G., U.B./J. 1507).

Drukk. : Ch. Snoeck-Cools, St-Amandsberg.

Str. : katholiek.

- *Het Gemeentebelang van St. Amandsberg*.
 5. -X-1903. (G., U.B./J. 1508).
 Drukk. : V. Van Dooselaere, G.
 Str. : liberaal-socialistisch kartel.
- *De Gemeentekiezing*.
 1. 14-X-1903. (G., U.B./J. 1230; Br., M.I.P./C.B., C.F.).
 Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, G.
 Str. : katholiek.
- *Gemeenteverkiezingen van 18 oktober 1903*.
 —. s.d. (G., U.B./J.1496; Br., M.I.P./C.B.).
 Drukk. : J. Duvivier, St.-Jansvest, 16, G.
 Str. : liberaal.
- „*Het Kartel*. Orgaan van het drievoudig Verbond van Ledeberg”.
 5. -X-1903. (1)
 Drukk. : L. Bury, Kazernestraat, 33, Ledeberg.
 Str. :
- „*De Kiezing van 25 October*”.
 1. 21-X-1903. (G., U.B./J. 1266; Br., M.I.P./C.B.).
 Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 34², G.
 Str. : katholiek.
- *Het Monsterverbond te Gent*.
 — s.d. (G., U.B./J.1305).
 Drukk. : Het Volk, Oudburg 34², G.
 Str. : katholiek.
- *Naar den Triomf*.
 1. -X-1903. (G., U.B./J. 1306; Br., M.I.P./C.B.).
 2. -X-1903. (G., U.B./J. 1306; Br., M.I.P./C.B.).
 Drukk. : Volksdrukkerij, Hoogpoort, 29, G.
 Str. : socialistisch.
- *Op, naar 't Stadhuis!*
 1. -VIII-1903. (G., U.B./J. 1325; Br., M.I.P./C.B.).
 2. -IX-1903. (G., U.B./J. 1325; Br., M.I.P./C.F.).
 3. -X-1903. (G., U.B./J.1325; Br., M.I.P./C.B., C.F.).
 4. -X-1903. (G., U.B./J.1325).
 Drukk. : Volksdrukkerij, Hoogpoort, 29, G.
 Str. : socialistisch.

(1) Cfr. : *La Presse Universelle*, VIII (1904), p. 79; *Le Fureteur*, I (1904), p. 5; *Bulletin de l'Union de la Presse périodique belge*, IV (1904), p. 53.

— *De Vlaamsche Werkman*.

— 15-X-1903. (1)

Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 34², G.

Str. : Katholiek.

— *De Vrije Kiezer van Ledeberg*.

1. 26-IX-1903. (G., U.B./J. 1541).

4. 14-X-1903. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : A. Legros-Mertens, Ledeberg.

Str. : katholiek.

— *De Vrije Werkman*.

— 22-X-1903. (G., U.B./J. 1462; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 34², G.

Str. : katholiek.

1904 : Wetgevende Verkiezingen van 29-V-1904.

— *Aan de Kiezers*.

— -V-1904. (2)

Drukk. : C. Moeyaert, Spiegelrei, 26, Brugge.

Str. : Daensistisch.

— „*De Burgerij*, orgaan van de Vlaamsche Kiezersbond van Gent.”

1. 29-IV-1904. (G., U.B./J. 1173).

2. 8-V-1904. (G., U.B./J. 1173; Br., M.I.P./C.B.).

3. 14-V-1904. (G., U.B./J. 1173).

4. 21-V-1904. (G., U.B./J. 1173).

5. 27-V-1904. (G., U.B./J. 1173; Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : H. Stepman, Lange Violettenstraat, 23, G.

Str. : katholiek.

— *Gazetje voor iedereen*.

1. 24-I-1904. (G., U.B./J. 840).

3. 7-II-1904. (Br., M.I.P./C.B.).

.

7. 6-III-1904. (G., U.B./J. 840).

.

19. 25-IV-1904. (Br., M.I.P./C.B.).

(1) Cfr. : *Le Fureteur*, I (1904), p. 9; *Bulletin de l'Union de la Presse périodique belge*, IV (1904), p. 70.

(2) Cfr. : *Le Fureteur*, I (1904), p. 22; *Bulletin de l'Union de la Presse périodique belge*, IV (1904), p. 137.

Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 34², G.

Str. : katholiek.

— *De Koornbloem*.

1. 1-V-1904. (G., U.B./J. 1276; Br., M.I.P./C.F., C.B.).

— 22-V-1904. (G., U.B./J. 1276).

Drukk. : Ad. Hoste, Galgenbergstraat, 23, G.

Str. : liberaal.

— „*De Landbouwer*. Strijdblad voor Werkman en Landbouwer”.

1. 17-I-1904. (Br., M.I.P./C.B.).

4. 3-IV-1904. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort, 29, G.

Str. : socialistisch.

Ballotering voor de Provincieraad op 12-VI-1904.

— „*De Nering*. Orgaan van de onafhankelijke Burgerij”.

1.

2. 10-VI-1904. (G., U.B./J. 1313).

Drukk. : H. L. Stepman, Oudburg 32, G.

Str. : katholiek.

1906 : Verkiezingen van de Werkrechtersraad op 11-III-1906.

— *De Werkrechter*.

1. -I-1906. (Br., M.I.P./C.B.).

2.

3.

4. 11-III-1906. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort, 29, G.

Str. : socialistisch.

— *De Werkrechtersraad*.

1. 26-XI-1905. (G., U.B./J. 1474; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 34², G.

Str. : katholiek.

1907 : Gemeentelijke Verkiezing van 20-X-1907.

— *Aan de Kiezers van 't Rabot*.

1. -X-1907. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 34², G.

Str. : katholiek.

— „Aan onze Stadsgenooten. De Drogredenen van M. Anseele. Liberale Kring (Wijk Rabot).”

1. -X-1907. (Br., M.I.P./C.B.).

Uitg. : B. Delamotte, Molenaarsstraat, 24, G.

Str. : liberaal.

— „De Blauwe Vlag. Propagandablاد der Liberale Partij van Ledeberg”.

1.

2. 13-X-1907. (1)

Drukk. : D. Van den Bulcke - Van Coppenolle, Brusselschen Steenweg, 6 en 34, Ledeberg.

Str. : liberaal.

— *Een ernstig woord tot alle oprechte Gentenaars.*

— . s.d. [1907]. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : C. Annoot-Braeckman.

Str. : Vlaamsgezinde Liberale Democraten.

— *De Gemeentekiezing.*

— . 16-X-1907. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 34², G.

Str. : katholiek.

— „Het Kartel. Propagandablاد van het Democratisch Drievoudig Verbond van Ledeberg”.

1. -VII-1907. (G., U.B./J. 1533).

5. -X-1907. (G., U.B./J. 1533).

7. 11-X-1907. (2)

Drukk. : P. De Visch, Moriaanstraat, 109, Ledeberg.

Str. : ?

— *De Katholieke Werkman.* (3)

1. 6-X-1907. (G., U.B./J. 1510).

2. 13-X-1907.

3. 20-X-1907.

4. 27-X-1907.

5. 24-XI-1907.

(1) Cfr. : G. MERTENS et A. DE FONVENT : „Relevé..... Élections communales du 20 octobre 1907”, p. 13.

(2) Cfr. : G. MERTENS et A. DE FONVENT : „Relevé..... Élections communales du 20 octobre, 1907”, p. 13.

(3) Cfr. : G. MERTENS et A. DE FONVENT : „Relevé..... Élections communales du 20-X-1907”, p. 15.

Drukk. : Ch. Snoeck-Cools, Antwerpsche Steenweg, 99,
St. Amandsberg.

Str. : katholiek.

— *De Kleine Burgerij*.

3. 21-IX-1907. (G., U.B./J. 1272).

Drukk. : H. Stepman, G.

Str. : katholiek.

— *Liberale verdraagzaamheid*.

— s.d. (G., U.B./J. 1289).

Drukk. : J. Pauwels, Garenmarkt 17, G.

Str. : katholiek.

— *Naar den Triomf*.

1. 15-X-1907. (G., U.B./J. 1307; Br., M.I.P.C.B.; G., V.).

2. 16-X-1907. (G., V.).

3. 17-X-1907. (G., U.B./J. 1307; Br., M.I.P./C.B.; G., V.).

4. 18-X-1907. (G., U.B./J. 1307; Br., M.I.P./C.B.; G., V.).

Drukk. : Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort, G.

Str. : socialistisch.

— *Roeland*.

1. ?-?-1907. (G., U.B./J. 1363).

2. 27-IX-1907. (Br., M.I.P./C.B., C.F.).

3. 3-X-1907. (Br., M.I.P./C.B.).

4. 6-X-1907. (1)

5.

6.

7. 17-X-1907. (G., U.B./J. 1363; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : J. Duvivier, St. Jansvest, G.

Str. : liberaal.

— *De Volkswil*.

1. -X-1907. (G., V., G., U.B./J. 1441).

2. 8/10-X-1907. (G., U.B./J. 1441; Br., M.I.P.C.B.; G., V.).

3. 11-X-1907. (G., U.B./J. 1441; Br., M.I.P./C.B.; G., V.).

Drukk. : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort, 29. G.

Str. : socialistisch.

— *Voor ons Recht*.

1. 13-X-1907. (G., U.B./J. 1516).

(1) Cfr. : G. MERTENS et A. DE FONVENT : „Relevé..... Élections communales du 20-X-1907”, p. 10.

Drukk. : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort 29, G.
Str. : socialistisch.

— *De Vrije Kiezer van Ledeberg.*

3. 11-X-1907. (1)

Drukk. : Stevens-Myncke, Kerkstraat, 118, Ledeberg.
Str. : ?

1908 : Wetgevende Verkiezingen van 24-V-1908.

— „*De Boerenvriend. Volksgezind blad*”.

1. 4-V-1908. (G., U.B./J. 1153; Br., M.I.P./C.B.).

2. 11-V-1908. (1)

3. 17/20-V-1908. (G., U.B./J. 1153; Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : J. Duvivier, Nieuwenboschstraat, G.

Str. : liberaal.

— *Er op los!*

1. 25-IV-1908. (Br., M.I.P./C.B.; G., V.).

2. 30-IV-1908. (Br., M.I.P./C.F.; G., V.).

3. 21-IV-1908. (Br., M.I.P./C.B.; G., V.).

4. 16-V-1908. (G., V.; G., U.B./J. 1211).

5. 21-V-1908. (G., V.; G., U.B./J. 1211).

Drukk. : Sam. „Volksdrukkerij”, G.

Str. : socialistisch.

— „*De Kleine Burgerij. Orgaan van de Vlaamsche Kiezersbond van Gent*”.

4. 16-V-1908. (G., U.B./J. 1272; Br., M.I.P./C.B.).

5. 21-V-1908. (G., U.B./J. 1272; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : H. Stepman, G.

Str. : katholiek.

— *Het Laatste Woord.*

— s.d. (G., U.B./J. 1280).

Drukk. : Volksdrukkerij, Hoogpoort 29, G.

Str. : socialistisch.

— „*De Landbouwer. Strijdblad voor Landbouwer en Werkman*”.

1. -XII-1907. (G., V.).

(1) Cfr. : G. MERTENS et A. DE FONVENT : „Relevé..... Élections communales du 20 octobre, 1907”, p. 13.

(2) Cfr. : G. MERTENS et A. DE FONVENT : „Relevé..... Élections législatives et provinciales des 24 mai et 14 juin, 1908”, p. 4.

2. -I-1908. (G., V.).
3. -III-1908. (G., V.).
4. 26-IV-1908. (G., V.).
5. 3-V-1908. (G., V.).
6. 10-V-1908. (Br., M.I.P./C.B.; G., V.).
7. 17-V-1908. (G., V.).
8. 7-VI-1908. (G., V.).

Drukk. : — A. De Backer, Ottergemsche stwg, 159, G.
 — Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort, 29, G., vanaf
 nr. 4.

Str. : socialistisch.

— *De Pacificatie van Gent.*

1. 27-IV-1908. (G., U.B./1328; Br., M.I.P./C.B.).
2. 3-V-1908. (Br., M.I.P./C.B., C.F.).
3. 8-V-1908. (I)
4. s.d. (I)
5. s.d. (G., U.B./J.1328).

Drukk. : J. Duvivier, Nieuwen Boschstraat, G.
 Str. : liberaal.

— *De Voorwacht.*

1. 29-XII-1907. (Br., M.I.P./C.B.).
2. 12-I-1908. (Br., M.I.P./C.B.).

.

.

.

11. 10-V-1908. (Br., M.I.P./C.B.).
12. 17-V-1908. (Br., M.I.P./C.F.).
13. 22-V-1908. (G., U.B./J.1448).

Drukk. : „Het Volk”, Oudburg, 34², G.
 Str. : katholiek.

1910 : Wetgevende Verkiezingen van 22-V-1910.

— *Het anti-gouvernementeel Kartel.* — *Le cartel anti-gouvernemental.*

1. 29-III-1910. (Br., M.I.P./C.B.; C.F.).

(1) Cfr. : G. MERTENS et A. DE FONVENT : „Relevé..... Élections législatives et provinciales des 24 mai et 14 juin 1908”, p. 5.

Drukk. : Impr. Société Anonyme de la Presse Libérale
Gantoise, 3, rue du Nouveau Bois, Gand.

Str. : liberaal-socialistisch kartel.

— *De kiezing van 1910.*

— s.d. (G., U.B./J. 1265).

Drukk. : Soc. an. de la Presse Libérale Gantoise, Gér. Ch. De
Raeve, rue de Belle-Vue 57², G.

Str. : liberaal.

— *Voor Recht en Vrijheid.* — *Pour le Droit et la Liberté.*

— s.d. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Soc. An. Presse Libérale Gantoise, rue du Nouveau
Bois, 3, G.

Str. : liberaal.

1911 : Gemeentelijke Verkiezing van 15-X-1911.

— „*De Gemeentekiezing.* Katholiek propagandablad, kosteloos
verspreid.”

1. 17-IX-1911. (Br., M.I.P./C.B.).

2. 1-X-1911. (G., U.B./J. 1231; Br., M.I.P./C.B.).

3. 8-X-1911. (1)

Drukk. : „*Het Volk*”, Oudburg, G.

Str. : katholiek.

— *De Godsklop.*

— 4-X-1911. (G., U.B./J. 1534).

Drukk. : Sam. Maatsch. „*De Volksstem*”, Ledeberg.

Str. : socialistisch.

— *Het moet veranderen!* (2)

1.

2. 8-X-1911.

Drukk. : „*Volksdrukkerij*”, Hoogpoort, 29, G.

Str. : socialistisch.

— „*Onze Strijd.* Kiesblad der Radikaal-Socialisten”.

1. 27-IX-1911. (G., U.B./J. 1324; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. 3-X-1911. (G., U.B./J. 1324).

3. 10-X-1911. (G., U.B./J. 1324).

(1) Cfr. : G. MERTENS et A. DE FONVENT : „Relevé..... élections communales du 15 octobre 1911” Bruxelles, 1911, p. 4.

(2) Cfr. : G. MERTENS et A. DE FONVENT : „Relevé..... élections communales du 15 octobre 1911”, p. 9.

Drukk : Samenw. Maatsch. „Het Licht”, G.

Str. : Voor de socialistische kandidaten van het socialistisch-liberaal kartel.

— *De Pacificatie van Gent.*

1. 17-IX-1911. (G., U.B./J. 1329; Br., M.I.P./C.B.).

2. 24-IX-1911. (G., U.B./J. 1329; Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : Ch. De Raeve, Belle-Vuestraat, 57, G.

Str. : Voor de liberale kandidaten van het liberaal-socialistisch kartel.

— *De Plicht.*

1. 21-IX-1911. (G., U.B./J. 1336; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. 1-X-1911. (1)

Drukk. : niet vermeld.

(A. Sevens, Steurstraat, 7, G. Verantw. uitgever).

Str. : Vlaamsgezind, antiliberaal; persoonlijke kandidatuur van Alfons Sevens.

— *Wie? Wat?*

— s.d. (Br., M.I.P./C.F.).

Drukk. : Ch. Snoeck-Cools, St. Amandsberg.

Str. : katholiek.

1912 : Verkiezing van de Werkrechtersraad op 14-IV-1912.

— *Burgersverbond.*

— 12-IV-1912. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : J. Muyshondt, G.

Str. : katholieke middenstanders.

— *De Stormklok.*

2. -III-1912. (G., U.B./J. 1391; Br., M.I.P./C.B.).

3. -IV-1912. (Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : Sam. Maatsch. : „Het Licht”, G.

Str. : Socialistisch.

— *De Triomfklok.*

1. -IV-1912. (G., U.B./J. 1400; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. -IV-1912. (Br., M.I.P./C.B., C.F.).

3. -IV-1912. (G., U.B./J. 1400; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : „Het Volk”, G.

Str. : katholieke antisocialisten.

(1) Cfr. : G. MERTENS et A. DE FONVENT : „Relevé..... élections communales du 15 octobre 1911, Bruxelles, 1911, p. 4.

Wetgevende Verkiezingen van 2-VI-1912.

— „*De aanstaande algemeene Kiezingen.*

Wat zij beduiden, wat de liberalen willen”.

1. s.d. (Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Gebr. Meere, Ham, 47, G.

Str. : liberaal.

— *Burgersverbond.*

— 2-VI-1912. (Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : Muyshondt, G.

Str. : katholiek.

— „*De Landbouwer.* Strijdblad voor Landbouwer en Werkman”.

13. 26-V-1912. (Br., M.I.P./C.B., C.F.).

Drukk. : Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort, 29, G.

Str. : socialistisch.

— *Stemt Rood!*

— 1-VI-1912. (G., U.B./J. 1384; Br., M.I.P./C.B.).

Drukk. : Sam. Maatsch. „Het Licht”.

Str. : Socialistisch.

— *De Stormklok.*

— 31-V-1912. (Br., M.I.P./C.B., V.H.).

Drukk. : Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort, 29, G.

Str. : socialistisch.

— *Verbond van Christen Democraten, Vrije Burgers en Vlaamschgezinden.*

1. -V-1912. (G., U.B./J. 1410; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

— s.d. (G., U.B./J. 1410).

Drukk. : C. Moeyaert, Coupurerei, 9, 10, 18, Brugge.

Str. : Christen Democraten en Vrije Burgersbond.

— „*De Verlossing.* Volksgezind orgaan van het arrondissement Gent-Eecloo”.

— 4-II-1912. (G., U.B./J.490; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

1. 11-II-1912. (G., U.B./J.490; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

2. 28-II-1912. (G., U.B./J. 490).

3. 25-III-1912. (G., U.B./J. 490; Br., M.I.P./C.B., C.F.).

4. 20-IV-1912. (G., U.B./J. 490).

Drukk. : Ch. De Raeve, Bellevuestraat, 57, G.

Str. : liberaal.

- *De Vlaamsche Blok.*
- s.d. (G., U.B./J. 1418).
- Dr. : V. Van Dooselaere, G.
- Str. : Christen Democraten en Vrije Burgersbond.

Provinciale Verkiezingen van 9-VI-1912.

- *De Provinciale Kiezing.*
- s.d. (Br., M.I.P./C.B.).
- Drukk. : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort, 29, G.
- Str. : socialistisch.
- *De Provinciale Kiezing in 't Kanton Ledeberg.*
- s.d. (Br., M.I.P./C.F.).
- Drukk. : Sam. Maatsch. „De Volksstem”, Ledeberg.
- Str. : socialistisch.
- *De Provinciale Kiezing van het Kanton Ledeberg.*
- s.d. (Br., M.I.P./C.F.).
- Drukk. : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort, 29, G.
- Str. : socialistisch.

1914 : Wetgevende Verkiezingen van 24-V-1914.

- „*Het Blad der Katholieke Vlaamsche Kiesvereniging voor Gent-Eekloo*”.
- I. ?-V-1914. (Br., M.I.P./C.B.).
- Drukk. : V. Delille, Maldegem.
- Str. : „Katholieke Vlaamsche Kiesvereniging” tegen de „Katholieke Associatie”.
- *De Buitenkiezer.*
- I. -V-1914. (G., U.B./J. 1160; Br., M.I.P./C.B.).
- Drukk. : Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort, 2, G.
- Str. : socialistisch.
- *De Daad.*
- -V-1914. (G., U.B./J. 1191; Br., M.I.P./C.B., V.H.).
- Drukk. : P. Saelens, Van Akenstraat, 8, G.
- Str. : persoonlijk kiesblad van A. Sevens op de lijst van de Christen Volkspartij.
- *Naar den Triomf.*
- s.d. (G., U.B./J. 1308).
- Drukk. : Pol Saelens, Van Akenstraat, G.
- Str. : Christen Volkspartij.

- *Ons Blad*.
 —. -V-1914. (G., U.B./J. 1321; Br., M.I.P./C.B.).
 Drukk. : K. Goethals, Bessemstraat, 13, G.
 Str. : katholiek.
- *De Volkskreet*.
 —. -V-1914. (G., U.B./J. 1428).
 Drukk. : Sam. Volksdrukkerij, Hoogpoort 29, G.
 Str. : socialistisch.
- *De Volkswacht*.
 1. s.d. (G., U.B./J. 1438; Br., M.I.P./C.B.).
 2. s.d. (G., U.B./J. 1438).
 Drukk. : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort, 29, G.
 Str. : socialistisch.
- *De Volkswil*.
 1. -III-[1914]. (G., U.B./J. 1443; Br., M.I.P./C.B.).
 Drukk. : Sam. „Volksdrukkerij”, Hoogpoort, 29, G.
 Str. : socialistisch.
- *Wit of Zwart*.
 —. s.d. (Br., M.I.P./C.B.).
 Drukk. : E. Grootaert, Herfststraat, 17, G.
 Str. : katholiek.

G. — LIJST DER TIJDSCHRIFTEN

Deze lijst beoogt geen volledigheid doch is bedoeld als aanvulling van de lijst der bladen. Zoals reeds werd aangetoond, wordt de grens tussen beide soorten periodiek verschijnende publicaties bepaald door het actualiteitskarakter van hun inhoud. De wijze waarop die, vaak relatieve, norm werd toegepast, kan aan de hand van deze lijst gecontroleerd worden.

Almanakken en jaarboeken werden buiten beschouwing gelaten.

De tijdschriften werden alfabetisch gerangschikt om dezelfde redenen, die vroeger werden aangegeven naar aanleiding van de kranten.

Voor elk tijdschrift werd, buiten de titel (eventueel in 't kort toegelicht), de aanduiding van minstens de eerste drukker, alsook de bewaarplaats opgenomen.

1855- . — „*Académie d'Horticulture de Gand. Journal mensuel des travaux de l'Académie, etc.*”

Drukk. : F. et E. Gyselinck, rue des Peignes, G.
Gent, U.B./P. 9825 : 1858.

1860-1861. — „*L'Aiguillon. Beaux-Arts, Littérature, Théâtre*”.

Drukk. : A. Collignon, rue des Juifs, 2 bis, G.
Gent, U.B./G. 2370 : 1860, 1861.
Brussel, M.I.P./C.F. : 1861.

1851- . — *Allemands Gerief*. (Godsdienstig en kultureel tijdschrift, uitgegeven door respectievelijk het St.-Vincentius-Genootschap en het Genootschap van den H. Carolus Borromaeus).

Drukk. : — I. Tytgat, Koningstraet 19, G.;
— J. Boffyn, Pensestraet 9, G. (vanaf 1852);
— Wwe J. Poelman, Hoogpoort 19, G. (vanaf 1861).
Gent, U.B./Spec. 5049 : 1851, 1864, 1873, 1875, 1884, 1910.
Brussel, K.B./III. 49325. A.
Antwerpen, S.B./B. 140529.

1889-1914. — *Annalen van het Uitboetingswerk tot Verlossing der Verlatene Zielen des Vagevuurs.*

Drukk. : — H. Vander Schelden, Onderstraat 26, G.;

— H. Stepman, G.

Gent, U.B./118. G. 8 : 1889-1893.

Brussel, K.B./IV. 21889. A.

1817-1831. — *Annales Academiae Gandavensis.*

Drukk. : — J. N. Houdin, rue Catalogne, G.;

— P. F. de Goesin-Verhaeghe, rue Hautport, 37, G.
(vanaf 1820).

Gent, U.B./A. 35576 : 1817-1829.

Antwerpen, S.B./A. 278.

1817-1830. — „*Annales Beligues des Sciences, Arts et Littérature*”.

Drukk. : — P. F. de Goesin-Verhaeghe, rue Hautport, G.;

— J. N. Houdin, rue Catalogne et courte des Chevaliers,
G. (vanaf 1818).

Gent, U.B./Hi 9569; G. 8838.

Brussel, K.B./V.H. 23219 : 1817-1824.

Antwerpen, S.B./B. 12741.

1907- . — *Annales de la Fédération archéologique et historique de Belgique.*

Drukk. : — A. Vander Haeghen, rue des Champs 60, G.;

— A. Siffer.

Gent, U.B./134. D. 1.

1805-1814. — „*Annales de littérature médicale étrangère, redigées par J. F. Kluyskens, Professeur de Chirurgie à l'école de médecine et chirurgien en chef de l'hôpital civil de Gand.*”

Drukk. : P. F. de Goesin-Verhaeghe, rue Hauteporte 229, G.

Gent, U.B./Mé. 751.

Brussel, K.B./III. 33505. A.

1889-1892. — *Annales de l'œuvre expiatoire pour la Délivrance des Ames délaissées du Purgatoire.*

Drukk. : H. Vander Schelden, Onderstraat 26, G.

Gent, U.B./118. G. 7.

1886-1900. — „*Annales de la Société des Brasseurs pour l'Enseignement professionnel (Gand) paraissant trimestriellement.*”

Drukk. : V. Van Dooselaere, Boulevard Heirnisse, G.

Brussel, K.B./B. 5370 : 1896-1900.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1896-1897, 1903-1905.

(Voortgezet door : *Fermentatio*).

1837-1909. — *Annales de la Société de Médecine de Gand.*

Drukk. : — F. & E. Gyselinck, rue des Peignes 32, G.;

— E. Vander Haeghen, rue des Champs 60, G.

Antwerpen, S.B./J. 9010.

(In 1910 samengesmolten met het *Bulletin de la Société de Médecine de Gand*, tot *Annales et Bulletin...*).

1845-1849. — „*Annales de la Société royale d'Agriculture et de Botanique de Gand. Journal d'horticulture et des sciences accessoires, rédigé par Charles Morren*”.

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, G.

Gent, U.B./G. 16069; H.N. 276.

Brussel, K.B./L. 548 : 1847-1849.

1844-1877. — *Annales de la Société royale des beaux-arts et de littérature de Gand.*

Drukk. : L. De Busscher, G.

Gent, U.B./G. 4390; G. 5959; G. 14948; A. 29078.

Brussel, K.B./III, 10456. A.

Antwerpen, S.B./A. 8849.

1874- . — „*L'arboriculteur. Moniteur et mémorial des conférences, traitant de tout ce qui a rapport à l'horticulture et principalement de l'arboriculture fruitière*”.

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, Ad. Hoste, succr.

Gent, U.B./119. E. 2 : 1874-1879.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1883; C.F. : 1884.

Brussel, K.B./II. 79573 : 1884-1885.

1903-1913. — „*Archives internationales de Chirurgie, publiées par le Dr. Ch. Willems*”.

Drukk. : E. Vander Haeghen, rue des Champs 60, G.

Gent, U.B./P. 1896.
Brussel, K.B./VI. 7637. A.

1850- . — „*L'Argus. Journal des divertissemens publics et des Théâtres*”.

Drukk. : D. Verhulst, G.
Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1850.

1908- . — „*Asselsch Blad, voor Ouders en Kind*”. (Hygiëne, familiale raadgevingen).

Drukk. : Plantyn, Korte Koestraat 5, G.
Gent, U.B./J. 1140 : 1909, 1910, 1912.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1908-1909, 1912; C.F. : 1910, 1912.
Antwerpen, S.B./F.V. : 1911.

1892- . — „*L'Aube. Arts — musique — littérature*”.

Drukk. : A. Vandeweghe, rue Savaen 57, G.
Gent, U.B./J. 1141 : 1892.
Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1892.

1886-1899. — „*Het Belfort. Tijdschrift toegewijd aan Letteren, Wetenschap en Kunst*”.

Drukk. : Leliaert, Siffer et Co, G.
Gent, U.B./P. 1173; A. 39866; Ta. 1733.
Brussel, K.B./II. 76411.
Antwerpen, S.B/B. 19849.
(In 1900 samengesmolten met *Dietsche warande*.)

1882- . — „*La Belgique administrative. Journal des administrations communales et de leurs employés*”.

Drukk. : I. Vanderpoorten, rue aux Fleurs 38, G.
Gent, U.B./P. 9826 : 1882.

1909- . — „*Belgique-Athenée. Revue mensuel. Fédération des élèves des athenées de Belgique*”.

Drukk. : A. Vandeweghe, rue de Courtrai 26 et 100a, G.
Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1909.

1897-1909. — „*Belgische Athenaea*, afdeling Gent — *Belgique athenée*, section de Gand”.

Drukk. : A. Vandeweghe, rue Basse des Champs 61, G.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1905.

1861- . — „*La Belgique Littéraire*, journal paraissant tous les dix jours”.

Drukk. : Gebr. De Busscher, rue Savaen 42, G.
Gent, U.B./Hi. 9799; G. 2412.
Brussel, K.B./II. 11936.

1894-1914. — „*La Belgique Médicale*. Revue scientifique et pratique paraissant tous les jeudis”.

Drukk. : Ad. Hoste, rue des Champs 47, G.
Gent, U.B./L.B.G. : 1895-1897.
Brussel, K.B./III. 99.557. B.
(Vervolg van *La Flandre Médicale*.)

1837-1846. — „*Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde en de Geschiedenis des Vaderlands*, uitgegeven op last der Maetschappy tot bevordering der Nederduitsche Tael- en Letterkunde, door J.-F. Willems”.

Drukk. : F. en E. Gyselynck, G.
Gent, U.B./G. 6618; Hi. 386; Ta. 82.
Brussel, K.B./II. 88379.
Antwerpen, S.B./B. 650.

1868- . — „*De Bode van het Heilig Hart van Jezus*. Maandelijksch Tijdschrift van het apostelschap des gebeds”.

Drukk. : J. & H. Vander Schelden, Onderstraat 26, G.
Gent, U.B./G. 1815 : 1869, 1870.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1870, 1883, 1886; C.F. : 1871.

1900-1912. — „*Het Boek — Le Livre*. Maanschrift uitgegeven door het syndicaat der Boeknyverheden van Oost-Vlaanderen. — Revue mensuelle publiée par le syndicat des Industries du livre de la Flandre Orientale”.

Drukk. : — Ad. Hoste, G.;
— Adriaensens, G.;
— H. Stepman, Oudburg, G.

Gent, U.B./P. 1426.

Brussel, K.B./II. 99728.

1892- . — „*Brouilles d'arts. Revue bi-mensuelle*”.

Drukk. : — L. Van Melle, rue du Jambon 11, G.;

— B. De Keukelaere, G. (vanaf 1894).

Gent, U.B./P. 4595 : 1892-1893.

Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1892.

1890- . — „*Bulletin de l'Association belge des vinaigriers, paraissant le 15 de chaque mois*”.

Drukk. : Imhoff, Faubourg du Sas, G.

Gent, U.B./P. 9827 : 1892.

Brussel, K.B./III. 47.185. A. : 1900-1905.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1892; C.F. : 1895.

1899-1914. — *Bulletin de l'Association flamande pour la vulgarisation de la langue française.*

Drukk. : G. De Keukelaere, G.

Gent, U.B./P. 1857; G. 15619.

Brussel, K.B./761. R.

Antwerpen, S.B./A. 116536.

1909- . — *Bulletin de l'Association générale des Élèves et anciens Élèves de l'École spéciale de Commerce de Gand.*

Drukk. : I. Vander Poorten, rue de la Cuiller 18, G.

Gent, U.B./121. L. 8 : 1909.

Brussel, K.B./III. 99424. A. : 1909-1911.

1867- . — „*Bulletin du Cercle professoral pour le Progrès de l'Arboriculture en Belgique. — Tijdschrift van den Leeraarskring tot volmaaktere Boomteeltkunde in België.*”

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, G.

Gent, U.B./P. 9834 : 1867, 1868.

1868- . — *Bulletin communal de la Ville de Gand.*

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, G.

Gent, U.B./G. 14546; P. 2605.

Brussel, K.B./O. 145.

1900- . — *Bulletin de l'Institut Rachez. — Gand.*

Drukk. : F. Meyer-Van Loo, G.

Gent, U.B./P. 653 : 1900.

1909- . — *Bulletin de l'Institut Saint-Amand.*

Drukk. : — G. De Keukelaere, G.;

— F. Vercauteren, digue des Blanchisseurs, 16, G.

Gent, U.B./125. K. 9 : 1909-1912.

1889- . — *Le Bulletin des Ligues agricoles unies.*

Drukk. : Frères Vandermeulen, rue digue de Brabant 22, G.

Brussel, M.I.P./C.F. : 1892/1893.

1835-1909. — *Bulletin de la Société de Médecine de Gand.*

Drukk. : — F. & E. Gyselynck, rue des Peignes 32, G.;

— E. Vander Haeghen, rue des Champs 60, G.

Gent, U.B./P. 1969.

Brussel, K.B./2352. R.

Antwerpen, S.B./J. 9010.

(In 1910 samengesmolten met de „Annales de la Société de Médecine de Gand”, tot „Annales et Bulletin...”.

1873-1914. — *Bulletin de la Société de Médecine mentale de Belgique.*

Drukk. : E. Vander Haeghen, G.

Gent, U.B./P. 742¹;

Brussel, K.B./27bis, R.

1913- . — *Bulletijn der Centraal-Kliniek van Gent.*

Drukk. : J. Reyniers, Slijpstraat 86, G.

Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1913.

1894-1939. — *Bulletijn van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring van Gent. — Bulletin de la Société d'histoire et d'archéologie de Gand.*

Gent, U.B./45. F. 1.
Brussel, K.B./1392. R.
Antwerpen, S.B./A. 21828.
(Vanaf 1897 : *Bull. der Mij van Geschiedenis en Oudheidkunde...*)

1836-1839. — „*Bydragen der Gazette van Gend voor Letteren, Kunsten en Wetenschappen*, uitgegeven door de Maetschappy van Vlaemsche letteroefening, onder kenspreuk : De Tael is gantsch het Volk”.

Drukk. : J. Vanderhaeghen.
Gent, U.B./B.L. 1974 (12); G. 21912 (1); G. 5195; Ta. 1062; H. 624.
Brussel, K.B./III. 19804. A.
Antwerpen, S.B./B. 23675.

1847- . — „*Chronique contemporaine et rétrospective. Organe de la littérature néerlandaise (flamande et hollandaise), histoire, etc.*”

Drukk. : niet vermeld.
Gent, U.B./Hi. 2782; G. 10061 (83); Ta. 1126.
Brussel, K.B./III. 198. 17. A.
Antwerpen, S.B./B. 9251.
(Voortgezet in 1847-1848 door „*La Flandre libérale. Revue politique*”.)

1913- . — „*La Clinique Maternelle. Annales de la Maternité, Ste Anne-Marie, paraissant quatre fois l’an*”.

Drukk. : J. Reyniers, rue des Remouleurs 86, G.
Brussel, K.B./B. 600.

1892- . — „*La Comédie. Organe de la Comédie Française en Belgique*”.

Drukk. : A. Dullé, rue longue de la Monnaie 58, G.
Gent, U.B./J. 652.
Brussel, M.I.P./C.B., C.F.

1825-1826. — „*Correspondance mathématique et physique, publiée par MM. Garnier, Professeur de Mathématiques et d’Astronomie à l’Université de Gand, et Quetelet, Professeur de Mathématiques...*”.

Drukk. : H. Vandekerckhove, rue Courte-des-Chevaliers 10, G.
Gent, U.B./Ma. 721.
Brussel, K.B./III. 199.79.
(1827-1839 uitgegeven te Brussel).

1904- . — *Le Courrier des examens.*

Drukk. : J. De Vreese, rue de Gontrode, 11, Ledeberg.
Gent, U.B./J. 1188 : 1904.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1904.

1887-1899. — „*Dietsche Warande. Tijdschrift voor Kunst en Zedegeschiedenis*”.

Drukk. : Leliaert, Siffer en C₅, G.
Gent, U.B./P. 1173.
(1855-1886 te Amsterdam uitgegeven; in 1900 versmolten met *Het Belfort*).

1900- . — *Dietsche Warande en Belfort.*

Drukk. : A. Siffer, G.
Gent, U.B./P. 1173.
Brussel, K.B./O. 27.
(Samensmelting van *Dietsche Warande* en *Het Belfort*).

1899- . — *Dominicus' Bode.*

Drukk. : A. Siffer, St. Baafsplein, G.
Gent, U.B./P. 1423 : 1899-1905.

1892-1893. — „*Dö Pük Bevänetik. Revue pour la propagation de la langue commerciale universelle. Tijdschrift.....*”.

Drukk. : Buyck, G.;
— B. De Keukelaere, rue longue du Verger 31, G.
Gent, U.B./Spec. 5002 : 1892, 1893.
Antwerpen, S.B./F.V. : 1893.
(In 1894 vervangen door : „*La Revue Polyglotte. Organe du Cercle Polyglotte de Gand*”).

1892- . — „*Le Drapeau. Revue littéraire et artistique. Mensuel des Jeunes Catholiques.*”

Drukk. : A. Siffer, G.
Gent, U.B./J. 1199 : 1892-1893.

1913-1915. — „*L'Ecole moderne. Revue internationale d'éducation*”.

Drukk. : I. Vanderpoorten, G.

Brussel, K.B./III. 83. 177. A.

Antwerpen, S.B./D. 27900.

(Voortzetting van *Zuid en Noord*, 1910-1913).

1846-1874. — „*De Eendragt, veertiendaegsch tijdschrift voor Letteren, Kunsten en Wetenschappen*”.

Drukk. : — Gebr. Michiels, Onderbergen, G.;

— E. Degerickx, G.

Gent, U.B./Ta. 1408; A. 49551; G. 27511(10) : 1846-1858.

Brussel, K.B./II. 88. 495. C. 2.

(Voortgezet, na de dood van F. Rens, door H. Keurvels).

1910- . — „*L'Échangiste Universel. Revue trimestrielle des collectionneurs de Cartes postales illustrées*”.

Drukk. : Snoeck-Ducajau & fils, G.

Gent, U.B./P. 474¹ : 1910, 1911.

1913- . — „*L'Esperanto, Monata bulteno de la Genta Esperanto-Grupo. — Bulletin mensuel du Groupe Espérantiste Gantois. — Maandelijksch tijdschrift van den Gentschen Esperantisten groep*”.

Drukk. : M. Schruyns, rue de Gand, 84, Mont-St.-Amand lez Gand.

Gent, U.B./P. 9832 : 1913.

Brussel, M.I.P./V.H. : 1913. C.B. : 1913.

1891- . — „*Essais publiés par le Cercle Littéraire Français. Revue mensuelle*”.

Drukk. : L. De Busscher, rue Savaen 32, G.

Gent, U.B./P. 1997. 1; G. 7814.

Brussel, K.B./II. 79917.

Brussel, M.I.P./C.B., C.F.

(Voortgezet door : *Le Réveil* in 1896).

1899- . — „*L'Essor Philatélique. Journal mensuel organe officiel de la société des philatélistes de la Haye*”.

Uitg. : E. Questiaux, Gendbrugge.

Gent, U.B./Spec. 5013 : 1899, 1900, 1903.

Brussel, K.B./III. 99. 636. B. : 1900-1905.

1905- . — „*L'Étoile Philatélique Belge. Revue Internationale et Mensuelle des Collectionneurs de Timbres et Cartes Illustrées*”.

Drukk. : Vr. Vanden Hoeck, Onderbergen 16, G.

Gent, U.B./Spec. 5006 : 1905.

Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1905.

1792- . — „*Extrait uyt de Processen-Verbaele* gehouden in Vergaderinge van de Gedeputeerde der provisionele Representanten van Vlaenderen, sedert 13 tot 22 December 1792”.

Drukk. : E. t' Servrancx, G.

Gent, U.B./126. H. 10.

1806-1813. — „*Feuilleton officiel* des actes de la préfecture du département de l'Escaut”.

Drukk. : J.-N. Houdin, rue Catalogne, G.

Gent, U.B./Ju. 3384.

Brussel, K.B./II. 89.290. A. 17 : 1809.

1888-1909. — „*La Flandre Judiciaire, Législation — Doctrine — Jurisprudence*”.

Drukk. : Ad. Hoste, Marché aux Grains, G.

Gent, U.B./98 K. I.

Brussel, K.B./III. 99.467. A.

Antwerpen, S.B./E. 55133.

1847-1848. — „*La Flandre libérale. Revue politique, littéraire et scientifique*”.

Drukk. : — F. L. Dullé-Plus, G.

— Ad. Hoste, G.

Gent, U.B./Ta. 674; G. 21987; Hi. 9467 (1).

Brussel, K.B./III. 19809. A.

(Voortzetting van *Chronique contemporaine et rétrospective*, 1847).

1894-1901. — „*La Flandre Médicale. Revue scientifique et pratique*”.

Drukk. : Ad. Hoste, rue des Champs 47, G.

Gent, U.B./P. 734. 6.

Brussel, K.B./II. 99.557. A.

(Sinds 1901 voortgezet door *La Belgique médicale*).

1896- . — „*La Flandre Philatélique*. Organe mensuel de Timbrologie.”

Drukk. : F. & R. Buyck frs, rue St-Georges 45, G.
Gent, U.B./J. 1522 : 1896.

1900- . — *Flandria's Novellen — Bibliotheek*.

Drukk. : Geirnaert-Vandesteene, G.
Gent, U.B./P. 404 : 1900.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1900, 1901.

1908- . — „*Gand Athénée*, Organe officiel de la Section Gantoise de la F.E.A.B. — *Gent Atheneum*, Officieel blad der Afdeeling Gent der L.A.B.”

Drukk. : Aug. Vandeweghe, rue de Courtrai 109^a, G.
Gent, U.B./J. 1223 : 1908.
Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1908.

1893-1894. — „*Gand-Échange*. Moniteur de la bourse des journaux”.

Drukk. : B. De Keukelaere, ru longue du Verger 31, G.
Gent, U.B./G. 13447.

1911-1913. — „*Gand-Exposition*, organe officiel de l'exposition universelle et internationale de Gand en 1913”.

Drukk. : I. Vanderpoorten, rue de la Cuiller 18, G.
Gent, U.B./120. C. 15, 127, A. 6, 190. A. 123.
Brussel, K.B./III. 38.618. C.

1910-1914. — „*Gand XXe siècle*. Revue mensuelle illustrée”.

Drukk. : Ad. Hoste, rue des Champs 47, G.
Brussel, K.B./III. 99.654. C.

1902- . — *La Gazette artistique*.

Drukk. : I. Vanderpoorten, rue de la Cuiller 18, G.
Gent, U.B./P. 1753. 3 : 1902; J. 653 : 1902, 1903.
Brussel, K.B./B. 1062 : 1902, 1903.

1892- . — „*La Gazette Internationale*. Organe mensuel de l'Association pour le progrès de l'Hygiène”.

Drukk. : V. Van Doosselaere, G.

Gent, U.B./J. 1227 : 1892.
Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1892.

1905- . — „*Gazette littéraire*. La vie et les livres. Letterkundig blad”.

Drukk. : Van Goethem, rue des Foulons 1, G.
Gent, U.B./P. 205. 2.

1868- . — „*Gemeentebled* der stad Gent”.

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, G.
Gent, U.B./48. A. 1.

1910-1914. — „*Gent XXe eeuw*. Geïllustreerd mandelijksch tijdschrift”.

Drukk. : Van Doosselaere, Heirnislaan 17, G.
Gent, U.B.
Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1910.
Antwerpen, S.B./F.V. : 1912.

1913- . — „*Gento-Esperanto*, Monata Propaganda Bulteno de la Esperanto-Grupo de Gent”.

Drukk. : Paul Teurrekens, Kerkplein 5, Gentbrugge.
Gent, U.B./J. 1233 : 1914.
Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1914.

1895-1902. — „*Gentsch Museum*. Wekelijksch tijdschrift. Geschiedenis, oudheidkunde, beeldende kunsten, letterkunde, toonkunde, tooneel, zeden en gewoonten, onder hoofdredactie van Hendrik Keurvels”.

Drukk. : A. De Brabandere, St-Jansvest 15, G.
Gent, U.B./G. 16337, G. 14910.
Brussel, K.B./II. 73977 : 1895-1896.
Antwerpen, S.B./B. 12989 : 1895-1896.

1842- . — „*Grootmoederken*, archieven voor Nederduitsche sagen, sprookjes, volksliederen, volksfeesten en volksgebruiken, kinderspelen en kinderliederen, enz., uit gegeven door J. W. Wolf”.

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, G.

Bewaarplaats :

Brussel, K.B./III. 95.279. A.

Antwerpen, S.B./C. 18817.

(In 1843 voortgezet door „*Wodana. Museum voor Nederduitsche oudheidskunde...*”).

1894-1923. — *Handelingen der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent. — Annales de la Société d'histoire et d'archéologie de Gand.*

Gent, U.B./45. F. 2; 153. C. 25.

Brussel, K.B./1392. R.

1896- . — „*De Heilige Familie. Maandblad voor het Christene Huisgezin*”.

Drukk. : J. B. D. Hemelsoet, St. Jansstraat 22, G.

Gent, U.B./P. 9828 : 1896, 1897, 1899, 1901.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1896.

1906-1907. — „*L'Humanité Nouvelle. Revue internationale scientifique et littéraire*”.

Drukk. : Imprim. de l'Humanité nouvelle, boulevard Lousbergs 79, G.

Brussel, K.B./II. 88.417. A.

1854-1896. — *L'Illustration horticole.*

Drukk. : — F. & E. Gyselynck, G.;

— E. Vanderhaeghen, G.

Gent, U.B./128. B. 25 : 1880-1883, 1867.

Brussel, K.B./II. 91659.

1850- . — „*Le Jardin Fleuriste. Journal général des progrès et des intérêts horticoles et botaniques*”.

Drukk. : F. & E. Gyselynck, rue des Peignes 30, G.

Brussel, K.B./II. 96939 : 1851-1854.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1852; C.F. : 1850.

1848-1858. — „*Journal d'agriculture pratique, d'économie rurale et d'éducation des animaux domestiques du royaume de Belgique, publié sous la direction de Mr. Charles Morren...*”.

Drukk. : Ch. Annoot-Braeckman, G.
Gent, U.B./P. 2187.
Brussel, K.B./II. 2675.
(Voortgezet door *La Feuille du cultivateur*).

1894-1914. — „*Journal Belge d'Homoeopathie*. Organe des dispensaires homoeopathiques du pays et du Cercle homoeopathique des Flandres”.

Drukk. : A. Vandeweghe, rue Basse des Champs 61, G.
Gent, U.B./P. 1684. 1.
Brussel, K.B./III. 91.274. A.

1819- . — „*Journal général de Médecine de Belgique*, par une Société de Médecins et d'Hommes de Lettres”.

Drukk. : Vve Stéven & Fils, Marché aux Grains, G.
Gent, U.B./Mé 574 : 1819.

1873- . — „*Journal d'Horticulture pratique*, publié par la jeunesse horticole”.

Drukk. : C. 't Felt-de Jonge, rue Haute 12, G.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1873.

1910- . — „*Juneco*. Duonmonata Revueto. (Petit journal espérantiste, bi-mensuel).”

Drukk. : J. Cnudde, G.
Gent, U.B./Spec. 4277.
Brussel, M.I.P./C.B.
(Vanaf 15-II-1910 voortgezet door *Genta Juneco*).

1886-1914. — „*Jurisprudence commerciale des Flandres*, publiée sous la direction de E. De Nobele, A. Dietens”.

Drukk. : Ad. Hoste, rue des Champs 49, G.
Gent, U.B./P. 5519 : 1886-1900.
Brussel, K.B./B. 166.

1913- . — „*H. Kerstgalm*. Maandblad voor volksontwikkeling”.

Drukk. : H. D'Havé, Priesterstraat 10, G.
Gent, U.B./Spec. 5019 : 1913.
Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1913.

1902- . — „*Het Kunstblad. Muziek, Beeldende Kunst, Tooneel*”.
Drukk. : Plantijn, Korte Koestraat 3a, G.
Gent, U.B./J. 234 : 1902.
(Voortzetting van *Het Tooneel*, 1899-1902).

1897- . — *Kunst en Kennis*.
Drukk. : B. De Keukelaere, G.
Gent, U.B./G. 12453.

1903-1906. — „*Kunst en Kennis. Maatschappij van Oudleerlingen
en leerlingen der Koninklijke Academie van Beeldende
Kunsten in Gent*”.
Drukk. : Snoeck-Ducaju & zoon, G.
Gent, U.B./P. 1874.
Antwerpen, S.B./H. 97479.

1840-1845. — *Kunst- en Letterblad*.
Drukk. : L. Hebbelynck, Spanjaerdskaasteel 48, G.
Gent, U.B./G. 11549, Ta. 1460.
Brussel, K.B./II. 88457.
Antwerpen, S.B./B. 654.
(1844-1845, te Antwerpen uitgegeven).

1902-1905. — *Kunst en Leven. — L'Art et la Vie*.
Drukk. : Ad. Hoste, G.
Gent, U.B./P. 5794.
Brussel, K.B./II. 89574 : 1902-1903.
Antwerpen, S.B./H. 411. 68.

1882- . — „*De Lagere School. Weekblad over onderwijs en
Opvoeding*”.
Drukk. : — A. De Keukelaere, Brabantdam 84, G.;
— L. De Busscher, Savaenstraat 32, G.
Gent, U.B./149. G. 12 : 1883, 1884, 1887.
Brussel, K.B./II. 80373 : 1882-1887.

1890-1896. — „*Land en Volk. Geïllustreerd tijdschrift voor de
Jeugd*”.
Drukk. : C. Annoot-Braeckman, Ad. Hoste, opv., Veldstraat 49, G.

Gent, U.B./P. 5793.
Brussel, K.B./II. 73600.
Antwerpen, S.B./B. 109293.

1857-1861. — „*De Leeskamer*. Halfmaendelyksch Tydschrift voor alle standen”.

Drukk. : C. Vyt, Nederscheldestraat 24, G.
Gent, U.B./136. A. 3.

1856-1859. — „*Leesmuseum*. Tydschrift voor Letteren, Wetenschappen en Kunsten, onder 't bestuer van J. F. J. Heremans, professor aen 't Koninklyk Atheneum te Gent, P. De Baets, advokaet, Edw. Campens, veeartsenykundige”.

Drukk. : I. S. Van Doosselaere, Kleine Botermarkt, 4, G.
Gent, U.B./H. 386, G. 9378.
Antwerpen, S.B./B. 69107.

1907- . — *La Ligue contra la Pollution des eaux fluviales*.

Dr. : A. Vander Haeghen, Veldstraat 60, G.
Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1907.

1901-1912. — „*Le Livre*. Revue mensuelle publiée par le Syndicat des Industries du livre de la Flandre Orientale”.

Drukk. : — Ad. Hoste, G.;
— E. Adriaensens, G.;
— H. Stepman, G.
Brussel, K.B./III, 99.728. B.

1893- . — „*La Lorgnette*. Théâtre. Beaux-Arts. Sport et Littérature”.

Drukk. : — L. De Busscher, rue Savaen 32, G.;
— I. Vanderpoorten, rue de la Cuiller 18, G.;
— De Keukelaere, rue longue du Verger 31, G.;
— V. Roegiers-Vanschoorisse, rue courte de la Croix 1, G.
Gent, U.B./J. 10 : 1893-1901, 1906.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1906, 1908.

1896- . — „Maandblad van het Kruidkundig Genootschap *Dodonaea*.”

Drukk. : F. & R. Buyck, Steendam 45, G.
Gent, U.B./Spec. 5040.

1879- . — *Maandschrift voor de leden van het Genootschap van den H. Vincentius a Paulo.*

Drukk. : S. Leliaert, A. Siffer et Co, Hoogpoort 52, G.
Gent, U.B./P. 1710 : 1895, 1896, 1900.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1879.
Antwerpen, S.B./F.V. : 1897.

1884- . — *Le Magasin littéraire et scientifique.*

Drukk. : S. Leliaert, A. Siffer et Co, rue Haut Port 52, G.
Gent, U.B./Cl. 1932 : 1885-1898.
Brussel, K.B./II. 82752 : 1884-1898.

1881- . — „*Mathésis*. Recueil mathématique à l'usage des établissements d'instruction moyenne”.

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, A. Hoste, succ., G.
Brussel, K.B./B. 158.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1881-1882.

1823-1830. — „*Messenger des Sciences et des Arts*. Recueil publié par la Société des Beaux-Arts, et des Lettres, et par celle d'Agriculture et de Botanique de Gand.

Drukk. : P. F. de Goesin-Verhaeghe, rue Hautport, N° 37.
Gent, U.B./A. 32639, 108. A. 1.
Brussel, K.B./V.H. 23.220. A.
Antwerpen, S.B./B. 9014.
(Voortgezet door de *Messenger des Sciences et des Arts de la Belgique*,... 1833-1838).

1833-1838. — „*Messenger des Sciences et des Arts de la Belgique*, ou Nouvelles Archives historiques, littéraires et scientifiques”.

Drukk. : — D. J. Vanderhaeghen (1833-1834), D. Duvier (1835).
— L. Hebbelynck (1836-1838).
Gent, U.B./A. 32639, 108. A. 1.

Brussel, K.B./II. 88.378, A.

Antwerpen, S.B./B. 644.

(Voortgezet door de *Messenger des sciences historiques de Belgique*, 1839-1894).

1839-1894. — *Messenger des Sciences historiques de Belgique*.

Drukk. : L. Hebbelynck, G.

Gent, U.B./A. 32639, 108. A. 1.

Brussel, K.B./II. 88.378, A.

Antwerpen, S.B./B. 644.

(Voortzetting van de *Messenger des Sciences et des Arts de la Belgique*, 1833-1838).

1913- . — „*Moedersblad*. Maandelijksch Tijdschrift toegevoegd aan Kinderverzorgdheid, uitgegeven door het algemeen Vroedvrouwenverbond van België”.

Drukk. : De Vriese, Thouroutsche Steenweg 167, Oostende.

Gent, U.B./P. 9830 : 1913.

Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1913.

1894- . — „*Le Monde philatélique*. Revue internationale du marchand et du collectionneur de timbres-poste, paraissant à Gand le 1° de chaque mois”.

Drukk. : V. Roegiers, Place de la Calandre 12, G.

Brussel : M.I.P./C.B., C.F. : 1894.

1897- . — „*Le Moniteur Philatélique*. Revue Internationale Mensuelle de Timbrologie”.

Drukk. : E. Adriaensens, succ. de Michiels frères, Marché aux Grains 45, G.

Gent, U.B./P. 900 : 1897, 1898.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1897, 1898; C.F. : 1897.

1882- . — *Le Moniteur des Timbrophiles*.

Drukk. : I. Vanderpoorten, rue aux Vaches 17, G.

Brussel, M.I.P./C.B., C.F. : 1882.

1881-1914. — „*Musica sacra*. Revue de Chant d'église et de musique religieuse; bulletin de la société de Saint-Grégoire, établie en Belgique”.

Drukk. : C. Poelman, G.
Gent, U.B./P. 2601 : 1881-1885, 1888.
Brussel, K.B./1251. AR.

1910- . — „*Musica Sacra*. Tijdschrift voor Kerkzang en kerke-
lijke muziek in Vlaamsch België; orgaan der Alge-
meene Vereeniging van St. Gregorius in België”.

Drukk. : A. Huyshauwer — L. Scheerder, Hoogpoort 31, G.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1911.

1883-1886. — „*Natura*. Maandschrift voor Natuurwetenschappen,
uitgegeven door het Natuurwetenschappelijk Genoot-
schap van Gent”.

Drukk. : J. Vuylsteke, G.
Gent, U.B./G. 21953.
Brussel, K.B./II. 79585. A.
Antwerpen, S.B./G. 18202.

1834- . — *Nederduitsche Letteroefeningen*.

Drukk. : Snoeck-Ducaju & zoon, Veldstraat 10, G.
Gent, U.B./G. 3999, G. 3999. 1.; B.L. 1971; H. 1316; Ta. 400.
Brussel, K.B./9° Cl. XVIII. D. 7.
Antwerpen, S.B./B. 647.

1874-1894. — „*Het Nederlandsch Museum*. Tijdschrift voor Letteren,
Wetenschap en Kunst”.

Drukk. : — C. Annoot-Braeckman, G.;
— Ad. Hoste, G. (vanaf 1884).
Gent, U.B./Ta. 1753 : 1874-1889.
Brussel, K.B./II. 73751 : 1874-1889.
Antwerpen, S.B./B. 15378.

1873-1880. — *Nederlandsch Tooneel*.

Drukk. : A. Hoste, G.
Gent, U.B./T. 1154.

1896-1900. — „*Neerlandia*. Orgaan van het Algemeen Nederlandsch
Verbond” (gewijd aan de kulturele toenadering tussen
Vlaanderen en Nederland).

Drukk. : I. Vanderpoorten, Pollepelstraat 18, G.

Gent, U.B./J. 1312 : 1896, 1897.

Brussel, K.B./B. 359 : 1897.

Antwerpen, S.B./A. 34747.

(1900 — te Dordrecht uitgegeven.)

1907-1910. — „*Nieuw Leven*. Halfmaandelijks blad voor Kunst en Leven”.

Drukk. : — J. Reyniers, rue des Remailleurs 1-2-3, G.;

— C. Moeyaert, Brugge, (vanaf 25-VIII-1907).

Brussel, K.B./VI. 8288. B.

1837-1840. — „*Nouvelles Archives historiques, philosophiques et littéraires*. Revue trimestrielle publiée par MM. J. B. D'Hane, administrateur-inspecteur de l'Université de Gand, F. Huet, professeur de philosophie à la même Université, etc.”.

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, G.

Brussel, K.B./II. 88380.

Antwerpen, S.B./B. 657.

(In 1840 opgeslorpt door de *Revue nationale de Belgique* van Brussel).

1905- . — *Orgaan van den Kring God en Vaderland*.

Drukk. : — A. Siffer, St.-Baafsplein, G.;

— J. Pauwels-Reynaert, Garenmarkt 17, G.;

— J. Muyshondt, Kerkstraat 8, St. Amandsberg.

Gent, U.B./P. 1996 : 1905, 1908.

Brussel, K.B./III. 47.193. B. : 1905-1906.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1905, 1906, 1908, 1909, 1910.

1910- . — *Orgaan der Oud-Leerlingen van de Broeders der Christelijke Scholen*.

Drukk. : — A. Huyshauwer & L. Scheerder, Hoogpoort 31, G.;

— Claeys-Tomboy, Twaalfkamersstraat 58, G.

Gent, U.B./P. 9824 : 1910, 1912, 1914.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1910.

1888-1889. — *L'Organe artistique*.

Drukk. : F. & R. Buyck, rue de la Tour Rouge 15, G.

Gent, U.B./J. 123.
Brussel, K.B./B. 417.
Antwerpen, S.B./F.V. : 1889.

1888- . — *Le Passant*. (Kultureel geïllustreerd Tijdschrift).
Drukk. : I. Vanderpoorten, rue de la Cuiller 18, G.
Gent, U.B./J. 695 : 1888.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1888.

1900-1904. — *Petite Revue illustrée de l'art et de l'archéologie en Flandre*.
Drukk. : V. Van Doosselaere, G.
Gent, U.B./G. 1917. 1, G. 1942. 3.
Brussel, K.B./III. 80.860. B. : 1900-1903.

1892-1896. — „*Philologische Bijdragen*. Bijblad van 't Belfort'.
Drukk. : A. Siffer, G.
Gent, U.B./P. 1173.
Antwerpen, S.B./B. 19849.

1899- . — „*La Propagande Philatélique*. Journal international d'Annonces.”
Drukk. : Em. Adriaensens, Marché aux Grains 45, G.
Gent, U.B./Spec. 5028 : 1899.

1796- . — „*Recueil de toutes les sentances rendues au définitif par le Tribunal Civil du Département de l'Escaut, depuis son installation*”.
Drukk. : J. F. Van der Schueren, „by den Berg van Bermhertigheid”,
G.
Gent, U.B.

1891-1896. — „*Le Réveil*. Revue mensuelle de littérature et d'art. Essais publiés par le Cercle littéraire français”.
Drukk. : — F. Meyer-Van Loo, rue de Flandre 66, G.;
— G. De Keukelaere, G.
Gent, U.B./G. 145.43.
Brussel, K.B./II. 79917.
Antwerpen, S.B./B. 41476.

1913-1914. — *Revue de l'Enseignement normal de Belgique.*

Drukk. : I. Vanderpoorten, G.

Brussel, K.B./2785. R.

1846-1851. — „*Revue de la Flandre. Recueil politique, littéraire, scientifique, philosophique, commercial, industriel, agricole, bibliographique*”.

Drukk. : P. Van Hifte, rue aux Draps, G.

Gent, U.B./Hi. 9467.

Brussel, K.B./II, 88396.

Antwerpen, S.B./B. 8982.

1875-1914. — *Revue de l'horticulture belge et étrangère.*

Drukk. : ?

Antwerpen, S.B./G. 17691.

1885- . — „*Revue Pharmaceutique. Organe de l'Union pharmaceutique de la Flandre Orientale*”.

Drukk. : — H. Cnops, rue de l'Etrille 14, G.;

— F. & R. Buyck, rue de la Tour Rouge 15, G.;

— H. L. Stepman, Vieux-Bourg 32, G.

Gent, U.B./Med. 4731 : 1885-1886, 1892, 1896, 1898.

Brussel, K.B./B. 370.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1886, 1892, 1895; C.F. : 1892, 1904.

1882- . — *La Revue théâtrale.*

Drukk. : F. Meyer-Van Loo, rue Digue de Brabant 38, G.

Gent, U.B./Spec. 5037 : 1882.

1901- . — „*La Sainte Famille. Lectures pour les familles chrétiennes.*”

Drukk. : Impr. La Sainte Famille, Mont St-Amand, G.

Gent, U.B./P. 9829 : 1901, 1906, 1913.

1873-1879. — „*De School. Tijdschrift voor opvoeding en onderwijs, uitgegeven door eenige onderwijzers*”.

Drukk. : I. Vanderpoorten, Koestraat 17, G.

Gent, U.B./Spec. 5008 : 1874, 1878.

Brussel, K.B./II. 78408.

1897-1900. — *La semaine horticole*.

Drukk. : E. Vanderhaeghen, G.

Gent, U.B./149. L. 6 : 1898.

Brussel, K.B./II. 91651.

(Fusie van *L'Illustration horticole* en de *Journal des Orchidées*).

1855- . — „*Société d'Horticulture de Gand. Journal mensuel des Travaux de la Société*”.

Drukk. : F. & E. Gyselynck, rue des Peignes 36, G.

Gent, U.B./H. N. 1206.

1897-1904. — *De Taalstrijd Hier en Elders*.

Drukk. : A. Siffer, Sint-Baafsplaats, G.

Gent, U.B./P. 322.26.

Brussel, K.B./II. 70901. bis. A.

Antwerpen, S.B./B. 17530. bis.

(Verscheen van 1884 tot 1897 als supplement van *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle*).

1895- . — *Thalie. Vlaamsch-Fransch Tooneelblad*.

Drukk. : L. De Poorter, Boulevard du Béguinage 65, G.

Gent, U.B./J. 186 : 1895, 1896, 1897, 1898.

1902- . — *Le Théâtre artistique et littéraire*.

Drukk. : F. Meyer-Van Loo, G.

Gent, U.B./J. 651 : 1902, 1903.

Brussel, K.B./III. 99.659. C. : 1902-1904.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1907; V.H. : 1905.

1857-1862. — „*De Toekomst. Tydschrift voor onderwyzers*”. (Pedagogisch blad).

Drukk. : I. S. Van Doosselaere.

Gent, U.B./Acc. 29580, Ta. 1750.

Brussel, K.B./II. 74251.

Antwerpen, S.B./B. 11346.

(Na 1862 te Brussel uitgegeven).

1899-1902. — „*Het Tooneel. Tooneelnieuws en kunstbelangen*”.

Drukk. : — Vlaeminck, Drapstraat 8, G.;

— I. Vanderpoorten, Pollepelstraat 18, G.;

— Plantijn, Korte Koestraat 3 A, G.

Gent, U.B./J. 654 : 1899, 1901.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1901.

(In 1902 voortgezet door *Het Kunstblad*).

1888- . — „*Tooneelblad*. Tijdschrift gewijd aan Tooneel, Letteren, Schone Kunsten, enz.”.

Drukk. : — L. De Busscher, Pollepelstraat 9, G.;

— L. De Busscher, Savaenstraat 32, G.;

— J. Duvivier, rue du Nouveau Bois 3, G., (vanaf 1912).

Gent, U.B./J. 170 : 1888-1910, 1912.

Brussel, M.I.P./C.B. : 1912.

1890- . — *De Tooneelvriend*.

Drukk. : Wed. Alf. Dullé, Lange Munt 58, G.

Gent, U.B./G. 11070, G. 5879, J. 683 : 1890, 1891.

Antwerpen, S.B./F.V. : (1894).

1903-1907. — „*La Tribune Artistique*. Revue mensuelle des Beaux-Arts...”.

Drukk. : — H. Stepman, rue Longue des Violettes 23, G.;

— A. Siffer, G.

Gent, U.B./P. 1943.

Brussel, K.B./III. 46.988. B.

1879- . — *Tijdschrift der Gilde van Sint-Maurits*.

Drukk. : S. Leliaert, A. Siffer, Hoogpoort 52, G.

Gent, U.B./A. 18514.1 : 1880-1888.

Antwerpen, S.B./F.V. : 1882.

1895-1909. — *Tijdschrift over Plantenziekten*.

Drukk. : F. & R. Buyck, Steendam 45, G.

Gent, U.B./P. 1790. 1.

Brussel, K.B./II. 99.562. A.

1896-1906. — *Tijdschrift van het Willemsfonds*.

Drukk. : Ad. Hoste, G.

Gent, U.B./Ta. 1730; B.L. 2584.4.

Brussel, K.B./2299. R. : 1896-1905.

Antwerpen, S.B./C. 12830.

(Voortzetting van het *Jaarboek van het Willemsfonds*).

1900-1914. — „*Union Textile*. Organe de l'Association des ex-élèves de la section des industries textiles de l'École Industrielle de Gand”.

Drukk. : — I. Vanderpoorten, rue de la Cuiller 18, G.;

— Plantijn, rue Courte aux Vaches 3 A, G.

Gent, U.B./P. 7713, P. 1899.

Brussel, K.B./B. 768.

1855-1863. — „*Vaderlandsch Museum voor Nederduitsche Letterkunde, Oudheid en Geschiedenis*, uitgegeven door C. P. Serrure, professor bij de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren aen de Hoogeschool te Gent”.

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, G.

Gent, U. B./Hi. 2704.

Brussel, K.B./II, 4685.

Antwerpen, S.B./B. 10490.

1887- . — *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde*.

Drukk. : A. Siffer, G.

Gent, U.B./G. 20436; 110. E. 1.

Brussel, K.B./494 b. R.

Antwerpen, S.B./A. 20649.

1901-1905. — *Vlaamsche Genees- & Heelkundige Bladen*.

Drukk. : A. Siffer, G.

Gent, U.B./P. 203.12.

Brussel, K.B./VI. 7674. A.

1878-1886. — „*De Vlaamsche Wacht*. Veertiendaagsch tijdschrift voor Nederlandsche letteren, kunst, wetenschap en bibliographie”.

Drukk. : — H. L. Stepman, G.;

— K. Poelman, G.

Gent, U.B./G. 5950, J. 144.

Brussel, K.B./II. 91657. B. : 1882-1886.

1903- . — „*De Vlaamsche Wachter*. Maandschrift gewijd aan Letteren, Kunst en Vlaamsche Beweging, bestuurd door A. Claeys en H. Heyman”.

Drukk. : I. Vanderpoorten, Pollepelstraat 18, G.
Gent, U.B./P. 9833 : 1904.

1862-1882. — *De Vlaemsche Evangeliebode*. (Protestants propa-
gandablad).

Drukk. : A. Tweyffort, G.
Gent, U.B./G. 5881.

1893- . — „*Volapükan Belganik*. Mulabled plo pakam ipa, e
pesevam dusdoda belganik da vol lolik”.

Drukk. : D. Van den Bulcke, rue du Progrès 6, Place du Peuple 5,
Ledeberg.
Gent, U.B./Spec. 4209 : 1894.
Brussel, M.I.P./C.B. : 1896; C.F. 1895.

1888-1914. — „*Volkskunde*. Tijdschrift voor Nederlandsche Folk-
lore”.

Drukk. : Ad. Hoste, Veldstraat 49, G.
Gent, U.B./P. 1190.
Brussel, K.B./B. 414.

1895- . — „*Volksonderwijs*. Wetenschappelijk tijdschrift”.

Drukk. : G. De Keukelaere, Lange Boomgaardstraat 31, G.
Gent, U.B./G. 14580.

1834- . — *Voordplanting van het Geloof*.

Drukk. : — Blockeel, G. (1834-1837);
— C.J. Van Ryckegem, G. (1837);
— J. Rousseau, G. (1838-1840).
Gent, U.B./G. 94731, G. 22080.

1843- . — „*Wodana*. Museum voor Nederduitsche Oudheids-
kunde, uitgegeven door J. W. Wolf”.

Drukk. : C. Annoot-Braeckman, G.
Gent, U.B./G. 9958, Hi 1786, Ta 1210.
Brussel, K.B./III. 93919. A.
Antwerpen, S.B./B. 8492.
(Voortzetting van *Grootmoederken*, 1842).

1910-1913. — „Zuid en Noord. Internationaal Tijdschrift. Paedagogiek, Paedologie, Anormale Kinderen, Beroepsonderwijs, Methodiek, Schoolwetgeving”.

Drukk. : I. Vanderpoorten, G.

Brussel, K.B./83.177. A.

Antwerpen, S.B./D. 27900.

(In 1913 voortgezet door *l'École Moderne*).

H. INDICES

I. PERSONENREGISTER (I)

- Abel (Ch.): 132
Abel (G.): 431
Adriaensens (E.): 165, 573, 620, 631, 633, 636
Aertsens: 100
Alexandre (R.): 160
André (P.): 186
Annoot-Braeckman (C.): 73, 132, 154, 194, 370, 422, 481, 515, 594, 601, 606, 617, 620, 621, 627, 629, 630, 632, 634, 635, 640, 641
Anri (P.): 515
Ansele (E.): 17, 331, 384, 451, 530, 535, 537, 554, 606
Antheunis (J. J.): 10, 102, 382, 406
Apers (E.): 436
Arendt (J.): 173
Avondstond: 282
Azais: 298
- Backeljau (F. C.): 292, 293, 345, 582
Backeljau (F. J.): 92
Baert (A.): 229
Baert (L.): 446, 505
Baeyens (J.): 578
Barbot (Th.): 273, 274
Bartels (A.): 12, 120, 121, 285, 471
Bassé (J.): 64, 530
Basse (M.): 515
Bauwens (J. M.): 104
Beaucarne (E.): 120, 284, 285, 470
Beaucarne (U.): 285
Becq: 136
Beeken (A.): 322
Beerblock (K.): 505
Beernaert (A. A.): 104
Begy (J.): 209, 210, 382
Bekaert (K.): 511
Belain (E.): 461
Bergmans (P.): 40, 186, 288, 515
Bernaert (J.): 407
Bertelson (L.): 53
- Bertin (L. F.): 301
Berthoud (S.): 69, 70, 276, 301, 357
(zie ook: Houdin J. N.)
Bertram: 288
(zie Landoy E.)
Beyer (P.): 8
Blaes (E.): 487
Blockeel (J. F.): 285, 471, 641
Bloeykens (Ch.): 387
Blommaert: 205
Blyau (A.): 515
Bochard (E.): 193
Boddaert (H.): 186
Boes (J.): 8
Boffyn (J.): 92, 134, 465, 471, 615
Bogaerd (K.): 367
Bogaert-De Clercq (F. J.): 10, 59, 178, 199, 204, 210, 274, 278, 279, 280, 281
Bogaert (J.): 111
Bogaerts (A.): 521, 537, 554
Bogaerts (F.): 565
Bontinck (K.): 99
Boone (F. A.): 104, 434
Bory de St-Vincent: 298
Boterdaele (A.): 254, 256, 274
Bouchery (J.): 225, 242, 487
Boutens (E.): 389
Bracq (Kan.): 13, 136, 227, 240, 342, 501, 502
Braeckelaere (L.): 451, 535
Brancart (L.): 224
Branquart (I.): 186
Branquart (J.): 186
Branteghem (Ch.): 330
Brébart: 79
Brewaey (Th.): 307
Briavoine (N.): 136
Brindidi: 288
(zie: La Gye G.)
Broeckaert (K.): 9, 10, 101, 148, 407, 441

(1) De auteurs van geciteerde werken zijn niet in het register opgenomen.

Bruggeman (A.): 289
 Bruylants (F.): 43
 Buffenoir (H.): 66
 Bultynck (A. V.): 191
 Burvenich (O.): 462
 Bury (L.): 603
 Buse (J.): 93
 Buyck (F. en R.): 132, 147, 176, 222,
 359, 395, 453, 623, 626, 632, 635,
 637, 639
 Buysse (A.): 186
 Buysse (O.): 75
 BuysSENS (A.): 462
 Byl (Kan.): 511

 Cabuy (Fr.): 242
 Cagny (P.): 243, 325, 336, 402, 456,
 459, 480, 576, 589, 590, 591
 Callebaut (H.): 289
 Callens (J.): 384
 Callier (A.): 184
 Callier (G.): 104, 106
 Callier (H.): 184, 185
 Callier (Pr.): 104
 Cambier (F.): 288
 Campens (E.): 631
 Cannaert (J. B.): 101
 Capiteyn (G.): 511
 Caracco : 120
 Carlier-Debrauwer : 432
 Carrero (A.): 66
 Carrero (O.): 66
 Cats : 228
 Castelain (A.): 66
 Catteeuw (A.): 448
 Cauchois-Lemaire (L. F. A.) : 298,
 356, 357
 Chateaubriand (F. R. de): 302
 ClaeyS (A.): 226, 640
 ClaeyS (E.): 317, 505, 531, 536, 553,
 595, 596, 597
 ClaeyS (J.): 218, 225, 527
 ClaeyS (Pr.): 40, 185
 ClaeyS-Bouuaert (Adv.): 89
 ClaeyS-Tomboy : 635
 Cnops (H.): 96, 117, 127, 151, 307,
 453, 474, 476, 637
 Cnudde (A.): 158, 331
 Cnudde (E.): 271, 375
 Cnudde (J.): 629
 Colin de Plancy : 136
 Collet (R.): 262
 Collignon (A.): 615

Coomans (Impr.): 173
 Coomans (J. B.): 285
 Coopman (Th.): 367
 Cornelis (K.): 487
 Cornelissen (N.): 102, 298, 441
 Cornette (A.): 515
 Cosyn-Minne (A.): 429
 Counson (A.): 186
 Courtmans : 487
 Crevals : 448
 Crispyn (Zakenkantoor): 271
 Crochon : 441
 Crommen (A.): 423
 Crookes (W.): 329
 Cruyt (A.): 43
 Cuelenaere (G. P.): 330

 Daele (A.): 16, 88, 89
 Daels (Fr.): 300
 Dannaiau (M. S.): 380
 Daue (D.): 185
 Dauwe (A.): 367
 Daxhelet : 186
 De Backer (A.): 73, 128, 251, 409,
 446, 454, 462, 529, 531, 535, 536,
 537, 598, 609
 De Backere (Kan.): 240
 De Baets (P.): 89, 471, 585, 631
 Debaive (C.): 40
 De Bast (C.): 185
 De Block (Prof.): 583
 De Brabandere (A.): 184, 186, 189,
 222, 266, 327, 364, 431, 467, 597,
 600, 627
 De Brabant : 491
 de Brialmont (M.): 346, 414
 De Bruyne (P.): 554
 De Bruyne (R.): 392, 511
 De Bruyne-Miry (J.): 176, 224
 De Buck (J.): 573
 De Buck (P.): 508
 De Busscher & Zoon (E.): 421
 De Busscher (G.): 11, 16, 17, 62,
 234, 267, 268, 269, 270, 295, 297,
 298, 324, 517
 De Busscher (Gebr.): 619
 De Busscher (L.): 66, 122, 234, 443,
 517, 518, 542, 568, 617, 624, 630,
 631, 639
 De Ceuninck (H.): 159, 190, 263
 De Clerck (J.): 554
 De Clercq : 448
 De Clercq (E.): 515

De Clercq (F.): 511
 De Clercq (G.): 99
 De Clercq (J.): 285
 De Clercq (J.): 467
 De Clercq (R.): 265, 515, 570
 De Coninck (E.): 294
 De Coster (Fr.): 289
 De Dapper: 64, 521
 De Decker (P.): 285
 De Foere (Pr.): 298, 479
 De Fonvent (A.): 45, 46
 Degerickx (E.): 243, 588, 589, 624
 De Geyter (J.): 232
 De Gheynst (J.): 289
 de Girardin (E.): 518
 de Goesin (M.): 209, 340
 de Goesin-Verhaeghe (P. F.): 69, 85
 110, 111, 479, 616, 632
 De Graeve (G.): 192, 226, 527
 De Graeve (J.): 454, 537
 De Greve (Is.): 448
 De Grootd (J.): 385
 De Grootte (A.): 564
 De Grootte (P.): 205
 De Guchtenaere (K.): 592, 593
 De Haerne: 120
 de Hemptinne (J.): 92
 De Hoon (H.): 515
 De Hoon (V.): 515
 de Jonghe (G.): 470
 De Keghel (H.): 289
 de Kerckhove (Graaf): 57
 de Kerchove de Denterghem (O.):
 186, 537
 De Keukelaere (A.): 127, 156, 390,
 397, 630
 De Keukelaere (B.): 262, 339, 353,
 620, 621, 623, 630, 631
 De Keukelaere (G.): 620, 621, 636,
 641
 De Keukelaere (J. L.): 398
 De Laere (E.): 168, 229, 239, 247, 381
 de la Mardelle (Don Juan): 350
 de Lamberts Cortenbach: 285
 Delamotte (B.): 606
 Delandsheere (P.): 93
 De Landtsheer (Éts): 113
 De Langhe (L.): 306
 de Laveleye (E.): 104, 106
 d'Elbougne: 288
 Delcroix (E.): 78
 Delebecque (Mgr.): 79, 285, 342
 De le Paulle (H.): 186

Delille (V.): 613
 della Faille (H.): 92, 119
 della Rocca de Vergalo (N. A.): 66
 de Lobkowitz (Ferd. M.): 561
 De Lorme (F.): 193
 Delwart (Adv.): 76, 498
 De Meuse (E.): 474
 De Meyer (E.): 462
 Demeyer (Fl.): 288, 401, 437, 438,
 571
 de Montalivet: 198, 278, 279, 280
 De Moor (A.): 93, 508
 De Moor (J.): 248
 De Moor (S.): 587
 De Munnynck (Ph.): 511
 De Muynck (H.): 433
 De Myttenaere (J. B.): 197
 Deneffe (V.): 186
 De Nève (J. B.): 119, 120, 284, 470
 de Nivelles (J.): 480
 De Nobele (E.): 629
 De Nobele (L.): 289
 De Pachtere (F.): 471
 Depoorter (L.): 60, 75, 97, 101, 146,
 331, 638
 De Poorter (Th.): 146
 De Potter (F.): 89, 191, 324, 360
 de Potter van Indoye: 470
 de Pradels: 302
 De Raeve (K.): 79, 185, 467, 468,
 518, 610, 611, 612
 de Rhodes (Marquis): 119, 470
 De Ridder (J.): 185
 De Ridder (R.): 431
 De Rycke (K.): 313, 394
 Deschamps (Gebr.): 285
 De Schepper (A.): 494
 Desclée (H.): 93
 de Sèze: 302
 Desgain (A.): 93
 De Smet (H.): 478
 De Smet (J. J.): 120, 121, 285, 502
 De Smet (L.): 477, 478
 De Smet (R.): 186, 439
 de Smet de Naeyer (Cte): 330
 Destanberg (D.): 186, 434
 Destanberg (N.): 289, 449
 De Trébla (B.): 146
 de Vaublanc: 302
 De Vigne (J.): 515
 De Visch (P.): 74, 454, 521, 537, 606
 De Visscher (K.): 439
 De Vos (B.): 104, 161, 575

De Vreese (J.): 65, 109, 623
 De Vreese (N.): 578
 De Vriendt (E.): 289
 De Vriese: 633
 De Vriese (F.): 234
 De Vriese (L.): 15, 56, 63, 129, 141,
 184, 185, 195, 211, 212, 213, 214,
 219, 223, 232, 234, 267, 328, 329,
 350, 364, 365, 366, 367, 371, 418,
 424, 487, 496, 574, 585, 586, 587,
 589, 590
 De Vynck (J.): 126, 128, 170, 401
 De Waele (O.): 192
 De Weerd (M.): 185
 de Wetteren: 470
 De Winter (J.): 346
 De Witte (C.): 451, 535, 536
 De Witte (P.): 530, 537
 De Wolf (J.): 263
 D'Haeyer (E.): 498
 d'Hane de Potter (J. B.): 119, 470
 d'Hane de Steenhuyze: 136
 D'Havé (H.): 629
 d'Herbigny: 346
 D'Hoedt (P. J.): 454
 D'Hondt (G.): 186, 223
 D'Hondt (L.): 93, 134, 170, 285, 372,
 471
 d'Houdetot (B^{on}): 198, 199, 279, 280,
 281
 d'Huddeghem (H.): 121
 D'Hulster: 324
 Diericx (J. J. X.): 561
 Dietens (A.): 629
 Dimé (J.): 565
 Diricksens (J. J.): 104, 205
 (zie ook: Zetternam E.)
 Discailles (E.): 73, 186
 d'Ivry (A.): 298
 Dobbelaere (P.): 431
 Donny (Adv.): 298
 Doussaint (J.): 297
 Drieghe (J.): 95, 177
 Dubar (L. V. L.): 297, 298
 Dubois: 444
 Du Bois (A.): 185, 346
 Du Bosch: 407
 du Caju-Beeckman: 438
 Dullé (A.): 262, 592, 622, 639
 Dullé (J. B.): 198, 362, 363, 440, 441,
 490
 Dullé-Plus (F. L.): 103, 132, 184, 243,

245, 294, 487, 515, 565, 586, 587,
 589, 625
 Dumont (C^t): 294
 Dumont (Fr.): 511
 Dumont (Henri): 289
 Dumont (Hermann): 289
 Dumortier (A.): 98, 108
 Dumoulin (V. J.): 471, 576
 Dupont (J. P.): 43
 Dupureux (A.): 289
 Durand (Ch.): 291
 Dutry (A.): 254, 256
 Dutry (M.): 93
 Duviller (C. F. A.): 465
 Duvivier (D.): 632
 Duvivier (J.): 184, 323, 341, 442,
 467, 560, 571, 603, 607, 608, 609,
 639
 Eekma (O. J.): 471
 Elias: 430
 (zie ook: Grun R.)
 Elpidon (B.): 506
 Elze (S.): 515
 Elze & Zoon (W^{ve}): 602
 Evenepoel (E.): 185
 Everaert-Gheysens (R.): 180
 Eylenbosch (G.): 18, 54, 126, 153,
 332, 333, 358, 369, 511
 Faipoult: 69, 102, 274, 309
 Falkenburg (C. W. F.): 404
 Favel (J.): 193
 Feyerick (A.): 185
 Feyerick (F.): 185
 Finjaer (F.): 451
 Finjaer (J.): 64
 Floryn (A.): 328, 367
 Fœcaert (F.): 306
 Foppens (A.): 237
 Foucaert (J.): 64, 152, 175, 451, 521,
 529, 530, 536, 547, 593
 Fredericq (A.): 245
 Fredericq (C. A.): 104
 Fredericq (P.): 515
 Fris (V.): 185
 Froment (Ch.): 121, 291, 345, 414
 Fuss-Amoré: 186
 Gabriël (G.): 511
 Garnier (Prof.): 622
 Geerts (R.): 330
 Geiregat (P.): 205

- Geirnaert-Vandensteene (Ets.): 392, 626
Geselschap : 205
G(h)esels (W.): 75, 184, 325, 327, 355, 394, 431, 467, 590, 592, 594, 595, 596
Gilliet (B.): 584
Gimblet (P. L.): 490, 491
Gimblet (Ph. J.): 491
Goblet d'Alviella : 185
Godier (Ch.): 163, 345
Godvriend (C.): 169
Goethals (K.): 461, 614
Gombault (A.): 289
Gombert (D^r): 552
Goossens (E.): 115, 546
Goossens (P.): 115
Gorissen (J.): 288, 328, 437
Graet (A.): 80, 237, 238
Graet (M.): 237, 238
Graham : 441
Grenier (L.): 186
Grootaert (E.): 614
Grootaert & Nogheer : 249, 258
Grootjans (A.): 90, 493
Grun (R.): 261, 430
(zie : Elias)
Guaza (C.): 506
Guéquier (J.): 185
Guillemyn : 112
Guilmot (D^r): 248
Guizot : 302
Gye (La) : 288
Gysdaele (C.): 229, 494
Gysdaele (G.): 228
Gyselinck (D^r): 441
Gyselynck (F. & E.): 61, 615, 617, 619, 621, 628, 638

Haefkens (J.): 11, 221, 323, 324
Hage (F.): 174, 533, 563, 583, 588
Hannick (K.): 446, 505
Hardyns (F.): 152, 175, 520, 535, 536, 537, 547, 554, 594
Hautrom : 279
Hauser (C. J.): 89
Hebbelynck (L.): 140, 630, 632, 633
Heins (M.): 186
Hemseloet (D.): 228
Hemseloet (J. B. D.): 628
Hemseloet (L.): 226
Hemseloet (T.): 228
Hendrick (E. H.): 46
Henry (Ch.): 193
Henry (V.): 93
Heremans (J. F.): 40, 515, 631
Hermès (P.): 258
Hertschap (A.): 498
Heyman (H.): 640
Heyman (M.): 444
Heyse (F.): 191, 225, 483, 496, 527
Heyse (H.): 408
Hiel (E.): 213
Hopsomere : 102, 441
Hoste (A.): 72, 73, 194, 242, 244, 307, 405, 416, 425, 476, 605, 619, 620, 625, 626, 629, 630, 631, 634, 639, 641
Houard-Van Pladius (J.): 113, 569
Houdin (J. N.): 10, 11, 59, 69, 71, 149, 178, 253, 273, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 291, 292, 299, 301, 357, 473, 616, 625
Huet (F.): 14, 104, 105
Hullebroeck (E.): 226
Hulpiau (A.): 123, 167, 408, 444, 567
Hutse : 333
Huybrechts (H.): 194
Huysshauwer (A.): 511, 634, 635
Hymans (L.): 346

Imhoff : 620
Impens (J.): 407
Impens (Th.): 396
Ingels (M.): 242
Iron (W.): 350

Jacolliot (D^r): 329
Jacqmain (G.): 123, 167, 444
Janssen (H.): 184, 400
Janssen (J.): 66
Janssens (Gr.): 572
Janssens (H.): 115
Jaucourt : 302
Jottrand (L.): 76, 292

Kabonus : 214, 232
Kerfysen (A.): 326
Keurvels (H.): 186, 379, 467, 468, 487, 518, 624, 627
Kieckepoost (J. J.): 133, 582
Kimpe (J. F.): 101, 102, 441, 497
Kimpe (P. A.): 101, 497
Kimpe (P. F. J.): 497
Kimpe (R.): 86
Klein (H.): 511

Kluyskens (J. F.): 616
 Köhn (E.): 379
 Kraus (Gen.): 186
 Kregersmans (J.): 192, 226, 321

 La Fontaine (F.): 89, 412
 La Lamandre (V.): 506
 Lallemand : 298
 Lally-Tollendal : 302
 Lambrecht (Mgr.): 227
 Lammens (E.): 265
 Lammens (J.): 92
 Lamont-Van Hecke (A.): 192, 226
 Lanckhaert (J.): 496
 Landoy (E.): 288
 Landoy (E., jr): 288
 Larouat (A.): 90, 193, 289, 374
 Lavaut (J. B.): 240, 496
 Laurent (Fr.): 185
 Laureyns (E.): 427
 Lauwers-Longueville (C.): 190
 Lebeau : 345, 390
 Lebrocquy (G.): 414
 Lebrocquy (J. H.): 323, 324
 Lebrocquy (P.): 13, 292, 324, 345,
 346, 414, 415
 Lecat (Adv.): 491
 Leclercq (A.): 166
 Ledant et Co (A.): 417
 Ledegouwer (M. B.): 242
 Lefèvre (G.): 181
 Lefevre (H.): 446
 Lefevre (J.): 377
 Legros-Mertens (A.): 229, 598, 599,
 604
 Leirens (C.): 76, 103, 104, 456, 457,
 459, 489, 575
 Lejeune : 491
 Lekeu (J.): 537
 Leliaert (G.): 58
 Leliaert (S.): 171, 191, 225, 312, 360,
 478, 488, 583, 584, 586, 618, 623,
 632, 639
 Lemaire (G.): 402
 Le Maire (L.): 560
 Lepage : 57
 Letellier (V.): 389
 Libry-Bagnano : 291, 414
 Lillens (G.): 389
 Lippens (H.): 19, 184, 186, 333, 355,
 409, 467, 550
 Lippens (R.): 284, 470
 Lootens (A.): 307, 384, 476

Loppens (P.): 61
 Lorand (G.): 289
 Lorphèvre : 45
 Logtenberg (E.): 185
 Louis XVIII : 301, 302, 356, 357, 473
 Loveling (R.): 185
 Lybaert (K.): 191, 223, 226, 527

 Maeterlinck (L.): 185
 Malou (J.): 50, 51
 Malou (Mgr.): 79
 Marat : 9, 148, 343
 Mathieu (E.): 186
 Matton (J.): 322, 467
 Mauw (L.): 192
 Meere (Gebr.): 261, 304, 337, 386,
 423, 499, 545, 577, 612
 Mees (F.): 444
 Melecaen (J.): 550
 Mertens (G.): 44, 45, 46
 Mestdagh (E.): 428
 Mestdagh (K.): 462
 Metdenpenningen (H.): 79, 292, 346
 Metsers (pr.): 240
 Meulebroucke (H.): 265
 Meyer (E.): 247, 567
 Meyer (J.): 150, 209, 210, 382
 Meyer-Van Loo (F.): 60, 99, 112,
 405, 453, 478, 621, 636, 637, 638
 Michels (E.): 155
 Michiels (G.): 43
 Michiels (Gebr.): 215, 572, 624, 633
 Michiels (J.): 444
 Millecam (R.): 192, 223, 226
 Millio : 537
 Minnaert (G. D.): 515
 Minnaert (M.): 86, 242
 Minne (G.): 289
 Moens (J.): 192
 Moeyaert (C.): 242, 604, 612, 635
 Mombaerts (A.): 317
 Monté Leone : 395
 Moring (W.): 378
 Morren (Ch.): 617, 628
 Mortier (A.): 87, 180, 259, 260
 Moulinasse (J.): 254
 Mourman (J.): 593
 Mousset (K.): 511
 Moyson (E.): 537
 Muysshondt (J.): 116, 118, 139, 196,
 349, 559, 611, 612, 635
 Muysshondt (W^{ve} L.): 597

- Neut (A.): 13, 16, 43, 68, 136, 215,
 218, 225, 371, 388, 389, 414, 465,
 493, 501, 502
 Neut (P.): 79
 Neut-Leschevin (J.): 218
 Niellon (Ch.): 345
 Niemegeers (L.): 109
 Nierstrasz: 205
 Nobels (J.): 508
 Nodier: 302
 Nothomb (P.): 173

 Ongenae (K.): 508

 Parmentier (Ch.): 289
 Paternoster (Ph.): 147
 Pauwels-Reynaert (J.): 407, 607, 635
 Peelman (E.): 554
 Peeters (J.): 578
 Peseux (P.): 143, 160, 291
 Philippen (H.): 353
 Picard (L.): 86
 Piens (J.): 192, 225, 228
 Pieters (A.): 448
 Pieters (P.): 386
 Pirenne (H.): 186
 Pitt (C.): 506
 Planquaert (H.): 570
 Plantijn: 82, 84, 242, 258, 264, 499,
 578, 618, 630, 638, 640
 Poelman (B.): 111, 111, 142
 Poelman (C.): 634
 Poelman (J. B.): 142
 Poelman (K.): 640
 Poelman (W^{vo} J.): 615
 Polderman (B.): 330
 Pradier-Fodéré (P.): 66
 Prayon: 515
 Procureur (L.): 537
 Pycke de ten Aerden: 342

 Questiaux (E.): 624
 Quetelet (Prof.): 622
 Quicke (E.): 423

 Raen: 214
 Raepsaet (M.): 121, 289
 Randolph (J. A.): 474
 Raoul: 291
 Réal (Cte): 276
 Reiners (Ch.): 43
 Rendon (V. C.): 66
 Rens (F.): 624

 Réville (A.): 185, 186
 Reyniers (J.): 82, 86, 87, 98, 158, 180,
 260, 411, 429, 482, 520, 546, 555,
 621, 622, 635
 Reyntjens (R.): 8
 Rioust: 298
 Robert (J. B.): 356
 Robyn (J.): 444
 Rodenbach (A.): 121
 Rodenbach (D^r): 121
 Rodenbach (G.): 400
 Roegiers-Van Schooris (V.): 115,
 189, 350, 377, 386, 546, 631, 633
 Roeland (E.): 520
 Roelants (J. B.): 277
 Rogghé (W.): 15, 79, 205, 206, 243,
 355, 374, 449, 467, 515
 Rogier (Ch.): 136, 228, 390
 Roissard (L. H.): 403
 Roissard (V.): 418
 Rollin (A.): 186
 Ronse (fam.): 54
 Ronse (H.): 224, 332, 333, 462
 Rooses (M.): 515
 Rosseeuw (H.): 284, 470, 471
 Rotsaert (A.): 340
 Rousseau (J.): 140, 641
 Rousseau (J. B.): 346
 Rousseuw-Arys (H.): 503, 593, 594,
 595, 597
 Rozin: 69
 Ryckewaert (A.): 342
 Ryffranck (A.): 57

 Sabbe (J.): 515
 Sacré-De Buyst (M.): 139
 Sadée (E.): 422
 Saelens (P.): 81, 100, 158, 261, 378,
 570, 613
 Samyn (J.): 446, 505
 Saroléa (E.): 185
 Schaumont (J.): 547
 Scheerder (L.): 511, 600, 601, 634,
 635
 Schellekens (G. B. A.): 110
 Schellinck (Th.): 13, 14, 142, 205,
 206, 215, 230, 235, 286, 368, 374,
 390, 441, 502
 Schmook (G.): 8
 Schoorman (R.): 224
 Schruyns (M.): 624
 Schuncks (D.): 506
 Segers (G.): 515

Sérésia (A.): 185
 Serrure (C. P.): 205, 323, 640
 Sevens (A.): 264, 265, 549, 570, 611, 613
 Seys (J.): 354
 Siéron (I. F.): 79, 155, 192, 399
 Sieuw (Fl.): 451, 535
 Siffer (A.): 58, 77, 264, 312, 478, 488, 616, 618, 623, 632, 635, 636, 638, 639, 640
 Siffer (C.): 515
 Sloedens (L.): 346, 374
 Snellaert (F. A.): 205
 Snoeck: 310
 Snoeck (J. & A.): 583
 Snoeck (K.): 486, 599
 Snoeck-Ducaju: 56, 314, 464, 624, 630, 634
 Snoeck-Cools (Ch.): 400, 602, 607, 611
 Soetens (Adv.): 380
 Solvyms (E.): 92
 Soudan (F.): 502
 Speelman (Adv.): 57
 Speelman (V^e): 326
 Speltinck (J.): 219
 Spillebaut: 561
 Spilthoorn (Ch. L.): 76, 77, 228
 Spitzner (P.): 395
 Spijers (F. A.): 205
 Standaert (A.): 370
 Stappaert (J.): 232
 Stas (D.): 389
 Stas (M.): 285
 Stautemas (E.): 64, 152, 317, 411, 420, 451, 454, 521, 529, 535, 536, 537, 549, 557, 600, 602
 Stecher (J.): 79, 104
 Stepman (H. L.): 58, 108, 117, 171, 181, 196, 251, 308, 340, 413, 484, 488, 503, 541, 546, 557, 591, 592, 598, 601, 604, 605, 607, 608, 616, 620, 631, 637, 639, 640
 Stéven (A. B.): 9, 10, 11, 12, 69, 149, 176, 200, 220, 221, 273, 288, 291, 301, 320, 345, 346, 347, 473, 629
 Stevens-Myncke: 116, 322, 608
 Stock (G.): 511
 Story (A.): 185, 431
 Strobbe-Daveloose (C.): 336
 Sturm (C. J.): 542
 Suys (S.): 589, 590
 Sybens (F.): 92

Taboureau (E.): 425
 Talleyrand (Ch. M. de): 302
 Tassoul: 44
 Teurlings (A.): 258
 Teurrekens (P.): 250, 251, 627
 t' Felt De Jonghe (C.): 314, 629
 Thomas (P.): 339, 520, 525
 Thonet (L.): 253, 346
 Thunissen (P.): 584, 585
 Thys (A.): 234
 Troch (Ch. L.): 224
 t' Servrancx (E. A.): 148, 310, 406, 625
 Tsjoen: 515
 Tweyffort (A.): 641
 Tydgadt (L.): 61
 Tytgat (I.): 615

 Van Acker (G.): 8
 Van Acker (K.): 89
 Van Beveren (E.): 331, 554
 Vanboeckel: 565
 Van Boekel (K.): 89, 103, 104, 234
 Van Bosboom-Toussaint (A. L. G.): 140
 Van Cauteren (Ph.): 205
 Van Cleemput (F.): 478
 Van Crombrugge (P.): 119, 120, 342
 Van Crombrugge (Kan.): 135, 285
 Van de Catseyne (O.): 289
 Vandekerckhove (H.): 11, 115, 133, 143, 145, 160, 252, 253, 623
 Van den Abeele (A. H.): 328
 Vandenberg (M.): 258
 Van den Bosch (F.): 254
 Vandenberg (K.): 82, 98, 254
 Vanden Broeck (J.): 45
 Van den Bulcke (D.): 101, 124, 182, 219, 220, 240, 352, 354, 387, 430, 507, 597, 606, 641
 Van den Eycken (D.): 136
 Vanden Heede (A.): 294
 Van den Heuvel (J.): 254, 256
 Vanden Hoeck (Vr.): 235, 261, 625
 Van den Kieboom (L.): 232
 Van den Veegaete (R.): 508
 Van de Put (J.): 93
 Van der Cruyssen (K.): 362
 Vander Haeghen (A.): 322, 580, 616, 631
 Vanderhaeghen-Hulin (D. J.): 204, 441, 632
 Vander Haeghen (E.): 113, 205, 237,

- 288, 360, 404, 458, 478, 617, 621,
 628, 638
 Vander Haeghen (F.): 6, 40, 80, 562
 Vanderhaeghen (J.): 622
 Vanderhaeghen (L.): 251
 Vanderheyden-Van Beerlere (G.): 326
 Van der Meersch (A.): 58, 591
 Van der Meersch (M.): 370
 Vandermeulen (A.): 434, 582, 621
 Vandermeulen (E.): 406, 517, 582,
 586, 588, 621
 Vandermotte (E.): 309, 316
 Van der Noot (H.): 321
 Vanderpoorten (I.): 109, 175, 311,
 455, 485, 569, 618, 620, 624, 626,
 631, 633, 635, 636, 637, 638, 640,
 641, 642
 Vander Schelden (A. I.): 342
 Vander Schelden (W^{ve} A. I.): 501
 Van der Schelden (H.): 58, 240, 246,
 585, 616, 619
 Vander Schelden (J.): 173, 240, 585,
 619
 Vander Schueren (J. F.): 9, 10, 204,
 210, 381, 382, 473, 491, 636
 Vander Stegen: 186
 Vandervelde (E.): 537
 Vandervennet (M.): 352
 Vandervennet (T.): 84, 417
 vander Ween (D.): 209, 237
 vander Ween (F.): 209, 237
 Van de Veegaete (C.): 73, 454, 588
 Van de Velde (Mgr.): 284, 341
 Van de Vliet (J.): 462
 Vandevoorde (T.): 449
 Van de Walle (Fl.): 413
 Vande Walle (V.): 232
 Vandeweghe (A.): 159, 161, 223, 288,
 334, 343, 351, 377, 395, 403, 418,
 434, 464, 480, 577, 583, 584, 585,
 618, 619, 626, 629
 Van de Weyer: 496
 Van de Weyer (Not.): 89
 Van de Wiele (F.): 157
 Van Dieren (Th.): 43
 Van Dooselaere (S.): 130
 Van Dooselaere (I. S.): 179, 182, 417,
 478, 514, 515, 631, 638
 Van Doosselaere (V.): 78, 183, 223,
 242, 257, 542, 603, 613, 617, 626,
 627, 636
 Vandorp (L.): 121
 Van Dorpe (L.): 292
 Van Duyse (H.): 185, 205, 288
 Van Eenoo (R.): 48, 49, 582
 Van Ekerschot (P.): 334
 Van Elen (P.): 205
 Van Gerven (E.): 112
 Van Goethem: 627
 Van Gijseghe (F.): 451, 535, 536
 Van Hauwaert (O.): 515
 Van Herzeele (F.): 90
 Van Hifte (P.): 68, 372, 389, 502,
 582, 637
 Van Hollebeke (L.): 185, 224
 Van Hoorde (J.): 205, 214, 234, 515
 Van Hoorebeke: 285
 Van Houcke (G.): 8
 Van Houter: 45
 Van Hulthem: 44, 441
 Van Iseghe (A.): 332, 511, 591
 Van Kol (N.): 553
 Van Langendonck (P.): 554
 Van Lierde (A.): 505
 Van Loo (Fl.): 412
 Van Loo (P.): 17, 155, 564, 565
 Van Loock (F. T.): 292, 293, 345
 Van Meldert (L.): 124
 Van Melle (L.): 596, 620
 Van Nevele (J.): 8
 Van Ooteghem (D^r): 248
 Van Overbeke-Gyselbrecht (A.): 192,
 218, 226, 304, 321, 527, 596, 599
 Van Oye (P.): 242
 Van Paene: 155
 Van Peene (D.): 205
 Van Quaquebeke (E.): 477, 539, 540
 Van Ryckegem (C. J.): 641
 Van Rysselberge: 186
 Van Spanoghe: 560
 Van Speybroek (K.): 576
 Van Sweden (E.): 523, 537
 Van Vaartryk: 324
 Van Vlaenderen (M.): 242
 Van Waesberghe (A.): 265
 Van Werveke (A.): 7, 186, 223, 515
 Van Wetter (P.): 379
 Varenbergh (E.): 224
 Varlez (L.): 185
 Verbaere (A.): 14, 76, 498, 525
 Verbauwen (F.): 284
 Verbauwen (J.): 284
 Verbauwen (P.): 17, 64, 533
 Verbecke: 121
 Verbessent (A.): 185
 Verbouwe (A.): 43

- Verbrugghe (G.): 250
 Vercammen (R.): 532, 537
 Vercauteren (Fr.): 287, 432, 580, 621
 Vercoullie (J.): 515
 Verdeyen (R.): 515
 Verduyn: 120, 285
 Vereecken (P. J.): 209
 Vergalen (Th.): 173
 Vergauwen: 228, 470
 Verhaegen (A.): 18, 54, 93, 227, 332, 508, 509, 511, 512
 Verhé (C.): 185, 288
 Verheeke (E.): 448
 Verhelst (A.): 453
 Verhulst (D.): 83, 368, 374, 444, 618
 Verhulst-Daese (R.): 96, 135, 144, 169, 193
 Verlot (A.): 448
 Vermandel (E.): 205
 Verpoest (K.): 593
 Verschoore (C.): 101
 Verschraegen (A.): 524
 Verschueren (J.): 16, 18, 42, 54, 89, 191, 205, 218, 225, 226, 227, 228, 321, 322, 360, 496, 527
 Verspeyen (G.): 15, 92, 93
 Verstraete (Ch.): 186, 288
 Verstraete (G.): 186
 Vervier (C.): 324
 Vilain XIII: 119, 470
 Villiot: 441
 Vlaeminck: 638
 Vleeschouwer (L.): 232
 Voisin (A.): 40
 Voituron (P.): 122, 123, 326
 Vuylsteke (J.): 515, 634
 Vyt (C.): 103, 104, 161, 489, 576, 631
 Waedemont (A.): 82
 Waelbroeck (Ch. F.): 161, 185, 288
 Waem-Lienders (Fr.): 311
 Wagener: 372
 Waldack (V.): 161
 Walleyne (I.): 62, 107, 426, 428, 543, 544
 Wallez: 298
 Walras (L.): 456
 Warzée (A.): 44, 45, 46
 Watelet (G.): 186
 Wauters (E.): 333
 Wauters (P.): 462
 Wauters & Clauwaert: 167
 Waxweiler (E.): 186
 Wellington: 298
 Werry (E.): 263
 Weymeersch (A.): 506
 Willems (Ch.): 617
 Willems (J. F.): 205, 619
 Willems (L.): 92
 Willems (S. C. A.): 104
 Wilmotte (M.): 186
 Wolf (J. W.): 641
 Wullen (H.): 239
 Würth (G.): 289
 Wytynck (J.): 487
 Yvoi (J.): 146
 Zapovin (C. M.): 480
 Zetternam (E.): 76, 104, 205, 230, 451
 Zinzerling (Pr.): 142

2. GENTSE KRANTEN, KIESBLADEN EN TIJDSCHRIFTEN (1)

- Aan de Kiezers (K, 1904): 604
 Aan de Kiezers van 't Rabot (K, 1907): 605
 Aankondigingsblad: 56
 Aan onze Stadsgenooten (K, 1907): 606
 De aanstaande algemeene Kiezingen (K, 1912): 612
 Aan 't Volk van Gent (K, 1878): 586
 L'Abat-Jour réclame: 56

(1) De Kiesbladen en Tijdschriften zijn aangegeven door de letters K en T. Duidelijkshalve zijn de data van verschijnen gevoegd bij alle kiesbladen, en bij die kranten en tijdschriften waar verwarring mogelijk is.

L'Abeille de Gand : 56-58
 Académie d'Horticulture de Gand (T) : 615
 Advertentieblad : 58
 Affiches, Annonces et Avis divers de Gand, département de l'Escaut : 59, 275, 281
 Les Affiches des Flandres : 60
 Affiches générales de la Ville de Gand : 60
 L'Aiguillon (T) : 615
 De Akkerbouw : 60-61
 Akkergem : 61-62
 Algemeen Advertentie-blad van Gend ; Brugge, Cortryk en geheel Vlaanderen :
 62-63, 234, 269
 Algemeen Belang (K, 1892) : 594
 Algemeen Nut — L'Utilité publique : 63, 464
 Het Algemeen Stemrecht : 17, 64, 520, 521
 Allemansblad : 43, 65, 225
 Allemans Gerief (T) : 615
 Het Ambeeld : 65
 L'Amérique : 65-67
 L'Ameublement : 67
 Annalen van het Uitboetingswerk tot Verlossing der Verlatene Zielen des
 Vagevuurs (T) : 616
 Annales Academiae Gandavensis (T) : 616
 Annales Beligiques des Sciences, Arts et Littérature (T) : 616
 Annales et Bulletin de la Société de Médecine de Gand (T) : 617
 Annales de la Fédération archéologique et historique de Belgique (T) : 616
 Annales de littérature médicale étrangère (T) : 616
 Annales de l'Œuvre expiatoire pour la Délivrance des Ames délaissées du
 Purgatoire (T) : 616
 Annales de la Société des Brasseurs (T) : 617
 Annales de la Société d'histoire et d'archéologie de Gand (T) : 628
 Annales de la Société de Médecine de Gand (T) : 617
 Annales de la Société royale d'agriculture et de botanique de Gand (T) : 617
 Annales de la Société royale des beaux-arts et de littérature de Gand (T) : 617
 Annoncenblad (1844) : 67
 Annoncenblad (1879-) : 67
 Annoncenblad van Oost- en West-Vlaanderen : 67-68
 Annoncen-Moniteur : 68
 Annonces et Avis divers nu Département de l'Escaut (1802) : 10, 68-70,
 273, 274, 276, 278, 279, 301
 Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut (1804) : 70-71, 200, 556
 Annonces de l'illustration Horticole : 71-72
 Het anti-gouvernementeel Kartel (K, 1910) : 609
 L'Appel : 72-73
 De Arbeid : 73-74
 Arbeidersblad : 19, 74-75
 L'Arboreticulteur (T) : 617
 Archives internationales de Chirurgie (T) : 617
 L'Argus (T) : 618
 L'Arme au Bras (K, 1890) : 592
 Artevelde : 14, 75-77, 103, 449, 525
 Asselsch Blad (T) : 618
 L'Aube (T) : 618
 Audax : 77

Auto-Moto-Vélo Revue : 78
 Baes Kimpe : 15, 42, 78-79, 205, 355, 374, 398, 467
 Baes Kimpe (K, 1886) : 590
 La Bagatelle de Mercredi et de Samedi : 80
 De Bakkerijarbeider — L'Ouvrier Boulanger : 80-81, 390
 De Ballotering (K, 1897) : 598
 Le Bâtiment : 81
 De Beenhouwer — Le Boucher : 81-82, 97
 De Beenhouwerij en Aanverwante Nijverheden — La Boucherie et les Industries
 connexes : 82, 98
 Le Beffroi : 82-83
 Le Beffroi de Gand : 83, 444
 De Bekwaamheidskiezer (K, 1886) : 590
 De Belangen van Gendbrugge : 84
 Het Belfort (T) : 191, 618, 623, 636
 La Belgique administrative (T) : 618
 Belgique — Athénée (T) : 618
 La Belgique Littéraire (T) : 619
 La Belgique Médicale (T) : 619, 625
 Belgische Athenaea (T) : 619
 De Belgische Beenhouwerij : 84
 Belgische Volksbond : 85
 Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde en de Geschiede-
 nis des Vaderlands (T) : 619
 Belgisch Verzekeringsblad : 84
 Bericht Officieel : 9, 85-86
 Den Bessem (K, 1878) : 586
 Den Bessem (K, 1882) : 588
 De Bestuurlijke Scheiding : 86
 De Beursinlichtingen : 86-87, 259
 Beurzen — Courant : 16, 87-91, 104, 191, 204, 225, 360, 493, 565
 De Bie (K, 1884) : 590
 Le Bien Public : 15, 16, 18, 57, 91-95, 134, 182, 224, 225, 245, 254, 255, 256,
 330, 470, 496, 508, 511
 Het Blad (K, 1914) : 613
 De Blauwe Vlag (K, 1895) : 597
 De Blauwe Vlag (K, 1907) : 606
 De Bloedwet : 95, 177
 Bode van Gent : 96
 Bode van Gent — Le Courrier de Gand : 95-96, 145
 De Bode van het Heilig Hart van Jezus (T) : 619
 Het Boek — Le Livre (T) : 619
 Boekskens van den Landbouwer : 19, 96-97
 De Boer : 316
 De Boerenvriend (K, 1908) : 608
 Boerken Buysse (K, 1884) : 589
 Le Boucher : 97
 La Boucherie Belge : 81, 97-98
 La Boucherie et les Industries connexes : 98
 La Bourse et la Banque : 98, 108
 Le Boursier : 99
 Het Bouwvak : 99
 Het Bouwvak — Le Bâtiment : 100

Le Brasseur : **100-101**

Briefwisseling tusschen Vader Gys en verscheyde andere geleerde Persoonen van zyne tyd : 10, **101-102**, 440, 441, 497

De Broedermin : 14, 77, 89, **102-107**, 155, 163, 205, 230, 434, 456, 459, 465, 489, 498

Broutilles d'Art (T) : 620

De Brugsche Poort : **107**

De Buitenkiezer (K, 1900) : 600

De Buitenkiezer (K, 1914) : 613

De Buitenmensch (K, 1894) : 595

Bulletin de l'Association belge des vinaigriers (T) : 620

Bulletin de l'Association flamande pour la vulgarisation de la langue française (T) : 620

Bulletin de l'Association générale des élèves et anciens élèves de l'École spéciale de Commerce de Gand (T) : 620

Bulletin du Cercle professoral pour le Progrès de l'Arboriculture en Belgique (T) : 620

Bulletin communal de la Ville de Gand (T) : 621

Bulletin financier de la Caisse des Flandres : **108**

Bulletin Flandria : **108**

Bulletin de l'Institut Rachez (T) : 621

Bulletin de l'Institut Saint-Amand (T) : 621

Le Bulletin des Ligues agricoles unies (T) : 621

Bulletin mensuel de l'Association athlétique la Gantoise : **109**

Bulletin mensuel de l'Office des Commerçants : **109**

Bulletin officiel du Comité général établi dans la Ville de Gand : 9, **110-111**, **112**

Bulletin officiel van wege het Comité Generael aengesteld binnen de Stad Gent : **111-112**

Bulletin officiel de la Société des Sports de Belgique : **112**

Bulletin de la Société de Médecine de Gand (T) : 617, 621

Bulletin de la Société de Médecine mentale de Belgique (T) : 621

Bulletin du Vélo-drome central : **112-113**

Bulletijn der Centraal-Kliniek van Gent (T) : 621

Bulletijn van den Centrale Velodroom : **113**

Bulletijn van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring van Gent (T) : 621

De Burger van Gent (K, 1870) : 585

De Burgerplicht (K, 1892) : 594

De Burgerstem : **114-115**

Burgersverbond : **116**

Burgersverbond (K, 1912) : 611, 612

De Burgerij (K, 1892) : 594

De Burgerij (K, 1894) : 595

De Burgerij (K, 1898) : 598

De Burgerij (K, 1900) : 600

De Burgerij (K, 1904) : 604

De Burgerij : **116-117**

Bydragen der Gazette van Gend voor Letteren, Kunsten en Wetenschappen (T) : 622

La Caserne : **117**, 335, 336

Le Casque à Mèche : **117**

Le Catholique : **118**

Le Catholique des Pays-Bas : 12, 43, **118-122**, 136, 142, 143, 284, 286, 292, 470, 471

Le Cercle progressiste : 15, 122-123, 326, 405
 Chenil et Basse-cour : 123
 Le Cheval : 124
 De Christen Metaalbewerker : 124-125
 De Christene Bouwwerker : 125
 De Christene Vrouw : 125-126
 La Chronique commerciale et industrielle de la Ville de Gand et des Environs :
 126, 128
 Chronique contemporaine et rétrospective (T) : 622, 625
 La Chronique Gantoise (1886-) : 127
 La Chronique Gantoise (1906) : 126, 128
 Chronique des Spectacles et Concerts : 128-129
 Cies van Ghendt (K, 1861) : 583
 Cirque Oriental : 83
 La Clinique Maternelle (T) : 622
 La Comédie (T) : 622
 Le Commerce de Gand : 15, 129-130
 Le Commerce et l'Industrie de Gand : 131-132, 185
 Le Conciliateur : 133
 Le Conscrit : 134, 335
 Le Conservateur (1852-1853) : 15, 92, 134, 284, 388, 470
 Le Conservateur (1860-) : 134-135
 Le Constitutionnel des Flandres : 13, 40, 43, 135-137, 218, 285, 388, 493, 501
 Construction des Cycles : 138
 La Correspondance catholique : 138-139
 Correspondance Hollando-Belge : 139-140
 Correspondance mathématique et physique (T) : 622
 Le Courrier : 140
 Courrier du Dimanche : 140-141
 Le Courrier des Examens (T) : 623
 Le Courrier de la Flandre : 11, 43, 119, 141-143, 252, 253
 Courrier de Gand (1825) : 11, 133, 143-144, 145, 160, 252
 (Le) Courrier de Gand (1851-) : 144
 Le Courrier de Gand (1859-) : 145
 Courrier de Gand et des deux Flandres : 11, 133, 143, 145, 297
 Le Courrier Vélocipédique — Wielrijderskoerier : 146
 Cri de Guerre : 146
 La Cuisine Flamande — De Vlaamsche Keuken : 147, 483

De Daad (K, 1914) : 613
 Dagelijks Nieuws van Klokke Roeland : 9, 101, 147-148, 406, 441
 Dagelijks Nieuws van Vader Roeland : 9, 101, 148-149, 406, 441
 Dagelijkschen Courier van het Departement van de Schelde : 10, 69, 149-150,
 200, 473
 The Daily Advertiser to the British Army : 150
 La Défense : 19, 150-151, 476
 Dietsche Warande (T) : 191, 618, 623
 Dietsche Warande en Belfort (T) : 623
 De Dokwerker : 42, 151-152
 Dominicus' Bode (T) : 623
 De Domper : 152-153, 358
 De Donkersteeg — La Rue obscure : 153-154
 Dö Pük Bevünetik (T) : 623

- De Dorpsklok (K, 1884) : 589
 De Draak (K, 1870) : 584
 De Draak (K, 1881) : 587
 De Draak (K, 1882) : 206, 588
 De Draak (K, 1886) : 590
 De Draek : 14, 154-155
 Le Drapeau (T) : 623
 Le Drôle de Corps : 155-156
 De Drukpers (1887) : 156-157
 De Drukpers (1905-) : 157
 De Duiventeeft (van Vlaanderen) : 158-159, 190
 De Dulle Griete (K, 1875) : 585
 De Dulle Griete (K, 1878) : 586
 Dulle Griete (K, 1881) : 587
- L'Échangiste Universel (T) : 624
 L'Écho du Commerce et de l'Industrie : 159
 L'Écho des Flandres (1825) : 160
 L'Écho des Flandres (1856-1864) : 11, 106, 160-162, 163, 185, 288
 L'Écho de Gand : 163-164
 L'Écho de l'Horticulture Gantoise : 164-165
 L'Écho de la Tombe : 329
 L'Éclair : 165-166
 L'École moderne (T) : 624
 De Eendracht (1891-) : 166
 De Eendracht (1893-) : 166-167
 De Eendracht (1901-) : 167
 De Eendracht (K, 1903) : 602
 De Eendragt (T) : 624
 De Eigenaar : 167-168
 L'Éperon : 15, 168-169
 Een ernstig woord tot alle oprechte Gentenaars (K, 1907) : 606
 Er op los (K, 1908) : 608
 L'Espéranto (T) : 624
 Essais publiés par le Cercle Littéraire Français (T) : 624
 L'Essor philatélique (T) : 624
 L'État-Civil : 169-170
 L'Étoile : 170
 L'Étoile philatélique belge (T) : 625
 L'Étudiant Catholique (1872-1882) : 170-171, 174
 L'Étudiant Catholique (1907-) : 171-173
 L'Étudiant indépendant : 173-174
 L'Étudiant socialiste : 42, 174-175
 L'Exportateur : 175
 Expositieblad : 176
 Extrait uyt de Processen-Verbaele (T) : 625
- De Fakkell : 18, 176-177
 Fermentatio (T) : 617
 Feuille d'Affiches, Annonces et Avis Divers du Département de l'Escaut :
 178, 279, 280, 281
 La Feuille de Chou : 179
 La Feuille du cultivateur (T) : 629

Feuilleton des lois et des actes du gouvernement ... du département de l'Escaut :

71

Feuilleton Officiel (T) : 625

Financieel Weekblad van het Huis R. Everaert Gheysens : 179-180

Le Financier Gantois : 180

De Flamendiant : 181

La Flandre : 15, 181-182

La Flandre Financière : 183

La Flandre Judiciaire (T) : 185, 625

La Flandre Libérale (T, 1847-1848) : 622, 625

La Flandre Libérale : 8, 15, 19, 42, 46, 54, 79, 104, 123, 132, 161, 183-188,
288, 346, 379, 487, 518

La Flandre Médicale (T) : 619, 625

La Flandre Philatélique (T) : 626

La Flandre Sportive : 109, 188-189, 377

Flandria : 189

Flandria's Novellen-Bibliotheek (T) : 626

La Flèche : 189-190

Fondsblad : 16, 18, 43, 89, 190-192, 225, 226, 227, 360, 361, 493

La Fronde : 192

Le Furet : 192-193, 374

Gand Athénée — Gent Atheneum (T) : 626

Gand en Avant : 193

Gand-Échange (T) : 626

Gand — Exposition (T) : 626

Gand — Finance : 193-194

Gand — Nouvelles : 194-195

Gand XXe siècle (T) : 626

't Gazetje van den H. Vincentius : 197

't Gazetje van St-Amandsberg : 196

't Gazetje van St-Amandsberg (K, 1895) : 597

't Gazetje van St-Amandsberg (K, 1899) : 599

't Gazetje van St-Amandsberg (K, 1903) : 602

Gazetje voor Iedereen : 195-196

Gazetje voor Iedereen (K, 1898) : 598

Gazetje van Iedereen (K, 1900) : 601

Gazetje voor Iedereen (K, 1904) : 604

La Gazette artistique (T) : 626

Gazette van Belgis : 10, 197-198, 363, 490

Gazette de Gand : 69, 178, 198-199

Gazette van Gend (1795) : 199-200

Gazette van G(h)en(d)t (1723-1914) : 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 40, 42, 54, 79,
88, 89, 104, 149, 178, 199, 200-207, 207-211, 215, 216, 225, 230, 234, 237,
272, 274, 278, 279, 280, 281, 288, 340, 354, 355, 360, 361, 382, 458, 467,
473, 491

La Gazette internationale : 211

La Gazette internationale (T) : 626

Gazette van Ledeberg : 15, 63, 185, 211, 212-213, 214, 232, 267, 328, 364, 365,
366, 367, 371, 487

Gazette van Ledeberg en St-Amandsberg : 212, 213-214, 232

Gazette van Ledeberg, St-Amandsberg en Meulestede : 213, 214, 231

Gazette Littéraire (T) : 627

Gazette van Vlaenderen : 14, 142, 205, 206, **215-216**, 230, 286, 368, 374, 390, 502
 Gazette van Vlaenderen en Brabant : 16, 18, 136, 215, **217-218**, 225, 235, 394
 Gemeentebelang : **218-219**
 Het Gemeentebelang van St-Amandsberg (K, 1903) : 603
 Gemeenteblad der Stad Gent (T) : 627
 De Gemeentegalm : **219-220**
 De Gemeentekiezing (K, 1899) : 599
 De Gemeentekiezing (K, 1903) : 603
 De Gemeentekiezing (K, 1907) : 606
 De Gemeentekiezing te Gent (K, 1895) : 597
 De Gemeentekiezing (K, 1911) : 610
 Gemeenteverkiezingen van 18 october (K, 1903) : 603
 Het Gendsche Nieuwsblad : 11, **220-221**, 291, 324
 Het Gensch Kieken (K, 1835) : 582
 De Gentenaar : 8, 16, 17, 18, 42, 46, 54, 191, 192, 218, **224-228**, 309, 321, 360,
 361, 496, 518, 526, 527, 537
 Gento-Esperanto (T) : 627
 De Gentsche Handboogschutter : **229**
 De Gentsche Telegraph : 14, 104, 205, 215, **230-231**
 De Gentsche Voorgeborchten, Gazette van Ledeberg, St.-Amandsberg, Meule-
 stede en de Brugschepoort : 186, 214, **231-232**, 234, 366
 Gentschen Mercurius : 11, 13, 16, 40, 62, 205, 215, **232-235**, 295, 297, 517
 Gensch Museum (T) : 467, 627
 Gensch Vosken : 14, **228**, 494, 495
 Gent XXe eeuw (T) : 627
 Gent Voorwaarts — Gand en Avant (1896) : 193, **221-222**
 Gent Voorwaarts — Gand en Avant (1898-1910) : 191, 193, **222-224**
 Gerechtigheid (K, 1903) : 602
 De getrouwe Duif : **235**
 Het Gezond Oordeel (K, 1847) : 582
 Ghendtsche Post-Tydinghen : 8, 42, 80, 208, **236-238**
 Gids Auxiliatrix : **239**
 De Godsdienstige Week van Vlaenderen : **239-240**
 De Godsklop (K, 1911) : 610
 De Goede Duivenliefhebber der Provinciën Oost- en Westvlaenderen : **240**, 507
 De Goede Kiezer (K, 1894) : 595, 596
 De Goede Kiezer (K, 1900) : 601
 Het Goede Zaad : **241**
 De Goedendag : **241-242**
 De Goudmijn des Landmans : 15, 206, **242-244**, 311, 355, 467
 Grootmoederken (T) : 627, 641
 La Guerre Européenne de 1914 : **244**, 383

Handelingen der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent (T) :
 628
 De Haven van Gent — Le Port de Gand : 15, **245**, 401
 De Heilige Familie (T) : 628
 Heirnisgalm : **246**
 De Herbergier (1901-) : **246-247**
 De Herbergier (1909-) : **247**
 Hernieuwing van den Gemeenteraad (K, 1839) : 582
 De Hervorming : **248**
 Het moet veranderen (K, 1911) : 610

De Heuvelpoort : 249
Hofbouwannoncenblad : 249-250
De Hoogstudent : 250-251
De Houtbewerker (1902-) : 251
De Houtbewerker (1907-) : 252
L'Humanité Nouvelle (T) : 628

L'Illustration horticole (T) : 628
L'Impartial (1825-1826) : 11, 133, 143, 252-253, 297, 330
L'Impartial (de Gand) (1879-1894) : 16, 18, 253-255, 374
L'Indépendant de Gand : 18, 254, 255-256
L'Indiscret : 257
Industria Belgica : 257-259
Les Informations boursières : 87, 180, 259-260
L'Instruction du Peuple : 459
L'Intellectuel : 260-261
L'Intermédiaire des Chasseurs : 261-262

Jakob van Gent (K, 1864) : 583
Jan-Klaassen : 262
Jan Klopierop : 15, 262-263, 313
Le Jardin Fleuriste (T) : 628
De Jonge Socialist : 265
De Jonge Wacht : 266
Jong Vlaanderen : 264-265
Journal des Adjudications — Weekblad voor Aanbestedingen : 266-267
Journal d'Affiches des Arrondissemens de Gand, Bruges, Courtrai, Termonde
et de la Flandre : 267, 268, 269
Journal d'Affiches des Arrondissemens de Gand, Termonde, Audenarde, Eecloo
et de la Flandre : 267-268, 270
Journal d'Affiches et de Commerce de Gand, Bruges, Courtrai et des deux
Flandres : 62, 268-269
Journal d'Affiches de Gand, Bruges, Courtrai et des deux Flandres : 267, 269
Journal d'Affiches de Gand et de la Flandre : 268, 270, 295
Journal d'agriculture pratique (T) : 628
Journal d'Annonces — Annoncenblad : 270-271
Journal d'Annonces de l'Intérieur et de l'Extérieur : 271
Le Journal l'Argus : 83
Journal Belge d'Homoeopathie (T) : 629
Journal du Commerce, des Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut :
69, 149, 272-275, 276, 473
Journal de Commerce, de Politique et de Littérature : 275
Journal du Commerce, de Politique et de Littérature du Département de
l'Escaut : 70, 71, 199, 273, 275, 276-278, 279, 281, 291, 299
Journal de Commerce, de Politique et de Littérature, des Annonces et Avis
divers du Département de l'Escaut : 276, 278-279
Journal du Département de l'Escaut : 10, 178, 204, 279-280
Journal du Département de l'Escaut et Annonces : 178, 199, 278, 280-281
Journal des Étudiants de l'Université de Gand : 281-282
Journal des Flandres : 12, 13, 15, 106, 119, 120, 121, 134, 135, 136, 137, 163,
170, 228, 282-286, 342, 388, 389, 471, 472
Journal, the Flying Wheel : 286-287

Journal de Gand : 10, 11, 12, 13, 15, 19, 121, 123, 143, 145, 160, 161, 163,
 178, 185, 186, 221, 252, 253, 287-290, 320, 324, 345, 346, 414, 434
 Journal de Gand, Politique, Commercial et Littéraire : 290-293, 299, 301
 Journal général de Médecine de Belgique (T) : 629
 Journal d'Horticulture Pratique : 293-294
 Journal d'Horticulture Pratique (T) : 629
 Journal du Jeudi : 294
 Journal des Petites Affiches de Gand et de son Arrondissement... : 11, 63, 234,
 267, 268, 269, 270, 294-295, 517
 Journal politique, administratif, judiciaire, commercial et littéraire, de la Flandre
 Orientale et Occidentale : 11, 295, 296-299, 324
 Journal politique, commercial et littéraire : 275, 291, 299-300
 Journal des Sages-Femmes : 300-301, 552
 Journal universel : 10, 69, 149, 200, 301-303, 354, 473
 Le Journal des Vélocipèdes et Machines à coudre : 303-304
 Juneco (T) : 629
 Jurisprudence commerciale des Flandres (T) : 629

Het Kartel (K, 1903) : 603
 Het Kartel (K, 1907) : 606
 De Katholieke Vlag (K, 1894) : 304, 509
 De Katholieke Vlag : 191, 304
 De Katholieke Werkman (K, 1907) : 606
 Het Katholiek Onderwijs : 304, 478
 De Kazerne : 17, 305, 335, 380
 Keizer Karel (K, 1878) : 586
 H. Kerstgalm (T) : 629
 Kiesblad (K, 1875) : 585
 Kiesblad van Gent (K, 1870) : 584, 585
 Kiezers van het Arrondissement Gent (K, 1847) : 582
 De Kiezing (K, 1890) : 593
 De Kiezing (K, 1899) : 599
 De Kiezing (K, 1910) : 610
 De Kiezing van 25 october (K, 1903) : 603
 Het Kinderbladje : 305
 De Klaroen (K, 1900) : 601
 De Kleermaker : 305-306, 443
 De Kleine Burger : 19, 306-308
 De Kleine Burgerij : 308
 De Kleine Burgerij (K, 1907) : 607
 De Kleine Burgerij (K, 1908) : 608
 De Kleine Landbouw : 19, 309
 De Kleine Patriot : 43, 225, 309, 321
 't Klein Gazetje : 306
 Den Kleynen Post : 309-310, 489
 De Klokskens : 310-311
 De Koezweep : 243, 311-312
 Kokedie : 15, 312-313
 De Koopman : 313-314
 De Koornbloem (K, 1904) : 605
 De Korrektie : 177
 Kosteloos Annoncenblad : 314
 Kronyke van den Dag : 9, 315

Het Kunstblad (T) : 630, 639
 Kunst en Kennis (T, 1897-) : 630
 Kunst en Kennis (T, 1903-1906) : 630
 Kunst en Letterblad (T) : 216, 630
 Kunst en Leven — L'Art et la Vie (T) : 630

Laatste Woord (K, 1870) : 584
 Het Laatste Woord (K, 1908) : 608
 De Lagere School (T) : 630
 De Landbouw : 18, 315-316, 319
 De Landbouwer : 17, 317-318, 319
 De Landbouwer (K, 1904) : 605
 De Landbouwer (K, 1908) : 608
 De Landbouwer (K, 1912) : 612
 De Landbouwster : 318-319
 Land en Volk (T) : 630
 De Landman : 19, 319
 De Landman (K, 1898) : 599
 Den Landsmansvriend : 12, 291, 320-321
 De Landwacht : 18, 191, 225, 321-322, 529
 De Lanteern (K, 1886) : 590
 De Lanteern (K, 1890) : 592, 593
 De Lastenbetaler (K, 1881) : 219, 587
 De Ledebergenaar : 322
 De Leeskamer (T) : 631
 Leesmuseum (T) : 631
 De Lentebode : 19, 323
 Letter- en Staatkundig Dagblad : 11, 221, 295, 297, 323-324, 414
 Liberaal weekblad van St-Amandsberg : 325
 De Liberale Kiezer (K, 1900) : 601
 Liberale Kring : 19, 326-327, 431
 De Liberale Strijder van St-Amandsberg : 327-328
 Liberale Verdraagzaamheid (K, 1907) : 607
 De liberale Zweep (K, 1881) : 588
 Le Libéral progressiste : 15, 325-326
 La Liberté (1881-) : 15, 213, 328-329
 La Liberté (1908-1910) : 18, 329-330
 Het Licht : 18, 331
 De Lichtstraal (1886-1891) : 18, 42, 151, 227, 307, 332-333, 512, 550, 551
 De Lichtstraal (1905-) : 19, 334
 La ligne contre la Pollution des eaux fluviales (T) : 631
 Ligue des Quincailliers et Marchands de Fer belges : 334
 Le Lion des Deux Flandres : 297
 Le Livre (T) : 631
 La Lorgnette (T) : 631
 De Loteling : 17, 117, 134, 305, 335-336, 380, 554
 De Luchtbal : 336
 De Luchtbode : 336
 Het Luchtschip van Gent : 337
 La Lutte contre le Chomage : 337, 439

Maandblad van het Kruidkundig Genootschap Dodonaea (T) : 632
 Maandblad voor Huishoudkunde : 337-338

Maandelijksch onderwijzersblad van Gent en het omliggende : **338-339**
 Maandschrift voor de leden van het Genootschap van den H. Vincentius a Paulo
 (T) : 632
 Maendelykx Maendt-Boexken : **339-340**
 Le Magasin littéraire et scientifique (T) : 632
 Le Marché Belge : **340**
 Maskers af (K, 1878) : 587
 Mathésis (T) : 632
 Meilooover : 19, **340-341**
 Le Mémorial du Clergé : 13, 136, **341-343**
 La Mère Duchêne : **343**
 Le Messenger de Gand (et des Pays-Bas) : 13, 15, 40, 79, 155, 161, 163, 164,
 185, 215, 228, 253, 288, 291, 292, 293, 324, 342, **344-348**, 389, 414, 465
 Messenger des Sciences et des Arts (T) : 632
 Messenger des Sciences et des Arts de la Belgique (T) : 632, 633
 Messenger des sciences historiques de Belgique (T) : 185, 633
 De Metaalarbeider : **348-349**
 De Middenstand : **349**
 La Mite-Railleuse (K, 1882) : 589
 Moedersblad (T) : 633
 Le Môme : **349-350**
 Le Monde Philatélique (T) : 633
 Moniteur des Adjudications — Weekblad voor Aanbestedingen : **350**, 558
 Moniteur d'Agriculture et de Brasserie — Moniteur van Landbouw en Brouwerij :
351, 353
 Moniteur des Annonces — Annoncenmoniteur : 68, **351-352**
 Moniteur des Immeubles de la Flandre Orientale : **352-353**
 Moniteur van Landbouw en Brouwerij : **353**
 Moniteur officiel van 't Zieklien : **353-354**
 Moniteur officiel. Ziekliensblad : **354**
 Le Moniteur Philatélique (T) : 633
 Le Moniteur des Timbrophiles (T) : 633
 Le Moniteur Universel : **354**, 357
 Het Monsterverbond te Gent (K, 1903) : 603
 Morgenblad (van Gent) : 17, 19, 79, 205, **354-356**, 467, 518
 Musica Sacra (T) : 633, 634

Naar den Triomf (K, 1907) : 607
 Naar den Triomf (K, 1914) : 613
 Le Nageur : **356**
 Nain Blanc : 10, **356-357**
 Nain couleur de rose : 10, **357-358**
 De Nationale Vlag : 153, **358**
 Natura (T) : 634
 Nederduitsche Letteroefeningen (T) : 634
 Nederlandsche Dicht- en Kunsthal (T) : 638
 Het Nederlandsch Museum (T) : 634
 Nederlandsch Tooneel (T) : 634
 Neerlandia (T) : 634
 De Nering (K, 1904) : 605
 Nieuw Annoncenblad van Gent : **358-359**
 Nieuwe Beurzencourant : 16, 89, 191, 225, **359-361**

De Nieuwe Burgery : 361-362
 Nieuwe Vlaemsche Gazette : 362-363, 490
 Nieuw Leven (T) : 635
 Nieuw radikael kiesbedrag (K, 1847) : 582
 Het Nieuwsblad : 367-368, 374
 Nieuws-blad van Gend : 368, 373
 Nieuws van Gent (1878) : 363-364, 366
 Het Nieuws van Gent (1896-) : 364
 Nieuws van Gent, van Ledeborg en de Gentsche Voorgeborchten : 364-365,
 366, 507
 Nieuws van Gent en de Voorgeborchten (1877-1878) : 231, 363, 365-366, 476
 Nieuws van Gent en de Voorgeborchten (1878-1881) : 219, 363, 365, 366-367
 De Noordster : 369
 Notarieel Annoncenblad van Gent en Omtrek : 369-370
 De Notaris : 370
 Nouvelles Archives historiques, philosophiques et littéraires (T) : 635
 Les Nouvelles de Gand : 370-371
 Les Nouvelles du Jour : 371-372
 Le Nouvelliste de Gand : 14, 15, 57, 163, 215, 254, 346, 360, 368, 372-374
 Nut en Vermaak : 375-376

Offre et Demande : 376
 Olympic : 189, 376-377
 Ondergang en Verdrukking der burgerij (K, 1878) : 586
 Ons Blad : 377
 Ons Blad (K, 1914) : 614
 Ons Bladje : 378
 Ons Belang : 379
 Ons Gazetje : 379-380
 Ons Vaandel : 380
 Ons Volksonderwijs : 380-381
 Ontbinding (K, 1864) : 583
 Ontdekte Saemenzwering gesmeed door den Verraeder Robespierre : 9, 381-382
 Onze Strijd (K, 1911) : 610
 De Oorlogsklok : 244, 382-383
 Oorlogs-kreet — Cri de Guerre : 146, 383
 Op, naar 't Stadhuis (K, 1903) : 603
 De Opstand : 18, 384-385
 Orgaan van den Kring God en Vaderland (T) : 635
 Orgaan van den Onafhankelijken Stadswerkliedenbond van Gent : 385, 386
 Orgaan der Oud-Leerlingen van de Broeders der Christelijke Scholen (T) : 635
 Orgaan der Stadswerklieden van Gent : 385-386
 L'Organe artistique (T) : 635
 Organe Bimensuel de l'Agence Commerciale : 386
 Organe du Centre Horticole : 386-387
 L'Organe des Flandres : 13, 15, 43, 134, 136, 284, 387-390
 L'Ouvrier Boulanger : 390

De Pacificatie van Gent (K, 1908) : 609
 De Pacificatie van Gent (K, 1911) : 611
 Le Parterre : 390-391
 Le Passant (T) : 636
 (Le) Passe-Partout (Gantois) : 83, 391-393

Paters en Nonnen : 15, 393-394
 Peere Boum! : 394
 De Pelikaen : 215, 394
 Petite Revue illustrée de l'art et de l'archéologie en Flandre (T) : 636
 Petites Affiches de Gand : 396
 Les Petites Nouvelles : 396-397
 Le Petit Forain : 395
 Le Petit Forain belge : 395
 Le Peuple Gantois : 397-398
 Philologische Bijdragen (T) : 636
 Pierlala : 398-399
 Pierlala (K, 1864) : 584
 Le Placier : 399
 La Plage : 399-400
 De Plantenbeurs van Vlaanderen : 400
 De Plicht (K, 1911) : 611
 Policieblad : 17, 401
 Le Port de Gand : 401
 La Presse des Flandres : 15, 401-403
 Le Progrès de la Brasserie : 403
 Le Progrès de l'Industrie : 404
 Le Progrès Industriel : 404-405
 De Progressisten-Kring : 122, 405
 Propagande Coopérative : 405, 480
 La Propagande libérale : 15, 405-406
 La Propagande Philatélique (T) : 636
 Protocole Jacobs : 10, 102, 382, 406-407
 De Provinciale Kiezing (K, 1894) : 596
 De Provinciale Kiezing (K, 1898) : 599
 De Provinciale Kiezing (K, 1912) : 613
 De Provinciale Kiezing in 't Kanton Ledeborg (K, 1912) : 613
 La Publicité : 407
 La Publicité Économique : 408

't Rabot : 408-409
 De Radikaal : 409
 Recueil de toutes les sentences... (T) : 636
 De Rede : 410-411
 Redevoering van de heer De Baets (K, 1870) : 585
 Regeling van den Arbeid : 411
 Regterlyke Kronyk : 411-412
 De Reisduif : 412-413
 Le Réveil (T) : 624, 636
 Le Réveil de Gand : 13, 292, 324, 346, 347, 413-416
 Revue Commerciale, Industrielle et Financière : 416
 Revue de l'Enseignement normal en Belgique (T) : 637
 Revue de la Flandre (T) : 637
 Revue de l'horticulture belge et étrangère (T) : 637
 La Revue Internationale des Assurances et de Jurisprudence : 417
 Revue de la Mode : 417
 Revue Pharmaceutique (T) : 637
 Revue Politique : 142
 La Revue Polyglotte (T) : 623

Revue du Sport Belge : 418
 Revue Technique de la Brasserie et de la Malterie : 418
 La Revue Théâtrale (T) : 637
 Roeland (K, 1907) : 607
 Roelandt (K, 1875) : 586
 Roelandt (K, 1878) : 587
 Roelandt (K, 1881) : 588
 Roelandt (K, 1882) : 206, 589
 Roelandt (K, 1884) : 589
 Roelandt (K, 1890) : 592
 Roelandt (K, 1895) : 597
 De Roepstem (K, 1890) : 593
 De Roepstem (K, 1893) : 595
 De Roode Vaan : 419

La Sainte Famille (T) : 637
 De Samenwerker : 419-420
 De Samenwerking : 420-421
 Le Sapeur-Pompier Belge : 421-422
 Schild en Vriend : 422-423
 De Schilder : 423-424
 De School (T) : 637
 Het Schoolnieuws : 424
 La Semaine Gantoise : 424-425, 481
 La Semaine horticole (T) : 638
 St. Amandsbergs Belangen (K, 1878) : 587
 De Sint Anna Gazet : 425-426
 De Sint Jacobsbode : 426
 De Sint Machariusbode : 427
 De Sint Pietersbode : 427-428
 't Snoer : 428-429
 De Socialist : 430
 Société d'Horticulture de Gand (T) : 638
 Société Libérale : 327, 431
 Le Spiritisme Moderne : 329
 Le Sporting : 432
 Sportman : 432
 Sportnieuws : 433
 De Stad Gent : 14, 15, 103, 104, 289, 313, 354, 433-435
 Het Stadhuis (K, 1887) : 591
 Het Stadhuis (K, 1890) : 593
 Stadswelzijn (K, 1895) : 597
 Staetkundige-Tydinghen : 63
 De Stem der Vrouw : 305, 435-436
 Stemt Rood! (K, 1912) : 612
 De Storm (K, 1887) : 591
 De Stormklok (K, 1892) : 594
 De Stormklok (K, 1894) : 596
 De Stormklok (K, 1897) : 598
 De Stormklok (K, 1899) : 600
 De Stormklok (K, 1912) : 611
 De Stormklok (K, 1912) : 612
 De Strijd (1889-1894) : 19, 42, 436-438, 518

De Strijd (1900-): 437, 438
Strijd tegen de werkloosheid : 337, 438-439
Sysse-Panne : 10, 101, 102, 148, 198, 363, 407, 439-442, 490

De Taalkwestie in Vlaanderen : 442, 443
De Taalstrijd : 442, 443
De Taalstrijd Hier en Elders (T) : 638
Le Tailleur : 443
Den Telegraph : 443-444
Ter Waarheid : 18, 444-445
De Textielarbeider : 445-446, 505
De Textielbewerker : 447-448, 558
Thalie (T) : 638
Le Théâtre artistique et littéraire (T) : 638
De Tjakke (K, 1886) : 591
De Tjakke (K, 1890) : 592
De Toekomst (1853-) : 448-449
De Toekomst (T) : 638
De Toekomst (K, 1870) : 585
De Toekomst (1881-1889) : 14, 42, 449-451, 530
De Toekomst (1891-) : 452-453
De Toekomst (1900-) : 14, 42, 453-454
De Tok : 173
Het Tooneel (T) : 638
Tooneelblad (T) : 639
De Tooneelvriend (T) : 639
Transvaal : 455-456
Le Travail : 15, 456-458, 459
Le Travail National : 458
Le Travailleur Associé : 15, 456, 458-459
Le Travailleur du Bois — De Houtbewerker : 252, 459-460
La Tribune Artistique (T) : 639
De Triomfklok (K, 1912) : 611
De Trommel : 460-461
De Tuinbode : 461-462
Turksche Renbaan : 83
De Tijdsgeest : 462-463
Tijdschrift der Gilde van Sint-Maurits (T) : 639
Tijdschrift over Plantenziekten (T) : 639
Tijdschrift van het Willemsfonds (T) : 639

L'Union — De Eendracht : 166, 463-464
Union Textile (T) : 640
L'Utilité publique : 464

Vader Cats : 464-465
Het Vaderland (1854-1856) : 136, 465-466, 470, 472, 492, 501
Vaderland (1882-1914) : 19, 79, 186, 205, 379, 466-468, 517, 518, 537
Vaderland-Volksblad (1914) : 19, 467, 468, 517
Den Vaderlander : 12, 13, 16, 119, 120, 228, 285, 286, 320, 342, 388, 465,
469-472, 502, 576
Vaderlandsche Gazette van Gend : 9, 69, 149, 200, 473
Vaderlandsch Museum (T) : 640

Le Vélo : 474
 Het Verbond (K, 1898) : 599
 Verbond van Christen Democraten, Vrije Burgers en Vlaamschgezinden
 (K, 1912) : 612
 Het Verbond der Stoffelijke Belangen (K, 1900) : 601
 Verbond der Werkmanspensioenkassen van Oost-Vlaanderen : 474-475
 Verbroedering : 475
 De Verdediging : 19, 151, 307, 476
 De Vereenigde Arbeider : 476-477
 De Vereeniging : 304, 477-478
 Le Véridique (de Gand) : 11, 110, 478-479
 De Verlossing (K, 1912) : 612
 De Verlossing van St-Amandsberg (K, 1899) : 600
 Verslagen en Mededeelingen der Kon. Vl. Ac. voor Taal- en Letterkunde (T) :
 640
 Verspreiding der Samenwerking : 405, 479-480
 De Vervaldag — L'Échéance (K, 1863) : 583
 La Vessie qu'on prend pour une Lanterne : 480
 La Ville de Gand : 425, 480-482
 De Vlaamsche Blok (K, 1912) : 613
 De Vlaamsche Blok voor Vlaamsche nationale zelfstandigheid : 482
 Vlaamsche Genees- & Heelkundige Bladen (T) : 640
 De Vlaamsche Hoogeschool : 482-483
 De Vlaamsche Keuken : 483
 De Vlaamsche Pachter : (K, 1886) : 591
 De Vlaamsche Stem (1881-) : 483
 De Vlaamsche Stem (1885-1888) : 484
 De Vlaamsche strijd : 484-485
 De Vlaamsche Student : 485-486
 Het Vlaamsche Volk (1870-1872) : 486-487
 Het Vlaamsche Volk (1879-1884) : 487-488
 De Vlaamsche Wacht (T) : 640
 De Vlaamsche Wachter (T) : 640
 De Vlaamsche Werkman (K, 1903) : 602, 604
 Vlaamsche Annoncieën : 310, 489
 De Vlaamsche Evangeliebode (T) : 641
 De Vlaamsche Gazette : 10, 197, 362, 441, 489-490
 Het Vlaamsche Land : 16, 90, 136, 190, 215, 465, 492-493, 501
 De Vlaamsche Leeuw (1848-) : 14, 228, 494-495, 498
 De Vlaamsche Leeuw (1864-1878) : 16, 212, 225, 495-496, 527, 528
 Den Vlaemschen Indicateur : 8, 490-491
 De Vlaamsche Spie : 101, 496-497
 Het Vlaemsch Verbond : 456, 459, 488-489, 566
 Een Vlaemsch Woord over de Protestatien tegen een Vlaemschen kandidaat
 (K, 1847) : 583
 Vlaenderens Welvaren : 14, 155, 497-499, 525
 De Vlag : 19, 499-500
 Een Vlaming (K, 1847) : 583
 Den Vlaming (1839-1856) : 13, 16, 136, 215, 465, 492, 500-503
 De Vlaming (1883-) : 503-504
 De Vlasbewerker : 504-505
 De Vlas- en Jutebewerker : 505-506
 La Vogue : 506-507

Volapükan Belganik (T) : 641
 Het Volk (1884-) : 240, 507
 Het Volk (1890-1891) : 18, 93, 508-509, 512
 Het Volk (1891-) : 8, 18, 42, 46, 54, 75, 93, 94, 227, 332, 333, 509-513, 518
 Het Volksbelang : 7, 19, 79, 186, 205, 234, 313, 437, 467, 514-516
 Volksblad (van Gent) : 16, 17, 19, 186, 205, 234, 467, 468, 516-518, 537
 't Volk van Artevelde : 64
 't Volk van den Buiten : 19, 513
 De Volkskreet (K, 1914) : 614
 Volkskunde (T) : 641
 Volksmaandblad : 518-519
 Volksonderwijs (T) : 641
 De Volksonderwijzer : 519-520
 Het Volksrecht : 64, 520-521
 De Volksschool : 521-522
 De Volkssstem (K, 1895) : 597
 De Volkssstem (1897-) : 522
 De Volkssstem (1908) : 42, 522-523
 De Volkssstemming (K, 1892) : 594
 De Volkssstrijd : 523-524
 De Volksturner : 524-525
 De Volksvriend (1847) : 14, 525
 De Volksvriend (1878-) : 16, 18, 43, 191, 225, 496, 525-527
 De Volkswacht : 17, 528-529
 De Volkswacht (K, 1914) : 614
 De Volkswil (1879-1881) : 14, 450, 529-531
 De Volkswil (1896-) : 531
 De Volkswil (K, 1907) : 607
 De Volkswil (1914-) : 532
 De Volkswil (K, 1914) : 614
 De Voorbode : 17, 532-533
 Voor Dorp en stad (K, 1870) : 584
 Voordplanting van het Geloof (T) : 641
 Voor ons Recht (K, 1907) : 607
 Voor Recht en Vrijheid (K, 1910) : 610
 Vooruit : 8, 17, 18, 42, 46, 54, 75, 94, 177, 187, 227, 307, 335, 384, 512, 518,
 521, 533-538
 De Vooruitziende Bloemistgast : 538-539, 540
 De Vooruitziende Bloemistgast en Hovenier : 539-540
 De Voorwacht : 19, 540
 De Voorwacht (K, 1908) : 609
 'T Vosken : 541
 Le Voyageur (Forain Belge) : 541-542
 Vraag en Aanbod — Offre et Demande : 376, 542
 De Vrede (K, 1864) : 584
 Vrede St-Baafs : 543
 Vrede St-Michiels : 543
 Vriendschap : 544
 Vrij en Vrank : 544-545
 De Vrije Burger (K, 1894) : 596
 De Vrije Burgersbond : 545-546
 De Vrye Dokwerker : 546
 De Vrije Drukpers : 546-547

De Vrije Katoenbewerker : 547-548
 De Vrije Kiezer (K, 1894) : 596
 De Vrije Kiezer (K, 1899) : 600
 De Vrije Kiezer van Ledeberg (K, 1895) : 597
 De Vrije Kiezer van Ledeberg (K, 1898) : 599
 De Vrije Kiezer van Ledeberg (K, 1903) : 604
 De Vrije Kiezer van Ledeberg (K, 1907) : 608
 De Vrye Ledebergenaar (K, 1890) : 593
 De Vrije Schilder : 548
 't Vrije Vlaanderen : 548-549
 De Vrije Vlaming : 549, 557
 De Vrije Werkman (K, 1903) : 604
 Het Vrije Woord (K, 1890) : 592
 De Vrijheid : 19, 307, 550-551
 Voedvrouwentijdschrift : 301, 551-552
 De Vrouw : 552-553
 De Vijand! : 553
 De 15 augusti : 335, 554

De Waarheid (K, 1890) : 593
 De Waarheid (K, 1900) : 602
 De Waarheid (1903-1907) : 554-555
 De Waarheid (1906-1914) : 555-556
 Waarheid en Recht (K, 1881) : 588
 De Waerheid (K, 1864) : 584
 Waarschouwingen en verscheyde bekendmaekingen van het departement van
 de Schelde — Annonces et Avis divers du Département de l'Escaut : 70, 556
 De ware Belg : 556-557
 De ware Vlaming : 549, 557
 De Weefstofbewerker : 448, 557-558
 Weekblad voor Aanbestedingen : 558
 De Weergalm van St-Amandsberg : 558-559
 De Weerstand : 559-560
 Wekelijks Boere-Nieuws-Blad : 9, 560
 Wekelijksche Gendsche Spie : 9, 560-562
 Wekelijkschen Gendschen Waerzegger : 9, 562
 Werkers (K, 1900) : 602
 Werkmansbelangen : 563
 Werkmans-Stem : 565
 De Werkrechter (K, 1906) : 605
 De Werkrechtersraad (K, 1906) : 605
 De Werkstaking : 563-564
 Het Werkverbond : 17, 42, 564-566
 Westergouwturner : 525, 567
 De Wever : 505
 Het Wiegje : 567-568
 De Wielrijder (1893-) : 568
 De Wielrijder (1903-) : 568-569
 Wie? Wat? (K, 1911) : 611
 Wit of Zwart (K, 1914) : 614
 De witte Kaproen : 569-570
 Wodana (T) : 628, 641

De Zaaier (1893-) : 19, 570-571
De Zaaier (1901-) : 19, 571
(De) Zondagbode : 571-573
Zondaglust : 573
Zondagpost : 573-574
Zondagsblad (van Gent) : 471, 489, 574-576
Zuid en Noord (T) : 624, 642
De Zwaluw : 576-577
La Zwanze : 480, 577
De Zwarte Leeuw : 578
't Zweepken : 578-579
De Zwemmer — Le Nageur : 356, 579-580

3. NIET-GENTSE BLADEN

Allemandsblad (Antwerpen) : 43, 65, 225, 487
Annales Beligues (Brussel) : 292
De Arend (Hasselt) : 215
L'Avenir de Charleroi : 93
L'Avenir de Hal : 213

Le Belge (Brussel) : 253, 342, 346
De Brugsche Beiaard : 191
Brugsche Gazette : 295, 297
Brusselsch Volksblad : 213
Bulletin officiel des Adjudications (Brussel) : 351
Burgerstem (Brugge) : 115

Chronique Meninoise : 213
La Constitution (Kortrijk) : 213
Courrier d'Anvers : 285
Courrier Belge (Brussel) : 342
Courrier de Bruxelles : 93
Courrier de Huy : 93
Courrier de la Meuse : 121, 285
Courrier des Pays-Bas (Brussel) : 253, 291, 414
Courrier du Soir (Verviers) : 93

Le Débat Social : 292, 501
Dender en Schelde (Dendermonde) : 90, 493
La Discussion (Brussel) : 182
Le Drapeau (Brussel) : 254
Durendal (Brussel) : 254

L'Écho de l'Industrie (Charleroi) : 185
L'Écho du Parlement (Brussel) : 346
Les Échos de Rochefort et de Wellin : 213
L'Écho de Vilvorde : 213
Den Eecloonaar : 186
Eekloo's Weekblad : 212
L'Émancipation (Brussel) : 285, 288
L'Escaut (Antwerpen) : 288

L'Étoile Belge (Brussel) : 205, 289, 346
 L'Express : 289
 Gazet van Antwerpen : 192, 225
 La Gazette (Brussel) : 106, 288
 La Gazette Belge : 130
 Gazette van Brugge en van 't Departement der Leye : 297
 Gazette de Bruxelles : 285
 La Gazette des Pays-Bas (Brussel) : 346
 Le Gymnaste Socialiste (Brussel) : 525

Handelsblad (Antwerpen) : 191, 192

L'Indépendance (Brussel) : 164
 L'Industrie de Liège : 348

Jong Dietschland : 191
 Jong Vlaanderen (Roeselare) : 191
 Le Jour (Verviers) : 537
 Journal d'Anvers : 93
 Journal de Bruxelles : 93, 254, 285, 389, 390
 Journal du Commerce d'Anvers : 342, 348, 414
 Journal des Débats (Parijs) : 301
 Journal du Département de la Lys (Brugge) : 295
 Journal des Étudiants (Brussel) : 282
 Journal Historique et Littéraire (Luik) : 341
 Journal de Liège : 346
 Journal de la Lys (Brugge) : 295, 297
 Journal de Philippeville et de l'Arrondissement : 213

Het Laatste Nieuws (Brussel) : 434
 La Libre Belgique (Brussel) : 254, 322
 Le Lynx (Brussel) : 348

Le Matin (Antwerpen) : 186, 288
 De Meetjeslander (Eeklo) : 213
 Mercure Surveillant (Luik) : 298
 Le Messenger (Brussel) : 288
 La Meuse (Luik) : 185, 289
 Moniteur universel (Parijs) : 301

Le Nain blanc et Nouvelles de la Cour (Parijs) : 356
 Le Nain jaune (Parijs) : 356, 357
 Le Nain jaune réfugié : 298
 Le National (Brussel) : 291, 414
 Nieuwsblad van het kanton Santhoven : 213

Oostende's Weekblad : 213
 L'Opinion (Antwerpen) : 185, 288
 L'Opinion libérale (Namen) : 185, 288

La Paix (Brussel) : 285
 La Patrie (Brugge) : 93, 136, 414, 511
 Le Patriote (Brussel) : 192, 254

Père Duchêne (Parijs) : 148, 343
Petites Affiches d'Anvers et de Bruxelles : 295
Le Petit Bleu (Brussel) : 185, 288
Le Peuple (Brussel) : 398, 537
Le Précurseur (Antwerpen) : 346

Revue de Bruxelles : 285
Revue Générale (Brussel) : 120
Revue Nationale de Belgique (Brussel) : 635

De Stem van Thourout : 213
La Sentinelle du Royaume des Pays-Bas (Brussel) : 121, 253, 291, 414
Le Siècle (Brussel) : 120
Le Soir (Brussel) : 186
Le Soldat Belge (Brussel) : 186
Le Spectateur Belge (Brugge) : 298
De Standaerd van Vlaenderen (Brugge) : 136, 471
De Straal (Kortrijk) : 213

De Thieltenaar : 213
Times (Londen) : 289
La Tribune du Peuple (Brussel) : 565

L'Univers (Parijs) : 92
L'Universel (Brussel) : 93
L'Universitaire catholique (Brussel) : 173
De Verdediging (Brugge) : 213
Le XXme siècle (Brussel) : 93
Vlaamsch België (Brussel) : 215
Vlaamsch en Vrij : 191
Vlaamsche Gazet (Brussel) : 205
Vlaamsche Gazet van Etterbeek : 213
De Vlaamsche Kunstbode : 191
De Vlaamsche Standaard : 191
De Vlaamsche School (Antwerpen) : 104
Het Volk (Brussel) : 514
De Vrije Burger (Oudenaarde) : 213
De Vrije Turnhouter : 213

Weekblad van Deinze : 213
De Werker (Antwerpen) : 450, 465, 530
Werkerswelzijn (Brugge) : 455
Het Zoniënbosch (Elsene) : 213
De Zweep (Brussel) : 487

ERRATA

<i>Er staat:</i>	<i>Moet zijn:</i>
p. 9, r. 31 : <i>Gazette</i>	<i>Gazette</i>
p. 10, r. 11 : <i>Antheunis</i>	<i>Antheunis</i>
p. 39, r. 2 : <i>bawaarplaatsen</i>	<i>bewaarplaatsen</i>
p. 60, r. 3 : <i>J. 1127</i>	<i>Spec. 5048</i>
p. 65, r. 5 : <i>J. 1501</i>	<i>Spec. 5191</i>
p. 78, r. 3 : <i>J. 1500</i>	<i>Spec. 5018</i>
p. 87, r. 10 : <i>Afr.</i>	<i>Alfr.</i>
p. 96, r. 28 : <i>J. 1152</i>	<i>Spec. 4477</i>
p. 98, r. 10 : <i>J. 1155</i>	<i>Spec. 4492</i>
p. 99, r. 3 : <i>J. 1156</i>	<i>Spec. 5045</i>
p. 112, r. 27 : <i>J. 1498</i>	<i>Spec. 5016</i>
p. 113, r. 13 : <i>J. 1499</i>	<i>Spec. 5017</i>
p. 179, r. 17 : <i>J. 1219</i>	<i>Spec. 5041</i>
p. 186, r. 21 : <i>Le Soldat balge</i>	<i>Le Soldat Belge</i>
p. 194, r. 32 : <i>J. 1225</i>	<i>Spec. 5034</i>
p. 241, r. 3 : <i>J. 1242</i>	<i>Spec. 5005</i>
p. 257, r. 18 : <i>J. 1493</i>	<i>Spec. 1286</i>
p. 265, r. 9 : <i>J. 1251</i>	<i>Spec. 5000</i>
p. 293, r. 26 : <i>Bacheljau</i>	<i>Backeljau</i>
p. 346, r. 41 : <i>T. Lebrocquy</i>	<i>P. Lebrocquy</i>
p. 379, r. 19 : <i>J. 1524</i>	<i>Spec. 5026</i>

INHOUD

A. INLEIDING	3
1. Verantwoording	3
2. Evolutie van de Gentse Pers (1667-1914)	8
B. BRONNEN EN BIBLIOGRAFIE	21
C. BEWAARPLAATSEN	39
1. Lijst der afkortingen	46
D. TOELICHTING BIJ HET REPERTORIUM	48
E. REPERTORIUM VAN DE GENTSE PERS (1667-1914)	56
F. LIJST DER GENTSE KIESBLADEN	581
G. LIJST DER GENTSE TIJDSCHRIFTEN	615
H. INDICES	643

N.V. DRUKKERIJ ERASMUS LEDEBERG/GENT

- Cahiers 15.** **Bijdragen 15.**
Paul Gérin, Bibliographie de l'Histoire de Belgique, 1789-1831.
1960. fr. 300 (abonnement fr. 255)
- Cahiers 16.** **Bijdragen 16.**
Jacques Willequet, Documents pour servir à l'histoire de la presse
belge, 1887-1914. 1961. fr. 80 (abonnement fr. 68)
- Cahiers 17.** **Bijdragen 17.**
Alois Simon, Réunions des Evêques de Belgique, 1868-1883, Procès-
verbaux. 1961. fr. 160 (abonnement fr. 136)
- Bijdragen 18.** **Cahiers 18.**
H. Balthazar, J. De Belder, J. Hannes, J. Verhelst, Enkele Bronnen
voor de sociale Geschiedenis van de XIXe Eeuw, 1961.
fr. 60 (abonnement fr. 51)
- Cahiers 19.** **Bijdragen 19.**
Bertrand Gille, Crise politique et crise financière en Belgique; Lettres
adressées à la maison Rothschild à Paris par son représentant à
Bruxelles, (1838-1840). 1961. fr. 390 (abonnement fr. 332)
- Bijdragen 20.** **Cahiers 20.**
Romain Van Eenoo, De Pers te Brugge 1792-1914. Bouwstoffen.
1961. fr. 250 (abonnement fr. 213)
- Cahiers 21.** **Bijdragen 21.**
Alois Simon, Evêques de la Belgique Indépendante (1830-1940),
Sources d'archives. 1961. fr. 100 (abonnement fr. 85)
- Bijdragen 22.** **Cahiers 22.**
Vervaeck, Solange, Enkele bronnen uit de Franse tijd. Hun belang
voor de sociale geschiedenis. 1962. fr. 110 (abonnement fr. 94)
- Bijdragen 23.** **Cahiers 23.**
Van Eenoo, Romain en Vermeersch, Arthur, Bibliografisch re-
pertorium van de Belgische pers 1789-1914. 1962.
fr. 90 (abonnement fr. 77)
- Cahiers 24.** **Bijdragen 24.**
M. Colle-Michel, Les Archives de la s.a. Métallurgique d'Espérance-
Longdoz des origines à nos jours. 1962. fr. 70 (abonnement fr. 60)
- Cahiers 25.** **Bijdragen 25.**
Caulier-Mathy, Nicole, Statistiques de la province de Liège sous
le régime hollandais. 1962. fr. 160 (abonnement fr. 136)
- Bijdragen 26.** **Cahiers 26.**
Wils, Lode, De liberale Antwerpse dagbladen : 1857-1864. 1962.
fr. 60 (abonnement fr. 51)
- Bijdragen 27.** **Cahiers 27.**
Wouters, Hubert, Dokumenten betreffende de geschiedenis der
arbeidersbeweging : 1831-1853; 1964. fr. 1500 (abonnement fr. 1275)
- Bijdragen 28.** **Cahiers 28.**
De Vroede, M., De Belgisch-Limburgse pers van 1830 tot 1860.
1963. fr. 230 (abonnement fr. 195)
- Cahiers 29.** **Bijdragen 29.**
H. Haag, Les archives personnelles des anciens ministres belges.
1963. fr. 45 (abonnement fr. 38)
- Bijdragen 30.** **Cahiers 30.**
D. De Weerdt, Publications officielles de la Belgique contemporaine.
1963. fr. 430 (abonnement fr. 365)

- Bijdragen 31. Cahiers 31.
 K. Vanden Abeele, De gedwongen lening van het jaar IV te Leuven.
 Bronnenmateriaal voor sociale geschiedenis onder Frans Bewind.
 1963. fr. 110 (abonnement fr. 94)
- Cahiers 32. Bijdragen 32.
 J. Lory, Panorama de la presse belge en 1870-71. 1963.
 fr. 45 (abonnement fr. 38)
- Cahiers 33. Bijdragen 33.
 B. Gille, Lettres adressées à la maison Rothschild de Paris pour
 son représentant à Bruxelles. 1963. fr. 500 (abonnement fr. 425)
- Cahiers 34. Bijdragen 34
 L. Linotte, Les manifestations et les grèves dans la province de Liège
 de 1831 à 1914. 1964. fr. 230 (abonnement fr. 195)
- Bijdragen 35. Cahiers 35.
 E. Voordeckers, Een bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse
 pers in de negentiende eeuw. (ter perse)
- Cahiers 36. Bijdragen 36.
 J. Vander Vorst - Zeegers, „Le journal de Bruxelles”: de 1871 à
 1884. (sous presse)
- Cahiers 37. Bijdragen 37.
 S. Vervaeck, Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1831 - 1865.
 (sous presse)
- Cahiers 38. Bijdragen 38.
 J. De Belder & J. Hannes, Bibliographie de l'histoire de Belgique,
 1865-1914. (sous presse)
- Cahiers 39. Bijdragen 39.
 M. Blanpain, Le „Journal de Bruxelles”: histoire interne de 1863
 à 1871. (sous presse)
- Bijdragen 40. Cahiers 40.
 H. Wouters, Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeiders-
 beweging, 1853-1865. (ter perse)
- Bijdragen 41. Cahiers 41.
 H. De Borger, De Antwerpse pers (1792-1914). (ter perse)
- Cahiers 42. Bijdragen 42.
 A. J. Vermeersch, Répertoire de la presse bruxelloise, 1789-1914.
 Repertorium van de Brusselse pers, 1790-1914. (sous presse)
- Mémoires I. Verhandelingen I
 R. Devleeshouwer, Les Belges et le danger de guerre (1910-1914).
 1958. fr. 160 (abonnement fr. 140)
- Verhandelingen II. Mémoires II.
 D. De Weerd, De Gentse textielbewerders en arbeidersbeweging
 tussen 1866 en 1881. Bijdrage tot de sociale geschiedenis van Gent.
 1959. fr. 140 (abonnement fr. 120)
- Mémoires III. Verhandelingen III.
 Colette Lebas, L'union des catholiques et des libéraux de 1839 à
 1847. Etude sur les pouvoirs exécutif et législatif. 1960.
 fr. 260 (abonnement fr. 225)
- Verhandelingen IV. Mémoires IV.
 Romain Van Eenoo, Een bijdrage tot de geschiedenis der arbeiders-
 beweging te Brugge (1864-1914). 1959.
 fr. 200 (abonnement fr. 170)